

Andiani collector
medicinalium libri, 70c.
Syllabus Rariorum Interpres

Libro Raro
di ediz. con
di Aldus

Early European Books. Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
4646/A/2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
4646/A/2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
4646/A/2

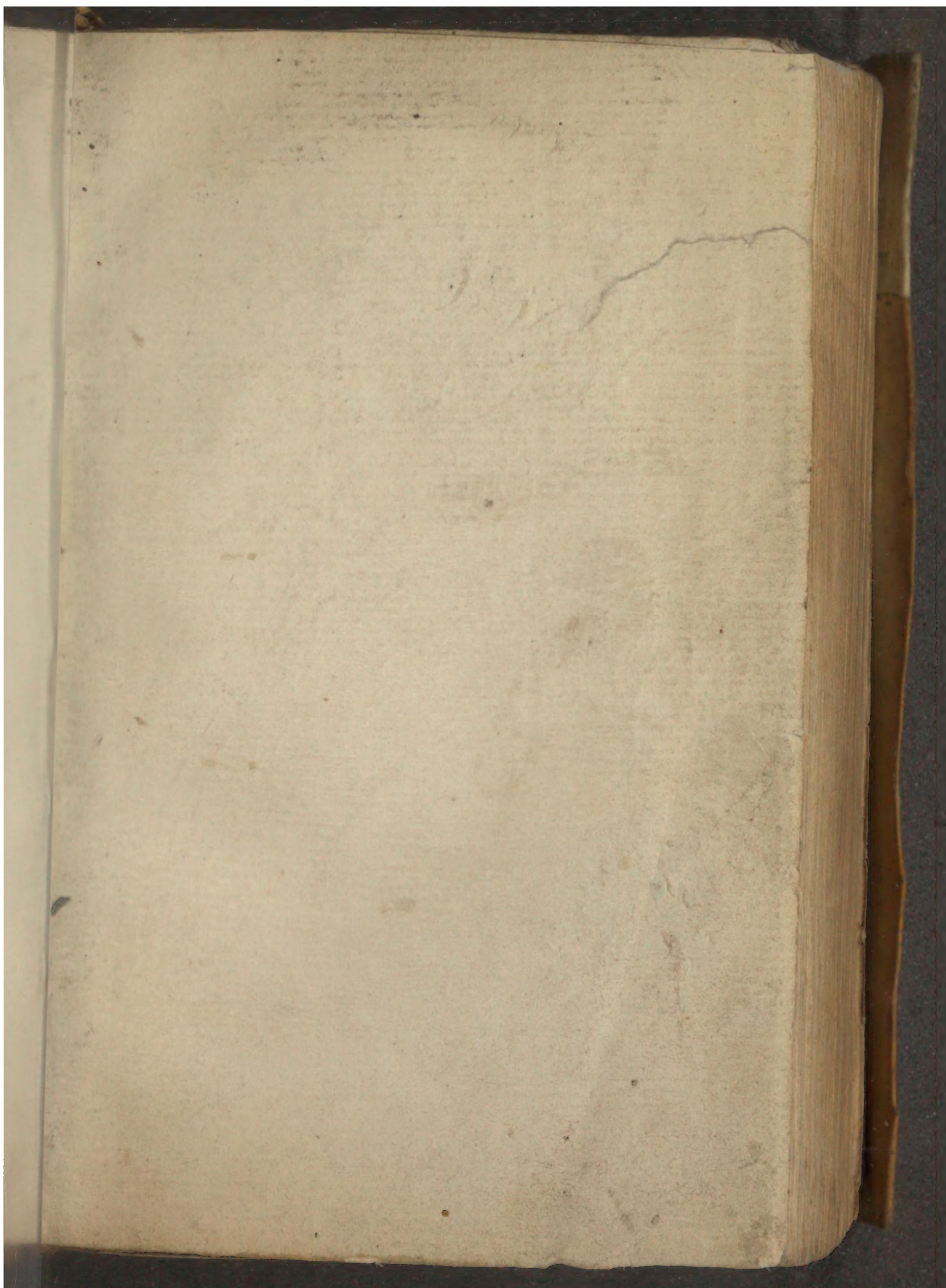

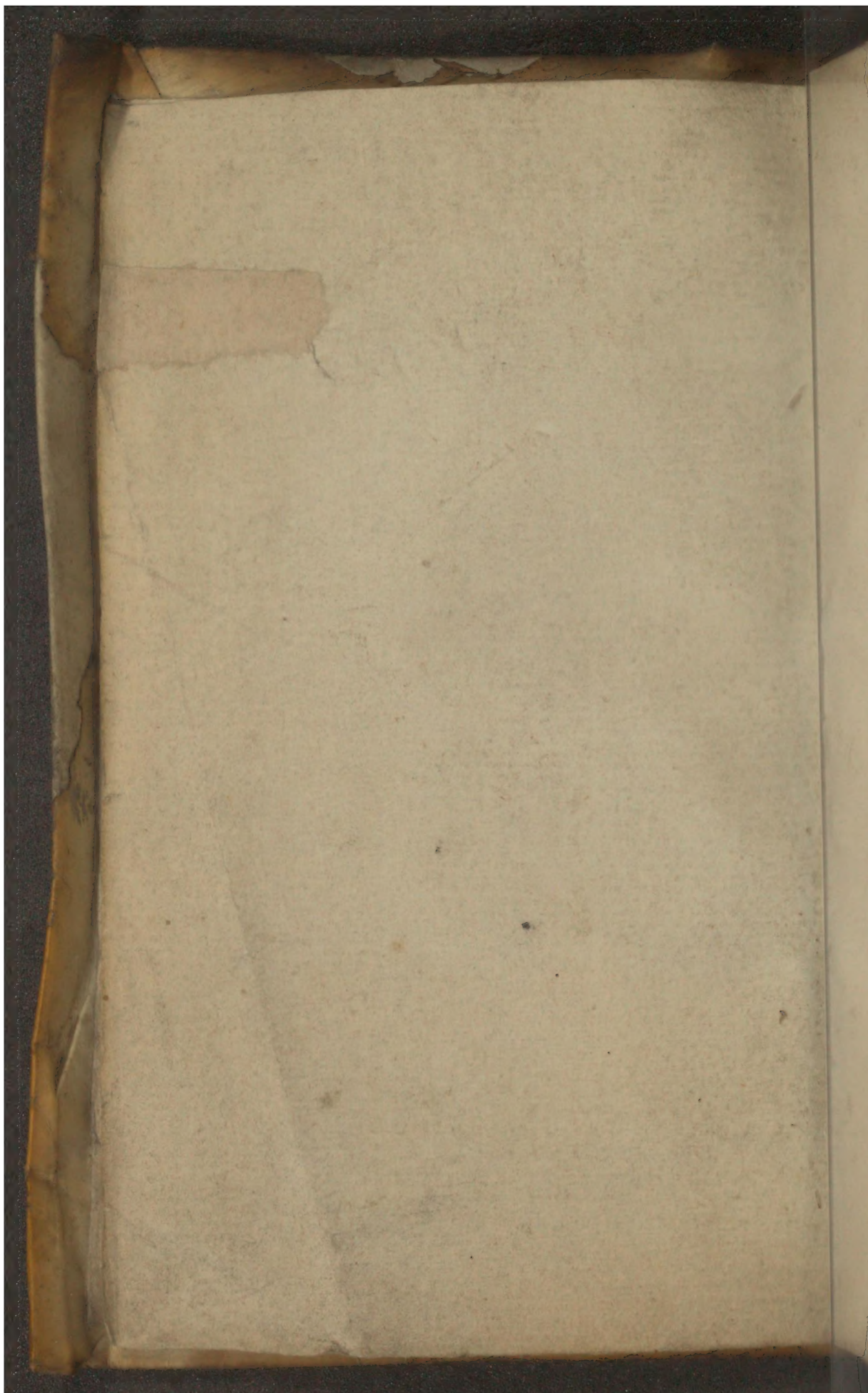
4646/52
A

A XIX. 6

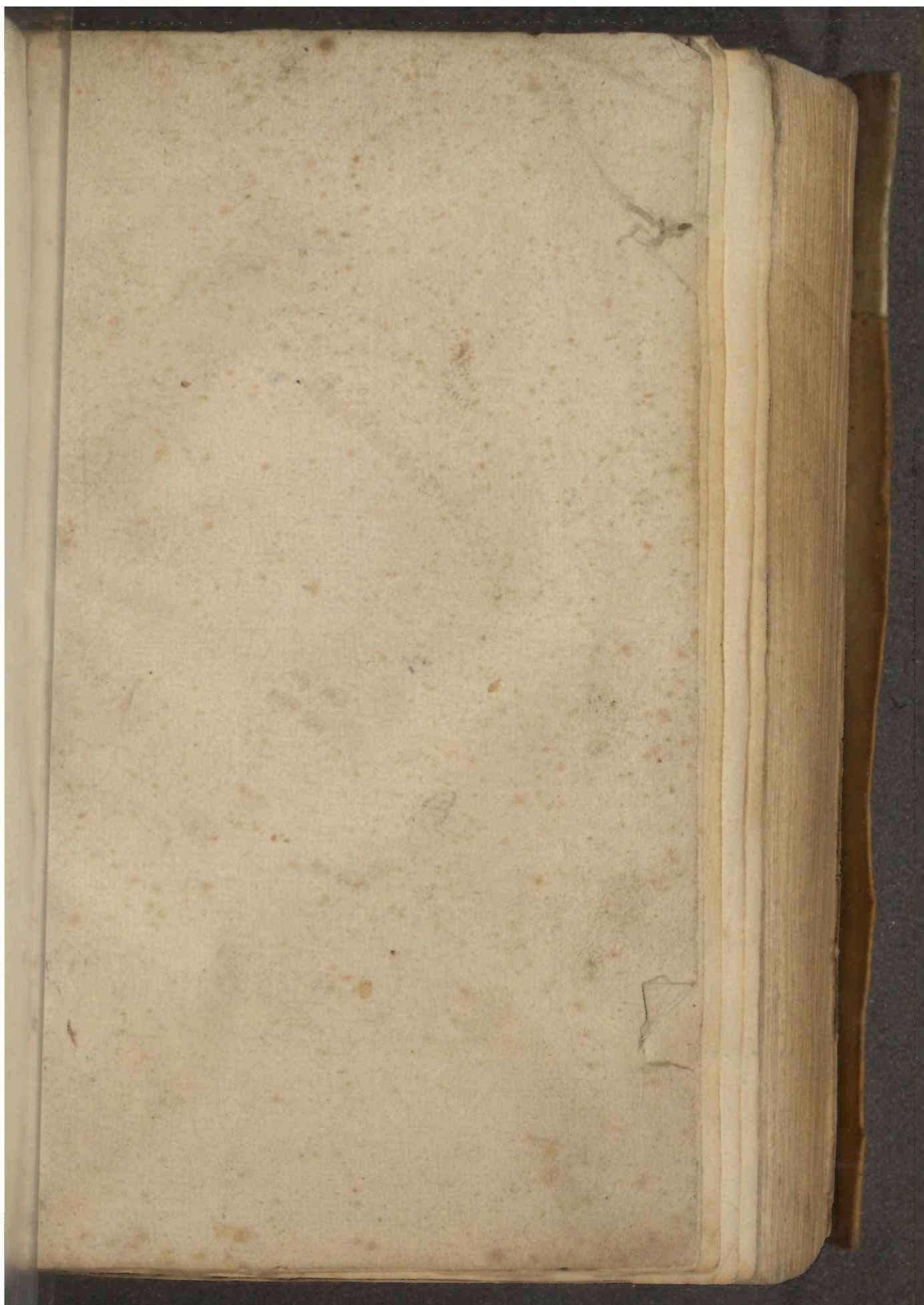

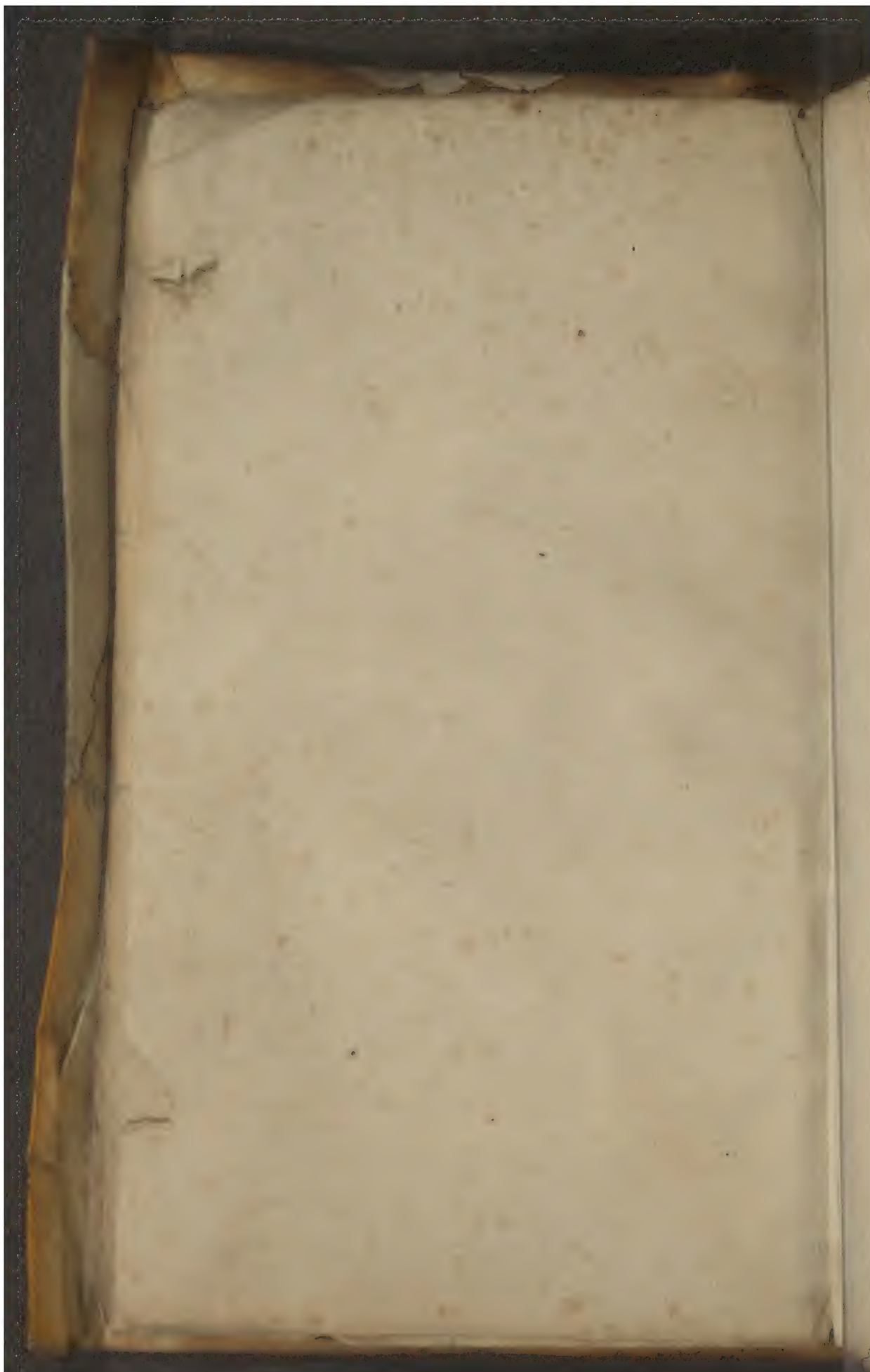

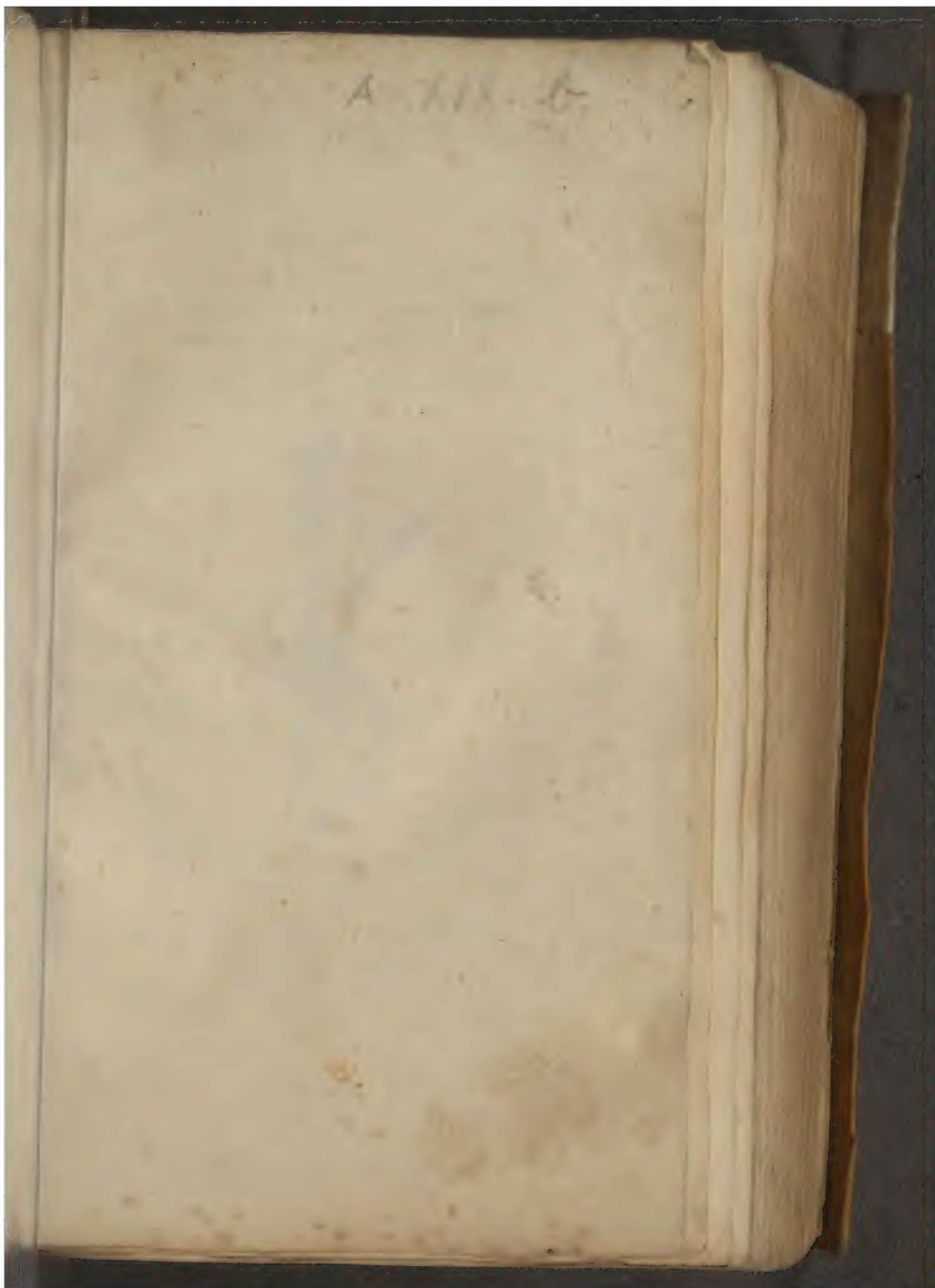

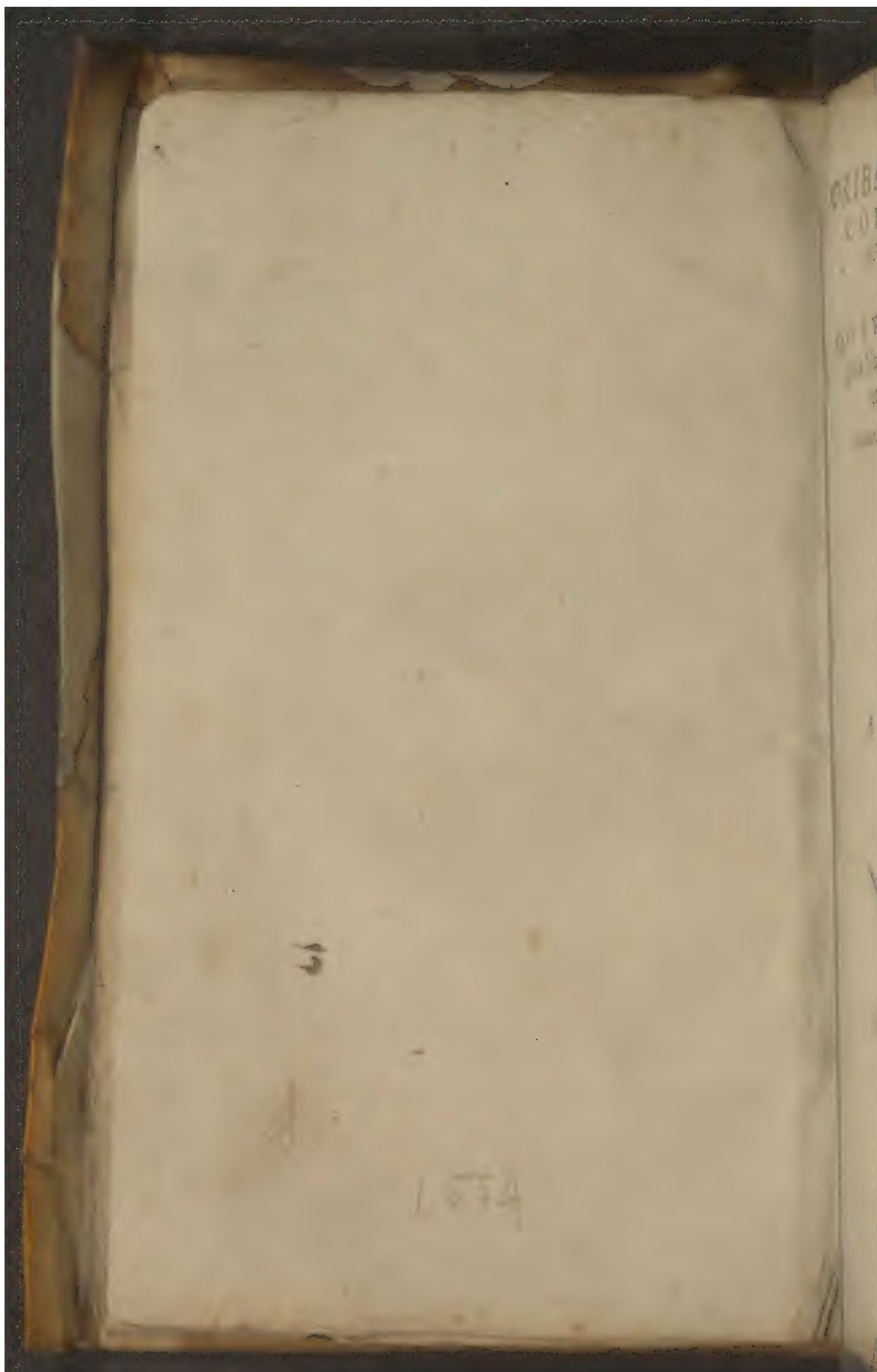

4473
CORIBASII SARDIANI
COLLECTORVM
MEDICINALIVM

LIBRI XVII.

QVI EX MAGNO SEPTVAG-
ginta librorum uolumine ad nostram
ætatem soli peruenerunt,

Ioanne Baptista Rafario, medico, Noua-
riensi, interprete.

V E N E T I I S, apud Paulum
Manutium, Aldi F.

Cum priuilegio Pont. Max. & Senatus
Veneti, in annos X X.

IOANNES BAPTISTA

Rasarius, Nouariensis,
medicus,

NICOLAO SAMMICHELIO,

medico, Nouocomensi,

S. P. D.

AN T A est uirtus tua, Nicolae ornatissime, ut omnium animos tum rerum cognitione, atque usu, tum morum suauitate, & uitæ integritate tibi deuincias: tanta uero est tui in me officij magnitudo, ut cum tu & consilio, & re iuuare me nunquam destiteris, & testimonio tuo singulari me perpetuo ornaueris, nisi ego te uehementer diligam, & summopere obseruem, meumq; tibi aliqua ex parte gratum animum ostendam, inhumanus iudicari merito possim. quanquam enim scio, te esse animo tam excelsa magnoq; ut nihil unquam in me officij contuleris, ut gratiam tibi a me referri aut expectares, aut uelles; tamen sicut tu beneuolentiam tuā in me extare uoluisti, ita mihi dandam esse operam existimo, ut aliquo saltem uigiliarum mearum muniscu

* 2 lo te

lo te afficiam . id quod erit eiusmodi, ut non
a me proficiscens ad te ueniat, sed ut abs te
prius profectum, mihiq; donatum nunc ad
te reuerti ualde cupiat. itaque cum tu præter
cætera tua in me merita, unum & triginta li-
bros Oribasij misisses, quorum nouem ad
Eustathium filium missi, latini a me facti
anno superiore prodierunt in lucem, decem
septem uero supersunt ex magno illo septua-
ginta librorum uolumine, quod totam in se
artis materiam complectebatur, quod ad Iu-
lianum Cæsarem scriptum fuerat, quatuor
denique ad Eunapium: rogasti, ac propemo-
dum efflagitasti a me, ne libros a studiosis
omnibus maximopere expectatos paterer
latere diutius, tantaq; utilitate genus huma-
num priuarem. Ego uero quanquam id ip-
sum uehementer cupiebam, ut hoc æs alie-
num dissoluerem, tamen uix audebam aggre-
di eam prouinciam, ad quam rite conficien-
dam, maiore ocio, atque copia librorum ma-
nu scriptorum opus esset: cum præsertim e-
go in publico munere quotidie uerser, &
duo tantum exempla librorum Oribasij mi-
hi suppetant: quorum alterum mihi tu dedi-
sti, alterum uero est apud uirum clarissimū,
& senatorem grauissimum Matthæum Dan-
dulum: a quo cætera omnia, ut ego quidem
puto,

puto, tanquam a fonte manarunt. & quam-
uis codex ille sit omnium, quos ego in hac
maxima urbe uiderim, uetustissimus, tamen
tute scis, quot in eo quoque loca sint, in qui-
bus interpretandis uel diuinandum, uel, quod
maxime periculosum est, coniectura uten-
dum sit. ueruntamen tu me ita hortatus es,
ut omnē meam operam, omne studium, o-
mnemq; diligentiam mihi esse adhibendam
censuerim, ut libros alioqui studiosis utilis-
simos in linguam latinam conuerterem. his
enim ea cognitio continetur, ut omne homi-
num genus delectare, iuuareq; posse uidea-
tur. nam si quis medicamenta scire aueat,
eaq; siue simplicia, siue composita sint, to-
tam eorum syluam longe, lateq; diffusam
in hisce libris comperiet: si ea, quibus ue-
scimur, herbas, plantas, fructus, semina, ra-
dices, succos, liquores, lapides, metalla, &
cætera quæ ex terra prodeunt; hinc eidem
suppetent omnia. si uero quæ sit aquarum
dulcium uis & natura, quæq; earum, in qui-
bus aliqua medicamenti qualitas inest, &
quæ lauacra arte confici queant, ut ad omnia
genera morborum sint accommodata, uelit
cognoscere: id cumulatius suppeditabūt hi
libri, quàm ut longe abeamus. siquidem quæ
de his rebus non modo Hippocrates & Ga-
lenus,

lenus, quorum ad nos scripta peruenerunt, sed etiam Diocles Carysius, Archigenes, Agathinus, Menemachus, Dieuches, Philotimus, Antyllus, Philagrius, Ctesius, Plistonichus, Athenæus, Possidonius, Herodotus, Xenocrates, Zopyrus, Rufus, & cæteri ueteres medici præstantissimi, quorum libros iniuria temporis nobis ademit, conscripserunt, in unum hoc uolumen Oribasius redegit. tum uero ex eorundem sententia de mari & lacubus, de fluminibus & aquis pluuiis, & de ijs omnibus, quæ in mari degunt, atque nascuntur, abunde differuit. Idem quoque cælum, cæliq; regiones & orbis terræ partes salubres, & pestilentes, & habitationes, urbesq; ad bonam ualeitudinem tuendam, & morbos profligandos accommodatas definiuit: deq; aerijs & uolatilibus egit: tum siderum ortus & occasus, & uim uentorum, & quæ in superna cæli regione fiant, est cumulate persequutus. Iam quid de humani corporis fabricatione dicam? qui musculus, qui nervus, quæ uena, quæ arteria, quæ denique ossa sunt, quæ in his libris non descripta, sed fere depicta non uideantur? omittam hoc loco tot, tamq; uaria genera exercitationum, quibus ueteres utebantur: nihil etiam commemorabo, quot menda ex

da ex Galeni libris tum in medicamentis ex-
pendendis tum in hominis fabricatione ex-
plicanda sublata fuerint: nihil denique affe-
ram, quanta sit inter huius & Dioscoridis de-
scriptiones herbarum differentia: quippe cū
& tu omnia diligenter inspexeris, & cæteri
iudicare facilius queant. Cum igitur hanc
tantam, tamq̃; uariam utilitatem his libris
contineri perspiceres, tantum abest, ut quo-
rundam morem tibi seruandum esse existi-
mares, qui thesauros huiusmodi reconditos
perire malunt, quàm egentibus impertiri; ut
non prius conquieueris, quàm impetraris a
me, ut hos decem septem libros, quo per-
uenire ad omnes possent, interpretarer.
quod cum fecissem, non debere eos in alio
nomine apparere, quàm in tuo, plane intelli-
gebam: siquidem iure quodam domum tuā
repetere uidebantur, & quòd tu eorum con-
fectionis author fuisses, & quòd Oribasium
honorifice semper tractauisses tum in sim-
plicium medicamentorum & dissectionis
humani corporis cognitione, in qua sum-
mopere excellis; tum in facienda medicina;
in qua sic uersaris, ut innumeros non sanaue-
ris modo, sed a morte pene ad uitam reuoca-
ueris, idq̃; quotidie facias. præterea uero
sciebat eius nomen a te fuisse celebratum, cū
tu

tu summa cum laude in florentissima Acade-
mia Patauina reconditam scientiam tuam, &
singularem medicinæ cognitionem, quæ in
te elucet, cunctis patefaceres, atque aperires,
& arcana senis nostri, omnis medicinæ pa-
rentis, ita ad hominum studia, salutemq; ac-
commodate referares, ut, qui te audirent,
summum fructum ferrent, tu uero laudem
immortalem, & gloriam tibi parares sem-
piternam. Mitto igitur ad te Oribasium:
qui licet alia lingua loquatur, est tamen idē,
qui tecum multos annos uixit: atque ita mī-
to, ut si quid meo studio, & diligentia fuerit
ornamenti consequutus, totum id cæteri ti-
bi acceptum referant: sin quid offendat, id
mihi, & libri mendis adscriptum uelint: lau-
dent tamen industriam, qui, quantum pos-
sum, quantumq; ualeo, totum ad illorum stu-
dia libenter accommodo. Vale.

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

AD IMPERATOREM IVLIA-
NVM CAES. AVG.

LIBER PRIMVS,

Ioanne Baptista Rafario medico, No-
uariensi, interprete.

PITOMAS, quas tu olim Di-
ue Iuliane Cæsar mihi conficien-
das mandaueras, iampridem, cum
in Gallia citeriore essemus, ad fi-
nem, quemadmodum tu voluisti,
perduximus: quas quidem ex ijs
solis confeceram, quæ Galenus
conscriptisset. cumq; tu eas lau-
dauiſſes, alterum mihi laborem adiunxiſti: vt perquiſi-
tis omnibus quæ medici præſtantiffimi maxime oppor-
tuna dixiſſent, & quæcunque ad medicinæ finem perti-
nerent, unum in uolumen redigerem. id quod ego pro
uitili parte me prompto animo facturum decreui: cum
exiſtimem hæc collecta fore utilia ijs in quorum manus
incident, vt ſtatim, quid ſemper ijs, qui auxilio indi-
geant, utile ſit, comperiant. Nunc vero cum ſuperua-
caneum & omnino ineptum putem eadem ſæpius ad-
ſcribere, & quæ ab optimis medicis, & quæ ab ijs, qui
non ita diligenter res tractauerunt, ſcripta fuerint: ea
ſolum colligam, quæ nobis reliquerunt ij, qui cæteris
præſtiterunt. ſed nihil omittam eorum, quæ Galenus
dixerit: ſiquidem ex ijs, qui eaſdem res pertractarunt,
ipſe & uia ac ratione, & diſtinctione cæteris omnibus
antecellit, ac principia & ſententias Hippocratis imita-
tur.

A

tur.

tur. Hoc vero ordine hoc loco utar. In primis colligam ea, quæ de parte materiæ sunt: deinde de natura, atque fabrica hominis: tum de tuenda sanitate, & reficiendis corporibus agetur: quibus confectis addam, quæ ad dignotionem, & prænotationem pertinent: ad hæc, quæ de morbis, deque symptomatis sunt, accedent: & deniq; ea quæ valent ad corrigendum ea quæ præter naturam sunt, adhibebuntur. à facultatibus autem alimentorum initium dicendi sumam.

Ex Galeno de virtute & vitio Cerealium seminum. CAP. I.

NON solum cum in alienam regionem profectus infueri quippiam comedere debeas, sed etiam apud nos ipsos cuiusque rei naturam tentare prius tum in aqua sola citra decoctionem macerando, tum etiam adhibita coctione, & assatione poteris. Semina enim quæ in tumorem elata, statim pristinam duritiam & lentorem abijciunt, & molliora redduntur, meliora sunt omnia: at quæ pristinum tumorem vna cum duritie conseruant, ea sunt deteriora. nam & difficulter concoquuntur, & terreæ substantiæ sunt, ut vix in sanguinem conuertantur. Hoc pacto & amygdalas, & nuces magnas & paruas, & castaneas probabis. at de ptisana quorsum attinet dicere? nam id uel pueri sciunt, eam quæ statim intumescit, esse optimam: quæ uero longo tempore, exiguum tumorem acquirit, pessimam. Sed ex seminibus cerealibus nonnulla sunt, quæ ne cocta quidem in tumorem apta sunt efferrî: quæ ueteres Græci quidam indomita uocauerunt. quæ uero exigua mole plurimum habent substantiæ, eaque crassa est, & glutinosa, omnia optimi succi sunt, & alimenti plurimum præbent: sed tamen non facile fecedunt. Contra uero, quæcunque laxam mollemque substantiam habent, eorumque partes admodum surfuraceæ sunt, ea melius quidem deiiciuntur, sed minus nutriunt. ex quibus sane quæ graueolentia sunt, & iniucunditatem gustui afferunt, perspicuum est ea esse omnino mali succi, & difficulter

ficulter concoqui. In exigua autem mole plurimum substantiæ inesse, pondus ipsorum lance libratum, & farinæ copia signo tibi erunt. nam ex mole exigua seminum, quæ compactam habeant substantiam, multum farinæ efficietur. Ergo tritica quæ totam ipsorum substantiam densam, & compactam habent, ut uix dentibus frangantur, color uero eorum est flauus, ea exigua mole plurimum alimenti corporibus præbent: quæcunque uero ijs sunt contraria, ut facile à dentibus confringantur, & confracta rara, & laxa appareant, ea magna mole dant exiguum alimentum. Hordeum optimum est, quod candidum ubi pinsitum est, apparet; aliquidque densitatis ac ponderis, quantum hordeo licet, habet. præterea quod totum plenum est, & externam circumscriptionem tensam habet, ei quod gracile, rugosumque sit, præstat. Sed non solum hordeum, verumetiam quæcunque semina plena sunt, & externam circumscriptionem tensam habent, optima sunt omnia: nisi forte multo maiorem, quam eorum natura ferat, molem habeant, sintque & molliora, & laxiora. nam quæ ita sunt, ea scito cum excrementitiâ humiditatem habere, tum uero etiam esse prædictis deteriora. quam ob rem cum ea collegeris, uti eisdem non debes: sed locis siccis reposita diutius permitte: ut interim pars superuacanei humoris exhalet, pars uero etiam concoquatur usquedum siccata mediocriter contrahantur. quæ namque diutissime reposita fuerint, facultatibus deterioribus fiunt. Huius autem rei terminus esto, cum ijs diuisis tanquam tenuis puluis quidam excidit. Iam uero in tritico sæpenumero frequens lolium inuenitur: in hordeo parum quidem lolij, sed frequens ægilops. In lentibus quoque ex ipsarum mutatione araci, & pelecini semina dura, & rotunda, quæque esculenta non sunt, sicut aparine, & eruangina in eruo, comperiuntur. valde enim hæc perniciofa sunt semina. Quod uero melampyron appellatur, ex tritici quoque mutatione oritur: sed prauitate permultum à lolio superatur. Inueniuntur etiam aliæ nonnullæ

huiusmodi in seminibus mutationes. quocirca non par est nos negligentes esse in omnibus seminibus purgandis quæ ad uescendum comparantur: cum sciamus, etiam si noxam, quæ quotidie fit, ob exiguitatem non sentiamus, tamen quod longiore temporis spatio ab ipsa coaceruatur, esse quandoque erupturum. Fructus autem ad reponendum idoneos scito esse eos, qui antequam putrescant, exsiccantur. Ac probabiliter quidem tipham paruum triticum quispiam appellauerit: ut pote quæ & colore, & densitate, & caliditate similem tritico facultatem habere videatur. Sunt autem & alia permulta semina, prædictis similia, quæ tamen non exquisitè eandem habent speciem: atque ea quidem partim inter hordeum & tipham, partim inter triticum & tipham media sunt: & partim ad olyræ, partim ad hordei, vel tiphæ, vel tritici: quemadmodum alia partim ad panici, partim ad milij naturam propius accedunt: habentque nomina alia simplicia, ut in Italia sitanium, alia uero composita, ut in Cappadocia gymnocrithon, id est hordeum nudum, & in Bithynia, quod ex zea & tritico fit, zeopyron nuncupatur.

De tritico, ex Athenæi commentarijs, ex libro primo. CAP. II.

Ex cibis ualentissimum ad nutriendum est triticum: cuius magna differentia ut magis minusque calefaciat, & humectet, a genere, a locis in quibus nascitur, a temporum constitutione, ab aëre, & a temporibus ducitur. Ac generis quidem ratione differt triticum, quia alterum sitanium & farinaceum, alterum uero similaceum est. Sitanium uero leue est, & laxum consistentia, atque album. hoc enim est elaboratum, terrea substantia multum in eo effusa, & a propria concoctione dissoluta. quocirca & promptum, & quod bene concoquatur, & ad summam, quod facile immutetur, alimentum præbet. quinetiam, quod facile perspiretur, & conficiatur: minus tamen sit, neque par ei, quod similaceum afferat: & quod magis ad bonam

nam ualetudinem, quam ad robur accommodatum sit. Similaceum vero est grauius, & densum, & flauum, & pellucidum. estque difficile ad concoquendum distributionem tamen copiosam, & quæ non facile perspiraretur, habet. et omnino potius ad robur, quam ad sanitatem est accommodatum. Ex locis autem differt triticum, quod in siccis, & non pinguibus regionibus natum sit ab eo, quod in fertilibus & pinguibus oritur. illud enim cum ex minore materia, leuioreque & tenuiorum partium, constet, facile conficitur, facileque mutatur illud quidem, sed minus alit. qua re affectum est id, quod in locis, quæ exusta uocantur, feritur. Cum enim loci materia exusta sit propter cinerem pinguedine, & nutritione carentem, triticum album, laxum, & sitanum efficitur. at quod in pinguibus & fertilibus locis nascitur, copiosa & solida materia educatum, est & densum, & graue, atque etiam multum nutrit. Ac loca quidem aperta, quæque bene perspirantur, & aprica sunt, melius triticum ferunt, & quod multo magis nutriat. Differt quoque loci ratione triticum, quod in locis admodum frigidis & niualibus oritur, ab eo, quod in calidis regionibus feritur. nam quod oritur in frigidis locis, magis est elaboratum, & tenuium partium, quale est sitanum. cum enim non uelut delitescat in eis uis, exiguumque alimentum, idque paulatim capiat, permultum autem concoquat, efficitur, ut pars terrea magis in eis elaboretur, & fundatur: ex quo conficitur, ut triticum cum leue sit, tum uero etiam in tenuem farinam dissoluatur. quod trimestre triticum est, leuius esse, & præsertim, quod in niualibus locis nascitur, huiusmodi esse accepimus. Quod uero in calidis locis oritur, & copiosum alimentum, & multam densitatem, & minus fusam, atque secretam capit. Palustre porro triticum alimento uacat, estque leuius, & uitiosum sanguinem facit, & corpora minus calefacit. Loca autem perhumida triticum ferunt, quod minus alit, quodque est imbecillius, & ex toto genere uidetur in lolium propter aquæ uim & copiam degene-

rare. Quod uero in umbrosis & nemorosis locis nascitur, plus habet aceris, quam utilitatis. Ex temporum uero atque aëris constitutione existit etiam tritici differentia. atque ex temporibus quidem, cum eorum sit temperata, & moderata in frigore, calore, imbribus, & postea in aquarum defluentium cohibitione commutatio, tunc enim triticum boni alimenti fieri, eiusq; inolem impleri contingit, ut contra fit, cum intempestiue, intemperate, & immoderate quæ prædiximus, eueniunt. nam & gracile, & alimonta uacans efficitur. Aëris autem ratione, cum opportunis temporibus serenus, apricusque est, & à uentis apte perfatur. uel contra, cum nubilus est, & opacus. sæpe enim minutulam pluuiam emittit, cum iam tempus sit calidum, & triticum ad perfectionem peruenerit. quo casu triticum rubigine tentatum perit. Simili quoque modo fit cum uenti graues, sicci, & calidi sub tempus, quo spicæ implentur, exoriuntur. Cumq; vehementes & multo tempore spirauerint ij, qui *καύροντες*, hoc est ardentes nominantur, spicas adurunt, & exsiccant, & idcirco faciunt, ut alimenti nihil habeant. Ratione uero temporis nouū à uetere, & eo quod inter utrumque est intermedium, differt. nam recens plus succi habet, flatus gignit, & multum alit; uetustum contra, succo uacat, siccus est, & minus alit: quod uero est medium, ratione temporis habet medietates prædictorum.

De carnibus, pro anni temporibus. CAP. III.

SVES uerno tempore usque ad occasum autumnalem Pleiadum sunt pessimi. ex eo uero tempore usque ad uernum tempus, optimi. Capræ hyeme pessimæ sunt; uere autem usque ad Arcturi occasum esse meliores incipiunt. Pecudes quoque hyberno tempore sunt pessimæ: post æquinoctium, uero usque ad solstitium æstiuum pinguescunt: Boues uero, cum herba fructum ferat, & finito uere, & per æstatem totam. Ex auibus nonnullæ per hyemem sunt optimæ: quæ nimirum hyeme

hyeme apparent, ut merula, atque sturnus, & palumbus. Attagenes uero & atrica pillæ, autumnio præstant. itemque ficedulæ, & lusciniæ, & coturnices eo tempore sunt pinguisimæ. Galli uero gallinacei hyeme non admodum corpore augentur; & præsertim in austrinis locis. turtur uero autumnio excellit. Ex piscibus uero prægnantes optimi sunt caris, carabus, & molles, sepia, & loligines, alij uero cum ovis incipiunt incubare, ut capitones. cum uero sætu pleni sunt, tenues sunt, & non nutriunt. & multo etiam magis cum partum ediderunt. Tynnus autem post Arcturum pinguisimus est, æstate uero est deterior.

Ex Galeno de tritico elixato. CAP. IIII.

TRITICVM elixatū est edulium graue, & quod difficulter concoquitur. Vires autem magnas habet triticum, si ita sumptum concoquatur, corpusque egregie nutrit, ac robur insigne præbet ijs, qui vli eo fuerint.

De alica.

CAP. V.

ALICA est ex genere tritici: eaque & valenter nutrit, & glutinosum habet succum, siue in aqua solum cocta ex uino mulso, aut uino dulci, aut adstringenti, (nā his singulis suo tempore utimur) siue cum oleo, & sale frixa sumatur. ei uero quandoque acetum adiungitur, ac medici alicam ita confectam ptissanæ præparationem fuisse aiunt. Iam uero panes ex alica confecti plurimi quidem alimenti sunt, sed minus subsidant.

De amylo.

CAP. VI.

AMYLVN ex tritico conficitur: habetque vim exasperatas partes læuigandi: nam neque adstrictionem ullam, neque acrimoniam insignem habet. Estque similis facultatis cum panibus lotis. sed tamen & minus alimenti dat corpori, & non calefacit.

De placentis, quæ ex farina triticea fiunt. CAP. VII.

TAGINITAE ex oleo solo parantur. oleum in sartagine igni, qui fumi expers sit, impositam inijcitur. huic calefacto triticea farina multa aqua imbuta affunditur, quæ cum in oleo coquitur, statim æque, ac caseus tener, consistit, atque crassescit. ac tunc quidem qui eam parant, vertunt, & supernam extremitatem esse infernam faciunt, ut sartagine contingat: quæ uero erat inferior, quæ iam satis erat cocta, in sublime efferunt, ut supra maneat. cumque inferior pars fuerit condensata, ipsam bis, & ter uoluunt, usque dum eis æque esse cocta videatur. Est enim perspicuum, hanc crassi esse succi, & uentrem cohibere, & succos crudos efficere. quam ob rem ei quidam mel adijciunt. sunt etiam qui marinum salem misceant. Iam uero fuerit hoc placente genus quoddam, ut sunt etiam aliæ huiusmodi placentarum species quas cum rustici, tum urbani pauperes ex tempore parant. Etenim & *πικράτα ὀζυρά* quæ in clibano assant, deinde extrahunt, & statim in mel calidum conijciunt, ut id in se tota recipiant, placente quoque sunt genus quoddam. Eiusmodi quoque sunt quæ ex itrijs cum melle parantur omnia. Est autem itriorum duplex species: præstantiorque est, quam rhyemata, deterior uero, quam lachana uocant. Nunc uero omnia, quæ ex his, quæque ex similia componuntur; crassi succi, & tardi transitus sunt: & meatus iecoris, per quos alimentum importatur, obstruunt, & lienem imbecillum augent, & calculos in renibus gignunt. Valenter autem nutrient, si concoquantur, & probe in sanguinem commutentur. Quæ uero cum melle parantur, mixtæ facultatis fiunt: ut cum mel succum tenuem habeat, ea quoque quibus cum miscetur, attenuet. ex quo merito fit, ut quæ cum maiore mellis copia parata fuerint, & diuturniorem coctionem sint consequuta, minus tarde subducantur, & succum ex tenui & crasso mixtum gignant; iecoriq; & renibus, & lie-
ni in ijs, qui integra uale tudine fruuntur, potiora sint,
quam

quam quæ sine melle conficiuntur: in ijs uero, in quibus est initium obstructionis, aut qui inflammatione, aut scirrho laborant, nihil minus, quam illa, nocent; & nonnunquam etiam multo magis: & omnium longe maxime, quorum farina admodum glutinosa fuerit. Et tamen nihil eorū, quæ ita confecta sunt, neq; thoracem, neque pulmonem lædit. Cæterum cum apud nos triticeam farinam cum lacte multi coquant, sciendum est hoc edulium esse ex ijs, quæ intus obstruunt. nam quemadmodum hæc omnia edulia cum boni succi sunt, tum alimentum afferunt, ita etiam lædunt eos, qui ipsis continenter quiescuntur: siquidem & iecoris obstructiones faciant, & calculos in renibus gignant.

De panibus triticeis.

C A P. V I I I.

O P T I M V S panis, ac saluberrimus homini neq; iuueni, neque exercitato fuerit is, qui plurimum fermenti, plurimumque salis habeat: quique plurimum sit subactus, & elaboratus, & in clibano moderate calido sit assatus. hoc uero, quod dixi plurimum fermenti, atque salis, tu gustu iudicato. quod enim in copiosiore horum mistura iam molestum est, id noxium est. Quicunq; autem panis lauādi rationem excogitarunt, ij paucioris quidem alimenti cibum, sed qui a noxa obstructionis absit quam maxime fieri potest, inuenerunt. hic enim panis succum crassum & glutinosum minime habet, utpote qui ex magis terrestri, magis sit factus aerius. Eius autem leuitas tum ex pondere per lancem, tum uero ex eo, quod in aqua non submergitur, sed instar suberis supernatat, apparet. Panes autem omnium optimi sunt clibanitæ, deinde ipnitæ, cum eodem modo fuerint confecti. Sed quia interius non assantur æque, ac clibanitæ, idcirco ab illis superantur. qui uero super craticulam, aut calidum cinerem assati sunt, quia inæqualis dispositio in eis est, sunt omnes noxij: siquidem extrema pars præter modum assata est, intima uero cruda. Post triticeos panes, qui ex olyra conficiuntur, principem locum tenent, si ex olyra bona fiant. secundi ab ijs sunt ij, qui fiunt ex tipha.

De pa-

De panibus ex Athenæo. CAP. IX.

PANES tenues paucioris succi, pauciorisque alimenti sunt, cum assatio magis extenuet, magisque diminuat in eis uim alendi. quocirca itria, & lachana paucioris succi sunt. hac quoque ratione assati & bis cocti panes minus alunt, quam succi pleni. nam cum sint quadantenus assati, iterum conteruntur: deinde contriti iterum assantur. contingit enim, ut excofacti, & admodum confusi, multo magis ex attritu fundantur, & dissoluantur. sed cum tales ex secunda assatione sint redditi, quod ualens est in eis consumptum fuit: quod uero restat, & leue, & laxum, & tenuium partium sit, & facile distribuitur. Iam uero calidos recentesque panes ualentius nutrire, quam frigidos, & ueteres est perspicuum: siquidem caliditas quoque concoctionem adiuuat.

De hordeo ex Galeno. CAP. X.

TRITICVM perspicue calefacit: hordeum uero quoquo modo eo utaris, siue panes ex eo conficias, siue ptisanam coquas, siue polentam pares, aliquid refrigerantis habet. Succum uero, qui abstergendo est, gignit. Panes autem qui ex ipso fiunt, non modo magis, quam triticei, sed etiam magis, quam olyrini, & multo magis etiam, quam tiphini, friabiles sunt: cum in se glutinosi nihil habeant. ex quo planum est, exiguum ex his alimentum corporibus præberi.

De hordeo ex Athenæo. CAP. XI.

HORDEVM aliud nudum est, & expers corticis, & multi succi est, ac ualde nutrit, idque propius ad triticum, quam aliud, accedit. aliud uero secundum est, quod spicas habet binis granorum uersibus constantes. quod etiam minus habet excrementi, quam triticum, quod spicam habet, quæ ex unico granorum constat ordine.

De polenta, & maza, ex Galeno. CAP. XII.

POLENTA exiguum corporibus alimentum præbet: ijs uero, quæ exercentur, minus: quæ uero exerci-

exercitatione non vtuntur, satis multum. Maza uero tanto est pane hordeaceo inferior in alendo, quantum ille triticeo cedit: atque etiam ægrius, quam hordeacei panes, concoquitur: & uentrem magis flatu implet: in quo si diutius maneat, turbationem quoque efficit. Hæc uero subacta & contrita diutius, per aluum potius secedit. Si uero mel eidem adjiciatur, citius descendet, atque etiam ob hanc causam aluum ad excretionem irritabit.

De tipha, & olyra.   CAP. XIII.

OLYRINI panes post triticeos optimi sunt, si ex olyra proba conficiantur: his succedunt tiphini. si uero illi ex uitiosa olyra sint facti, tiphini non erunt illis inferiores. Cum uero tipha est optima, calidi tiphini sunt olyrinis multo præstantiores: at asseruati, deteriores illis fiunt ita, ut qui post vnum, uel duos, & multo magis post aliquot deinceps dies huiusmodi panem comederit, lutum sibi uentriculo inesse existimet. cum uero adhuc calidus est, ab ipsis etiam urbanis expetitur, eumque cum caseo quodam familiari comedunt, quem oxygalactinum uocant. ergo hic calidus comanducatus non modo a rusticis, sed etiam ab ipsis urbanis in delicijs habetur. qui uero triduo, aut quarriduo ante sit confectus, uel ab ipsis rusticis iniucundius manditur: difficiliusque concoquitur, ac tardius per aluum subducitur: quæ calido minime accidunt. Atqui hic calidus corpus ualenter nutrit, ut parum triticeo syncomisto sit inferior. Porro tiphæ semen extrinsecus habet corticem ueluti olyra, atque hordeum. ex eo pinsito panes fiunt, & usui omnino accommodatur. Ex aqua itidem elixum manditur a rusticis sapa adiecta, non secus, quam quod apothermum nominant. quandoque uero cum sale comeditur. Ex nobilissima autem olyra, cum cortex ita, ut par est, fuerit excussus, appellatum tragum, conficiunt: quo aqua elixato plerique utuntur: deinde aqua effusa, sâpam, aut uinum dulce, aut uinum mulsum affundunt: ac nunc

ces quoque pineae aqua premaceratas donec plurimum intumuerint, superinijciunt.

De auena.

CAP. XIII.

Hoc semen est iumentorum, non hominum alimentum: nisi fortassis magna quandoque fame ad panem ex hoc semine conficiendum compellantur. Si uero fames non sit, decoctum ex aqua cum uino dulci, aut defruto, aut uino mulso ueluti tipha comeditur. satis enim habet caloris æque, atq; illa: non tamen est æque durum, quam ob rem corpus minus alit, alioqui autem panis ex eo confectus insuauis est: aluum tamen neque cohibet, neque proritat.

De milio, & panico, quod etiam μελίην vocant.

CAP. XV.

Ex his quoque panis interdum conficitur, cum distarum frugum est penuria. quique ex eis fit, parum nutrit, & frigidus est. planumque est, eum esse prædurum, atque friabilem. quare merito humectam aluum exsiccat. Rustici uero farinam eorum elixantes, deinde suillam pinguedinem, aut oleum admiscentes mandunt. Milium uero est in rebus omnibus panico præstantius. nam & suauius editur, & minus difficulter concoquitur, minusque aluum sistit, & magis alit. Farina quoque eorum decocta ex lacte rustici quandoque, non secus, quam triticea, uescuntur. estque perspicuum, hoc edulium ita sumptum tanto esse præstantius, quantum lac, & ad bonum, & ad multum succum, & ad alia omnia efficienda excellit.

De oryza.

CAP. XVI.

Hoc semine ad aluum cohibendam utuntur. difficilius tamen, quam alica, concoquitur, & item minus alit.

De lentibus.

CAP. XVII.

LENTES corticem habent adstringentem: quæ uero ipsarum est ueluti caro, crassi succi & terrei est, & exiguum

exiguum austerae qualitatē habet : cuius multae cortex est particeps . Succus in eis est adstringenti contrarius . idcirco si quis lentes aqua coxerit , & aquam sale , aut garo & addito oleo præbeat , hic potus aluum deijciēt . Ex lentibus autem bis , ut diximus , decoctis lens ipsa apparatus uim habet succo contrariam : ut quæ uentris fluxum exsiccat , & stomachum , & intestina , & totum denique uentrem roborēt . Cui uero cortex sit detractus ut adstringendi uehementiam amiserit , ita etiam magis , quam cui cortex non sit ademptus , nutrit , succiq; crassi est , & tarde permeat . & tamen alui fluxus non exsiccat , ut facit ea , quæ non sit spoliata cortice . Præterea uero hoc edulium mali succi est , succumque melancholicum facit . Hebetat autem aspectum integrum , eundem nimium exsiccat : qui uero contra sit affectus , eum lentis usus iuuat .

De fabis .

C A P. X V I I I .

P V L S fabarum & per se , & cum ptisana paratur . hæc autem corporis habitum carne non constricta illa quidem , ut suilla facit , sed quodammodo multo laxiore implet . hoc edulium , quomodocunque sit paratum , flatu gignit . Substantia uero non densa , & grauis , sed laxa & leuis fabis inest . habent tamen uim abstergerendi non secus , quam ptisana . Cum uero fabarum puls flatu gignat , multo etiam maior flatus excitabitur , si quis ipsis fabis integris coctis uescatur . at frigæ flatum quidem deponunt ; sed difficiliter concoquantur , & tardius uentrem permeant , & crassi succi alimentum corpori præbent . Cum uero uirides , antequam maturæ & exsiccatæ fuerint , sumuntur , habent id , quod omnium fructuum , quos ante perfectionem edimus , est commune , ut humidius alimentum corpori præbeant .

De pisīs .

C A P. X I X .

C V M pisa totius substantiæ ratione quandam cum fabis habeant similitudinem , iisdemque modis , quibus fabæ ,

fabæ, comedantur, in duobus ab illis differunt, tum quia non ita sunt flatulenta sicut fabæ, tum quia abstergerendi facultate carent: ex quo fit, ut tardius, quam fabæ, per aluum secedant.

De ciceribus.

CAP. XX.

CICER edulium est non minus, quam faba, flatulentum. nutrit uero non minus, quam illa. ad uenerem incitat, & simul quoque semen gignit. in eo maior est abstergerendi uis, quam in fabis. ex quo fit, ut nonnulli cicerum usu lapides qui in renibus essent, euidenter confregerint. nigra autem sunt ea, & parua, & arietina uocantur. sed præstat ipsorum in aqua coctorum succum solum bibere. Viridia uero æque, ac reliqua omnia, excrementitia sunt: quemadmodum etiam frixa flatum quidem deponunt, cæterum difficiliter concoquuntur, uentremque magis sistunt, & corpori minus alimenti passerunt.

De lupinus.

CAP. XXI.

LUPINI dura, terrestrisque substantia est. quocirca & ut difficulter concoquatur, & ut succum crassum gignat, necesse est: ex quo in uenis non probe confecto succus proprie crudus appellatus aceruatur. cæterum edendo qualitatibus, quæ sensu deprehendatur, expers est. par ergo est, ipsum neque ad aluum deiciendam, neque ad eandem cohibendam esse accommodatum.

De sœnograco, quod & bouis cornu dicitur.

CAP. XXII.

HOC semen cum garo præmansum aluum subducit. estur quoque ex aceto & garo, & ex uino & garo, & oleo. aliqui cum pane idem sumunt, nec capitis dolorem affert, ueluti cum garo. Estur quoque sœnumgræcum ex aceto & garo, antequam eius plâta fructum ferat. aliqui uero oleum affundentes cum pane uescuntur. sed ita caput ferit. Succus autem decocti sœnigræci cum melle sumptus ad omnes uitiatos humores, qui
in inte-

in intestinis sunt, subducendos ualet. Et quia abster-
gendi facultate præditus est, ideo intestinum ad excre-
tionem iritat.

De phaselis, & eruilia. CAP. XXIII.

H A E C quoque semina perinde ac fœnum græcum,
mortales aqua præmacerantes donec radicem produ-
xerint, ante alios cibos garo intingentes alui subdu-
cendæ gratia comedunt. succum uero, cum concocta
& distributa fuerint, copiosioris alimenti, quam fœ-
num græcum, habent. hæc porro media quodammo-
do sunt inter ea quæ boni succi sunt, quæque facile, &
quæ difficulter concoquuntur, & quæ tarde, & quæ
celeriter transeunt, & quæ flatulenta sunt, quæque fla-
tus non excitant, quæ denique exiguum, & quæ mul-
tum dant alimenti. neque enim ullam qualitatem effi-
cacem habent.

De cicercula. CAP. XXIII.

H A C uescuntur homines, ut phacoptisana. habet
uero succum facultate quidem phaselis, & eruiijs quo-
dammodo similem, sed consistentia crassiore. ex quo
fit, ut cicerculæ magis fere, quam illi nutrant.

De aracis. CAP. XXV.

H O C semen est cicerculæ semini persimile: atque
etiam vsus omnis, itemque eorum uis cicerculis est si-
milis: nisi quod duriores sunt, & minus facile elixan-
tur. ex quo sequitur, ut araci quoque difficilior, quam
cicerculæ, concoquantur. Apud nos uero agreste
quoddam, ac durum & rotundum semen, eruo longius
in cerealibus fructibus inuentum, quod arachum per
ch nominant, seligunt, & non secus, quam pelecini-
um, abijciunt.

De dolichis, hoc est, phasiolis. CAP. XXVI.

H O S aliqui siliquas, aliqui phasiolos appellant. fa-
cilior autem deijciuntur, quam pisa, minusque inflant:
atque etiam alunt.

De eruo.

De cruo.

CAP. XXVII.

MAGNA quandoq; fame compulsi homines hoc uestuntur. minus uero medicamentosum est album, quam quod ad flauum, pallidumve colorem abscedit. cum uero coctum bis fuerit, & in aqua persepe dulce redditum, insuauitatem quidem deponit, sed cum ea facultatem quoque abstergerendi, & incidendi amittit, ut sola substantia terrestris ei remaneat: quæ facit, ut edulium citra insignem amaritiem exsiccat fiat.

De sesamo, & erysimo.

CAP. XXVIII.

PINGVE est sesami semen, ideo celerrime fit oleosum: quam ob rem eos, qui ipso uestuntur, celeriter implet, stomachumque subuertit, & tarde concoquitur: & corpori alimentum pingue affert. quoniã uero crassi succi est, idcirco non celeriter secedit. at erysimum corporis quidem substantia est quodammodo simile sesamo, sed in cibo est insuauius, & corpus minus alit, & est omnino deterius. ambo uero sunt calido temperamento, & ob eam quoque rem sitim afferunt.

De papaueris semine.

CAP. XXIX.

SATIVI papaueris semen panibus, seu condimentum, utiliter inspergitur. ac semen quidem, quod candidius est, præstat ei, quod nigrius sit. uim refrigerandi habet, quam ob rem somnum quoque conciliat. sique liberalius sumptum fuerit, grauem etiam soporem inducet, & ægre concoquetur. Præterea uero quæ ex thorace, ac pulmone tussi eiiciuntur, cohibet. iuuat eos, quos tenuis a capite distillatio exercet. alimentum non notabile dat corpori.

De lini semine.

CAP. XXX.

ALIENVM stomacho est, & concoctu difficile lini semen, & exiguum alimentum corpori præbet. nullam uero habet alui deiiciendæ facultatem. habet quidem exiguam uim urinæ ciendæ, ac præcipue frixum.

De or-

De ormino.

CAP. XXXI.

HOC friso utuntur, ipsumq; læuigant, & mel adijciunt. parum uero in eo inest alimenti.

De cannabis semine.

CAP. XXXII.

CANNABIS semen ægte concoquitur, stomacho alienum est, caput ferit, mali est succi, & egregie calefacit.

De viticis semine.

CAP. XXXIII.

CREDUNT hoc semen venereas appetitiones cohibere. corpori uero parum alimenti, eiusq; siccantis, ac refrigerantis affert. flatus ualde discutit. quibus omnibus rationibus, ijs qui se a rebus ueneris puros seruare student, conuenit.

De aphace, & uicia.

CAP. XXXIIII.

HORVM seminum figura est fabis similis. cum fames est, ijs etiam uiridibus, sicuti ciceribus, & fabis, mortales uescuntur, & præsertim uere. sunt autem non solum insuauia, sed etiam concoctu difficilia, & aluum sistunt, malumq; succum, atque etiam melancholicum gignunt.

De cucurbita.

CAP. XXXV.

CUCURBITA probe cocta nullam euidentem saporis qualitatem habet: quocirca merito multis modis apparatus; utpote quæ in medio excessuum omnium sit constituta. atque ipsa quidem, quantum in se est, humidum, frigidumq;, & propterea etiam exiguum corpori dat alimentum. Facile autem subsidet suæ substantiæ lubricitate. concoquitur uero non male, si non prius fuerit corrupta. Assata autem, aut in sartagine frixa, plurimum quidem humiditatis propriæ deponit, sed quod reliquum est, nullam insignem facultatem obtinet: ueluti nec cum simplici iure fuerit parata. Merito autem propter aqueam qualitatem origano gaudet.

B Non-

Nonnulli eius semen abijciunt, & partem quæ est uelut caro, exsiccant, & in hyemem reponunt. Illis autem ita repositis omnino aliter uescuntur, quam ut cucurbitis: siquidem & succo uacantes, & liccæ, perinde ut coria, redduntur.

De peponibus.

CAP. XXXVI.

TOTA peponum natura frigidior est cum humiditate copiosa coniuncta. habet autem quandam abstergendum uim, & idcirco urinam mouent: & melius, quam cucurbitæ, & melopepones, subducuntur. eorum semen potentius, quam ipsorum ueluti caro deterget. Succum in corpore uitiosum facit, & potissimum, cum non probe fuerit concoctum: quo quidem casu cholicos efficere consuevit. Quinetiam prius, quam corrumpatur, ad ciendum uomitum ualet. siq; largius eo quispiam uescatur, neque quicquam eorum, quæ boni succi sunt, super mandat, omnino uomitum excitabit.

De melopeponibus.

CAP. XXXVII.

MELOPEPONES minus, quam pepones, humidi sunt, minusq; mali succi, & minus urinam cient, & minus infra subducuntur: neque parem uim cum peponibus ad uomitum excitandum habent. a fructibus autumnalibus stomacho idoneis multum absunt. & tamen non ita, ut pepones, stomacho sunt noxij.

De cucumeribus.

CAP. XXXVIII.

HIS quoque ciendæ urinæ uis, ut peponibus, sed minor inest. qui uero eos probe concoquunt, cum ijs assatim se expleuerint, longo temporis spatio accidit, ut succum crassum immoderate aceruent, qui in ea concoctione, quæ in uenis fit, non facile in probum sanguinem commutetur.

De ficibus.

De ficubus.

CAP. XXXIX.

QVOD est omnium fructuum non modo autumnalium, sed etiam horæorum commune, id quoque ficus habent, cum succi prauitatem effugere non potuerint: minus tamen, quam reliqui omnes horæi fructus, eius participes sunt. in eis hæc insunt bona, ut uentrem pertranseant, & per totum corpus facile secedant. habent etiam uim abstergerendi notabilem. cum uero autumnales fructus omnes parum alimēti corpori præbeant, id minime omnium in ficus cadit: carnem neque compactam, neque firmam, sed sublaxam, ut fabæ, faciunt. sed & ipsæ statu uentrem implent. uerum quia celeriter descendunt, ideo breuem flatum cient. Quæ uero exquisitè matura ficus est, prope est ut nihil omnino lædat, sicut etiam caricæ, quibus multa quidem insunt comoda, sed noxam tamen quandam ijs, qui liberalius eis uescuntur, afferunt: siquidem non admodum probum sanguinem faciunt. ex quo fit, ut ex eorum usu pediculorum copia exoriatur. habent autem attenuandi, incidendiq; facultatem: qua & uentrem ad excretionem impellunt, & renes expurgant. Iecori leni inflammatis noxiæ sunt. nō propria facultate quadam excellent; sed communi omnium dulcium eduliorum ratione: obstructis uero, & scirrho obsessis ipsæ per se neque profunt, neque obsunt; at cæteris medicamentis abstergentibus & incidentibus adiectæ, non parum utilitatis afferunt. Quicumque autem caricæ, ficusq; cum aliquo crassi succi cibo mandunt, ij non parum læduntur.

Ex Ruso de ficubus.

CAP. XL.

FICVS sunt cæteris autumnalibus meliores: & tamen noxam quandam afferunt. caricæ satis alere corpus queunt: quam ob rem ueteres permittebāt, ut athletæ caricis uescerentur. Goras primus Eurameni Samio carnem afferens hunc usum antiquauit, atque ita illa uiuendi consuetudo est sublata.

FIGVS & vuae inter autumnales fructus primas ferunt. nam & magis, quam reliqui omnes fructus horum, nutriunt, minimuniq; prauis succi habent, & praesertim cum exquisitè maturæ fuerint. caro tamen, quæ ab eis efficitur, neque firma, neque densa est, sed laxa, atque fluida. quam ob rem celeriter contrahitur. Vuae autem minus, quam ficus, nutriunt. maximum uero hoc eis bonum inest, quod cito subsident. quocirca si quando contineantur, egregie nocent, cum hoc uitij ficubus non insit. nam si non, ut consentaneum est, deiciantur, innoxium alimentum corpori præbent. at vuae neutrum horum habent. nam retentæ neque probe concoquantur, & dum in iecur, uenasq; distribuuntur, succum crudum faciunt, qui in sanguinem non facile commutatur. Potius enim per uentrem transeunt, si grana sine acinis deglutiantur. adstringunt namque acini, cum neque concoquantur, neque mutentur. Inter eas, quæ reponuntur, quæ in uinaceis asseruatur, uentriculum roborat, ac cibum fastidientibus appetentiam excitat: non tamen per aluum subsidet: siq; largius ea quispiam uescatur, caput feriet. quæ uero in musto cõduntur, magis etiam caput tentat. at pensilis neque caput lædit, neque aluum sistit, neq; proritat: est autem omnium compositarum uuarum concoctu facilima. Cæterum vuae dulces calidiorum succum habent: & propterea sitim asserunt: austerae uero, & acida frigidiorum: uinosæ denique inter calidum & frigidum sunt mediæ. Dulces aluum subducunt: præsertim uero ubi humida fuerint: acida uero & austera non modo huic rei, sed etiam coctioni, quæ in uentriculo fit, sunt incommodæ: Omnium uero usus est tutissimus, cum vuae suapte natura sint carnosæ, & eisdem optime maturis quispiam moderate uescatur: idq; siue in uite summam maturitatem sint consequutæ, siue, quod deerat, ex suspensione sint adeptæ. Secundo uero loco censentur humida acida, aut austera qualitate uacantes: quas
alui

alui deijciendæ gratia copiose possumus ingerere. nonnulli quoque mustum idq; dulce eiusdem rei causâ bibunt. id enim maxime subducit. quod uero ex uuis austeris, aut acidis exprimitur, ad omnia pessimum est. Iam uero dilutum uuarum ad ciendam urinam ualet.

De uuis passis.

CAP. XLII.

QVEMADMODVM uis passæ dulces calidiores sunt, ita quoque austeræ temperatura sunt frigidior, stomachumq; roborant, & uentrem constringunt. sed perspicuum est, acerbæ id etiam magis, quàm austeras, efficere. dulces uero medium quodammodo statum inducunt: utpote quæ neque stomachum aperte dissoluant, neque uentrem subducant. Et tamen uis quædam contemperandi, sicut etiam facultas modice abstergendi semper inest dulcibus: ut utriusque facultatis ratione exiguos oris uentriculi morsus obtundat. siquidem planum est, maiores morsus ualentiora remedia postulare. Inter uas passas cæteris præstant pinguior, quæq; ueluti corticem habent tenuem. Nonnulli autem, & recte quidem, è dulcibus magnisq; cuiusmodi sunt Scybeliticæ, prius quam uescantur, semina eximunt. atque ex quoque inueteratæ duram, crassamq; cutim habent: easq; in aqua prius oportet macerare. ita enim semen facilius eximitur. Aliæ quædam sunt his contrariæ, austeræ & paræ, quæ nullum omnino semen habent. Quod autem ex passis alimentum corpori affertur, tale qualitate est, quales passæ fuerint. Quantitate uero, copiosius ex pinguibus & dulcibus: parcius ex austeris, & maceris. cæterum magis, quam caricæ, stomacho sunt idoneæ.

De sycaminis, quæ & mora nominantur.

CAP. XLIII.

SYCAMINA si in ventriculum purum inciderint, primoq; loco sumpta sint, celerrime pertranseunt, & alijs cibis præeunt. sumpta uero post alios cibos, aut si malum succum inuenerint, in uentriculo celerrime cor-

B 3 rumpun-

rumpuntur absurda quadam corruptela, quæ explicari uerbis non potest, ut in cucurbitis usu uenit. Cum autem minus noxia sint horreis cibis, si non celeriter subfederint, noxiam habent corruptelam peponum corruptelæ consimilem. quanquam pepones si celeriter subducantur, nullam magnam noxam inuehant. Tempus autem, quo sycaminis, est id, quo etiam peponibus, utamur, cum squalidum, æstuq; pressum est uentriculi corpus. tunc enim tale quodammodo iecur itidem esse necesse est. habent sycamina uim quandam adstringendi. omnino uero humectant, non tamen omnino refrigerant, nisi frigida sumantur. alimentum minimum dant corpori, ut etiam pepones faciunt.

De rubi fructu.

CAP. XLIII.

RUBI fructus magis, quam mora adstringunt: siq; largius quispiam eis uescatur, capite dolebit. alij stomacho etiam anguntur. ergo diligenter abluendus fructus est prius, quam eum comedere aggrediamur. quod non minus in sycaminis est faciendum. ventrem tamen non subducit hic fructus, sed potius cohibet.

De canini rubi fructu.

CAP. XLV.

CANINI rubi fructus paulo maiorem adstringendi uim, quam rubi fructus habet. quam ob rem aluum quoque magis cohibet, corpori uero exiguum alimentum præbet.

De fructibus iuniperi.

CAP. XLVI.

IUNIPERI fructus exiguum dulcedinem, minoremq; adstrictionem habent, præterea aromatici quipiam eis inest, & eos calefacere propter acrimoniam perspicuum est. corpus parum alunt. Siq; liberalius eis quispiam uescatur, stomachum mordent, caputq; calfaciunt, & dolore uexant. Urinas uero mediocriter cient.

De persici.

CAP. XLVII.

HORVM quoque succus, & quæ veluti caro est, facile corrumpitur, prauaq; est omnino. quocirca non debent,

bent, vt à quibusdam fieri consuevit, post alios cibos sumi. nam superfluitatia corrumpuntur; & cetera quoque simul uitiant.

De armeniatis & praeocibus.

CAP. XLVIII.

H A E C quoque persicorum genere continentur. illis tamen bonitate non nihil praestant. neque enim coque, atque illa in uentriculo corruptuntur, neque acescunt. Vulgo autem iucundiora apparent: & propterea stomacho magis idonea. porro his fructibus exiguum alendi uim inesse, prius dictum est. ceterum praecocia sunt armeniatis praestantiora.

De malis.

CAP. XLIX.

M A L A, quae adstringunt, succum frigidum ac terream habent: quae acida videntur, succum quidem frigidum habent, sed qui sit tenuium partium: mediae uero temperaturae sunt dulcia, quae ad calidius vergunt: ut quae plane qualitatis sunt expertia, & ueluti aquea ad frigidius inclinant. Est autem perspicuum mala adstringentia alui deiectiones cohibere: acida uero crassum succum, quem in uentriculo inuenerunt, incidunt, ac deorsum subducunt, & propterea deiectiones humectant. cum uero purum uentrem inueniunt, eum magis sistunt. Dulcia potius distribuuntur. quae uero qualitatis sunt expertia, cum neque iucunda sint, neque uentriculum roborent, neque ipsum sistant, merito dispiciuntur, & suis proijciuntur. quae uero probe in plantis maturuerunt, ac reponuntur, in morbis saepe numero sunt utilissima, siue ad modum cataplasmatum cum farina adhibita, siue in calido cinere mediocriter assata; siue in uapore bullientis aquae probe cocta. statim autem à cibo danda sunt: quandoque uero cum pane uentriculi & stomachi roborandi gratia ijs, quibus prostratus appetitus, quiq; tarde concoquunt, & uomitu, fluore alui, ac torminibus uexantur. ad quem usum acerba sunt accommodata. apparatus enim, ut nuper dicebam, mediocrem adstrictionem habent: cum ea, quae

B 4 medio

mediocriter austera sunt, omnem in ea præparatione adstrictionem deposuissent; & ob eam causam similia ijs, quæ ab initio aquea sunt, euasissent.

De cydonijs & struthiomelis.

CAP. L.

EXIMIVM quid inest his, quod alia mala nõ habent. cum enim adstrictionem maiorem habent, tum uero eorum succus perdurat, si quis coctum ex melle uelit adseruare. aliorum autem malorum succus repositus cum copiosum frigidum humorem habeat, accescit. Struthiorum uero malorum succus diutius durat atque adeo in multos annos manebit, cum os vasculi densam crustam habuerit: quæ in melle atque alijs quibusdam sepe numero concreuit: hancq; adiacentem seruare oportet, cum diutissime citra mutationem seruare medicamentum uelis. Cydoniorum uero succus minus suauis est, & magis adstringit. idcirco ad roborandum uentericulum dissolutum. hoc etiam quandoque utemur.

De piris, & punicis.

CAP. LI.

SI EA, quæ de malis diximus, ad pira, & punica trãsferas omnia, nihil erit, quod nos noui quicquam de eisdem afferamus. Punica uero omnino perexiguum alimentũ corpori dant: ac pira, & præsertim magna, quæ menatq; a nostratibus dicuntur, aliquantulum nutriunt.

De mespilis & sorbis.

CAP. LII.

HÆC adstringunt ambo, sed mespila multo magis quam sorba. quocirca utilissimus est uentri fluentibus: sorba tamen sunt in cibo suauiora. Constat autem, omnibus huiusmodi parce, non autem large, ut uuis & ficibus, esse uescendum.

De fructu palmæ.

CAP. LIII.

Ex palmis quædam sunt siccæ & adstringentes, ut Aegyptiæ, quædam molles, humidæ, & dulces, ut quæ cariotæ appellantur: quæ præstantissimæ in Palæstina Syria

Syria in Hiericonte nascuntur. ceteræ uero aliæ palme omnes inter hæc genus utrunque medium locum tenent, ut aliæ magis, aliæ minus sint humidæ, siccæ, dulces, & adstringentes. Verum extremis constitutis, iam quodcunque in medio est, facillime deprehenditur. Ostendimus enim dulcem succum alendo esse, austerum uero stomacho idoneum, & uentrem sistere. Palmæ autem omnes difficulter concoquuntur, & copiosius sumptæ, capitis dolorem excitant: quædam uero morsus etiam cuiusdā sensum ori uentriculi afferunt. succus porro, qui ab ipsis in corpus distribuitur, crassus est omnino, habetq; lentoris aliquid, cum pinguis palmula est. cumq; huic succo aliquid dulcedinis mistum fuerit, iecur ab eo celerrime obstruitur: atque ab earum esu maxime læditur, inflammaturq;, & scirro obsidetur. post iecur uero, lien quoque & obstruitur, & læditur.

De oliuis.

CAP. LIIII.

I P S A E quoque exiguum alimentum dant corpori, & potissimum caducæ. & quemadmodum caducæ succum pinguem habent, ita quæ halmades, & colymbades appellantur, adstringentem. quocirca stomachū roborant, appetitumq; excitant. ad hoc uero aptissimæ sunt, quæ cum aceto componuntur.

De nucibus.

CAP. LV.

N V C E S magnæ, & auellanae corpus non multum alunt: auellana tamen magis. Vtraque autem mediocriter adstringentis qualitatē est particeps, quæ progressu temporis in oleosum commutatur. Viridis autem nux neque qualitatē perspicue adstringentis est particeps, neque oleosa: sed est expers quodammodo qualitatē, & aquea. nux uero melius, quam auellana concoquitur. estq; stomacho magis idonea, & multo magis, si cum caricis edatur. est præterea manifestum, humidam nucem ad deiectionem aptiorem esse; siccam uero, minus. sed hæc quoque aqua macerata, & abiecto putamine, similem uiridi facultatem habet.

De amygdala-

De amygdalis. CAP. LVI.

IN his attenuandi, & abstergendi facultas excellit. nonnullis uero tanta uis inest crassos glutinososq; succos incidendi, ut præ amaritie mandî non possint: oleosæ tamen & pinguis qualitatîs, ut etiam nuces, sunt participes. exiguum uero alimentum dant corpori.

De pistacijs. CAP. LVII.

MINIMUM quidem alimentum præbent, sed ad iecur firmandum sunt utilia: habentq; subamarum & subadstringentem qualitatem.

De prunis. CAP. LVIII.

PRUNA minimum alimentum corpori præbent, utilia tamen sunt ijs, quibus humectare, & refrigerare mediocriter uentrem est propositum. hæc uero etiam exsiccata possunt usui esse. quæ uero Damasci nascuntur, cæteris præstant omnibus.

De sericis. CAP. LIX.

EST hoc mulierum, & puerorum effrenatorum edulium. parum nutriunt, difficulter concoquuntur, non sunt stomacho idonea, minimum alimenti corpori præbent.

De siliquis. CAP. LX.

MALI succi sunt, & lignosæ, & difficulter concoquuntur, & non celeriter deijciuntur.

De cappare. CAP. LXI.

CAPPARI facultas inest tenuium partium: ex quo fit, ut corpori minimum alimenti distribuat. Sale uero condita, & abluta usquedum facultatem, quam ex sale contraxit, deposuerit, parum quidem alit, sed tamen pituitam ex uentriculo absterget: & ex aceto mulso, aut aceto & oleo præ cæteris cibis sumpta uiscera liberat obstructione.

De sico-

De Sycomoris.

CAP. LXII.

HAEC planta nascitur Alexandriae. fructum ficui similem fert. nullam acrimoniam habet, exiguae dulcedinis particeps est. humidæ quodammodo & frigidioris est facultatis.

De persio.

CAP. LXIII.

HAEC itidem planta Alexandriae est. huius fructus apud Persas ita esse noxium commemorant, ut eo uescentes interimat: in Aegyptum uero translatus, fieri esculentum, & æque mandi ac pira atque poma.

De citrio.

CAP. LXIII.

TRES sunt huius fructus partes, acida quæ in ipso medio est; ea quæ est ueluti caro, quæ medium ipsum ambit; & tertia, quæ est tegumentum extrinsecus circumdatum. est autem hoc odoratum, & aromaticum, sed difficulter cõcoquitur. concoctionem autem adiuvat, si quis eodem ut medicamento utatur. parce uero sumptum stomacho robur adiungit. Parte autem acida, & quæ non estur, ita utuntur, ut in acetum conijciant, ut acidiorum reddant. quæ uero inter duas alias media est, quæq; corpus etiam nutrit, difficulter concoquitur.

De fructibus plantarum agresium.

CAP. LXV.

HI fructus præterquam quod exiguum alimentum præbent, malum etiam succum omnes faciunt. ac nonnulli noxij stomacho sunt, præter spinosos, qui in terra optima, exoriuntur.

FINIS PRIMI LIBRI.

ORIBA-

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,
LIBER SECVNDVS.

De lactuca.

CAP. I.

V M olera omnia paucissimum, maliq; succi sanguinem gignant, lactuca non multum illa quidem sanguinis, sed qui non sit pravi succi, nec tamen omnino probi, gignit. Succum autem humidum, ac frigidum habet, sed qui mali succi non sit, uti diximus.

De intybo.

CAP. II.

INTYBA similem lactucis facultatem habent: à lactuca tamen & suauitate, & alijs, quæ supra de lactuca diximus, superantur.

De malua.

CAP. III.

MALVA lentoris quippiam habet, quod lactucæ non inest, perspicue uero a refrigerando abest. hoc plus facile subducitur, ac præsertim si quis ex oleo & garo copiose ipsum sumat. nutrit autem mediocriter.

De beta.

CAP. II II.

BETARVM succum abstergentem esse planum est: qui quidem uentrem quoque ad excernendum iritat. ac stomachum interdum mordicat. idcirco copiosius sumpta stomachum lædit. alimentum uero exiguum, ut cætera olera, corporibus affert. accommodata est ad iecoris obstructions: ac præcipue cum ex sinapi, aut aceto estur. quo modo lienosis quoque fit utilis.

De brasi-

De brassica.

CAP. V.

BRASSICAE succus uim quandam purgandi habet. at corpus ipsum communi exsiccantium ratione magis colubet, quam ad excretionem impellat. exsiccatur ergo brassica aëque, ac lens, quam ob rem aspectum hebetat, nisi totus oculus præter naturam sit humidior. & tamen non ita boni succi edulium est, sicut lactuca: sed prauum & graueolentem succum habet.

De blito, & atriplice.

CAP. VI.

HAEC sunt cæteris oleribus magis aquea, & ut diceret quispiam, omnino qualitatis expertia. cæterum dictum est, hæc olera ad facilem deiectionem propensa esse: ac tum uel maxime, cum una cum humiditate lubricum quid habeant. Sed quia nulla acris, ac nitrosa qualitas eis inest, ideo fit, ut non uehementem habeant ad inferna propensionem. estq; plane perspicuum, parum admodum corpus ab his nutriri.

De portulaca.

CAP. VII.

HAEC, ut cibus, exiguum alimentum, idq; humidum, & frigidum & glutinosum præbet. ut medicamentum uero dentium stuporem, suo lentore, morsus experte, curat.

De oxylapatho.

CAP. VIII.

LAPATHO crudo nemo uestitur, quemadmodum nec beta. ac rustici oxylapathum crudum edunt. id uero non nutrit, atque etiam multo minus, quam lapatum.

De lapatho.

CAP. IX.

LAPATHVM non solum gustu, sed etiam facultate est betæ hortensi adsimile. uerum quia beta est suauior, idcirco omnes homines eadem potius uescuntur.

De fo-

De folano.

CAP. X.

INTER olera, quibus uescimur, nullum noui, quod tantam, quantam folanum, adstrictionem habeat. iure igitur ut alimento perraro, ut medicamento sæpe utimur. est enim efficax in ea, in quibus adstringentis refrigerationis est usus.

De plantis spinosis.

CAP. XI.

PLERIQUE rustici huiusmodi plantis e terra nuper exorientibus uescuntur. alendi uis minima eis, ut cæteris oleribus, inest, eaq; tum aquea, tum uero etiam tenuis. Ac spinosa quidem mediocriter stomachum iuuant. inter hæc plantas est carduus, atractylis, spina alba, dipsacus, cnicus, tragacatha, atractis, & quam magis, quam par est, æstimant, cinara. est enim prauis lucci edulium, & præsertim cum iam sit facta durior. nam & biliosum succum in se copiosum habet, & totam substantiam, quæ ad ligni naturam magis tendit, ut ex ea melancholicus succus, ex succo uero ipsius, tenuis & admodum biliosus gignatur. ergo satius est, eandem elixatam comedere.

De hipposelino, sio, smyrnio, & apio.

CAP. XII.

HÆC urinam cient omnia: apium uero inter ea est usitatissimum, suauius, & stomacho magis aptum. Smyrnium uero acrius, calidiusq; est multo, quam apium, & hipposelinum, & sium. cætera cruda etiam comeduntur, hipposelinum uero, & sium elixata: si quidem horum utrumque crudum insuaue apparet. quidam uero apium & smyrnium lactuæ foliis admiscentes offerunt, nam cum lactuca sit olus insipidum, habeatq; frigidum succum, & suauior & utilior efficitur, si acrium olerum quoddam assumpserit.

De cruce.

CAP. XIII.

HOC olus manifeste calfacit. quocirca ipsum solum, nisi lactuæ folijs misceatur, non facile manditur. Creditur

ditur quoque semen gignere, & rerum uenerearum cupiditatem excitare. Capiti etiam dolorem affert, ac præsertim si quis eo solo uescatur.

De urtica, quam xylis etiam uocant. CAP. XIII.

V I M habet tenuium partium. & merito ea, ut alimento, nemo utitur: ut obsonium uero, ac medicamentum usus est ad aluum deiciendam.

De gingidio, & scandice. CAP. XV.

GINGIDIUM est scandici persimile stomacho valde idoneum, siue crudo, siue cocto uescaris. diuturniorem coctionem non fert. adstrictionis uero & amaroris non mediocris est particeps.

De ocimo. CAP. XVI.

H O C pessimi succi est: idcirco nonnulli de eo falso prodiderunt, si tritum in ollam nouam conijceretur, celerrime paucis diebus scorpiones generare. est autem etiam stomacho noxium.

De asparagis. CAP. XVII.

ASPARAGVS brassicæ minus, quam ipsa brassica exsiccat. aliorum olerum caules magis exsiccat, quam folia. Aliud autem asparagorum est genus, quod in plantis fruticosis nascitur, oxymyr sine, chamedaphne, & oxyacantha. Alij quoque ab his diuersi sunt, ut regius, & qui palustris nominatur: cuiusmodi alius quoq; est bryonix asparagus. Omnes uero stomacho idonei sunt: urinamq; prouocant, & parum nutriunt.

De rapis, quæ βουιλὰς quoque nominantur. CAP. XVIII.

S I RAPAE minus, quam ulla alia planta quæ sit eiusdem generis, nutrent, utique mirarer, succum in corpus distribuunt moderato crassiores. ita fit, ut qui liberalius eisdem uescatur, succum crudum sit acerbaturus. bis uero cocta laudatissima redditur. Si uero crudior

crudior sumatur, difficulter concoquitur, flatus excitat, & mali succi est: nonnunquam uero morsus uentriculum uexat.

De aro.

CAP. XIX.

ARI quoque radix eodem modo, quo rapæ, manditur. in quibusdam uero locis acrior prouenit ita, ut prope ad dracontij radicem accedat: eamq; bis coctam mandere oportet. Cyrenæ uero minime est medicamentosa, & acris, ut rapis etiam sit utilior. constat enim hanc ad alendum esse potiore, ad educendum uero ex thorace & pulmone acrior præstat. estur quoque elixa cum sinapi, vel aceto ex oleo & garo. est nanque perspicuum, alimentum, quod ex ipsa in corpus distribuitur, non secus quam ex rapis, esse quodammodo crassius.

De dracontio.

CAP. XX.

HVIVS itidem radicem bis, terue elixatam, ut quod medicamentosum in ea est, deponat, mandendam damus, cum uehementiore facultate opus est ad humores ex thorace, & pulmone eijciendos.

De asphodelo.

CAP. XXI.

ASPHODELI radix parata, ut lupini, amaroris plurimum deponit. Fame autem uagante hanc complurimis elixationibus, & aque dulcis macerationibus uix factam esse esculentam uidi. eius facultas est, ut quemadmodum dracontij radix, aperiat, ac incidat.

De bulbis.

CAP. XXII.

HORVM quoq; radices comeduntur: interdum uero & eorum asparagi uerno tempore. amaram, austeramq; facultatem habent: unde etiam stomachum exolutum ad appetendam excitant. non aduersantur autem ijs, qui ex thorace & pulmone expuere aliquid uolunt, licet substantia corporis crassiore, & glutinosiore sint: sed amaritudo, quæ suapte natura glutinosa, crassaq;

saq; incidit, crassitie obsistit. præstabit uero tunc eos conditos ex aceto, oleo & garo comedere. quo etiam modo minus flatu cient, plus alunt, & facilius concoquantur. nonnulli uero ex ipsorum esu liberaliore, & semen sibi inauctum, & ad res venereas pròptiores redditos aperte senserunt.

De pastinacâ, dauco, & caro.

CAP. XXIII.

RADICIBVS quoq; horum mortales uescuntur. minusq; quam rape, & arum cyrenaicum nutriunt, manifeste calfaciunt, & aromaticum quiddam præseferunt. sunt tamen, ut alix quoq; radices, concoctu difficiles. urinam cient, siq; liberalius quispiam his uescatur, modice peioris succi erunt. melioris tamen succi est carus q̃ pastinaca. quidam uero agrestem pastinacam daucum nominant: qui urinam magis ciet, medicamento-
siorq; est, ac si quis comedere ipsum uelit, permultum erit elixandus.

De tuberibus.

CAP. XXIIII.

TUBERIBVS nulla perspicua qualitas inest: ipsis tamen ad condimenta excipienda utuntur, sicuti cæteris, quæ ad gustum qualitatis expertia & aquea nominant. quorum omnium commune est, ut alimentum, quod ab eis corpori distribuitur, non calfaciat: sed sub frigidum quidem sit, crassitie uero tale, quale id est, quod sumptum fuerit: quodq; ex tuberibus crassius est, quod uero ex alijs ad horum proportionem humidius, atq; tenuius.

De fungis.

CAP. XXV.

EX FVNGIS boleti aqua rite elixati prope ad qualitatis expertum eduliorum naturam accedunt. alimentum, quod præbent pituitosum, frigidumq; est, siq; copiosius quispiam eis utatur, mali succi. Atque hi quidem cæterorum omnium sunt minime noxij. secunda tribuuntur amanitis, cæteros uero tutius est ne omnino quidem attingere. plerique enim ex eorum usu perierunt.

C

De radice-

De radícula.

CAP. XXVI.

VIM habet attenuantem, ac perspicue calefacit, in eaq; qualitas acris excellit.

De cepis, porris, allijs, & ampeloprasis.

CAP. XXVII.

HÆC facultatem insigniter acrem habent, & pro eius ratione corpora calefaciunt. crassosq; humores, quibus obsidentur, attenuant, & glutinosos incidunt. bis tamen, terue elixata acrimoniam quidem deponunt, sed attenuant adhuc, & paucissimum alimentum præbent: cum prius, quam elixarentur, nullum darent. Ampeloprasa uero tantum à porris differūt, quantum in cæteris omnibus, quæ sunt generis eiusdem, satia ab agrestibus differunt. Cæterum a continuo acrium omnium esu abstinendum est, ac præcipue cum is, qui uestitur, sit natura biliosior. hæc enim edulia iis solum, qui succum aceruant pituitosum, aut crudum, aut crasum, aut glutinosum conueniunt.

De alimento quod ab animalibus sumitur.

CAP. XXVIII.

OMNES animalium partes non eandem facultatem habent: sed carnes cum probe fuerint concoctæ, sanguinem optimum gignunt, ac præcipue, si animalium boni succi fuerint, quale est suillum genus. partes autem neruæ, pituitosiores sunt. omnium ergo eduliorū suilla caro ualentissime nutrit. bubula uero præbet ipsa quoque alimentum non mediocre, nec quod facile per halitum digeratur, sanguinem tamen crassiorē, quam par sit, efficit. ac si quis suapte natura sit temperatura magis melancholica, si bubula uestatur largius, aliquo melancholico affectu corripietur. quantum enim totius suæ substantiæ crassitie bubulæ carnes suillas superant, tanto suillæ bubulis lentore præstant. & tamen suillæ sunt ad concoquendum multo præstantiores, Vituli melius, quā perfecti boues, concoquuntur: ut etiam hœdi melius, quam capræ. capra uero minus

nus sicco est temperamento, quam bos: at sui comparata, multum superat. Porcelli uero alimentum nobis dant eo magis excrementis redundans, quo ipsi sunt magnis humidiores: ac merito etiam minus nutriunt. agnorum quoque caro humidissima pituitosaq; est. sed & pecudum caro plura habet excrementa, ac peioris succi est: caprarum uero caro habet præterea acrimoniam. hircina autem & ad coquendum, & ad succum bonum faciendum est pessima: hanc sequitur, arietina, tum uero taurina. In his autem omnibus castratorum carnes præstantiores sunt: Annosæ uero ad concoctionem, ad succi bonitatem, & ad alimentum sunt deterrimæ. quocirca sues quoque ipsi quamuis humidæ temperaturæ sint, si consenuerint, carnem fibrosam, siccamq; , & propterea concoctu difficilem habent. Leporis autem caro licet crassiorrem sanguinem faciat, tamen melioris succi est quam caro bouum, & pecudum. Nihilominus his mali succi est ceruina caro, estq; dura, & difficilis ad concoquendum. huic propinqui sunt asini agrestes bene habiti, ac iuuenes. atqui nonnulli quoque asinorum domesticorum senio confectorum carnes, quæ pessimi succi sunt, difficulter concoquuntur, alienæ sunt stomacho, atq; etiam insuauæ, comedunt: quemadmodum equorum & camelorum carnibus uescuntur, cum ipsi & animo & corpore sint asinini. Quinetiam sunt, qui urforum carnes & his peiores, leonum, ac pardorum edant. De canibus uero quid iam attinet dicere, quos itidem iuuenes & pingues, ac præsertim cum castrati fuerint, apud nonnullas gentes comedant, cum pantheris quoq; uescantur? Vulpium uero carnes uenatores apud nos autumno comedunt. Hoc uero est sciendum, animalia quæ herbam altiore debent pascere, ea hyeme, & primo uere gracilia ac prauis succi fieri: ueluti boues, qui progressu temporis melioris succi, & crassiores manifesto apparent, cum herbæ crescunt, ac densæ fiunt, & ad semen ferendum properant. quæ uero humili herba nutriri queunt, ea primo ac medio uere præstantiora sunt,

ra sunt, ueluti pecudes: æstate autem prima, & media, capræ; cum fruticum germina, quibus uesci capræ cōsueuerunt, sunt frequentissima.

De cochleis.

CAP. XXIX.

COCHLEARVM dura est caro, ob idq; difficulter concoquitur: quæ si concocta fuerit, ualentissime nutrit. Succus eis, ut etiam testaceis, inest, qui uentrem subducit, quam ob rem quidam oleo, garo, & uino eas condiunt, ac iure, quod conficitur, ad aluum deiiciendam utuntur. Sin autem huius animalis carne, ut solo cibo esculento, uti uelis, cum prius in aqua elixaris, in aliam aquam transeres, in qua iterum coques, & ita condies, donec caro diligenter flaccida reddatur. ita enim præparata aluum quidem sistet, cæterum corpori alimentum egregium dabit.

De animalium pedestrium partibus extremis.

CAP. XXX.

PORCELLORVM pedes ptissanæ incocti aptissimi sunt. Extremæ uero corporis partes omnes ut minimum pinguedinis, ita quoque naturæ carnosæ minimum habent. neruea enim cutaceaq; natura in eis excellit: cuiusmodi etiam cutis & nerui sunt in toto corpore: sed in extremis magis exercentur, & idcirco magis lenti sunt. etenim neruus atque cutis omnis dum elixantur, ad talem naturam perueniunt. ergo iure fit, ut corpus minus alant: sed propter lentorem facilius per aluum deiiciantur. Pedes autem porcellorum sunt grunno præstantiores, sicut etiam grunus auribus præstat: siquidem ex sola cartilagine & cute constant. ac cartilago quidem in adultis animalibus omnino cōcoqui non potest: in ijs uero, quæ adhuc aulescunt, si in ore probe læuigata, & in uentriculo concocta fuerit, exiguum alimentum dabit. Quod uero nunc diximus, in alijs animalibus ad proportionem est intelligendum: quantum enim ipsorum carnes alimenti bonitate suillis cedunt, tanto etiam illorum partes extremæ partibus suillis extremis deteriores sunt.

De terre-

De terrestrium animalium lingua. CAP. XXXI.

IN hac parte substantiæ proprietas quædam inest, ut carnem laxiorem, ac magis sanguineam habeat. musculi enim, & potissimum ipsorum partes mediæ sunt carnes exquisitæ.

De glandulis. CAP. XXXII.

QVANTVM lingua a carnis substantia, tantum glandulæ a linguæ substantia distinctæ sunt. ergo glandularum omnium commune est, ut in cibo suaues, ac friabiles appareant: quæ uero mamillarum sunt, cum lac habent, ipsius quoque dulcedinem præ se ferunt. quapropter cum lacte sunt plenæ, magnopere à gulosis expetuntur. alimentum autem, quod ex ijs proba concoctis præbetur, prope ad carnis alimentum accedit. si uero minus, quam par est, conficiantur, crudum, aut pituitosum succum faciunt. Cum uero testes ex glandularum sint genere, non tamen tam boni succi sunt, ut glandulæ mamillarum: sed habent uirosus quippiam, seminis quod gignunt, naturam referentès; ut etiam renes, urinæ. quinetiam animalium terrestrium testes multo difficilius concoquuntur. nam gallorum gallinaceorum altitium cum suaues sunt, tum uero etiam optimum alimentum corpori præbent.

De renibus. CAP. XXXIII.

RENES prauis admodum succi sunt, ac difficulter concoquuntur.

De testibus. CAP. XXXIIII.

OMNIVM quadrupedum animalium testes sunt concoctu difficiles, ac prauis succi: probe uero concocti nutriunt. Soli autem gallorum gallinaceorum, ac præsertim altitium sunt omnium præstantissimi.

De cerebro. CAP. XXXV.

CEREBRVM omne cibus pituitosior, prauiq; succi est, ac tarde permeat, & difficulter concoquitur, & non minimum stomacho nocet. Quidam eius molitie decepti, ipsum offerunt: cum præter cætera, nauseam, quoque excitet. cumq; crassi succi sit, & excrementitium, melius redditur cum incidentibus, & cal-

C 3 facienti-

facientibus paratum. si uero bene concoquatur, alimentum corpori notabile præstabit.

De ossium medulla.

CAP. XXXVI.

MEDULLA, quæ in ossibus inuenitur, est cerebro dulcior, suauior, ac pinguior ita, ut si quis facta comparatione guset, cerebrum aliquid etiam austeri habere uideatur. Præterea medulla largius sumpta perinde, ac cerebrum, nauseam ciit. quæ quidem si belle concoquatur, ipsa itidem nutrit.

De spinali medulla.

CAP. XXXVII.

PINGVEDINIS minimum habet: idcirco nauseam non prouocat. si uero probe concoquatur, non mediocre alimentum dat corpori.

De pinguedine, & adipe.

CAP. XXXVIII.

ET pinguedo & adeps exigui alimenti sunt, & potius carni, quibus alimur, sunt condimenta.

De terrestrium animalium uisceribus.

CAP. XXXIX.

IECVR omnium animalium crassi succi est, difficulterq; concoquitur, ac tarde pertransit. est uero omnium præstantissimum non modo ad uoluptatem, sed etiam ad alia omnia, quod σικωτός, appellatur, quod quidem inde nomen inuenit, quia mactandi animalis iecur, multarum siccarum ficuum esu sic præparent: quam rem in suis maxime faciunt: propterea quod suilla uiscera sunt aliorum uisceribus multo suauiora.

Ex reliquis autem uisceribus lienis non est gustui suauis. perspicua enim acerbitas quædam in eo inest. ac merito quoque prauis esse succi creditur, quippe qui melancholicum sanguinem gignat. at pulmo ut est rarior utroque, sic etiam est ad concoquendum facilior: quantum uero ad alimentum pertinet, est iecore multo inferior: & quod alimentum corpori præbet, est etiam multo pituitosius. Cor, substantia quidem caro est fibrosa, atque dura, ideoq; difficulter concoquitur, & tarde permeat, sed tamen si probe conficiatur, alimentum corpori non paucum, neque mali succi præbet.

De quadrupede

De quadrupedum animalium uentriculo, utero, & intestinis. CAP. XL.

HAE partes carnibus duriores sunt. quocirca etiam si probe concoquantur, succum tamen non exquisitè sanguineum, sed frigidiorē, ac crudiorē faciunt: multoq; tempore indigent, ut conficiantur, ac in sanguinem probum commutentur.

De agrestium, & domesticorum animalium differentia. CAP. XLI.

DOMESTICORVM animalium temperatura est agrestium humidior. agrestium uero est durior, pinguedinisq; aut nihil omnino, aut certe paucissimū habet. quam ob rem eorum caro pluribus quonque diebus quam domesticorum, & in ocio educatorum imputris seruatur. Estq; perspicuum, alimentum quod inde prouenit, multo minus excrementi habere: quod uero a domesticis, atque ociosis sumitur, esse excrementitium.

De alimento, quod a uolucris animalibus sumitur. CAP. XLII.

A V I V M omnium uolucris genus gressilium generi, ac praesertim suillae carni comparatum minus alimenti praebet. uolucris tamen caro est ad concoquendum facilior, praecipue perdicis, attagenis, columbae, gallinae, & galli gallinacei. turdorum uero & meularum & paruorum passerum, inter quos sunt etiam, qui turricolae nominantur, caro est praedictorum carne durior: atque horum quoque multo magis caro tur turis, palumbi, atque anatis. Phasianorum, quod ad concoctionem & alimentum attinet, gallinarum carni est similis: uoluptate tamen in edendo excellit. his durior, concoctu difficilior, ac fibrosior est pauonum caro. In omnibus autem uolucris animalibus perinde ac in quadrupedibus generatim sciendum est, carnem augefcentium multo esse carne declinatium meliorem: prauam uero admodum nouellorum: sed longe alia ratione, quam senio confectorum: siquidem senum caro dura, & neruea est, & idcirco praua ad concoquendum,

C 4 & ali-

& alimenti exigui est: at corpora animalium quæ nuperrime in lucem edita sunt, mucosa, humidaq; sunt, & ideo excrementorum plena. omnino uero per aluum secedunt.

De anseribus & struthiocamelis.

CAP. XLIII.

HORVM caro excrementitia est, multoq; ad concoquendum difficilior, quam prædictorum animalium caro: ac potissimum quæ parua sunt, & carue dura sunt prædita. alarum natura fibrosa est, ac dura. quorundam uero caro tota est huiusmodi: quales sunt grues: quas comedunt, cum prius multos dies mortuas tenuerint. Inter grues autem, & anseres, caro tardarum, quæ etiam appellantur, est quodammodo media.

De uiscerum animalium uisceribus.

CAP. XLIII.

HORVM uentriculi esculenti sunt, ac nutriunt. quidam uero sunt etiam periucundi, ceu anserum, deinde gallorum gallinaceorum altilium. & quemadmodum recur in suis adhuc uiuentibus esu caricarum iucundum præparant, ita in anseribus alimenta sero lactis imbuuntur, ut iecur non modo suauissimum sit, sed ut etiam ualentissime nutriat, optimi succi sit, & non difficulter deijciatur: & pariter, ut in uentriculo probe concoquatur. Alæ quoque anserum ad concoquendum, & alendum sunt idoneæ: & his magis gallinarum. pessimæ sunt annosorum, optimæ uero iuniorum, ac probe nutritorum. Gallorum autem gallinaceorum testes sunt optimi: præcipue autem altilium: ac multo magis, si cibus eorum sero lactis fuerit imbutus. nam & boni succi sunt, & nutriunt, & facillime concoquuntur. Nonnulli autem struthocameli uentriculum, tanquam medicamentum concoctionem adiuuans, falso laudant: alij uero magis mergi uentriculum commendant: uerum hæc neque facile concoquuntur, neque medicamenta sunt alios cibos concoquentia.

De onis.

CAP. XLV.

GALLINARVM, ac phasianorum oua ceteris præstant: anserum uero, ac struthiocamelorum sunt deteriora. recentia quoque ueteribus: quæq; minus cocta sunt

Et sunt ijs, quæ plus, præstantiora sunt. tremula autem ad corpus alendum sunt omnium præstantissima: forbilia uero minus nutriunt illa quidem, sed facilius subducuntur. elixa uero & assa, difficulter concoquuntur, tarde transeunt, corpusq; alimento crasso nutriunt. quin multo etiam tardius transeunt crassiusq; alimentum præbent, quæ in calido cinere assantur. Quæ uero in sartagine inspissata sunt, & *ταχυντα* propterea dicuntur, alimenti sunt ad omnia pessimi. Quæ uero suffocata appellantur, elixis & assis meliora sunt. ea sic parant. oleo garo, ac modico uini inspergunt, uas, quo continentur, caccabo, in quo aqua calida insit, imponunt, ipsum operculo totum obstruunt, ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sint consequuta. nam quæ supra modum crassa sunt, elixis & assis similia redduntur. Eidem etiam mediocritati consistentiæ intentos esse nos oportet in ouis, quæ superne caldarijs infunduntur, ut ne ipsa omnino incrassari permittamus: sed cum adhuc succum habeant, uas ab igni auferamus.

De mugile.

CAP. XLVI.

CARO mugilum, qui in aqua palustri sordidaq; uiuunt, excrementitia est, atque admodum mucosa: optima uero est eorum, qui in puro mari degunt. Sed mugiles quoque prauis sunt, qui in stagnis uitam ducunt: ac præsertim qui in paruis uersantur, & magis etiam, cum aqua non effluit, sed stabilis est. inter fluuiatiles autem præstantiores sunt, qui oriuntur in fluminibus, quorum aqua rapide fertur, ac copiosa est: qui uero in stagnantibus, ij non boni sunt. Iam uero gustus tibi mandanti præstantiorem mugilẽ indicabit. acrior enim, iucundiorq; & pinguedinis expers eius est caro. at pingues, & gustui exoluti, cum ad uescendum deteriores sunt, tum peius cõcoquuntur, & a stomacho sunt alieni, prauumq; succum faciunt. quam ob rem ex origano eos parant.

De *luc-*

De laurace.

CAP. XLVII.

HIC piscis pelagius est. alimentum uero quod ex hoc, ceterisq; piscibus habetur, sanguinem facit tenuioris consistentiæ, quam id, quod animalia terrestria suppeditant: ut copiosè non nutriet, & citius discutatur.

De mulo.

CAP. XLVIII.

INTER pelagios hic quoque numeratur. omnium ferme aliorum carnem habet durissimam, & friabilem. nutrit, cum probe concoctus fuerit, valentius quam cæteri pisces. hi uero tum propter purum mare, tum propter cibum, ut etiam alij pisces omnes, optimi fiunt. ergo qui cancellos comedunt, & grauer olent, & insuauis sunt, & difficulter concoquuntur, & prauis sunt succi. hos dignoscet, si prius quam uescare, uentrem reseraret: inter uescendum uero primus statim odoratus, atque gustatus tibi eosdem indicabit.

De piscibus saxatilibus.

CAP. XLIX.

HIS omnibus scarus excellere suauitate creditur. secundo loco censeantur, merula, ac turdi: tertio iulie, suca, ac perca. Alimentum uero, quod suppeditant, non modo est concoctu facile, sed hominum etiam corporibus, ut quod sanguinem mediæ consistentiæ gignat, est saluberrimum.

De gobio.

CAP. L.

GOBIVS littoralis est piscis ex eorum numero, qui parui semper manent. præstantissimus autem ad suauitatem, concoctionem, distributionem, & succi bonitatem est is, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promontorijs degit. at qui in ostijs fluminum, aut stagnis maritinis uiuit, neque ad concoquendum facilis est, neque boni succi. Si uero limosa quoque fuerit aqua, aut fluius urbem expurget, gobius ibi genitus erit pessimus: quales sunt cæteri pisces omnes, qui in eiusmodi aquis uitam exigunt. porro gobiorum caro, ut est saxatilibus durior, ita est mulorum carne certe mollior. ergo uescetium corpora pro portione nutrit.

De pisci-

De piscibus molli carne præditis, & albi iuris conficiendi ratione. CAP. LI.

A S E I L I si probò alimento utantur, & in mari puro degant, carnis bonitate cum saxatilibus contendunt: at qui alimento prauo utuntur, & in aquis mixtis uersantur, mollitiem quidem carnis non amittunt, sed tamen pinguedinem acquirunt, propter quam non eque, ut prius, suaves manent: atque alimentum excrementorum plenum corpori præbent. Ceterum in omnibus piscibus hoc est communiter, ut diximus, memoria tenendum, pessimos gigni in ostiis flumiorum, qui latrinas, aut balneas, aut culinas, aut uestium ac linteorum sordes expurgant, iam caro etiam murææ, quæ in huiusmodi aqua uersatur, pessima inuenitur. buglossus uero & mollior, & suauior, & omnino melior est passere. Lacerti uero medium quodammodo inter pisces quorum mollis caro est, & quorum est dura, locum tenent. horum autem piscium apparatus ad concoctionem optimus est is, qui ex albo iure conficitur, quod quidem paratur hoc modo. In aquam copiosam olei quod satis sit effundito, parumq; anethi & porri addito. cum pisces semicocti fuerint, tantum salis adhibeto, ut totum ius nondum salsum uideatur. hic apparatus uel ipsis ægrotis est accommodatus. Omnium autem prædictorum piscium alimentum hominibus, qui non exercentur, ociosis, imbecilibus, & ægrotantibus aptum est. qui uero exercentur, cibos ualentioris materiæ postulant. sæpe autem diximus, molle, friabileq; alimentum, uel ex eo, quod optimi succi est, ad bonam ualitudinem esse accommodatissimum. nihil enim est, quod magis, quam succi bonitas ad tuendam sanitatem pertineat.

De piscibus, quorum dura caro est. CAP. LII.

D R A C O N E S, accuculi omnibus ijs, qui eos comederunt, duram habere carnem perspicuo uidentur. galeonymi uero duram ipsi quoque carnem habent, præter eum, qui apud Romanos in summo pretio est, quem galaxiam uocant: qui mollis est carnis. est uero hic

hic etiam ex genere mustelorum. Iam scorpij, trachuri, orphi, & multi duri carnis piscibus adnumerantur. Est uero perspicuum, palces duræ carnis difficiliss, q̄ eos, qui molli carae præditi sunt, confici: siquidem & concocto quæ in uentriculo, & quæ in iecore, & uenis sanguinis origo & quæ in singulis corporis partibus alendis assimilantur sit, in mollioribus facilius, in durioribus ærius efficitur. præterea ex durioribus piscibus crassus succus, ex mollioribus uero tenuior gignitur.

De animalibus testaceis.

CAP. LIII.

B V C C I N A E, purpuræ, ostrea, hiatulæ, cæteraq; his similia cum integumentum quo extrinsecus ambiuntur testæ sit perlimile, testacea nominantur. Est autem horum omnium commune, ut succum salsum in carne contineant aluo subducendæ idoneum, qui in unoquoque magis, minusq; ad hanc rem pro qualitatibus, ac quantitatis ratione sit proprius. siquidem ostrea carnem aliorum omnium testaceorum mollissimam habent: at parue hiatulæ, & purpuræ, & buccinæ, & quæcunque huiusmodi sunt, duram. ergo iure fit, ut ostrea potius aluum subducant, minusq; corpus alant: duriora uero difficilius concoquantur, & magis nutriant. quemadmodum enim ex animalibus testaceis quæ duræ carnis sunt, carnem ad concoquendum, ita etiam ad corrumpendum difficilem habent. quam ob rem ea sæpe ijs damus, quibus cibus uitiatur in uentriculo ob prauos succos qui uel ex iecore in ipsum confluant, uel in suis metunicis contineantur. nam ex eis plurimus succus crudus, quem uocant, ex ijs, qui mollioris carnis sunt, puita gignitur. ut igitur, cum succum salsum abiecerint, eorum caro difficulter corrumpitur, aluumq; sistit, ita si quis confectum ex ipsis ius biberit, aluus qui dem ei abunde deicietur, id tamen corpori nihil alimenti offeret.

De molli testa intestis.

CAP. LIIII.

A S T A C I, paguri, cancri, locustæ, carides, & alia consimilia tenui testa duritie quidem simili testaceis, sed quæ

quæ minor sit, conteguntur. habent tamen falsum succum, eumq; non exiguum, dura carne in totum constant: & idcirco difficulter concoquuntur, & firmiter alunt, cum scilicet in aqua potabili præcocta fuerint. Horum etiam caro, ut ostreorum, cum ex aqua, ut dictum est, præcocta succum falsum deposuerit, aluum cohibet. hæcq; ægre non secus, quam testacea duræ carnis corrumpuntur.

De mollibus.

CAP. LV.

MOLLIA uocantur, quæ neque squamas, neque asperam, neque testaceam cutim: sed mollem, qualis humana est, habent. huius generis sunt polypus, sepiæ, & cætera his similia: hæc nanque tangentibus mollia videntur: duræ tamen carnis sunt, difficulter concoquuntur, & exiguum falsum succum in se continent. Si tamen concoquantur, corpus non parum nutriunt. cæterum hæc quoque plurimum succi crudi generant.

De chartilagineis.

CAP. LVI.

ASPERA, noctuq; splendens est horum animalium cutis, idcirco nonnulli ἀπὸ τῆς σίλας ἔχον, hoc est, quia splendorem habeant, ea σιλάχις nominata fuisse dixerunt. inter ipsa autem torpedo & pastinaca carnem habent mollem, atque suauem, quæq; mediocriter per uentrem transeat, & non difficulter concoquatur. nutriunt etiam mediocriter, ut alia quoque omnia, quæ molli testa sunt intecta. Est uero omnibus commune, ut partes, quæ ad caudam sunt, medijs partibus sint carnosiores: id quod præcipue inest torpedinibus. nam partes horum animalium mediæ uidentur habere in se tabidam chartilaginem quandam. Bati autem, Liobati, & rhinæ, omniaq; huiusmodi, duriora sunt, & ad concoquendum difficiliora: & ualentius, quam pastinaca & torpedo corpus alunt.

De cetaceis animalibus.

CAP. LVII.

PHOCÆ, balenæ, delphines, libellæ, grandiores thynni, itemq; canes, cæteraq; cetacea his similia duram, mali succi, ac plenam excrementorum carnem habent. quapropter sale prius condientes ad usum ipsa redigunt.

Ex Xenocrate de alimento, quod ex aquatilibus existit. CAP. LVIII.

NATANTIVM natura cibus extitit, qui in conuiujs splēdidis in delitijs est habitus: ac magnum quoque ad salutem uictus rationem usum præstitit. Differunt uero pisces ex ipsa compage, siquidem alij duræ, alij mollis carnis sunt. ac duræ quidem sunt carnis phagri, synodontes, buglosi, & lati, quales sunt phesæ, & rhombi: mollem uero carnem habent turdi, merulae, phaxe, & eiusindi, qui facile digeruntur. Inter hos medij sunt aselli, bacchi, umbellæ. Præterea quidam saxatiles, quidam pelagij sunt. ac magis alunt, qui prope littora, quam qui aqueductum meatibus mali succi, & ori ingrati feruntur. Iam maria quoque in hac re differunt. sunt nanque mediocres pisces qui in adriano, sed qui in tyrrheno degunt, suauissimi. quinetiā uerno tempore quamplurimi, quod oua pariant, sunt præstantiores, ut muli: æstate uero phagri, & synodontes: autumnō uero hepatus, qui cum annum excedit, mali succi est. mugiles, & lupi delicatiores sunt. Ex ætate uero parui & noui facile corrumpuntur: cetacei uero difficulter in succum commutantur, duri sunt, ac stomacho noxij: qui uero medium locum tenent, ij medio quoque modo ad distributionem sunt affecti. In partibus quoque differunt, nam in partibus quæ ad caudam sunt, cum motu exerceantur, bonum alimentum afferunt, ac delicati sunt: in ijs uero quæ ad uentrem pertinent, cum pingues fuerint, tum fluitant, tum uero ad excretionem rite sunt affecti. in dorso uero, dura caro est. at capita omnino propter falsum humorem, & pinguedinem non nutriunt, & difficulter distribuuntur. at facile admodum excernuntur maraugiæ & paguri: sed maxime omnium muli. Ex apparatu, asii magis nutriunt, sed difficiliter transeunt. elixi uero, parum nutriunt, sed facillime deijciuntur. itemq; marini ori suaues, apti stomacho, facillimi ad distribuendum, flaccidas, ac molles carnes faciunt. nam & coloratos faciunt, & sanguinem creant: aluumq; subducunt. At fluuiati-

fluuiatiles & qui in stagnis degunt, stomacho noxij sunt, crassam materiam faciunt, difficulter excernuntur, & nonnulli non sunt marinæ materiæ expertes, ut coracinus qui in Nilo nascitur; & perca in Rheno, & in Tyberi lupus, qui est subsignatus. itemq; Annienis, palusq; in Phalernis eiusdem naturæ pisces gignunt. nā pabulum quod illic eis suppetit & boni succi est, & ualde accommodatum. Ex omnibus uero piscibus anteponendi sunt ij, qui uirus non habent, & præpingues sunt, ac boni succi, & moderati. Cæterum ex piscibus alij natantes, alij chartilaginei, alij molles, alij testa operti. quorum exponendæ sunt qualitates. apua minimus est, gregarius, & in olla paratur. Alopeces, Lippuri, Thrissæ, Lerusq; ex mari in flumen confugientia difficulter in succum mutantur, stomacho non conueniunt, difficiliter concoquuntur, & exiguum alimentum præbent. acharnes uero duræ est naturæ, ægre corrumpitur, nec est stomacho accommodatus, nec probum succum gignit. Velonæ, quæ rostri cornei sunt, ineptæ stomacho, maliq; succi sunt, non nutriunt, facile corrumpuntur phocæ, Iulides, Trachuri, qui Sauri ab aliquibus nominantur, & Canni, & cæteri omnes, qui sartagini conueniunt, ori quidem comedendo apti sunt, sed tamen stomacho non sunt idonei, & facile corrumpuntur, fluitant, uentrem non alunt. erythrinus ori gratus aluum sistit. duræ compagis est, ad nutriendum ualet: & ad res uenereas, excitandas, si quis eum uino suffocatum bibat, aptus est. thranis, aut xiphias cetaceus est piscis, & in frustra secatur. ori autem ingratus est, scaber, difficilis ad conficiendum. valenter nutriens, graue olens. quam ob ré & cum sinapi comeditur, & in olla paratur. eiusq; præstantior pars est imus uenter. tynnus, & tynnis, colias, orcyinus, pelamis, scombrusq; non apti stomacho sunt. mali succi sunt, flatum gignunt, scabri, difficiles ad excernendum, nutriunt: quorum ualentissime nutrit pelamis: colias uero & ori ingratus est, & nullius succi: at tynnis ei subijcitur. tynnus uero difficulter

ter concoquitur. Siones, brachicephali, pectines, chelidones, uranoscopi, galei, canes. & qui sunt generis eiusdem, mali succi, & grauis odoris sunt, segnem materiam trahunt, & gignunt. apti autem mensæ sunt sargi, melanuri, canthari, suntq; stomacho idonei, boni succi, ac facile distribuuntur. præterea uero alunt, & apti ad excernendum. Salpæ autem pelagæ acris sunt saporis: ori græ, difficulter corrumpuntur, difficulter separantur, alunt, facile excernuntur. at quæ in litoribus capiuntur, duræ sunt carnis, & mali succi, & ori insuaues. huglosi uero, & passerres duram carnem habent, ac difficulter corrumpuntur: boni tamen succi sunt, & facile excernuntur: glaucus, cum lupo (est enim in omnibus ei similis) minus. præstat autem sparo, ellops: stomachoq; est idoneus, succum dulcem gignit, alit, facileq; excernitur, hepatus: hemaxias, medicocriter alit: delicatus, solutus, ori gratus, difficulter uero concoquitur, & alit, & facilis excretionis est. mugil uero pelagius optimus, ori gratus, acer lupo non cedens. præterea hic quoque præter quam quod tener est, facile subducitur. in limpidis autem ac puris fluminibus natans marinam duritiam dulcis temperiei beneficio remittit: qui uero in turbidis, & stagnis in quibus aqua stat, grauioris odoris est, difficillime distribuitur, cumq; ex fimo pinguis sit redditus, admodum inertem carnem habet. cum uero in magnitudinem excreuit, indurefcit. nonnulli uero mugilem, plotem uocant. Citharus & rhombus lati sunt. rhombusq; solidus est, difficulter corrumpitur, qui quidem si magnus sit, quoniam difficulter conficitur, & satis alit, per unum diem adseruatus coqui debet. ac citharus mali succi est, & stomacho non idoneus. ægre corrumpitur, facile excernitur. Ciclæ, cottyphi, phæcides tenere sunt carnis, boni succi, facile digeruntur. non nutriunt, ad alui deiectionem accommodati. Coraxus duræ carnis est: & cum maior est, atque auctior, grauis odoris, difficilis distributionis, ori aptus: alienus tamen a male materiei sobole. estq; cæteris similibus suauior.

uior. Lupus uero uariatur. nam quanto maior est, tanto durior efficitur. bimestris est optimus, stomacho idoneus, boni succi, tener. Vrsa dulcem succum facit, nutrit, facile distribuitur, & facile excernitur, atque ita quidem de pelagia censendum est. at quæ in piscinis degit, omnia habet contraria, quemadmodum in alijs quoque piscibus usu uenit. ori nanque insuaues sunt ij, qui conclusi uiuunt. quæ uero in fluminibus degit, eo quod ex mari frigidam aquam subit, ori grata, teneraq; est. quæ uero in portus transit, limosa, & coangustata, & pinguis reddita ori ingrata est. asellus non acris saporis est, boni succi, difficilis distributionis, facile subducitur, alit. Scorpenæ duræ carnis propter succos sunt, & ob eam causam apparatu indigent: & cum ad excretionem aptæ sint, ori quoque sunt gratæ. Umbellæ ori suaues, boni succi, facilis distributionis, non admodum nutriūt, facile excernuntur. Scarus ori gratus, difficulter digeritur: facile corrumpitur, & deijcitur, qui uero nuper captus est, neque uiuarijs fuit inclusus, multa habet interiora, & ori gratus est, & fluitans. facile corrumpitur. Synodus habet ille quidem carnem duram, sed tamen non est alimenti expers. boni uero est succi, ac facile distribuitur, & mediocriter nutrit, & facile excernitur. mulus obsoniorum præstantissimus est, & stomacho idoneus, & boni succi, & ori gratus, caro plana, difficilis ad corrumpendum: & mediocris ad excernendum. differt autem pelagius a saxatili, quod rufus sit, cinnabariq; atque auro similem aspectum habeat. itemq; barbam fert. his autem inferiores sunt ij, qui in littoribus uiuunt. phagrus duræ carnis est, difficulter corrumpitur, non facile secernitur. aurata candidæ carnis est, solida, condensâ, boni succi, facilis distributionis, alitq; & non difficulter excernitur. Gongrus nec ori gratus, nec mali succi est. modice aptus ad concoquendum, & alendum: & ad excernendum uitio uacans.

D De Vrtica.

De Vrtica.

VRTICAE, quæ etiam acaliphe dicuntur, gratae ori, & stomacho non mediocriter ineptæ. sed assatæ sunt elixis accommodatiores. aluum cient, urinamq; magis mouent quæ post purgationem exortæ iuxta calculos, lotæ, & perexiguo sili mixtæ, atque ita parum aspersæ sunt, ut mediocriter mandi possint, & assatione concretæ aut uerubus, aut surculis super carbonibus maluæ, aut sarmentorum, ut ualenter soluant. Cum passio autem, aut uino mulso gustum excitantes facile concoquuntur; facileq; excernuntur. quæ uero ex passio & oleo elixantur cum alio etiam condimento, id quidem seruant ut lubricæ sint, atque attrahant, sed & explent, & difficulter concoquuntur; & aluum magis relaxant.

De testa opertis.

GLANDES optimæ sunt, quæ æstate capiuntur, aptæ, ut eis uescamur. quæ quidem exoriuntur, ubi aqua dulcis mari admiscetur. nam & alunt, & dulces sunt. plerunque autem in petris educantur. Suauissimæ enim sunt quæ alunt, friabilesq; sunt, multumq; succi faciunt, & ad aluum molliendam accommodatæ: & stomacho idoneæ, ori grata, teneræ, & urinam cient. succus earum simplex confici non potest. at ius decoctarum ad excretionem ualet. quæ uero in petris uitam non degunt, acres sunt, & medicamenti facultatem præ se ferunt. & plus uentrem citant, quam urinas moueant. glycymerides præstantiores sunt trachibus, inferiores autem peloridibus. hæc nanque stomachum disgregant. earum caro dura est illa quidem, sed non expers alimenti. & urinam magis, quam pelorides ciēt. assatæ autem, mea quidem sententia, indurescunt. elixatæ uero & conditæ ori sunt gratæ. Ex genere peloridum, sunt hiatulæ. diuersæ autem sunt, atque uariæ, & longæ, ut Dicæarchiæ in lucrino lacu: & Alexandriæ in portu. sunt enim dulces, & boni succi. quæ uero sub pharo, & Diolco, & ponte, & insula oblongæ sunt, & asperæ, glandibus quercinis similes: & æque

æque ac phagi echinum producentes . albæ autem sunt ,
duræ , atque acres . Pectines optimi sunt , qui ad iustam
magnitudinem peruenerunt , caui , colore nigriore .
præstant autem uere , atque æstate : siquidem eo tem-
pore ad lunæ incrementum maxime augentur . omni-
bus autem antecellunt Mitylenæi magnitudine , natu-
ra , humoris bonitate . his similes Ionium mare iuxta
Illyrida , Hetruriam , Salonas , & Latium producit . Iam
uero & Chios , & uicinæ insulæ , itemq; Alexandria hu-
iusmodi pisces ferunt . Pontus uero multos fert , sed
minutos , & qui ægre augeantur . dulces sunt , ac faci-
lius , quam ostrea concoquuntur . ex aceto sumpti ad
excretionem accommodantur . & cum ex posca co-
quuntur , dulcitudinis participes sunt , quam assando
deponunt . pari quoque modo contriti aluum soluunt .
idq; siue recentes , siue uetusti fuerint . parum autem
urinam cient . qui buxæ coloris sunt , sicut ostrea , non
facile corrumpuntur . elixi sunt assatis ad aluum sub-
ducendam aptiores . quique magis assati sunt , minus
succī habent , & difficiliter excernuntur . Existimandū
quoque est , eos , qui in suis testis assantur , minus hu-
iusce incommodi habere . & facilius alere , & minus eos
perturbare . ualentiores autem assati sunt . quique ex-
purgati plane , pureq; fuerint , ij grati ori sunt , & fa-
cile concoquuntur , & testaceis anteferendi sunt illi ,
qui sale conditi sunt : nec admodum perturbant . nati-
uam autem dulcedinem in muria conseruant : & uri-
nam mouent . ac candidi quidem & lati sunt dulciores .
atque albi sunt duri . rufi uero sunt uirosi , & urinam
cient . uarij autem medij sunt , & eorum aliqui fucis
sunt similes . qui per se dati , difficulter concoquuntur ,
& tamen urinam mouent . assumpti uero pectines re-
medio sunt ijs , quorum uesica ulceribus sordidis , &
crustam habentibus uexatur : siquidem ea expurgant .
Buccinæ sunt duriores purpura . & magnitudine ac lo-
co differunt : triplicesq; uires habent testæ , colli , &
excrementi in testa contenti . nam scabra substantia pi-
scis aluum sistit , ac præcipue si assetur . contra magis fa-

D 2 cit

cit elixa . collum earum aluum soluit , difficulterq;
concoquitur . idcirco ex sinapi , uel aceto , aut liquo-
re , aut pipere corrigere ipsum debent qui eodem ue-
scuntur . aqua denique quæ ex eis emanat , calefacta uen-
trem subducit . cum eo uero excremento quod testa
continetur , cocta , magis gilua fit , & piscis qualitatem
præfert . si uero totę decoquantur , maiorem sistendi
uim habebunt : & sitim afferent . quidam uero eas eli-
xantes læuigant , & æque ac urticas condiunt : fiuntq;
ori gratę . Luna exoriente plenę , & æstate graciles . pur-
puræ maiores duriores sunt : & earum coria medio-
criter corrumpuntur : colla difficulter conficiuntur , æ-
gre secedunt , ægreq; corrumpuntur . aptę stomacho ,
pauci humoris sunt , uix mandendo dissolutę : fundum
uero aut earum excrementum , facile conficitur , facile
secedit , maiorem piscis facultatem affert , urinam ciet ,
sudorem mouet , sputum creat . si quis eo largius uesca-
tur , bilem , nauseamq; facit , & atri humoris copiam
gignit . partes autem ad caudam pertinentes , aut extre-
mitates earum , quæ eiusdem sunt generis , quæ tur-
binatæ sunt , omnium sunt aptissime : earumq; usus
elixando , & assando humorem ex se emittit ori gra-
tum , uentriculo idoneum , aluum subducentem , dul-
cium urinarum motorem , parum tamen carnis facit ,
ad cochlearum proportionem . sed & ori suauem odo-
rem conciliat . ad uini potum incommodæ : elixatę nu-
triunt : assatæ uero , duræ sunt . earum excrementum ,
quod testa continetur , sistit more buccinarum . Co-
chleæ duræ sunt , difficulter conficiuntur , harum spe-
cies sunt hæ , teres , quæ tubæ modo sufflat : rotunda ,
quæ oleum effundit . harum quæ nimis magnæ sunt , ine-
ptæ ad comedendum censentur , quia uirosæ sunt , du-
ræq; , ac bilim creant , & multa eis caro inest , cetaceæq;
sunt . breuium usus nonnullis placet cum aceto mulso ,
aut cum folijs uiridibus rutæ , cum oxypipere . quæ
uero quinque digitorum sunt , & imam partem acutam
habent , quæque helices , aut actinophori nominantur ,
minus quidem carnis , quam cæteræ cochleæ habent ,
sed

sed tamen explent, & superfluunt. at præmadefactæ, & afflatæ atque ex aceto sumptæ, accommodatiores sunt. ac cochleæ omnes incoctæ uentrem perturbant. marinæ uero uertices habent dulciores. suntq; teneræ, boni succi, difficulter corrumpuntur, leues comparatione terrestrium: ualentiores enim & molliores ad excretionem censentur, suauiorisq; odoris, & ima eorum pars stomacho idonea. cochleæ porro ægre concoquuntur: cum aceto uero & succo aperiunt: ut qui eis uescuntur pinguescant. ac cum eruca etiam comeduntur. Lopades minutæ sunt. in quibusdam uero locis sunt magnæ ut ab ostreis non absimiles uideantur. maximæ in India, sicut cætera omnia, nascuntur. cæterum duræ, & pauci succi, difficulterq; conficiuntur, & excernuntur. coctæ autem conditæ sunt gratæ ori. Murices falsi, uirosi. eis succurritur liquore cyrenaico, ruta, & aceto. uentrem turbant. urinam cient. ori non grati. concoctu difficiles. obstruunt crasso sanguine. pituitam gignunt; & magis adeo recentes. idcirco parandi sunt cum acribus, ut sinapi, erucaq;: assi difficulter secedunt. magnam sitim inuehant, grauant: elixati, contriti, & conditi minus uirosi sunt. sed eadem quæ turbinati faciunt. mures rotundiores quidem sunt muricibus, sed minores, & hirsuti: testamq; tenuem ferunt. caro magis tenera est, ac dulcior: succi magis uarii. minus etiam nutriunt, os mordicant, faucium deglutitionem conuellunt: uocem condensant, aut abscindunt. qui large eis uescuntur, tussis siccas, & rauitates eis excitant. arenosi uero boni non sunt, uel qui in scitilibus figulorum, uel in petris, uel in alga nascuntur. sunt enim acres. ostrea uero pelagia rara, & inutilia sunt, quia ea sol non aspicit. & exiguæ magnitudinis fiunt. amaraq; sunt, nec esculenta, quia uentrem mordicant. gaudent dulci temperamêto immixta, quod carnes dulces auget. idcirco ad Nili ostia præcipue in Aegypto, & in Epheso ad Caistri ingressum inclusa, ut semina ponunt, & ita crescunt. Vere igitur crassescunt expleta albo humore & lacteo: præterea

Brundusij, Tarracone, Narbonæ, Dicæarchiæ, in Lucrino lacu, Chelidonia, Leucade, Aëtio, & Iybio sinu. idem sit. pelorides uero, aut melanides optimæ sunt, quæ similes sunt ostreis in stagnis, & limosis paludibus, ubi aqua dulcis immiscetur. quæ uero in fundo degunt, cum raræ sunt, tum uero etiam insuauiores. his accommodata utere ex iure conditis ad alui subductionem. adiuuant concoctionem. mediocriter secedunt. Pinnæ locorum causa aptæ sunt. teneræq; bene alunt: ex lutulentis locis captæ, & in quibus aqua dulcis & tranquilla miscetur, quia ab undis non offendantur, teneræ permanent. Pinophylaces uero qui sunt eiusdem alimēti participes, titillantes ac pinnas admonentes, pinnæ consulunt, atque auxiliantur. ac potius in lapidosis & pinnis assuetis locis morantur. magnitudinis autem causa pinnæ minores sunt magis teneræ quam maiores. Verno autem tempore, atque æstiuo captæ longe excellunt ijs, quæ alio tempore capiuntur. nam præterquam quod bonam alimoniam dant, dulces etiam sunt: cum tunc oriantur. & magnitudinis ratione, quæ non magnæ sunt, alijs præstant. mediæ carnem habent mollem, albam, dulcem. earum dura sunt colla: concoctuq; difficilia, & quæ ægre diuiduntur, & ægre corrumpuntur. sed earum corpus facilius, quam collum, corrumpitur. elixantur oleo dulci, melle, similiter & uino. quæ uero ex aqua elixantur, ijs præter naturam conchularum, ex sinapi uescimur. assæ duriores sunt elixis: & præsertim quæ uino parantur. præstat enim eas ex liquore, aceto, & sinapi parare. at earum quæ in uino & aceto maduerunt, magis tenera est caro. sed flatum ciet. Strombi uero duri sunt, ægre conficiuntur. ac magis etiam ij, qui auriculis maiores sunt. cum sinapi uero & liquore in aceto lauigati accommodati sunt. Solenes, aut auli, aut donaces, mares ac fœminæ sunt, quæ ungues nominantur. differunt autem, nam fœminæ munda sunt, & urinam cient: humectant. parantur uero apertæ. recentes uero ac magni, quique nigris quasi uirgis distincti uerfi-

Et uersicolores sunt, mares sunt: urinamq; turbant. sed omni molestia uacantes redduntur sale & aceto parati. at uitiosi, & excrementorum pleni ex oleo & sale sumpti, æque ac loligines ad potum parantur. optimi sunt maiores & crassiores assati, minimi dulces sunt. ac dulciores quoque fœminæ unius coloris. uere autem uigent, & florent. sale conditi, insuaues sunt. Tethæ in limo nascuntur, & littoribus algæ feracibus: inueniunturq; in musco, alga, & fuco: similiaq; sunt fungo plantæ marinæ. præterea uero qualitatem manui indunt, quæ difficulter abstergeatur. maxime uero eorum coria non conficiuntur. auxiliantur autem renibus, aut quibus uitiatu est stomachus: & quos tinesmus exercet: & coxendicis morbis laborantibus & uentri superiori una cum ruta. Secantur etiam, & lauantur, ac liquore cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, uel ex aceto condiuntur, estq; operæ pretium ea cum uiridi menta conficere. præstantissima uero in Smyrna insula Asiæ nascuntur. Aegyptus uero hæc non fert omnino. Telinæ, siue xiphydria aluum subducunt. locis arenosis proueniunt, & portubus undis agitati. fluuiatiles telinæ maiores sunt, & plus succi habent. quales ægyptiæ sunt. elixatæ sunt dulces, earumq; ius aluum soluit. clausæ uero sale sparguntur, & per testas humorem trahunt. frigida lauantur aqua, & ex oleo & aceto, uel menta, uel ruta comeduntur. qui aluum soluere uoluerint, eas solubili apparatu cum oleribus condient. quæ florem ætatis agunt, si comedantur, uere sunt optimæ. Ex chemis asperas nonnulli glycymeridas appellant: alij conchas uocant: quæ longiusculæ sunt, sed minores, quam quæ in Aegypto uisuntur, quæ in sectione asperitates habent glandium quærcinarum asperitatibus non dissimiles: in longitudine uero uirgatæ sunt, & eruptiones a cæteris differentes habent. quæ uero gustatui maris odorem repræsentant, durioris sunt carnis: danturq; imbecillis. aqua ab eis manans stomacho est idonea, & uentri in transitu. eadem sale conditæ trahere urinas possunt. os itidem iuuant co-

D 4 medendo,

medendo, & præsertim ex sinapi, aut aceto, & ruta. Leues autem chemæ maxime differunt ab asperis. habent enim latam testam, & pellucidam; ac facile concoquuntur, boni alimenti, boni quæ succi, ac dulces sunt, & non iniucundæ stomacho. ex liquore cyrenaico, & sinapi eis elixis & asis uescimur. coctarum iusculum soluit uentrem. at glycymanides incundiores sunt cõchis, quæ leui testa sunt: sed minus quam pelorides. differunt autem ex locorum situ: ut pelorides uarietate, ac figura. nam quæ in portu Alexandria inueniuntur, optimæ sunt: quæ uero prope Diolcum & Pharium & pontem teretes sunt, atque asperæ. quæ uero auriculæ nominantur, prope petras nascuntur, duræque sunt, difficulter concoquuntur, ori insuauæ, & alienæ stomacho: & per aluum secedentes. cum ruta exhibentur: cum non alia ratione gratæ fiant. magnæ in Illyria nascuntur in Ionio sinu: atque ex cyrenaico liquore, aceto, & ruta comeduntur.

De piscibus cetaceis sale conditis.

SALE conditi pisces communiter quidem sunt ori grati: sed mali succi, & stomacho alieni: leniunt quæ ac urbant aluum. ex sale uero conditis alij duræ carnis sunt, alij suapte natura humidæ compagis sunt: alij teneri, alij mediij inter hos: alij carnosissimi, alij ex pinguedine constant: alij uetusti, alij mediij. alij recētes, ex quibus pelagij extensi sunt, nuper capti cedentes: mediij uero diuturni, mediocres. atque alij quidem ualde pingues sunt, & excrementorum pleni: minus illi nutriunt. de cæteris, qui duræ sunt carnis, ij difficulter uitiantur: qui magis teneri sunt, facile corrumpuntur. Colij sunt ori grati, aluum mouent, Iberici cæteris præstant omnibus. Pelamis exigua nascitur in Mæotide. ori grata, facile corrumpitur, facileque excernitur. Cybium, hoc est concisa, pelamis, quæ post quadraginta dies a Ponto in Mæotim reuertitur, ori grata, & boni alimenti. quod uero Leoræum appellatur, suaue est, boni alimentum, sitim non inuehit. Triton sectum cybium ægre uitiat. solidius est cybio, in cæteris par. Orycalus est pelamis magna,

gna, quæ in paludem non redit, tritoni similis . sed quia difficilius uitiatur, ideo insignem uetustatem fert: tritone friabilior, sed oris suauitate illi cedens . facile uero distribuitur, atque concoquitur . Sarda . ita uocatur pelamis longa ex Oceano ueniens, ori grata est, acrimonia cybio præstans . appetitum excitans . facile ad excretionem lubricans . Scomber ori gratus, difficilis corruptu, sitim afferens . laudatissimus est Parius . Salsamenta uero quæ ex tynnis fiunt, magnam inter se differentiam ostendunt . alia enim eorum facile distribuuntur: alia difficulter . eorum ceruix fit salsamētum, quod ori gratum est, & ægre uitiatur, quia est pinguedine uacans , laudatissimum Cumis . Tynni uero uenter cum recens est, aptus est ad comedendum: sed uetustatem non moratur . estq; stomacho idoneus, ut in genere sale conditorum: boni est succi, facileq; corrumpitur . sed propter pinguedinem excrementum parit . ceteræ partes melandryæ dicuntur propter similitudinem quam cum nigricantibus quercus radicibus habēt . appetitum excitant sinapi adiuncto . & quia pinguedinis sunt expertes, ideo fit, ut difficilius, quam imus uenter corrumpantur . atque hæc quidem partes proprie & usitato uocabulo *σαπίχα* hoc est salsamenta nominantur . nulli enim & phagri ex India duri existimantur: suntq; cetacei, nec inter puriores marinos adnumerati .

De salsamentis fluuiatiliū, & palustrium .

Ex fluuiatilibus, ac palustribus Nilus mures, & phagros producit, qui quoniam pinguiissimi sunt, ideo elixi ex sinapi comeduntur . si maior eorum copia assumatur, supernatant . de media materia ex mugilibus in salsamenta condiuntur ij, qui ad spinam dissecti sunt, & mendesij uocantur: eugies uero marini sunt . hiq; in sictilibus sale conditi cibo apti sunt, qui etiam crudi detracta pelle, & euulsa comeduntur . Ex mugilibus quoque qui acropasti uocantur, suaves sunt, & assi comeduntur, non secus quam marini, & mendesij . Ex coracinis qui sale conditi sunt, hemineri dicuntur . ipsiq; assi assumpti uicem gerunt alicuius autumnalis fructus .

ctus. hiq; non omni tempore, sed hyeme nascuntur. sunt quoque alia minima falsamēta, quibus crudis uescimur. Auris proba quidem est, sed aruinam pecularem quandam inducit, & ideo cum acris oleribus ea uescuntur, quorum, ut sit hęc perfecta tractatio, commemoratio faciēda est nobis. uocantur ergo alia eorum coracidia, alia boridia, alia collia, alia typhlinidia, alia abramidia. quę omnia stomacho aliena sunt, difficulterq; corrumpuntur, & aluum subducunt.

Galenus de Lacte & caseo.

CAP. LIX.

B V B V L V M lac crassissimum est, ac pinguis-
simum. camelinum uero liquidissimum, & minime pin-
gue: deinde uero equinum, tum asininum. at capril-
lum moderatę consistentię est. quo crassius est ouil-
lum, habita uero anni temporis ratione lac post par-
tum est liquidissimum. & temporis progressu semper,
ac magis, magisque incrassescit. media autem estate ip-
sum quoque in medio naturę suę consistit: post uero
hoc tempus, paulatim iam crassescit, donec prorsus de-
ficiat. Vere ut liquidissimum est, ita maxima eius est
copia. porro ex contrariis substantiis sero, & caseo
lac constat. præterea uero habet tertio loco, ut pinguis
succus particeps sit: cuius plurimum habet, ut diximus,
lac bubulum. ideoq; butyrum, quod uocant, ex eo
conficitur, ouillum uero, ac caprillum lac habet. qui-
dem aliquid pinguedinis, sed minus quàm bubulum.
quam ob rem efficitur, ut quandoque in uentriculo ali-
cuius sit coagulatum, si statim, ut emunctum est, calidum
fuerit epotum. si uero sal, aut mel addatur, neque con-
crescere, neque coagulari in uentriculo poterit. Ad la-
ctis uero bonitatem magnopere facit pastio bestiarum.
Perspicue autem videmus lac earum, quę scammoniam,
aut titlymalum depastę sunt, purgandi uim habere.
ex quo planum est, lac esse acre, & acidum, & auste-
rum ubi uitiatę pastiones sunt: cum semper herbarum
naturę assimiletur. non ergo opus est pastus bestiarum
neque acres, neque acidos, neque austeros nimium es-
se: ut lac afferant, quo tanquam optimi succi usuri si-
mus.

mus. Iam uero debere esse animal florentis ætatis, & præditum corporis habitu, qui uitio careat, clarum utique est, & nihil est, cur ego id pluribus explicem. sed mirum in modum usus eius frequens dentes & gingiuas lædit, nam gingiuas flaccidas, dentes petrefactioni, & erosioni obnoxios facit. ergo sumpto lacte os uino diluto colluendum est: erit etiam accommodatius, si mel eidem adijcias. Dignoscitur autem lac cum uel calescit, uel coagulo cogitur, aut alio quouis modo. nam & scissio, quam appellant, uel citra coagulum, idem efficit, cum lacte abunde excalfacto oxymel frigidum instillamus. quod idem uino mulso efficiamus, ac quandoque nihil ei instillantes uase aquæ frigidissimæ pleno in lac demisso ipsum scindimus. Præterea id lac, quod post partum emunctum est, absque coagulo protinus coagulatur, si parumper super calidum cinerem calefiat: appellatur autem id, quod ita confectum fuerit, pyriastes, & pyriephthus. Ex caseis mollior est durior præstantior: rariorq; ac lusus densiore, & compacto: cum etiam uitiosi sint, & qui ualde glutinosus, & qui ad asperitatem usque est friabilis. Quod autem pertinet ad eam cognitionem, quæ ex gustatu existit, omnium optimus censendus est is, qui nullam uehementem qualitatem habet: sed dulcitus parum cæteras qualitates excedit. est etiam præstantior, ac suauior, qui mediocrem salem, quam qui permultum, aut prorsus nihil habet. Postquam uero caseum sic examinatum sum pferis, tibi licebit ex ructu qualisnam optimus sit, cognoscere. cuius enim qualitas paulatim aboletur, præstantior est: cuius uero perdurat, is non bonus est. nam planum est, huiusmodi caseum ægre mutari, & difficulter alterari.

De acido lacte.

C A P. L X.

A C I D V M lac eos lædit, qui frigida sunt dentium temperatura: utpote quibus dentium stuporem inducat. est etiam perspicuum, lædi uentriculum, qui sit frigidior, nec commode acidum ab eo lac confici. qui nanque moderatæ temperaturæ est, uix ipsum concoquit:

quit: non tamen penitus immutatum continet. Verum si uenter fuerit, quam par est, calidior, tātum abest ut lædatur, ut etiam aliquo commodo perfruatur: ex quo patet, acidum lac frigida temperiei esse, & crassum succum efficere.

Ex Rufo de potu lactis. hoc autem in medio quinto libro continetur, cum de lacte loquitur.

CAP. LXI.

QUI lac potare in animo habet, ab alijs abstinere cibis, & potionibus debet: donec ipsum fuerit concoctum, & ad infernas partes descenderit. nam si parum quidpiam cuiusvis rei lacti misceatur, necesse est & ipsum lac, & id quoque quod assumptum fuerit, corrumpi. præstat igitur mane bibere lac recens mulctum, & post nihil sumere: eoq; tempore nimios labores vitare. necesse enim est, ut in ijs ace scat, qui tum se labori dedūt: sed melius est quiete inambulare, & interim vigiles quiescere. nam hoc pacto lac quamprimum per aluum descendit. ubi hoc deiectum fuerit, aliud bibendum est. cumq; hoc descenderit, aliud deinde bibendum. atque in initio quidem utiliter ex alia corporis mole non admodum multum purgat, sed ea quæ in uentriculo sunt, & quæ cum illa secesserint, ex propinquis partibus eò dilabuntur. qua re confecta venas ingreditur, & optime nutrit: & non amplius secedit: sed ventrem sistit. ergo ei, qui alui subducendæ causa lac bibit, maior eius copia non erit incommoda. at qui alendi gratia, eius adhuc cupidus ab eodem abstineat: quia multa considerare opus est. nam & corpus inane cruda recipit. & inani facillimum est impleri. ob eam causam in euacuationibus seruare modum conuenit. nec debet cuius bibendi lactis causa ad aliam victus rationem mutari: præsertim uero in morbis thoracis diuturnis, & quos tussis affert. Si uero sputum decidat ac defluat, longior lactis oblatio cōferet. sed aliquid temporis est intermittendum, deinde iterum dandum. Ad erodentes humores, & echymomata potui dandum melle admixtum. ita enim & præstantius est, & aluum magis deijcit.

cit. ſapa quoque, & uinum dulce ei admifcetur. Sed aluum quoque deijcit, ſi ſal adijciatur, uerum ſit inſuauius. In torminibus, & bilioſis fluxionibus, & omnino in ijs, quos ieiumum inteſtinum uexat, & cum ad uentriculum colliquationes confluunt, decoctum lac dari conuenit. ac primum quidem lente, & paulatim coquetur, ut pars deſcendat, pars uero abſumatur. deinde magis, magisq; coquetur adhibita diligentia ne aduratur, ne uel caſeus, aut ſerum ex eo fiat. curabitur hoc diligentiffime, ſilenter coquas, & agitando id ex omni parte detrahas quod ſeceſſerit. Ferula autem leni, & tenui agitando eſt. ac ſi quid labris ollæ inſederit, id ſpongia abſtergendum. ſæpe enim ſit, ut inde totum fuerit deprauatum. Lac igitur uſque dum craſſum æqualiter, & crudo dulcius euaserit, coquatur.

Galenī, de optimo melle.

CAP. LXII.

MEL præſtantiffimum eſt, quod dulciſſimum eſt, atque acerrimum. colore uero pallidum, conſiſtentia neque craſſum, neque concretum, neque ualde dilutum: ſed unitum in omni parte, & tenax ita, ut ſi eius particulam digito ſuſtuleris, & deſluere permiferis, ſibi ipſi continuum extendatur, & perinde ac uifcum non abſciſſum, non in particulas diſſectum deſcendat. tale autem eſt hymettium, thaſium, & uno uerbo, atticum. quod conſequitur id, quod ex inſulis Cycladibus aduehitur. ſit quoque mel optimum inter pergamum, & Elæam urbem. Ad mellis autem bonitatem, aut malitiam uidetur aliquid accedere ex plantis, in quarum folijs mel colligitur. & ob eam cauſam laudatiſſimum conficitur mel in ijs locis, in quibus thymi, & aliarum quarundam herbarum & fruticum calidi & ſicci temperamenti plurima copia eſt. nonnulli id uitiant thymo impoſito. quod uitiatum eſſe ita cognofceſ. nam mel optimum thymi quidem acrimoniam præſeſert. ſed tamen odorem eius non reddit, ut etiam nec ita eſt guſtui uehemens. ſi quis mel deſingat, minus nutritur: ſed aluum magis ſubducet. ſi quis id largius ſumat, uomitum excitare conſueuit. elixum ſine aqua, neque
pari

pari modo uomitum ciet, neque aluum ita subducit. sed distribuitur, & nutrit, atque id urinas minus, quam id quod cum aqua coctum est, mouet. uerum cum nutrit, non multum alimenti corpori affert. ex quo fit, ut senibus, & cæteris quorum frigida est temperatura mel conueniat: at florentis ætatis hominibus, & calidis in bilem conuertatur. præterea exiguum nobis alimentum inde accedit, si non prius in bilem mutetur. in quo sciendum est, si id ei contingat, ipsum eo tempore nihil prorsus nutrire posse.

Ex Rufo de optimo melle. habetur hoc in secundo de ratione uiclus, hoc est de potionibus ad finem. CAP. LXIII.

ATTICVM mel commendatur, estq; celeberrimum: ac cætera omnia ad huius comparisonem nihil esse censentur. at ego neque etiam omne id, quod ibi conficitur, laudo. existimoq; alibi etiam inueniri, quod bonitate & uirtutibus præstet. & in primis quod in Marathone sit, pessimum est, non quidem hymettio comparatum: siquidem hymettium est præstantissimum: sed etiam alio sit inferius. est etiam malum milesium, & id quod ex Aphidna, quodq; ex Sicilia comportatur: sed præter atticum bonum est mel Chium, Syrium, & Scythicum, & Siphonium: & quod aliunde aduehitur ex multis Cycladibus insulis. & Siculum hyblæum, & Creticum, & Bæoticum quod Oechaliæ gignitur.

De medijs edulys Galeni. CAP. LXIIII.

IN singulis differentijs, quas inesse alimentis diximus, media quædam interiecta sunt. etenim inter ea quæ molli sunt carne, & quæ dura, medium quid inuenies, quod nec duræ, nec teneræ carnis sit. pari quoque ratione inter attenuantia, & incrassantia, uel calfacientia, & refrigerantia: vel exsiccantia, & humectantia. ac animantibus quidem naturalem temperaturam uitio carentem seruantibus cibi suis naturis similes conueniunt. at quibus praua temperies aut innata est, aut post acquisita, non similia suæ naturæ sunt idonea: sed contrariorum

riorum usus uitiatam temperaturam ad propriam naturam atque suam adducit.

De ijs, quorum liquida, & dura consistentia est.

CAP. LXV.

Q V O R V M liquidior substantia est, exiguum alimenti corpori dant omnia, atque eiusmodi, ut cito in uapores abeat, & digeratur: ut alterius non ita multo post indigeat. quæ uero dura sunt, ac terrea, multum & firmum quodq; difficulter digeratur, alimentum præbent. quod si glutinosi particeps sit, multo magis hæc omnia ualenter præstabit. est etiam perspicuum, hæc non facile concoqui, nec in sanguinem abire, neque a simili solidis animalis particulis. quod si ita sit, ne celeriter quidem nutriunt: sed ubi fuerint superata & elaborata atque confecta, tum corpori multum alimentum suppeditabunt.

Qua ratione fiat, ut pomorum adstringentium, aut pirorum esus uentrem deiciat. CAP. LXVI.

Q V I B V S D A M contingit, ut poma adstringentia comedendo, alius deiecerit, cum prius scænum gregum, & radiculam, & maluas ex oleo & garo, & omnino ea quæ subducere aluum consueuerunt, sumpsisset, & postea austera pira, aut poma, aut mala punica comedissent. Venter enim tum maxime emollitur, cum imbecillus est, & ab adstringentibus roboratur, & ad excretionem impellitur. si quid contra feceris, & prius sumas austera, deinde ea quæ molliunt, contra quoque comprimetur. quocirca si quis alius succus uentrem subuertat, id quod solet pallida bilis in quibusdam efficere, in quibus maior eius copia sit coaceruata, qui ita affectus est, si quod adstringentium gustarit, is statim succum uexantem deorsum excernet. Cum igitur olim iuuenis quidam scammoniam purgandi corporis gratia sumpsisset, iamq; horis quinque lapsis nulla subsecuta fuisset excretio, quereretur autem stomachum sibi premi, & uentriculum intumescere, atque grauari, & idcirco pallescere & animi pendere, iussi, ut exiguum quid mali adstringentis, aut punici, aut piri comederet; qui simulatq;

simulatq; comedisset, a perturbationibus illis fuerit liberatus: facta copiosissima confertaq; uentris excretionem. Hæc satis sint ad ostendendum, ijs qui imbecillo uentriculo sunt, aluum subduci cum post alios cibos aliquid adstringentium assumpserint.

Ex Mnesilæti Athenæi de facultatibus alimentorum. CAP. LXVII.

OMNIBVS seminibus communis quædam inest affectio: de qua necessario dicendum est. cum enim superioris anni sunt, aptiora redduntur ad bonam concoctionem: at quæ uetustiora sunt, leuia sunt illa quidem, sed minus nutriunt. quæ uero iuniora sunt semestribus alimentum graue, stabile, & quod ægre conficiatur, exhibent. atque hæc quidem proprietas quæ exoritur, ferme omnia, ut ita dicam, consequitur. quorum enim radices maxime comeduntur, eorum semine minime uescimur. contra etiam quæcunque semina nobis alimentum suis fructibus præbent, eorum radices sunt ad uescendum inutiles.

De ijs, quæ solidis ungulis sunt. CAP. LXVIII.

SOLIDARVM ungularum animantium esus admodum uilis est. omnibus tamen præstant, læuissimæq; sunt carnes asinorum, quemadmodum aiunt ij, qui Asiam peragrant, syluestrium: quemadmodum uero nos ibidem uidimus, eorum qui diligentissime fuerint educati. secundo loco censentur equorum, pessime sunt muli. equorum uero syluestrium sunt pessime omnium. sed ex ijs ubiq; lactentium sunt optimæ, secundas ferunt recentissimorum. Quæ autem bifide sunt, corporis habitum, qui imbecillus sit, alere præcipue possunt: post pisces uero, hædorum, & agnorum lactentium. nam & facile concoquuntur, & alendo sunt, & aluum humectant. atque in his etiam quærenda sunt ea animalia, quæ ab ortu lacte ipso fuerint abunde nutrita. & non multas herbas in pascuis sint depasta. nam eorum omnium & teneræ sunt carnes propter ætatem, & propter alimentum, quod eis lac affert, facile concoquuntur. Vitulorum uero & porcellorum lactentium
caro

caro & odoris suauitate, & iucunditate ac delicijs nullius carne est inferior: sed ægrotis, aut ijs qui se reficiunt, non est eius usus accommodatus. nam vitelli grauiores sunt, & porcelli nimis humidi: & uentrem perturbant. at uictimæ, quæ nō amplius lac sugunt, nec tamen adhuc uenerem sunt expertæ, præstantiores sunt porcis, cum ad eam ætatem peruenerunt: siquidem humectans uis, quæ ex lacte prodit, in eis non inest. at pinguedo naturalis, & tenera ætas temperatum ex utriusque esum facit. Cætera porro genera uictimarum cum ad eum gradum peruenerunt, duriores quam lactentes sunt, & difficilius concoquuntur. & si conficiantur, durius alimentum corpori præbent. Quæ uero deinceps hæc consequuntur, & rebus uenereis iam utuntur, quæq; ex eis maxime florere uidetur, utilia sunt illa quidem ijs, qui ea possunt concoquere, cæterum molestia afficere consueuerunt. ijs præterea qui robur ex usu carniū quærunt, necesse est, deteriores esse uetustas, quia ætas semper in deterius uergit. quocirca non sunt sponte assumendæ. si uero quandoque necessitas cogat, magis coctis uestemur. Caninæ carnes aluum subducunt: non semper tamen afferunt eam leuitatem, quam ex multis alijs consequimur. nam & mucosæ sunt, & glutinosæ. & tamen tenerimorum catulorum caro præstantissima redditur. Vulpina & ursina caro mucosa est: & quodam autumni tempore fit crassior. & inter eas præstantissima est ferarum quæ carnem uorant, ut luporum, & leonum, & omnes qui eiusmodi ferarum carnes comederunt, eas agre concoqui aiunt, grauesq; esse, & intestina dolore uexare: mures qui in arboribus uitam agunt, aluum deicere sed nihil nutrire compariuntur. at qui mures domesticos & montanas testudines, & lacertos agrestes, & palustres, & eiusmodi beluas comedunt, eos animo ualde placatos esse quilibet dixerit.

Ex Plutino de facultatibus alimentorum. CAP. LXIX.

SORBITIO omnis, non magnæ admodum confectionis, quæ in uentriculo fiat, indiget. nam & humo-

E ribus

ribus est mixta, & liquata est, & calfacta, & computruit, & multam propriæ molis alterationem est sortita. acerris diluta, succum acerbum, quiq; tormina & flatu uehementer excitat, corpori distribuunt: siquidem in ore facultatem habere acerbam ostendunt, & prædictas molestias, simulatq; sumpta sunt, ex eis oriri conspiciamus. Carnes conuenienter animalium naturæ meliores censentur: ut nouellæ sint præstantiores uetustioribus, & quibus maior copia carnis inest, gracilioribus: quæ pabulis concoctu facilibus utuntur ijs, quæ non huiusmodi, & pinguioribus macrioribus, & inter has, carneæ partes cæteris præsent: itemq; execta animalia non dissecantur: & scæminæ maribus. quibus pares vires habeant. Ex partibus uero animalium, posteriores excellunt, ac dexteræ sinistris anteponuntur. De pedibus uero partes inferiores & internæ crurum externis, & tergoris partes partibus ad uentrem & pectus sitis duriores sunt, & difficilius conficiuntur. Simili quoque modo affecta esse videntur ea, quæ intra spinam sunt, & latera, ad ea quæ extra sunt sita. Porra elixa ægre conficiuntur. flexibilia enim in modum lori fiunt: & ab ore difficulter læuigantur. cæterum uero alimentum nulla noxa afficiunt: ex quo sequitur, ut nullam eius cruditatem uideamus. cruda facilius concoquuntur: quia magis tenera sunt: & ab ore conficiuntur. Cucurbita ex iure carnis cocta, celerrime, & maxime cōcoquitur. at quæ minutatim dissecta, atque ita simul cocta, quemadmodum quamplurimi coquere consueuerunt, difficilius quàm illa conficitur. Ex oliuis nigre sunt omnium pinguisimæ, difficillimæ ad conficiendum, & choleram maxime omnium efficiunt, & diuturnas nauseas excitant: & secessiones per aluum paulatim, & plures mouent. quæ uero pyrallides nominantur, faciunt illæ quidem eadem, quæ nigre, cæterum quia minus pingues sunt, minus etiam ea, quam nigre faciunt. utræque tamen succum pinguem, glutinosumq; , & in quo acerbitas quædam insit, gignunt in corpore. quam ob rem fit, ut succus uitellinus ex ea oriatur. Oliuæ autem quæ
in aceto

in aceto compositæ sunt, facile quidem confici possunt, sed acidum succum in corpus distribuunt. albæ vero ex muria paratæ minus difficulter, quam prædictæ, conficiuntur: uerum salsas afferunt facultates, amarasq; & acerbæ, ex quibus succi uitellis oui similes creantur. Confractæ denique oliuæ facilius quidem, quam albæ conficiuntur, ueruntamen salsus ex eis succus in corpore generatur.

FINIS SECVNDI LIBRI.

ORIBASII COL- LECTORVM

LIBER TERTIVS.

De attenuante, & incrassante uictus ratione, ex Galeno. CAP. I.

T TENVANS diætâ transitus angustos aperit: & adhærescentem humorum tenacitatem extrudit: inciditq; crassos humores, atque attenuat. sed si quis in ea diutius immoretur, sanguis serosus, aut biliosus, aut melancholicus progressu temporis fiet: siquidem huiusmodi omnia calefacere uehementer, & exsiccare apta sunt. quam ob rem calculi tephacei in renibus gignuntur. ergo cauendus est omnium acrium usus continuus: ac præsertim cum is, qui illis utitur, sit natura biliosior: quandoquidem hæc edulia solis ijs, qui pituitosum, aut crudum, aut crassum & glutinosum humorem congregauerunt, idonea sunt. ac plerique etiam diuturni morbi solo usu diætæ attenuantis plerunque sublati fuerunt. & multo melius est, ut in ijs, in quibus

E 2 bus

bus sola uictus ratione finem optatum consequimur, a medicamentis abstinemus: quemadmodū ego multas nephritidas, & arthritidas non paucas, quæ etiam cum tophis articulos nudauerant, alias quidem hac uictus ratione omnino persanatas, alias uero mitiores redditas fuisse conspexi. noui etiam qui difficultate spirandi laborarent, non paucos adeo adiutos, ut uel prorsus conualescerent: aut longo temporis interuallo parum affligerentur. hæc eadem attenuans uictus ratio lienes magnos, & iecur induratum eliquat. & morbos comitiales, adhuc paruos, & incipientes curat: at diuturnos, & inueteratos non mediocriter iuuat. Omnia igitur quæ iritant, ac mordent olfactū, & gustum, ea acra sunt, & attenuant. Iam uero quæcunque nitrosa & quæcunque amara sunt, quandam incidendi uim habent. Sed non exigua differentia erit, si quid horum cum oxymelle, aut aceto, aut sale, aut oleo propines. nam acetum & oxymel eorum uires intendit: oleum uero diminuit. Ergo ex edulij attenuantibus plurima quispiam medicamenta, quam alimenta nominarit. quæ uero crassos, glutinososque humores gignunt, ualentissimi sunt alimenti: sique probe & in uentriculo, & in iecore concoquantur, bonum efficere sanguinem consueuerunt. & tamen lienem & iecur obstruunt. sique in uisceribus paruū quoddam inflammationis initium fuerit, eam ualde augent non secus, quam inflationes, & scirrhusas affectiones exacuunt. & abscessus etiam gignunt. Sed quædam sunt, quæ tantummodo crassum succum faciunt, sicut lens: quædam glutinosum, ut malua: quædam utrunque, ut animalia testa operta, & quæ mollia nominantur. ac ad tuendam quidem ualetudinem planum est accommodatiorem esse attenuantem, quam increficientem uictus rationem. firmam tamen corporis affectionem & robur præstare corpori propter alimenti exiguitatem non potest. idcirco necesse est quandoque edulia attingere, quæ ualde nutriunt, quæque crassos succos faciunt. id tamen moderate faciendum est. atque illis præsertim temporibus, in quibus perspicue sentiunt se
alimenti

alimenti indigere. porro ijs hominibus, qui multis se credere exercitationibus possunt, & dormire, donec uelint: quique uitam elegerunt a Reip. negotijs liberam, ijs usu uenit, ut edulia glutinosa, & crassi succi possint comedere, ac precipue si cum se illis expleuerint, nullum unquam sensum aut grauitatis, aut tensionis in hypochondrio habeant. Quicunque uero aut ætate, aut imbecillitate impediti sese ante cibos exercere non possunt, ij penitus ab huiusmodi edulij abstinenti sunt. qui uero omnino in ocio uitam degunt, ne ij quoque talibus cibis uescantur. etenim ad bonæ ualeitudinis tutelam cum maximum malum est quies corporis: tum uero summum bonum censetur moderatus motus. quibus quidem sit rebus, ut tutius sit abstinere a cibis crassis & glutinosis eos, qui solum bonæ ualeitudinis habent rationem, & non firmæ constitutionis corporis, cuius studio athletæ tenentur. Minime ergo reprehendenda inter edulia sunt ea, quæ media interiecta sunt inter attenuantia & incrassantia: utpote quæ in moderatione, & medio excessuum sint constituta: & sanguinem consistentia moderatum faciant: hoc igitur alimentum est corporibus nostris optimû: quod uero crassos succos gignit, deterrimum: quod est perpetuo fugiendum. & eduliorum uarietas, & præsertim cum ex contrarijs uiribus constant, maxime noxia est censenda: quippe quæ res assumptas non probe concoqui permittat. ac uires quidem uniuersales, tales quædam sunt: eorum uero materias deinceps adscribemus.

Quenam alimenta attenuant. CAP. II.

ALLIA, cepa, nasturtium, porra, sinapi, piper, smyrnium, pyrethrum, origanum, nepita, mentha, hyslopum, sisymbrium, pulegium, satireia, uiridia adhibita. nam exsiccata, iam medicamenta sunt, non alimenta. omnino enim quicquid siccum est, uiridi ualentius est. & quæ in montibus, aut locis siccis crescunt ijs quæ in planis, aut hortis, aut paludibus, sunt fortiora. quæ sane de omnibus communiter sunt intelligenda. prædictas uero ordine consequuntur eruca, sum,

E 3 apium,

apium, petroselinum, ocima, radiculæ, brassica, beta, carduus, heryngium, urtica, faniculum, coriandrum, ruta, anethum, libysicum, cuminum, capparis, terebinthi fructus. itemq; semē cari, anisi, sinonis, ameos, dauci, seseleos, tordili, ac denique omnium odoratorum, & acrium, & perspicue calidorum. Vehementer autem attenuat rutæ semen, & cannabis, ut medicamenti similitudinem habeat. ex reliquo cerealium seminum genere ad uictus rationē attenuantem solum hordeum molestia uacat. secundum locum tenent triticei panes in clibano cocti. a ceteris abstinere homo debet. maxima quoque, si uolueris, copia tibi ciborum ad rationem uictus attenuantem accommodata suppetet a piscibus saxatilibus, & ab auiculis montanis. nam quæ in montibus degunt animantes naturæ siccioris, ac calidioris sunt: earumq; caro minime pituitosa, glutinosaq; est. sturnos igitur, turdos, merulos & perdices poteris comedere: itemq; passerēs turrícolas, & quæcunque in uineis uitam agunt. ex columbis uero quæ turres inhabitant, domesticis præstant: & omnino quæ exercentur ociosis, & quæ siccioribus pabulis, ijs quæ humidioribus utuntur; quæq; purum & tenuem aërem inspirant, ijs quæ contrarium, anteponenda sunt. Ex piscibus saxatilibus uesci poteris iulide, fuca, merula, turdo, scaro, & ad summam quicumque mollem simul ac friabilem carnem habent. ab ijs uero quorum dura glutinosaq; caro est, omnino abstinebis. ac mollis qui demest caro asellorum: uerum minus friabilis, quam piscium saxatilium. at mulorum friabilis est illa quidem, sed non mollis. Friabilitas igitur & mollities duæ notæ sint, ut cuiusque animalis carnem cognoscas: quibus attentus eam carnem, cui inesse utranque conspicias, ad satietatē usque poteris comedere: cui neutram, eius usus omnino circūcidendus: cui alterutra tantum, ea cum aliæ tibi non suppetant, aliquando uesci, non tamen ad saturitatem usque. quam ob rem asellos, mulos, aliosq; pelagios pisces mandere licet, cum saxatiles desunt: & præsertim qui ex sinapi comeduntur, quemadmodum

modum scorpius. Sunt uero alia quædam genera animalium, in quibus altera ex iis notis, quas dixi, inest, sed propter alterius notæ exuperantiam ab eorum usu abstinendum est. nam anguillæ, & plerique chartilaginei pisces mollem quidem habent carnem, sed quoniam glutinosi & pituitosi sunt, satis noxæ afferunt iis quibus uictu attenuante opus est. ex chartilagineis uero torpedo & turtur solum accommodati sunt. potesq; eis nonnunquam uti, cum saxatiles non suppeditantur. sunt quoque eiusdem facultatis buglossi, & passerres. Gallinis uesci non ueto eos, qui exercentur. itemq; columbis, & turturibus, & præsertim, qui in montibus degant. oportet autem eos non recens, sed pridie ad minus esse mactatos. quod etiam in cæteris omnibus, quæ carnem modice duram habent, obseruandum est. pisces autem saliti exquisitissime attenuant, & incidunt. ex his eligendi sunt qui suapte natura tenera sunt carne. cetaceum genus est cauendum. Iam uero suillas carnes sale conditas gustare quispiam tuto poterit. Ex fructibus autumnalibus ij qui uentrem molliunt, minime nocebunt. molliores igitur potius, quam duros, & quam eos qui tarde transeunt, comedere licet, non tamen ex ullo genere ad satietatem. qui autem uehementer austeri & acerbi sunt, huic rationi uictus sunt contrarij. omnibus uero alijs accommodatiores sunt caricæ, nuges, pistacia, & amygdalæ subamaræ. oliuæ eiusmodi sunt, ut eas neque laudem, neque uituperem. ex dulcibus autem non modo escu lentis, sed etiam poculentis, solum mel, ut ita dicam, succum tenuem exquisite gignit. uina alba & tenuia crassos humores incidunt, & per urinas expurgant. Iam uero serum lactis inter ea numeratur, quæ attenuandi ui sunt prædita: sed oxymel ad uictus rationem attenuantem multo est accommodatius.

Quæ res crassos succos faciunt. CAP. III.

CRASSOS succos faciunt panes, qui sub cinere coquantur, quiq; rite non conficiuntur: & qui tragus appellatur, & placenta ex musto & similia: & lagana, & placentæ, quæ itria nominantur: & quodcūque ex tri-

E 4 ticeq

ticea farina sine fermento conficitur: & placentę, quę ex eadem materia elaborantur. præterea similia & alica abunde crassi sunt succi: amyllum uero mediocriter. lo bi quoque crassi succi sunt, & lupini, & interna pars lentis: fabę frictę, sisami semen, erisimi semen, pisces qui molles appellantur, loligines, sepię, polypodes, & cetaceum genus. ualde autem crassi succi sunt ostrea, buccinę, purpurę, chemę, patellę, pectines, pinnę, & uno uerbo, omnia quę testa conteguntur. itęq; anguil lę, cochleę, carnes ceruinę, caprinę, bubulę, porcing, leporinę, iecur, renes, testes, cerebrum, spinalis me- dulla, mammę, lingua, glandulę mediocriter. lac ni- mis coctum, casei omnes, recentes uero, & qui ex aci- do lacte constant, minus. lac acidum igni decoctum. ex ouis, quę ad perfectam concretionem sunt cocta: & assata etiam magis: & longe maxime quę in sartagine fricta sunt. palmulę, castaneę, glandes, bulbi, rapa, fungi, ari radix, tubera, nuces pinę, ficus non probe maturę: citrij caro, cucumeres uberius sumpti, poma nondum matura. inter uina, quę dulcia sunt, ea cras- sum sanguinem gignunt: & magis etiam id, quod de- frutum nominatur: & mustum eodem modo. itemq; crassa & nigra uina.

*Media attenuantium, & crassos succos fa-
cientium. CAP. IIII.*

PANES optime confecti, sunt eiusmodi, & carnes gallinarum, gallorum gallinaceorum, phasianorum, perdicum, columbarum, attagenum, turturum, tur- dorum, merularum, & paruarum auicularum omnium: itemq; piscium saxatiliū, littoralium, & pelagiorum, & gobiorum, murenarum, buglossorum, & absolute omnium piscium, qui neque lentorem, neque foetorem edendo referant. & ficus maturę, & ex oleribus agresti- bus seris. atque id est commune multorum genus. sin- gulorū uero speciales appellationes apud Atticos sunt, ut lactuca, chondrile, gingidia, & alia innumera. hu- ius uero sunt generis palustris, myacanthinus & chamę daphnes ac bryonię asparagus. uinum flauum simul & dulce,

dulce, & pellucidum, quale est aruifium, & Lesbium, & falernum, & timolite. hæc enim omnia & bonum, & moderate crassum sanguinem gignunt.

Quæ uiscidum succum faciunt. CAP. V.

TRITICVM omne, quod graue, densum, & interius flauescens est, uiscidum succum gignit: quod uero leue, rarum, candidumq; intus est, minus est huiusmodi. Simila quoque & alia abunde uiscida sunt. itemq; tendines, & musculorum extremitates neruæ: & partes quæ circa labra sunt, & lingua, omnis suilla caro, itemq; agnina: sesami semen, bulbi, & pingues palmulae.

Quæ crudos in nobis humores pariunt. CAP. VI.

PALMVLAE uirides crudis humoribus expleant eos, qui ipsis uescuntur, ut rigoribus, qui calefieri difficulter possint, capiantur: & radix rapæ, si quis ea liberalius utatur: & caro testaceorum, quorum est dura caro, quæq; salsum succum ex nimia coctione amisit: & quæ mollia nominantur, polypodes, sepia, & quæ sunt generis eiusdem: omne cetaceum genus in mari degentium animalium: uentriculi, intestina, uterus quadrupedum, duræ glandulae incoctæ, acidum lac, caseus, panes in sartagine cocti, lupini, uua in uentriculo contenta.

Quæ frigidos humores creant. CAP. VII.

QVI se cucumeribus ualde expleant, ijs ut frigidum succum coaceruent, natura comparatum est, cum non facile possint in probum sanguinem commutari. eiusmodi etiam succum uentres, intestina, uterus quadrupedum bestiarum, acidum lac, boleti, poma immatura, & bulbi pariunt.

Quæ pituitam gignant. CAP. VIII.

SVCVM absolute pituitosum gignunt neruæ animalium particulae, cerebrum, pulmo, spinalis medulla, glandulae incoctæ, agnina caro, boleti amantia, caro testaceorum mollis carnis, poma nondum matura.

Quæ

Quæ res melancholicum succum pariant. CAP. IX.

CARNES bubulæ, caprinæ, & his multo magis hircinæ, & taurinæ melancholicum succum faciunt, & magis etiam asininæ, camelinæ, vulpinæ, caninæ, leporinæ, & suum agrestium, carnes animalium terrestrium sale conditæ, lienes animalium, ex marinis huiusmodi succum pariunt carnes thynni, balenæ, phocæ, canis, delphinis, & omnium cetaceorum. itemq; cochleæ, brassicæ, arborum germina, quæ muria, uel ex acida muria sunt condita, ut lentisci, terebintlii, rubi, & canini rubi germina. cinare etiâ caro, & lens edulium est melancholicum uel maxime: post hanc panes furfuracei, quiq; ex tipha, & alijs uitiosis seminibus conficiuntur. triticum tenerum, aphace, & uicia, & uina crassa & nigra.

Quæ succum biliosum pariunt. CAP. X.

SILIQVÆ, cinaræ succus tenuis est, & amaram bilim facit. præstat igitur cinaram coctam edere. mel quoque facile in bilem uertitur in calidis corporibus. omnia enim dulcia alimenta, & uina item dulcia materiam flauæ bili gignundę suppeditant.

Quæ gignant excrementa. CAP. XI.

PALVMBI, anseres, præter alas; uiscera omnia, spinalis medulla, cerebrum, aues palustres, & quæ in stagnis ac pratis uitam ducunt, cicer, fabæ uirides, fabæ ægyptia, porcelli nuper in lucem editi, caro pecudum, & omnium animantium recens natorum, quæq; in ocio uitam transigunt: & piscium fluuiatiliū, ac palustrium, quique in limo degunt: & omnes cetacci generis in mari, excrementa faciunt.

Quæ uacant excrementis. CAP. XII.

ANIMALIUM colla, caudæ, alæ, agrestium animantium caro, & eorum, quæ in siccis locis uiuunt, excrementis carent.

Quæ ualde nutriunt. CAP. XIII.

SVVM domesticorum caro præ omnibus edulijs maximum alimentum præbet, bubulum cerebrum, testes, cor, spinalis, & item alia medulla, alq; anserum, & magis

magis etiam gallinarum, omnium uolucrum uentres, cochleæ, & precipue ter coctæ. ex testaceis, quæ dura carne sunt prædita, ut chemæ, purpuræ, buccina, & cetera generis eiusdem plurimum alimenti afferunt. Iam uero astaci, paguri, cancri, locustæ, squillæ, & ijs similes: itemq; molles appellati, ut polypodes, sepiæ, loligines, & consemiles: & ex cartilagineis torpedo & turdus moderate nutriunt: itemq; bati, liobati, & rhina magis, muli autem, & gobij minus. Lac magis alit quod crassius est, quod uero liquidius est, id minus alit. ex panibus magis nutriunt filiginei, deinde ij, qui ex simila parantur; tertio loco ij, in quibus etiam surfur sit. triticum elixum, simila, alica; fabæ carnem gignunt non firmam illam quidem, & densam, sed potius laxiorem. cicer magis nutrit quam fabæ. magis phaseoli, & ochri magis quam fœnumgræcum. dolichi, quos lobos & phaselos uocant, non minus, quàm pisca, nutriunt. alunt etiam lupini, castanæ, lentæ, palmule dulces, uux dulces, & pingues, glandes, rapa, quam napum nominant. bulbi maxime nutriunt, & magis etiã bis cocti. mel despumatum & ad distributionem, & ad nutritionem redditur accommodatum: itemq; melicratum probe coctum. omne uinum pro portione crassitiei nutrit. rubrum ergo & crassum maxime omnium ad sanguinem gignendum accommodatum est: secundo loco nigrum simul, & dulce, & crassum, tum rubrum, & crassum, & adstringens. his minus nutrit album, simul & crassum, & austerum. minime omnium album, & tenue. ad summam omnia, quæ crassi sunt succi, si probe concoquantur, multum alimenti præbent.

Quæ res minus nutriunt.

CAP. XIII.

EXTREMAE partes animalium parum nutriunt, itemq; uterus, uenter, intestina, cauda, aures, pinguedo, adeps: omne uolucrum genus terrestrium generi comparatum, minus nutrit. caro eorum, quæ senio confecta sunt, minus alit, quam eorum, quæ adhuc augescunt. alimentum quod pisces dant, sanguinem
magis

magis tenuem facit, ut neque satis nutriat, & cito digeratur. ex ijs quæ testa intacta sunt, quæ molli sunt carne, uelut ostrea, exiguum alimentum præbent. panes hordeacei quomodocunque conficiantur, minime omnium aliorum nutriunt. æque uero ac ij nutrit polenta ex eis confecta. itemq; panes furfuracei, & impuri omnes, ac loti, amyllum, maza ex polenta hordeacea, auena, milium, eoque magis panicum, oryza, fabæ uirides, semen papaueris, semen lini, ormina, sycamina, rubi canini fructus, iuniperi baccæ, myrta, amygdalæ, pistacia, pruna, persica, armeniaca, præcocia, oliuæ, & præsertim maturæ, nuges auellanae, & magis etiam regiae, nuges, serica, corna, pruna, rubi fructus, fructus arbuti, zizipha, iuglandes, halicacabus, caparis, & præsertim sale condita, brassica, beta, lappathum, oxylappathum, portulaca, solanum, raphanus, rapa, sinapi, nasturtium, pyrethrum, asparagi omnes, pastinaca, daucus, carus. cepa autem, & allium, & porrum, & ampeloprasum cruda quidem alimentum nullum præbent: bis autem, teruæ cocta paucissimum. mala punica parum nutriunt, pira uero & præsertim magna nescio quid alimenti in se continent. cucurbitæ quoque modicum alunt. itemq; uuæ passæ austeræ, & non pingues. porro inter ea quæ multum, & ea quæ parum nutriunt, medij interiecti sunt phaseoli, ochri, araci, cicerculæ, & ficus, quæ non æque ac alij autumnales fructus, parum nutriunt. laxam enim carnem faciunt. id quod efficiunt etiam uuæ. ipsæ uero minus, quam ficus alunt, laxamq; & humectam carnem gignunt, omnia autem edulia, in quibus aliqua uehemens medicamenti qualitas insit, cum eam qualitatem aut assando, aut elixando, aut parando deposuerint, exiguum alimentum corpori dant: prius uero nullum præbent.

Quæ res boni succi sint. CAP. XV.

OMNIVM ferme earum, quibus uescimur, lac optimi est succi. est autem optimum lac animalium integre ualerudinis, cum nuper expressum potatur. oua tremula, & sorbilia boni succi sunt. præstantiora autem

tem sunt gallinarum, & phasianorum, deteriora uero sunt anserum, & struthocamelorum. aues autem & pisces ferme omnes boni succi censentur: præter eos, qui in paludibus, ac stagnis, & fluminibus limosis degunt: ac præsertim si aqua e ciuitate aliqua prodeat, cuius cloacas, balneas, & culinas expurget: uel aquam admistam habeat, quæ fullonibus ad uestes tinctas abluendas usui fuerit. ergo tutius erit, semper eos pisces offerre, qui de mari quod aquæ dulci mixtum non sit, excepti fuerint, quales sunt, qui pelagij, & saxatiles appellantur: hi enim tum succi bonitate, tum iucunditate cæteris longe præstant. si uero quidam sint, qui utraque in aqua uiuere sint soliti, ut capito, lupus, asellus, cobio, murena, cancri, & anguillæ, statim quaerendum erit, ubinam sint capti: deinde odoratu, ac gustatu discernendum. etenim qui in aqua uitiata uitam duxerunt, & si cæteris pinguioribus sunt, tamen & male olent, & insuaues, ac mucosi sunt, & cito putrescunt. atque etiam ex consuetis piscium alimentis aut meliores, aut deteriores esse ex gustu atque odore facile cognoscuntur: quemadmodum muli pessimi omnium sunt, qui canculos comederunt: aliorum uero caro durior est illa quidem, sed non mali succi. fidicula, rhombus, hepatas, buglossus, passer & lacertus medijs quodam modo sunt inter eos, qui teneram, duramq; carnem habent, alimentumq; eorum est optimum ijs, qui se non exercent, quique imbecilli sunt. ijs uero qui conualescunt, friabile & molle alimentum est ad bonam ualeitudinem accommodatissimum: quocirca optimū omnium succum creat. carnes animalium quadrupedum si probe concoquantur, optimum sanguinem gignunt, & præsertim ex, quæ boni succi animalium sunt: quale suillum est genus. nam caro suum & ad iucunditatem, & ad concoctionem est præstantissima: & maxime eorū, qui in media ætate sunt constituti. uetustissimi namque suis caro deterior est: itemq; eius, qui nuper natus comeditur. nimis enim humidæ sunt carnes eorum, qui recens sunt nati, & pituitæ plurimum faciunt. mamma
boni

boni succi est. iecur, partes quæ circa labia sunt, alæ, & ceteræ extremitates, itemq; intestina, & uterus, & cauda minus quam carnes boni succi sunt. glandulæ cōcoctæ probe, proxime ad carnes in alendo accedunt. cor non mali est succi. pedes meliores sunt rostro, atque auribus. etenim chartilago in perfectis animalibus omnino concoqui non potest. in ijs uero, quæ adhuc crescunt, cum exquisite fuerit in ore contrita, concoquitur. cæterarum uero animantium quanto carnes a porcorum carnibus, in alimenti uiribus superantur, tanto partes extremæ in eisdem partibus suillis cedunt. cerebrum uolatiliū longe præstat cerebro terrestriū. syluestrium caro melioris succi est, quam cicurum. panis purus & rite confectus boni succi est: itemq; alica, prissana probe cocta, fabæ, castaneæq; non mali succi sunt: ficus maturæ, uua matura & pensilis non sunt reprehendendæ. caricæ statim distributæ boni succi sunt: quæ uero diutius in uentriculo morantur, mali succi euadunt, & pediculos gignunt. hæ cum nucibus in cibo acceptæ præstantissimum edulium faciunt. qui uero ficus & caricæ cum aliquibus alijs edulijs comedunt, non mediocriter offenduntur. lactuca inter oleæra bonum gignit sanguinem, deinde uero intiba. uina odorata boni succi sunt. optimi uero sunt succi falerna, & potissimum dulcissima: itemq; aruifum, & fuluum tmolite dulce.

Quæ res malos succos faciunt.

CAP. XVI.

MALI succi non una species est. nam alius frigidior & pituitosior est, alius calidior, & biliosior, alius denique magis melancholicus ab omnibus autem mali succi edulijs, etiam si ab aliquibus facile concoquantur, abstinendum esse consulo. succus enim malus ex eis acceruat longo tempore latet in uenis: cumq; uel paruum occasionem ad corruptelā nanciscitur, febres malignas gignit. mali succi sunt hæc, pecudum caro, & caprarum simili modo, adiuncta etiam acrimonia. hircorum caro pessima est: proxime succedit caro arietina, deinde taurina. inter has omnes caro castratorum est po-

est potior. seniorum uero carnes sunt pessimæ. leporum caro gignit illa quidē sanguinem crassiores, sed tamen qui melior sit ad succos bonos faciendos, quam bouum, aut pecudum. ceruina quoque caro non minus quam eæ succi mali est. renes, & testes nimis adultorum animalium, præter testes gallorum gallinaceorum, mali succi sunt. cerebrum, spinalis medulla, cor, lien, minus autem suillus, omnia uiscera, oua fricta, casei ueteres, boleti, amanitæ mali succi sunt: cæteros fungos non esse tutius est. scænum græcum, lens, tipha, auena, & panis ex eis confectus non boni succi sunt. olyra tanto est tritico deterior, quanto est tipha, atque auena præstantior. panicum, milium, & cætera generis eiusdem non boni succi sunt. Pisces uero dracones, cuculi, galeonymi, scorpij, trachuri, muli, orphi, glauci, & cætera animalia cetacea in mari degentia, mali succi sunt omnia. fructus omnes, qui horæi dicuntur, mali succi sunt: ficus uero minus quam alij horæi fructus: at carica, si quis liberalius eis uescatur, non admodum probum sanguinem gignunt, & ob eam causam magna pediculorum uis ex eis consequitur. poma nondum matura, pira antequam maturuerint, terebinthi fructus mali succi sunt. cinara quoque, & præsertim cum durior est, itemq; cucumeres, & pepōnes, & melopepones, sed hi minus. Cucurbita his omnibus præstat: sed ipsa quoque in stomacho corrupta mali succi abunde est. Ex oleribus nullum boni succi est. medium inter res mali, & res boni succi locum tenet lactuca, & intiba, & malua, deinde atriplex, & portulaca, & beta, atque lapathum. Radices plantarum olerum mali succi sunt quæcunque acres sunt, quales sunt caparum, porrorum, alliorum, radicularum, & dauci. mediæ sunt radices ari, rapæ, quæ napus appellatur: & eius, quem carum nominant. ocimum succi est pessimi, rapa crudior, brassica, bulbi non probe cocti; capæ, porra, allia, ampeloprasa bis cocta succi prauitatem deponunt. omnino uero pessimi succi sunt olera omnia quæ agrestia nominantur, ut agrestis lactuca, chondrile, scandix,

scandix, gingidium, seris, & cicorium. uina quæ crassa sunt & fœtida, & austerâ, quale est uile bithynum, quod in magnis dolijs comportatur, mali succi sunt: nam quod in paruis conuehitur, neque boni, neque mali succi est, sed medium inter utrunque locum tenet.

Quæ facile concoquantur. CAP. XVII.

FACILE concoquantur panes rite confecti, saxatiles pisces omnes, cobio, torpedo, turtur; omne genus uolucrum. auium nanque caro terrestrium carni comparata facilius concoquitur, præsertim uero perdicis, attagenis, columbæ, gallinæ, galli gallinæci, phasiani. alæ anserum faciles ad concoquendum sunt: sed gallinarum sunt faciliores, & ad summam alæ bene educatorum, & iuniorum optime concoquantur, pessime uero macilentorum, & seniorum. quæ uero sero lactis educata sunt, & iecur anserum, & cæterorum quæ similiter aluntur, itemq; testiculi gallorum gallinæcorum, facillime concoquantur. carnes porcorum facillimæ concoctu sunt. uituli melius, quam adultorum bouum caro concoquitur, itemq; hœdi melius quam capræ. omnium crescentium caro facilius, quam declinantium: & eorum quæ siccis in locis, quam eorum quæ in alijs degunt, concoquitur. iuglans facilius, quam auellana concoquitur. bulbi facilius concoquantur, qui bis cocti sint. itemq; oua tremula, & sorbilia, lactucæq; & intiba ac malua, & cucurbita elixa, cum in uentriculo non corrumpitur. Vinum dulce facilius quam austerum concoquitur. porro ex ijs quæ æque salubria sunt, id esse concoctu facilius sciendum est, quod sit iucundius.

Quæ difficulter concoquantur. CAP. XVIII.

CAPRINA, bubula, ceruinaq; caro ægre cōcoquitur, pessime uero hircina: deinde arietina, postea taurina. animalium uero annosorum caro pessime concoquitur: & suum annis confectorum. uentriculus ægre conficitur, itemq; intestina, uterus, cor, & adultorum testes: sanguis omnis, anseres, præter alas. palumborum uero, sturnorum, merulorum, ac paruuarum auium
caro

caro est durior: ac magis etiam turturis, atque anatis: & his magis caro pauonum, otidumq; uentres omnes uolucrum ægre concoquuntur. quam ob rem quidam struchocameli & mergi uentrem falso commendant, ut medicamentum ad concoquendum ualens: cum neque ipse facile concoquatur, neque aliorum ciborum concoquens sit medicamentum. Cochleæ difficulter concoquuntur, atque etiam lac acidum, & præsertim in ijs, quorum frigidus uenterculus est. caseus itidem uetus est huiusmodi: at recens, & præsertim ex acido lacte confectus, præstantior habetur. Purpurarum autem caro, & buccinarum, & aliorum testa intestorum, quorum dura caro est, difficulter concoquitur. astaci uero, paguri, cancri, locustæ, squillæ, & cæteri huius generis, polypodes, sepiæ, loligines, & omnes, qui molli cute præditi nominantur, bati, liobati, rhinæ, dracones, cuculi, galeonymi, scorpii, trachuri, muli, orphi, glauci, zyzæna, salpæ, gongri, phagri, amix, aquilæ, oua tosta, elixa, fricta, triticum elixum, tragus, farina crassiuscula, quæ difficiliter concoquitur quam polenta, tipha, auena, panes ex eis confecti, fabæ, ochri, dolichi, phaseli, cicercula, araci, cicer, oryza, lupini, panicum, milium, & his consimilia, lens, rufsilago, sesamum, erysimum, castanæ, glandes, poma, pira, ficus, & sorba antequam maturuerint. uuæ acide, & austeræ, palmulæ omnes, filiquæ, citrium, cuius parte exteriori si quis pro medicamento utatur, & ad concoctionem faciet, quemadmodum alia pleraque acia consueuerunt. ocimum, rapa crudior, bulbi crudiores, pastinaca, daucus, carus, & omnes olerum radices, & ipsa itidem olera omnia, præter lactucam & intibum, sunt eiusmodi. uinum quoque crassum, & nouum tale est, atque etiam aqua admodum difficulter concoquitur.

Quæ res stomacho idoneæ sunt, ipsumq; roborant.

CAP. XIX.

STOMACHO autē aptæ sunt palmulæ austeræ, mala cydonia, oliuæ sale conditæ: præstantiores autem
F sunt,

sunt, quæ ex aceto sunt paratæ: uuæ passæ austeræ, uua in uinaceis reposita, nux regia, & magis quàm auellana, & multo magis si cum caricis comedatur. spinosa omnia stomacho apta sunt mediocriter. huius generis sunt carduus, atractylis, leucacantha, labrum ueneris, cyix, tragacantha, atrace, cui maior, quam par est, honor est habitus, cinara, fiseris radix elixa, gingidium æque ac sandlix, quod quidem & crudum, & coctum assumptum stomacho mirum in modum idoneum est: longioremq; coctionem non fert. sinapi, raphanus, rapa, nasturtium, pyrethrum, regius asparagus, palustris, oxymyrtinus, chama daphnes, oxyacanthæ, & bryoniæ. bulbi appetitum excitant. itemq; capparis sale condita. extima citrij pars stomachum roborat in medicamento uicem sumpta. uinum austerum uentriculum, & præsertim calida intemperie affectum iuuat. inter medicamenta uero absinthium, & aloe eundem corroborant.

Quæ res alienæ stomacho sunt. CAP. XX.

LAEDVNT stomachum baccæ iuniperi, magis uero cedrix, fructus arbuti, amaranthus, uiticis semē. beta uero ita stomacho aliena est, ut si estur largius, morsum etiam inducat. itemq; lapatium, ocimum, rapa crudior, blitum, atriplex, nisi ex aceto, oleo, & garo comedatur. scœnum græcum stomachum subuertit, & eodem etiam modo sesamum. Lac in ijs, qui frigido uentriculo sunt, acescit: in ijs uero, qui calido sunt, in nidorem transit: ex quo fit, ut febricitantibus iure noceat. si quis uero lac cum melle propinet, uomitum excitabit. pepo non probe concoctus cholicos inducere morbos consuevit. etenim prius quam corrumpatur, ad uomitum prouocandum est idoneus: siq; copiosius eo quispiam uescatur, nec quicquam quod boni succi sit, post comedat, omnino uomitum ciebit. idem facit melopepo. Iam uero cerebrum omne stomacho alienum est, & nauseam ciet: ut facit etiam ofsium medulla. Vinum nigrum & austerum facile acescit: & ad uomitum impellit: crassum quoque & nouum. inter

rer medicamenta abrotonum, seriphum, & spuma nitri stomacho non conueniunt.

Quæ res caput lædunt.

CAP. XXI.

CAPVT lædunt mora, fructus rubi, & arbuti, iuniperi bacca, cedrix, semen canabis, radix mei, palmulæ omnes, eruca, scenum græcum, uiticis semen. Vinum suluum & austerum caput lædit, & mentem tentat magis, quam nigrum & austerum: odoratum quoque caput petit. at uinum aquosum neque capitis dolorem excitat, neque neruos pertingit. at quod *ἀλκοφάρμακον* dicitur, sedat etiam capitis dolores, quos succi uentriculo contenti excitant. lac non est aptum capiti, nisi quis caput admodum ualidum habeat. aqua in qua uuæ inaduerint, quæ sex quoque nominatur, capiti dolorem infert. itemq; uua, quæ fuerit in uinaeis reposita.

Quæ res non inflant.

CAP. XXII.

PISA, phaseoli, cuminum, lybistici radix, & semen, uiticis semen, canabis fructus, fabæ frictæ, bulbi multum, aut bis cocti, & ex oleo, garo, & aceto sumpti, mel despumatum, oxymel flatus discutit. panes hordeacei quomocunque conficiantur, flatus sunt expertes. inter ea quæ inflant, & nō inflant, medij sunt phaseli, ochri, cicerculæ, atque araci.

Quæ res inflant.

CAP. XXIII.

CICER, lupini, phaseoli, ochri, panicum, milium, & similia inflant. itemq; faba fresa magis inflat cum per se, quam cum aliter cocta estur. maza ex polenta flatum gignit: subacta uero, diuq; contusa magis per aluū ducit: præcipue uero si mellis portio ei fuerit addita. Zythus, & liquores omnes inflant, præ cæteris uero cyrenaicus, satyrium, silphij liquor, & radix. ex ficibus breuis flatus excitatur, quia facile deijciuntur: quæ uero exquisite maturæ sunt, parum abest, quin nihil penitus noceant, ueluti caricæ. palmulæ uirides ita flatum excitant, ut ficus, rapa crudior. lac in uentriculo facile ciet flatum, bulbi crudiores, mel non plane coctum. uina dulcia flatus diuturniores cient: dulcia

F 2 uero

uero simul & austera, quæ neque distribuuntur, neque digeruntur, sed in uentre superiore manent diutius, flatum inducunt. mustum quoque inflat.

Quæ res abstergeant, incidant, aperiantq;.

CAP. XXXIII.

PTISSANA absterget, itemq; scenum græcum, melopepo, pepo, uuæ passæ dulces, fabæ, cicer, ac magis nigrum: quod lapides etiam in renibus egregie frangit. capparitis satis tenuium partium est: quæ uero sale condita est, absterget, & pituitam, quæ in uentriculo est, deducit: & lienis, & iecoris obstructions expurgat: ad quem usum adhibenda est cum oxymelite, aut aceto, & oleo ante alios cibos omnes. betarum succus abstergerendi uim habet, easq; obstructions, quibus iecur infestatur, dissoluit, ac præsertim cum ex aceto & sinapi estur. lapatia quoque, & urtica. ari uero & asphodeli radix tenuium partium est. bulbi uim habent extergendi, attenuandi, & aperiendi, quocirca & asparagum asphodeli histericis, ut summum remedium, præbent. capæ, allia, porra, ampeloprasa attenuant, secantq; crassos & glutinosos humores, qui redundant in corpore: atqui bis aut ter cocta acrimoniam deponunt, & tamen etiam attenuant. serum lactis humorum crassitudinem attenuat. ficus absterget: quam ob rem multæ arenulæ ex ficuum usu in nephriticis excernuntur. caricæ extenuant, & incidunt: ex quo renes expurgant. baccæ iuniperi ea quæ in iecore & renibus sunt, purgant, crassosq; ac tenaces humores attenuant. amygdalæ extergent, & attenuant, uisceraq; expurgant, & humorum reiectiones, quæ per sputum ex pectore, & pulmone fiunt, expeditiores reddunt. pistacia ad iecoris firmitatem utilia sunt, & ad purgandos humores, qui in eius meatibus infarcti sunt, ualent. radícula attenuandi uim habet. mel habet maiorem attenuandi uim, quod ex calidis & siccis plantis factum est. quocirca etiam aqua mulsa ad sputum educendum est accommodata. oxymel ea facile deducit, quæ neque tenacia, neque crassa omnino sunt: uisceraq; sine molestia

leſtia expurgat: morbisq; thoracis, & pulmonis mirifice conducit. ijs qui ſuccum craſſum aceruant, uina tenuia conueniunt. quod ſi frigidi quoque humores illi fuerint, tenuia, & antiqua, & cum acrimonia conferent. Vinum uero aquoſum ad humorum ex pulmone educationem aptum eſt, roborat enim & ſuccos humectat, & ſecat mediocriter. Vinum dulce in morbis acutis, ueluti in peripneumonia, & pleuritide, cum iam ſit facta concoctio, ad ſputa elicienda eſt accommodatum.

Quæ res obſtruunt.

CAP. XXV.

L A C in quo plurimum ſeri ſit, minime periculoſum eſt, etiam ſi ſemper eo ueſcare: quod uero ſeri parum, caſeiq; multum habet, non tutum eſt ei, qui in eius uſu longo tempore permaneat. renes enim calculo obnoxios lædit, & iecoris obſtructiones facit in ijs, qui in hoſce morbos facile poſſint incidere. palmulæ ſunt iecori, & ſpleni inflammatis noxiæ, ueluti etiam ficus, non aliqua propria & præcipua earum facultate, ſed communi omnium dulcium ratione: omnia enim dulcia lienem & iecur obſtructa, & ſcirrho laborantia lædunt: ipſæ uero ſuapte natura neque obſunt, neque proſunt uehementer: additæ uero ijs medicamentis, in quibus abſtergendi, & incidendi uis eſt, non mediocrem utilitatem afferunt. aqua mulſa incommoda eſt ijs, quorum uiſcera in tumorem elata aut ſcirrho, aut cœdemate, aut inflammatione laborant: quâdoquidem mel ſuapte natura in bilioſum ſuccum celeriter mutatur. Paupaueris ſemen ea retinet, quæ ex thorace prodeunt. palmulæ pingues, & dulces obſtruunt: id quod uirides magis faciunt. præterea omnia liborum genera, & quæ ex ſimila conficiuntur, obturant, & lienem augent, & lapidem in renibus faciunt. idem efficit triticea farina ex lacte. alica etiam incommoda eſt ijs, quorum iecur obſtructum eſt, & quibus renes ſunt lapidi gignundo idonei. uinum dulce obturat, & uiſcerum tumoribus incrementum addit.

Quæ tarde transeunt. CAP. XXVI.

TARDE transeunt omnia, quæ ex itrijs, & similia conficiuntur. fabæ frictæ, panes puri, lens detracto cortice, cerebrum, spinalis medulla, iecur, cor, triticum elixum, oua elixa, & magis assata, & multo magis fricta, lupini, plaseli, pisa, sesamum, erysimum, glandes, mala, pira non matura, siliqua, uinum dulce, & magis quod austerum est, & nigrum dulcedine uacans: itemq; crassum, & nouum omne. aqua ualde tardi transitus est.

Quæ facile corrumpuntur. CAP. XXVII.

PERSICA, armeniaca, præcocia facile corrumpuntur. omnes itidem fructus horai, quorum natura humida est, in uentre facile uitiatur, nisi prius cito deiciantur: idcirco ijs ante cætera omnia uesci oportet. ita enim celeriter secedunt, & alia quoque deducunt. Si uero post alias dapes comedantur, eas etiam simul corrumpunt.

Quæ difficulter corrumpuntur. CAP. XXVIII.

CHAMVLAE parua, purpuræ, buccina, & cætera omnia testa intacta. quæ duram carnem habent, ijs qui propter humorum malitiam cibos corrumpunt, dare consueuimus: eaq; bis & ter in optima aqua incoquimus, & in aliam puram transferimus, cum prima iam falsa facta esse uideatur. eiusmodi quoque sunt astaci, paguri, cancri, locustæ, squillæ, & quæcunque carnem habent, quæ difficulter uitiatur, non secus quam testa contexta, quorum caro est dura.

Quæ res aluum subducunt. CAP. XXIX.

ALVVM subducunt lens, bralsica. ex marinis uero fere omnia, quæ testacea nominantur, compositam ex contrarijs qualitibus habent naturam. ipsum enim solidum cuiusque corpus tarde permeat, & aluum cohibet: humor uero ad excernendum proritat. Si quis igitur aut lentem, aut brasicam, aut aliud quippiam ex marinis animalibus, ut dixi, coquat, deinde eius decoctum oleo, garo, & pipere condiat, tum potui det, cui uelit, uentrem eo potu subduci conspiciet. quin etiam marinorum

norum herinaceorum, & conchularum omnium, & ueterum gallorum iuscula cient aluum. Brassicam, si uelis aluum subducere, cacabo una cum aqua, in qua fuerit cocta, prope collocata extrahimus, & statim in oleum & garum injicimus: ea enim non est admodum coquenda. panes furfuracei aluum mouent, & quia in uentre multum excrementi faciunt, & quia furfur extergendi uim habet. sceni graeci succus cum melle coctus, & sumptus, ad omnes uitiatos humores, qui in intestinis sunt, subducendos est idoneus. ea quoque abstergendi ui, quæ in eo est, intestinum ad excretionem impellit. mel uero quod ei miscetur, parum esse oportet, ne morsum excitet. oliuæ salitæ si ante alios cibos ex garo comedantur, aluum mouent. quemadmodum testa intestis, ita etiam conchulis succus inest uentri subducendo idoneus: & propterea nonnulli eas ex oleo, uino, garoque parant, & iure, quod inde fit, ad ciendam aluum utuntur. Lac quod liquidius est, magis subducit: quod crassius est, minus. serum lactis ualde aluum molli, ei que tantum optimi mellis adjiciendum est, quantum satis sit ad condiendum citra stomachi subuersionem: eodemque modo tantum salis imponendum, quantum sufficiat, ne gustus offendatur. quod si uelis magis subducere, plurimum salis indito. Carnes animalium, quibus parum admodum ætatis accessit, ac similiter etiam eorum extremitates per aluum facilius transeunt. Ex piscibus chartilagineis torpedo & turdus mediocriter transeunt: beta, & lapatium, urtica, caseus recens cum melle, atriplex, blitum, cucurbita, pepones, melopepones, ficus, carica, uuæ dulces, & præsertim cum humidæ fuerint. Mora in purum uentriculum incidentia, & præ cæteris cibis sumpta celerrime subducuntur, & cæteris quoque cibis uiam parant: at post alios cibos accepta, etiam si uitiosum succum in uentriculo comperiant, tamen æque ac cucurbita, celerrime corrumpuntur. nuces recentes ad alui excretionem faciunt. Sed & siccæ si prius in aqua permaduerint, æque ac uirides ad aluum subducendam ualent. pruna humida subducunt:

sicca uero in aqua mulsa, in qua multum mellis sit, infusa, etiam si quis ea sola comedat, satis abunde uentrem leniunt: sed multo magis, si mulsam etiam ebibat. Est enim clarum facere ad uentris subductionem, ut postquam ea sumpseris, aliquo post tempore uinum dulce bibas, neque statim prandeas. mora, cerasia, præcocia, persica, & omnia humida, & aquea, & omnino quæ nullam insignem habere qualitatem ea gustantibus, & odorantibus uidentur, si recte affectus sit uenter ad infernam deiectionem, facile deijciuntur: si uero non, & ipsa supra cætera manent, & nihil uentrem ad expellendum iuuant: quia nulla in eis acrimonia, aut nitrosa qualitas est. hæcque eduliorum materia est quodammodo media inter ea, quæ aluum subducunt, & ea, quæ sistunt: parumper ad alteram partem uergens, cum neque uentrem admodum languidum ad excretionem, neque ualidum ad distributionem fortiatur: quandoque enim sistit aluum. ex quo fit, ut aqua mulsa, in quibus celeriter distribuitur, in iis non solum aluum ad excernendum exciter, sed cæteros etiam cibos commistos deducat: si uero non properet distribui, statim iritet ad excretionem: quia habet aliquid acrimoniæ. quin ipsum quoque mel solum si quis non coctum lambat, aluum recte subducit. aqua autem mulsa parumper, uel nihil cocta, antequam distributio fiat, subducetur. oxymel imbecillius intestinum radit. Vinum dulce nonnihil adiuuat uentris excretionem: passum aluum subducit.

Quæ res aluum supprimunt. CAP. XXX.

PALMYLAE austerae, uue passæ austerae, mora, rubi fructus aluum supprimunt. magis etiam sistit rubi canini fructus, myrta syluestria, agrestia pruna, quæ etiam pruna dicuntur. mala adstringentia uentrem detinent. acida uero cum in uentriculo succum crassum inueniunt, eundem incidendo aluum subducunt: & ob eam causam feces liquefaciunt: at si purum uentriculum inueniant, eum magis cohibent. quæ dulcem succum habent sine acrimonia, ea facilius distribuuntur: cum
acrimonia

acrimonia uero adiuncta, secedunt. aquea uero, & qualitatis expertia, iniucunda sunt, & nihil commodi habent in se. quod de malis dictum est, idem quoque de malis punicis, deq; piris dictum esto. Si quis lac excoquat, serumq; consumatur, aluum non ciebit. nam si lapides ignitos toties in lac immittas, ut serum consumptum sit, lac ita paratum adstringet: idq; ijs quorum acria excrementa uentrem morfu infestant, dare consueuimus. Sed non minus etiam quam ex lapillis ignitis, immo uero magis idem facies ferreis orbiculis igne candentibus. uerum lac, quod ita confeceris, in caseum facile coit in uêtre: iccirco ei mel & salem admiscemus: sed tutius est aquam ei affundere. neque mirum uideri debet, si consumpto sero lactis aquam adhuc infundimus; quia non feri humiditatem, sed acrimoniam, qua uentrem subducit, fugere uolumus. astaci, cancri, paguri, locustæ, squillæ, & cætera omnia, quæ molli testa intecta sunt, aluum supprimunt: sed minus quam ea, quæ dura testa sunt operta. habentq; hæc falsum in se humorem, quem si in aqua deposuerint, non minus, quam ostreorum, & aliorum dura testa contextorum carnes, uentrem comprimunt. Lenticula quoque & brassica bis coctæ, & cum succum deposuerunt, uentrem sistunt. cumq; humidum uentrem exsiccare in animo habemus, brassicam mediocriter coctam prima aqua abiecta, statim in aliam calidam conijcimus, atque in illa iterum eam coquimus, donec flaccescat. idq; quod bis coquendum est, neque aërem, neque aquam frigidam debet contingere: siquidem non poterit exquiritè flaccidum reddi, etiam si plurimum decoquas. si corticem a lentacula auferas, uehementem adstringendi uim amittet, neque ita fluxiones quæ in uentriculo fuerint, exsiccat: si uero eam contundas, bisq; excoquas, prioremq; aquam abijcias, deinde modicum salis, aut gari permisceas, & aliquid eorum, quibus aluus constringitur, addas, ita ut gustus non lædatur, iucundissimum, accommodatissimumq; medicamentum, & edulium parabis. polenta ex uino austero epota, exsiccat. oryza cohibet

hibet aluum: itemq; panicum, milium, frista, leporis caro, uinum austerum, & fuluum atque austerum.

Quæ res calefaciunt acresq; & calide sunt.

CAP. XXXI.

CALIFACIUNT autem hæc, triticum coctum, panes ex eo confecti, titha, auena, foenum græcum, iuniperi bacce, palmule dulces, poma dulcia, sesamum, erysimum, & ob id sitim inducunt: canabis semen, uux dulces, & ideo sitim afferunt. uux passæ dulces, malua mediocriter, apium, symyrium, eruca, raphanus, rapa, radícula, sinapi, cardamum, & pyrethrum. Acrida uero & calida sunt hæc, pastinaca, daucus, & carus manifesto calefaciens: allium, cepa, porrum, ampeloprasum satis acrida sunt, sed tamen bis, terue cocta deponunt acrimoniam. caseus uetus calidus est, & idcirco sitim affert. uinum dulce mediocriter calidum est, & ideo sitim inducit: fuluum est nigro calidius: flauum uero est extreme calidissimum, deinde fuluum, tum rubrum, postea dulce, postremo album minus, quam cætera omnia calefacit: at uetustissimum uinum abunde calefacit.

Quæ refrigerant. CAP. XXXII.

REFRIGERAT hordeum, quibuscunque modis conficiatur, milium, panicum, tubera, cucurbita elixa, melopepones, cucumeres, pruna, austera & acida uux, & passæ austera. mala adstringentia frigida, & terrestres succi sunt, acida uero frigidum & tenuium partium succum habent: atque ea etiam quæ plane qualitatibus sunt expertia, & ueluti aquea. idem de piris & malis punicis iudicato. non pauci quoque sunt aliarum arborum fructus, qui refrigerent, & præsertim ij, qui reponi, & asseruari non possunt. itemq; palmulæ adstringentes frigidi succi sunt, lactuca, intubus, sed moderatius: portulaca, papaueris semen, cuius si plus sumatur, soporiferum fiet, & nimium propensionem in somnum afferet: eos uero, quibus tenuis destillatio fluit a capite, iuuat: in qua re præstat id, quod candidius est. myrta refrigerant, sed non cum adstrictione, quando.

quandoquidem acrimoniam quandam habent, solanum efficax est in refrigerando & adstringendo. aqua, uinum aquosum non aperte calefacit: quam ob rem cum minore periculo febricitantibus datur. Vinum album, & austerum, & crassum, & nouum manifesto refrigerat; & acetum: estq; tenuium partium, & iccirco cum intimas partes magis, quam alia refrigerantia penetret, neruos lædit. media uero quodammodo inter calefacientia, & refrigerantia sunt panes loti, amyllum, & uuæ uinosæ.

Quæ res exsiccant.

CAP. XXXIII.

LENS & brasiica pariter siccant, & ob eam causam aspectum obtundunt, nisi forte contingat, ut totus oculus sit humidior: eius uero asparagus, minus quam brasiica siccatur. aliorum uero olerum caules est siccior. contra uero est radiculæ, rapæ, sinapis, nasturtijq; ac pyrethri; & cæterorum omnium, quorum acrem esse asparagum contingit. polenta siccatur, uiticis semen, eruumbis coctum, & sæpe in aqua dulce redditum, edulium exsiccans fit: præstantius autem est album. quæcunque autem assata, aut fricta comeduntur, siccius alimentum præbent: at quæcunque in aqua prius elixantur, humidius: quæcunque uero in sartagine condiuntur, medium inter hæc locum tenent. quodcunque autem plus uini & gari habet, siccius est, quam id quod non habet: quæ uero minus horum, aut defruti plus habent, aut in simplici & puro albo iure coquuntur, multo sunt prædictis humidiora: quæ uero ex aqua sola coquuntur, sunt etiam his humidiora. magna enim differentia ex conditura accedit seminibus, oleribus, & plantis, omnibus quidem exsiccantibus, sed alijs magis, alijs minus, pro facultate earum rerum, quæ eis adiunguntur.

Quæ res humectant.

CAP. XXXIII.

PTISSANA, cucurbita elixa, pepones, melopepones, cucumeres, nux uiridis, pruna, sycomora, mora non corrupta omnino humectant: non refrigerant autem omnino, nisi frigida sumantur. humectat quoque lactuca, intubusq; sed minus: portulaca, ac malua

malua, & blitum, atq; atriplex maxime omniū olerum aquea sunt. quin etiam alij plerique fructus aliarum arborum humidi sunt: ac præsertim ij qui ut seruentur, reponi nō possunt. Iam uero lactuæ & papaueris semen humectat: itemq; fabæ uirides, cicerq; uiride. aqua porro humectat & refrigerat: calfacta uero humectat, & calefacit.

FINIS TERTII LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIUM COLLECTORVM,
LIBER QVARTVS.

Ex Galeno de apparatu alimentorum.

CAP. I.

LX NOBILISSIMA olyra, detracto, ut par est, cortice, tragus quem nominant, conficiunt. nam & ex hac ipsa, atque ex typha, non secus quam ex hordeo, cum detractus cortex est, siquidem extrinsecus corticem habent, panis conficitur. Tritico uero molito si quis tenuissimam farinam excusserit, ex reliqua panes qui fursuracei dicuntur, efficiet: siligineus uero & similaceus panis ex purissimo fit. ac puri quidem panes copiosiore fermento indigent: & subigendi quoque diutius sunt: nec statim post fermentum, & subactionem assandi: fursuraceis satis est paucum fermentum, levis subactio, & tempus exiguum. pari quoque modo puri assationem diuturniorem, fursuracei uero breuiorem exigunt. inter purissimos uero, & sordidissimos non parua maioris,

ris, minorisq; ratione latitudo intercedit. est autem inter hos exquisitæ media species panum, qui ἀντοπύροι, & συγκομίται appellantur: qui ex farina indistincta, & fure ac farina non seiunctis fiunt.

De polenta.

EX nouo hordeo mediocriter fricta præstantissima polenta fit. Si hoc desit, plerunque ex alio eam conficiamus. cumq; polenta omnis, quæ rite facta sit, boni odoris est: tum uero optimi odoris erit ea, quæ ex optimo atque nouo hordeo, quodq; aristam nõ admodum siccam habeat, confecta sit. Est hoc in more positum multorum, qui sani sunt, ut polentam sapa, aut uino dulci, aut mulso, & quandoque sola aqua conspergant, & æstiuo tempore duabus, tribusue ante balneum horis eam bibant: aiuntq; sentire se huius potione siti liberari. Iam uero ex polentis aqua temperatis mazæ quoque conficiuntur.

De alica.

ALICA ex genere tritici est. adhibere uero diligenter mentem debemus ijs sorbitionibus, quæ ex ipsamet alica parantur. est enim hic eius succus aqua cõmixtus: plurimamq; coctionem expostulat: qui ueluti satis coctus, decipit eos qui ipsum parant, & non mediocriter ægrotos lædit. nam cito concrefcit, & densatur, quia lentus ad modum glutinis est. ergo permulta aqua admixtus super carbones plurimum coquendus est, atque mouendus anetho, donec coctus fuerit: atque eo tempore sal quoque adijciendus est: oleum uero, etiam si in initio indas, nihil incommodi erit. Sanis uero, cum interdum propter uehementem uentriculi morsum, aut biliosi humoris transitum sorbitionis indigent, alicam plurimum coctam usque dum extabuerit, tum percolatam, ut ptissanæ succo percolato similis sit, tunc sorbendam damus. eadem quoque est alicæ lotæ parædæ ratio.

De ptissana.

PARABITVR autem ptissana, sicut decet, cum coquendo in tumorem plurimum elata fuerit: deinde lento igni longo temporis spatio in succum abeat. quo quidem

quidem tempore cum plane intumuerit, acetum ei inditur: cumq; probe fuerit cocta, paulo ante quam edatur, sal tenuis iniiciendus est. si uero oleum ab initio impo fueris, coctioni nihil incommodaueris. aliud uero nihil admiscendum est, nisi porri modicum, & anethi, idq; in ipso statim principio. oportet autem crudam ptissanam in aqua aliquandiu pramaceratam, deinde in mortarium coniectam conficere manibus asperam quamprimum rem in se habentibus, cuiusmodi est spartus, ex quo iumentis soleas neunt. usque eo uero confricanda, dum praepositus cortex abiectus sit. si uero totum acus non deciderit, ptissana elixa magis absterget, & nullam praeterea noxam contrahet. pessima uero ptissanae confectio est, cum coqui crudam in mortario ex aqua contusam parumper coxerint, & defrutum, ac sapam iniiciunt. nonnulli uero mel, & cuminum cum ijs etiam imponunt, ut cinnam potius, quam ptissanam parare uideantur.

De phacoptissana.

Ex lentibus & ptissana prestantissimum edulium fit, cui phacoptissanae est nomen. non tamen pari mensura lentes & ptissana commiscantur, sed ptissanae minus iniicitur, quippe quae in succum uertatur, & in maiorem molem extollatur: lentes uero coctae perexiguum tumorem nanciscantur. & tamen huius quoque edulij confectio eadem est, quae ptissanae: praeterquam quod satureia aut pulegio indito suauius simul, & ad concoquendum accommodatius redditur, cum ptissana anetho, & solo porro contenta, illa minime exigat. pessime autem a coquis lens ex sapa diuitibus apparatur. si uero suillam incoquere simul uelis ptissanae recentem, ac praesertim pedes, lentibus uero sale iandiu conditam, conuenire comperies, quemadmodum ea quae inter has media est, quae nuper sale condita sit, phacoptissanae conuenit.

De tentlophaca.

PRAESTANS edulium est quod ex beta & lentibus confectum, tentlophace nominatur. multae autem
betæ

betæ imponendæ sunt, & paulo plus salis, ac gari dulcis. siquidem ita facilius subducetur.

De cucurbita.

CUCURBITA uero propter aqueam qualitatem sibi innatam organo merito gaudet. omnia enim quæ eiusmodi sunt, acribus, aut acidis, aut austeris, aut salis succis admiscenda sunt, si neque insuauium sunt futura, neque ijs, qui ea sumiserint, nauseam allatura. ex cucurbita quoque iucundissimum edulium fit, si ea cum aliquo salsamento ex ponticis, quæ mylla dicuntur, in fartagine paretur.

De rapis.

RAPAE, quas *βυνάδας* etiam uocant, diuturniorem coctionem postulant: suntq; laudatissimæ, quæ bis aut ter coctæ fuerint.

De radice ari.

ARI autem radix æque ac rapæ estur. ea in quibusdam regionibus acrior nascitur. ad Cyrenem hæc planta oritur à nostrate diuersa: siquidem in illis locis arum minime medicamento sum, acreq; est: ut rapis quoque sit utilius. Sed & dracontij radicem bis, ter ue coctam mandendam damus.

De asphodeli radice.

ASPHODELI radix, ut lupini, apparatus. nam cum eiusmodi bis elixauerimus, cum mediocriter cocta uideantur, aqua priori abiecta statim in aliam calidam coniicimus, & deinde in ea iterum coquimus, donec colliquantur. in quo illud est cauendum, ne quod bis coquendum est, aut aerem, aut aquam frigidam attingat: quia licet plurimum coqueres, nunquam tamen tenerum redderetur.

De cochlearum coctione.

COCHLEAS secundo loco elixare oportet. deinde paratas tertio elixare, donec intabescant: ita enim alent. uerum ad aluum deijciendam in ipso statim initio parandæ sunt ex oleo, garo, & pauco uino: & iusculo, quod inde fit, utendum.

*Quæ corpora animalium, & quorum, apta sunt,
ut sale condiantur.*

CORPORA ad saliendum apta sunt, quæ & dura sunt, & carnes excrementis affluentes habent. quæ uero aut ualde mollem, aut ualde siccum, & excrementis uacantem corporis habitum nacta sunt, non sunt ad saliendum accommodata. etenim sicca corpora sale conspersa exarescunt, & inepta cibo redduntur, ut in lepore conspicitur. Suum uero ætate florentium, & pinguium carnes apte ad saliendum sunt, cum utriusque incommodi, & siccitatis annosorum, & immoderate nouellorum porcellorum humiditatis sint expertes. Ut enim corpora sicca sale condita corijs similia redduntur, sic contra fit in ijs, quæ humore nimio diffuunt, ut salis commercio colliquantur. quam ob rem nec pisces mollis carnis, & excrementorum expertes, quales sunt, qui saxatiles appellantur, nec aselli, qui ex puro mari capiuntur, saliendo sunt. Graculi uero, & muli, & pelamides, & sardæ, & sardenæ, & quæ saxatina dicuntur, sunt ad saliendum idonea. Ceracea quoque marina sale condita, quoniam ipsa quoque carnem excrementis redundantem habent, præstantiora fiunt. muli uero, quod eorum sicca, & uacans excrementis caro est, incommoda sunt, ut saliantur. Ex his autem perspicuum est, quæcunque sale condita dura, neruea, & fere coria redduntur, esse concoctu difficilima: quæ contra affecta sunt, & ipsa tenuium fieri partium, & crassos, ac glutinosos humores attenuare. Laudatissima uero omnium, quæ mihi usu cognoscere licuerit, sunt Gaditana salsamenta, quæ nunc Sardæ appellantur: deinde muli, qui ex Ponto aduehuntur: post hos secundum locum tenent graculi, pelamides, & quæ saxatina nominantur.

De cerebro coquendo.

CEREBRUM omne cum incidentibus, & calfacientibus apparatus fit ex omni parte præstantius.

Quomodo

Quomodo ius album conficiatur.

ALBUM ius, atque simplex ex sola aqua, & oleo, pauco anethi & porri, & sale modico iniecto post idoneam coctionem, conficitur.

De decoctionibus.

DECOCTVM plurimorum, aut etiam omnium, quandiu coquas, eo magis falsum fit: postea uero etiam amarum. corpus uero solidum quod in aqua elixatur, qualitates, quæ eidem primum inerant, in ea deponit, ut tandem qualitatibus expers, & aquosum reddatur: nec quicquam falsedinis, aut amaroris, aut adstrictionis habeat. atque amara quidem si bis, aut ter elixare uolueris, ea amarorem in aqua plane deponent: eruntque similia ijs, quæ expertia qualitatibus dicuntur. eodemque modo acria elixata deponunt acrimoniam. eadem quoque adstringentium est ratio. Iam uero aqua per se ipsa cocta diutius, magis se ipsa falsa redditur.

Ex Ruso de parandis edulys. Est autem hoc caput in primo libro extremo de uictus ratione.

CAP. II.

QVAE assa præbemus, ea uim habent exsiccandi: quæ uero elixa sunt, ea humectant, licet suapte natura diuersam uim haberent. estque inter hæc differentia ex condimentis, quæ admiscuntur, ut ex coriandro, & anetho, & cumino, & porris, & cæteris, quæ ut condimenta & carnibus imponuntur. minime autem adijciendæ sunt notæ condimentis. nam quæ ita sunt parata, etiam si uentri non sunt nota, tamen si in principio indantur, præstantissima sunt, postea uero admixta, fiunt deteriora: cum non sit equalis elixatio. atque eo quidem tempore ualentioribus conueniunt, ac sal copiosus ad pinguedinis colliuationem accommodatus est, & quod pingue est, salem recipit: & plurimo igni coquendum. at gracilia, & sanguine uacantia si assare uolueris, magis lento igni admouebis. Ex carnibus autem caprarum, aut pecudum, quas sub æstiuo solstitio elixabis (si quidem eo tempore grauioris odoris sunt) itemque arietis, & magis etiam hirci, (assata enim grauius olent) in eli-

G xando

xando operculum auferendum est: & ex plurima aqua elixare, & condimentis alterare oportet. ossa quoque carnum mali odoris præcidenda, & confringenda sunt omnia. medullæ enim in primis putrescunt: quæ cum putres non sunt, & pinguisimæ sunt, & suauissimæ. Cognoscere uero debemus, quæ statim, & quæ post elixanda sint. Carnes ergo omnium agrestium post, cicurum uero suis, ouis, & capræ statim coquendæ: bubulæ autem interiecto spatio, aues quoque magnæ, & palustres, itemq; gallinæ, palumbi, perdices, pauones atque attagenes. sed turtur, columba, turdusq; statim. Pisces uero omnes quamprimum etiam festinando coquere debemus: quia non commode adseruari reponiq; possunt. quæ autem adseruanda sunt, sed elixanda, ea fragiliora sunt aceto. gallinas uero adseruare possumus infuso aceto: quandoquidem ita perdurant. Si uero agrestes cum primum eas uenatus fueris, elixes, non eris magnopere reprehendendus. Calazas quæ in carnibus fieri solent, maxime ne laudabis: quæ uero suis obueniunt, exiguas carnem facere suauiore existimato, maiores uero humidiores, atque iniucundiores. dandaq; opera est, ut horum usus circuncidatur: si uero oporteat, parum ceræ adiecto, & assando ueracera inungito. ac uiuis quidem adhuc animalibus, utrū calazas habeant, cognosces ex lingua; quæ tibi signabit: itemq; ex pedibus posterioribus: si quidem consistere non possunt. Iam uero qui celerius elixare aliquid uolunt, alij nitrum, alij sulphuris succum, alij ceram, alij ramum ficulnum, & magis etiam caprificum induunt: cum caprificus etiam rebus assandis acceleret assationem. intrita uero ut myrtotum, quod ex allio & alijs quibusdam rebus fit, & menta, & apium, itemq; omnia quæ ex caseo & aceto parantur, omnia ad coctionem maxime faciunt. myrtotum uero alijs secedit. Senibus appositæ sunt carnes, quæ ante coctionem extractæ fuerint, & parumper in aqua salem, thymum, aut tragoricanum habente maduerint. Pisces non sinendi sunt inueterascere, nisi nimis duri sint: neque

que quatiendi, nisi molles: sed omnes eque ac carnes præmadefcere in aqua sale & thymum habente debent. atque ita quidem carnes quadrupedum rite elixatas coquas, ut celerrime conficiantur: ceteræ uero neque prius elixandæ sunt, neque assandæ: sed soli igni admoûendæ. ita enim maxime pisces moriuntur: quodq; glutinosum est, exsugitur. quos uero assare non possumus, hos tenuissime elixare conuenit. idem de auibus, & carnibus, cum quispiam elixis delectatur, est faciendum. Si quis ostrea sinat prius feruere, deinde affet, exiguum sinapi, ac piper addendo sumat. ac nunc non opus est ea minuire: aut testes gallorum gallinaceorum uescos etiam egrotantibus commendare. Cydonia mala non admodum corrumpuntur. eaq; ex melle sumenda sunt. eadem ex uino quoque detracto cortice coquuntur, aut abiecto semine mel inditur. toti denique cydonio crusta ex farina aqua subacta circûlinitur: & mel imponitur, & coquitur usquedum crusta adusta sit: quo sane tẽpore & totum cydonium est coctum, & mel totum est exhaustum.

Ex Diocle de alimentorum præparatione.

CAP. III.

QVONIAM pleraque edulia alicuius apparatus indigent, fiuntq; meliora, ut alia eis quidpiam addendo, alia ab eisdem auferendo, alia omnino aliter disponendo, fortasse non erit incommodum, hac de re pauca dicere. etenim eorum purgatio, cum adhuc cruda sunt, non mediocriter ad bonam ualeitudinem, & ad iucunditatem momentum affert: nec ulla in parte huic rei minore studio incumbendum est, ut quæ inutilia sunt, abijciantur, & fœda, atque incommoda sunt, perpurgentur. purgantur autem omnia uel elixando, uel macerando, uel per sepe lauando. elixanda porro in aqua sunt ea in quibus amarities, uel adstrictio inest quædam: quæ mordent, quæq; acrimoniam habent, aceto temperanda: maceranda uero sunt ea, quæ falsa sunt: lauanda denique ea, in quibus aliquas immunditias conspicimus. In elixis atque assis ignis ipse, & condimen-

G 2   ta ad

ta ad scedum odorem, ad inspiditatem, & ad succi maligniam auferendam maxime conueniunt. ad hæc uero omnibus inspargenda est ruta, cuminum, coriandrū & cætera uiridia condimenta. ac nullum quidem contritum, sed cui conueniat, eorum contusorum succus imponetur: itemq; origanum, satireiam, thymum, salelem, acetum, & oleum, in quibus omnibus suæ uirtutes insunt, adjiciemus. Caseus est prædictis deterior: minime uero infensus caprinus ex coagulo concretus, non uetustus, odoratus, exiguus, & potius tostus. Silphium uero, sicubi eo opus fuerit, candidissimum, odoratissimum, & minimum capietur. odoribus enim condimentorum suauitates atque uirtutes continentur. Quæ uero crassa sunt, & ex copiosiore caseo, sesamo, silphio, & copia contritorum sunt, nihilo maiorem uoluptatem afferunt, sed sæpenumero molestia conficiunt. at obsonia, quæ exigua, aut nulla correctione indigent, ea, ut uno uerbo dicam, aqua sunt elixanda: quæ uero uirosa, & humida, & insipida sunt, cum aceto. atque ea quidem quæ humida, quæque fatua sunt, aceto: quæ deterioris succi sunt, magisq; austera, aceto dulci. Maximi autem refert, ut res omnes conuenienter & succis, & odoribus citra contritionem componamus, & temperemus: quod præcipue consequetur is, qui diligenter animaduertat, ut neque odore, neque succo aliquo res commixta satietur: sed unus omnium odor, unusq; succus appareat, qui singulis rebus confectis conueniat. Super carbonibus æqualiter coquuntur omnia. Cum elixa edulia sunt, euasis extrahi debent feruentibus adhuc humoribus, nec sunt infrigidantibus immittenda. Quæ cum humoribus nō comeduntur, ea lento, & æquabili igni assanda sunt omnia. & quæ uitiosos succos habent, magis siccanda: quæ bonos, succi reddenda pleniora.

EX Mæsistheo Cyzicino de brassica. CAP. IIII.

BRASSICA quam acutissimo ferro concidenda est, deinde abluenda, & aqua abijcienda, & coriandri, atque rutę quantum satis sit, una contundendum: tum oxymelite

oxymelite totum aspergendum, & perexigua silphij
 portiuncula super abradenda. Huius si tantum, quan-
 tum acetabuli mensura continet, sumere uelis, nihil ti-
 bi uitiosi in corpore concresecet: immo uero si quid
 prius inhæserat, extrudit. sedat præterea caligines ocu-
 lorum, itemq; suffocationes. si quid etiam incommodi
 uel circa septum transuersum, uel hypochondria acci-
 dit, subuenit: emendatq; ea, quæ lieni obsunt: siq; lien
 permagnus sit, eundem extenuat. ad melancholicos
 uero mire facit cruda sumpta: si quidem uenas expur-
 gat. ad morbos uero articulorum, nihil æque efficax
 est, ac brassica ita composita, & ieiuno & mane data.
 Ad tormina intestinorum ita paranda est, ut brassicam
 diligenter plurima aqua maceremus, deinde in calidam
 aquam coniectam elixemus donec intabuerit: tum aqua
 rota abiecta oleum indere: postea sinemus, ut simul fer-
 ueant: tum in uas coniecta interemus, & cum aliquo
 cibo, aut solam brassicam, eamq; frigidam mandendam
 dabimus: idq; non semel, sed singulis diebus mane lon-
 go dierum spatio faciendum est. sed non multum eius
 propinandum, ne obsistat.

Ex Diuiche de conficiendis panibus. CAP. V.

PANEM conficere oportet ex farina tritici maxi-
 me inconglutinati, & leuiter fermentati dulci fermento,
 ut ex massa firmissima: estq; multo tempore subigē-
 dus. Præterea uero assatio in furno mihi tutior, quam
 quæ in clibano fit, apparet: & multo etiam tutior ea,
 quæ fit crustis circundantibus: siquidem mollis, & lon-
 giore tempore fit assatio. ad hæc quoque ignis non fa-
 cile adurit rem, quæ assatur, quia exullio externas par-
 tes congrassatur. at panis qui in clibano coquitur, sic-
 cior est ille quidem, & ori iucundior, quam is, qui in
 furno conficitur: sed tamen assatio non est tuta, sed
 exteriora statim exuruntur, interna pars cruda remanet.
 Subeineritius uero est omnium siccissimus: atque
 etiam difficilior est eius assatio, quam quæ clibano con-
 ficitur. Prunas enim multas esse oportet, & ad hæc ci-
 nerem copiosum adesse. massa uero ex farina triticea,

G 3 non

non ex simila, & abunde subacta est præstantior: debetq; maiorem habere mollitiem, quam panis in clibano confectus. deinde in cinerem imponi, qui igni incumbat: tum desuper alio cinere massam contegere, & super eo cinere prunas quamplurimas conijcere, & maxime supernam partem incendere, quo loco aflatur. hic panis omnium est siccissimus: eritq; ad ventres humidos, & non concoquentes, quibuscunque pituitæ copia redundat, accommodatissimus.

Ex Diacete, de polenta. CAP. VI.

POLENTA uti quispiam potest, & portione, & pulte quæ in aqua coquitur, confecta: uel si farinam in gallinæ ius coniectam seruefaciat, ut maxime aflata polenta euadat, cum eam non agitet, sed sinat coire sensim calfaciens igni, uel aqua calida ita, ut bis coquatur. in agninum quoque, & in hœdinum non omnino pinguedinis expers, atque in suillæ carnis ius coniecta, & simul cocta, dysentericis facit. Satis autem est, in quartupla parte choæ polentæ optimæ, & ponderosissimæ cyathos duos lactis, & aquæ tertiam partem indere, & cum ab igni abstuleris, papaueris, aut eius capitum, uel dum adhuc ad ignem est, & cucumeris læuigati quātum holcæ tribolus contineat, admiscere, & simul incoquere: & ad sorbitionis crassitudinem redigere, ac propinare. Hæc ita confecta cessationem quandam resurgendi, & somnum affert: nec debet quisquam hac uti sæpius, sed ter, aut quater: & præcipue in robustis corporibus: quia imbecillitatem quandam inducit: & ijs, qui eadem utuntur liberalius, urina raro procedit. Ex auena quoque polenta conficitur. tota enim cum acere frigitur, repurgaturq; ac subigitur, & quemadmodum hordeacea, polenta trahitur: sed tamen hæc præstantior est, & minus, quam hordeacea, flatus ciet.

Ex Diacete commentarijs de parandis alimentis.

CAP. VII.

QVI imbecilli admodum sunt, & crassius alimentum quam aqua sit, sumere amplius non queunt, optimum est, ut eis alimentum in portione data maceretur, coquatur,

coquatur, & teratur. ita enim fit, ut totius alimenti distributio tenuis, & in uaporem dissoluta distribuatur, & excrementa in uentre non remaneant, & toto die & alimentum, & potio distribuatur. Hęcq; propinatio præcipue utilis erit ijs, quorum uentres consistunt, & non turbantur; indigentq; tenui, & quod pondus habeat, alimento. macerabit ergo quispiam polentam calidam, & quæ ericides dicuntur. magnam uero facultatem panes quam calidissimi amittunt, cum franguntur, & macerantur. Simili quoque modo triticum tostum, & confractum macerabitur. eorum enim quæ magis etiam coquuntur, melior est potus, & magis etiam alit. Febricitantibus ergo, & quibus crises non facile fiunt, hordeum confringendum non est, sed lotum in aqua elixandum: priorq; aqua cum intepuerit, abijcienda, tum alia imposita coquendum. ac recte quidem coquetur, si decem aquæ heminas in unam hordei heminam coniicias. coquitur autem usque dum hordeum crepet. deinde aqua tenuissima excolanda est, & melle admixto, uel per se sola danda. hęc enim cum aluum probe soluit, cietq; urinam, tum uero etiam abunde nutrit. Datur etiam hordeum in polenta frictum, quod tostum hordeum nominât. priusquam uero hordeum tundatur, abstergendum leuiter est acus illud adustum, & ubi maceratum fuerit, coquendum. sed uentrem magis, quam superius, cohibet. est uero in aqua coquendum, non secus quam crudum. Ericidas quoque in aqua ab agitatione abstinendo quispiam decoquet, ut quam tenuissimum sit decoctum. decoquet etiam quispiam panes, & fermentum: siccumq; ac recens triticum crudum, & frictum, & milium, & omne ferme alimentum, quod ægrotanti accommodatum esse existimauerit: idq; & in potione data, & in iure gallinæ, & in alijs plerisque humoribus. Quæ uero subtrita sunt, ea maceratis & coctis esse crassiora, & ualidiora uidentur. ac omne quidem memoratum alimentum, in potionibus quæ dantur, ferme subteri posset. itemq; multis arborum fructibus, & leguminibus, alendi, & uires quibus-

dam egrotantibus addendi causa utitur aliquis eadē incido, cōtundendo, & succū exprimendo, ut potui dato indat. Iā uero panes & siccos, & recentes, & placentulas macerare aqua imerfas, & ex linteolo percolare expedit. ad candorē uero, ne color ex pane appareat, cucumeris semen tollū, itemq; amygdalas, & nuces pineas, & sorba admisceto: & cum unoquoque horū, & cum ali- quibus, uel etiam his omnibus anisi, aut feniculi semen adiungito: idq; febricitantibus ex aqua malsa, non febricitantibus uero ex uino propinato. Milium uero, & panicum contusa detracto cortice conueniunt ijs, quibus uenter biliosa affectione premitur: & quibus tenues, exq; multæ excretionēs per aluum fiunt. hæc autem cōterendo aqua diluenda sunt: non minus, quam quod acetabulum contineat, si uiro des: excolato ex denso linteo, & in aquæ heminam uini austeri modicum adhibe, & ieiuno da. Accommodatum quoque fuerit una cum milio nuces euboicas cū internis membranis non multas cōtundere. nam in succū redactæ una cum milio, sorbitionem febricitantibus idoneam faciunt. sed omnium infirmissima sorbitio est, quam *καχρὺς*. i. ex hordeo tosto confectum uocant. hæc uero ita fit, ut in semichœnice hemina sex aquæ insint. si bis coquatur, ut creper, erit præstantior. Iam ex ptissana quoque succum exprimimus: & uentrem minus, quam ptissana deijcit: succusq; fit tenuior. Avena autem maxime omnium leguminum est ad concoquendum accommodata: & eius est præstantissima sorbitio; ualētiorq; quam quæ *καχρὺς* dicitur: sed ptissana imbecillior, & suauior. coquitur eodem modo quo ptissana, ut hemina in decem aquæ heminis incoquatur. sorbitio uero quæ ex lentibus fit, facienda est, ut non torreatur tenuissimo cinere circumposito. quæ uero atype dupla, quàm lens fit, efficitur, leuiter concutienda est, donec quicquid est aceris diligenter excidat: tum cribro tenui agitando: cinis uero infra erit. lentem uero sape lotam, & anethi, aut pulegij portionem absque oleo indens, salemq; modicum addens elixabis, & aceti parum affundes,

des, cum iam erit discocta: nō febricitantibus, et quibus aluus profluit, uini odoratissimi cyathū pro aceto infundes. sed & uentri profunt pira, & mala cydonia dissecta in partes, & in lentibus absque uino & aceto incocta. atque hemina quidem lentium in septem aquæ heminis coquetur. In ijs præterea, quorum aluum humectare oporteat, uti poterit quispiam nouellarū betarum folijs puris, simul coquendo aut maluam, aut cucumerem, aut cucurbitam in minutas dissectam partes. Amylinæ uero sorbitionis usus febrim habentibus aptus erit ijs, quorū in febribus aluus profluit: & alui causa, lentes admisceri poterunt. sed & in lacte quoque uti ea licebit, & aqua itidem admixta, & ipsa etiam per se data. ac magis quoque dysentericis, & fluxionibus, quæ tussi excitantur, conueniet. ita uero coques, ut decem ius drachmæ in quatuor heminis aquæ coquantur. at milium non conueniet febricitantibus: ueruntamen ijs, quos turbata aluus exercet, est maxime accommodatum: eiusq; acetabulum in decem aquæ acetabulis bis coques. atque etiam id ipsum in mortario contundes, & prædictam aquæ mensuram infundes, liquabisq; ac percolabis, & in illa ipsa aqua ita coques, & anethi, falisq; parū iniicies. Præterea uero quod ex milio percolatum est, & lentibus, & ptissanæ admiscebitur. ac in omni sorbitione, præter eam, quæ ex lentibus conficitur, pro oleo crudum cucumeris semen miscebis: quod ubi eliquaueris, & ptissanæ, & cæteris decoctionibus indes: uel pineam nucem, aut ponticas, aut thasias nuces: ac præsertim in ijs, quibus admiscere aliquid lactis loco uolueris: ut in ijs, quos tussis uexat, maxime conueniet, si amygdalas subteritas sorbitionibus imponas. at ijs, quos perturbata aluus infestat, pro oleo subteres papauer album leuiter tostum cum utriculo suo: atque ex eo succum in decoctionem exprimes. id quod etiam ad somnum conciliandum facit. Iam ad aluum quoque euboicæ nuces, quas Sardianas uocant, cum internis membranis, quæ cum nucibus ipsis sunt, teres, & aquam papaueris exprimes. Similam uero coques,

ques, ut quartupla eius portio in decem aquæ heminis imponatur, parumq; olei, & anethi addatur. prius uero lauanda similia est. alicæ quoque, si facere sorbitionem ex ea uelis, eadem est habenda ratio. Coques etiam lac addendo, ut cum iam coctæ decoctiones fuerint, calidum lac indas, nec diu simul coquere permittas. Alicæ uero debet aqua prius macerari, tum quarta pars chēnicis capi, ut septem heminis aquæ, duæ heminæ lactis accedant. Coquenda super carbonibus leuiter, & agitata, & uis manu tenendum, ne aduratur. Sed lac omni sorbitioni poteris ad eundem modum adiungere. Placentula uero, quam itrium quidem nominant, minus molestiæ afferet, si confringas, contundas, tenuemq; facies, & cum amygdalis, uel cucumeris semine coquas: sin secus, ut mos est, ex oleo, & anetho. utetur hac re quispiam ad aluum; uel sola, uel lentibus admixta: at febricitantibus nullum alimentum dari posset inutilius. Coquunt id rite illi quoque qui in gallinaceo iure, aut agnino coquunt: quandoquidem id faciunt in iure, copiosiore, atque in ollis, nec quicquam tangunt, neque commouent, ut uel hac ratione maxime intabescant, & percoquantur. Panis aridus leuissimum decoctum facit: ac febricitantibus quidem est ad ignem tepidus reddendus, & ubi maceratus fuerit, in læuorem terendo redigendus, & eius decem drachmæ in duabus aquæ heminis coquendæ, donec ad sorbitionis crassitudinem perueniant. sed cum hoc subterendæ quoque sunt aut amygdalæ, aut cucumeris semen. atque ijs, qui febrem non habent, confringes ad similia, aut alicæ magnitudinem, & breui tempore macerabis, ac decem eius drachmis tres aquæ semiheminas affundes, & aliquid eorum, quæ dicta sunt contundes, & ad spissitudinem alicæ rediges, & ex melle, uel ut ægrotanti placebit, propinabis. Valebit etiam ad uentriculos, qui non concoquunt, quique flatibus torquentur, & qui nimium humecti sunt, idq; uel per se, uel cum lentibus. Præterea ad aluum consistentem in maiore gallinacei iuris portione macerabis, aut decoques.

Quomodo

Quomodo ex amylo, & reliquis subsidientia fiant.

CAP. VIII.

EX OMNIBVS leguminibus, quemadmodum ex amylo subsidientia cōficiuntur. fiunt autem hoc modo. Similam quam purgatissimam capimus, leuiter maceratam lauamus, linteo ex copiosissima aqua percolamus: collam, ut maxime fieri potest, auferimus: in uase fictili subsidere permittimus, aquam deinde percolamus, aliamq; eodem modo affundimus: tum ita faciendo usque eo permutamus, dum id quod excolatur, purum sit. postremo uero subsidientia extrahimus, atque in uase fictili ad solem, donec perfecte sicca sint, exsiccamus.

De q̄s quæ ex eruo fiunt.

EODEMQUE modo in eruo faciendum est. precipue autem album. fresum, & cum seruendo acus abiecit, madefaciendum est, & conterendum ut læuum reddatur. quod cū copiosiore aqua eliquatum fuerit, abijcienda per diem aqua est persape, donec ea, quæ effunditur, pura sit. atque ita siccabis, & repones. hoc uteris ad suppuratos: itemq; ad mulierum purgationem, carnem augendam, & bonum colorem comparandum: idq; ex uino mulso, uel polenta propinabis: ex quo satis erit acetabulum & uiro, & fœminæ bene ualentibus.

De q̄s, quæ fiunt ex lentibus.

FIUNT etiam ex lentibus subsidientia, cum feruendo acus abiecerunt, madueruntq; ac contusæ, ut de eruo dictum est, fuerunt: & aqua usque abiecta, dum ea, quæ exit, pura sit. hæc subsidientia siccata miscebis decoctionibus in ijs, quos turbata aluus uexat, & præsertim post milium, post panem siccum, post ptissanam, & post alias complures sorbitiones, quibus aliquis usus esset. Iam decoctiones quæ ex leguminibus fiunt, incommodiores febricitantibus sunt, quam prædictæ: quippe quæ & minus alant, & flatu magis creant. Vteretur etiam quispiam eisdem ex crudis leguminibus lomenta conficiens.

De lomento

De lomento fabarum.

LOMENTVM fabarum si flatus expers conficere uolueris, multam aquā affundes, atque elixabis: cum q̄ perfrixum, & decoctum fuerit, totum effundes, & calidam aquam iterum indes: satis autem erit, si quartuplæ chœnicis portioni lomenti, quod iam effuderis, & confeceris, duas heminas aquæ, & olei admisceas. eius usus esse potest in grauedinibus & destillationibus addita faui portiuncula. eo quoque utetur quis ad dysenterias, & tinesmos, si pinguius reddat, nec prius excoquat, nec aquam abijciat. ad quem usum medulla quoque ei addetur, itemq; cera, & caseus, & præcipue frixus: & oleum copiosius in ijs, quos eijcere stercus uolumus. Cum ptissana quoque, & lentibus lomentum componetur ad dysenterias, & tinesmos. Iam uero lomentum non excoctum elixabitur, ut in quartupla chœnicis portione sex heminæ aquæ imponantur. Pisorum uero lomentum minus flatum ciet, quam fabarum, & facilius conficitur: atque ideo imbecillis erit accommodatus. idq; dari potest ijs, qui defluxionibus, & tussi uexantur. huius quoque quartupla pars chœnicis in senis aquæ heminis incoquetur. At lomentum quod ex phaselis fit, omnibus dulcedine præstat: sed & difficulter coquitur, & cætera habet prædictis similia: atque id quoque in pari humore elixatur. quod denique ex dolichis, & aracis fit, omnium pessimum est: & ad nullam rem ægrotantibus utilis eorum est decoctio.

De coctionibus.

CAP. IX.

LEGVMINA omnia, hordeum, & triticum coquenda sunt osculo ollæ crusta obturato. diutissime autem coquenda sunt, & igni quo magis lento fieri potest. tunc enim licet quantum uis coquantur, nunquam comburuntur. debemus ergo leguminibus iam ualde decoctis ita uas manu continere, ut agitando non comburantur: & ad decoctiones, & ad obsonia oleo quod minime odorem habeat, & nullam omnino facultatem ori præ se ferat, uti. huiusmodi est omphacinum. Pisces uero qui flatum excitant, in patinis elixandi, & asfandi

sandi sunt. si uero elixes, distribuenda conditura est, & satis olei indendum, & prius muria elixanda, deinde in eam feruentem piscis coniiciendus. si sic condias, piscis succi plenior fiet, & proprium succum in se continebit. idem quoque in patinis assatus, & melior, & maxime tener, & plurimi alimenti reddetur. sed conditura cum oleo distribuenda est: & sal abunde inspargendus, itemq; tenuis farinæ quod satis sit.

Ex Philotino de milio condiendo.

CAP. X.

MILIVM crudum tritum, & læuigatum, & affusa aqua iterum contritum, & percolatum, & coctum, & molito simile factum, in collæ modum redditur, habetq; adstrictionem, & uentrem sistit, & difficulter in uentriculo conficitur. sed si totum coquatur, ut faciunt, est multo ad conficiendum difficilius: & quandoque aluum molliorem facit, & non admodum in excrementis alteratur; & glutinosum est: succum uero qui dulcem adstrictionem habet, corpori distribuit.

Ex Antyllo de alimentis, quæ continentur ægrotantibus dantur, deq; ratione eorum apparandorum. Suntq; hæc in tertio de auxilijs libro, de ijs quæ in cibis adhibentur, capite secundo.

CAP. XI.

IN morbis continuis eligendum alimentum est, quod facillime concoquatur, celerrime distribuatur, & non admodum nutriat, & facile perspiretur. nam quæ continentur in corpore, febres pariunt. atque has quidem uirtutes panis aqua lotus in se omnes continet. Sed esto panis ipse ex tritico trimestri, & non admodum puro, siquidem ualde purum, ualde etiam nutrit. contrahatur uero diligenter, atque assetur. Ex simila uero confectus, neque ex huiusmodi tritico, neque ex aliis propter sui uehementiam capiatur. Sitq; potius hesternus, & cum fermento: isq; calida aqua maceretur, alia atque alia continentur effusa: nec totus panis, sed pars interior. nam exterior eius pars quæ cutis uicem gerit, ad distributionem & ad concoctionem inepta est. macerandi uero terminus sit, ut non solum panis in tumorem effleratur, sed ut fermentum euanescat, & illius odorem

rem non referat. alica quoque lota est generis eiusdem cum succus expressus, & ipsa satis lota sit, & elixa detur ex aqua, uel mulla. Similis quoque generis est ptisanæ succus ita coctus, ut in una eius parte quindecim aquæ partes indantur. cum enim coquendo quinta pars remaneat, & percoletur, succus modica mulla addita potui datur. Ipsam quoque mullam in horum alimentorum genere posset quispiam constituere. Coquitur, ut ptisanam coqui diximus, cum mel in multas aquæ partes coniicitur, & in quintam partem coquendo redigitur. Ex alica etiam sorbitio conficitur ad hunc modum. alica lota, & aqua sepe abiecta, iterum aqua pura unius horæ spatio maceratur: deinde manibus in aqua confricatur, donec aqua colorem & spissitudinem lactis acquirat. deinde alica ita percolata, ipsa quidem extra remanet; quod uero lacteum ab ipsa est effectum, parum salis capit: & in iis quorum stomachus & intestina morfu infestantur, parum anethi adiungitur: in iis uero, quibus stomachus peruertitur, & nausea uexatur, pulegij, & thymi: in iis, qui flatus pleni sunt, cumini. coquitur ad consistentiam, & datur antequam refrigerata sit. hoc alimenti genus si rite conficiatur, & dandi promptitudine, & concoctionis facilitate, & celeritate reficiendi, cum alicam, & panem præferimus. & atque alimenta quidem quæ in morbis acutis conueniunt, hæc sunt, quæ exposuimus. Sed per sepe ordo uariatur, uel quia hæc non suppetant, uel quia non rite affecti ad ea sint ægrotantes, alijs alimentis uti necessitas nos cogit: in quorum numero sunt itria, olera, & polenta, & oua. Itrium igitur est ex tritico, cum sit ipsum quoque panis recte assatus. debet autem tenue esse magnopere, siquidem crassum inæqualiter assatur: debetq; præcipue quam tenuissime conteri, ut sit polentæ persimile: atque in aqua elixari, & præsertim pluuia: si ea non suppetat, alia purissima: idq; plurimum, ut coquendo in unum conducatur. modicum quoque salis insit: oleiq; sit expers: uel parum omnino olei imponatur: & prius quam itrium eo perspergatur, oleum cum aqua

aqua fit incoctum. alica uero cum ijsdem condimentis coquitur. Omnium uero olerum accommodatissima malua est, quæ ex garo, & oleo cocta comeditur: uel forbitio, quæ ex ea fit hoc modo. folia maluæ nouella, absque fibris elixantur, deinde in mortario contunduntur; & iterum ex aqua, sale, & oleo elixantur. Secundum locum tenet cucurbita. Sed admodum nouellas cucurbitas debemus eligere, atque totas non abrasas coquere: ne elixatæ aqua impleantur. ubi uero elixatæ fuerint, tum abradantur: dēturq; præcipue in aqua & muria. nam hoc pacto ori non erunt ingrati: sin secus, ex garo dentur, & oleo. Oua in aqua sunt coquenda, atque continuo agitanda: siquidem ita commota, neque simul cohærent, neque densantur. sed præstat etiam ea in posca coquere, quoniam magis etiam liquida permanent.

FINIS QVARTI
LIBRI.

ORIBASII

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,
LIBER QVINTVS.

Ex Galeni libris, de aquis.

CAP. I.

QVA optima omnis qualitatis non modo gustatui, sed etiam olfactui expers esse debet. atque eius modi quidem erit bibenti iucundissima, & plane pura. Si uero etiam hypochondria celeriter permeet, nulla est querenda præstantior. at quæ puræ, limpida, potuiq;

non insuaves sunt, sed tamen diutius in præcordiis morantur, eaq;

aut ventrem feriunt, aut flatu implent, aut prægrauant, semiprae sunt existimandæ: cuius sane generis multæ sunt, de quibus mihi præcipue uidetur Hippocrates, ut eas ab optimis aquis discernemus, scripserit, cum ait, aqua quæ cito calefit, & cito frigesit, leuissima est. etenim neque in cœnosis, neque in graueolentibus, neque in ijs, quæ gustatui medicamento facultatem aliquam asserunt, utilis est huiusmodi dignotio, cum eæ uel omnibus perspicuo sint notæ: sed in quibus nihil quidem tale est, uerum alia quædã prauitas ob corrupti aëris admistionem, aut aliud quoddam uitium ipsi aquæ innatum, ab ignota causa proueniens, aquis inest: siquidem in eiusmodi prædicta dignotio optimum iudicandi instrumentum est. nam quæ tales sunt, neque cito frigesunt, neque cito calefiunt. Alia quoque huic similis dignotio ex oleribus, aut leguminibus, aut carnibus, aut fructibus, aut denique radicibus

dicibus, quæ aquis incoquuntur, sumi potest. celerissime namque in optimis, tardissime uero in prauis res elixantur. ac nonnulli ex ueteribus aquas ita prauas, indomitas, & crudas, æque ac legumina, quæ difficulter elixantur, appellauerunt. ergo tutissimum fuerit, ut experientia de huiusmodi aqua iudicium fiat. ac si quis est, qui ex notis potius uim eius prænosse aueat, is sciat, quarum fontes è petra scaturientes, ad Septentrionem fluunt, solemq; auersum habent, eas omnes difficulter coqui posse, tardiq; transitus esse iudicandum est: idq; eis statim inesse, ut tarde calefiant, ac frigeant: quarum uero fontes ad orientem solem erumpunt, & per meatum aliquem, aut terram puram colantur, ac celerissime calefunt, & frigunt, eas esse optimas sperandum est. Pluuiiales uero ex Hippocratis sententia leuissimæ sunt: sol enim quod leuissimum in aqua, tenuissimumq; est, attollit, & sursum rapit. id quod non ex alijs aquis solum, sed etiam ex mari, & ipsis itidem humanis corporibus facit. idcirco fit, ut celerrime omnium computrescant. maxime enim corpora, quæ unicam in se qualitatem habent, cum nulla aliunde causa subsit, quam ob rem difficulter, aut facile putrescant, ea difficilius, quam quæ multas qualitates habent, computrescunt. sed animaduertendum est, ne quis putet aquam, quæ celerrime putrescit, esse pessimam. potest enim eadem esse præstantissima, cum aliæ omnes optimarum aquarum notæ, quas ante diximus, ei adsint. nam facilitas immutationis in qualitate, potius bonitati aquæ, quam uitio attribuenda est. Aquam uero pluuiam bonitate præstare, argumento est, quod etiam à solis calore coquitur. nam & cætera quæ elixantur, dulciora se ipsis fiunt omnia. cumq; cœpit putrescere, omnino est inepta potui: siquidem qui aquam adhuc putrescentem bibunt, hos raucitates, tussis, ac vocis grauitates corripiunt. Ex pluuiis autem aquis æstiuæ, quam horæam Hippocrates uocat, quæq; ex tonitruo fit, præstantior est, quam quæ nimbis est demissa. quæ uero ex glacie, & niue soluta sũt, pessimæ sunt. in iis enim,

H   quæ

quæ ex frigore cōcreſcunt, tenuiſſima pars omnis ex-
cernitur. porro paluſtres, & ſætidæ, & in quibus ab-
ſurdæ qualitates inſunt, coctione alteratæ offerantur.
Quinetiam in alium uſum aquam prius calefacimus, &
poſtea refrigeramus: tametiſi neque guſtatui, neque odo-
rati ullum uitium afferat: ac plane pura ſit: cum eam
in uentriculo morari diutius, & noxam aliquam infer-
re, experti fuerimus. nam caliditas totam aquam, quæ
elixatur, fundens aptam ad ſecretionē facit: dum aqua
refrigeratur, partes terreꝝ innata grauitate descenden-
tes in fundo uasīs reſidebunt: aqua uero ſuper eis fluita-
bit: qua ſenſim in aliud uas transfuſa, citra noxam uti
poterimus. Poſt decoctionem uero cum frigidiffimam
reddere aquā uoluerimus, ſi nix nobis ſuppeditatur, aquam
prius calefacimus, deinde niuem extrinſecus ei circun-
fundimus. ſi nix non adſit, e puteis, uel aquæ ducti-
bus refrigerationem ei comparamus: eam itidem prius
calefacientes, ut facilius alteretur. nam quicquid prius
excalfactum eſt, id citius in ſe totum alterationem à re-
bus uicinis proficiſcentem capit. Cum autem uas in pu-
teum demittimus, aut aquæductibus ſubiſcimus, tū uas-
culum, operculo claudimus neceſſario, & ipſum ex om-
ni parte diligenter obturamus, nec uasculum imple-
mus, ſed aliqua ex parte uacuum permittimus, ut aer,
qui inter operculum & aquam interiacet, prius refrige-
ratus, eo attactu uicinam aquam refrigeret. ubi uero ni-
hil horum nobis ſuppeditatur, ut in Aegypto uſu uenit,
ibi uasculum ſuſpendimus, & quo aërem ſuſcipiat, ſine
operculo ſinimus. Quoniam uero aqua neque inciden-
di, neque calfaciendi uim habet, ideo iure ſit, ut aqua
omnis tardi tranſitus ſit, ægre concoquatur, & ægre
ſubducatur, licet alioqui ſit optima. nam & multum
temporis manet in uentriculo, & fluctuationes plerun-
que parit: ſi q; bilioſus uentriculus ſit, ipſa quoque ſi-
mul corrumpitur. cum q; a uentriculo ad ieium intes-
tinum ægre perueniat, non facile diſtribuitur. quam
ob rem neque ad ciendam urinam, neque ad ſputum
educendum apta eſt: quin ne ſitim quidem ſedat, etiam
ſi in

si in uentriculo diutissime moretur, cum nec in totum se profundum immergat, nec quod squalidum est, irroret. porro aquam non alere, sed uehiculum tantum modoimenti esse, & Hippocrates, & ceteri prestantissimi medici dixerunt: ob eamque causam non potest uitalem facultatem roborare. & hoc fuit in causa, ut Hippocrates ab aquæ usu in agrotantibus abstinens, ad mulsam, oxymel, & uinum se contulerit. atque his quidem rationibus nemo unquam aqua uteretur: plerique tamen in alijs decepti ad aquam confugiunt, in qua nihil est, quod magnopere contra animi sententiam succedat, cum ipsa quoque non magna ui sit prædita. at oxymelitis, uini, & mulsæ usus est uitiosus propter repentinas mutationes: & propter sinceram permixtionem, quæ a medicis plerunque fieri solet. Vinum enim, quod tanquam manus quedam ad distributionem aquam trahat, est omnino paucissimum aquæ miscendum, ut aquæ sinceritatem tollamus. eademque ratione oxymel aquosum laudo. cum minore quoque periculo aquosa mulsæ quis uti poterit. nam impermixta, nisi subducere aluum properet, maxime noxia est, & præsertim in amaræ bilis hominibus, quiq; magna habent uiscera, quibus ipsa quoque aqua est noxia, cum in bilem conuersa in hypochondriis diutius manet. ad hæc enim omnia mala, quæ in ea sunt, hoc accedit etiam, quod cum stercoreis sit expers, aluum non subducit. aquam uero in principiis accessionum potam ledere, perspicuum omnibus est. Ecquando igitur aqua potui utiliter datur? nimirum cum agrotus ex sola potione uiuit, nec adhuc pissinæ cremorem sumit. tunc enim in medio aliarum potionum aquam in tempore quispiam dederit, & præcipue cum agrotus siti enectus sit: quandoquidem eo tempore inundationem quandam, hoc est humiditatis copiam ab ea induci, scriptum reliquit Hippocrates. quocirca inter mulsam & oxymel, parum aquæ ad humectanda ea quæ expuenda sunt, accommodatum præbet. quin etiam ubi uinum magnopere noxium sit, tum etiam aquam exhibet. nocet enim uinum cum ægro-

H 2   tans

tans uel delirat, uel capite uehementer dolet. Hanc autem propriam naturam humidā & frigidam habet aqua. aduentitia uero caliditate acquisita calefacit & humectat ipsa quidem ea, quibus admouetur: sed tamē ut utrumque æque faciat, non est ei natura comparatum: uerum humectat quidem summe, siue temperata, siue tepida, siue etiam calidior sit: calefacit uero non summe, nisi quæ extreme ferueat. quod dicimus, in temperata natura prius exploremus. ergo si huic naturæ aquam temperate calidam offeras, siue lauans, siue perfundēs partem aliquam, profecto ipsam partem humidiores, & calidiores in ipso perfusionis tempore factam uidebis: si postea quiescas, nec corpus frigida cōtrahas, & constipes, paulo post eandem partem seipsa factam frigidiores comperies, quod calor innatus immoderatus perspirauerit. non tamē quemadmodum frigidius postea, aquæ calidæ usus, ita etiam siccior corpus destituit. & tamen hoc quoque debere fieri uidetur, cum ob meatuum raritatem, & corporis mollitudinem, tum uero ob substantiæ fusionem. plus enim in huiusmodi affectionibus euaporetur necesse est: uapor autem est humor attenuatus. ueruntamen non ita se res habet. humores enim, qui in uasis, aliisque uacuis spatiis continentur, omnes exhauriuntur: corpora uero uasorum, & uniuersum carnosum genus humidius se ipso redditur. atque hanc solam facultatē, ut uidetur, aqua nunquam deponit. neque enim cum feruens comburit corpora, facit ut quæ ambusta sunt, sicca sint, ut quæ igni assata fuerunt. simili quoque modo cū summe frigida facta est, totoque die, aut etiam longiore tempore super aliquam partem perfunditur, eam non efficit sicciorē: quamuis rugosa, & admodum exilis uideatur. uerū hæc ideo eueniunt, quod qui in uasis, aliisque spatiis est humor, euacuatus est: partes uero genuinæ, atque solidæ nihil se ipsis sicciores redduntur.

*De aqua frigida, & oxymelite egrotantibus potui
dando.*

CAP. II.

QVONIAM ostendimus omnem corporis affectionem

ctionem, quæ præter naturam est, à sui contrarijs curari: planum est, febrim quoque à frigida extinctum iri omnino, cum ipsa sola fuerit sine ulla affectione, quæ à frigida lædatur. nam si feбри adiuncta sit alia affectio, quam frigida lædat, licet ea febris, quæ ex ipsa affectione orta est, confestim a frigida sit restincta, altera tamen deinde febris grauior accendetur aucta affectione, quam potio frigida oblæferat. Læduntur autem a frigida affectiones partium quæ inflammatione obsidentur, & in quibus incocti humores sunt: quorum indicium est urinarum incoctio. si igitur concoctæ urinæ sint, nullaque princeps pars inflammatione vexetur, satis erunt, ut ad frigidam potui dandam impellamur. si uero æstiuo tempore uehementia febris quandoque urgeat, laboransque iuuenis sit, & frigida potioni assuetus, si cū aspectu & consistentia urinarum laudabile sublimamentum uideas, tum, etiamsi pars aliqua inflammationem patiatur, frigidam dando non errabis: siquidem debes antepone, ut febris uehementiam eo tempore sedes, pluribus diebus, quibus ad reliquias inflammationis tollendas opus sit: quas quidem & magis scirrholas, & solutu difficiliores euadere necesse est. Si uero non admodum adurentes febres sint, & frigidam dederis particulis inflammatione laborantibus, magnopere tua te faller opinio. febres enim, quæ uehementer flammeæ sunt, inflammationem erysipelatis speciem referentem quodam modo subesse nobis ostendunt: & ideo frigida quoque eandem iuuat: ut in exterioribus etiam partibus perspicitur. ergo in iis, in quibus incipiunt in recore, uentriculo, & aliis huiusmodi particulis inflammationes, diligentius considerandum est. nam ij omnes magnopere læduntur, etiamsi in tempore sumpserint, si potio fuerit paulo largior. Etenim cum principia inflammationum, quæ sine ictu, & uulnere sunt, uel ex particularum imbecillitate, uel ex ignea caliditate quadam oriantur: eas quarum origo est imbecillitas, frigida semper lædet: quæ uero ex ignea quadam caliditate existunt, moderata frigida potio iuuabit. periculum

H 3   enim

enim est, ne in largiore potione propināda pars ad contrarium excessum traducatur. præterea uero huiusmodi potio tales affectiones magis iuuabit, si dum bene ualerent, ea utebantur. ergo uehementes morbi, qui in uentriculo, in iecore, in collo, & toto capite sunt, prius considerari debent. artus enim fortasse non magnopere læduntur: & tamen ipsi quoque offendentur in quibusdam affectionibus, quas deinceps exponam. Sed horum fore tantam noxam, quantam partes uehementer affectæ cōtrahent, ne ignarus quidem affirmaret. Si igitur affectio erysipelatis, aut herpetis speciem referens in hypochondrio sit, aut inflammatio erysipelatis naturam referens, aut aliqua alia affectio summe calida ex in temperie sine succis exorta, frigida potio iuuabit: sicut eadem mirum in modum lædit, cum abscessus, exedema, scirrhus, ulcus, & frigida affectiones partes obsederint. Ac quoniam de artubus me dicturum promisi, illud sciendum est, inflammationes neruorum partium, quæ in eis sunt, à quibus alioqui periculum conuulsionis imminet, frigida potione lædi, uel maxime. si uero in carnosis artuum, partibus inflammatio gignatur, & bibere frigidam homo poterit, & si parti inflammatae foris admoueat, noxam quidem inuehet, sed neque notabilem, neque manifestam: ac præcipue si frigida potioni fuerit assuetus. Ergo cum febris sit, non adiuncta ulla alia affectione, quam frigida possit lædere, tantum frigida dandum est, quantum uno haustu ægrotus possit haurire. Oxymel uel æstiuo tempore frigidum datur, ne laborantis sitim exacuat. quam ob rem æstate frigidum oxymel dare audemus etiam ante morbi cōcoctionem, cum aquam frigidam in eiusmodi affectione ad satietatem daturi non essemus. tunc enim inflammationē densaret, si febris ex inflammatione orta esset: ac succos incoctos seruaret, si illi morbi causam attulissent. Sed tunc parum oxymellis damus, ut quod in uentriculo prius intelescat, quam ad costā usque frigiditas eius distribuat. quod si quid exiguum fuerit etiā distributum, id ab ipso oxymelite, in quo uis incidendi inest, corrigitur.

Ex Rusi

*Ex Rufi commentarijs, de aquis. Est in secundo libro de dia-
ta, uel de potionibus.* CAP. III.

R E S I D E S aquæ (ita enim aquas puteorum uo-
co) quia non fatigantur, ideo non admodum sunt te-
nues. & cum intro ingressæ fuerint, minus madefaciēt
cibos, atque dissoluunt, minusq; concoquunt, & præ
crassitudine, & quia frigide sunt, non bene per urinam
excernuntur. aptiores autem potui redduntur crebro
hauriendo, ac si effluerent, & puteorum expurgatio-
ne. quæ uero fluunt, multo tenuiores sunt, & præstan-
tiores ad madefaciendum, & concoquendum, & ad uri-
nam reddendam. quæ è stagnis sunt, pessimæ sunt om-
nes. nam & odorem absurdum, ueluti putrescentes ha-
bent, & æstate calidæ, atque hyeme frigidæ sunt, quod
ego uitij aquarum maximum esse signum statuo. ideo
fit, ut æstate uentres perturbent, & tarde in uesicam
transeant: ac sæpe etiam tormina, & leuitates intestino-
rum hominibus pariunt, ex quibus in aquam inter cu-
tem cadunt. hyeme uero, quæ frigida sunt, uentres
non admodum perturbant illæ quidem, sed tamen &
ruptiones, & lateris dolores, & tussis afferunt: & ad
lienem etiam repunt, & postremo in aquam inter cutem
desinunt. ex liene autem etiam pedes ulcerantur, eaq;
ulcera non celeriter curantur. Solæ paludes Aegyptiæ
inter omnes, quas quidem ego nouerim, salubres sunt:
quia hyeme aqua non putrescit, siquidem non supercal-
fit: autumno uero Nilus paludes explēs, ueterem aquā
proijcit, & aliam nouam inuehit. De aquis pluuijs ita
statuo. aquæ pluuiæ leues sunt, tenues, puræ, & gu-
stanti dulces: siq; in eis aliquid elixes, celerrime elixa-
bitur. siq; eas calfacias, celerrime calefient. & uino per-
exiguo temperantur. quocirca bonæ sunt & ad con-
coctionem, & ad urinarum excretionem, itemq; accō-
modatæ iccori, lienī, renibus, pulmōni, neruisq;. cū
enim uis non admodum refrigerans in eis sit, idcirco
benigniores hisce partibus sunt. Vernæ igitur atque
hybernæ maximæ opportunæ sunt, atque optimæ:
quas ego laudo uel maxime. autumnales uero atque

H 4 effluē

æstiuæ fuerint quidem alijs meliores, sed non omnes omnibus. nam uiribus quidem antecellunt eas, quæ sunt in terra: uerum quantum superentur a uernis, atque hybernis, ne dici quidem potest. nam æstate atque autumno terra sicciores uapores edit, ærque multas terræ sordes habet, quæ pluuia expurgantur. idcirco sit, ut tales aquæ sicciores, & nitrosiores sint, & ad abstergendum, ac per intestina descendendum accommodatæ, sed neque renibus, neque pulmone, neque arteriæ idoneæ. quinetiam plus uini has ferre necesse est, ut nitrosa facultas uincatur. iam uero aquæ non parua differentia ex uentis aquilonalibus, & austrinis accedit. nam flantibus aquilonalibus, dulcior pluit quidem, sed frigidior: austrinis uero spirantibus, minus dulcis, sed calidior. ad summam uero tempora pluuia, dulciores, non nimboſa & squalida magis nitrosam aquam efficiunt. quæcunque autem ex niue fluunt, & glaciæ, duræ omnes sunt, & frigiditate excellunt: sed gustanti dulces. at aqua dura, & frigida neque ad concoquendum, neque ad mediandum accommodata est. itemque noxia est neruis, pectori, & costis. nam & conuulsiones, & tetanos inducit, & ruptiones facit in pectore, ut nonnulli subcruenta expuant, & suppurentur. Fontanæ aquæ ad orientem uergentes cæteris præstant humiditate, tenuitate, odoris suauitate, & moderate refrigerando, moderateque, calfaciendo. quæ ad septentrionem, dulces sunt illæ quidem, sed immoderate refrigerant. quæ ad occidentem, uiolentiæ sunt & refrigeratione, & duritie: quam ob rem raucitates, laterum dolores, & conuulsiones pariunt. quæ ad meridiem spectant, magis falsæ sunt, & calidiores, & ad mediandum non idoneæ: sed ad descendendum per intestina, præstantiores. quanquam autem aquas quæ ad meridiem fluunt, non laudo, Nilum tamen ita commendo, ut aquæ bonitate paucis fluminibus comparari posse uideatur. nam & aluum subducit, & purgationes mulieribus ciet, si in puerperio bibatur. Sed pleræque ex aquis ad meridiem, residues sunt, quibus duplex est noxa coniuncta, altera è regione

è regione contracta, altera quod non effluant. Pro terræ autem natura sic de aquis decernendum est. terra enim alia plana est, alia collibus, alia montibus continetur. plana est ad aquarum effluxiones deterior: multiq; in ea putei fossiles, & residues fontes. colles uero & montes potiores sunt. nam & puriores, & tenuiores, & odoratiores, & dulcedine suauiores aquas emittunt. cæterum ex planis alia falsuginem & nitrum æstate & autumnò producit, alia nihil: sed eam terram, dulcem uocant. in hac igitur præstantior, & potui aptior, in illa uero falsa, & nitrosa aqua est. Ex montibus præterea alij terrei, alij petrosi sunt. terrei aquas ferunt præstantiores & mollitie, & quod minus frigida sint. saxei aquas habent deteriores tum duritie, tum frigore: puriores tamen quam aliæ sunt, minimeq; habent subsidentia. Maxima autem maximeq; notabilis differentia aquis inest ex metallis, & ex herbis eis innatis. ac metalla quidem cum ad aliam habitationem, tum uero ad aquarum potum sunt noxia. herbæ uero quandoque nigrum in modum lædunt, quandoque etiam ualde aquam corrigunt: tale autem est sium, nepita, & adiantum. etenim hæ plurimæ riuis innascuntur: quæ quidem bonam aquam uitiant, malam uero alioqui iuuant, cum ab eis quoddam quasi medicamentum aquæ impertiatur. suntq; huiusmodi aquæ ad meiendum potiores. ergo diligenter etiam atque etiam considerandum est, ne ullum uitium aut a terra, aut aliunde aquis accedat; cum non satis sit e fontibus hic quidem præstantiorem, potuiq; aptiorem, illic uero falsam & nitrosam aquam scaturire, nisi etiam quæ per riuos deriuantur, sint eiusdem generis. hætenus quæ maximi momenti sunt, oratione complexi sumus: nunc alia quoque aquarum bonitatis signa recenseantur. aquæ omnes quæ hyeme calidæ, æstate frigida sunt, optimæ esse quodammodo uidentur. quæ uero frigiditatem & caliditatem habent anni temporibus parem, pessimæ. æstate enim calor extimam terræ partem occupat: hyeme uero mergitur in profundum. atque ideo mihi uidetur fontes, qui a profundissimis

diffimis partibus fluunt, & speluncas cauas, omnes hyberno tempore calidissimas aquas continere, æstate frigidissimas. idcirco aquæ omnes quæ in terræ sunt extremitate, ad temporum uarietatem, quoquo modo tempora frigida fiunt aut calida, commutantur.

De fonte, qui in Lycia ad Chimæram montem est, quem à Pegase fuisse apertum ferunt.

MIRABILE est, aquam hyeme euanescere, æstate autem apparere: & tamen contra deberet contingere. sed huius etiam rei causa calor est, qui profundas aquas secus uehit: siquidem hæ quoque calorem sentiunt. omnes enim profundos fontes, quique parum admodum ab externis imbribus suscipiunt, hyeme, & per uelientissima frigora minimos, æstate maximos comperies: ut stagnum itidem, quod in Delo est, id ipsum propter eandem causam patiatur: atque etiam putei, qui Pythopoli uisuntur. Est autem una hæc bonarum, prauarumq; aquarum dignotio, si hyeme calide sint, æstate uero frigide: altera uero est, si nihil ori gustantis notabile afferat: & ita non multo uino ad eas temperandas opus erit: atque omni uino conuenient. est uero etiam pura ea, quæ præstantior est: neque alioqui colore infecto: nec fecem habeat, nec subfidentia. nam & quæ pura est, eadem etiam pondere est leuis. nam quæ pondere leuis est, semper terræ permixta est: quæ uero grauis, terræ ratione plus grauat. sed & hæc non minus cōsideranda sunt, ut si cito calefiat, ac refrigeretur, quoniam hæc cæteris præstat. & quomodo ad coctiones, quomodo ad secessionem affecta sit. nam quæ citius coquuntur, præstatiores sunt: quæque secedunt, meliores, si per uesicam secedant. at aquæ per intestina secessio, deterior est. quarum uero nostræ artis non est effecta perdiscere, ea debemus ab incolis perquirere. nullo autem pacto facile est, ea quæ præter rationem fiunt, intelligere.

Historia rerum admirabilium, quæ in aquis contingunt.

AC ne longe abeam, aqua in leontinis est, ex qua si quis bibat, moritur. alia talis in Phæneo Arcadiæ est, quam

uam aquam Stygis uocant. alia quoque talis in Thra-
cia uisitur. itemq; stagnum apud Sauromatas, quod ne-
ces quidem transuolare queunt: aliudq; apud Medos,
in quo nigrum ichorem dicunt supernatare: quo ubi
quis sit quispiam, si igni se admoueat, accenditur. eo
medicamento Creontis filiam a Medea fuisse perditam
erunt. Est etiam Susis aqua, quæ epota dentes excutit.
Cybaris fluuius homines facit infœcundos. Aqua uero
quæ apud Aethiopes est, quam rubram nominant, fu-
rorem inducit. at quæ in Aegypto est, capita bibentiũ
utilis nudat. Harum rerum nihil sciri sane potest, quam
ob rem plerique qui illis nulla consideratione adhibita
uti fuerunt, mortui sint, alij uero aliquod aliud incom-
modum sint perpessi.

Hæc uerba ex translatione de aqua descripta adiun-

ta sunt, quæ eiusdem Ruffi sunt.

S V N T etiam aliæ quamplures aquarum facultates:
quæ non communi natura affectæ sunt. nam quæ in Ly-
cestis est, bibentes ebrios facit. in aqua uero quæ in
Clitorio Arcadiæ est, si quis se lauerit, uini odorem
ferre amplius non potest. Aqua Arethusæ in Chalcide
mulieribus prodest: aliæ uero animantes ex eius potu
dolores pedum contrahunt. Cydnus dolores pedum
sedare creditur, quamuis frigiditate excellat. Qui ha-
bitat, ubi praua aqua est, dare operâ debet, ut eam potui
magis idoneam reddat. erit ergo optimum, ut in uasis
fictilibus elixetur, & ubi nocte refrigerata fuerit, atque
iterum calfacta, potui detur. In exercitu uero si ex pra-
ua aqua reddere bonam opus sit, foveas ex ordine ex
locis altissimis ad decliues fodere, perq; eas aquam du-
cere oportet: terra dulci ac pingui, quæ faciendis ficti-
libus idonea sit, in foveas coniecta: si quidem ita sem-
per aquæ prauitas in foveis remanebit.

Dioclis, de aqua corrigenda.

CAP. IIII.

A Q V A M maxime imbecillam facies, si tertiam par-
tem decoquas, & alba quorum similiter decoquas. in
hæc ipsa iniicienda est argillæ siccæ gleba, donec mace-
retur. mensura uero est, ut semisextarius amphoræ in-
datur.

datur. vbi decoxeris, bibatur. odorem etiam ab aqua remouebis, si calfactam manu ad uentum ferias, & sudio in uase immenso teneas, & in multa uasa paulatim diffundas.

Athenai, aqua purgatio.

CAP. V.

AQUA defecatur partim stillacidijis, quæ stacta dicuntur, ut sit Alexandria; partim colis, ijsq; interdum simplicibus, interdum uero duplicibus, vel triplicibus, ut aqua purissima per eadem excipiat. Fiumen etiam iuxta mare, & iuxta stagna foueæ, illic cum aqua potabilem a mari secernere uolumus, hic uero, ut cum stagnum fuerit turbatum, hirudinesq; aut alia quædam uitia contineat, aqua purissima, & maxime innoxia per terram transiliens in fossis colligatur. Vbi uero multa aquæ copia sit haurienda, ut in exercitu fieri solet, latera foueæ lapidibus, lignisq; ambiunt, & cum pauimentum simili modo instrauerint, puras seruare aquas nituntur. aquæ autem quæ purgantur, leuiiores, ac puriores fiunt: & ob eam ipsam causam etiam frigidiores. multæ uero, licet fuerint percolatæ, tamen facultates a sordidis corporibus contractas adhuc seruât.

De uino. Galeni.

CAP. VI.

VINUM aquosum homines uocant, quod colore & consistentia aquæ simile est. nam & pellucidum, & splens, & purum est. & consistentia tenue uidetur: & gustanti nullam affert qualitatem insignem: siq; ipsum aqua diluas, non multum aquæ feret: quam ob rem pauciferum ueteres appellauerunt. huiusmodi autem uinum non plane adstrictionis expers est: sed languidam omnino adstrictionem habet: quoniam si ipsum aquæ compararis, ex ipsa aquæ comparatione exiguum adstrictionem quandam factam fuisse senties. ac facultate quoque est aquæ persimile. nam neque imbecillum caput tentat, neque neruos debilitat: cum ne perspicue quidem calefaciat: quinetiam nullam aliam qualitatem insignem, ut neque austeritatem, neque acerbiteritatem, neque dulcedinem, neque acrimoniam gustui afferat. Accommodatum hoc uinum est ad educendum

dum e pulmone, cum uires roboret, succosq; hume-
det, & mediocriter incidat. hoc quoque cum minore
periculo, quam cætera uina omnia, febricitantibus da-
tur. quòd ut aquæ, & uini prauitates effugiat, ei soli
inter reliqua contingat. Iam uero præter quam quod
caput non lædit, etiam sæpe prodest: sedando paruos
dolores, quos humores uentre contenti procrearunt.
Inuenies etiam nonnullos, quibus ex aquæ potu dor-
lor capitis oriatur, cum præsertim aqua uitiosa fuerit:
ut ipsa corrupta natium uentriculi robur exoluat: quo
imbecillo ichores biliosi ex corpore in ipsius caua so-
lent confluere, quemadmodum etiam ieiunantibus usu
uenit: à quorum uitijs, & noxis prædictum uinum ho-
minem liberat. ac statim quidem ratione contempera-
tionis; paulo post uero robur uentriculo addens, qui
res noxias a se deorsum propellit. Homini uero tempe-
raturæ ualde calidæ, utilior est aquæ potus, quam ui-
ni. si uero quandoque uinum dare oporteat, dandum
quod tenue sit, & mediocriter austerum. Mouent e-
tiam urinam uina aquosa, & tenuia. & minimum ali-
menti corporibus præbent: eaq; sola bono esse possunt,
si nouella bibantur: quale est id quod Gaurianum uo-
cant: & quædam eorum, quæ in Sabinis nascuntur. &
ubiq; fere gentium facile est huiusmodi uina reperire.
quamprimum uero apud nos ad bibendum apta sunt
Tibenum, & Arsyinum, & post hæc, Titacazenum.
Dulce uinum exquisite tenue, & splendidum nunquam
reperies: sed magis & minus ab his remota, & eorum
neutrum habentia. uinum omne dulce & crassum, con-
sistentiæ ratione calefacit: eiusq; singulæ facultates, quas
eporum ostendit, ex hisce duabus qualitatibus conse-
quuntur. color enim sui ratione, ad iuuandum, aut læ-
dendum nullam uim habet. quanto igitur tale uinum
consistentia crassius fuerit, tanto etiam tardius transi-
bit: ut non solū aperturum nō sit partes aliquas obstru-
ctas, sed etiam easdem obstruatur. quam ob rem ie-
cori male affecto uinum huiusmodi maxime nocet: ac
præsertim ubi inflammatione, aut scirrho obsideatur.
minus

minus uero nocet, si uiscus a crassis humoribus sit ob-
structum, aut si quid propter imbecillitatem patiatur,
quemadmodum in affectionibus, quæ proprie hepa-
tæ nominantur, usu uenit. Post iecoris noxam, liene
uina dulcia lædunt. at pulmonem non item, cum
eius alis crassus humor sit impactus. præterea uero de
ce uinum in morbis acutis, ubi facta concoctio sit,
sputum eliciendum, ut in peripneumonia, & pleuritide
ualet, ubi particulae non amplius inflammatione uex-
tur. quantum autem dulcia absunt a uehementi calidi-
tate, eo minus etiam caput grauatur, & mentem lædunt.
melius uero per aluum secedunt, & uiscerum tumore
augent: nec sunt accommodata ijs, qui amarum bilis
aceruant, quoniam omnes succi dulces, materiae sunt
flauæ bili gignundæ. hæcque uina, non solum quia mul-
tus calor huiusmodi succos amaros facit, non sunt fe-
bricitantibus idonea, sed etiam quia crassa sunt, neque
per urinas cito excernuntur, neque secum cætera de-
ducunt, neque biliosos humores simul euacuant: idcirco
unum in se bonum continent, quod aluum emolliunt.
quocirca ea præ reliquis bibunt. quo bono si frustren-
tur, omnino lædunt: nam ad cætera mala hoc accedit
etiam, ut sitim inducant: qua re ostendunt, se facile in-
bilem conuerti: sed flatus etiam gignunt: uerum infe-
riori intestino non sunt noxia, quamuis flatus qui ab
eis excitatur, tardi sit transitus, & in hypochondrijs
moretur, donec plene concoquantur, & perfecte at-
tenuentur. si uero semel concoquantur, naturam habe-
bunt, qua celerius commeabunt, & partium tenuiorum
fiant. dulce autem simul & austerum uinum, quale est
in Cilicia Abates, atque ex contrarijs qualitatibus con-
stans, prauum est: cum neque distribuatur, neque deor-
sum secedat, sed diutius in uentre superiore maneat, ip-
sumque flatu impleat. at quod sine dulcedine nigrum est,
atque perspicue acerbum, aut austerum, id satiat, & tar-
de permeat. & utranque excretionem, tam eam quæ
per aluum, quam eam, quæ per uesicam fit, cohibet: &
in hypochondrijs diutissime commoratur: facile quo-
que

que acēsit, & ad uomitum impellit: ac solum uentris defluxionibus est accommodatum. sed ita affectis non est bibendum ad satietatem. Austerum uero una & album non est ipsum quoque ciendæ urinæ aptum: uerum si crassum sit, in hypochondrijs moram trahit: si crassum non sit, neque tandiu permanet in uentre, quādiu nigrum: neque ita per urinam expellitur, sicut uina, quæ alba sunt, & mediocriter austera. Fuluum uero austerum conuenit ipsum quoque uentris defluxionibus. estq; duplex fuluum, sicut etiam nigrum: alterum dulce, austerum alterum. sed fuluum caput & mentem magis tentat, quam nigrum, quoniam est etiam eo calidius: at flauum summe calidum est: sicut post ipsum tale est fuluum: post hæc, rubrum: tum dulce. album uero minus quam alia omnia calefacit. nullum autem album uinum dulce est: sed quædam austera sunt, & crassa, quædam aquosa, & tenuia. Ex flauis autem & fuluis, alia dulcia mediocriter sunt, ut Hyppodamantium, & Phaustianum: alia nequiquam dulcia sunt. Rubra sunt his crassiora, quæ colore proxime accedunt ad nigra. quæ omnia ad proportionem crassitudinis nutriunt. quam ob rem ijs, quibus recreatione opus est, dulcia uina sunt concedenda: ac præsertim si nihil eis uicij fuerit in iecore, liene, ac renibus. Quibus uero crassus humor in uenis colligitur, uinum tenuis consistentiæ ex usu est. uerum si frigidi humores in uenis collecti fuerint, acria & antiqua conueniunt: si frigidi non sint, ea apta erunt, quibus neutrum horum insit. ad succi uero bonitatem præstantius est odoratum: cæterum caput ferit. Vinis austeris utimur, ut citatam aluum sistamus, alioqui non usuri, quod neque deducendo alimento, neque sanguini gignundo, neque succi bonitati, neque ciundis urinis, neque sudoribus eliciendis, neque uero subducendæ aluo conferant. ergo corporibus quæ biliosiora sunt, nec salernum, nec tmolite fuluum, & dulce, neque aruissium, neque Lesbium, odorum, & fuluum, antedictis simile, accommodatum est; siquidem hæc calidiora sunt omnia. quique huiusmodi

modi biberit, facile caput dolebit, & in febrem incidet & nervi quoque patientur. tale igitur vinum nec bilis naturis, nec perustis, neque in æstu multo, aut in dia, aut mœrore, aut anni tempore, aut regione, calida constitutione concedendum est. Idem uero è cœuerso probatur in ijs, quibus excafactione opus est, ruitosis, ac frigidis temperaturis; crudiorumq; humorum copiam colligentibus, uitam in ocio ducentibus regione frigida, atque hyeme, & cœli statu frigido, atque humido. Vitis autem omnibus, quæ quidem nec crassa ualde, nec dulcia nimium sunt, quale est thereæt & scybelite, commune est, ut temporis progressu flauum colorem acquirant: & aliquid splendentis, instar ignis, habeant. nam nigra quoque, cuiusmodi est apud nos perperinium, si inueterarint, in rubram aut flauam prius qualitatem, deinde uero in flauam abeunt ita etiam album, quale est bithynum aminæum. hoc quoque ita inueteratum Romani Cæcubum uocant. iamq; huiusmodi uinum amarum est, & ob eam causam minimè potui accommodatum. ergo ita uetustorum potus fugiendus, sicut etiam nimis nouellorum, ac maxime quidem a uinis suapte natura crassis, cum nouella sint, abstinendum est: siquidem tantum abest, ut quicquam ad ciborum concoctionem conducant, ut ipsa etiam uix concoquantur. præterea uero nec aluum subeunt, nec facile distribuuntur, nec urinam cient, nec gignendo sanguini, nec nutritioni conferunt: manent uero diutius in uentre suspensa, sicut aqua: siq; paululum quid eorum quispiam bibat, facile acescit. porro uetustissima uina tantum ab albo una & austero, & nouo, & crasso differunt, ut illa uehementissime calefaciant, hæc uero sic refrigerent, ut sensus ipse percipiat. Quemadmodum uero multum flatus plenum, & concoctu difficile, & crassi succi sit, omnes norunt: quod etiam id solum boni habet, ut aluum subducatur: quod si quandoque non faciat, perniciosissimum est. Cæterum celerissime omnium alba, & aquosa inueterascunt, hoc est, celeriter in uetustorum qualitatem commutantur.

est

est autem ea qualitas, acrimonia primum, qua plane calefaciunt, postea uero amaritudo. ad quam aquosa uina nouennio, aut quandoque decennio peruenisse uidimus, nisi primis tribus aut quatuor annis acescere properauerint. at potentibus, & austeris, & albis sed crassis, quandoque contigit, ut etiam post decennium cum rite non asseruarentur, acscerent. Sed contingit etiā, ut plurimo tempore inueterascant. talia sunt in Italia tiburtinum, signinum, marsum, & surrentinum: quod ferme ante uigesimum annum factum, potui aptum diu perdurat, nec facile amarescit: & cum salerno præstantia, uirtuteq; contendit. his contrarias affectiones patiuntur uina aquosa, quale est, sabinum, gaurianum, arsynium, titacazenum, tibenum, & cætera generis eiusdem: quæ omnia contrarias qualitates, acidam inquam, & si perdurarint, amaram, facile suscipiunt. locus tamen, in quo reponuntur, ut ad alterutram mutantur qualitatem, multum facit. optimus igitur in principio locus frigidus est: post calidus: quoniam tepidus acida uina facile reddit. quanquam uina, quæ duobus aut tribus annis frigido loco reposita, bona manent, in cellam calidam satis postea transferenda sunt: nec unquam tepida, & temperata indigent. quædam tamen usque adeo debilia & aquosa reperiuntur, ut frigus ne a principio quidem ferant. Vasa autem uinaria, quæ reclusa sinis, in causa sunt, ut uinum facile acescat: ueluti contra, cum operculum habent, clausaq; sunt, id minus eis contingit. & multo etiam minus id uasa plena patiuntur. nam quæ aliquantulum uacua sunt, quoniam aërem inclusum habent, per illum intermedium celerius ab extrinsecus ambiente immutantur. plena uero ita, ut operculum uinum attingat, per illud quidem imbecilliter admodum, & obscure eousque uitiantur, quousque tegumenti densitas peruenit. ex quo fit, ut picata, & gypsata dolia diutius uina sincera conseruare comperias. sed quæ solo corio, sicut ea etiam quæ cuneis, obstruuntur, minus durant. Cæterum in Asia apud nos tria uina fulua sunt præstantissima,

I ma,

ma, tmolite, Lesbium, & a ueteribus laudatissimum aruifium, quod in Chio conficitur: quod omnes ac optima medicamenta, & præsertim ad antidota conficienda adhibuerunt.

*Rufi, de uino. est libro xij de dicta, uel potio-
nibus.*

CAP. VII.

VINUM sic ad sanitatem, ut rem ullam aliã commendo: sed oportet bibentem scientia præditum esse, si uelit non grauissimas pœnas dare. etenim uinum potest calorem accêdere, corpus uiribus implere, alimentum omnino concoquere: neque ullum uinum tam prauum est, quod hæc non faciat: sed hic quoque, ut in cæteris, & deterius, & melius comperies. quin etiam uinum poterit animum quodammodo afficere: quippe cum uinum sit mœroris medicamentum. atque Helena quidem mihi uidetur hoc crateri infudisse, ut mœrorem sedaret. ei ergo qui moderate bibit, & uoluptatem, & humanitatem, & bonam ualetudinem affert: is uero, qui immoderate potat, aliquid quidem iucunditatis in nimio potu, sed incommodi quoque aliquid capit. nam qui fieri potest, quin incommodo afficiatur is, qui nimium bibit, cum animus in tanto uino immersus sit, ut eo calidissimo frigefiat? Sunt autem tibi hæc argumenta. nam ebrij corpus impotens primum fit, tum somno grauatur: & calore quoque alimentum concoquitur. atque hæc quidem ebrij patiuntur, ut statim frigescât: postea uero, ne ego quidem explicare queam, quot malis circumueniantur. nam & uerisimile est, eos attonitos reddi, & articulos uitiari, & partem aliquam debilitari corporis, & iecori, spleni, capitiq; proprios cuiusque morbos afferri. Ac mihi quidē talia cogitanti, uideri solet admirabile, qui fiat, ut cum in uino tot bona, totq; mala planè appareât, liceatq; ex uino optima quæq; sumere, hoïes tamen pessima potius eligant.

Galenî, de simp.

CAP. VIII.

SAPA ex musto fiat. id autem nō ex austeris uuis, sed quam dulcissimis paretur. neque ex primo fluente, sed postremo. tale mustum si fuerit, usque eo coquendum

dum est, dum ad dimidium eius, quod initio iniectum fuit, redigatur. sin minus tale fuerit, ad tertias erit coquendum.

Rufi, de sapa. Sumptum ex secundo libro de uictus ratione. CAP. IX.

SAPA uim habet ipsa quidem calfaciendi, sed non tamen æque, ac uinum. qua de re quidam etiam eam frigefacere putauerunt. mihi uero nō probatur, dulce ita refrigerare, ut existimant: quoniam necesse est, dulce, suaue esse: quod uero suaue est, effusionem aut dissolutionem facit: hæc uero calor efficit. Verum neque per urinam expellitur, neque ad distributionem facile mouetur: sed in uentre moram trahit, eumq; propter crassitiem implet: & sua crassitudine sanguinē quoque crassum facit. præterea crassum iecur, crassumq; lienē efficit.

Galenī, de aceto.

CAP. X.

ACETVM ex mixta substantia, frigida, & calida, quarum utraque tenuium partium est, constat. ueruntamen frigida facultas, quæ tenuium est partium, in eo excellit. quocirca uim habet repellendi.

Rufi, de aceto. ex secundo libro de diata. CAP. XI.

ACETI usus in ratione uictus est plurimus. nam ex eo præstantissimum condimentum obsonijs accedit: multaq; sine aceto uesca non sunt. siq; aliquis eo nō utatur, maxime lædetur: non secus, quam si etiam sine sale cibis uesceretur is, cui sal conueniret. Est autē cordi accommodatissimum, & cibo aptissimum, & concoctiones adiuuat, & pituitæ inimicum. Laudatissimum uero acetum ex potentissimis uinis fit. talia sunt, quæ acerbiora sunt.

Rufi, de potione quadam, quæ ex uinaceis fit. ex eodem libro.

CAP. XII.

EX vinaceis huiusmodi potio conficitur. expresso ex uuis uino, aquam uinaceis immiscent, easq; calcāt: deinde exprimunt, tum decoquūt, donec tertia totius pars restet. fit potus dulcis quidem, ut sapa, sed neque crassus, neque potens. siq; aliquis diligēter decoquat, & suaui, & ad urinam aptus, & flatus expers reddetur.

I a tur:

tur: ut etiam ægrotanti confidenter dare queas, si quando opus sit. si non decoquas, acetum inde prauum fiet. Dioscorides uero singulis eius uini decocti congiis sextarios duos salis miscet: & post hyemem in dolia conditi iubet: suadetq; ut post annum eo homines utantur quoniam cito exolefcit.

Ex Dioscoride, de uino impotenti. CAP. XIIII.

EST etiam aliud, quod *αδωάμην* uocant. par autem musti & aquæ mensura miscenda est, tum lêto igne leniter decoquenda, donec aqua tota consumatur. cûq; refrigerit, id in picatum dolium fundemus.

Galenî, de melicrato. CAP. XIIII.

MELICRATVM non admodum utile est iis, qui amarâ bilem coaceruant: quoniam in eis in bilē uertitur, nisi prius uel intestina, uel uesicam pertransseat. quod si faciat; non modo non lædit, uerum etiam maxime iuuat. nam secum biliosa excrementa deducit. ergo huiusmodi naturis dilutius melicratum dare conuenit: ut nec sitim afferat, nec bilim gignat. Vt autem iis, in quibus amara bilis redundat, ita iis, quibus in tumorem elata sunt uiscera, siue ex scirrho, siue inflammatione, siue œdemate, est incommodum. nam in eis prauum fit, quia cito pertransire uiscera ipsa non possit, & facile in bilem conuertatur, præsertimq; in inflammationibus propter caloris magnitudinē. Mel igitur quoniam rerum omnium est dulcissimum, cum in calidam corporis temperaturam incidit, statim mutatur, & in biliosum humorem in uentre cito conuertitur, priusquam in uenas distribuatur. si uero absque huiusmodi mutatione distribui properet, omnino in uenis commutatur. cætera uero, ad proportionem dulcitudinis, suscipiunt eadem ratione citius, aut serius mutationem: ut in calidiore natura citius, in frigidiore tardius immutentur. Cum igitur mel in acutis morbis in bilim conuertatur, & ob eam causam eis sit noxium, aqua autem tarde penetret, & in hypochondrijs diutius moretur, sitq; idcirco fugienda: id quod ex utrisque mistum est, idoneum redditur, cum ea temperatura cōstat, ut aquæ plurimæ

plurimæ tantum mellis misceatur, ut uiam aquæ paret, & eam ad distributionem ducat. his enim ita temperatis urinæ facilius transibunt, & sputum ocius educetur. si uero multum mellis imponas, sitim facit, & sputum uiscosum reddit. ad hæc igitur melicratum dilutius est magis accommodatum: meracius uero ad alui deiectionem. ac melicratum quidem crudum, magis aluum subducit: probe autem coctum, ualentius alet. Fit autem ad hunc modum. primum multum aquæ melli indimus: deinde tantisper coquimus, quoad spumare desinat. spumam autem, cum primū emergat, tollere ab eo oportet. atque ita quidem paratum acrimoniā deponet.

De apomelite, Galeni.

CAP. XV.

A P O M E L aquæ frigide mixtū, ut refrigeret, ac sitim extinguat, æstiuo tempore bibunt. estq; utile ijs, qui crudos humores coaceruāt, ac præsertim ubi coacuit. id quod ei sæpe contingit, alias magis, alias minus: ut pote quod ex aqua non pluuiæ, sicut hydromalum, sed qualibet, confectum sit. ad hunc uero modum conficitur. e fauis non uitiosis expressum mel in lebetē, in quo sit aqua fontana, quæ pura, & suaui sit, conijcimus: deinde coquendum, donec faui omnem eorum humorem depofuisse plane uideantur. tum reponimus, atque adseruamus, eoq; in potu utimur, quæ ueteres ἐξυλκω, hoc est, acidum dulce nominauerunt.

De hydromelo, quo ueteres utebantur. Galeni.

CAP. XVI.

C V M aqua pluuiæ cessat putrescere, tum dulcedinem acquirit. hac mel prius decoctum, & à quo spuma sit abiecta, permiscemus, eoq; utimur. hæc q; potio consueti nomine hydromalum nominatur. Dioscorides uero id hydromeli uocat: aitq; confici, ut uni mellis parti duæ partes aquæ pluuiæ ueteris misceantur, & ad solem teneantur: traditq; nonnullos aquam fontanam admiscere, & ad tertias decoquere, & reponere.

Philagry, de apomelite. ex libro de potionibus suauius.

CAP. XVII.

T E M P V S apomelitis potioni accommodatū est,

I 3 cum

cum signum coctionis apparet: ac in febribus quidem, ex urinis: in pulmone uero, si quippiam sit, quod hac potione indigeat, quod ea quæ expuuntur, nobis indicent, non importune quoque ante concoctionem dabitur: siquidem uim quandam habet incidendi, & abstergendi, potestq; ipsum concoquere: sed melius etiam concoquit quam melicratum. præstantius ergo tempus apomelitis est posterius, utpote quod uinosi quidpiam acquisiuerit. euenit enim ut febres magis accendantur ex uini potione, nisi iam morbus declinat. quo sine tempore causæ extenuatæ sunt, & meatus aperti fuerunt. ac tum quidem uinum potui datum permeat, nec febres auget, & ad cutem calorem trahit: & humores temperans, statim acrimoniam extrahit: paulo post uero sudores quosdam, & urinas comouet. ex quo fit, ut tempus declinationis sit uini, & aliorum potuum uinosorum potioni accommodatum. Sed quoniam apomeli est uino itidem, in calore debilius, habetq; uim incidendi, & abstergendi, idq; uim habet præparandi solutionem febrium, quæ ex putrescētibus humoribus accenduntur: idcirco fit, ut etiam ante declinationem apomeli potui detur. at melicratum compositum statim præbetur. oxymeli uero dari poterit statim confectum: sed si melius sit diuturnum, illud dato. tunc enim facultates inter se diligenter sunt distinctæ. Rhodomeli uero, & omphacomeli, & dia codyon inueterascere ualde postulant. pars enim in eis crassa & seculenta est, pars uero contra, utilis, & potabilis: & tempore opus est, ut secernatur: idq; præsertim in apomelite: quod prius quam uinosi quidpiam, quod tractu temporis acquisierit, & gustanti, & odoranti asserat, nihil a melicrato differre uidetur. Coctum enim, & sex mensium spatio asseruatum, non solum ea, quæ dixi, præstat, sed uim etiam roborandi, more uini, demonstrat: nec caput tenet. ergo diu ante factum apomeli, bibendum est. Hæc uero est eius confectio. Fauos mellis plenos, albi coloris, pellucidumq; mel continentes capimus, manibusq; humorem exprimimus: aquam fontanam optimam

mam indimus. si mel crassius sit, uni mellis parti quatuor aquæ partes inijcimus: si mediocri, tres & dimidium alterius: si tenuius sit & liquidius, tres. partem uero terream faui, reliquias inquam, ex quibus mel expressum fuit, manibus multum confringimus, & in tennes partes dissectas in aqua exprimimus: deinde humorem in unum adductum, & totum mel dissolutum in ollam nouam, in qua prius ad terreum odorem tollendum aqua pedetentim ferbuerit, conijcimus, & igni ex carbonibus, aut tenuiore flamma ex lignis fumum non reddentibus, decoquimus, ablata iugiter spuma, & quicquid ueluti fex feruendo reijcitur. Post primam uero coctionem, auferimus quicquid terreum est, ac nimirum etiam spumam, ollam ab igni tollimus: deinde plane frigere sinimus. ubi iam frigida sit, quod supra fluitat, abijcimus. totum postea sic frigefactum igni excalfacimus, & ubi ferbuerit, tollimus. & ubi frigescat, iterum quodcumque superfluitat, excipimus. ubi uero tertio ferbuerit, frigefactum sit, & excrementum abiectum, apomeli confectum in uas fictile conijcimus. sunt autem ad hoc accommodata, quæ philadelphia, & caryena, & omphacera nominantur. id reponimus in cella uinaria, ubi uinum reconditum moueri non solet. Est uero perspicuum, hoc esse diutius decoquendum. nam si ollam auferas, ubi feruere incepit, aut parum ferbuerit, imperfectam coctionem facies: & excrementum terreum in ea relinquetur, quod efficere poterit, ut potius putrescat, & corrumpatur. Est autem duplex apomelitis compositio. alterum sit, cum soli faui, posteaquâ mel expressum fuerit, in aqua decoquuntur: quod rustici plerunque faciunt: quod & uinosum, & crassum, & nigrius est: alterum uero, quale ego descripsi: in quo mellis potius, quàm fauorum usus cernitur: quandoquidem faui in aqua tum lauâtur, non coquuntur: cum tamen mel totum cû aqua decoquatur. hacq; compositione nos semper utimur, aquæ solius portione ut plurimum deuitata: siquidē ea ægrotis febricitantibus neque pauca, neque exigua mala solet inuehere.

De confectiōe, quæ διακοδίαν dicitur, Galeni.

CAP. XVIII.

VNI aquæ sextario capita papaveris decem ini-
ciuntur. præmacerantur unum diem & noctem, si hu-
midiora, & molliora fuerint. si vero duriora & siccio-
ra sunt, etiam diutius, quam unum diem. melius uero
est, nondum indurata accipere. estq; perspicuum, ual-
de mollia abijcienda esse. nam sicciora exiguum suc-
cum habent, humidiora uero multum quidem, sed in-
concoctum adhuc, & aquosum, & debile. quam ob
rem ex humidis, & palustribus locis accepta fugienda
sunt. numerum uero, quem dixi indi oportere, iuxta
aquæ proportionem, de ijs, quorum est mediocris ma-
gnitudo, intelligere oportet. quædam nanque sunt mo-
deratis maiora, quædam minora, quædam uero media,
ut plerunque esse solent. ex his prædictum numerum
ad sextarium conijce. Coquendi terminus esto, non
ut tertia, aut quarta, aut aliqua alia talis pars aquæ re-
stet, uerum cum primum tota flaccida facta fuerint;
quippe cum eorum succū uelimus exprimere. id quod
satis usū ueniet, eis flaccidis effectis. huic succo mellis
dimidiam mensuram adiiciendam censeo: & igni sumi
experti coquendum simul ad atticī mellis consistentiā.
coquenda præterea sunt in aqua pluvia, aut fontana.
Vsus eius est in ijs, quibus somno opus est: quibus e-
tiam sæpe medicamenta ex opio confecta damus. qui-
bus tenuis defluxio a capite ad asperam arteriam destil-
lat, quæ propter tussēs insequentes dormire non sinit.
in hijs consueui etiam medicamenti confectiōem ex
sapa parare. satis autem ad eiusmodi coquitur, cum ca-
pita papaveris ad aquæ medietatem fuerint decocta.
quinetiam ex passo, & sapa cretica melius, quam ex
melle coquitur: ubi fluxus ualde tenuis sit. mel enim
attenuandi uim habet. & tunc fugiendum est, quoniā
tenuis defluxus augeat. huic etiam medicamento, dum
coquitur, radix glycyrrizę addenda est, quo simul co-
quatur. ubi hæc non suppetat, succus imponendus,
qui ex Creta aduehitur. si uero copia defluxus a capite
delati

delati in pulmone consistat, confectio ex melle est accommodatior. ergo ad id quod urget, animum aduertens, ubi in somnum uertitur æger, aut quod ex melle constat, aut quod sine melle apparatus est, medicamentum dabis. aliquando etiam utrunque permiscebis, ad id quod urget, in miscendo intentus, ut scias cuius nam maior imponenda sit copia. datur uero commoderata mensura, duorum satis magnorum cochlearium magnitudo. hanc mensuram augebis, aut minues, habita ratione magnitudinis corporis, cui das, itemq; ætatis, anniq; temporis, & regionis. In his enim omnibus, frigidioribus minimum dabis, calidioribus amplius. habita uero etiam ratione quantitatis, & qualitatis ipsius defluxionis, te plus, minusq; daturum plane patet: siquidem hoc in omnibus auxilijs est commune.

De eadem confectioe ex capitibus papauerum, Philagry. ex libro de potionibus suauibus. CAP. XIX.

E G O non solum ijs, qui se quieti tradidissent, somnoq; indigerent, confectionem ex capitibus papaueris exhibui, aut ad tusses arcendas dedi, in quibus & dandi tempus, & mensuram rite Galenus definiuit: sed etiam ijs, qui uehementi febris iactarentur, quique calore, quem ferre non possent, affligerentur, & os uentriculi ardore opprimeretur: itemq; in crysipelate, & alio calido quouis affectu. in quibus etiam ualde quantitatem auximus, ut quinque & sex cochlearia daremus. idq; non semel, sed & bis, & ter: idq; sæpius in die. nec solum in statu morborum, quos febris affert, sed etiam ante statum, & uero etiã ante concoctionem euidẽtem: in quibus uigilia, calorq; acer aut magnus quidam hominem oppugnabat. Idcirco recte facere mihi uidentur, qui ante statum morborum, qui ex febre existunt, bibere hanc confectionem uolunt, ut oxymel admisceant: quandoquidem oxymel eius materiæ crassitudinem attenuat: seruatq; confectio suam uim refrigerandi, & celeritati concoctionis nullum affert incommodum. nec solum uero in febribus ex humorum crassorum

forum corruptela accensis, oxymel admiscere, & præsertim cum ante statum damus, sed etiam in uisceribus obstructis, ut iecore, pulmone, liene, & eiusmodi febribus adurentibus. tunc autem quinque aut sex perfecta cochlearia damus, nec frigiditatem nimiam, quemadmodum in ijs, quos tussis absque febre uexat, pertimescimus. Calorem enim, qui præter naturam est, corrigimus, cui etiam conuenit quantitas medicamenti, ut ad naturalem calorem redigatur: cum minime uide licet uehementibus potionibus accenditur. sed non solum febris, uerum etiam accessio debent conuenire: ut uterque uigor, & priuæ accessionis, & morbi ipsius, in unum incidat. Vehementes autem potiones uoco eas, quæ magnopere augentur, cum morbum crisi dissolutum iri speramus. nam ante morbi uigorem, cum nobis persuademus, crisi nihil mouere posse, nos refrigerationis causa potione utimur: eiusque moderatam mensuram damus. sed eandem etiam dare poterit quispiam in statu, uel solam, uel cum oxymelite: & cum omphacomelite, modicum tamen admiscens. & alioqui etiam cum rhodomelle, & uino aliquo eorum, quæ permeant: ac præsertim si confectio ex aqua facta sit: cum aqua suapte natura tardi sit transitus. Est autem paulo melius ad capita papauerum decoquenda, uinum quod magis tenue ac perlucidum sit, quam aquam, assumere. ita enim melius penetrat, & roborandi quoque uim habet. quinctiam in cute densiore hoc uinum admixtum melius adiuuat: quemadmodum etiam omphacomeli aptius est in corporibus rarioribus, aut ore uentriculi imbecilliore; & magis etiam si cibi fastidio teneatur. ijs præterea, qui dulcia bibunt, aut aliquem in uentre habent medicamentosum humorem fluentem, aut biliosum, ijs qui ita affecti sint, rhodomeli admiscebis. atque hæc quidem in febribus satis distincta sint nobis. cæterarum uero affectionum deinceps est facienda commemoratio. Hic igitur potus non solum pulmone suppurato, & defluxione oppresso, & tussienti utilis est, sed cæteris itidem uisceribus.

qua m

quam ob rem damus non modo hepaticis, & splenetis, sed etiam quibus renes, & uesica uitium contraxerunt: si modo calida sit affectio. ergo urinæ stillicidia, quæ ex lotij acrimonia sint exorta, præcipue uero in balneo, aut ante balneum, copiose datus efficacissime comprimit. instituendaq; ijs est uictus ratio crassior, & succi melioris. Ad renum autem uitia, & cum ilia, atque lumbi calidiores sunt, hic potus ualde facit. iteq; accommodatus est, ijs quibus diabete, & cholericæ affectiones periculum minantur. in quibus utrisque si nihil uetet, frigida temperatus, sæpe est utilissimus. etenim extremum cholericorum affectuum remedium frigidus potus est. sed totus uenter prius roborari debet melino, & mastichino, & vix acerbæ succo, & aliqua portiuncula aluminis scissilis, & cæteris generis eiusdem: totaq; ægroti cutis diutius confricanda est manibus inunctis, aut etiam linteis mollibus: tum cucurbitulæ dorso, scapulis, & thoraci affigendæ: postremo hunc potum calido omphacomelite temperatum dabimus. si uero his peractis inanitio ualde perduret, sitq; aliqua syncopes, & conuulsionis suspicio, atque timor, ad frigidæ portionem necesse est confugere. thoracem uero euacuabis, si hoc quoque opus esse propter uigilias, aut calorem immoderatum uidebis. si uero concoquendus morbus sit, butyro, & terebinthina, & iride, vna cum eis uti poteris. si inueterarit, mel quoque & similia danda erunt, & cum somno se tradiderit, potum ipsum dabis. si uero humores contentos secare, & abstergere oporteat, tum hæc ipsa, tum uero etiam pulgij comam, itemq; hyssopi, & adianti, & panacis ex aqua decoques: atque etiam oxymel solum, uel cum herbarum decoctione propinabis. id quod facies eo tempore, quod ante dixi, una cum medicamento, quod ex papauerum capitibus conficitur: & si opus fuerit, etiam de die, aut alio quoque aliquo nocturno tempore, cum febris ardens aliqua, aut uigiliæ urgeant.

Phalagq

Philagrij, de confessione ex malis cydonijs, & quæ ex cornis et aqua fit. ex eodem libro excepta. CAP. XX.

CONFECTIO ex malis cydonijs ad hunc modum paratur. aufertur cortex, & medulla: & coquuntur ex optima aqua fontana, donec tertia pars aquæ cōsumatur: reliquæ uero duæ partes uasis fictilibus recte infunduntur, & prædictis locis accommodatis reponuntur. Fit hoc uinosum & austerum, & potum cœliacis prodest: & os uētriculi imbecillum atque hepar cor roborat, cum se ipsis humidiora quandoque sunt facta. quādoque autem optimum mel admixtum perfecta iam coctione inditur: idq; non solum uoluptatis causa, sed etiam ut compositio conseruetur. humor enim, si in eo mel sit, non facile putrescit. est ergo perspicuum, id conuenire ijs morbis, in quibus abstergendum unā, & adstringendum sit: quales sunt partium internarum ulceratarum: ut oris uentriculi, atque stomachi. Huic similis quidam potus ex aliis quibusdam fit, & præsertim ex iis, quæ corna dicuntur: qui & eodem modo cōficitur, & parem ei, qui ex cydonijs fit, usum habet.

De omphacomelite, Philagrij. ex eodem libro.

CAP. XXI.

ACRESTÆ racemos prope initium maturationis capere oportet, cum acidam qualitatem consistentem adhuc seruant, neque adstrictionis sunt expertes: deinde loco temperato reponere tribus, aut quatuor diebus: ac præcipue si aër ambiens sit humidior. postquam uero repositi fuerint, exprimendi sunt, succusq; in uitreum uas excipiendus: tribusq; succi partibus una mellis optimi despumati adiicienda. multis uero diebus id insolabis, usque dum acrestæ humor feruefactus consistat: id quod longo tēpore fieri solet: deinde in sublimiore parte domus seruato, ne putrescat. ita ego medicamentum hoc facere, & ad prædictas affectiones uti cōfueui. itemq; in ijs, quorum intestina diuturnis & tenuibus defluxionibus infestantur sic, ut cōtinuè excretionibus ex quadam intemperie calida fiant. id etiam dare soleo

soleo ijs, quibus os uentriculi propter calidam simul, atque humidam affectionem nō appetit: cum prius per alia quædam absterfero ea quæ ad ipsum uentriculi os humores quosdam uitiosos mittunt, & ne appetitus excitetur, prohibent. do etiam non præmissa absterfione ijs, quibus succus non fuit epotus. probe enim inappetentias omphacomeli potum sedat: ac præcipue si meracius potui detur. confert etiam ijs, qui propter corporis raritatem ex tenuitate humorum fluentium, animo linguuntur; & præsertim in febribus: quorum repentina purgatio, sine perspicua excretionē facta, morbi naturam ualde producit. in quo genere affectionis tota curationis uis in uino quod permeet, & alicuius adstrictionis particeps sit, collocata est. si tale non adsit, poterimus uino tenuis substantiæ, & flauī coloris hunc potum miscere, & ita ex pane propinare. atque æstate quidem aqua frigida temperatum, si nulla in partibus principem locum tenentibus inflammatio sit: hyeme uero, calida necessario. Cumq; hæc syncope uehemens accidit, semper calida temperare oportet. est etiam, cum acutissima distributione in acutissimis syncopis indigemus. atque ijs quidem, qui ita exoluuntur, accommodatum est, quod & cito distribuitur, & quod ad continendum ualet. taleq; crit merito, quod calidā, & adstringentem in se uim habeat. nam ui caloris penetrat, adstrictionis autem ui permanet. his ergo rationibus omphacomeli est accommodatum. nam mel in se habet, ut penetret: itemq; acris qualitas: adstrictio uero, quæ suapte natura tarde permeat, est permanens. sed erit præstantius, si uinum assumpserit, ut acidam in eo facultatem, qua succi attenuantur, obtundamus. ideoq; uinum fuluum & subdulce, & non admodum tenue, est ad miscendum accommodatius. ergo ad calidas intemperies, & morbos, utilem comperies utrunque potum, & qui ex capitibus papaueris, & qui ex acresta, & melle fit: & post hos, eum, qui ex rosis, & melle conficitur: quod etiam omphacomeli superat. & ob eam ipsam causam his, qui propter mordaces & calidos humores, atque

que etiam feбри acutissima exuruntur, utilissimum est: in quibus uidelicet non est molesta uētris solutio. nam in eiusmodi illud est præstantius. februm enim affectio nem simul concoqui par est, ut ita utrumque eorum potestea detur.

De rhodemelite, Philagry, ex eodem libro.

CAP. XXII.

MEL rosaceum tres succi rosarum excolati partes, unamq; mellis capit. coquitur ad solem eodem modo, quo omphacomeli. leuiter autem adstringit, & refrigerat, & nonnihil etiam absterget, & nescio quid acrimonie nanciscitur. ideoq; ori confert, quod calida inflammatione, & quod ob talis fluxionis defluxum laboret. leuiter enim id quod delabitur, comprimit: & quod feruet, moderate refrigerat: potestq; acrimoniam retundere non secus, quam potus ex capitibus papaueris facit. ita etiam facit in humoribus, qui in profundo sunt siti. nam ut abstergerendi eluit mordaces humores, & refrigerium affert ijs, qui calore, & morfu uexantur: & adstrictione naturales facultates corroborat. Præterea uero aqua mixtum, cum alijs, tum uero etiam febricitantibus damus, cum uigor accessionis, & morbi ipsius iam constiterit. ijs quoque, in quibus non est humorum redundantia, dari potest absque omnimoda euacuatione: itemq; ijs, in quibus accensi sunt humores, aut noxia euomuerunt, aut excrementa infesta per inferiora expulsa sunt. sed in ijs qui exuruntur, eius potio continua erit, ut aliquis medicamentosus humor ad os uentriculi ex partibus adiacentibus intercidat. ac sæpe numero etiam in febribus una tantum potio copiosior, in tempore congruo data, integram morbi solutionem potuit asserre, prouocato sudore, aut citata aluo, aut uomitu moto, quæ ex cæteris quoque potionibus in uigore datis consequi consueuerunt.

De selinato, Philagry, ex eodem. CAP. XXIII.

APII decoctum, & flatum incōcoctum & crudum facit: & copiam humorum per urinas ducit. idq; dari conuenit ijs, qui feбри iactantur: & præsertim si acuta febris

febris sit: cum non confertis crisibus earum solutio perficitur, sed concoctione ea, quæ adiuuans nominatur. sed præstat radices modice decoquere, ne ita uehemens sit. & antequam humores febrem accendentes discernantur, non erit potui dandum.

De oxymelite, Galeni.

C A P. XXIIII.

C V M melicrati facultas cætera omnia habeat, quæ ad acutos morbos opus sunt: in uno tamen duntaxat eis est contraria, quod supercalfacta in bilem conuertatur. hanc eius mutationem aceti permixtio cohibens, præstantissimum medicamentum efficit. tantumq; aceti melicrato addendum est, quantum satis sit, ut facultas in bilem conuertendi corrigatur. id enim sitim non afferet, sputaq; non omnino crassa & glutinosa, facile educet. has uero ambas eius actiones, sequitur etiã oris & faucium humectatio. & qua ratione hæc efficit, eadem quoque iecori, & lieni summe est accommodatum, cum uiscera absque molestia expurget. In pulmonis uero, thoracisq; affectionibus eius usus est plurimus. maximamq; affert utilitatem propter commoderatã aquæ, aceti, ac mellis mixtionem. tale enim oxymeli spiritum crassum, & flatuosum in hypochondrio secat: & flatus rumpens, uiasq; omnes expurgans, ad urinas serosa, & biliosa excrementa deducit. Oxymeli igitur mediocriter temperatum, noxas omnes, quæ ex melicrato, uino, & aqua oriuntur, effugiens, solum nocet interdum, quod intestinum radit: idq; facit ijs, qui intestinum imbecillius habent natura, & quod ad patiendũ sit idoneum. Cum igitur mel facultate calidum sit, & in bilim cito in calidis corporibus uertatur, idcirco edulium est pituitosioribus naturis, & senioribus, ac morbis frigidis accommodatum. at oxymeli omni ætati, & naturæ ad tuendam ualitudinem utilissimum est, cum omnes angustos mentus aperiat, sic ut crassus, aut glutinosus humor nusquam contineatur. quam etiam ob rem medicamenta, quæ tueri ualitudinem à medicis dicuntur, attenuante facultate sunt prædita. ac tibi quoque & ratione & experientia perpendenti ea, quæ ad uictum attenuantem

renuantem faciunt, oxymeli accommodatissimum uidebitur. nam neque mali succi est, neque stomacho infensum, neque ullam aliam absurdam facultatem habet. Si uero scilliticum acetum fuerit, ita non modo eorum, quæ ad uictus rationem, sed omnium medicamentorum accommodatissimum ad incidendum est. conuenitq; hoc uti, itemq; uino, & aceto eos, qui summe incidere & attenuare morbum, qui in corpore sit, quod crassum, glutinosum, & pituitosum excrementum contineat. atque infinitos prope uidi, qui ex aceti scillitici, atque etiam uini usu ad uitæ finem usque sani uixerunt. oxymeli uero hoc modo conficiendum est. Melli optimo super carbonibus spumam aufer: in ipsumq; tantum aceti conijce, quantum gustanti nec acidum nimis, nec dulce uideatur. ac denuo super carbones coque, quoad plane in unum coierint amborum facultates, nec appareat gustanti acetum adhuc crudum. hinc ab igni auferes. cūq; uti uoles, aquā miscebis, ita temperans, ut uinū. ergo melius erit ex fumentis gustu, quā nostro, iudicium de modo facere, id esse fumentis naturæ aptissimum oxymeli existimantes, quod utique est iucundissimum: proindeq; utile: aduersissimumq; esse, quod est iniucundissimum. Eius tamen primam mistionem, ut quamplurimis conueniat, talem esse oportet. uni aceti parti, mellis, a quo abiecta spuma sit, duplum miscendū est. Cum aqua uero statim ita in initio facies. melli quadruplum optimæ aquæ admiscebis. deinde coques mediocriter, quoad spumare desinat. ac malum quidem mel multum spumæ egerit, quam ob rem est etiam coquendum diutius: optimum uero, ut breuissimo tempore coquitur, sic minimum spumæ emittit: unde nec pari ei coctione opus est. plurima igitur coctio quartam partem eius, quod initio inditum est, amittit. Conficitur etiā oxymeli, tribus statim ab initio mixtis, ut sit aceti pars una, mellis duæ, & aquæ quatuor. hæcq; ad tertiam, aut quartam partem coquuntur: spuma interim detracta. siq; ualentius facere uolueris, tantundem aceti & mellis inijcies.

Aceti

*Aceti scillitici, & uinorum confectio, ex Diosco-
ride.*

CAP. XXV.

ACETVM scillinum fit hoc modo. Scillæ purgata & candida minam concidimus, & in boni aceti sextarios sex conijcimus: & uase diligenter operto sex menses ita sinimus. tum exceptam Scillam exprimimus, atque abijcimus: defecatum uero acetum in uase funditur, ac reponitur. Datur quotidie ieiunis sorbendum, inter initia modicum, paulatim adaugendo usque ad cyathum. nonnulli tamen duos cyathos, aut plures etiam dederunt. Scilliten autem uinum sic facies. Scillæ purgata & dissectæ minas tres in musti boni metretam Italicā demittito. operculo obducito, ac semestri spatio sic dimittito. post id tempus excolatum uinum recondito. uetustate fit præstantius. eius tamen usus in febribus, & cum internæ partes ulceratæ sunt, fugiendus est. Quod uero meliten appellant, datur in longis febribus. nam & aluum mollit, & urinas cit: prodest articulorum doloribus, & iis, qui infirmo capite sunt. Ita uero condies, ut ad quinque austeri musti congios mellis congiū, & salis cyathum addas. in amplo uase conficiendum est, quo magis ad effervescedum locus detur. salq; prædictus paulatim inspergendus, donec ferueat. cumq; feruere cessauerit, in aliud dolium diffundetur.

Musti confectio.

MVL S V M præstat id, quod ex uetere, austeroq; uino, & melle probato conficitur. minus enim inflat. mulsum uero plerūque fit, ut duabus uini metretis una mellis adijciatur. Quidā uero, ut celerius præberi possit, mel cum uino decoquunt: sicq; in uasa diffundunt. alij, utilitatis gratia, musti sextarijs sex unum mellis addunt: & ubi deferbuit, in dolia diffundunt. dulce autem permanet.

Vini ex cotoneis malis confectio.

CYDONITEN uinum, quod meliten aliqui uocant, ita condies. mala feminibus purgato, & raporum modo concidito: tum in musti metretam malorum minas. xij demissas triginta diebus finito. uinū postea de-

K fecatum

fecatum recondito. Quin etiam malomel, quod cydonomel itidem nominant, hoc modo fit. mala seminibus purgata in eam copiam mellis conijciuntur, ut eo demerla obruantur. mitescit hoc post annum mulso simile. Vtrunque uero adstringendi uim habet, stomacho prodest: dysentericis, hepaticis, renū uitiis, & urinæ difficultati accommodatum.

Hydromali confectio.

FIT hydromalum, ut malorum cotoneorum succi sextarijs quatuor, mellis octo, & aquæ duodecim sextarii misceantur. sub canicula insolato. eandē, quam prædicta, uim habet.

Alia eiusdem confectio.

MALA cydonia optima xxxij seminibus purgata calamo in tenues partes diffecato, eaq; in mellis præstantissimi sextarios octo conijcito. post octo menses aque pluuiæ ueteris sextarios duodecim addito: & in æstu caniculæ insolato: a pluuiæ, & rore custodito.

Vinum ex punicis confectum.

EX punicis conficies hoc modo. Sumito matura punica sine nucleis. ab acinis eorum succum exprimito, & ad tertias decoctum reponito. hoc cōtra internas fluxiones, & fluidas febres efficax est: stomacho prodest, atque aluum adstringit.

De rosaceo uino.

RHODITEN hoc modo condies. Rosarum siccarum, & tusarum minam linteolo deligatam in sextarios octo multi demergito, & operculum obducito. post tres menses defecatum in uas transfundito, ac reponito. Vtile est iis, qui febrim non habent. & ad humidas aluos, & ad tormina intestinorum facit.

Rosacei confectio.

CONFICITVR præterea ex rosarum succo, & melle commixtis, quod rhodomel uocatur.

De uino ex myrti baccis.

VINVM mytiten sic facito. myrti quam maturissimas baccas nigras sumito, & in sole siccatas tundito. earumq; tusarum modio tres aquæ heminas, & uini au-

steri

steri tantundem miscebis : sicq; exprimes, & repones .
hoc uehementer adstringit, & stomacho accommoda-
tum est . fluxionibus uentris & stomachi prodest . & ad
internas ulcerationes , & ad fluxum muliebrem ualet .
& capillos etiam denigrat .

Omphacitæ confectio .

OMPHACITEN sic faciunt . Vua nondū peni-
tus matura, sed adhuc acerba, in cratibus disposita, are-
scit ad solem diebus tribus aut quatuor, donec racemi
rugas contrahant : tum uinum expressum cadis insola-
tur . idq; adstringēdi uim habet, & stomacho idoneum
est . Creditur quoque in pestilentibus constitutionibus
utiliter bibi . sed huiusmodi uinum non nisi post mul-
tos annos bibi potest .

Picatum uinum quomodo fiat .

VINVM picatum ex liquida pice, & musto confici-
tur . pix uero prius lauanda est marina, aut muria, us-
quedum exalbescat, & marina aqua pura defluat . po-
stea uero lauanda iterum est aqua dulci . & octo musti
congiis una picis uncia adicitur . & ita permittitur . ubi
deferbuerint, & constiterint, in uasa diffunduntur . Ca-
lescit picatum uinum, concoctiones adiuuat, abster-
git, repurgat, utileq; est pectoris, uentris, iecoris, lie-
nis, & muliebrium locorum doloribus : itemq; diuti-
nis defluxionibus, & exulcerationibus, quæ in profun-
do sint, si febris absit . Iam uero ad tussis, tardas con-
coctiones, inflationes, & suspiria facit .

De absinthite uino .

VINVM absinthitem sic condire oportet . Ponti-
ci absinthij pondo libram cum musti quadraginta octo
Italicarum amphorarum sextarijs decoque usque ad ter-
tias . tum superinfunde musti sextarios sex, absinthijq;
pondo semissem : omniaq; diligenter mixta in uasa dif-
funde, & repone . Est autem stomacho idoneum, uri-
nas ciet, hepaticis, regio morbo, & renum uitij auxili-
atur . tarde concoquentibus utile est, itemq; cibum
auerfantibus, & ijs, quibus iam longo tempore præcor-
dia tenduntur . efficax etiam est contra inflationes, ro-

tundos alui lumbricos, & menstruas purgationes suppressas.

Elleboriten quomodo facias.

FACIES autem elleboriten hoc modo. Ellebori nigri uncias duodecim, aphronitri uncias quatuor, musti heminas duodecim diebus quindecim macerato: & percolatis post sex menses utitor. id etiam partum enecat. datur cyathus.

Esammonea ut fiat.

SCAMMONITEN facies sic. Scammoneæ radicis per messem effossæ uncias quindecim in linteolo ligatas in musti congium unum conijce: & diebus triginta finito. aluum purgat: bilem, ac pituitam trahit.

Ex thymo quomodo condiatur.

THYMI contusi & cribrati triobolos centum linteo colligatos in musti amphoram demittito. facit hoc ad agras concoctiones, cibi fastidia, ructus difficultatē, neruorum, & hypochondriorum dolores, hybernos horrores, & denique ad uenenata animalia, quorum ictum frigus insequitur, & locus computrescit.

Dioclis uinum sanitatem conseruans.

CAP. XXVI.

CVM in dolia coniectum mustum fuerit, in metretas decem prasij minam indito.

Herodoti, de uino propinando. CAP. XXVII.

In hoc capite plurima esse menda conspiciuntur.

CVM dandi uini duplex sit ratio, ususq; postulet, ut uinum demus, uel ut febrim soluamus, uel ut concretionem fluentem sistamus, ideo in ijs uini exhibitione omnino utendum est eò, ut uires confirmemus. at quibus, ut febris infirmetur, uinum damus, sit ut alijs dandum, alijs non dandum esse iudicemus: siquidem non una est indicatio. atque ætas quidem est ad hoc idonea ea, quæ floret. uel quæ non multum absit. præterea uiri aptiores ad hoc sunt, quam fœminæ: tempus uernum, & æstiuum: naturæ perhumidæ. itemq; non multæ calidæ febres, breues, & quæ sine symptomatibus accedunt: & quæ in firma declinatione sunt, potius quam

quam quæ declinare incipiunt. Omnino autem ad hoc inepti sunt, qui cum duritie, aut inflammatione partium ægrotant, sicciq; sunt, & difficulter perspirantur: quiq; febres continuas habent: & quibus nervosa pars noxam contraxit. Vinum autem ieiunis dandum est, indita quinta aquæ calidissimæ parte: siq; admodum potens sit, quarta. Sed si defecabitur, magis etiam eius vis infringetur. siquidem multum eius perspiratur. Primam uero eius exhibitionem remissam esse oportet, habita interim ratione cōsuetudinis: siq; facile ferat, etiam secundo loco dandum erit: siq; promptus capiat, etiam tertio. Iis uero qui præbiberi consueuerūt, bibacesq; alioqui sunt, hortandi sunt, ut ad sex usque heminas bibant. Qui uero athletarum uitam degunt, quiq; consueti sunt ad ludos, quos apocottabissimos uocant, cum uidelicet poculis plenis alter alteri propinat, duplum, si uelint præbiant, & euomant. tunc enim ex consuetudine datus eis humor acer & pituitosus excernetur. Adhortandi quoque sunt, ut qui uelint, in medio cibo bibant, & etiam post sumptum cibum definitam mensuram assumant. Sed potus omnibus ne serius duarum horarum spatio a cibo sumpto detur. si postea siti urgebuntur, aquam bibant. Qui uero frigidum aliquid sumpserant, ijs in medio cibo, aut post cibum potus exhibeatur. Qui uero ieiuni bibere non consueuerunt, nec possunt absque cibo potum sumere, si uoluerimus nuda corpora a uino contingi, frustula panis in uinum temperatum calidum cōfracta injiciemus, sorbendum dabimus, atque ut ita temperatum sumant, iubebimus. ita enim pro portione respondebit potatio ni quæ ieiuno stomacho fit. Eadem quoque & in senibus, & in pueris, & in plerisque mulieribus facienda sunt. itemq; in iis, qui parum bibunt, uel qui suapte natura læduntur. qui uero a paucis initium sumunt, & in medio cibo uini indigent, iis ante, & post etiam, consuetam aquam dabimus. omnes uero, quibus febris infirmandæ causā uinū damus, si res ex sententia succedunt, cogere oportet, ut dilutius quam eis conveniat, ebibant.

bant. mensuram uero in omnibus communem defini-
re, cum magna & prope infinita sit in iis, qui sumptur
sunt, differentia, non possumus: & tamen danda opera
est, ut medium terminum inter plurimum & minimum
determinemus. ne plus igitur quam tres heminas, nec
minus quam unam bibant. iis uero qui ieiuni bibunt,
dum apocottabissimum exercent, tertia præterea epoti
pars adiungatur. qui uero post longū tempus loti sunt,
portio consueta dari eis debet: itemq; iis, quibus a bal-
neo uinum damus. Omnibus enim, qui datum uinum
biberint, sequenti die si bibant, aquæ potionem com-
mendamus. quam nisi eis persuaserimus, admonendi
erunt, ut paucio uino utantur. & copia etiam alimenti
minuenda erit. qui uero febris infirmandæ causa secun-
dum balneum ingrediuntur, in eisdem uinis perseuera-
re oportet. qui uero causa refectionis, hi debent ad ro-
bustiora transire. Sed transitus ne fiat confertim & re-
pente, sed pedetentim. Nūc uero signa, quæ sequi eos
debent, quibus recte uinum sit datum, exponenda sunt
nobis. nam his cognitis mala quoque simul intelligen-
tur. ergo faciei rubor cū naturali coloris elegantia con-
iunctus, commoda spiratio, sudores calidi per totum
corpus, capitis leuitas, partium corporis agilitas, ani-
mi hilaritas, oculus humidus consequentur. tum uero
sentiet se recte lotum, & ad uinum recte erit affectus:
& postquam biberit, cibos magnopere appetet, & eo-
rum usum commodè feret. itemq; ructus, a quibus le-
uabitur, excitabuntur, & a cibo potum quæret. mode-
rati sudores prodibunt, qui paulo post cessabunt: uri-
na excernetur. corpus denique reddetur molle, & pro-
be coloratum. qui uero incommode uinum sumpse-
runt, eos sequetur faciei pallor, & siccitas per omnia,
uel certe plurima corporis membra: ac, sicubi signifi-
cat, sudor frigidus apparebit, una cum capitis grauita-
te, in quo eger omnium artuum motus cōspicietur: itemq;
animi demissio, & stomachus ad cibum supinus, & si-
tis quæ sedari potando non poterit, & æstus in hypo-
chondrio, & uoluntas eructandi, nec ulli ructus fient:
siq;

siq; fiant, nihil leuabunt, uesica sæpe urinam retinens, atque etiam paulatim eam reddens. eorum quoque pulsus densus erit necessario. Cum hæc tum omnia, tum plurima appareant, si nausea eos tentabit, uomitus statim imperabitur. Si nausea non adsit, ipsi tamen alioqui facile uomant, tunc etiam, ut uomant, iniungemus: si difficulter uomant, aquam calidam potui dantes laborem sedabimus. Qui uero febrim habent, si euomant, & longa fuerit accessio, post uomitum exiguo cibo sunt alendi: si breuis, post sequentis diei somnum. Si non euomuerint, in ijs cauere oportet diatriton, & medijs diebus assiduus potus temporibus à nobis definitis dandus erit. noxium enim est, cum febres post uini portionem accidunt, siccitate in ægro regendo uti. quam ob rem par est, ut continuis potionibus humectantes particulas corporis exsiccatas, uini portione expediamus & liberemus.

Antylli, de collutione, ex tertio de auxilijs, quæ extrinsecus adhibentur. CAP. XXVIII.

COLLUTIO sitim lenit, oris siccitatem humectat, linguæ asperitatem læuigat, dissolutionem mitigat, ac quod in dentibus uiscidum est, expurgat. ac collutio quidem non solum in remissione danda est, sed etiam moderate in omni tempore, præter quam in principio, ea uti possumus. gargarizatio uero iuuat ipsa quidem parum, extremas stomachi partes humectans, sed tamen magis etiam lædit, cum materiam sursum petentem efficiens, caput obstruat.

De potu. ex libro eodem Antylli. CAP. XXIX.

AQUA calida quoquo modo omnibus ægrotantibus in temporibus opportunis danda est: frigida uero, præcipue ut calorem, qui non ex alia affectione, puta ab inflammatione sit exortus, sed ipse per se uexet, ut in ardentibus febribus flammeis, exhibetur. Per obfistentiam uero frigidam damus iis, qui frigida potioni sunt assueti, & qui alieni sunt ab usu calida, aut quibus stomachus in morbo propter calidam potionem subuertitur. Si uero ob febris æstum frigidam quis bibat,

K 4 is uo-

is uoraciter, & largius bibat: si ob aliam quampiam causam, parum, et quasi sorbeat. Cauendum autem est, ne statim a cibo bibatur, nisi uinum, & frigida. acetum namque per se non damus, sicut ne uinū quidem, nisi quandoque paululum, & medicamenti uice. posca uero datur iis, qui sanguinem reieciunt: præsertim uero si a stomacho, aut uentre fiat reiectio. atque etiam iis, quos nausea uehementer exercet. & qui in navigationibus nimium expurgantur. quandoque etiam pituitosis poscamus, ut pituitam euomat. & oxymeli sumimus, ut affectionibus thoracem infestantibus succurramus, & cum quispiam fungos comedit, atque etiam ubi quis gypsum potauit, & magis quoque, ubi taurinum sanguinem bibit. mulsum uero uinum utrum alicui egrotanti accommodatum sit, ego certe non noui. at melicratum & iis prodest, qui febrem habent, & iis qui sine febre neruorum affectionibus correpti sunt. hydromeli uero, & apomeli, & melimalum ipsa per se non sunt idonei potus: quandoquidem facile corrumpuntur, & acelescunt. ori uero satis accommodata sunt ijs, qui non appetunt in febribus non prauis, & morbis qui iam in ueterarint, & a quibus febris absit: si minus apte datum alimentum est, nobisq; placet statim a cibo & frigidam, & uinum dare, horum aliquid sumemus. tum enim corpus, & præsertim uenter, & stomachus iam expleta nihil mali neque a morsu frigida, neque a uini facultate, atque uino patientur. ex quo fit, ut neque ieiunis, neque multo post cibum, demus: cum simile sit si longo post cibum assumptum tempore, ac si ieiunis propinemus. post potionem uero cibos statim offerre, ne accommodatum quidem est iis, qui ieiuni præbunt. uinum enim & frigida prius corpus lædunt, quam cibi ingrediantur. Sed neque conuenit dare iis, qui multo ante comederunt, & postea superbibunt. nam quomodo hæc frigida morsum possint retundere, aut uini potentiam hebetare, cum iam confecta sint, nihil est quod afferri posse uideatur.

Herodoti

*Herodoti de potu: & quonam accessionis tempore potu sit
utendum.*

C A P. XXX.

C V M tota annotatio integra sectione in principiū, statum, & declinationem, diuidatur, omnem partem ad potum præbendum necessariam inueniemus. Qui igitur sumpto cibo febricitarint, aut facta conuenienti ciborum corruptione, si in principijs quoque annotationum nutriti fuerint, uel suspicio est, ne quid uitiosi alimenti sumperint, si eis uomendum esse iudicauerimus, his vomitum post assumptum potum imperabimus. quibus quidem, ut reliquæ diligenter expurgentur, etiam secundo loco dabimus: & sæpe etiam, ut res subiectæ tēperentur, & per inferiora secedant. sed aliæ quoque circumstantiæ inueniri possunt, quæ potum in principio annotationum postulēt: qualis est infantium ætas. sed id demum tempus opportunum existimamus, cum nec serius, nec citius datur. qui vero potum auersantur, & ob eam causam in periculo uersantur, id quod in difficilibus instantijs fieri solet, si in principio accessionis potum expetant, non erit eis negandus. In temporibus uero incrementi plures causæ dandi potus sunt. ergo si uehemens sitis in accessionibus quosdam inuadat, ferriq; ea ægre possit, non ex malicia, & incremento morborum, sed ex quadam propria mali qualitate, omnino necesse est symptoma mitigare: quod nisi fiat, febris magnitudinem multo magis sitis augebit. qua in re spectanda est etiam ægrotantis natura. nam si in cæteris tolerans patiensq; sit, & sitim non ferat, profecto aptus erit, ut in accessionis incremento bibat: & item qui multum biliosi humoris in stomacho acervant, & magno cum labore id reijciunt, & quodammodo leuantur, sed extrema frigent, pallidiq; ipsi sunt, & prope deficient, neque decubitus ferunt, exulti atque enecti siti, quamuis ab excretionem leuari debuissent, cum ex quibusdā numeris constitutis hæc uicissitudine quadam patiantur, neque quiescunt, neque ad extremas usque partes febris peruenit, si multum humoris eis præbuerimus, eos quodammodo abluemus. ijs cum euo-

muerint,

muerint, accidit ut statim post assumptionem, & uom-
tum, calor confertim per corpus euehatur: & ad sta-
tus proprietates proxime accedat. Siq; partitio annot-
tionis in imparia distribuatur: ut maior pars incremen-
ti, minor uero status sit: tempus potionis dandæ eri-
in accretione. siquidem illud proportionem responde-
tempori status: quoniam in ijs temporibus causa domi-
natur, & homo ipse uexatur. Citius quoque alendi
sunt, qui facultates habent, quæ facile opprimuntur:
quos multo ante non solum potu dando communire
oportet, sed cibis etiam præbendis. Qui uero in feбри-
bus difficulter bibunt, quia stomachus ex peculiari ca-
lore exaruerit, si magnitudo febris sit, hi nisi continen-
ter bibendo humectentur, cum magno suo damno in
tempore alimenti reparantur. Nonnulli sunt qui ex
suffocatione talia patiuntur: à quibus periculum suffo-
cationis imminens auertētes, ante statum potionem da-
bimus. In ijs autem, qui suapte natura non appetunt,
& cum labore sumunt ea quæ offeruntur, & præcipue
si siccitas os occupet, continuo potu utendum est: cum
maior inde propter res futuras euasura sit utilitas. Ci-
tius quoque potum damus ijs, quibus attractiones in-
gentis famis accidunt, ut symptoma mitigemus. At-
que calidi quidem potus dandi tempus exposuimus. si
quid omissum à nobis sit, facile erit ex ijs quæ dicta sunt,
inuenire. frigidi uero potus, cū incipit annotatio, usus
est in ijs, qui sanguinem fundunt: in accretione uero
dandus est ijs, qui propter aliquem casum, sumere cali-
dum non possunt. Frigida uero potio, quæ ardentibus
infirmiandi causa datur, ante remissionē in ipsius status
tēpore præbetur. eadē exhibendi tempora sunt tepide,
lactee, & gelidæ potionis. Calidæ autem exhibitionis
diuersa sunt tempora. nam si detur in principio anno-
tationis, ut uomitus cieatur, & copiosa & tepida detur.
Simili quoque modo si propinetur, ut uehementem, &
ardentem sitim extinguere uelimus: siq; una cum deflu-
xionibus multi acres, biliosi q; humores in stomachum
confluant. siquidem eo tempore quod sumptum est,
non

non superatur, sed excernitur. In frigida uero potione ad sitim tollendam, facere debemus, ut paulatim eam sumant, & parce bibendo diutius in potione immorentur. at cum mouendi uomitus causa bibitur, ut conferim, ac quantum uno haustu possint, ea utantur. si uero propter annotationis longitudinem, aut uirium uexationem, aut propter iam memoratas circumstantias demus, cum in accretione aut statu sint constituti, moderata potio danda erit, ut neque solum gustent, neque etiam se expleant. commodum nanque in febribus est, uentrem uacuum, & non tensum seruare. Qui uero propter siccitatem, & propter suffocationem ex ipsa or tam siccitate potum sumunt; in quibus etiam seruari uolumus, quæ ad potionem pertinent, eis paulatim & continenter offeremus. Si uero etiam febricitantes aut stomachi, aut alui fluoribus uexentur, tunc etiam cauendum est, ne potio confertim sumatur, quandoquidem symptomata excitat, atque irritat: optimumq; est, ut ex uasculis, quorum perangusta sint ora, paulatim bibant. quod si in remissionibus potum præbeamus, iis qui defluxionibus tenentur, nunquam nec multum, nec affatim & confertim dabimus: sed eo modo, quem diximus. cæteri ad expletionem usque bibant. siccis uero, & quorum caro occlusa est, & ex omni parte constricta, plus dandum est, quam ut sitis postulet ratio. siq; opus sit, iterum dandum. eadem enim & unius, & plurium potionum est occasio. facienda tamen coniectura est, an primus humor concoctus sit: & corporum natura est indaganda, non autem desiderij ægrotantis habenda ratio. nam si sudores, qui post datam potionem apparent, utiles sint, ac bene cedant, perseverandum est in secunda potione propinanda: si uero copiosis, largioribusq; sudoribus opus sit, ipsi uero cessent, excitandi erunt. cum uero singultus infestet, aut sicca rursus intendatur, pauca calida absorbenda est. gelida uero aut frigida si pro calida detur, iisdem modis, iisdemq; temporibus danda est: si uero ut sudores, aut alia symptomata cohibeantur, quæ supra numerauimus, paulatim,

paulatim, & ex maioribus interuallis exhibenda. Itēq; frigida, quæ a cibo datur, pauca esto. frigida uero, quæ in febribus ardentibus certatim datur, aut lactea, aut gelida quomodo danda sit, in libris ad curationem pertinentibus, explicabimus. Aqua uero quæ potatur, sit optima, & decocta ad carbones in uase fictili. sed nos aquam in uitream phyalam immittimus, & in aquam feruētem indimus: quæ sic parata, omni reprehensione caret. si praua sit aqua, ubi decocta fuerit, sub dio teneatur. frigida uero pura esto frigida & mollis. Si uero accommodate atque apte tepesciat, lacteaq; aut egelida reddatur, diuersis rationibus ea erit utendum, facta comparatione cum calida. Cæterum tepida ita temperetur. calidæ aquæ potui accommodatæ cyathis quinque unus frigidæ addatur. egelida uero sic mutetur, ut calidæ cyathum unum, & frigidæ quinque habeat. lactea uero ex pari utriusque mensura temperatur. sit autem intenta, quæ frigida est. si uero remissa sit, plus frigidæ erit adiungendum.

De potionibus, quæ agrotis conueniunt. CAP. XXXI.

FEBRICITANTIBVS optima potio est melicratum, aut oxymeli: quibus cordi est accommodatum. aqua uero in febricitante omni morsu uacat: excretionibus uero non admodum facit. aquæ uero, in quibus aliquid maduerit, in quibus uis adstringendi inest, non sunt incommodæ uentris perturbationibus, & ualent etiam ad uomitus cohibendos: quibus mellis, & oxymelitis potio est aduersa. Mala uero dulcia, æstiuo tempore in tenues partes dissecta, in aqua macerantur usque dum aqua colorem inde contrahat. Vel cydonia mala matura secantur in partes, & similiter macerantur. quod uero ex malis fit, dandum præcipue est ijs, qui bilem uomunt: & quibus fluit aluus. sed ne mala aciditatem ullam habeant, diligenter considerandum est. Simili quoque modo pira sunt maceranda, quæ acerba, dulciaq; sunt. omne autem dilutum, quod ex piris conficitur, maiorem uini facultatem refert. secundas in hac refert id, quod ex malis fit cydonijs. minime uero quod

quod ex crudis palmulis paratur: estq; præstantius id, quod ex semimaturis conficitur. Myrta uero tenera macerata passo, uinosam quidem potionem, sed tamen morsus expertem, & lenem faciunt. Succus uero qui ex punicis extat, non minus, quam quæ dicta sunt, uinosisimus est. estq; hic quoque succus lenis: & nihil habet caloris. atque hisce dilutis, quæ acerbæ sunt, uti poterit quispiam in iis febribus, quæ & turbationis expertes, & tutæ sunt: & omnino in iis, quos citata aluus exercet. Diluta uero quæ a sorbis, pirisq; siccis, & myrtis, itemq; palmulis fiunt, minus strigmenti modo crassæ sunt. uti his poterimus in iis, quibus uinum non est dandum. acini quoque vuarum conscissi macerantur: sed eorum decoctum est utilius: quod adstringendo est efficacissimum: nec ullam aliam acrimoniam, neque aciditatem habet: Vina uero quæ ex myrtis, fauis, tritico, & hordeo fiunt, nihilo imbecilliora sunt, quam quæ ex uua conficiuntur: sed multo tardiora, peioraq; sunt. at quæ ex palmulis & ficubus fiunt, cum in principio bibuntur, similia dulci uino gustantibus uidentur: at facultate multo deteriora, & grauiora, & ad conficiendum difficiliora. cum uero inueterascunt, similia uino austero, & calore, & facultate redduntur.

Philotimi de potione, quæ ante, & quæ post cibum datur.

C A P. XXXII.

CUM post cibum potus confertim sumitur, usu uenit, ut stomachus, & præsertim superior, fiat latior: uenter extendatur, cibi madescant, & parentur ut diffundi queant, os, partes capitis, guttur, & uentriculus caleant. Qui uero nocte frigidam bibunt, iis omnia prædicta loca refrigerantur, & alimentum, quod non lōge aberat, ut calefieret, perfrigerat, & coctionem impedit: alimentumq; seruens, & bullas in eo iam excitatas deprimit, atque deponit: facitq; ut quiescat: partemq; alimenti iam dissolutam & eliquatam, reddit crassiore. Si quis uero frigidam ieiunus bibat, in eo quoque eadem loca perfrigerari, & cito, & plurimum humorem, & calefactum minus ex uentre in corpus distribui,

tribui: & pituitam, quæ uentriculo continetur, sic crassiores contingit. iis uero qui ex laboribus, banis, & febribus bibunt, cum distributio humoris celerime fit, tum mixtionem minus sustinet: alimentum quod in uenis est, & os, & vultum, & stomachum, & uentrem maxime perfrigerat: & succos, qui uenis continentur, paruo tempore refrigerat, ac crassiores facit.

Rosaceæ confectio.

CAP. XXXIII.

ROSAS purgatis sordibus, & exectis unguibus, in peruetustum uinum quot uelis conice. non tamen acuatim, sed paulatim: singulisq; diebus calamo, quoad fundum uasis pertineat, commoueto, ita tamen, ut ipsum diligenter obtures, ne fiat perspiratio: & finito triginta dies, quibus lapsis uinum defecabis, & in quinque eius sextarios unum mellis sextarium conicies. itemq; operculo probe concludes, & cum triginta dies sic permiseris, ut consistat, utitor.

Eiusdem alia composita confectio.

ROSIS, exectis unguibus, iniice mellis sextarios senos: & per annum ita finito. tum huius compositi cape lib. unam. mellis puri lib. quinque. eisq; omnibus laugatis uini optimi sextarios decem affunde.

Hydrorofatum.

MELLIS optimi lib. xxx. foliorum rosarum lib. x. aquæ fontanæ lib. lx. coque aquam donec ferueat. & ablato ab igni uase, rosas iniice. tum uas obturabis, donec perfecta sit facta concoctio. ubi coxeris, mel separatim coquendo spuma expurgabis, & defecatis rosis, mel decocto rosarum infunde.

Aliud rosaceum.

VINI, quod primum exprimitur, pondo xxi. mellis pondo viij. foliorum rosarum pondo iij. rosæ uino imadescant dies quindecim. tum e uino per colum traicies, melq; excoques, & spumam abicies: & uino, in quo rosæ maduerint, addes. & probe obturata sic permittes.

Aliud

Aliud rosaceum recens.

MELLIS pondo vij. uini pondo xxj. foliorum rosarum pondo ij. tritas, ut par est, rosas uino biduum admisceto. tum rosis excolatis, & melle cocto, utrunque commiscebis, & probe obturata dimittes.

Violaceum.

MELLIS pondo vij. uini pondo xxj. uiolarum manipula cxxl. has in folia redacta in uino triginta dies macerabis. tum uiolis colo traiectis, mel coques. tum utrunque in unum compones, & obturata ita fines.

Chamæmelatum.

VINI ascalonitæ pondo xxj. mellis pondo vij. granorum chamæmeli unc. vj. grana uino diebus quinque macerato. ijsq; excolatis, mel coquito. & abiecta spuma in unum omnia rediges, & obturata permittes.

Conditum ad lapidem in uesica frangendum.

MELLIS sextarius, uini sextarij quinque, piperis uncia, saxifragi drach. quatuor, spice nardi tantundem, carpesij, zinziberis, mei, assari, cassiæ, sinonis, petroselini, acori, gentianæ, dauci ana drach. iij. sicca melle despumato & uino componantur: & uas, in quo posita fuerint, dies cxx. ita finito, ut fiat concoctio.

Conditum.

MELLIS lib. x. uini prioris lib. xxx. piperis unc. i. piper contundendum est, uinoq; admiscendum. tum mel despumatum cum uino compones, & obturata fines.

Anisatum.

MELLIS lib. x. uini prioris albi lib. xxx. anisi unc. v.

Exiunco odorato.

Ad drach. xvj iunci odorati adde croci pondera xij. mastiches drach. xvj. hæc omnia contrita uino compones: melq; despumabis, & omnia simul miscebis, obturabisq; & ita permittes.

Styraca-

Styracatum.

MELLIS lib. xxx. styracis lib. i. uini lib. vi. melle despumato, styracem terito, commisceto. & cum melle despumato uinum in mortario misceto, & manu tua excipiens utitor.

Absinthite.

AD VINI sextarios quinquaginta iniice costi, folij, amomi, castie singulorum semissem, mellis sextarios decem: & absinthium herbam pauco uino mace-
rabis, & predictis rebus tantum eius diluti affunde, quantum tibi gustanti rite confectum esse uideatur.

FINIS QVINTI LIBRI.

ORIBASII

161

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,
LIBER SEXTVS.

*De decubitu, ex Antylli quarto libro, de auxilijs, quæ
sunt.*

CAP. I.

DECUMBERE autem confert
iis, qui acuto morbo detinentur:
quoniam qui ita laborant, lassari
non debent. qui uero diuturnis
morbis sunt correpti, solum con-
fert decumbere, cum urget acces-
sio. at in interuallis, etiam moue-
ri nihil prohibet: cum motione,
& variis quoque excitationibus indigeant. Figura au-
tem decubitus eorum, quibus caput laborat, in subli-
me uergat, præterquam in phreneticis, quoniam in eis
humilem atque inclinatum decubitum uolumus: quia
decubitus in sublime elatus, quodammodo eos per-
turbat. Præterea iis, quæ in thorace accidunt, sublimis
decubitus est accommodatus. In dysentericis uero &
cæliacis decubitus conuenit ad ilia inclinatio. in go-
norrhœa, satyriasi, & renum dolore, in utrumuis la-
tus decumbere potest. nam gonorrhœa, & satyriasis
exacui, exacerbariq; solent locis excalfactis: cum in re-
clinato decubitu manent. renum dolor tum exacerba-
tur, cum lumbus ea figura comprimitur. iis autem, qui
non nutriuntur, quiq; tarde concoquunt, in sinistrum
latus utile est decumbere, ut iecur uentriculo circumfu-
sum, eundem calefaciat. in scirrhis uero iecoris affe-
ctionibus, & tumoribus, & inflammationibus contu-
macibus, in dextrum latus decumbere est melius: quem-
L admodum

admodum si lien eisdem malis correptus sit, in eum decumbere satius est. sed in torminibus intestinorum, & in ilei, atque coli affectionibus, medius inter supinum & sinistrum conuenit. Cauendum autem est in colicis ne illorum dolorem mitigemus, a pedibus decubitum altiorem facientes: cum hic decubitus & caput, & instrumenta sensuum repleat. præterea quos uentris dolor, aut eiusdem frigus uexat, eis quoque talis figura decumbendi non est accommodata.

De quiete, ex eodem libro.

CAP. II.

QVI BV S decubitus, ijs etiam quies & tranquillitas conuenit: ac præcipue quidem in principijs accessionum, itemq; incrementis, & post cibum nuper sumptum, & cum quis dormire cogitat, apta est quies, atque tranquillitas.

De ægroto abstinendo, ex eodem libro.

CAP. III.

ABSTINENDVS æger est, cum carnis & sanguinis copiam contrahere uolumus, itemq; cibos inconcoctos coquere, plenitudinem euacuare, defluxiones ficcare, easq; præcipue, quæ ex plenitudine oriuntur: quæ res madores quoque mitigat. sed & dolores ipsos lenit, quos acrimonia excitauit: qui uero ex plenitudine oriuntur, eos irritat.

De somno & uigilia, Galeni.

CAP. II II.

SOMNVS semper humectat, non secus quam uigiliæ semper exsiccant: non tamen aptus est, ut calefaciat semper, aut refrigeret: uerum cum in ijs, qui febrem non habent, pituitosos, aut crudos, aut quouis modo frigidos succos in corpore inuentos confecerit, atque concoxerit, ex eisq; probum sanguinem procrearit, tunc hominem insiti caloris incremento calefacit. at cum ex huiusmodi humorum putredine iam febricitantes occuparit, tum febris calorem extinguens, proprium uero augens, eos refrigerat. Cum igitur somnus proprium calorem augeat, & roboret, eum uero qui præter naturam est, comminuat, & extinguat, merito etiam quis uno & eodem tempore corpus frigidius simul, & calidius se ipso a somno reddi censebit. Cū uero duplex

ro duplex læsio existat ex somno, altera communis, quando ægroti in principiis accessionum dormierint; altera propria in quibusdam morbis, quando in aliquo alio tempore dormierint: hanc periculosam esse existimare debemus. illa enim neque mortem, neque aliquod aliud graue significat, cum naturam temporis consequatur. In principiis enim accessionum, calor, & humores in profundum corporis uergūt: ac, si qua inflammatio in uisceribus sit, merito augetur: siq; humores aliqui ad uentrem confluant, non concoquuntur illi quidem, ut in aliis somnis, sed multo plures fiunt. quam ob rem eo tempore uigilias ægrotis imperamus, spiritus, sanguinis, & caloris qui in eis est, lationem ad exteriora, quæ a uigiis sit, opposcentes, tanquam maximum auxilium, lationi eorundem ad interiora, quæ in principiis accessionum efficitur. Ex somnis uero, qui aliis temporibus capiuntur, maxima ex parte utilitas manifesta consequitur; præsertim uero, ubi morbo declinante adhibeantur. nam & in statu etiam aliquando manifestam utilitatem somnus affert: quandoque etiam in extremis incrementi partibus, quæ statum contingunt. euidentissima tamen omnium utilitas est ea, quæ affertur in declinationibus. Veruntamen cum somni nocent, minus exitiales sunt iam consistente, atque crescente accessione. præcipue autem perniciosi sunt in declinationibus. quo enim tempore aliquid est utilissimum, si præterquam quod nihil prodest, etiam nocet, mortem iure significat. Iam ex somno læsiones sunt, quæ sunt utilitatibus contrariæ: tum quod febres ab eo non dissoluantur, uel etiam augeantur, tum quod dolores intenduntur, & fluxiones multiplicentur, & inflammationes crescant. Ex succis uero, quibus concoctione opus est, eis somnus prodest: quibus uero digestionem per halitum, uigilia. præterea, succos qui in uentriculum, intestina, & iecur uergunt, somnus intendit: uigilia reuellunt. itemq; in humoribus, quorum crassitudinem, aut lentorem attenuare oportet, uigilia utilis est, sed non immoderata. sunt enim etiam in parte concoquen-

di, id quod somnus efficit, maxima uero læsio frigid humoribus accedit, cum quispiam permittit, ut quantum illi postulent, dormiatur. eò enim propter frigiditatem inclinant. ueruntamen eis non prodest. sed tantum in eiusmodi humoribus dormiendum est, quantum satis sit ad uires, quæ in uigilia laborarunt, reficiendas, & ad quandam concoctionem obeundam. Somnus namque fit, uel cum naturalis calor propter aliquen laborem, aut nimiam siccitatem ad alimentum conuertitur: uel propter nimiam humiditatem, quæ foras extendi non possit. ac prior quidem, & salubris & naturalis est: alter uero est, qualis in comate, & lethargis euenire consuevit.

Antylli, de utilitate, quam somnus affert, ex quarto libro auxiliorum, quæ fiunt. CAP. V.

SOMNVS remittit, quæ tensa sunt, emollit indurata, fundit cohærentia, inæqualia ad æqualitatem perducit. itemq; quassationes, & animi turbationes sedat: spiritum lenit: defluxiones sistit, humores qui sunt in corpore, crassos faciens. Somni uero tempus in morbis intermittentibus est, cum fit remissio. quod si longior sit accessio, tunc & status, & declinationis tempus accommodatum est. at tempus principij est inutile. atque etiam minime aptum est id, quod accessiones antecedit. In incremento uero, si breue sit, non est in eo refugiendus somnus: at si longius, atque post medium diei fiat, tunc est prohibendus. suapte enim natura omnis uespertinus somnus est malus. uerū si post mediam noctem, & præsertim circa diluculum, mediū quodammodo incrementi contingat, permittendum est ut continuo dormiatur. nox autem est die aptior. in ipsaq; nocte, accommodatiora sunt ea, quæ post horam tertiam sunt, & præsertim ultima. in die uero, diluculum, & pars usque ad meridiem, cæteris præstant.

Eusebii, & ex eodem libro, de uigilia. CAP. VI.

VIGILIA plenitudinem per halitū digerit: quæ in uentre sunt, minuit, & ut per partes infernas exeāt, præparat: languorem dissoluit, grauitatem dispensat, resoluta

resoluta corrigit: & robur naturæ atque animo adiungit: sudores cohibet. iis uero, qui ex medicamento purgantur, ut usque ad perfectam purgationem uigilent, imperandum est. post etiam sumptum tunc cibum & potum, itemq; in accessione, & ante accessionem, ut cum de somno loqueremur, memorauimus, uigilare homines debent. Vigiliis inducunt frictiones duriores sine pinguedine, & magis etiam, si ex lineis pānis crudis obteantur. præcipue autem crura fricētur: Vnguinaq; conueniunt, quæ acriora sunt, quæ nitrum, aut euphorbium, aut limnesten, aut cachry, aut cardamomum, aut pyrethum, aut uuam taminiā, aut granum gnidium, aut sinapi capiunt. Cataplasmata quoque cruribus ex sinapi superduntur. Vigiliis etiam faciunt hæc, pruritus uiolentus, pilorum euulsio, digitorum tractio, stomachi uellicatio digitis iniectis facta: quæ ano admouentur, atque induntur, quorum etiam descripta materia: ex iis quæ odorari solemus, quæ fædi sunt odoris: quæ sternutamenta cient: acria medicamenta oculis admota: aut oleum ipsum infusum: cucurbitulæ inguinibus affixæ: clamores continui: nuncij turbulentissimi: sermones qui affligunt, & cruciant. Spectacula uero non solum uigiliarum sunt efficientia, sed etiam propensionem in somnum nimiam dissoluunt. ergo quid fiet incommodi, si adhibeantur?

Eiusdem, de sermone, ex eodem libro. CAP. VII.

SERMO uim quandam habet, ut caput impleat, & grauitatem afferat. quin etiam uires dissoluit, idq; præcipue in febribus, & magis quoque in accessionibus. si tum etiam inducit: ac linguam siccat. est itidem lippientibus, & quibus sanguis e naribus funditur, & maxime ijs, qui sanguinem reiectant, incommodus. est autem aptus ijs, qui præter modum ad somnum sunt propensi.

Eiusdem, de uociferatione, ex eodem libro.

CAP. VIII.

VOCIFERATIO est thoracis, & uocalium instrumentorum: & prius etiam, quam horum, naturalis caloris exercitatio. calorem nanque auget, purgat,

L 3   firmat,

firmat, & attenuat: solidas uero corporis partes, robustas, puras, & offensæ minime obnoxias reddit. Vociferatione autem utimur quandoque ad morbi medelam, uel uocis defessæ, uel totius etiam corporis: quandoque uero, ut uocem uel ex morbo, uel suapte natura male affectam emendemus. Conuenit autem hæc stomachicis, uomentibus, acidum ructantibus, ægre concoquentibus. atque etiam accommodata est ijs, quibus pituita redundat in corpore, & mulieribus prægnantibus, fastidio, cui picæ nomen est, obsessis. Capitis uero affectionibus non est idonea: cum nescio quid facultatis ad replendum caput, & instrumenta sensuum capite contentorum, habeat. Iam uero ijs qui cibi fastidio tenentur, quiq; non aluntur, conuenit: præcipue uero languidis, hydropicis, & asthmaticis, itemq; refectionibus ex morbo, accommodatissima est. Nunc uero quoniam uox laborat, partim propter longam & nimiam loquelam, partim propter clamoris magnitudinē, partim propter acumen, & contentionem, partim uero propter silentium, quasi suarum actionum oblita; ideo fit, ut in hisce omnibus, quæ dicta sunt, uociferationis usus sit utilis: cum longam loquelam dissoluat, & noxæ, quæ ex clamoris magnitudine contracta est, placida & quieta imminutione medeatur: acumini uero occurrat, grauiore sonos inspergendo. Qui uero ex silentio oritur, quamuis non proprie uocis sit labor, tamen cum uocis labore proportionem quandam habet: quocirca ad eum quoque uociferatio est utilis, quæ uocem exerceat. si denique uocalia instrumenta defessa sint, totumq; corpus suum tenorem non seruet, aut lassitudine obsideatur, tunc ad eorum restitutionem, & curationem, utilis est uociferatio.

Quis sit uociferationis modus, eiusdem, & eodem ex libro.

CAP. IX.

QVI uociferaturus est, debet, cum alius deiecit, fricari leniter: ac præcipue partes inferiores: faciemq; sponsia madefacere, aut abluere: & prius sensim loqui, ac per interualla mediocria. sed melius est, ut prius deambularit:

ambularit: post uero, ad uociferationem accedat. Is uero qui doctrinæ expertus est, uociferando dicat, quorum meminerit, quæq; clara, & multas habere lenitatis, & asperitatis mutationes uideantur. sin autem uersus sciat, iambicos dicat: & tertius locus elegiæ detur: quartus modulis numerisq; . qua in re præstat etiam, memoria recitare, quam legere. In primis autem uociferandum est, uocem, quam grauiissimis fieri sonis potest, producendo, tum ad acutissimos eundem redigendo. deinde cum non multum in acuto sono permansum sit, retro uicissim paulatim reflectendum, uocem diminuendo, donec ad grauiissimam, a qua ductum initium est, reuertatur. Modus uero a uiribus, animi alacritate, & consuetudine sumendus est.

Antylli, de salubri uociferatione. CAP. X.

CVM uocis exercitationem rite initam, omniū preceptorum ad sanitatis tutelam & conseruationem, efficacissimam esse usu atque experientia didicerim; dedi operam, ut & auxiliij naturam, & qua uia & ratione adhibeatur, quoad eius fieri a me potest, describerem. nunc igitur, quisnam modus ueræ exercitationis uocis, ad firmam & diuturnam corporis ualitudinem sit, dicendum est nobis. Vox omnis fit a spiritu per respirationem atque inspirationem depròpto, & formato ab ijs instrumentis, quæ natura ad hunc usum est fabricata: ut eius materia sit respiratus aër, ars uero, si ita dicendum est, partes corporis, quæ aërem extendunt, atque dilatant. ergo necesse est, eius præstantiam, & uitium, aut in spiritu, aut in spiritum formantibus instrumentis uersari. Instrumenta autem sunt, extremorum asperæ arteriæ locorum, eius, quæ epiglottis dicitur, oris partium, linguæ, palati, dentium, & labrorum harmonia commoderata, atque ad actionem rite disposita. Considerandum igitur est, qualis aër, & quomodo dispensatus, optimam uocem efficiat. ac in acutissimis quidem sonis usu uenit, ut comprimatur, & angustetur collum, & mentum compressum uehementer supra a locis quæ ad gurgulionem sunt, ad extremas linguæ partes comprimatur, &

L 4 rur, &

tur, & angustetur: atque etiam ut ad prædictarum partium proportionem, totum corpus simul attenuetur: & aër ad mensuram distantiae locorum pertranseat: & in pronuntiationibus, & melodijs, quæ ex ipsis fiunt, & collum, quam maxime fieri potest, dilatetur, atque amplificetur, & os ad extremas linguæ radices, a locis quæ ad gurgulionem sunt, maximopere abscedat, & diducatur: & in pronuntiando multus spiritus exsuffletur: totumq; reliquum corpus remittatur, & propter raritatem relaxetur. ergo acutiorum sonorum exercitatio nem, inutilemq; intentionem, quam hypate paulatim efficit, aut artificiosam accrescendi industriam, ut multum ualeat, sinere deberet. quod si ad corporis tutelam suauitas cantus, & uocis præstantia conducatur, grauiorum sonorum uocem exerceamus. etenim aër quam plurimus respiratione in corpus per arteriâ, & per cæteros apertos cutis meatus occultos attractus, maximum momentum afferre, & præcipua præstantiæ uocis effici uidetur portio. id uero fit uel maxime a multa uasorum aërem attrahentium latitudine. latitudo uero a concinna exercitatione conficitur, cum nos meatus accommodare diducimus, & dilatamus: & paulatim quamplurimum excipere aërem, & rursus eundem exsufflare conamur. parum enim deest, quin omnes uirtutes, quas pronuntiatio affert, a spiritus multitudine & copia præstari comperiamus. nam neque quispiam uehementem sonum unquam ederet, nisi uehementi, propter copiam, spiritu uteretur: neque magnum quippiam, nisi ei magna spiritus copia abundaret. Sed nec etiam longum tempus duraret, si non uocis productioni spiritus multitudo suppeditaretur: sicut etiam nec densum, aut clarum, aut plenum quid emitteret: aut propter paruitatē, & imbecillitatem inspirationis, inanem, raucum, solutumq; sonum ederet, cum perfectas, perspicuasq; dictiones reddat: aut cum propter spiritus exilitatem, quasi cælet, quæ dicuntur, atque impediat: nec ad pronuntiandum sit satis. quo tempore, nulla re alia uocem corrigeret, nisi multo spiritu utatur. Cum igitur copia aëris per spirationem

nein attracti, maximum pondus afferre ad uocis prestantiam uideatur, in primis eius habenda est ratio ei, qui uocem exerceat. quis autem sit modus huius curæ, & diligentie, exponendum est. ergo cum spiritus in nos attractio fiat, diducto pulmone, & uentre, & meatibus qui in tota sunt carne (aër enim intro ui pellitur ad eam capacitatem a diductione factam, naturali quadam necessitate, ut quod uacuatum est, impleatur) nos eum per nares, atque os ingredientem uidemus. ac multum etiam eius per totius cutis meatus ingreditur. eo plus autem externi aëris intra nos recipiemus, quo maiorem fecerimus capacitatem eorum locorum, quæ sunt eundem attractura. quam ob rem quorum densa cutis est, & meatus angustos habent, exigue uocis sunt, & ad sonos edendos imbecilli. rari uero, & quibus uasa aperta sunt, uehementem uocem edunt. ac pueri quidem, & mulieres, & eunuchi uocem imbecillius, quam uiri emittunt. id quod eis propter meatuum angustiam contingit. atque etiam ægrotantes, ob eandem causam, minorem uocem, quam bene ualentes habent. Cum ergo ostenderimus causam uocis corrigendæ esse aërem spirando attractum, aërisque causam esse meatuum dilatationem & diductionem; consequens est, ut quo modo hæc ipsa fiat, considerandum esse uideatur. quoniam igitur omnis corporis capacitas, & cavitates duobus modis augetur, & paulatim diducitur; uel cum tunica, quæ cavitates amplectuntur, ex omni parte in orbem concluduntur: uel cum corpora ad id accommodata, ex additione augentur: utriusque ratio nobis habenda est, & meatus dilatandi. in qua re densationem omnem, & eam quoque inducentes causas fugere debemus: ut maxime remittatur, quod non tensum est, in longitudinem, quod uero fufum est, in latitudinem: & moles corporis conseruetur. præterea uero aërem augere oportet, tum per inspirationes paulatim adductum respirando, & amplius uasa ad ipsum excipiendum accommodata diducendo: tum etiam conando ex additione quamplurimum foras excernere, & spiritum prius ingressum exprimere, & uacuare

uacuare uiolentius . nam & carnis remissio, atque fusio latitudinem meatibus præstabit, cum copiosioris aëris per respirationem adductio eos ad maiorem semper latitudinem diducat: & expirationis assiduitas, quo plurimus spiritus reddatur, magnopere meatus diducit. quo enim quispiam maiorem diligentiam adhibuerit, ut thoracem spiritu per expirationem uacuet, eo copiosiore aëre, ut in illius consumpti locum sufficiat, indigebit. ex quo conficitur, ut uocis exercitatio corpus meatuum diductione rarefaciat: cæteræ uero exercitationes omnes carnem stipant, densant, & constringunt: illa uero leuem molem corporis, meatus dilatando, cæteræ uero solidam, duram, & grauem efficiunt. atque ex ipsa uocis exercitatione, & raritate, quam ipsa inducit, uidere est carnem obsequentem, & ad omnem actionem maxime tractabilem reddi: ex alijs uero exercitationibus, resistentem, duram, ægre sentientem. ideo fit, ut idiotæ, & plerique athletæ ingenio sint stupido, tardoq; . ergo uocis exercitatio est cæteris anteponenda. In primis enim, in ipsis lectionibus accommodatis perspicuas humorum redundantium excretiones facit: qui uero maiore ui legunt, maiores, atque adeo etiam per sudores: qui uero lenius legunt, per occultam exhalationem, quæ in tota mole corporis efficitur: atque in omnibus simili modo per effluxionem, cum expirando multi humores extra efferuntur: & ex irritatione facta a uociferatione, & attenuatione ut multa excrementa, & sputa, & muci, & pituitæ prouētes excreantur. Iam uero ex robusta respiratione, quam uociferatio præparauit, præterquam quod uasā absterguntur, multi etiam humores consumuntur, qui & clā per corporis extremitatem, & per nares, & per os efflantur. Iis uero qui recalfaciendi ex frigidityte sunt, ecquod maius auxilium afferri potest, quam actio respirationis exercitate? Spiritus enim calorem nostrum assiduo motu ex collisione attrituq; excitat, & suscitatur: talemq; reddit per incessantem actionis in corpore nostro feruorem. quocirca si non singulas in nobis partes, respirationis refrigeratione

refrigeratione refrigeramus, lateat nos, similia pati, qualia patiuntur ij, qui in maiore humiditatem cadunt, & quam sit in nobis, atque etiam uelimentissimæ refrigerationis correctionem eos recte consequi, qui rite uociferatione usi fuerint, dictum est. Quinetiam si in nostris corporibus siccitas, & calor præter modum redundare uideantur, multus aer per meatuum latitudinē respirando ingrediens, quæ exsiccata sint, maxime humectabit, & cum sit tenuiorum partiū, & liquidior quam omnis aqua, duritiem a siccitate inductam emolliet. porro autem calorem, qui in corporibus præter modum sit, quid attinet dicere quam à nullo alio magis, quam ab aere continenter per respirationē attracto refrigeretur, atque extinguatur? Oportet ergo sæpe legere, corpusq; totum laxare & remittere, carnemq; raritate perfundere, arteriam, cæterosq; transitus spiritus studiose diducere, & per grauissimas uocis terminationes modulari. Vt autem procul à nobis ualeant soni, qui ex additione ad notas studiose conscendunt, faciendum est. Scimus enim, & uiribus, & intēctioni meatuum alienissimum esse uocis acumen. Sonorum uero concinnitates, & uarietates, mutationibus cantus tēperatis conueniunt: sed nihil est quod ad salubrem corporis tutelam conducant. uociferationibus uero quæ per hypatas fiunt, quam maxime fieri potest, sonum dilatare coguntur. at in ijs, qui legunt ita, ut audiantur, aut disserunt, internam humiditatem euidentissime consumi, declarat densus uapor ex ore legentium prodicens. & superfluitates uetustiorū humorum, qui unicuique meatui adhærebant, quæ externuntur non solum in prædictis expirationibus, sed per alias, quæ extemplo appareant, ut per sputa, mucos, pituitam, quæ expelluntur. quibus omnibus corpus ipsum causas morborum effēctrices extrudit & reijcit. prædictis autem uocis actionibus neque temere, neque inconsulto utendum est, ac præsertim iis, qui huic exercitationi non assueti, incipiunt; neque etiam cum prauorum, corruptorūq; humorum adsit copia. quin etiam uox non est exercenda
tum

tum, cum magnis & euidentibus cruditatibus stomachus obsidetur: ne ex actione inspirationis & expirationis, quæ firmitior, & citatior facta sit, dum uox in magnitudinem, & multitudinem accreuit, uapores corrupti largius per corpus distribuantur.

Galenus, de exercitationibus.

CAP. XI.

NON omnis motus exercitatio est, sed solum uehementior. quoniam autem id quod uehementius est in ijs est, quæ cum aliquo conferuntur, sit, ut idem motus alteri sit exercitatio, alteri non sit. terminus autem uehementiæ est anhelitus alteratio: ut motus qui anhelitum non mutant, nondum exercitationes uocemus. Cum igitur uehemens motus exercitatio sit, necesse quidem est, hæc tria ab ea perfici in corpore, quod exerceatur, duritiem membrorum ex mutuo attritu, innati caloris incrementum, & spiritus citatiorem motum: sequi uero hæc reliqua omnia priuatim commoda, quæ corpus ab exercitatione consequitur: ut ex membrorum duritia, tum ut minus ex labore patiantur, tum ad actiones robur: ex calore, tum deducendorum in corpus ualidiorem attractum, tum alterationem magis expeditam, tum nutritionem præstantiorem, tum singularum corporis partium fusionem. cuius fusionis beneficio, & solida fieri molliora, & humida tenuari, & meatus dilatari contingit. ex uehementiore uero spiritus imperu, & meatus purgari, & excrementa expelli necesse est. Calefaciunt igitur, ac refrigerant exercitationes, superuacaneas humiditates per halitum digerendo. ac morbos etiam frigidos & humidos, ex accidenti faciunt. ergo in ijs, qui pituitam acruant, humorem continuo diffundit, & ad aliquem principem partem fluere cogit, atque ita principe parte humectata, aut refrigerata, totum corpus frigida, aut humida affectione corripitur. Ociosa uero ut plurimum frigidi humoris copiam congregant: & raro etiam calefaciunt, cum scilicet natura corporis intemperata sit, ut acres defluxus habeat; qui in omnimodo ocio cohibiti, febris calorem afferunt. sed exsiccat quoque ocium ex accidenti, cum uires imbecillas

becillas facit, per quas alimenti distributio solidas partes siccet. Corporis autem exercitationes non sunt contemnendæ, quemadmodum contemnere eas solent ii, qui in disciplinis studiose uersantur: sed & totum ipsum corpus, quoad eius fieri potest, mouendum, & particulæ motibus, qui uiribus æquales sint, tractandæ, & dimouendæ in omni genere exercitationum, in quibus singulæ suo munere fungantur. motus autem utiliores sunt, qui e nobis eduntur, cum ab interioribus partibus feruntur, & nostræ actiones sunt.

Quod nam tempus exercitationum esse debeat.

C A P. XII.

Si ergo exercitatio hæc efficit, non difficile erit tempus eius usus statuere. nam quoniam digestionem in corpus adiuuat, non debet, cum administratur, crudi, incocti; cibi, aut succi multitudo aut uentriculo, aut uasis contineri: unde periculum sit, ne prius, quam per maturam concoctionem utilis fiat, in omnes animantis partes rapiatur. & quoniam meatus expurgat, & excrementa expellit, præstat eam ante cibos adhiberi: quando quidem impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. ex quibus perspicuum est, tempus ad exercitationem commodissimum esse, cum hesternus cibus duplici concoctione, & ea quæ in uentriculo, & ea quæ in uasis sit, prorsus sit confectus, atque concoctus: & alterius cibi sumendi tempus iam instet. quod si aut prius, aut posterius exercitatione uteris, aut crudis humoribus hominem implebis, aut pallidæ bilis prouentum augebis. huiusce autem temporis nota est, urinæ color. quæ enim aquæ speciem præfert, crudum adhuc esse in uenis indicat eum succum, qui a uentriculo submittitur: quæ uero rufa biliosaq; est, iandudum huiusmodi succum concoctum esse: quæ modice pallet, peractæ modo secundæ concoctionis est signum. eo igitur tempore adeunda exercitatio est, sed expulsis prius excrementis, quæ vel in uesica, vel inferioribus intestinis continentur. periculum enim est, ne quid ex his in habitum

bitum corporis rapiatur, correptum uidelicet ui caloris, quem accendit exercitatio.

De frictione preparante.

CAP. XIII.

ERGO si quis posita iam ueste, protinus ad ualentiores motus prius accedat, quam totum corpus molliatur, & excrementa extenuentur, & meatus laxentur, periculum est ne aliqua solidarum partium rumpatur, aut conuellatur. periculum præterea est, ne excrementa impetu spiritus impulsâ, meatus obstruant. Vigetur hæc non fiant, oportet linteo corpus mediocriter fricando prius calefacere, mox oleo fricare. neque enim protinus accedendum ad pingue cæseo, antequam cutis incaluerit, & meatus laxentur, &, ut vno verbo dicam, quam præparatum corpus sit ad oleum suscipiendum. huic rei satis omnino sunt pauci manuum circû-actus: qui nullo compressu sint graues, & modice celeres: ut corpus citra compressum calefaciant. siquidem his peractis, cernere licebit floridum ruborem per totâ cutim diffundi. ac tum quidem pingue inducendum, & nudum manibus fricandum, quæ medium inter molle, durumq; modum seruent: ne corpus coactum, constrictumq; neque ultra quam, par est, laxum, resolutumq; reddatur: sed in sua natura conseruetur. Fricandum uero primo contrectatu blandius, inde sensim augendum: eatenus aucta semper ad ualentius frictione, quoad iam carnem manifeste premat; ne tamen contundatur. non tamen tam ualida frictione diu utendû est, sed semel aut bis in quaque parte: quandoquidem non eo fricatur ad hunc modum pueri corpus, ut duretur, cum id iam ad labores producimus: sed quo ad actiones excitetur, & robur colligatur, & raritas, quæ mollem frictionem consequuta est, constringatur. siquidẽ in medio temperamento seruari huius corpus oportet: nec usquam durum, siccumq; reddi, ne aliqua ratione naturale eius incrementum inhibeat. & progressu temporis, quando iam nobis sit factus adolescens, tunc & durioris frictione utemur, & præterea frigida post exercitationes lauatione. Varię autem ex manuum iniectu,

Et, circumactūq; frictiones esse debebunt: nec superne modo deorsum, aut inferne sursum adhibitæ, sed etiam tum in subrectum, tum in obliquum, tum in transversum, tum in subtransuersum. quo uniuersa, quoad fieri potest, musculorum fibræ ex omni parte fricentur. Domus autem, in qua obeunda exercitatio est, nec calidior, nec frigidior esse debet: ut corpus absoluta temperie tempore frictionis perfruatur. nam si calidior, aut frigidior sit, quam oporteat, fiet ut in calidior corpore sudet prius, quam satis fuerit emollium: in frigidior uero, neque prorsus calefiat, neque unquam probe mollescat: neque ruborem floridum ostendat, neque in tumorem extollatur. hæc enim sunt in aeris temperie, & statu corporis temperato moderatæ frictionis signa.

De generibus exercitationum, deq; earum facultate.

CAP. XIII.

COMMUNE omnium exercitationum illud est, ut animanti caloris incrementum ex ipsis excitetur. singularum uero exercitationum hæc sunt propria. ualēs, hoc est, quæ uiolenter sine uelocitate exercetur, musculis & neruis robur parat: cuiusmodi sunt, fodere, & quatuor simul equos habenis coercere, aut onere maximo sublato aut manere eodem in loco, aut paululum procedere. accliuēs quoque inambulationes huius generis sunt: & si quis per funem manibus apprehensum scandat. atque etiā si quis comprimat digitos, pugnūq; faciat, aut diducat, & manum dilatat, uel in sublime attollat, & ita diutius permaneat: & adhibitum quempiā deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat. id quoque magis fiet, si quis summis manibus apprehenso pondere (cuiusmodi sunt, qui in palestra alteres nominantur) manus porrigat, aut in sublime erigat. sed in palestra sexcentæ aliæ sunt huius generis ualentes exercitationes: quarum omnium peritiā simul, atque usum exercitor callet; qui sic est diuersus a gymnaste, sicut a medico coquus. quæ ergo ualentes exercitationes sint, iam dictum est: nunc uero ad eas perueniendū est,

est, quæ celeritate, citra robur ac uolentiam, peraguntur. eiusmodi sunt cussus, & umbratilis armorum exercitatio: & cum duo summis manibus inter se concertant, atque etiam quæ per follem, & paruum pilam fit exercitatio, est talis. eius quoque generis est quod *καταβρίσην*, & *πτελίσην* dicunt. est autem *καταβρίσην* cum in plethro, hoc est, sexta parte stadij quis prorsum retrorsumq; uicissim, idq; sæpe, in utranque partem sine flexu cursitans, vnoquoque cursu breue quiddam de spatio demit, quoad denique in vnico gressu consistat. *πτελίσην* uero, si quis summis pedibus ingrediens, tenfas in sublimis manus, hanc antrosum, illam retrorsum celerrime moueat. Celeres motus, sed non uolentes sunt, qui in palæstra eduntur, nobis, uel solis, uel cum aliis, humi celeriter circumuolutis. licet autem & erectis, tum circumactis, ac uelociter prope adstantem mutantibus celerem peragere exercitationem: sæpe etiam cruribus retro tantum resiliendo, interim uero in anteriora utrumque crus singillatim referendo. quin & per manus exercitatione celeri tantundem ualente ut quispiam etiam citra alteres potest, si utique frequentæ, celeritatiq; motus earum impense incumbat, siue has in pugnum ductas, siue explicatas mauis. ac eiusmodi quidem celeris exercitatio est, in quibus dixi, speciebus cōprehensā. Ad uehemētem autem ueniendum est. ea enim ex ualenti & celeri composita est: quando quas ualentes diximus, iis omnibus ut uehementibus uti possumus, motus celeritate adiecta. non in postremis autem uehementes hæ sunt, fodere, discum mittere, saltare, idq; continuato opere sine intermissione. similiter quoque graue aliquod telum iaculari, ictus maxime continuando: aut graui armatura tectum, celeriter agitare. hæc igitur omnia exercitationum sunt genera. & præterea ex eis aliæ magis lumbos, quam brachia uel crura exercent: aliæ spinam, aut thoracem solum, aut pulmonem. quippe incessus, cursusq; propriæ crurum exercitationes sunt: extremarum manuū concertatio, & umbratilis armorum pugna, brachio-

rum:

rum: lumborum uero, assidue se inclinare, ac rursus reuocare. thoracis uero & pulmonis, maximè respirationes, propriæ exercitationes sunt: quemadmodum præteriam dicta, maxima uox, omnium vocis instrumentorum. ex motibus igitur alii animantibus ex se ipsis insunt, de quibus ante diximus, alii extrinsecus adueniunt, qui nauigando, equitando, aut gestando siue uehiculo, siue lectulo pendente, siue cunis agitatæ præstantur, siue per ulnas nutricum in infantibus. extrinsecus etiam aduenientium frictio sit. nonnulli tamen motus plane mixti sunt, qualis est equitatio. nō enim ut in uehiculis, ita etiam, cum equo insideas, accidit, ut a gestante tantum agiteris, ipse nihil facias, sed & spinam erectam sustinere, & utrisque seminibus equi costis firmiter inhærere, & crura extendere, & etiam ante prospicere oportet. quo in genere & aspectus exercetur, & collum laborat, & uiscera agitantur. sed & que etiam dimouentur uiscera iis qui saluiunt: uerum iis qui uehiculo gestantur, non æque. quare si quis uiscera, quæ sub septo transuerso sunt, mouere uiolentius uelit; & prædictos labores adeat, & præterea ad frictionem, quæ per circumiectam fasciam administratur, accedat. Sane concutiunt etiam nonnihil uiscera, quæ sub septo sunt, maximæ respiraciones & uoces: sicut etiam efflatus. Iam uero ipsa seditus retentio, exercitatio quadam musculorum est, non minus eorum qui in abdomine, quam eorum qui in thorace insunt. atque hi quidem sunt motus, qui nobis extrinsecus adueniunt.

Quomodo aduenda sit exercitatio. CAP. XV.

E X V A T se adolescens, ubi in lotio, uti diximus, perfectæ cōcoctio uideatur: mox fricetur mediocriter. docebit id color floridus in summa cute residens, & artuum flexibilitas, atque ad omnem motum habilitas. postea uero exerceatur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet; & motus alacriter, æquabiliter, & concinne edit. inter hæc uero sudorem cum calido uapore commistum cernes. inhibenda uero tum primum exercitatio est, cum aliquod horum fuerit im-

M mutatum.

mutatum, quippe si paulo contractior corporis mo-
uidebitur, ilico desistendum est. nam si ultra quid pro-
grediatur, etiam boni quippiam educetur: atque ita
gracilius corpus fiet, tum aridius, atque ad incremen-
tum minus habile. Simili quoque modo, si coloris gra-
tia evanescat, cessandum est: quoniam si adhuc ex-
ceas, frigidum corpus efficies, & nimirum exhaurie-
Iam vero si motuum alacritas, & quabilitas, uel conci-
nitas remitti quippiam, collabiq; cernitur, utique si-
tim desinere oportet: itidem, si in sudore accadat ul-
qualitatis eius, quantitatisue mutatio, quippe quem
magis copiosum semper, & magis incalentem edi p-
est, prout motus uehementiores fiant. cum igitur
aut minor, aut frigidior redditur, tum scito corpus ex-
hauriri, refrigerariq; & sicari plus iusto. quam ob rem
animum diligenter attendere exercitando corpori de-
bemus, ut cum dictarum iam notarum quælibet appa-
reat, protinus cesset. nec tamen protinus mittendus
est ad lauandum: sed summam intentionem exercitati-
nis remittere, sistereq; iubebitur. siq; uelit spiritus co-
hibitione implere ilia; perfundi oleo, atque apothera-
pia deinceps uti debebit: quæ genere duplex est; alter-
ceus pars exercitationis, altera eius ceus species. ac de e-
quidem, quæ ceus species est, postea dicemus.

De apothepia frictione. CAP. XVI.

NUNC autem de ea, quæ ut pars exercitationis ha-
betur, dicendum est. Omnis exercitationis probe per-
actæ postrema pars apothepia dicitur. duplex eius est
scopus, ut excrementa purget, & corpus a lassitudine
tutum conseruet. prior uero, est etiam toti exercitatio-
ni communis: quando ei quoque duo omnino esse pro-
posita diximus, ut solidas animalis partes firmet, & ex-
crementa expurget. proprius autem apothepiæ sco-
pus est, ut lassitudinem, quæ succedere immodicæ ex-
ercitationi solet, submoueat, atque prohibeat. qualis
autem adhibenda sit, ipsa finium, ad quos tendimus, na-
tura demonstrabit. nam quoniam propositum est, ut
solidarum animalis partium excrementa, quæcunque
excalfa-

excalfacta, attenuataq; per exercitationem, in corpore adhuc manent, prorsus eiiciantur; & frictiones quæ per alios cum celeritate administrantur, adhiberi oportebit, & plurium manibus fricandum, quo nulla corporis pars nuda relinquatur, & cum his unà tum ipsarum: quæ fricantur, partium tensionem, tum etiam spiritus cohibitionem. oleum quoque fricando corpori largiter erit circūfundendum. id enim ad velocitatem simul & mollitiem cum frictione conducit. & alioqui aliud non mediocre commodum secum affert: quādo & quæ tensa sunt, remittit, & quæ ex uehementiore actione fatigata sunt, emollit. media igitur esto mollis, duræq; quæ eadem mediocris est. perficietur autem fricantis manibus ualenter iniectis ita, ut earū compressio proxime ad duram frictionem accedat: cæterum pinguedinis copia, & uelocitate mouendi eatenus remissis, ut plane mediocris euadat. porro tendendas, dum fricantur, partes censemus, ut quicquid inter cutem & subiectam carnem excrementorum residet, id per cutim expellatur. & ob hanc etiam causam non exigua portio apotheraپی est, spiritus detentio & cohibitio: quæ quidem efficitur tensis omnibus thoracis musculis, ijs uero, qui sub septo & abdomine sunt, remissis. qua sane ratione excrementa deorsum ferentur. secundo autem loco censenda est ea, quæ mediocriter eos musculos, qui in abdomine sunt, tendit: quo uidelicet ea, quæ sub septo sunt, uiscera apotheraپی fructum sentiant. His ipsis de causis etiam fasciarum circumactus fiant, tendente se ad singulas eo qui fricatur, non tamen cum omnibus pariter se uertente: cum neque continuos motus, nec uehementes ei contingere ex apotheraپی conueniat: sed certe aliquot, & quibus per interualla frictiones sint interpositæ. itaque tum sæpe reuoluatur, tum sæpe hoc ipso tempore progymnastem mutet: sæpe ipse a tergo gymnastæ incumbens, atque utrunque crus per uices ei circumplectens, idq; cum tensione aliqua non urgente, ab alijs qui commode contrectent, fricetur. hac enim uel præcipue ratione & calorem, qui

exercendo adauctus est, seruauerit, & excrementa proprijs ipsius tum tensionibus, tum motibus eiecerit. ad quam rem conficiendam, spiritus quoque cohibitio non parum uidetur conducere. quinetiam inter ipsas exercitationes, spiritus cohibitionem interponunt optimi gymnastæ: sicut etiam, quam supra diximus, apothera- piæ debitam frictionem: simul etiam cessando, cum homo lassari incipit: simul cutis meatus paulatim expurgando: quo scilicet perspirabile purumque corpus ad subsequentes labores sit: cum alioqui uerendum sit, ne siquid tale gymnasta prouiderit, obstruat potius meatus, quam expurget. nam uehementiores materierum motus diuersis temporibus & rationibus contrarias e- dere actiones possunt. obstruere autem, cum crassum simul ac multum fuerit, quod confertim ac præceps agi- tur: purgare uero, cum exiguum, tenueque est, nec præ propere, nec uiolenter cogitur simul omne expelli. ob has igitur causas, qui etiam in medijs laboribus apo- therapia utuntur, potissimumque in ijs, qui graua, quæ uocant, certamina exercent, laudo, atque commendo.

De propria frictione.

CAP. XVII.

FRICTIO quandoque per se ipsa commodum aliquod corporibus nostris affert, quandoque uero ijs, quæ commodum afferunt, ministrare potest. ministrat autem in exercitationibus, præparans ad eas corpora: & item cum post eas adhibetur. ac prior quidem frictio præparans, posterior uero apotherapeutica nomina- tur; de quibus supra uerba fecimus. quæ uero per se ip- sa boni quid facit, ea soluendi, ligandi, carnem augen- di, & minuendi uim habet: ut dura corpus ligetur, mol- li soluatur, multa extenuetur, mediocri denique cras- sescat. quatuor enim hæ genere differentiæ in quadru- plici frictionum omnium facultate, atque usu insunt. sique medias harum, quæ una cum his intelligantur, an- numeres, sex differentiæ omnes fient. Nam si dura li- gandi, mollis soluendi uim habet, corpora quæ supra modum soluta sunt, ea duriter fricare oportet: quæ constricta sunt, molliter: si modice se habeant, ea nec molliter,

molliter, nec duriter, sed quatenus fieri potest, utroque extremo declinato, fricanda esse, perspicuum est. Quemadmodum uero in ijs differentijs, quę in qualitate sunt, non solum dura, mollisq; consistunt, sed etiam media: ita in ijs quę in quantitate uersantur, non solum multa & pauca, sed etiam media est. cum igitur duę res sint toto genere disiunctę, si modo id quod facit ab eo quod fit, genere distinguitur, frictiones eorum numero sunt, quę faciunt: affectus uero, qui ab eis in corpore relinquuntur, ex ijs quę fiunt. quare contrarietates quoque alias in genere frictionum, ut tū mollem & duram, tum multam & paucam: alias in affectibus, ut tum colligationem & solutionem corporū, tum gracilitatem & crassitudinem, necesse est constitua-
mus. ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priore frictionum contrarietate nascitur: secunda non item. euenit enim in hac, ut gracilitas proueniat ex multa frictione: carnis incrementum ex mediocri: quippe cum pauca augendę carni non sufficiat: propterea quod id quod carnis incrementum accepturum est; & sanguinis moderato accessu, & ualida uirtute indigeat: quorum utrunque mediocri commode præstat frictio: pauca neutrum, nec abunde, nec satis. Hippocrates igitur re-
ductis ueluti in elementa simplicibus differentijs, uniuersam frictionum rationem absoluit: quemadmodum carnem satis adicias, quemadmodum detrahas, quemadmodum corpus mollias, & quemadmodum constringas. cum his una protinus se promunt, tum media earum opera, tum quę per coniugationem faciunt. media, cum neque ligare corpus, neque soluere, neque carnem augere, neque minuere studemus: per coniugationem uero fiunt, ut cum, uerbi gratia, pariter col-
ligare & carnem duram adicere uolumus, frictionem duram una cum mediocri quantitate adhibeamus: cum uero mollem, frictionem quoque mollem, & quantitate mediocrem administremus: & in alijs etiam coniugationibus ad proportionem. etenim tres differentię frictionum a qualitate sumptę, tribus, quę sumuntur a
M 3 quanti-

quantitate, coniuncte, novem coniugationes efficiunt. eas nos formula quadam describemus: in qua duorum uersuum, qui superne pinguntur, priorem, qualitatum; secundum, esse quantitatum uolo.

Qualitates.	Quantitates.
Dura.	{ Pauca. Multa. Mediocris.
Mollis.	{ Pauca. Multa. Mediocris.
Mediocris.	{ Pauca. Multa. Mediocris.

De matutina frictione.

CAP. XVIII.

DE matutina frictione in corpore temperato ad hunc modum differendum est. si nihil sit, de quo queratur, certe superuacaneum erit, eum fricare: nisi si quando ingenti frigori occurrendum uidetur. tum namque ueluti qui frigida sunt usuri, sic frictione quoque hoc præparabimus. si uero lassitudinis sensus ullus appareat, tum ungendus homo est, & molliter fricandus. simili quoque modo, si sicciior iusto sit, oleo dulci ungendus est. (id enim sicca corpora humectat) fricandusque est, ut omnino parcissime, ita nec duriter, nec molliter: quippe cum succurrere digestionem in corpus, non cutis, carnisque habitum mutare, neque etiam quod in his continetur, quicquam per halitum digerere oporteat: quorum mollis utrunque, dura alterum facit: siquidem hæc cutim densat, duratque: mollis uero per halitum digerit, ac corpus laxum, molleque facit. Verum si cutis densitatem corrigere uelis, ei quæ ex duris tum frictionibus tum pertractionibus, atque ex uehementi exercitatione, & multo puluere orta est, mollis frictio cum copioso & dulci oleo medetur: quæ uero ex fri-

ex frigore contracta est, eam primum frictione sicca & celeri, deinde cum oleo adhibito calfacientes, ad naturam suam redigemus. Laxitatem uero, quæ frequens balneum, mollemq; frictionem, & ueneris usum consecuta est, paucula frictione, primum quidem sicca, deinde cum oleo aliquo eorum quæ adstringunt, sanaueris. humiditatem uero, quæ nimis potioni successit, sicca frictio, & cum linteo administrata, & cum manica, interdum etiam solis manibus, idque uel citra ullum pingue, uel cum eo plane exiguo corrigit. esto autem oleum hoc, quod per halitum euocet, & omni facultate adstringente uacans.

De uespertina frictione.

C A P. XIX.

A T Q V E ita quidem de matutina frictione. uespertina uero ijs utilis est, quos uel ualida lassitudo premit, uel immodica siccitas male habet, uel quorum corpus ex alimento non nutritur. uerum symptoma, cum corpus non nutritur, nunc seponatur una cum alijs omnibus symptomatis, quæ post tractabuntur. in temperata uero natura, cum aut ualida lassitudo, aut immodica siccitas corpus afficit, prandium minus esto: tum ab eo ad cenam longius tempus interponatur: plurimum quiescat: exiguum tamē quippiam inambulet, ut cibus recto motu concussus subsidat. melius etiam sit, si exonerare aluum possit. His omnibus rite peractis, securus oleo dulci fricabis: non multum tamen uentrem continges. si secus facias, periculum est, ne & cibum deterius cōcoquat, & succus aliquis ex eo semicrudus in corpus digeratur, caputq; turbetur, & stomachus subuertatur. optimum ergo fuerit, omnino uentrem non attingere. si uero in musculis ei uicinis, uel sensus aliquis lassitudinis, uel siccitas maior appareat, blande, & mediocriter ungi debebunt.

De frictione, quæ ad febrim tollendam adhibetur, ex libro Herodoti de auxilijs quæ fiunt.

C A P. XX.

F R I C T I O N E S quæ causa soluendæ febris adhibentur, hisce temporibus sunt administrandæ. conueniunt enim circa morbi statum, non omni quidem in

M 4 parte,

parte, sed extrema, ut non longe a declinatione absit in temporibus uero accessionum, primum in declinatione fieri debent. obseruandi tamen sunt, qui partes a quas inflammationibus obsessas habent. nam si eę sint dissolui febris nullo pacto poterit. quin obseruare et oportet spirandi difficultates, itemq; sudores, qui sine ordine in toto corpore, aut vultu, & collo sese ostendunt. ergo quibus facta crisis est, in principio declinationis, ætate, atque autumno accommodate in loco temperato reclinabis, atque inibi paratum hydreleum calidum, in quo aphronitrum tostum iniectum sit, habebis. frictio autem in iunioribus, & minoribus, a quatuor fiat: in ijs uero, quorum ætas floret, quique maiores sunt, a sex administratur: ut alij brachia ad manus digitos usque fricent, alij thoracem usque ad inguina alij denique crura usque ad pedes. effuso uero pingui aliquo, manus superne deorsum deducant ita, ut pars omnis infricetur. deinde hominem primum statuunt, ipsumq; ad eandem proportionem fricent. ac principio quidem leui manuum iniectione, lentaq; utantur: deinde uero, celeri & comprimente: postremo uero, remissa, & quæ in omnibus primæ sit paratque similis. Iam uero etiam partes capitis, & cerui adiuncto pingui contrectentur. Partes autem singulæ, in iunioribus centies, in florenti ætate duceties fricentur: in ijs, qui athletarum more uitam degunt, duplicandus est numerus.

Interim uero dum frictio administratur, si multa hilaritas adsit, simulq; febris sedetur, facilisq; respiratio, & bonus color appareat, & pulsus magnitudo non ita multum sit imminuta, neque densus pulsus sit, & caro in tumorem adiuncto rubore sit elata, tum numero frictionum aliquid debet accedere. at si ijs qui fricantur, sudor prodeat, qui prius non apparebat, tum scire conuenit, recte progressam esse frictionem, & inde utilitatem agrotanti fuisse allatam: & tamen eū secunda quoque experientia indigere. neque etiam, cum pares accessiones fiunt, nihilq; occurrit, quod sensus iudicio utile, aut noxium sit, sed per se ipsæ impulsus capiunt, expectanda

expectanda crisis est: nam ex secunda administratione perspicua utilitas apparebit. omnibus porro post frictionem, aquæ calidæ quod satis sit, dandum est. siq; tempora remissionis adsint, post turbationem, quam auxilium hoc attulit, & post sedationem concussione alendus æger est. at in quibus nihil quicquam remittitur, eos perfectas remissiones expectando nutrimus, in medijs temporibus largum potum dantes: & præsertim ijs, quos siccitas male habet. alimenta uero liquida & calida danda sunt. Si hyems sit, ea quæ ad curationem pertinent, in loco calidiore fiant: oleoq; alyronitrum misceatur, & uini decima pars indatur. In secundis uero frictionibus, si non laxentur, uiresq; corporis ualide sint, & pulsus in propria magnitudine permaneant, nec ulla turbata respirationis nota videatur, a frictione resectos insidere oportet, atque perfundi: ut inde laxandis corporibus, simile quippiam iis quæ per sudores fiunt, & post crisis perficiatur: atque utilitates magis variæ extent. nam uel manent in eodem statu, ut ante dixi, adiuti ad morbum discutiendum: vel typi in alterius generis formas transeunt: uel intermissiones capiunt, vel fiunt uehementiores, & eodem die cessant. sæpe etiam tutas, perseverantias inferunt, post quas laboriosus frictionum modus cauendus est: sed in primis frictionibus manendum, cum non procul finis conspiciatur. si uero intendas manuum iniectionem, neque ferant, ulcerisq; sensum tactus inuehat, a frictione desistendum. si uero fricando multum circa se calorem sentiant, idq; semper, & maiore itidem malo afficiantur, adlit uero etiam aliquod symptoma im. lacidum: tunc a tali quoque auxilio abstinendum est, cum eis imensum calorem afferamus: & ut cætera adhiberi queant, tempora remissionis expectabimus. si uero adhibita frictione in diuturnis & intermittentibus febribus accadat, ut continua & uehemens febris subsequatur, moueri & turbari non debemus, quasi res male cedat: quandoquidem inde statim æger recreabitur.

Iam uero frictionem quoque tollendæ febris causa
adhi-

adhibere debemus in ijs, qui febres molles, & tepidas habent, quæ uel ab initio tales in eadem forma perstiterunt, uel ex uehementibus & difficilibus febribus declinantes, ad hæc magnitudines peruenerunt. quibus uero frictiones adhibendæ non sunt, discerni debent ex temporibus morbi, ne aliquid incommodi palam afferamus. quin etiam facta ægrotantis secum comparatione, id discernetur. quam ob rem noxæ, quæ inuehuntur, spectandæ sunt. nam cum febres quæ a frictionibus excitantur, uehementes sint, nec declinent, sciendum est, hoc auxilium non proficere. simili quoque modo, si segnes, & somnolentæ per totum caloris tempus sint, lassum q; corpus, respirationem densiorem, & pulsus exiguos, & obscuros, atque etiam frequentes reddant, tum frictionem male cedere iudicamus. sed & tremor, & conuulsio ex frictione intempestiua, & multa fiet: pariter etiam ex dolore inflammatio exorietur, carne in tota corporis mole intumescente. His symptomatis animus diligenter attendere, & copiam remediorum paratam habere oportet.

*De inambulatione, ex xxx libro Antylli, de auxilijs
quæ sunt. CAP. XXI.*

DE AMBVLATIONIS duo statuenda sunt genera, quorum alterum ut auxilium, alterum ad corporis recurationem adhibetur. deambulare igitur auxilij gratia censemus in affectionibus, quæ capiti itemq; oculis, gurgulioni, & thoraci, præterquam in sputo sanguinis, contingunt. est uero etiam maxime utilis deambulatio stomacho humescenti, dolenti, & in quo alimenta coacescunt, & corrumpuntur. efficax est etiam ad mulieres, quibus suppressæ sunt purgationes: & cum aluus sistitur, & cibi supernatant, & urina retinetur. non mediocriter quoque coxendicis morbis prodest: & ad summam, omnibus iis, in quibus necesse est, aut a superioribus partibus ad inferiores aliquid defluere, aut quæ ad inferiores partes propensa feruntur, excernenda sunt. Deambulatione uero apothérapeutica utimur, cōfectis grauioribus exercitationibus, & post purgationes

gationes, quas medicamenta fecerint, & post sublitio-
nem oculorum, & post copiosum uomitum; & absolute,
atque uno uerbo, deambulatio apothérapeutica po-
test animum remittere, spiritum commutare, & in ordi-
nem adducere: & quæ distenta sunt, soluere, itemque
thoracem purgare, & ut facile respirationem edat, effi-
cere: instrumenta; sensus roborare, & uētriculum fir-
mare: & quod maximi refert, omnem affectionem quæ
lassitudinis sensum affert, quæque perturbat, explica-
re, atque dissoluere. Ac deambulatio quidem quæ auxi-
lij causa suscipitur, & multa, & contenta esse debet: tum
crura impariter mouenda, calcibus; incedendum: tum
pectoribus pedum cum poplitem contētionē ambulan-
dum. ac initio quidem quietē, deinceps uero uehemen-
tius: & rursus uicissim remittendum. quantitas autem
ex uiribus iudicetur. Verum quæ recurandi causa ini-
tur, pauca, & placide administrata, & quieta, animi
corporis; effusione coniuncta esse debet. ex quo fit, ut
quietæ deambulationes imbecillioribus accommodatæ
sint. eadem quoque conueniunt ijs, qui a cibo deambu-
lationibus utuntur, item; ijs, qui nuper e somno sunt
experrecti; & qui ante maiores exercitationes, ad eas in-
eundas se deambulando præparant: & qui parte quauis
dolent. robustæ uero deambulationes conueniunt ua-
lentioribus, perfrigeratis, qui; spiritum ægre trahūt,
languidum; una etiam cum uiribus habent: qui; se-
gniore sunt mole corporis, & qui carnem reficiunt, &
conualescentibus. Quæ uero cum intentione crurum,
aut calcibus incumbendo fiunt, capiti male affecto sunt
accommodatissimæ, item; thoraci humidiori, & ute-
ro conuulso, & purgationi suppressæ, & cum partes in-
fernæ ex alimento fructum nō capiunt: & omnino, qui-
bus materia sursum repit, & fertur. Non inrentæ uero
deambulationes placidis similes sunt, atque ad eadem ua-
lent. quæ uero extremis digitis obeuntur, eas obserua-
tum est proprie lippiētibus, & aluo suppressæ utiles esse:
accliues autem thoraci, qui spiritum exiguum ducat: id; ante
cibum, & cum loco aliquarum maiorum exercita-
tionum

tionum iniungitur deambulatio. decliues uero, cruribus laborem afferunt illæ quidem, sed tamen magis quam aliæ, materiam infra trahunt, cum eam a capite & inferiores partes deducant. Inæquales uero utiles sunt ijs, qui cito deambulando fatigantur. quæ in campo sunt magis laboriosæ, quam hæ sunt: & magis etiam sunt accommodatæ ad spiritum, & ad corpus constituendum quæ loco aspero fiunt, caput replent. quæ in arena, & præsertim profunda, (est enim hoc unum genus exercitationis uehementissimæ) efficacissimæ sunt ad omnes partes corporis firmandas, & potētissimæ ad materiam e supernis ad infernas partes deducendam. quæ uero in terra molli fiunt, proxime accedunt ad eas, quæ in arena fiunt. quæ in pratis exercentur, blandissimæ sunt nihil omnino sensus tentant, nihil commouent, sed tamen caput implēt, cum propter odoris suauitatem, tum propter humiditatem, quæ in eis inest. quæ uero in uisibilibus fiunt, minore cum labore fiunt, quàm eæ, quas in locis deambulationibus dicatis obimus. quæ uero habent inuolutiones, sunt capiti noxiæ. Oblongæ uero, similes sunt ijs, quæ in uisibilibus fiunt. quæ uero in locis superioribus domus fiunt, cæteris omnibus sunt anteposendæ. nam & uaporum, qui è terra efferuntur, sunt expertes, & aerem habēt puriorem. atque ex eis accommodatiores etiam sunt, quæ fiunt in locis, quæ tabulis sint strata: siquidem obsecundant, & caput leuant, & materiam deorsum trahunt. exigua deambulatio prodest ijs, qui fatigati sunt, quiq; post exercitationes loti non sunt: & ijs, quibus a cibo deambulationibus opus est: quibus grauitas est in corpore. multa uero deambulatio iuuat eos, qui caput, aut thoracem male affectum habent, & quibus infernæ corporis partes non nutriuntur: & qui in exercitationibus uehementiore motu egent. Iam uero, quæ prope mare fiunt, siccandi & materiam attenuandi uim habent. at quæ circum flumina, & stagna fiunt, humectandi uim habent. ueruntamen quæ prope stagna fiunt, deteriores censentur. quæ uero in mediterraneis fiunt partibus, eæ sunt alijs, quæ dictæ sunt, præstant-

præstantiores: uerum superantur ab ijs, quæ prope mare obeuntur. quæ in rore fiunt, similes sunt ijs, quæ ad stagna fiunt. quæ in locis auium uolatu frequentatis fiunt, efficacissimæ sunt ad euocandum per halitum, & ad leuandum: simili quoque modo eæ, quæ in sublimibus fiunt locis. at quæ cauis locis, & speluncis (aer enim ibi intemperatus, & uitiosus inest) itemq; quæ sub tecto fiunt, deteriores sunt iis, quæ sub dio. ualent enim ad replendum uel maxime, si humili tecto casa sit munita. Quæ loco uentis non perflato fiunt, ualent ad euocandum per halitum, & ad excrementa dispergenda, itemq; remittunt, non feriunt. at ex iis, quæ uento perflante fiunt; quæ sub Borea, tussis excitant, thoracem lædunt, stomachum dissolutū roborant, uires collabentes firman: & sensuum integritatem asserūt: quæ sub austro, caput replent, sensuum instrumenta hebetant, aluum molliunt, atque ad dissoluendum ualent. at quæ Zephyris spirantibus fiunt, eæ præstant cæteris omnibus, quæ in uento fiunt. non habent enim Boreæ insuauitates, cum eis mansuetudo simul atque iucunditas sit coniuncta. quæ in apeliote fiunt, malæ sunt: & feriunt. quæ in Sole, effundunt, & caput implent, & inæqualitates gignunt. quæ sub arboribus fiūt, meliores sunt iis, quæ sub tecto. aer enim ventilatur, & redditur salubrior. eæq; conuenienter arborum qualitatibus, aut nocent corporibus, aut prosunt. quæ uero cælo sereno, leuant, per halitum euocant, attenuant, bonam respirationem, & mouendi facilitatem parant: quæ nubilo, caput implent, grauitatem importāt, minusq; per halitum euocant. ac matutinæ aluum molliunt: & segnitiam e somno contractam dissoluunt, spiritusq; attenuant. uespertinæ uero ad somnum hominem præparant, & inflationes dispergunt.

De cursu, ex eodem Antylli libro. CAP. XXII.

QVONIAM cursus est deambulatio uehemens & concitata, ideo inter uehementes exercitationes numeratur, est uero accommodatus hyberno tempore: itemq; æstate media. Valet autem ad corpora calfacienda, appetitum

petitum reuocandum, & ad naturales actiones corroborandas, & stomachum firmandum, & defluxiones euandas. etsi enim primum defluxiones uidetur excitare, eas tamen postea cohibet & comprimit. uerum caput implet. In renum autem morbis, & seminis profluvio, ut asseruatum quoddam auxilium, nos cursum adhibuimus. prodest ischiadicis: in quibus in cursus initio uix moueri possunt, sed ubi in cursu sunt, ita properant, ut morbi propemodum obliti uideantur. In iis uero, quorum viscera torquentur, & qui fungos esitarunt, & qui a scorpionibus icti sunt, nos cursum profuisse obseruauimus. ergo differentias, quæ ex qualitate, & quantitate sumuntur, & cæteras etiam generis eiusdem, ex ijs intelligemus, quæ supra de ipsis deambulationibus dicta sunt nobis. at quæ non dixerimus, quæ quidem sunt perpauca, ea nunc persequemur. est ergo cursus quidam, qui recta ad anteriora fit, qui inde etiam nomen duxit: alius in posteriora, quem recursum uocant: alius in orbem, quem circūcursum nominant. ex quibus is, qui ad anteriora fit, ea præstat, quæ iam diximus. at recursus in posteriora, is non celeriter initus, & capiti, & oculis, & tendinibus, & stomacho, & lumbis accommodatus est, atque utilis: idcirco non replet caput. porro incessus, qui pedibus in altū sublatis fit, qui cogit, ut firmitus summis pedibus incumbendo homines uadant, ne concidant, materiam infra trahit. Cursus uero in orbem, thoraci, & cruribus accommodatus est: at capiti est alienus. Ergo cursus qui tecto corpore ineuntur, ij carnem calfaciunt, & sudores mouent: qui non tecto corpore, non magnam illi quidem sudorum copiam eliciunt, ueruntamen clam uehementer per halitum euocant: atque etiam corpora durant, & exsiccant.

De gestatione, eiusdem, ex eodem libro.

CAP. XXIII.

ALIAE exercitationes in motu corporis consistunt: gestatio uero media est inter motum, & sitū partium corporis quiescentium. Cumq; totum corpus ferendo moueatur, inde existit utilissima, & placidissima exercitatio,

exercitatio, quæ ipsas itidem partes non minus, quam magnæ exercitationes, moueat. Omnis autem gestatio potest naturalem calorem augere, & materiæ multitudinem discutere, & habitum corporis firmare, & actiones stupidas excitare, & segnitiam præterea dissoluere: & corporisurbationē sedare, & ijs, quos uigiliæ exercent, somnum conciliare: & contra etiam ueternosis & dissolutis reditum ad se, & uigilias parare. ac somnum quidem conciliat, excrementa quæ a capite & stomacho delabuntur, per halitum digerendo: cum hæ partes sint uigiliarum causæ præcipuæ. at uigilias postea inducit, corporis tenorem ad se reuocando, & corroborando. Gestationis autem differentias cōmunes, in oratione, quæ de ambulationibus habita est, exposuimus. propriæ uero sunt hæ. vna in lectica sit, quæ sulcra habeat lineis ab angulo ad angulum per pedes distincta. uel sit in sella: hæc; duplex est, uel sedentibus ijs, qui gestantur, uel iacentibus. uel in uiculo: uel in naui. ac in naui quidem, quæ aut uentis, aut remigibus impellatur. Gestationi quoque sub ieiatur equestratio: quamuis nonnulli de ea priuatim loquantur. Ergo gestatione, quæ in lectica sit, utimur in febricitantibus, aut qui diuturna imbecillitate laborant, quiq; elleborum sumpserunt. atque etiam dum uires reficiuntur, cum imbecilli adhuc homines sunt, prodest: iteq; uigilantibus, quiq; segnitie & pigritia quadam sunt oppressi, & ijs, quibus caninum in modum appetitus est intentus, quippe quæ intentionem illam sedet. & ijs, qui tarde alimentū conficiunt: & ijs, qui alias obire exercitationes non possunt. eadē quoque proportionē, ijs qui diuturno morbo impliciti sunt, utilis est. sed aliud genus, quod lectulo pensili sit, & ante, & post cibū prodest: alterum uero, post cibum est inutile. quo modo autem uti hac gestatione debeamus, explicatur a nobis, ubi de elleboro propinando loquimur. In sella autem stratos gestamus eos, qui febrim habent, atque ex ijs, lethargicos potius, & quos cataphora urget. qui uero simplici, & permanenti, & diuturna febre iactantur, si uires ferant, debent

debent gestari quamplurimum: quandoquidem gestatio minus mouens corpora, quandoque febrim excitat ergo in febricitantibus, qui ad integritatem perueniunt uel quorum longa admodum remissio est, uel qui febribus tenentur longis, etiam si non magna interualla habeant conuenit hæc gestatio. Qui febrim non habent, in cathedra non lecta potius, quam lecta, gestandi sunt. tempora autem, & loca in quibus gestatione utendum sit, & quibus modis fieri debeat, deambulationis tractatio nobis exposuit. quæ autem in ueliculo sit, habet uim quandam amoliendi, commouendiq; morbos stabiles, & permanentes. quæ uero in nauius sit, parum plerumque distinguitur ab ea, quæ in terra administratur. ac quæ tranquillo mari obitur, non admodum magnam turbationem, neque concussionem affert. ex quo fit, ut ferme accommodata sit iis, quibus etiam gestatio per currum conuenit: nisi quod hoc magis habet, quod in purgato aere, & in quo non humidi uapores, sed sicci, & acres sint, efficitur: & ob eam ipsam causam est præstantior. Quæ uero per pontum sit, uentis nauim ferentibus, ea maxime uaria est, & ex maxime contrariis constat. habet enim motum acutissimum, uehementissimum, & neutiquam cessantem, dum nauis a uento impellitur: estq; mixtus ex securitate & timore: habetq; facillimas, & celerrimas mutationes. ac tales quidem mutationes, omnem diuturnam morborum affectionem remouent. Commotio denique, quæ in navigatione excitatur, uim habet elleboro leui, & albo persimilem.

De equitatione ex eodem.

CAP. XXIIII.

EQUITATIONIS exiguus in ægrotantibus est usus. nam si placide equus gradiatur, nihil magis quam lassitudinem, & præsertim inguinibus afferet: si uehementer impellatur, quamuis totum corpus laboriose concutiat, tamen aliquid utilitatis affert: siquidem magis, quam omnes aliæ exercitationes, corpus, & præsertim stomachum firmat: & sensuum instrumenta purgat, eaq; reddit acutiora. sed thoraci exercitatio hæc est insensibilissima.

De gesta-

*De gestatione, quæ in febribus conuenit, ex Herodoti libro
de auxilijs quæ fiunt.* CAP. XXV.

GESTATIONIS, quæ in sella, aut cathedra sit, primus modus est, ut neque minus quinque stadiis, neque plus, quàm huius duplum, producat. qui modus sequenti etiam die erit obseruandus. a tertio uero die quinque stadia singulis diebus accedant usque ad triginta stadia. qui uero longiore gestatione indigent, ij curru, qui manu ducatur, utuntur: quos per triginta stadia mouere incipimus, deinde ea conduplicamus. qui in febribus uigilia premuntur, eos usque dū somnum capiant, gestare oportet. quos uero dolor uexat, aut aliud tale symptoma exercet, gestandi sunt, donec id quod eos infestat, amoueatur. gestatio uero, quæ lecto pensili sit, numero quidem non facile definiri potest, quanta esse debeat: uerum consequi ratione debemus, tanto tempore utendum ea esse, quanto quispiam in sella perlatus quadraginta stadiorum iter conficeret. qui uero in bigis gestantur, a stadiis triginta aut quadraginta ducentes initium, usque ad spatiū altero tanto maius progredi debent. quibus maiore mensura opus est, sunt qui equitare consueuerunt. in quibus equitatio quoque anteposenda est, utpote eorum nature accommodatior, & habita etiam consuetudinis ratione. Qui denique nauibus gestantur, a sexaginta stadiis incipiant, & in duplum horum desinant.

De cricilasia, ex quarto libro Antilli, de auxilijs quæ fiunt. CAP. XXVI.

HÆC exercitatio intenta corpora mollire potest, & quæ loco stabiliri non possunt, tum reuolutionibus, tum uero etiam figurarum corporis uarietate sic parare, ut facile flectantur, & stabiliantur, neruosq; imbecillos firmare, & laxare, & calorem excitare, & intelligentiam, quæ deflexit de uia, & atra bili agitur, ad statum suum reuocare. sit autem crici diameter minor, quam sit hominis longitudo, ut eius altitudo ad mammas usque perueniat. neque impellatur per longitudinem, sed etiam errando. esto autem ferreus auriga, qui

N   ansam

ansam ligneam habeat. nonnulli tamen tenues cricos
ta adiectos superuacaneos esse putauerunt. uerum
men non ita se res habet: sed stridor ex eis ortus hila-
ritatem, & uoluptatem animæ parit. In initio autem
ctos impellere cricos oportet. ubi autem corpus in-
luerit, atque inane sit factum, tunc exiliendum, & e-
scurrendum. sub fine uero, iterū recti impellendi sur-
ut statum, quem exercitatio parauit, tueamur. temp-
autem accomodatū est ante cibum, aut balneum,
etiam in alijs magnis exercitationibus obseruatur.

De natatione, eiusdem, ex eodem libro.

CAP. XXVII.

PAUCI diuturni morbi sunt, in quibus apta
natatio. & perraro etiam adhibetur. ac æstate solum
utimur. potestq; gracilem reddere, per halitum euoca-
re, firmare, calefacere, attenuare, hominem iniuri-
minus obnoxium facere. quæ ergo in mari fit, ea hy-
dropibus, scabiosis, & quos exanthemata infestos ha-
bent, itemq; elephantiasin patientibus, & quorum cr-
ra, aut aliquæ aliæ corporis partes defluxione tentan-
tur, accommodata est. facit quoque adeos, qui ex ali-
mento fructum non sentiunt, ijsq; qui in morbo exag-
tantur. Capiti uero nocet non solum quæ in mari, sed
etiam quæ ubiq; fit. quæ uero in dulcibus aquis, ægro
& imbecilliter prædictas res potest. quam ob rem uitam
da plerunque est. nam si quis in ea diutius immoretur,
ei nerui cum propter frigus, tum propter humidita-
tem lædentur. at quæ fit in calidis sponte nascentibus, in-
commoda est, quippe quæ impleat. Sed multo magis
fugienda natatio est, quæ ex calefacta aqua cõstet. Quin
etiam siue in marina, siue in alia aqua natare quis uolue-
rit, debet is prius moderate unxisse, & frictione præ-
calfecisse corpus, & e uestigio in aquam se proijcere.

De palaestra.

CAP. XXVIII.

PALÆSTRA uehemens firmum & ualidum spi-
ritum efficit, itemq; corpus solidum, & musculosum.
neruos etiam confirmat, & sensus exacuit, & naturales
actiones corroborat. Carnem densam illam quidem &
excita-

excitatam, sed tamen ex omni parte paucam adijcit. pinguedinem, omnia cedemata, tumores, aquam inter cutem dissoluit. thoraci aliena est. at placida palæstra, uice uersi carnem multam comparat, ex quo fit, ut ijs qui reficere se incipiunt, sit superiore accommodatior. Præterea erecta palæstra capiti prodest, & thoraci; & neruos corroborat: quæ uero super pauimento fit, lumbos, genua, præcordia, & intestina uitata adiuuat: sed capiti est ineptior.

De umbratili certamine, ex eodem libro eiusdem.

CAP. XXIX.

UMBRATILIS pugna ualet ad sedandam affectionem lassitudinis sensum referentem, & ad humeros firmandos, & ad neruorum imbecillitatem, & ad tremorem corrigendum. quinetiam materiam infra deducit, & præsertim in ijs, qui summis pedibus pugiles imitantur. Est etiam utilis renibus, colo intestino, atque uitijs quæ thoraci solent accidere. oportet autem non solum manibus cum umbra depugnare, sed etiam cruribus: ac interdum tanquam salientes, interdum uero tanquã calibus cædentes.

De gesticulatione, ex eodem libro. CAP. XXX.

INTER choream, & umbratilem pugnam media interiecta est gesticulatio, sed ad umbratilem pugnam propius accedit: estq; ad eadem utilis, ad quæ pugna umbratilis est: sed hæc pueris, mulieribus, senibus, & quorum corpus mirum in modum gracile atque imbecillum est, magis conuenit: siquidem utilis, & accommodata eis est exercitatio.

De exiliendo, & saltando, ex eodem libro.

CAP. XXXI.

DIFFERT exilire a saltando. nam exilire est cur sui simile, cum eodem in loco corpus manet, poplites inflectendo, & circumuehendo: saltus uero est ferme crurum continuus. his similis est saltus, quo Laccenæ mulieres ad nates saltando priscis temporibus utebantur. saltabant enim circumflexis cruribus ita, ut calcibus nates attingerent: quandoque cruribus alternatim infle-

N 2 xis ut

xis, ut calcibus nates peterent: quandoque uero utriusque, uno & eodem tempore. Exilire uero accommodatum est diuturnis morbis capitis, thoraci, materiæ, quæ ad partes superiores propensa fertur, cruribus imbecillis, sese non alentibus, excarnibus, stupidis, & tremulis. Saltus uero magis, quam si quis exiliat, materiam infra ducit: sed quia thoracem concutit, ideo eius affectionibus non conuenit. veruntamen & ad motum, & ad actiones prout corpus ualde reddit. saltatio uero ad nates caput purgat, & siccatur: euocat etiam menstruas mulierum purgationes: & foetus nimium adherentes expellit, quemadmodum Hippocrates in libro de natura pueruli scriptum reliquit. secundas quoque retentas deijcit: & uterum qui supra se contraxit, in suum locum trahit: & hæmorrhoidas itidem prouocat.

De pila, ex eodem libro.

C A P. XXXII.

EXERCITATIO, quæ ex pila existit, promptiores ad motum reddit eos, qui in ea se exercent: & uitales actiones roborat. Est autem in ea differentia, quæ ex pilæ differentia oritur. nam alia parua est, magna alia, & media alia: atque alia iustæ magnitudinis, alia denique inanis & uacua. paruæ pilæ magnitudinis sunt tria genera: & ex vnoquoque genere una extat exercitatio. quædam enim ualde parua est: qui in ea exercentur, corpore maxime elato ludunt, & colludentes manus manibus proxime admovent. hæcque exercitatio cruribus aptissima est, siquidem una cum intentione crurum administratur. utilis est etiam dorso, & costis pululantibus: itemque brachijs. carnem quoque solidam reddit. Alia pila est paulo maior, qua etiam homines utuntur: & cubitos cubitis ludendo immiscunt: nec corporibus mutuo hærent, nec annuunt: sed varijs modis mouentur, & propter uarios pilæ ictus atque motus huc, atque illuc digrediuntur. atque hæc pilæ exercitatio præstantissima est: & quod corpus sanum, & prout ad motum cum robore cõiuncto præstat, & quod aspectum firmat: nec caput replet. Tertia uero pila, quæ his maior est, distantes inter se homines ludunt. sed
in

in ea stataria pars est, & motoria. qui manent, pilam emittunt cum uehementia, & continuitate: brachiaq; & oculi iuuantur. in motoria uero & brachia, & oculi pariter iuuantur: sed cruribus etiam propter cursum, & spinæ propter inflexiones, quæ currendo fiunt, commodum accedit. atque hæc quidem de parua pila sufficiant. Exercitatio autem, quæ à magna pila oritur, non modo a superioribus differt ex pilæ magnitudine, sed etiam ex manuum figura. nam in superioribus omnibus summæ manus semper humiliores humeris tenentur; in hac uero, capite altiores. & ideo ille quoque excitatur in hac exercitatione, atque discutitur. quandoque etiam summis pedibus uadunt, ut manus altius extolant; quandoque etiam saltant, cum pila supra eos fertur. ita firmat totum corpus huiusmodi exercitatio, & capiti prodest, materiam infra deducēs. Quæ uero plus iusto magna pila est, brachia quidem in ea proijcienda firmat, & utraque etiam manu propter magnitudinem emittitur; sed plagas duras affert: eaq; non modo egrotis, aut conualescentibus inutilis est, sed etiam bene ualentibus. Inanis uero pila, cui etiam solliculo nomen est, æque exercet, ac motoria, in qua curritur: sed tamen non admodum facilis est, neque apta, atque ideo omittenda est.

De pugillatorio folle, ex eodem libro. CAP. XXXIII.

FOLLIS pugillatorius in corporibus imbecillioribus grano siculno aut farina, in robustioribus, arena impletur. eius uero magnitudo ad uires corporis, & ad ætatem accommodetur. suspenditur autem in gymnasijs superne è culmine, tantumq; a terra distat, ut fundum ad eius, qui exercetur, umbilicum pertineat. hunc utrisque manibus tenentes qui exercentur, primū quidem quiete, postea uero uehementius, gestant ita, ut ipsum recedentem consequantur, & iterum redeunti cedant uolentia compulsi: postremo uero eum e manibus reijcientes emittunt: ut cum reuertitur, uehementius corpori aduentu suo occurrat. ad extremum uero in sedem suam sapissime restituendo dimittunt: ut ex

N 3 congressu,

congressu, si non ualde aduertant, retrocedat. ex quo fit, ut quandoque manibus occurrant, dum propinquat, quandoque uero pectore, manibus passis, quandoque uero ijs ad terga reuolutis. Potest igitur hoc exercitationis genus musculosum corpus reddere, & robur afferre. citq; humeris, & toti corpori aptum: & propter plagas, quas infligit, omnibus uisceribus idoneum.

De exercitatione, quæ halteribus contorquendis fit, ex eodem. CAP. XXXIIII.

HALTERVM iaculatio, dura exercitatio est. stomacho autem, quem defluxio infestat, quique imbecillus est, & in quo cibus acescit, & qui cum labore concoquit, est accommodata. & probe etiam humeros exercet. carnem creat: sed nec capiti, nec thoraci conuenit. differunt autem halteres inter se. nam uel separatim, mittuntur manibus extensis, & circumactis: uel tenentur solum in protensione manuum plerunque quiescentium, & breui motu agitarum: & ijs ipsis, qui exercentur, introeuntibus, & æque ac pugiles, concutientibus: uel cum ijs, qui exercentur, manus ad spinam iaculando inflectunt. primum genus ea præstat, quæ diximus: secundum uero, crura neruosq; confirmat, & materiam deducit: tertium uero, spinam, iliaq; iuuat, & molli: sed caput pessime afficit.

De ingressu per loca sima, ex eodem libro.

CAP. XXXV.

HOC exercitationis genus spiritum roborat: & corpori faciles flexiones parat: ac præsertim eam uim cruribus indit. ac simul etiam robur ijs partibus, quæ mouentur, comparat. longum uero tenorem præparat, neruos conseruat, materiam deducit, & superiora excrementa ad suos meatus pellit. si uero etiam cum articularum firmitate adhibeatur, fiet una e ualidissimis exercitationibus, quæ inferiores, & superiores partes corporis æque fatigabit.

De armorum

De armorum pugna, ex eodem libro.

CAP. XXXVI.

HAEC exercitatio apud ueteres non erat: nō erat inquam inter eas, quæ ægrotantibus profunt: cum aliter se in armis ueteres exercerent. Romani uero hanc postea exercitationem inuenerunt: quæ primum quidē conducebat, ut ad bellum paratiores essent. sed quam nunc institimus, ad corpora fatiganda pertinet. ergo milites (hæc enim ad singulare certamen pertinet) armis indutis, uel contra aduersarios, uel contra columnam, tanquam cōtra aduersarium, pugnant. hæc autem exercitatio potest corpus aptius ad motum, & ad carnem suscipiendā reddere: veruntamen carnem mollem, laxamq; facit. estq; capiti noxia, tum quia mirum in modum a pileo contegatur, & galea, tum quia pondere pressum laboret. maxima autem huius exercitationis professio, est & pollicitatio, ut longam respirationem, & corporis firmitatem gignat, cum ij, qui huic se dedunt, omnem aliam spiritus expulsionem ferre possint.

De rebus Venereis, Galeni. CAP. XXXVII.

RERVM Venerearum ex Epicuri sententia, nullus est usus salubris. re uero salubris est usus, si tātum interualli interponatur, ut neque resolutio vlla sentiantur, & ipse homo se ipso leuior factus, & melius etiam respirare uideatur. tempus autem ad utendum opportunum est, cum corpus in exquisita omnium externarum circumstantiarum mediocritate sit constitutum: ut neque nimis plenum sit, neque vacuum, neque nimis perfrigeratum, neque supercalefactum, neque exsiccatum, neque humectatū. si uero errare contingat, paruus sit error. sed melius est, ut potius calefactum, quam perfrigeratum, & plenum, quam uacuum, & humectatum, quam exsiccatum, uenereis rebus utatur. Qui ergo imbecillas vires habent, ij a Veneris usu ad summā infirmitatem deueniunt. qui uero robustas, sed propter magnam pituitæ copiam morbo detinentur, ideo patiuntur, quod humores plus iusto per halitum digerantur.

N 4 tur.

cap. 86. artis
medice.

tur. Innoxia enim Venus ijs est, qui calidi, humidiq; sunt, quique semine naturaliter abundant. Quinetiam corpus eorum, qui firmas vires habent, Venus calefacit. at eorum, quibus eadem imbecillæ sunt, protinus quidem calefacit, sed postea vehementer refrigerat. nonnulli enim sunt, quos protinus a iuuentute concubitus imbecilliores efficit: nonnulli uero, nisi coeant assidue, capitis gravitate infestantur, cibos fastidiunt, ac febribus obnoxij fiunt. atque ut deterius appetunt, ita etiam minus concoquunt. Quosdam noui, qui cum huiusmodi natura essent, ut à coitu abstinerent, torpidi, pigriq; ac segnes facti sint: quosdam uero, qui, melancholicorum more, præter modum mæsti, ac spei expertes euaserint: hæcq; omnia statim Veneris usu sedata fuisse. Hæc igitur consideranti mihi, seminis retentio lædere magnopere videtur: & præsertim in ijs, in quibus semen suapte natura deterioris succi est, & copiosius: & ipsi ociosam uitam degunt. quique antea rebus Veneris frequentissime utebantur, postea uero assatim abstinuerunt. Qui uero firmiores, & iuuenes sunt, horum habitus corporis in raritatem potius, quam vires in imbecillitatem, mutatur. itaque corriguntur per ea, quæ cogunt, & contrahunt, qualis est præparans exercitatio. si uero etiam aliqua refrigeratio post Venerem corporibus adueniat, erit etiam exercitatione præparante ob eam causam utendum. quandoquidem ea calorem excitat. si uero anni tempus non dissuadeat, nec a frigido balneo abstinendum erit. Cibi copia quidem sint minores, qualitate uero humidiores, tum ut probe concoquantur, tum uero etiam, ut siccitas, quæ ex Venere contracta est, corrigatur. debet uero nec frigidior temperatura esse, sed uel media, vel calidior. nam quoniam corpus a Venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & siccius est effectum; debent plane quæ densent, & calfaciant, & vires reparent, adhiberi: atque ad hæc studium omne impendi.

De rebus

De rebus Veneris ex Rufo. in quo est etiam uisus ratio.

CAP. XXXVIII.

OMNINO autem concubitus frigidius corpus efficiunt: attamen minus laboris a muliere impenditur, quam a uiro: atque ita etiam minus molestiæ mulieri accedit. nam uehementes sunt uirorum concubitus, & ideo maior itidem labor in concumbendo ab eis adhibetur. qui etiam erectis hominibus sunt, maiorem lassitudinem afferunt: atque illi etiam sunt huiusmodi, qui post satietatem incuntur, itemq; post ebrietatem. qui ante cibum sunt, faciles quidem ac celerrimi sunt, sed nescio quid imbecillitatis inuehant. seminis uero interceptiones, quæ in medio concubitu sunt, renibus, & uellicæ sunt pessimæ. Verum non omnino pessimæ sunt res Veneræ, si & tempus opportunum, & modum uelis animaduvertere. Ex eis ergo hæc extant commoda. plenitudinem euacuant, corpus agile reddunt, ad incrementum promouent, & magis uirile efficiunt. animo uero id præstant, ut impeditam uim rationis explicent: iramq; nimiam cohibeant. ideo fit, ut melancholicis, si quid aliud, accommodatissimo sint remedio. quicunque etiam alio insaniæ genere laborant, & nonnullos etiam comitiales sanauerunt, facta in pubertatis tempore mutatione: itemq; nonnullos, qui capitis grauitatem, aut dolorem patiebantur, sanitati restituerunt. Hippocrates autem uno uerbo res Veneræ morbis, quos pituita gignit, accommodatissimas esse pronunciauit. multi enim, qui ex morbo non alebantur, ad cibum facile sumendum redierunt. alij, cum prius agre spiritum ducerent, facile spirantes euaserunt. quidam, cum cibos fastidirent, ad eos capiendos promptiores sunt facti. alij a continuis pollutionibus, quæ in somnis fiebāt, sunt liberati. quæ res minus asserre noxæ existimatur: sed mihi quidem non uidetur: quippe quæ dissolutum corpus in somnis, adhuc magis dissoluunt. Atque hæc quidem sunt primæ huiusce orationis partes a nobis expositæ. Naturæ autem Veneri idoneæ sunt, calidæ atque humide: uictus uero ratio calidior & humidior: ac tale

*Veneri / moder
at. / hygie
commoda.*

*6. epide. sect.
5. aphor. 23.*

*Naturæ Veneri
idoneæ.
Victus ratio.*

ac tale etiam anni tempus: atque ætas. ac tempus quidem, uer: ætas uero, iuuentus. uictus uero multo quàm alij ad res uenereas accommodatior est, qui sit calidior, atque humidior. minime autem ad eas facit uictus siccans & refrigerans, atque ætas senilis, & autumnus: & natura, quæ his sit maxime similis. atque ita oratio mea finem eum est consequuta, quem initio proposueram.

*Curatio ad
hibenda q
ui vrbus rem
uis nã pã*

Nunc uero rationes uictus ad concubitum accommodatæ, & curationes adhibendæ iis, qui uti rebus Veneris non possunt, sese offerunt. diæta ergo calida & humida instituenda est: labores quoque moderati esse debent: & cibi facile deduci: quod est totius diætæ caput. Singuli autem labores sint contentæ deambulationes, cursus tardi, & quieti: equitationes neque admodum concitate, neque admodum multæ. nam in eis & lumbos, & testes fatigari uehementius necesse est. ei uero, qui sit frigidior, itemq; ei qui humidior, hæc & magis, & acrius facienda sunt omnia. eum uero, qui siccior sit, in quiete continens, in statu opportuno constitues. quæadmodum autem prædicti labores moderati iuuant, ita etiã moderati cõcubitus conueniunt: nã & ad rē ipsā incitat, & consuetudine facilitatē afferunt: ut multi qui omiſſa cõsuetudine concumbendi, nō potuerint concubere, alij uero ægre & magno labore postea cõcubuerint. adeo non solum oportet consequenti institutione corpus in suum statum redigere. labores autem his minus conueniunt. at palæstræ, & multæ frictiones, & gesticulationes, & missilium iactus, ualent quidem ad robur comparandum, sed in alias partes potius alimētum perducunt. Venus, siquid aliud, alimenti exuberantiam exigit. ergo miseria & abstinentia nemo conuenienter utetur, at potu atque pastu utetur. potui autem conueniunt uina fulua, quippe quæ omnium sunt moderatissima: neque per uesicam adeo permeant, sicut alba: neque sicca & crassa sunt, veluti nigra. eadem sunt capiti maxime idonea, & facillime concoquuntur: quibus omnibus est opus. panes apti sunt, puri, furno decocti: siquidem humidiores sunt cæteris. obsonia sunt. carnes

nes hœdorum, agnorum, suum, gallinarum, gallorum
gallinaceorum, attagenum, perdicum, anserum, ana-
tumq; . nam hę omnes alunt maxime . ex piscibus ido-
nei sunt polypodes . excitare enim Venerem hi mirum
in modum existimantur . quicunque etiam mollem car-
nem habent, sunt accommodati . inter olera, orminũ,
erysimum, eruca, & rapa ad hoc faciunt: quę etiam me-
dicamenti vicem gerunt . e leguminibus faba, cicer, er-
uilia, phaseli, & pisi, quod flatu corpus impleat, & quod
copiose alant, conueniunt: veluti ruta, quia flatu discu-
tit, ac propellit, ita commiscendi corporis libidinem
obtundit, ac discutit . Vuas ego in hac dexta magno-
pere commendo . nam & humiditate præstant, & breui
tempore probe subducuntur, & probe etiam nutriunt:
& humanum sanguinem replent flatu, qui maximo im-
petu ad Venerem impellit . Iam uero accommoda-
tum etiam huic loco est, vt quę tempora sint rebus Ve-
nereis idonea, perscrutemur, ne quid in hac tractatio-
ne desiderari possẽ videatur . Ergo tempora in omni-
bus multa sunt, prout quisque est paratus: sed summa
est, ut recentes satietates & ebrietates uitentur: quia
post has nullus alius conuenit labor . fames quoque ca-
uenda est . veruntamen magis salutariter eo tempore
concumbitur, quam cum quis se expleuerit: sed imbe-
cillius corpus redditur . fugiendę quoque cruditates
sunt . idcirco concubitus qui media nocte fiunt, pericu-
losi sunt, si cibo nondum confecto exerceantur . eius-
modi sunt ij, qui sub aurora fiunt, cum fortasse cruda
adhuc sint ea, quę uentriculo continentur: & quia ne-
que excrementa, neque urinas homines emisierint, ne-
que alius deiecerit: ac concumbere cum excrementis,
est malum . ante uero exercitationes, & balnea, minus
periculosum est . ei uero qui consueta munia obiturus
sit, imbecillitatem parit . optime ergo concumbet a ci-
bo, qui ad satietatem non sit ingestus . nam hoc & ad ui-
res confert: & ita refrigerationes, quę subsequi solent,
minus contingunt . Inde uero, si cui post prandium re-
rum venerearum pruritus excitetur, cessandum est do-
nec

*Tempora ubi
us ueneris
idonea.*

nec alimentum ex multo somno constiterit. si post coenam, ante dormire oportet: siquidem hæc maxima cessatio est. Ac natura quoque uidetur ratione quadam id efficere, ut primum eo tempore maxime ad venerem impellat, postea uero id quod superfluit, quam quod ei aptum & æquale est, accommodatius excernat. quod cum medici animaduernerint, in filiorum procreatione admonent, uirum qui comederit, & epulis & conuiuio exceptus fuerit: mulierem uero, quæ parcius sit educata, debere commisceri. causa est, quoniam uir dare, accipere uero mulier debet. Sed ad hæc quæ diximus, aliæ quoque affectiones corporis sunt examinandæ. etenim post labores, prauum est concumbere. & tamen existimant nonnulli solui concubitu labores. sed non recte sentiunt: cum imbecillitas non sit laborum remedium: & tamen calore neruorum, qui in lumbis sunt, uim quandam afferunt. ergo uitandæ sunt lassitudines, itemque uomitibus, qui paulo post sint erupturi, quique paulo ante præcesserint: itemque purgationes, & alui fluxus recentes. nam inueteratos quandoque Venus exsiccatur. habenda quoque ratio est omnium morborum thoracem obsessentium, aut quos obsessuros esse suspicamur: & uitiorum, quibus nerui affliguntur. quam ob rem uehementes cupiditates ego neuiquam laudo: sed censeo, tunc magis esse a concubitu abstinendum, idque tum in aliis, tum uel maxime in iis, quorum uesica & renes aliquo morbo uexantur: & quos morbus comitialis, aut infania infestus habet: nam ubi morbi accessuri sunt, tum uehementes impetus excitantur. Optimum autem est, ut tum quisque rebus ueneriis utatur, ut cum prompto animo atque expedito concubitum expetat, tunc etiam corpus eo feratur. decet enim animum dominari, corpus uero obedire. non sunt hæc opiniones, sed prouidentia naturæ, quæ euacuationis indiget: ut etiam cæteras animantes facere decet. diætæ igitur, quibus assuescere debemus, sunt huiusmodi. quibus cognitis, poterit quispiam remedia facile inuenire, quæ ijs, qui concumbere non possunt, adhibeantur. nam Corinthus

thius qui ad nos uenit, se quidem magna corporis commiscendi libidine teneri dixit, sed in concubitu semen non emittere, flatum uero multum efflare. in hoc coniectura consequutus sum, ex siccitate malum existere: id quod indicauit curatio. nam cum primum uictu humido ali cœpit, statim semen emisit. Iuuenis uero Milesius, qui annum forte natus erat secundum & uigesimum, aiebat se in concubitu emittere genituram non posse, at in somno magnam eius copiam excerni. is mihi uisus est ob multam humidam perfrictionem non posse concumbendo foueri, & calheri, in somno uero nimium calefieri, quatenus somni id præstant, ut interiora calefiant, & exteriora perfrigerentur: ideo labores ei satis fuerunt ad curationem, equitatio scilicet: medicamentum uero, testiculus Castoris epotus: reliqua denique uictus ratio omnis, sicca & calida.

FINIS SEXTI LIBRI.

ORIBASII

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,
LIBER SEPTIMVS.

Quæ corporum affectiones euacuationis indigeant,
ex Galeno. CAP. I.

V M plenitudo duobus modis fiat, atque dicatur, uno cum ad vires, altero cum ad capacitatem uasorum humores continētium refertur; utrique opus est euacuatione, siue in ægrotante homine, siue sano fiat. quemadmodum enim qui onus gestat, non protinus simu-

latq; grauatur, & fatigatur, iam cecidit, & ab eo est uictus. ita etiam, ubi vires a plenitudine grauantur, fieri potest, ut homo nondum egrotet. siquidem nonnulli, qui consueta adhuc munera obeunt, sentire se aiūt graues, pigros, segnes, atque ita, ut ægre moueātur; eaq; plenitudo est, quæ ad vires pertinet: ueluti cum post exercitationes tendi uideantur, non parua nota est aliter plenitudinis, quā nonnulli κατὰ τὸ ἰσχυρὰ uocant, quia in humoribus per uasa infusis consistit, atque intelligitur. sensus autem ulceris speciem referens, in toto corpore proueniēs, ac præcipue in motionibus, mali succi est soboles, atque progenies: qui quidē plerisque consuetas etiamnum actiones obeūtib; aduenire conspicitur. quandoque autem in quibusdam corporis partibus, non in tota mole, apparent indicia affectionum, quæ in illis partibus sunt, similiū ijs, quas in toto corpore consistere dictum sit. ac quandoque solum caput grauari sentiunt, aut quendam ulceris sensum habere, aut

aut musculos temporum intendi, idq; aut simpliciter, aut cum maiore calore coniuncto. sic quoque in iecore, liene, uentre, costis, & septo trāuerso grauitatem sæpe sentimus. Simili quoque modo in ore uentriculi, aut grauitatem, aut absurdum aliquem sensum percipimus. ad hæc, dolores in parte quadā infixi, uel ob humorum copiam, quæ confertim ingruit, uel ob spiritum flatuosum; euacuationem indicant: quemadmodum etiam faciunt, qui ab acri humore partem exedente, atque erodente excitantur. Sunt etiam qui ab intemperie nascantur: & ex iis quidam ab ea sola citra humores, alii uero cum humoribus. ergo in his omnibus, quæ dicta sunt, infestantium humorum, aut uaporum euacuationes ab his affectionibus hominem liberant. non prorsus tamen uenam secare opus est: sed satis est tum purgare, tum fricare, tum lauare, tum aliquo medicamento uti, quod per halitum euocet. Deinceps igitur quænam affectiones uenæ sectione inuentur, exponamus.

Quæ affectiones uenæ sectione indigeant. CAP. II.

QVI consueta munia adhuc obeunt, sed princeps aliqua pars, aut totum corpus in eis grauatur, aut tenditur, iis necessaria est euacuatio. Si uero per ætatem neque pueri adhuc sint, nec iam senes, consilium de secanda uena inibis: habita tamen præcipue ratione primarum intentionum, hoc est, quantitatis, qualitatisq; plenitudinis, & roboris aut imbecillitatis uirū: deinceps uero naturalis totius corporis habitus, itemq; anni temperies, regionis, & uitæ ante actæ: tum utrū copia escule, potulentorumq;, & præsertim ualentis inæternæ, qui ita affectus est, se expleuerit. & quibus motibus uel consuetis, uel non consuetis, se mouerit: quasq; excretionem habuerit, aut præter consuetudinem compescuerit: ad hæc autem omnia, nō gracilior, aut crassior sit effectus. Sane utriusque plenitudinis quantitas ex priorum signorum magnitudine dignoscetur. quanto enim grauior sibi homo uidetur, perspicuū est, plenitudinem quoad uires tātum auctam esse. eodemq; modo, quantum tensionis sensus auctus fuerit, tantum quoque

quoque auctam esse alteram plenitudinem, quam a quibusdam *κατὰ τὴν ἕχουα* uocari diximus. Vtriusque uero plenitudinis qualitatem partim ex colore cognosces, memor colorem humorum esse, siquidem modice totum corpus a calore, frigoreque externo affectum fuerit: partim uero ex iis, quæ naturæ humorum sunt coniuncta. frigidiores enim, frigidior totius corporis sensus sequitur: calidiores, calidior: humores uero, qui in uenis aceruantur, tumor & uasorum distentio: eos qui in carne, sensus in ea aut grauitatis aut tensionis, sicut etiam caliditatis, aut frigiditatis consequitur. porro facultatum nos dispensantium infirmitates ac robur propriis actionibus iudicantur. ac uoluntariæ quidem in nervis, & horum principio cerebro. pulsantes uero in arteriis & corde. ex facultate uero, qua bona nutritio fit, aut color bonus, aut malus, tertia facultas, quæ nutritrix est, quam a iecore proficisci ostendimus, cognitionem sortitur. ubi ergo adsint plenitudinis signa, & facultates ualentes fuerint, tum si uidelicet affectio tensionis sensum referat; nihil præterea attendens, uenam incidet: ac multo etiam magis, si sensum referat inflammationis. Si uero infesta plenitudo grauans sit, non semper sanguinis est facienda detractio. contingit enim, ut crudus humor in corpore sit collectus, in quo diligenter est aduertendum, quantum uires robustæ sint, & quantum humor ipse sit refrigeratus. etenim exolutæ ab huiusmodi affectionibus uires, adhibita sanguinis missione in extremum recidere malum solent: ut restitui postea nullo modo possint. quod ubi factum est, periculum non mediocre consequitur. ac præsertim si febris accedat statu æstiuo, stomacho male affecto, & toto corpore molli suapte natura, & temperie humido. huiusmodi enim homines per halitum digeruntur, & celerrime animo linquuntur, etiam si non magna febris inuadat. Si uero nihil horum sit, cæterum hyems sit, regione natura frigida, atque hominis natura frigidior, iis & totum corpus uenæ sectione grauiter refrigeratur, & nonnulla etiam symptomata accidunt, quæ ex graui refrige-

ui refrigeratione consequuntur. quam ob rem qui ita affecti sunt, hos uenæ sectione uacuare non conuenit: sed frictionibus, & unctionibus mediocriter calfacientibus, & potionibus humorum crassitudinem incidentibus, & modice calefacientibus, nam quæ uehementer calfaciunt, ea tum uires dissoluunt, tum etiam febres adaugent. Quicumque autem sanguine per sputum reiecto, nunc quidem curati sunt illi quidem, sed eam habent structuram in partibus thoracis, atque pulmonis, ut si uel paulo plusculum sanguinis colligatur, protinus aut uasis alicuius osculum referetur, aut uas ipsum rumpatur, iis etiam si nondum ullum in corpore symptoma extet, tamen ineunte uere sanguis mittendus est: simili quoque modo iis, qui facile in comitiales morbum, uel apoplexiam cadunt. eodemq; modo si alicui alij morbo obnoxium hominē cognouerimus, ut peripneumonix, pleuritidis, aut anginx, melius est prius uenam secare, quam expectare, ut aliquod euidentis symptoma plenitudinis appareat. Ad eundem modum, si hæmorrhoides retetæ sint, & præsertim illi magis melancholici uideantur. omnibus etiam, quos singulis annis morbi, qui ex plenitudine oriuntur, in æstate solent exercere, ineunte uere mittendus sanguis est: id quod etiam faciendum est in iis, qui eiusmodi morbis uerno tempore corripiuntur. Homines enim experientia edocti sunt non à se ipsi solū, sed à iumentis, utile esse, ut priusquam æstas incipiat, sub finem ueris sanguinem mittant, memores a quibus morbis capi soleant, cum repente calida æstas adueniat. ea enim & sanguinem plus protendit, & fundit, & tanquam ebullitionē quandam eius parat ita, ut tunc non amplius in uenis tanquam moderatus contineatur, sed uel eas rumpat, uel erodat. siq; immoderatio in partem quampiam irrumpat, aut inflammationem, aut erysipelas, aut talē quempiam morbum gignat. etenim cum multo plures, tum uero etiam maiores, quam sint morbi plethorici, ex humorum fusione progignuntur. Quidam autē sunt oculis imbecillioribus, qui affectionibus, quæ scotomati-

O   cæ

ca nominantur, facile corripuntur, quos etiam initio ueris euacuare oportet. prius tamen considerandum est nobis, quid in eis aceruetur: siquidem nonnulli amaribilis succum copiosius, quam reliquos, colligunt: nonnulli melancholicum, aut pituitosum: nonnulli uero ex æquo omnes coaceruant: in quibus abundare sanguis dicitur. hos ergo omnes uacuabis, sicut etiam podagricos, & arthriticos initio ueris. idque aut medicamento purgante, aut uenæ sectione. Porro uenæ sectio non solum cum plenitudo est, eaque siue ad uires, siue ad uasorum, quibus succi continentur, amplitudinem pertineat, sed etiam si plenitudo nulla sit, magnopere prodest initio inflammationis, quæ uel ex plaga, uel ex dolore, uel ex partium infirmitate oriatur. Si quoque magnus morbus expectetur, sanguis omnino mittendus est: etiā si plenitudinis signa nulla adsint, habita tamen ratione ætatis, anni temporis, & uirium. Itaque tria sunt, quæ agnitionem continent, morbi magnitudo aut præsens, aut imminēs: robur uirium: ætas omnis præter puerilem atque senilem. qui scopi satis sunt ad uenæ sectionem indicandam. neque enim ubi tanta crudorum humorum copia accumulata est, ut secundam uenam prohibeat, ratio reprehenditur: quia iis uirium robur non adest: hocque indicio est, non posse eos sanguinis ferre missionem, cum una cum totius corporis colore, qui ita sit redactus, ut non indicet abundare sanguinem, pulsus quoque in uehementia & magnitudine inæqualis est, imbecilibus & paruis in ipsa inæqualitate exuperantibus. Nunc uero de utriusque plenitudinis notis consideremus: an ubi ea in homine solita munia obeunte apparuerint, mittendus illi omnino sit sanguis; an id necessarium non sit, ubi nulla magni morbi fuerit expectatio. Quid uero ego in hac re sentiam, noſtis: cum sæpe adfueritis, cum sanguinis missionem suaderem uel podagricis, uel articularum dolore laborantibus, uel morbo comitali uexatis, uel melancholicis, uel iis, qui sanguinem prius expuissent, aut thoracis striduram sortiti essent ad aliquod tale malum contrahendum

dum idoneam : aut scotomaticis , aut qui angina continuo corripereutur , aut pulmonis , & iecoris uitiiis essent obnoxii : aut uehementes lippitudines paterentur ; aut , ut uno uerbo dicam , aliquo magno morbo præmerentur . nam in his omnibus censeo missionem sanguinis necessarium esse remedium : quæ statim post uirium atque ætatis habitam rationem adhibeatur . quæ si quandoque non memorentur , subaudiendæ tamē sunt . at qui nihil huiusmodi ante sunt passi , omniumq; corporis partium inculpatam structuram nacti sunt , in eis duplicem me uacuationis rationem subiecisse cognouistis : uenæ quidem sectione , si in uictu sint intemperantes , sine uenæ sectione autem , si temperate uiuant . nam & multa frictione , & balneis , & deambulationibus , atque aliis motionibus , & item unctionibus in quibus digerendi uis inest , statim exhaurire plenitudinem licet : nisi forte crassi sanguinis redundantia tibi adesse uideatur : talis enim maxime est melancholicus plerūque : raro uero crudorum , quos uocant , humorum . Caterum in redundantia melancholici humoris , præstat uenam incidere : aut certe uti medicamento atram bilem expurgante . at ubi crudi succi exuperant , antequam morbus incipiat , caute euacuabis : ubi uero febris iam accedit , ut ante dixi , nequaquam . erit uero indicio color eorum plumbeus , aut ex pallido albus : omniaq; potius , quam ruber : itemq; pulsū inæqualitas . Si uero etiam talis plenitudo multū excreuerit , tum & corporis quoque grauitas adest , & pigritia ad motus , & mentis tarditas , & sensus hebetudo . Contra uero , quibus cumulus in corpore sanguis ex compressis hæmorrhoidibus sit , iis uenam audacter incides , etiam si grauem antea morbum experti non fuerint . fieri enim potest , ut apti quidem ad aliquem huiusmodi morbum fuerint , uerum ob hæmorrhoidum inanitionem nondum passi : si uero etiā aliqua in eis particulæ uitiosam habere constructionem , & præsertim in thorace uideantur , eis omnino uenam celerrime secabis . Idem me sentire de mulieribus , quibus menstrua purgatio suppressa est , intellexistis .

O 2

lexistis. enim uero in eis non proroganda euacuatio: ueruntamen uenam scindere non est necesse, cum malleolorum scarificationes ei, quod superuacaneum est, euacuando satis esse possint: cum alioqui uim etiā quamdam habeant mensium ciendorum, non secus quam uenæ in malleolis ac talis incisæ. plenitudines enim, quæ ex mensium retentione sunt ortæ, per crura uacuabis, siue secare uenam, siue scarificare oporteat. Reuellere autem mulierum purgationes secta incubito uena solet. nam quæ candidiores sunt, tenuiorem aceruare sanguinem consueuerunt: iccirco a malleolorum scarificationibus maxime iuantur. nigriores uero uenam secando curato. siquidem eæ crassiores, ac magis melancholicum sanguinem coaceruāt. quod magis etiam facies, si magnas habere uenas uideantur: id quod gracilioribus ac nigrioribus solet plerunque contingere, ueluti carnosæ & candidis uenæ insunt exiguæ: in quibus præstat malleolos scarificare, quam uenam incidere: quippe cum hæ paruas in cruribus uenas habeant: ut licet etiam rite secentur, quod iustum tamen sit, non fluat. multæ uero sanguinis copiam non paruam habēt, sed extreme sunt tenues: aliæ contra, crassæ, sed parum habent sanguinis. Ac mulierem quidem tenuissimam, cui iam octo mensibus suppressa menstrua purgatio fuerat, non modico sanguine detracto ad pristinum statum breuissimo tempore perduxī. primo enim die sesquili-
bram, secundo libram, tertio non multo plus quam se-
libram detraxi. in hanc uero sententiam adductus sum, cum eius uenas eminentes conspicerem, quæ sanguinis liuidi plenæ uidebantur. Caterum, non contemnenda est uenę sectio, tanquam auxilium reuellens non sit, cum me per sæpe uideritis in sanguinis e naribus eruptione, cum ea uehemens sit, ea usum protinus effluxionem sedauisse. Conuenit autem nō usque eo sanguinem educere, ut ad extremum casum uirium perueniatur; sed quoad iusta mensura uideatur educta, & prorumpentis sanguinis impetus ualidus perseveret: uena in cubito secanda est.

De par-

De partita sanguinis missione. CAP. III.

Q V I B V S multa euacuatione opus est, vires autem infirmæ sunt, in ijs partiri euacuationem præstat, ut cum parum sanguinis detraxerimus, iterum, ac, si lubet, tertio eundem mittamus. quemadmodum me quoque fecisse in ijs, in quibus crudiorum humorum inerat copia, conspexistis. nam ubi parum sanguinis detraxi, protinus melicratum exhibeo probe coctum cum aliquo attenuanti medicamento, utputa hyssopo, aut origano, & interdum etiam nepita, aut pulegio: aut certe cum melicrato oxymeli, aut oxyglycy: atque ita sanguinem iterum minuo, quandoque autem eodem die, quandoque uero postero. in quo rursus dato aliquo ex prædictis medicamentis, iterum aliquid sanguinis detraho: ac tertio die quoque idem facio, ubi aliquid similiter dedero. Verum ubi feruescentis sanguinis copia redundat, acutissimam febrim accendens, euacuatione confertim facienda est, conandumq; est inanire, usque ad animi defectionem, uirium robore diligenter inspecto: quemadmodum scio quibusdam sex subinde hebras, aut postero, aut tertio, aut quarto die fuisse detractas: quandoque etiam primo die, cum febris in principio noctis, aut medio incepisset: probe autem concocta fuissent, quæ pridie comedissent. nonnullis uero, pridie inæqualitatem, aut grauitatem, aut capitis, aut alterius cuiusdam partis dolorem sentire se querentibus, ac proinde parce comedentibus, ubi febris præcedente nocte inuasisset, memini me primo etiam die sanguinem detraxisse. nam in quibus copia feruentis sanguinis apparet, dato operam, ut eum quæcelerrime uacues, prius quam in principem aliquam partem irruat. quâ ob rem etiam de nocte uenam incidere ne uerearis. nam ita affectis ægrotis expedit, usque ad animi defectionem, ut diximus, sanguinem mitti. Noui enim ex eis quosdam ex animi defectione necessario refrigeratos, & madoribus toto corpore affluentibus, & aluo citata, celeriter morbo liberatos. Præterea in maximis inflammationibus, & uehementissimis doloribus nullum maius remedium

O 3 noui,

noui, quam usque ad animi defectionem euacuare, adhibita distinctione, an sanguinem mittere, an purgari oporteat. Euacuandum autem est usque ad animi defectionem, sed non omnem. neque enim intelligendum est de ea, quæ agrotis ex timore contingit: neque de ea, quæ ex mordacibus succis os ventriculi obsidentibus oritur: cum tunc quoque animi defectionem egroti pati soleant. uerum talis animi defectio non est sufficiens mensura euacuationis: quæ contingit quandoque ante, quam conueniat: quemadmodum febricitantibus quoque sæpe usu uenit, ut inter surgendum, uel residendum animo linquantur. animi igitur defectio, quæ ratione euacuationis fit, sit mensura euacuationis in affectionibus antedictis. Mentem uero adhibere oportet, utrum purgationem ferant, pulsus eorum contingendo, dum sanguis adhuc fluit: sicut in aliis omnibus, quibus sanguis mittitur, facere consueui: ne forte ignarus pro animi defectione mortem asseras.

De mensura euacuationis sanguinis. CAP. II II I.

SCIENDUM est, dum propositi scopi huius prædij augentur, maiorem euacuationem indicari: dum uero non augentur, tantum detrahendum de sanguinis missione, quantum illi fuerint imminuti. Morbi autem magnitudo, & robur uirium primi scopi erant sanguinis detrahendi. quibus utrisque scopis præsentibus, perspicuum est, ut ante diximus, nullam esse crudorum humorum tantam, talemque plenitudinem, quæ inhibere hoc auxilium queat. deinde uero spectandum est, quæ sit naturalis hominis temperatura. nam quibus amplæ uenæ sunt, quique modice graciles sunt, nec albi, neque tenera carne, copiosius euacuabis: contrarios uero, parcius: quippe qui exiguum habeant sanguinem, & eorum caro facile per halitum digeratur. qua etiam ratione pueris non est secanda uena usque ad quartumdecimum ætatis annum: post quem, si magna copia sanguinis congesta esse uideatur, tempusque anni uernum sit, regioque natura temperata, & puer sit natura bene sanguinea, sanguinem minues: id quod multo etiam magis facies,

cies, si peripneumonix, aut anginx, aut pleuritidis, aut omnino alterius cuiusdam acuti, & uehemētis morbi periculum immineat. primum autem detrahes usque ad heminam, ad summum. Si uero tibi inspicienti uires firmæ permanere uidebuntur, dimidium heminx adicies, iterata missione: nosti enim uehementi pulsui cum æqualitate, tanquam minime fallaci uirium robustarum signo semper adhibendam fidem, ex abundanti autem, & magno. itaque & septuagenariis, si dicti pulsus adsint, & affectio iubeat, uenam secabis. quidam enim eius ætatis multum sanguinis habent, & uires itidem robustas: sicut alii sicci sunt, & pauci sanguinis, & facile nigrescentes quauis parte percussa. itaque non solum numero annorum animum adhibebis, sed etiam habitui corporis. nam sunt qui sexaginta annos solum nati, sanguinis missionem non ferant. ueruntamen minus his utique detrahes: quamuis eandem habere affectionem, quam florens corpus, uideantur. Sed optimum fuerit, antequam uena secetur, hæc omnia considerasse, & præsertim cum suppressæ hæmorrhoides sint, & muliebris retenta purgatio. etenim ubi incisa uena sanguis fluit, tū eius mutationi, & præsertim cum iam adest inflammatio, & tenori fluxionis non labascenti, potissimum autem pulsuum mutationi, tanquam indicio non mendaci, animum diligenter attendas oportet: & continuo cessandum est, cum pulsus immutatur, aut in magnitudine, aut quauis inæqualitate. nam de mutatione in imbecillitate quid attinet dicere? scis enim in hac qualitate certum fieri iudicium firmarum, & infirmarum uirium. In quibus autem prope sectam uenā magna aliqua inflammatio est, in iis sanguinis & in colore, & in consistencia mutationem expectare est optimum. diuersus enim est sanguis, qui inest inflammationi, à naturali: quia nimis excofactus est. nam si crudior erat prius, modo rubrior, & flauior efficitur. si eiusmodi prius fuerat, ad nigrum adustione conuertitur. nam sanguinis mutatio signo est, aliquid ex inflammatione in uenam sectam transumptum fuisse; non tamen omni ex parte expectanda

O 4 est mutatio

est mutatio: sed est quandoque, ut antequam mutati
 appareat, cessandum sit. idq; uel propter uirium imbeci-
 lilitatem, uel propter malignitatem inflammationis
 interdum enim nihil ab ea emittitur. sed inibi ueheme-
 ter est constrictus. Si tamen uires nondum exolui euacu-
 atione uideantur, id quod scies pulsus tangendo, &
 si is, cui sanguis mittitur, ætate florenti sit, expectand
 mutatio est. potissimum uero, si aër ambiens sit tempe-
 ratus. Duo enim hæc sunt, quibus præcipue dignosci-
 tur, quantum hoc præsidio sit euacuandum: ægrotan-
 tis inquam natura qualis sit, quam exquisitè cognosce-
 re non possumus: & ambientis temperies qualis futura
 sit misso sanguine. nam cum is calor, quem febris af-
 fert, multum sanguinis digerit, & ægrotus abstines ui-
 uit, alimentum ex sanguine cum breui tempore neces-
 sario destituit, atque interim uires exoluuntur. Con-
 sumitur enim ob temperiem ægrotantis, si humida &
 calida sit, qualis est puerorum: ob aerem uero ambien-
 tem, si regio calida sit, & æstiuum tempus. proinde mi-
 nus detrahimus, quam affectio commonet: habita æta-
 tis ratione, in pueris: habitus corporis, in candidis, et
 quibus tenera caro est: temporis uero, sub cane. eadem
 quoque regionum & constitutionum est ratio. alio ue-
 ro modo, ut etiã ante diximus, in contrariis, hoc est,
 frigidis temporibus, & regionibus largam euacuatio-
 nem uitamus, propter refrigerationem consequentem.
 quapropter unum in his singulis euacuationis modum
 scripto definire non possumus. noui enim quibus sex li-
 bræ sanguinis fuerint detractæ, & febrim protinus fuisse
 extinctam, nec ullum uirium detrimentum esse conse-
 cutum. nonnullis uero sesquilibra nõ sine leui quadam
 uirium noxa detrahi potuit: quibus si duas libras quis
 euacuasset, extreme læsisset. quã ob rem scio me quan-
 doque unam quoque libram, & quandoque etiam mi-
 nus utiliter detraxisse.

Quæ uena secanda sit.

CAP. V.

SI uenam causã reuulsionis feces e directo partium,
 ad quas sanguis fluit, perspicuam inde utilitatem cele-
 riter

riter uidebis : at si contra feces , nihil proderit . Ita affecto liene uena quæ est prope annularem sinistrae manus digitum incisa iuuat . nonnulli uero eam uenam incidunt , quæ inter medium & annularem interiacet : & sanguinem fluere sinunt , donec ipse per se sistatur : lienemq; iuuari aiunt : atque si uenam internam cubiti secueris : sanguis enim è sinistra manu detractus : lienem male affectum mirum in modum iuuat . præstat autem non semel extrahere quantum conueniat , sed in duos dies est facienda partitio . Quinetiam pleuriticis sanguinis missio e directo laborantis lateris adhibita , euidentissimam sæpe utilitatem attulit : quæ uero ex brachio opposito , aut omnino obscurâ , aut certe post temporis spatium . ac sæpe etiam oculorum dolores grauissimos uenæ sectio e directo facta intra horæ spatium sedauit . ergo in oculis laborantibus uena , quæ humeralis uocatur , quæq; ex ea deriuata est , in cubito incisæ , perspicuam utilitatem celeriter afferunt : at dolente latere , aut pulmone , aut septo transuerso , aut liene , aut iecore , aut uentriculo , ea quæ per alas in cubiti iuncturam pertinet . maxime autè hæc ipsa interior secanda est . sin secus , ea quæ ab ipsa diducta in flexu iuncturæ apparet : quam iandiu nostis ab humerali uena diductam esse , ipsamq; continere . Sunt enim hi tres modi sanguinis in cubito mittendi , interior , exterior , & medius . interior utilis est iis , quibus inferiores collo partes patiuntur : exterior iis , quibus affectæ sunt quæ illis sunt superiores , ut facies , & caput : medius uero locus interdum utraq; uenas diductas habet in ultiores partes brachii pertinentes : interdum uero celeriter in unum inter se coeunt in flexu iuncturæ : ac nonnunquam earum alteram obscuram , claram alteram . Vbi ergo uena , quæ parti affectæ propria est , obscurior fuerit , & ad aliquam ex mediis accedas , da operam , ut eam potius incidas , quæ à propria diducitur . quandoque etiam usu uenit , ut quæ inferiores sunt cubiti iunctura , quæ in ulna sunt , eas nihil prohibeat incidere : ubi quæ in cubito sunt , nō utique appareant . & ex iis ipsis incidendæ sunt , quæ e directo

recto partium affectarum sitæ sint. Sanguinis ergo missio, quæ in brachio sit, recte quidem administrata nihil magni habet in se: at si in ea peccatum sit, triplex error consequitur, ut in media, nervus exiguus, in humerali nerveus capitis musculus: in interiore uero, arteria uenæ subiecta, simul etiam incidatur.

Cauendum esse, ne axillarem uenam incidamus, si necessitas non urgeat, idq; propter arteriam ei subiectam. CAP. VI.

SI quis autem alibi unquam in uena secunda arteriam quoque secuit, hoc loco id contigit. ergo maxime cauendum est, ne eam incidamus: si uero necessitas id cogat efficere, duo hæc considerata erunt, ut eam ligemus qua maxime parte pulsus arteriæ nobis indicat. quod ubi fecerimus, uideamus, an locus ulla ex parte infletur. siq; infletur, uinculum statim soluendum, & quod inflatum est, ad equalitatem redigendum, & iterum ligandum initio deligationis in primo loco, ubi arteria sub interius brachij caput est sita. conandumq; est, ut uenam inferius incidamus: quia eo in loco disincta ab arteria est per uenam mediam: cui nulum uas subijcitur: sed nervus est, ut ante dixi, notabilis in medio flexu: quem ne tangamus, diligenter est animaduertendum.

Situm, & sectionem humeralis uenæ omni ratione uacare periculo.

VENAM autem humeralem secare omnibus modis sine periculo licet. & tamen quibusdam etiam ex huius sectione musculus sub radio constitutus indoluit: alios inflammatio subsequuta uexauit, & dolor diu perdurauit. veruntamen iis, qui sic affecti fuerint, uena non unico ictu fuit diuisa, sed cum primum fuisset aberratum, secundo, & tertio, & quandoque etiam quarto fuit percussa. quam ob rem cum musculi caput sæpe punctum fuisset, eiusmodi affectiones excitatæ sunt. at vnico ictu magna facta diuisione nec quisquam inflammatione correptus est, nec dolorem contraxit. quocirca hæc est intrepide secanda: sed interior, caute admodum,

dum, & considerate. Conandum autem est in media incidenda, ne ubi nervus est situs, fiat sectio. Nunc uero quemadmodum prædictæ omnes partes secta cubiti uena, ut dictum est, iuuantur: ita etiam quæ inferiores sunt, iuuantur incisis ijs, quæ in malleolis, & poplitibus insunt. prædictis autem inferiores sunt coxendix, uesica, atque uterus. renes ad utranque partem pertinent: siquidem inferiores sunt ijs, quas prius diximus, superiores uero, quam eæ, quas secundo loco recensuimus. itaque missus ex cubito sanguis interdum eis prodest, ubi recens inflammatio sit, & sanguis redundet: quibus uero affectio inest, quam proprie nephritin uocant, venas poplitis, aut certe malleolorum secare conuenit. Vteri uero inflammationibus magis etiam quam renû, venis in crure sectis succurritur. nam euacuationes, quæ ex cubito fiunt, aliud etiam malum habent adiunctum: ut mēstruas purgationes, sanguinem ad partes superiores corporis retrahendo, comprimant. at ijs, quæ ex cruribus fiunt, hoc etiam inest, ut menses cieant. Memini uero me ischiadas, quæ non ex frigore, sed impletis sanguine, quæ in coxa sunt, venis exorta essent, vno die facta ex cruribus euacuatione, curauisse. idcirco uena poplitis utilius ita affectis, quam malleolorum secatur: at scarificatio nihil eis perspicuo prodest. Ut autem summatim dicam, incipientes inflammationes reuellendo euacuandæ sunt: inueteratæ ex ijs, si fieri potest, affectis partibus: si non queat, ex uicinis. in ijs quæ incipiunt, auertendum est, quod influit: in inueteratis, id tantum quod affectæ parti infixum est, euacuandum. Id autem optime euacuabitur per uenas cum ijs coniunctas, quæ sunt in ipsis partibus. cui rationi subscribit etiam experientia. quocirca quæ in gutture, & arteria graui inflammatione affliguntur, in principio uena secta in cubito, post ipsum uero, in lingua egregie prodest, incisis uidelicet ambabus uenis, quæ in ea sunt. Sic quoque induratas inflammationum in oculis reliquias iuuat incisa uena, quæ ad magnum oculi angulum decurrit: ut etiam capitis grauitates, & inueteratos eius ex plenitudine

dine dolores leuare manifeste solet in fronte secta uenat incipientes, aut uigentes iuuat per cucurbitulam i ceruice facta reuulsio: eaq; interdum per se, interdum cum scarificatione adhibita. cæterum prius euacuare totum corpus oportet. eadem quoque ratione incipientes in occipitio dolores, atque uigentes, uena frontis incisa iuuat. In quibus uero corporibus nulla adhuc particula affecta est, sed ineunte uere vacationem anticipamus, in ijs siquidem talis sit homo, qui quotanni æstiuo tempore morbis febrilibus obnoxius esse solitus sit, & euacuare studeamus id, quod materiam morbi suppeditat, omnis pars est ad detrahendum sanguinem accommodata: sicut etiam si arthriticus sit, qui omnibus articulis laboret. quibus uero pars aliqua præcipue infestetur, ubi prius euacuati non fuerint, non est ex quauis parte molienda vacuatio, sed sicut in ijs, qui patiam incipiunt. quam ob rem podagricos ex cubito uacuabis, quos uero comitialis morbus, aut uertigo affligat, potius ex cruribus. si uero ad uenæ sectiones propter suppressas hæmorrhoides peruenias, si cohibere eas uelis; quæ in brachio sunt: si prouocare; quæ in cruribus sunt, uenas secare oportet. at in quibus menses retinentur, semper in cruribus: siquidem ciere eos oporteat. accidit tamen aliquando, ut ex utero per erosionem sanguis erumpat: in quo non est idem curationis consilium: siquidem non estluere sanguinem volumus, ut in menstrua purgatione, sed plane sistere consilium est. Ego uero quandoque in aliqua simia dissecanda, neruum uenæ mediæ in cubito subiectum, & rursus in alia, eundem prope uenam ei parem similiter conspexi. quorum conspectus ut rarus est, ita utilis fuit ad tollendam calumniam medicorum, utpote neruum incidendum: quandoquidem post sectionem, statim illi quibus esset adhibita sectio, affectionē stupidam in brachij longitudine sentirent, quæ postea toto vitæ tempore eos occuparet. ego uero ijs, qui medicis id uitio uerterent, indicaui, propriam corporis fabricationem ita quandoque fieri. & hac ratione medicos dedecore liberaui.

Quod

Quod tempus sit vene secanda, & iteranda euacuationis.

QVIBVS euacuatione opus est, in ijs est maturanda euacuatio: nisi quædam corruptio cibi in uentre concoquendi facta sit, aut tarda concoctio, aut etiam cibi in eo contineantur. verum quoniam sæpe quintus, aut sextus est ab initio dies, antequam nos ad curandum accersant, expediet tunc quoque sanguinẽ mittere, etiam si primum huius auxilij tempus sit omisum. quocunque enim die mittendi sanguinis scopos in ægrotante compereris, in eo auxilium hoc adhibeto, etiam si vigesimus à principio dies agatur. at quinã scopi erant? morbus magnus, & virium robur, puerili ætate excepta, & acre nos ambiente valde calido. quoniam uero progressu tẽporis uirtus in plerisque morbis exoluitur, ideo mittendi sanguinis occasio multitudinem dierum aufertur: non quo primario dies hoc efficiant, sed per medium viriũ dissolutionis. itaque si quando uel secundo a principio die uires exolui uideantur, a uena secanda utique abstinebimus. in quacunque autem diei noctisq; hora sanguinem mittes, si in febricitantibus scopum habeas declinationem singularũ accessionum. quibus autem aut propter lippitudinem, aut aliud tale quippiam citra febrem hoc auxilio est opus, in ijs magnitudinem doloris, aut inflammationis, aut totius affectionis, cui secunda uena opus est, respicias. cumq; nihil tale aut urgeat, aut prohibeat, præstat mane uenam incidere: non statim è somno experrectis, sed circiter horarũ spatium ante uigilantibus. quosdam lauare prius est melius: quosdam etiam prius deambulare. Cæterum in quibus uere ineunte uena incidere aggredimur, aut propter metũ febris, aut alterius cuiuspiam affectionis, scio me sanguinem etiam quibusdam detraxisse, posteaquam rerum consuetarum aliquid confecissent. iteratæ autem detractionis tempus, in quibus simpliciter euacuare nobis propositum est, eodem die esto: in quibus autem reuellere, si duobus deinceps diebus fiat reuulsio, melius succedet.

Ex An-

Ex Antylli secundo libro de presidio euacuante, quam uasa in corporis partibus sint secanda. CAP. VII.

SI à fronte sanguis auferendus sit, rectam in fronte uenam secamus. in plurimis uero, in superioribus frētis partibus, & caluaria, ubi uena ad Y literæ similitudinem scinditur. sectio autem in parte inferiore ad ipsam uenæ scissionem est facienda. quæ uero in angulis oculorum sunt, prope supercilia, multo supra angulos incidimus. post aurem uero secanda est ea, quæ duræ parti auris est opposita. quæ sub lingua sunt, si non utranque, at certe eam, quæ magnitudine excedit, dexteram utique secamus. in brachio uero, eam quæ ex humero descendit: in manu, eam quæ inter medium & annularum interiacer: in poplite, quæ maxime media est: in malleolis, interiorem: siq; ante & post malleolos sint, eas quæ ante. sed propter uasorum exiguitatem non est sæpe in nostra potestate, ut quod uelimus, incidamus. porro in secandis cubiti uenis, & quæ circa cubitū sunt, varia animaduersione est opus. hic etiam si minus in nobis sit, ut eligamus quam uelimus, aut una solum appareat, uel etiam si aliæ appareant, sed accommodatius ex una fiat euacuatio, dare operam debemus, ut ex ea sanguinem detrahamus. si uero, ut natura fert, & in plerisque accommodatæ sunt tres, eaq; sint perspicuæ, ea nimirum quæ supra est ad musculum, & media, & quæ ad brachij exortum est, cui etiam substrata est arteria, tunc quænam in aliquibus secanda sit, discernendū erit. nam in ijs, qui animo linquntur, aut stomachus aliquo uitio affectus est, aut uirium robur suspectū est, uena superior incidenda est. quibus confertim facta de tractione, & concitata euacuatione est opus, media: at quibus mutatione in melius & diuersitate, inferior. ac superior quidem cauenda est in ijs, qui musculos conuersos & circumscriptos habent. & in quibus musculo rum curuitas uasis incumbit, paulo supra flexum uena est incidenda. in gracilibus uitanda est inferioris incisio. & in quibus uena ipsa firma & ualde magna est. metus enim est ne uires exoluatur, magna sectione adhibita. si

ta. si uero hoc fugientes, exiguam sectionem fecerimus, sanguis in grumos concrefcet, & fient aneurysmata, quæ satis longo tempore perdurant, sed postea sedantur. in ualde pinguibus, si venter aliquis sectione uenæ diuidatur, uena superior incidenda est. nam & musculus humectus, qui supra est, plurimum a uase abductus est, & nerui plurimum ab hac parte sunt disiuncti. quam ob rem etiam si quispiam profundissimam sectionem fecerit de industria, ad eos non sit peruenturus. uena uero in omnibus semel absolute pinguedinis est expers, & de tecta, & facile scinditur, & facile fluit. Iam uero media quoque multum abest a neruis, qui sub ea sunt siti. sed ea in plerisque antequam ad flexum perueniat, in multas partes, aut saltem in duas scinditur: quarum altera supra, altera uero infra uergit. quocirca in uenæ sectionibus, quæ tactu fieri dicuntur, sed coniectura fiunt, quibus uenæ inciduntur, ii pati solent. quoniam enim in uenarum scissione uenæ ipsæ scissæ tenuissimæ sunt, & non apparent, ideo errores committuntur. ergo hæc uena non tundenda est. quinetiam alius quidam error in deligando brachio ad uenam secandam committitur: ut cutis uehementer tensa in medio flexu, quia ad brachij musculum extenditur, opinionem sæpe ualis facit. quare hoc cauendum nobis est.

Quod tempus opportunum sit uenæ secandæ in singulis temporibus, ex Herodoti libro de præsidys euacuantibus.

C A P.

V I I I.

IN singulis temporibus morborum, in principiis accessionum incommoda est uenæ sectio: nisi magnum aliquod malum febricitantes inuadat, ut suffocatio, aut conuulsio, aut excrucians dolor. si uero nihil extrinsecus urgeat, remissionis tempora sunt expectanda. siquæ longa interualla sint, in perfecta remissione uenam secare conueniet. Vires enim robustæ facilius euacuantia præsidia ferunt: & constant pro earum robore: & tantum non auxilijs manus præbent. quæ omnia in longa mutatione fiunt. at cum in accessionibus conciderint, auxilijs tantum indigent, quibus recreentur. si uero breue sit

ue sit remissionis tempus, praeueniendum erit, vt ne ea perfectam expectemus: sed cum incipit remissio, secunda uena est. licebit enim nobis paulo interiecto tempore post detractionem, in remissione alere. & in febribus quandoque auferentia remedia adhibemus, addentia uero non item. sed absurdum est, vt alendi tempus in uenae secandae tempore consumamus. Cumq; inuasionis tempora elapsa statum faciant, ignota uero sint tempora statum suscipientia, propter inuasionem, eo tempore est facienda sectio. nam quod reliquum est sedabitur. cum uero ad remissionem currit inuasio, tunc inspiciendum est: cum uero eo peruenit, mouendum est, & praesertim hoc praesidio. at quorum continuus morbus est, nec discerni tempora possunt, idem est uenae secandae, & cibi dandi tempus: vt paulo ante corporis reurationem sanguis detrahatur. si uero continentes febres sint, & aliquam accessionem perspicuam afferant, in qua accedentes in eadem magnitudine maneant, & ordinatas, aut inordinatas inuasionem faciant, diligentissime animaduertendum erit, ne incrementibus inuasionibus detractiones moliamur: sed in temporibus inaequalibus: quod etiam tempus ad cibum dadum erit accommodatum.

Antylli, quid ante uenae sectionem faciendum: ex secundo de uacuantibus praesidijs libro. CAP. IX.

ANTE uenae sectionem ligandum est brachium robusto uinculo, quod habeat duorum digitorum latitudinem, aut paulo plus eo. in ijs uero qui musculos brachiorum elatos, & circumscriptos habent, uinculum est inferius iniiciendum: ac praesertim si quibus uenae sectio adhibetur, sint oblongi: siquidem in eis interuallum longitudinis, a musculo ad cubiti flexum satis magnum intercedit: in paruis autem, non multum. simili quoque modo ijs, qui musculos contortos habent, superior constructio est inutilis. est enim paulo inferius medietate musculi facienda ligatio: ad finem musculi uinculo constituto. at in mulieribus, & qui musculos flaccidos habent, nihil prohibet medio musculo uinculum adhibere. sed

e. sed si inferius, quam totus musculus sit, aut si in inferioribus eius partibus deligauerimus, licebit nobis uasa admodum constrictione uti: quod tamen partibus, quæ constringuntur, non est utile: quandoquidem in constrictione & uasa occultiora fiunt, & obstupefcit manus, ac dolore conficitur. uerum si in musculi melicite fiat constrictio, neuiquam premendum est: ac præsertim in mulieribus, & delicatis. compresso enim musculi uentre, persæpe in brachio hyposphagma oritur. nonnullis uero & erysipelas, & abscessus consequuntur: in quo etiam uidendum est, ne uinculum cum inuertat cubiti: sed naturalem eius situm conseruet: ut cum ablatum fuerit, cutis in proprium locum secedens in causa sit, ne sanguis effluat: cum dissecta cutis in locum uenæ sectionis abeat, atque ita eam claudat. qui uero in uasorum non apparentium sectione infra cubitum constringunt, non recte faciunt. nunquam enim in ullo membro uasa eleuata sunt ab inferiore constrictione. quin ne illi quidem, qui prius spongiis uasa quæ in cubito sunt, fouent, quicquam prosunt: quia non eleuarentur, nisi adhibita constrictione. ubi uero sit facta deligatio, manus inter se fricandæ sunt: & aliquid manu tenendum. Quibus uero in fronte, aut angulis oculorum, aut sub lingua, aut secundum aures venæ secantur, vinculum est collo iniiciendum: & ægrotanti imperandum, ut dextram, aut sinistram manum sub mento teneat: aut solum pollicem totum. atque ita laqueus digitis alligandus, & adstringendus. ita enim guttur non deficiet, & utriusque partis uasa ad caput tensa eo compressu in superioribus partibus intumescent. in absurdis uero, aut languidis hominibus, minister adstans manum mēto subijciet. si a manu detrahere sanguinem uelis, prius perfundenda est aqua calida, atque ita cū constrictione relaxanda. in malleolis uero, constrictio supra genu in femore fiat: sanguisq; si fieri potest, in balneo detrahatur. vel ante fomenta adhibeantur. cumq; fuerit admota constrictio, laborans inambulet. cumq; sit facienda sectio, rectus super vnico crure consistat.

P   idem

idem fiat in venarum poplitis sectione: & cōstrictio paulo supra poplitem adhibeatur.

Quomodo uena secanda sit, ex eodem. CAP. X.

VENAS incidimus quandoque punctim, quandoque cæsim. ac punctim quidem eas, quæ non apparent: cæsim uero eas, quæ valde in superficie cutis sunt fixæ. non totum autem uas secandum est. nam auersus eius labijs fluxio non fit cum eiaculatione. sed neque etiam inferior vasis pars secanda est, verum superior. dico autem inferiorem, quæ ad brachij exortum infra se vergit: superiorem uero, quæ ad radium. nam superiore parte incisa, decentior fit sanguinis iaculatio: at partibus inferioribus incisis, nihil iaculabitur.

Quando, qua magnitudine, quaq; forma secanda uena sit, ex eodem libro. CAP. XI.

IN ijs, qui euacuatione confertim facta indigent, ampla incisio facienda est. at ubi sanguinis lationem reuellere, atque auertere oporteat, quemadmodum usu uenit in ijs qui sanguinem reiectant, aut ora uenarum aperta sunt, aut sanguis è naribus, aut alia parte quadam fluit, perexigua est facienda. eiusmodi enim cum ab ipsa affectione uacuantur, non iam euacuatione, sed retractione atque auersione indigent. ex quo fit, ut sanguis multo tempore fluere ex uena debeat. præterea angusta sectio in paruis uasis est itidem facienda: ampla in magnis. nam si quis in magno uase sectionem paruam faciat, sanguis necessario collectus concrescet. Sunt autem tres incidendarum uenarum figuræ. transuersa: recta, quæ non pungit uenam, sed scindit: & harum media obliqua. ac transuersa quidem utendum est, ubi iterationem nullo modo faciendam esse existimamus: curuato enim cubito statim conglutinatur. obliqua iteranda sanguinis missioni apta est: quoniam in flexu cubiti non ita exquisitè labia sectionis componuntur. forma uero oblonga conuenit ijs, in quibus non solum eodem die iteranda est sanguinis detractio, sed tertio etiam die, & quarto: siquidem cubito curuato labia sectionis a sese plurimum diducuntur.

Quid

*Quid faciendum sit, ut sanguis facile fluat, ex eodem
libro.*

CAP. XII.

SI fluxio sanguinis non procedat, quòd uiolentior sit adhibita constrictio, remittenda ea est: si uero cute recurrente, uasis incisio sit abscondita ex contactu cutis supergressæ, cubitus in omnes figuras erit constitutus ac uoluendus, ut supinus, ut sublimis, ut extensus, ut denique contractus teneatur, donec in ea tandem figura consistat, ut uasis sectione còtra cutis diuisionē recte constituta, sanguis facile fluat. siq; parua sit facta diuisio, iterum erit diuidenda. cum uero præ timore sanguis non fluit, accommodatius erit, ut sine strepitu effluat. ea enim turbatio sedatur, si non existiment, ulcera pascentia non esse consecutura. Si animi defectio per turbet, stratis & reclinatis sanguis mittetur: & stomachus tum uomitibus, & digitorum in os immissionibus uellicandus, tum odoremantis recreandus: sed & partes extremæ uinciendæ erunt sic, ut magna molestia afficiatur. si uero concretio sanguinis in grumos inturbet, impediatq; effluxionem, concretionem dissoluere ambobus utriusque manus indicibus digitis oportebit: & comprimendo elidere atque exprimere: oleūq; erit infundendum, & multo etiam magis acetum: quod sane habet grumos dissoluendi potestatem. si perfrictio ueter, ne sanguis exeat, eaq; sit uel propter aërem frigidum, uel quia morbus frigidus sit, ut est comitialis, atque attonitus, & qui sunt generis eiusdem, fouendus erit locus perfundendo, fricando, ungendo, & omnino ad contrarium statum erit redigendus. Iam uero pinguedo & caro in pinguibus & carnosus profilit, dum sanguis aufertur, eumq; cohibet: in quibus hæc unica est ratio: nam uel auferre eum qui recurrit, uel retinere oportet.

De arteriarum sectione. Galeni.

CAP. XIII.

ARTERIAS quoque secare medici consueuerunt: alias quidem in temporibus, ob humores calidos & flatuosos ad oculos confluentes: alias uero secundum aures, ac præsertim in uertiginosis, & quicunque diuturnis

P 2 nis

nis capitis doloribus calidis & flatuosis afficiuntur. Iam uero & ob alias quasdam capitis affectiones diuturnas, arteriarum quæ post aures sunt, sectione utuntur. non tamen eas secant, cum ulla alia pars affecta est: cum tamen multæ sint, quæ hoc auxilio potius, quam uenæ sectione indigeant. ubi enim calidus, flatuosusq; sanguis in arterijs collectus infestat, illic communibus affectæ partis sectis arterijs est opus: uerum quia sanguinis fluxus difficulter comprimitur, arterias secare medici non audent. atque etiam cum uulnus ad cicatricem perducitur, aneurisma efficitur. ideo maiusculas arterias medici ob hanc causam refugiunt: paruas autem tanquam non ita multum profuturas, non incidunt. quanquam & ipsæ quoque nonnunquam non mediocre commodum attulisse uisæ sunt: & cicatrix etiam eis absque aneurismate fuit obducta. quinetiam si maior arteria sit, cicatrix ei inducitur sine aneurismate, tota utique secta. quæ res sæpe imminens ex profluvio sanguinis periculum sustulit. apparet enim perspicue, cum transversa sectione tota per se totam discinditur, reuulsis utrinque ambabus partibus, unam sursum, alteram deorsum concedere. Equidem admonitus quibusdam insomnijs mihi perspicuis, arteriam secui, quæ inter pollicem, atque indicem dextræ manus sita est, sanguinemq; effluere permisi, donec ipse per se cessaret: cum ita somnium mandauisset. effluxit autem non tota libra. atque ita subito diuturnus dolor, in ea præcipue parte infixus, qua iecur septo transverso committitur, sedatus est. Alteri uero, cui ex uulnere in malleolis accepto, secta fuerat arteria, sanguinis cursus non cessauit, donec ego uocatus totam arteriam secui: deinde medicamento ex aloe thure, & albis ouorum, pilis leporum molliusculis excepto usus sum. & uulnus citra aneurisma curatum est, carne uidelicet osculo arteriæ obducta. homo uero ille quadriennio per exigua temporum interualla coxæ dolorem sentiens, exinde perfecte conualuit. hæc itaque mihi sæpenumero persuaserunt, ut in summis artubus, immo uero & in capite arterias

te arterias secarem in omnibus doloribus, qui a calida, flatuosaq; substantia nasci uideretur, ac praesertim in membris, quarum dolor pungentis speciem refert, & sensim expanditur, pungente quidem in una parte sensu, tanquam in affecti loci centro infixio: tensionis uero sensum percipiente omni particula, quae circa centrum sit constituta.

De arteriarum sectione, ex Antyllo.

CAP. XIII.

ARTERIAM secamus, si fieri possit, quae sub uertice ad occiput, & media inter tendines: sin secus, eam quae secundum aures est: uel eas, quae in utroque uerticis latere ad sinciput sunt. pertinent enim ad coronalem, & mediam suturam. quae uero a temporibus ad frontem pertinent, ideo non secantur, quia sitae contra musculum sunt. eas. n. facile sine periculo incidemus, si iusserimus, ei, cui arteriae secantur, ut genas moueat, inhaereatq; ac innitatur. ita enim musculi omnes temporum toti per se totos perspicue mouentur. poterimus ergo omissa parte quae mouetur, in ea parte, quae in fronte quiescit, facere sectionem. ueruntamen neque multum, neque confertim sanguis ex arterijs propter earum exiguitatem fluit. sed nec etiam cum multo spiritu exit: uenosa enim sunt. non igitur multa sectio facienda est. hinc magis uaria fit detractio. Quae uero ante aures sunt, qua musculi mandibularum exurgunt, firmae admodum sunt, ac robustae: sed raro citra periculum secantur, propter musculorum propinquitatem, & propter implicationem eius loci membranarum. In secandis uero arterijs occipitis, usque ad os secanda arteria est: osque ipsum abradendum, ut caro ex ipso osse suppullulet; & per eius medium oscula arteriae excipiantur: & praecidatur. melius enim est, ut ipsam tanquam uaricem excipiamus, & subiecta uolsella, aut alio quodam instrumento simili, incidamus non multum, sed particulatim. ubi satis sanguinis effluxerit, supposita uolsella uas extrahendum est, & medium praecidendum. ita enim neque committeretur, neque ex

P 3 fluxu

fluxu sanguinis periculum ullum consequetur, cum oscula arteriæ in carnem recurrant.

De cucurbitula, ex Galeno.

CAP. XV.

CUCURBITULAE corporibus prius euacuatibus utiles sunt: cum enim plethorica sunt corpora, cucurbitulas non adhibemus. eadem quoque ratione in cerebri, membranarumq; inflammationibus non utimur cucurbitulis in principio affectionum, quemadmodum ne in ulla quidem alia parte, quam obsideat inflammatio: sed tum, cum nihil præterea influat, totumq; corpus ante sit euacuatum, atque usus postulet, ut aliquid eorum quæ in parte inflammata sunt, moueamus, & amoliamur, uel ad exteriora attrahamus. Cum uero affectiones adhuc sunt, tum non ijs membris, quæ laborare incipiunt, sed eis quæ his continuata sunt, reuellendi causa cucurbitula admouetur. in principio uero utendum est repellentibus.

Antylli, de cucurbitula; ex secundo libro de præsidijs euacuantibus.

CAP. XVI.

IN mediocri dolore, & similibus, leuibus cucurbitulis, quæ sine scarificatione admouentur, utimur: ubi autem uolumus roborare, uehementibus. in oppletis uero particulis, ut in ijs quæ a corrupta materia uexantur, præcisa cute affiguntur. antequam uero applicentur, uentrem iam emollitum esse oportet, aut omnino nullam instantium excrementorum suspicionem subesse: & prius omnino comedisse, aut post leuem cibum, eumq; iam subductum aquam præbibisse. maxime autem si sanguinem detracturi simus, primum locus est parumper illinendus: siq; postea satis ruber, & tumidus a cucurbitula sit factus, scarificandus erit: si non, tertio loco erit admouenda, donec pars in tumorem extollatur, atque rubescat. si uero nec tumor, nec rubor excitetur, partes usque dum puniceæ fiât, spongijs fouendæ sunt, & ita postea scarificandæ. at si norit quispiam, corpora non rubefactum iri, ueluti in ijs, quorum pingue abdomen est, aut in refrigeratis, & mulieribus quæ pepererunt, usu uenit, tum antequam cucurbitula

cucurbitula affigatur, cataplasma partibus superdabitur. sed fit interdum, ut a leuibus cucurbitulis tumor ualidus, & colore liuidiore excitetur: ubi uero scarificatio sit facta, aut parum quidpiam, aut certe nihil sanguinis effluat, cum & crassius sit, quod ante stat, atque carnosius. in eiusmodi ergo, spongijs maxime fouere locum, tenuemq; & facile fluentem reddere sanguinem conuenit. Ne uero prope mammas cucurbitulae affigantur, cauendum est. illapsae enim cucurbitulis nonnunquam mammae, & inturgescentes, magna admodum difficultate auelluntur. ubi autem eas auulseris, oleum erit perfundendum. applicandae autem cucurbitulae sunt ex modico igni. nam si uehementes adhibeantur, uapore inflammantes, contendentesq; corpora, nihil notabile attrahunt. eo uero situ collocandas esse partes, ut ne sanguis in eis contineatur, crassescensq; excretioni impedimento sit, sed ut pronus ad inferiora effluat, inter omnes constat. ablatis cucurbitulis, si quod eductum est, satis sit, partes curabimus: sin secus, iterum eas affigemus. In capite uero non cum multo igni affigendae sunt: siquidem uehementer attrahent, & euelli difficile poterunt. quae ex modico igne admoventur, id quod opus est, facient. Cum uero ad auellendum difficiles sunt, spongijs calida & frigida aqua imbutis circumdare eas oportet: siquidem ita remittentur: sin minus, eas perforare consilium est.

De cucurbitularum differentia, ex materia, & figura sumpta.

D I F F E R E N T I A E cucurbitularum, quae sumuntur a materia, tres sunt, uitreae, corneae, aeneae. argenteas, quia uehementer igniuntur, reijcimus. aenearum est usus frequentior. uitreis quoque uti possemus, in quibus sanguinis est considerata euacuatio: & corneis item in capite, ubi aeneas auulsu difficiles fore cognosceremus: itemq; in timidis, qui a flamma deterrentur. in figura autem praecipue differunt aeneae. altiores enim magis, quam humiliores trahunt. quaeq; humiliores sunt, quia non uehementer attrahunt, capiti sunt

P 4 accom-

accommodatiores. quæ habent plana labia, corporibus latis, quarum labra resima sunt, curuis & gracilibus aptius admouentur. quæ acutum os habent, ijs conueniunt, in quibus non scarificamus, sed uehementi inpositione cucurbitularum, quas leues affigimus, attrahere uolumus: cum acumen labrorum ad uiolentum attractum faciat. quæ labra habent obtusa, cum in alijs, tum uel maxime in capite utimur. attractio uero ænearum, itemq; uitrearum cucurbitularum ex igne fit: conearum, citra ignem. siquidem in extremo perforatae sunt: cumq; adhibentur absterisæ uehementer per foramen trahunt. statim uero foramen digito, aut cera clauditur.

Herodoti, de cucurbitulis, ex libris de præsidys euacuantibus. CAP. XVII.

CUCURBITULA materiam, quæ in capite est, euacuare potest, itemq; dolorem soluere, inflammationem minuere, inflationes discutere, appetitum reuocare: imbecillum, exolutumq; stomachum roborare: animi defectiones amouere: quæ in profundo sunt, ad superficiem traducere: fluxiones siccare, sanguinis eruptiones cohibere, menstruas purgationes prouocare, facultates corruptionis effectrices attrahere, rigores sedare, circuitus soluere, a propensione in somnum excitare, somnum conciliare, grauitates leuare. atque hæc quidem, quæq; his similia sunt, præstare cucurbitularum usus potest.

De scarificatione, ex libris Antylli, de præsidys euacuantibus. CAP. XVIII.

SCARIFICAMVS partes corporis, quæ aut inflammatione, aut duro tumore laborant, eaq; siue distentæ sint, ac dolore uexentur, siue fluxionibus infestentur: cum scilicet ad statum uenit fluxio, aut iam eundem sit consecuta: aut acris adsit materia. Pars autem, quæ scarificanda est, prius, si fieri potest, lauari debet: sin minus, aqua tepida perfundi, usque dum rubefiat: aut spongijs foueri, aut soli, igniue exponi: & postea scarificari. adhibendæ autem sunt incisiones crucibus

ribus, & abdomini per rectitudinem. eodemq; modo in thorace, dorso, & ceruice. at in capite, pro situ capillorum. in fronte, obliquæ. porro incisiones sint æquali inter se magnitudine, sintq; æqualia quæ inter eas sunt interualla, initiumq; scarificationis ab inferioribus partibus sumatur. ita enim sanguis ad extimas partes influens non obscurabit eas, quæ deinceps scarificandæ erunt. situs uero scarificationum per æquales inter se ordines fiat. non fiat autem scarificatio plagam infligendo, sed per tractum. hoc enim pacto dolore uacabit.

Apollonij, de scarificatione. CAP. XIX.

CVM ad corroborationem, & quamlibet corporis tutelam, sanguinem conferre plurimum didicerim: qui quidem plerunque redundat, & interdum qualitate in peius uertitur; existimaui, ubi redundat, imminutionem: ubi corruptus est, immutationem conuenire. Venas igitur eodem anno sepe incidere non esse accommodatum censui: quoniam una cum multo sanguine spiritum quoque uitalem effundi intelligebam: quo crebrius exhausto, tota corporis compages refrigeratur, & omnes naturales actiones peius obeuntur. quocirca iudicaui a particulis ignobilissimis, utpote a cruribus, sanguinis detractionem scarificando fieri debere, quantitatē metiendo ex hominis habitu, atque usu, qui expositulet. præstantissimum autem hoc auxilium est, tum ad tuendam sanitatem, tum ad recuperandam, cū auersa fuerit, * * uel ab aliquibus huiusmodi causis. sed nemo tamen putet, me uenæ sectionem reijcere. eam enim ego in maximis, periculosissimisq; affectionibus non omitto: in quibus abunde, assatimq; sanguinem effundere oportet. nam in uehementibus affectionibus euacuationes assatim faciendæ sunt. Plethoram uero mediocrem, quæ aliquid mali sit factura, & iam conuersionem in morbosum statum attingat; tibia scarificationibus uexata, quæq; sine molestia, & quantam uoluerimus sanguinis extrusionem reddiderit, citra ualidam totius corporeæ molis commotionem, soluit. sæpe autem plus, quam satis sit, congregatur. quare non est cun-

est cunctandum, quin quoties signa plenitudinis inciderint, eam tollamus eo modo, quem nunc præscripti præstat autem viscera, quæq; in toto corpore insunt usque, non repleri immoderate, neque distendi: sed potius in quadam relaxatione terminata contineri, ut expedite permeare spiritus naturalis queat.

Scarificationem mulieribus quæ non probe purgantur, itemq; alijs plerisque affectionibus prodesse.

CAP. XX.

MULIERIBVS, quibus non prospere succedit purgatio, scarificatio mirabiliter auxiliatur. nam quod illic minus est factum, hac ratione euacuatur. statutum autem purgationis tempus expectandum est: tuncq; si nihil, aut parum sponte sua effluxerit, hoc auxilio tantum detrahemus, quantum usus postularit. quinetiam hoc auxilium quibusdam mulieribus maxime profuit, ut menstruæ purgationes de more iterum redirent. continua enim ad partes inferiores sanguinis deductio, ei quoque viam ac propensionem parat. Equidem mulieres, quæ multum ætate processerunt, quibus iam pridem menstruæ purgationis nihil apparuerat, ubi aliqua molestia corporea uexarentur, hac curatione subleuare consueui. est enim hæc mulierum propria, multumq; efficax est: quippe quæ naturalis excretionis modum imitetur. Euacuare autem interdum scalpello soleo, interdum hirudines admouendo. Iam uero cum oculos quidam ex longo tempore ab incessabili fluxione infectos haberet, hoc præsidio sanatus est: cum nos alijs quoque localibus auxilijs ad oculos uteremur, & totius corporis curam gessissemus. Senex etiam quidam, cum prius per longa interualla, deinde breuia, strangulante circa pulmonem angustia uexaretur, simili modo est curatus. uacuandum autem tantum est, quantum conuenire uideatur. estq; cauenda refrigeratio: alimentumq; moderatum tribus, aut quatuor diebus dandum. Cumq; pestilentia uehemens per Asiā uagaretur, multiq; ob eam causam obirent, egoq; in morbum itidem incidissem, secundo die cum remissio

sio fieret, crus scarificani, & ad duas libras sanguinis detraxi, atque hac ratione uitavi periculum. quo sane auxilio, cum multi quoque usi essent, sunt seruati. erant enim signa plenitudinis. atque illi præcipue euaserunt, qui sanguinem copiose euacuauissent. Quinetiam capitis dolores moderatos, tonsillarum inflammationes, ac dolores laterum recentes tollit. nam diuturniora huiusmodi symptomata localibus scarificationibus dissoluimus. eos denique qui vires rescipiunt, & ad statum naturalem difficulter redeunt, nihil sane est, quod æque ad eis accommodatam, & idoneam, bonamque nutritionem ducit, ac sanguinis per scarificationem euacuatio.

Antylli. de hirudinibus, ex libris de præsidij euacuationibus. CAP. XXI.

NON NVLLI captas hirudines includunt, eisque ad multa vtuntur. vbi enim mitescant, carni facile admouentur: cum alia quandoque peregrine se gerant. eas vero experientia docti protinus admouemus: quæ uero nuper sunt captæ, vnum diem seruare, & parum sanguinis alendi gratia iniicere conuenit. ita enim uirus earum exprimitur. Vbi uti uolumus, locus, cui applicandæ hirudines sunt, nitro prius fricandus est, ac sanguine alicuius animalis, aut argilla liquida illinendus; aut fouendus, aut unguibus scalpendus. siquidem ita promptius carnem apprehédent. hirudinesque in aquam puram, & tepidam in uase lato, atque magno iniicienda sunt, ut commotæ uirus abiiciant: deinde spongia sunt excipiendæ, & strigmentis purgandæ, ac denique manibus admouendæ. vbi omnes inhæserint, oleum tepidum particulæ, ne refrigeretur, infundemus. si uero manibus, aut pedibus affigendæ sint, partem in aquâ, in qua hirudines sunt, iniiciemus. si uero cum cruore plenæ sint, uti etiam eis oporteat, vel quia paucae nobis hirudines suppetant, vel quia paucae carni inhæserint, earum caudas vbi expletæ sanguine fuerint, forcipe excidemus. nam sanguine fluente nunquam trahere cessant, donec nos sale, aut nitro, aut cinere earum ora perspergamus. cum exciderint, si locus est cucurbitulæ

bitulæ capax, eius applicatione uirrus extrahendum est eaq; erit ualide agglutinanda, celeriterq; auellenda: si uero capere cucurbitulam non queat, spongiis fouendus est. si uero ex corporibus, aut osculis cruentæ lachrymulæ adhuc effluxerint, mannam, vel cuminum, vel farinam insperges: deinde lana pauco oleo madente conuolues. Si sanguis etiam erumpat, linteola, vel telas aranearum ex aceto iniicies, vel gallam, vel spongiam nouam pice liquida illitam, & combustam: deinde chartulam aceto madefactam applicabis, atque alligabis. hæc in mediis corporis partibus agenda sunt. nam in artubus, hoc est brachiis & cruribus, sola deligatio ad cohibendum sanguinem est satis: quæ postero die soluenda est. siq; sanguis constiterit, abiicienda, si non, iisdem utendum. Scire autem conuenit, hirudines non ex intimis partibus sanguinem attrahere, sed eum, qui carni adiacet, exsugere. porro utimur hirudinibus in iis, qui incisiones pertimescunt, vel in iis particulis, quibus propter exiguitatem, aut gibbositatem, aut inæqualitatem affigere cucurbitulas non possumus. hirudines autem auellimus, quando eius sanguinis, quem detrahi oportere existimamus, dimidium extractum fuisse conicimus: deinde tandiu sinimus effluere, quādiu fuerit excretus is, qui satis sit. cumq; particula tum ab hirudinibus, quæ suapte natura sunt frigida, tum ab aëre ambiente refrigeretur, ideo fouenda est, ac recalfacienda: sanguinisq; effluxio non refrigerantibus, sed adstringentibus, & emplasticis, ut diximus, cohibenda est.

Menemachi, de hirudinibus.

CAP. XXI.

H I R V D I N E S locis affectis, aut iis, quæ non pinguibus proxima sunt, applicantur. nam oleum earum appetentiam subuertit. in angustiam uero stricti calami, ab utraque parte non perforati, aut in operculum parvæ harundinis, aut quippiam simile demitti debent, cum admouendæ sunt. earum numerus ex duabus magnitudinibus, loci uidelicet, & affectionis est sumendus. * auferantur autem oleo calido earum labijs infuso.

fuso . mordacitas uero aliarum in partibus vlceratis cōueniet . quod uero post auulsas hirudines effluit , digitus impositus cohibet . quantitas autem excretionis ex hirudinum erectione apparet : sed euidentius quoque cernitur , si in vnum conducta fuerit , vbi hirudines a corporibus diuulsæ sanguinem euomuerint . hirudinibus uero adhærescentibus , loca , quibus affigendæ sunt , superficie tenus scarificanda sunt . nam ubi sanguinem gustauerint , eundem magis expetunt .

Galenus , quos purgare conueniat , quibus purgationibus , & quo tempore .

C A P . X X I I .

SANA corpora difficiliter purgantur . nam & uertigine vexantur , & torquentur , & fit molesta purgatio : & celerius præterea exoliuntur . hæc autem omnia fiunt , quod purgans medicamentum proprium educere humorem cupiens , ipsumq; non comperiens , sanguinem & carnes colliquat , ut ex eis quod suum est , eliciat . at qui sani adhuc sunt illi quidem , sed tamen nisi euacuentur , in morbos casuri sunt , præueniendi sunt , & ineunte uere vacuandi , vel misso sanguine , si ex multitudine , vel purgatione , si ex humorum corruptela capi morbis soleant . Ac nos quidem & podagram , & articulorum dolores in principio , cum nondum circum articulos tophum excitassent , huiusmodi euacuatione complures annos inhibuimus : eodemq; modo plerosque attonitos , comitiales , melancholicos , & aliis eiusmodi diuturnis affectionibus vexatos , prædicta euacuatione sanauimus . alijs itaque pituitam , alijs amaram bilim , alijs atram , alijs serosa excrementa , ad essentiam eorum morborum , quibus capi consueuerunt , euacuari conducit . ac protinus melancholia quispiam , nisi purgatus fuerit , singulis annis capietur . hunc ego non solum vere , sed autumnis etiam purgo . itemq; fœminam , quæ in mamma cancrum habuit , quotannis ineunte uere similiter purgandam curo : quam quidem ad sanitatē perduxi vehementer euacuando , usus medicamēto nigram bilim expurgante . siq; assumpta purgatio non fuerit , sentit mammam altius dolore vexari . Quinetiam incipientem

piem elephantiasin misso primum sanguine, & purgatione data, in alio curavi. deinde ei quoque unica singulis annis purgatio sufficit: eaq; intermissa, morbum statim reuocat. atque hec quidem ægitudines nigros humores purgari postulant: comitiales autem, attoniti & asthmatici, pituitosos: velut dolores articulorum si cum multo calore infestent, amaram bilem: si cum moribus frigidis, pituitam euacuari postulant. Alii quidam æstiuo tempore tertiana semper corripiebatur qui multos ab hinc annos in febrim non incidit, sub finem ueris pallidam bilem nostro consilio ante purgando. hoc enim tempore eiusmodi homines euacuare est melius: quemadmodum comitiales, arthriticos, & melancholicos, & quicumque ex humorum crassitie in morbos cadunt, ineunte uere præstat euacuare. Antequam autem medicamentum purgans exhibeamus, crassios humores attenuare, tenacesq; diffecare, ac meatus, per quos traduci, trahiq; debent, aperire oportet, si purgatio sit optime successura, idq; cum in reliquis omnibus, tum vel maxime in ijs, qui elleborum sumunt. nam medicamenti vis, quæ diuellit, cum excutit humores, qui altius affectis partibus inhærent, & ob eam causam diuturnis morbis prodest, facilius id facit humoribus prius attenuatis. qui hoc negligunt, ijs molestæ purgationes succedunt, & cum torminibus, & interdum cum vertigine quadam, multaq; nausea, malo pulsu, exolutione, ac difficultate. eius autem, qui elleborum sumpturus est, prius experiri naturam debemus, quomodo ea ad supernas purgationes, hoc est, quæ vomitibus fiunt, affecta sit. experiemur autem dandis ijs, quæ vomitum mediocriter prouocant. nam si ita non facile purgetur, non erit ad elleborum agendus, si non ante præparetur. præparatur autem vomitu ipso sæpius excito. cum ergo is, qui sumpturus elleborum sit, promptius vomere assueuerit, melius etiam fiet, si ante corpus humectabimus. humidum vero sit corpus, tum multo cibo, tum quiete. ac quietem quidem id facere, perspicuum est: quando, ut exercitatio membra exsiccare potest,

potest; ita quies, cum vacatio quædam, & exercitatio-
nis uacuitas sit, humiditates conseruet. at cibus copio-
sior non absolute humectare aptus est, sed is denique
qui vehementis qualitatibus expers sit, hoc est, qui neque
acerbus, neque acer, neque salsus, neque amarus sit.
nos vero oxymeli quandoque potui dedimus, in quo
ellebori albi ramusculos per diem ac noctem raphanis
infixos demiseramus. essetq; hæc ellebori imbecilla pur-
gatio. Caterum qui angustum thoracem, & iccirco pul-
monem compressum habent, sunt ad uomendum ine-
ptissimi, cum aliis, quæ uomitum cient, tum præcipue
elleboro albo. vasculum enim aliquod ex iis, quæ in
instrumentis respirationis sunt, disrumpent. Præterea
amaram bilem per superiora, pituitam potius per infe-
riora purgare conuenit. quanquam interdum contra
est faciendum, si pituita in uentriculo, amara uero bilis
in intestinis aceruata fuerit. at melancholicum succum
per inferiora semper educimus. Ac de anni quidem tem-
poribus scriptum in aphorismis reliquit Hippocrates,
æstate superiores, hyeme inferiores partes medicamen-
to purgandas esse. atque ad temporum anni proportio-
nem, regionum habenda est ratio: ut calore, frigoreq;
distinguantur. idemq; de ætatibus est sentiendum. iam
uero consuetudo quoque non parum facit ad indican-
dum euacuationem. nam qui vomere sunt assueti, pur-
gatione per superiora minus moleste ferunt: qui assue-
ti non sunt, non sine periculo, & præsertim elleboro,
purgantur. sed par est etiam, ut genus morbi confidere-
tur. nam cum corpus albidum, & pituitosum totum ap-
paret, quam hydropem leucophlegmatiam vocant, o-
pus est medicamento, quod pituitam educat: ac primū
quidem per inferiora, postea per uomitus, postremo
per ea, quæ per nares & palatum pituitam trahunt. cum
enim redundans humor in toto corpore sit diffusus, o-
mnes euacuationes admouebimus. si vero ascites sit hy-
drops, medicamentum, quod aquæ educendæ sit, dabi-
mus: quemadmodum in arquatibus aliquid dandum est,
quod bilem educat. nam & his bilem multis modis euo-
care

care oportet, sursum, deorsum, per urinas, per palatum, per nares. ita etiā si melancholicus succus redundarit, vt in melancholia, cancro, & elephantiasi; medicamentum, quo nigra bilis educatur, exhibemus. n in comitialibus vtitur medicamentis pituitam extrahentibus. ex quibus est perspicuum, a morbi conditione nobis ostendi & humorem euacuandum, & locum per quem eundem educere debeamus. iis enim, quori iecur inflammatione uexatur, simulatq; concocta inflammatio sit, purgationem adhibemus: ac per inferiora quidem, cum ea in simis iecoris partibus sit: per urinas uero, cum in gibbis. ita quoque in reliquis spectabimus & humorem exuberantem, & affectum locum, ex quo tanquam causa quadam, morbus consurgit. hæc enim & quis humor euacuandus sit, & quomodo, & qua parte sit educendus, indicabunt: & ad hæc omnia, tempus etiam accommodatum monstrabunt. nam inter initia, tenues & serosos humores uacuabis: concoctionem uero expectabis, vbi crassi, & glutinosi fuerint, quales si apte natura sunt pituita, atque atra bilis. accessiones quoque tibi euacuationis modum indicabunt: vt dum urget accessio, a superioribus educas: vbi cesset, quæ remissio dicitur, ab inferioribus. nam sic etiam iuuant quæ per se in morbis eueniunt: cum in accessionibus vomitus plerisque excitetur, & sanguis è naribus erumpat: in remissionibus uero, lotium & aluus fluat.

Tempora autem accessionum, & criticorum dierum maxime obseruanda sunt, si quando purgationem per inferiora moliaris. nam si humores ad superiora propè si ferantur, vis medicamenti per inferiora purgantis impeditur. In iis autem, qui iam egrotant, si morbus diuturnus futurus est, expectanda semper erit concoctio: in acutis vero morbis, cum turgeat materia, inter initia medicamento purgante uti licet: atque id ipsum cum magna animaduersione, diligentiq; consideratione faciendum est. nam in acutis periculum nō mediocre est, ne purgatio male succedat, eo quod omnia medicamenta purgantia calidæ sint facultatis: & febris in eo quod febris

ebrius est, & sui ratione, non sicca, nec calida, sed his
maxime contraria, humida frigidaq; expollet. non
ergo febrilis caloris causa purgans medicamentum pro
inamus, quod nos quoque quantum in ipso est, noce-
re scimus; verum, ut humores febrem concitantes edu-
camus. debet igitur maior utilitas prouenire infestis hu-
moribus detractis, quam sit noxa, quæ a medicamento
expurgante corpori infligitur, necessario. prouenit au-
tem utilitas, si & sine molestia, & omnis infestus hu-
mor euacuetur. quod ut fiat, considerandum prius est,
utrum is, qui morbo laborat, ad eam purgationem sit
doneus. etenim qui plerisque cruditatibus labora-
nt, crassissq; ac tenacibus edulij uesci consueuerint,
temq; quibus tensa hypochondria, inflataq; sint, aut sa-
is, superq; calida, atque feruentia, aut in eisdem locis
inflammatio quædam sit, ij omnes ad purgationes sunt
nepti: quamobrem dimittendi sunt. & agrotantis hu-
mores, quoad eius fieri maxime potest, ad fluendum pa-
atos esse oportet: hoc est tenues, & minime tenacitatis
illius participes: & meatus, per quos est transitura pur-
gatio, apertos esse. hæc enim nos ante paramus, cum
aliquem sumus purgaturi: at in acutis morbis, si statim
inter initia, vel primo die, vel non ulterius secundo, pur-
gatione usuri simus, turgente materia, nihil huic præpa-
rationi relinquitur loci: ni si quis forte occasionem na-
tus sit mullam potui dandi, in qua parum hyssopi, aut
origani, aut tragorigani, aut thymi, aut pulegij, aut ali-
quid eiusmodi attenuans sit incoctum. quocirca con-
uentaneum est, ut in acutis morbis raro purgante medi-
camento utamur: quod in principio non sæpe turgeant
humores affligentes, neque, si turgeant, agrotus sit
ad purgationem aptus: neque etiam nobis tempus sui
parandi accommodatum præstet. Turgere autem dicun-
tur humores, cum motu vehementiore agitantur, & ab
uno loco in alium confluentes, in principio morbi, ue-
xant hominem, doloresq; ac titillationes afferendo, eum
quiescere non sinunt. hos ergo humores euacuare con-
uenit, eos dico, qui in motu, latione, & fluxu sunt.

Q qui

qui uero in aliqua parte corporis iam confederunt, & que vlllo alio auxilio, neque medicamento purgari mouendi sunt prius, quam concocti fuerint. tunc enim naturam etiam euacuationi habebimus adiutricem. hi enim simulatq; humores concocti sunt, eosdem dimouere, idq; quod superuacaneum est expellere conspicitur: quo sane tempore crises etiam fiunt. Verum cum natura perfecte excernit, nullo præterea medicamento opus est: cum uero ipsa mediocriter, atque imbecillius facit, quod deest supplere medici debent. Illud autem sciendum est, raro euenire, vt humores ab uno membro ad aliud confluant, ac sæpius in vno aliquo membro quiescere, ibiq; manere, donec concoquantur, tot morbi tempore, vsque ad morbi solutionem. Cum igitur non solum morbus acutus fuerit, sed etiam cum vehementissima febris coniunctus, cauendum est, ne purgationem offeramus, præcipue cum ægrotantis natura nobis sit ignota. nonnulli enim suapte natura difficulter purgantur, nonnulli uero modica portione medicamenti epota, copiose purgantur. Cum igitur febris non sit vehemens, tuq; ægroti naturam noscas, medicamentum dabis. quam ad rem vtitor elleboro nigro, aut aliquopiam simili, è quorum numero etiam est, quod ex colocynthide conficitur, quod vlrato nomine hieran vocant. hæc autem cum uarie conficiatur, ea quæ elleborum assumpsit, nec scamnoneam habet, præstantissimum medicamentum est in ijs, qui medicamentum subducens sumere omnino possunt. post assumptam uero purgationem, utile est ptissanam sorbere, quemadmodum ait Hippocrates. ipsum enim purgans medicamentum, ut exiguum fuerit, in fundum uentriculi descendit: in descensu uero cum gula, tū pars omnis sublimis uentriculi, non solum medicamenti purgantis qualitate, sed substantia quoque in descensu appulsa inficitur, & magnopere læditur. ex quo fit, vt ptissanæ succus utiliter absorbeatur, quippe qui abstergere, & inferius trahere possit id, quod transeundo meatibus se implicuit: & temperare, atque immutare medicamenti qualitatem,

litate, quæ membris insedit. quas ob res iubet Hippocrates, ut post purgationis potionem ægroti ptisanam absorbeant: cum uero purgatio incipit procedere, ptisanam dari uetat, veritus ne purgantis medicamenti actio dissoluatur.

Quot modis aluus non excernat, cum datum purgans medicamentum fuerit.

CAP. XXIIII.

NON excernit autem quandoque aluus, medicamentum purgante exhibito; uel ob ægrotantis hominis naturæ proprietatem, uel ob medicamenti dati exiguitatem. quandoque etiam stercus densatum, atque in aliquo intestino exsiccatum, cum clysteri educendum esset, antequam medicamentum daretur, euacuationem impedit. potest quoque natura ad urinam uergente, purgans medicamentum nihil facere. interdum etiam, cum euacuatio frustratur, præterquod quod corpori nihil noxæ affert, in alimentum etiam transit. interdum uero in perniciem mutatur, atque uenenum.

Quæ medicamentis purgantibus indantur.

CAP. XXV.

CUM omnia purgantia medicamenta uenterculum lædant, & eius os præcipue, quod ex nervis quamplurimis constat, & acerrimum sensum habet, excogitatum est, ut medicamentis bene olentia misceantur, ne sola, & sincera ipsorum uis uentriculi os attingat. talia autem esse debent semina, quæ induntur, quæ & medicamenti malitiam retundant, & eius actionem impedire non possint: quæque attenuandi, & incidendi uim habeant, ut & crassos humores secare, & uias, per quas educendi sunt, aperire, ac patefacere queant. oportet etiam, ut commista medicamenta sibi inuicem consentiant, & in nulla parte discrepent. dissentiunt autem non cum hoc bilem, illud pituitam forte euacuet, (utraque enim pari modo euacuare possunt) sed cum hoc celeriter, illud tardius ab assumptione purgationem mouet. ita enim euacuatio inæqualiter fit, quamuis simul fuerint accepta. dico autem inæqualiter fieri purgationem, ut, cum ipsa desinere uideatur, alterius euacuationis initium exoritur.

Q 2

Rusi

Rufi, de purgantibus medicamentis. CAP. XXVI.

NEQUE omnes, qui quoquo modo affecti sint nec quocunque tempore, nec statim ubi contigerit purgandi sunt. sanos uero, & in quibus excrementum nullum redundat, purgare non conuenit. nam quæ tandem afferri utilitas potest, si id quod accommodatur naturæ est, detrahas, atque etiam non sine molestia i facias? omne enim, quod medicamento educitur necessario, bonum est. & ideo ex paruis excretionibus animi defectiones, exolutiones, atque alias difficultates: & * * * afferes atque inuehes. nam ut ut uacuaris, bonum utique educes. Verum si homo pituitæ portione, aut bilis, aut alterius cuiuspiam humoris redundantia grauetur, tum est accommodata purgatio utrisque enim auxiliantibus, & natura, & medicamento succedit purgatio: eaq; facilius peragitur, & melior est, cum molestus humor subducitur. obseruare autem eos oportet, qui pingues sunt, & quorum habitus tæbidus est: siquidem hi colliquantur: pingues uero ab attenuatione, & quauis euacuatione læduntur. Temporum quoque repentinas mutationes, & astrorum ortus aut occasus, tempora ualde immutantes, Arcturum dico, pleiadas, solstitia, æquinoclia, canemq; obseruare oportet. priusquam enim probe constiterint, mouere nihil conuenit. Præterea in purgationibus, quæ per inferiora fiunt, obseruandæ sunt hæmorrhoides, & fluxus muliebris sanguinolentus: itemq; omnes, qui tinnensmo, quiq; alui fluore tentantur, & quorum intestinum ulceratur: & quorum admodum sicca est aluus. hos si qua necessitas purgandi urgeat, clysteri prius euacuatos purgato. Atque hæc quidē in purgationibus infernis uitanda sunt. In superioribus uero partibus, huiusmodi morbi, tussis, asthmata, interiora ulcera, ut pulmonis, tabes, iecoris, colliquatio: & cum quispiam sanguinem expuit, sed nunc bene ualere uideatur, periculum uero est, ne uena rumpatur, & si quem in gurgulione, aut faucibus, aut ceruice morbus exercere consuevit, huiusmodi inquam morbi omnes prohibent, ne per

per superiora purgemus, ac præsertim elleboro. huc accedunt oris stomachi dolores, & cum cibis non continetur, nec tamen uomitus rejicitur. Forma quoque corporis attrita, & oblonga ceruice, sed tergo breui & exiguo, & cauo, non est euacuanda per superiores partes: siquidem eiusmodi naturæ plerunque tubercula habent in thorace, & difficulter spirant, & tussē uexantur: ut in ualidis uomitibus, & suffocationes, & sputa sanguinis excitentur. quinetiam ne pinguiores quidem supernas purgationes facile ferūt: neque etiam qui facile exoluuntur: neque ij qui omni ex parte sunt expleti: neque timidi, neque ij, qui pusillo sunt animo. nam si in ulla re alia, tum uel maxime in hac fortissimo est opus. quam ob rem neque mulieres, neque pueri, neque senes apti admodum sunt, ut per superiora purgentur: quippe cum hi timidi sint omnes. sed mulieri quoque periculum inest, ne uterus conuellatur: atque ita uocis & sensus expers fiat. purgandi autem pituitosi per supernas, bilioli per infernas partes sunt: ac præsertim quibus nigra euacuanda bilis est, & autumnus, & uere, per quam partem uideatur, educere conueniet. at hyeme, & æstate si inanire cogaris, hyeme per inferiora, æstate per superiora, & contra etiam, quā materia uergat, id facies. nam reuellere in quibusdam est melius. alios uero qua materia uergit euacubis præcipue, cum secedit, neque utiliter, neque moderate uergit. in cæteris contra erit faciendum. Ex anni temporibus uer est ad purgationes accommodatissimum: secundas tenet autumnus: sæpenumero enim sub pleiadibus constitutionem ueri parem sortitur: ut neque difficulter nonnulli purgentur, & æstatis superfluitates opportune eijciant prius, quam hyems adueniens eas condenset, & corporibus infigat. Ac uere quidem purgationes sunt præstantissimæ, quod excrementa quæ hyeme collecta fuerint, educunt prius, quam calor ea contingens, moueat, atque perturbet. signa autem, ex quibus purgatione opus esse cognoscas, erūt uertigines, capitis grauitates, & dolores repentini. au-

rium continentes soni, aspectus difficultates, obtusus auditus tardus sensus, sopor, nulla cibi sumptio siq; uinum bonū quis bibat, ei amarum, aut alio quouimodo insuaue uideatur: mētis alienationes, & quorum quis ante meminerat, obliuisci: palpitationes uarijs modis per corpus exilientes, insomnia cōtinua, & formidulosa, & perturbātia, & nescio quis horror sub cute, lunborū grauitas, ventris distortionēs, cūq; nec cibus expetitur, nec ubi expetitus sit, cōcoquitur: nec si coquatur, eo homo delectetur: itemq; cum aluus pro alimentiproportione non deicit: urinaq; exigua excernitur: nausea, oris humiditates, & color in hoc biliosus, in illo pituitosus, in alio subniger, præter statum naturalem eius hominis, in quo inest. itemq; trahi, ægre spirare, non facile moueri, & tamen corpore bene ualere sibi uideri. quæq; in cute pullulant, aut ex pituitosis ulceribus, aut ijs, quæ per se erumpunt, aut ab asperitatibus oriuntur, aut etiam ephelides. Hæc omnia, quæcunque inuenire alius potest, quæ nobis argumento sunt, humorum repletionem, malitiamq; subesse, ad purgationes obeundas nos hortantur. si uero humor quispiam sic redundet in corpore, ut non modo futurus sit morbus, sed iam adsit, euacuandus est. sed multo melius est, ut noxios humores ex omni parte præueniendo auferas. si modo possis. quæ uero medicamenta unicuique morbo conueniant, deinceps dicemus. Victus uero ratio eius, qui per infernas partes purgandus est, minor esse debet, sed non multo: uerum usque adeo, ut cibus qui datus fuerit, cito concoquatur: nec multum stercoris in intestino conficiatur. siquidem hoc dolore conficit uentrem, & uomitum ciet, cum medicamentum ad se trahens subducere non potest. quocirca non est alienum, ut prius quam medicamentum purgans detur, aluus molliatur, & malua, & beta, & lapathum, & iure concularum, aut alijs rebus, quales alii alijs conuenientes, atque idoneas inuenerunt: sin secus, clysteri idē fiet molliore. nonnullis uero, ut pituitosis, cibum pridie nō dedisse conuenit:

venit: quibus etiam non pessimum est, ante purgationem euomere. nam siquid aliud aluo impedimento est, ne facile subducatur, tum uel maxime est pituita copiosior. ex quo fit, ut in quibus pituita redundat, eos per inferiora purgari non ualde probem. sed quandoque morbo non ita conuenit. nam & capitis grauitatem, & oculorum dolorem, & aliquos comitiales, aut uertigine laborantes, & plerosque hydropas, & articulorum dolore uexatos, & alios præterea morbos per inferiora purgare oportet. qui etiam per superiora purgandus est, uerum quæ dicta sunt impediunt, idque licet ille pituita sit refertus, ei que necessaria est inferna purgatio, solum uictus ratione erit recte instruendus. quin etiam medicamenta ego describam, quibus pituita refertus homo per inferiora, si opus sit, utiliter purgabitur. & quoniam pro natura intestini aliis facile, alius difficulter aluus subducitur, consentaneum est, eum qui recte per superiora, & per inferiora purgaturus est, huius rei non esse ignarum oportere. Venter enim in homine suapte natura osculum habet aduersum: & in dextra parte ad spinam, latius quam in cæteris animantibus: inde uero fit angustius: deinde mesaræum subit: atque ita deinceps usque ad coli principium. huiusmodi ergo cibis facile euacuantur. at quibus osculum superius spectat, uel est angustius, quam par sit, uel quod ita ab ortu factum fuerit, uel quod aliqua inflammatio obsideat, aut durus tumor postea enatus comprimatur, aut aliæ quædam obstructions impendant, iis cibi difficulter descendunt: sed facile subducuntur. Signa sunt hæc. qui ab ortu tales sunt, hi ad quacunque ratione uocandus sunt parati: sed eis difficulter aluus subducitur: plurimusque sensus in eis excitatur, cum cibus in uentriculo moratur: superiores partes flatu agitatae magis habent, & partes quæ supra umbilicum sunt, magis tumentes. quos quidem omnes ne per inferiora purgemus, cauendum est. at quibus uentriculi os propter morbos angustum est redditum, similia quidem eueniunt. ueruntamen progressu temporis morbis solutis, symptomata quoque

Q 4   soluantur

soluuntur . quam ob rem nō semper ita affecti sunt tum ad concoctionem obeundam , tum ad ructus , tum ad alui deiectionem . ergo ne ita quoque ad infernas purgationes semper eodem modo sunt affecti , qualia nāq; de superiore uentre dicta sunt nobis , talia itidem de inferiore sunt censenda . etenim uenter inferior , in principio secundum naturam latus est : ad finem uero fit angustior : ac præsertim in sinistra parte , qua lien occupat inde enim ipse incipit , eiq; intestinum , quod cæcū nominant , adnascitur . porro in ilibus ad dextram partem unde intestinum initium ducit , melius inuenies : sed semper , magisq; ad extremū angustatur . quod si hoc etiam intestinum , tum natura , tum morbo aliquo non tantum quantum opus est , diducatur , tū magna necessitas quædam cogit , ut cibi desuper celerius delabantur : quos ipsum retinens , & intestina torquet , & flatus , & tumultus , & grauitates affert . donec paulatim in colum intestinum incidant : ex quo iam ad subductionem sunt paratiores . ergo quæ natura facit , eodem modo semper fiunt : quæ uero à quibusdā ægritudinibus administrantur , quatenus ægritudines intenduntur , & soluuntur , ita etiam ipsa faciunt . & quæ natura fiunt , obseruanda semper sunt , quæ uero ui morborum , quatenus morbi uerant . Cæterū in eiusmodi purgationibus maius periculum impendet iis , quorum os uentriculi non probe transmittit excrementum , quod & à liene , & à cæteris locis ad insuetum uomitum impellitur : quod quidem retro cedens labores parit . qui uero ad coli intestini principium ad dextrum ile cibos non traiciunt , atque diducunt , ij uehementius conflctantur . cum enim colum inde exoriens ad sinistram partem supra umbilicum procedat , & in sinistra reflexum tenuia intestina subeat , merito fit , ut labores eo in loco uehemētiore excitentur . De purgationibus uero , quæ per superiores partes fiunt , & præsertim de ea , quæ ex elleboro conficitur , singillatim postea loquemur : & uictus etiam rationem , & cætera omnia explicabimus . medico enim nihilo minus quam res aliæ , hæc quoque nota esse debet

bet: ut ubinam laudatissima medicamenta habeantur, plane sciat. neque enim omnia ubique præstâtissima nascuntur: sed scammonia Colophone, in Ionia, & sub Mysio Olympo: thapsia in Sicilia, & Libya: elateriû, quod est cucumeris agrestis liquor, Cyrenis: epithymum, Athenis, & ad Isthmum: granum Gnidiû, in Caria: undenomen etiam traxerunt Asclepiadæ Gnidi, quod hoc grano plurimum uterentur: at elleborus in Oeta monte, & Anticyris: ex quo niger non est etiam prauus is, qui Lycestide, quiq; supra Ascaniâ paludem & in Parnassio, quiq; in Aetolia nascitur: quemadmodum albus, ubicunque alibi nascatur, est pessimus. is autem apud Armenos nascitur, & trans flumen Sagarium, qua nunc Galatæ colunt omnia. quibus quidem sit rebus, ut ubi probatissima medicamenta nascantur, & quando incidantur, sit considerandum. magni enim etiam refert, ut in tempore incidantur, & parentur: ut, cum de eis uerba fient, exponetur. hæc autem satis sint, ad medicum cohortandum, ne ulla in re, quæ ad medicinam pertineat, socors sit. Mensura uero purgantium medicamentorum, quæ mihi, & tibi, & illi sit accommodata, definiri a me non potest: quia non eadem est omnibus hominibus offerenda: sed debes tu eam mensuram, quæ cuiq; conueniat, cognoscere. hæc enim omnia, corpus, diæta, tempus anni, uentris natura, uis medicamenti, succorum facultates, maxime faciunt, ut quis facile, & difficulter purgetur, & ut ne magis a maiore copia medicamenti, quam ab æquali euacuetur: immo uero alicui minor copia ad purgationem sufficit. Igitur, ut ita dicam, mensura multis apta exponetur: quatenus exillimaro nec minorem esse, quam satis sit, nec maiorem, quam oporteat. uerum si magna quandoque differentia inuenietur, non iam mihi, sed naturæ, quæ medicamento obuiam non processit, uitio uertendum est. Quæ igitur præfari oportere censuimus ad omnem purgantium medicamentorum artē, & rationem pertinentia, hæc sunt, quæ diximus. qua uero ex parte, & quænam sint quæ purgent, deinceps exponam

ponam: quæ in re satis fore arbitror, si quod in omnibus plerunque sit, proposuero. In eiusmodi enim nihil est uel minimum, sicut elleborus: quem perspicue credunt & per superiores purgare, & per inferiora euacuare. nam quæ aluum cient, multis admodum uomitus mouent: & præsertim quibus ianitor uentris nõ facile fluens est. ac copiosum quoque & exiguum medicamentum ad uomitum impellit. nam illud multa, eaq; confertim ad partem trahit, quæ supra effluunt: hoc uero, quia præ exiguitate propellere infra non potest. Stomachi quoq; imbecillitas, & consuetudo euomendi, & magna pituitosi succi copia, qui etiã à bile secretus ad uentriculum peruenit, hæc in quã omnia in purgationibus uomitus mouent. idcirco satis est de eis dicere, quod in plerisque solet contingere. Ergo niger elleborus per infernas partes purgat; itemq; eius radices & semen. purgat quoque granum gnidium, pityusa, sambucus, mercurialis, polypodiũ, iris, colocynthis, phacoides, quod alii empetron uocant, peplium, quod etiam portulacam nominant: & peplos, quem alii ficum, alii papauer spumeum appellant: & aloë, & hippophaes, & hippophæstum, & clematis, pycnocomum, & uitis agrestis, & uitis chironia, quam etiam bryoniam uocant. itemq; thymum, epithymũ, amaracus, origanum, conile, papauer littorale, quod cornutum est, & papauer quod rhœas dicitur, & cucumeris siluestris radix, & scorpiurum, & sisamoides album: & tithymalus helioscopius, & tithymalus cyparissias, & tithymalis fœmina, quæ tithymali quoque marini nomẽ habet: & chamaelea, & brassica marina, & lathyrus, & agaricum, & euphorbium, & lychnis agrestis, & cnicus, & scammonia: & præter hæc etiam, squamma æris, & flos æris. Per superiores uero partes purgat elleborus albus, sisamoides magnum, quod etiam Anticirxi ueratrũ Anticyræum nominant, proxime autem ad senecionis herbæ formam accedit. Iam per superiora quoque purgat uua taminia, & narcissus, & spartus, & bulbus, & silybum, & cucumeris satiuæ radix, ac semẽ, & caules agrestis:

lis: & radiculæ semen, & lauri folia, & præter hæc erugo, atramentum futorium. quæ ambigua sunt, daphnoides, quod eupetalon quidam uocant, thapsia, elaterium, ricinum, quod aliqui cyprium fœli, Aegyptii uero Cici uocant, tithymali maiores. ex iis sunt etiam qui characiæ dicuntur, qui in herbis mares dicuntur, & alii sunt myrsinitæ, quæ fœminæ uocantur. ferunt uero fructu nuci maxime simile. estq; alius qui lata habet folia. atque hi tithymali, & per supernas, & per infernas partes purgant. iteq; apios: cuius forma talis est, qualis helioscopius tithymalus est: nisi quod partes radicis fructui piri sunt similes. De his uero omnibus nunc dicemus, ut quid singula educant, & quibus morbis conueniant, & quam menturâ quispiâ satis esse conijciat, intelligatur.

Caput XXVII.

ELLEBORVS niger bilim, & pituitam per aluum purgat. datur hemicranico dolore capitis laborantibus, & furentibus. Melampus quoque Amithaonis filius furentes Proeti filias hoc purgauisse fertur. ex quo elleborus melampodij cognomen inuenit. Hippocrates uero pleuriticis, cum infernas partes dolor infestat, elleboro purgat, ac quandoque elleborum per se, quandoque uero peplio admistum præbens: eumq; magnopere laudauit. licet etiam liquore scammonæ eundem admiscere: & egregie purgabit. cum uero mitius purgare uelis, solum elleborum dabis. non enim tantam uim habet, quantam eius nomen indicat. satis ergo erit, radices eius siccas incidere, vinoq; dulci & oxymelite ad drachmas binas perspergere, & in lentibus, aut ptissana, aut iure gallinaceo decoctas sorbere. scammonæ uero oboli tres vni drachmæ ellebori miscebuntur. Eius autem semen est cnico simile, quod etiam fœsamoides nominatur. educit eadem, quæ radix, sed uehementius. eius seminis non paulo minus quam drachmæ duæ in melicrato dandæ sunt. præstat autem iucunditatis gratia tam semini, quam radicibus anisum, & petroselinum, & daucum, & aliquid huius generis admiscere.

Granum Cnidium pituitam, bilem, & aquosa multa expurgat.

expurgat. est enim feruens, & acerrimum ad purgandum, si triginta grana dederis. sin agere mitius uelis, uiginti dabis. cortex auferendus est, internaq; pars cum melle & polenta trita præbetur, aut in melicrato potui datur. sed cum uino melius bibitur. a potu vero parum olei absorbendum, ne guttur exurat. sumitur etiam ex melle cocto, grana contrita melle illinendo. Videtur autem magis conferre scæminis, quam uiris. alicui enim absque ulla alia purgatione ad uterum purgationes adduxit. & alioqui etiam naturæ conuenit. quam ob rem non incommode datur hydropibus, & quorum uenter est frigidior: itemq; comitialibus, attonitis, articulorum doloribus uexatis: & denique capitis defluxiones exsiccat. Est autem semen Cneori, quem fruticem Cnestrum, & linum, & thymelæam uocant. sed & folijs eadem facultas inest, verum imbecillior. ea siccata danda sunt cum melle ad acetabuli pondus. & aquosiora educit. Aliud vero Cneoron, quo Athenienses quoque in mysterijs utuntur, nihil huic habet simile: ac ne fructum quidem. potest tamen paululum mollire.

Pityusæ uero semē pituitam & bilem purgat: & quādoque etiam aquea. confert iisdem, quibus granū cni-dium: atque etiam si plenitudinem per inferna euacuare aliter uolueris. succus uero eius uehementior est, secun-dæ semini, tertiæ uero dantur radicibus. succi uero satis erunt tres oboli melicrato dissoluti, potui dati. seminis drachma, radicis duplum, quam seminis, datur.

Acta duplex est, altera arborea, quam sambucum uocant, altera humilis, quam ebulum nominant. utraque pituitosos humores, & hydropicos per inferiores partes expurgat. earum facultates non sunt calidæ, quales plenisque alijs purgantibus insunt, sed etiam frigidiores. Radix autem in uino coquenda est, & hydropicis sæpe danda: siquidem ea ad uentrem deducit. caulem quoque tenerum si quis olerum more elixatum mādāt, mediocriter purgabitur. omnino uero non sæpius, quā bis comedendus est.

Mercurialis & mascula & foemina æque, ac sambucus,

cus, sed magis biliosa expurgat. ergo si tenera folia decocta comederis, stercus abunde expellent. & parum etiam a propinquis partibus trahent. si uero decoctum uino admixtum bibas, valentius aluus deijciat. conuenit autem ei, qui quotidie euacuari debet: itemq; febricitanti, cui aluus non deijciat, & seni, & puero, & foeminae: ac foeminae quidem magis: nam ualet ad aluum subducendam.

Polypodium pituitam, bilem, & aquosa educit. eius radices dantur drachmae duae derasae in melicrato, aut aqua. non pessime quoque super balsamento deraditur, & ante prandium comeditur. radix etiam in ptissana, aut gallinaceo iure incocta citra molestiam purgat. erit autem satis haec purgatio pro anni temporibus, & praecipue adolescentibus. nam in morbis nihil ita magnopere purgandum est.

IRIS educit pituitosa, submucosa, & biliosa. si plus iusto dederis, etiam sanguinea, & nigra euacuabit. ergo ut moderate purges, cyathus sufficit. est stomacho admodum aliena, radices dantur ex melicrato drachmae tres spleneticis, quotidianam, quartanamq; febrem habentibus, spiritus angustia laborantibus, & quos tussis, & colicus dolor infestat.

Colocynthis pituitam, & bilem puram educit. datur medullae interioris drachma una ex melicrato. si mitior purgatio quaeratur, colocynthidos semine elicito, in corticem uinum dulce fundito: sub molli cinere coquito, usque dum probe concaluerit: idq; potandum dato iis, quibus non uehementi purgatione opus est. & quibus liuida exanthemata per cutem efflorescunt. totum autem colocynthidis corpus conuenit asthmaticis, laterum doloribus, diuturnis doloribus capitis, uertiginibus: uisus hebetudini, estq; ea amarissima, verum homines ad cibos promptiores parat.

Phacoides educit quidem aqua, pituitosa, & biliosa: sed drachmarum duarum podus melicrato admixtarum satis est, quod potetur.

Peplos, & peplium eandem in purgando uim habet. semi-

feminis uero pondus acetabuli pituitosa, & biliosa cum flatibus per infernas partes expurgat. folia quoque sic cata leniter purgant.

Aloe non est acris in purgando. stomacho placidissima est non secus, quam absinthium. satis erit, si duas drachmas ex melicrato potui dederis. pituitam autē, & bilem euacuat. sumi etiam quotidie potest a cœna. subducitur enim, & ciborum uim non hebetat. præterea sitim non inducit, & hominem ad cibos sumendos facit promptiorem. tritam aloē succo brassicæ excipe, & catapotia ad ciceris, aut fabæ magnitudinem confice: ex iis duo, aut tria sumito, ut euacuandi necessitas postulat. potes etiam cum resina catapotia conficere: itemq; cum melle cocto, & præsertim in ijs, qui amaritiem difficulter ferunt. recte quoque scammonæ, & alii cuiuspiam admiscebitur eorum, quæ tristitiam afferre solent. morbis autem confert, febribus quotidianis, morbo regio, iecoris dolori, & cum quispiam cibum respuit, & cruditatibus: nec minus scæminis, quam uiris. siq; amaritudo nimia non esset, pueris quoque esset accommodatissima: sed rem adeo amaram gustare puer non vult.

Hippophaes autem, & Hippophæstum pituitam, bilem, & aquam educit. atque hippophæstum in aqueis educendis est efficacius. conuenit in morbo comitiali, morbo attonito, manuum, crurumq; resolutione: prodest obliuiosis, ægre spiritum ducentibus, recta ceruice spirantibus, & omnibus palpitationibus, quæ alioqui continentes fiunt in corpore. si purgationem augere uelis, succum dato: si per se, obolos tres: sin cum eruo conficias, drachmam unam ex melicrato afferes. Comma, & radix sicca, & contusa minus purgant. sed euacuant hæ quoque ad pondus drachmarum duarum ex melicrato datæ. præstat tamen in omnibus peragentis hippophæstum. & ideo minus ex eo dandum est.

Clematis pituitam & bilem uacuat. eius fructus ad drachmæ pondus ex melicrato exhibetur.

Pycnocomum biliosa exinanit. dato radicem comedendam,

dendam: siquidem ea sola purgat . estq; rotunda, exiguo pomo maxime similis .

Vites per infernas partes biliosa & aquosa purgant . duæ autem drachmæ satis sunt . optime autem uteris, si Chironiam comitialibus, & infanientibus, agrestē uero hydropibus adhibeas .

Thymum, epithymum, amaracum, origanum, & conilem ad nigros, & pituitosos humores purgandos adhibebis . sed epithymum in rebus omnibus præstat alijs . dato eius triti, & cribrati senas drachmas cum uino dulci, aut plus eo . potes idem a cœna commode dare, si uelis . nihil enim prohibet, quin moderate euacuet . in matutinis uero purgationibus cum oxymelite cæteris etiam admixtis utitor . confert epithymum flatuosis, hypochôdriacisq; affectionibus, & cruditatibus, & quibus iecur grauatur, quiq; difficiliter spirant .

Thymus uero educit quidem nigra: sed pituitosa copiosius . eius comæ datur acetabulum ex melle asthmaticis, tussi diutina uexatis, & quibus crassities in uentre inest .

Amaracus siccus oxymelite inspersus datur ad drachmas quatuor cum alijs : & similibus prodest .

Origanum quoque siccum ad acetabuli pondus ex melicrato propinabis .

Papauera leuiter subducunt . eorum seminis acetabulum ex melicrato satis est .

Cucumeris syluestris radix in potu sumpta conuenit hydropibus . purgat uero pituitam & bilem . sed succi radicis satis est tres obolos dare: caulis uero etiam triplum . elaterij uero, quantum paulo post dicetur .

Scorpiurum pituitam educit, & bilim . satis est drachmam aqua moderate incoctam, & uino mixtam bibere .

Sesamoides album purgat ipsum quoque pituitam & bilem . mensura eius seminis est, ut dimidium acetabuli detur .

Tithymalus helioscopius est omnium aliorum tithymalorum infirmissimus . sed & ipse infra biliosa, pituitosaq;

toſaꝓ; deducit, ſiue liquorem eius & ſemen, ſiue etiam folia dederis. ſed ad omnia liquor eſt efficacior: ſecundas ſibi uendicat ſemen, tertias ſolium. liquoris ergo ſatis eſt drachmam dare: cæterorum uero pro ratione uirium. Cypariſſas quoque ſimilia, ſed ualentius expurgat. idcirco ſufficiet, etiam ſi minus dederis. at Tithymalis laudatiſſima inter tithymalos eſt. quocirca ſi inſtillatum caricis liquorem dederis, probe purgabit. idem facient folia ad mediꝝ acetabuli pondus melicrato valde perſperſa.

Chamælea pituitam, bilemꝓ; purgat. folia capiendæ ſunt, conterendaꝓ; & melle cocto inuoluta exhibenda. erodit enim hoc uehementer. aliqui abſinthio addito cataportia conficiunt. ſatis eſt drachmas binas dare.

Brasſica marina datur cocta, &, ut aliud quidpiam oſus, apparatus eſtꝓ; ſtomacho peſſima, & ſtatim perturbat.

Lathyridos ſatis eſt grana decem comedere: eruntꝓ; guſtanti dulcia: bilioſaꝓ; &, aquoſa copioſe educunt. ſufficiet quoque eius herbe liquorẽ muſſa reſolutum ad obolos tres dare. folia etiam cum gallinaceo iure incoquantur. eadem namꝓ; ab eis, ſed minus a foliis, euacuabuntur.

Agaricum pituitam & bilem purgat, ſed non acute. eſt autem accommodatiſſimum iecori, lieni, pulmõni, iis qui ægre ſpirant, quos acidi ruſtus exercent, & articularum dolores uexant, quiꝓ; capitis grauitate tentantur, ac uertiginibus, morbisꝓ; comitialibus corripuntur. mulieribus etiam hyſtericis prodeſt. cum igitur ſit his omnibus utiliſſimum, dantur ex melicrato, aut oxy melite drachmæ duæ.

Euphorbium aquoſa, & bilioſa copioſe educit: eſtꝓ; eorum, quæ norim, acutiſſimum, atque ardentiffimũ: quam ob rem hydropicis, colicisꝓ; & iis qui uentres frigidioreſ habent, conuenit: cæteros uero uehementer perturbat: ſtimꝓ; aſſert. ei uero miſcendum eſt petroſelini, aut dauci ſemen, aut aniſi, aut apiꝝ, aut tor-dili: ſiquidem hæc inſuauitatem euphorbij quaſi con-diunt:

diunt: & partem quandam magni illius impetus cohibent: & ad uescam deducunt. iis præterea qui recta ceruice spirant, & qui ægre spiritum trahunt, fructum etiã ex euphorbij potione ferent. est autem bibendum ad trium obolorum pondus, indito pari pondere alicuius eorum seminum, quæ diximus.

Lychnis sylvestris bilem & pituitam purgat. seminis dantur drachmæ duæ: alii succum foliorum in melicrato præbent.

Cnicus pituitam & bilem, sed non uehementer, euacuat. ex trito semine succus exprimendus est, & iure gallinaceo admisto sorbendus. quidam aniso, melli, amygdalisq; commiscent, & catapotia ad arquatos cōficiunt. huius drachmæ quatuor sufficiunt. Vidi etiam in Caria medicos, qui ex Cnico, & sero lactis purgationes conficerent. sed quæ ad lac pertinent, omnia nobis separatim exponentur.

Scammonea nulla parte superatur ab iis, quæ agitant, & commouent, neque in acrimonia, neque in uiribus. stomachi dolorem affert. graue olens, insuauis, & ualde siticulosa est. ex quo fit, ut aliqui non incommode ilocn ei misceant, & ita præbeant: alii uero addant thyni comam & sãlem: alij semina odorata. ergo nec ei, qui uentrem ardentem habeat, nec ei qui stomacho imbecillo sit, & cui periculum immineat, ne habitus corporis colliquetur: nec etiam hydropi: liquidem ei id est tâquam colliquatio; danda est: sed potius ei qui arquato morbo, capitis dolore, lethargo, febre quartana, & quotidiana teneatur: & quibus sub cute efflorescant furunculi incocti: quiq; doloribus oculorum, & laterum diuurnis laboribus cōstictantur. pituitam autem & bilem permixtam uehementer euacuat drachma eius ad summum. si mitius uacuandum sit, quo minus purgare uelis, eo minus dandum eius erit: sed radicis plus dabis: liquidem ea multum a liquore superatur. quocirca darius drachmæ duæ possunt.

Squama aris educit aquosa: uideturq; hydropibus conuenire. satis est drachmas duas ex cocto melle in catapotia

R

tapotia

tapotia redactas sumere : aut ex aqua mulsa bibere.

Flos eris crassa & pituitosa educit. huius oboli tres ex melicrato sufficiunt. Ea igitur, quæ per infernas partes purgant, quæ quidem ego nouerim, hæc sunt : ne tamen alia quamplura esse despero.

Quæ igitur dicta sunt, plerisque tum morbis, tum naturis conueniunt : prout cuique suppetant, & in tempore uigent. & quanquam eorum uires augentur, si qui commiscere eadem uelit, tamen non semper commodum id fiet. nam quæ acutissima, ardentissimaque sunt, multo magis talia euadent, si commisceantur. quemadmodum si granum Gnidium, tithymalos, colocynthida, & euphorbium admisceas, eorum uis augebitur. ergo nemo est, qui hæc inter se mixta, aut alia eiusdem generis recte adhibeat : qui non facturus sit purgationes insuauiores : & uomitus, dolorem uentriculi, sitim quæ sedari non possit, & colliquationes, & excitaturus, & denique toti corpori noxam allaturus. In quibus uero augenda vis est, bene habet, ut misceas : at qui infirmissima miscet infirmissimis, equam is utilitatem feret ? quæ nam uis ex altero accedit alteri, cum utrumque sit infirmissimum ? ergo ne hæc quidem permixtio probatur uerum ne ea quidem, quæ miscentur ea, quæ per superiora purgant, ijs, quæ per inferiores partes euacuant, si quispiam ambigua medicamenta uelit componere neque etiam recte miscetur, quæ ori stomachi tristitia afferunt, ut scammonia, acta, & marina brassica : quoniam ad eas alij condimentis opus est. Quoniam uero ex medicamentis alia decocta damus comedenda, alia sicca in puluerem redacta, aut contusa, aliorum uero liquores, aliorum denique radices exhibemus ; non sunt decocta crudis commiscenda : nec radices succo admodum temperandæ. Ac quispiam melius morbis accommodata medicamenta distribuit, si, qualis quisque morbus sit, intelligat : isque solida ab ijs, quæ alterius generis sunt, distinguet : quod qui nouerit, is etiam, cui morbo unum quodque medicamentum conueniat, simul nouerit. nam quæ maxime contrarijs morbis conueniunt, simul miscend

habenda non sunt. restat igitur, vt feruida refrigeranti-
us, fortia debilioribus temperâtes offeramus: itemq;
isuauia iucundis, vt pulegi coma, nepitæ, thymi, pe-
roselini semine, dauci, & anisi, & cæteris, atque etiam
pipere, & si quid aliud aptum est; condiendo. ex ijs alia
purgationem adiuuant, quale est piper, & sales: alia
prohibent, ne quid plus, quam opus est, euacuetur: vt
sciunt prædicta semina: alia medicamentū perducunt
ad eas partes, quæ purgationis indigent: exempli causa,
in regio morbo ea, quæ urinæ ciendæ sint: ac magis
etiam nepitam, aut absinthium, iecur promptius expur-
gabitur. ita quoque si ei, cui dolet caput, aut aspectum
habet hebetem; sagapenum, aut panacis liquorem pur-
gationi indideris, id quoque medicamentum ita confe-
ctum expeditius a capite deducet: quanquam hæc valde
molesta sunt. & tamen sine his nō possumus a supernis
partibus commodè purgare. Iam qui castorium scam-
monea mistum lethargicis dant, id quod opus est, eua-
cuant, & medicamenti morbo alioqui accommodatissi-
mi compositionem inuenerunt. ita quoque mulieri-
bus in suppressa menstrua purgatione datur ex decocto
artemisiæ, aut elelisphaci, aut cuiuspiam eorum, quæ
menstrues cient. nam præterquam quod in multis per uen-
rem purgare conspicitur, etiam per vterum educere
plane apparet. eadem est in pleuriticis habenda ratio,
etiamq; pulmonis affectionibus. quibus si purgatione
opus est, idem fieri conuenit. multo enim melius colo-
synthis, & scammonia, & elleborus cum agarico edu-
cunt ex thorace, quam si illorum unum solum dederis.
sed deducunt etiam cum ammoniaco: siquidē hoc quo-
que est pectori & pulmōni amicissimum, & aptissimū.
Ad lumbricos uero, si lati sint, pulegium, aut minus
heliotropium, aut hyssopum, aut origanum, aut bitu-
men recte purganti medicamento inditur. nam hæc
breuissimo tempore lumbricos interimunt, quos po-
stea medicamentum educit. si uero rotundi sint, deco-
ctum ononidis, aut absinthium, aut urticæ semen, aut
cuminum Aethiopicum, aut brassicæ radix, aut eius-
dem

R 2 dem

dem caules induntur. hæc enim lumbricos occidunt: eosdem educit purgatio. Atque ita quidem in medicamentorum mixtione uersari medicus debet, qui ad artem, quæ commouent, quæque perturbant, velit redigere. quamuis enim multa experiendo, atque audiendo didicerit, hæc tamen, quæ nunc dicta sunt, nisi consideret, atque animo diligenter perpendat, is profecto eiusmodi est, ut mihi nihil ab ignaro homine in cognoscendis turbantibus, & valde agitantibus differre uideatur. Sciat quoque hæc: nonnullos sumpsisse medicamentum ut purgarentur, aliosque nihil quicquam fuisse purgatos, alios uero plus, quam par esset, & non sine magna molestia: ad quæ auxilio aliquo est opus. Victus ego ratio, quæ ante medicamentum purgans seruanda est, exposita est a nobis: quiq; eam ita diu tenuerunt, nulla re præterea indiguerunt. Vbi uero epotum medicamentum sit, si uomitus excitentur, ut plerisque contingit, uel propter insuauitatem, uel propter metum, & suspicionem de medicamento conceptam, uel propter nouitatem, uel propter stomachi molliem: huic apium aceto intinctum, illi oliuam albam sale conditam, mandendam dabis, alij uero salis grumum ori impones. & ita maxime medicamentum confirmabitur: siquidem hæc uomitus prohibent. quam ad rem ualet etiam coriandrum odoratum, & pulegium, & nepita. sed præstat in lecto paululum quiescere, uentrem & pedes calfaciendo: quemadmodum qui statim deambulauissent, copiosi uomitus, stomachi erosiones, & vertigines sunt excitatæ. Cum uero ad pristinum statum redierint, tum deambulatio imperanda est, ut subinde sensim se submo ueant: id quod etiam magis, quam celer gressus iritat. nam præterquam quod lassitudinem attulit, sæpe etiam multa, celerisq; deambulatio, ne perfecta fieret purgatio, prohibuit. purgatione procedente utilius erit in lecto recumbere, & ita uigiles quiescere. magis enim confluet. tunc uero erit interim absorbenda paulatim aqua calida. nam & morfus sedat, & excretiones proritat. quibus purgatio non it, aquam mulsam sorbeant, aut nitrum

nitrum aqua liquefactum . sed melius etiam erit glâdem
confectam ex sale, aut nitro , aut alumine magnesio , aut
cyclamine , aut grano Gnidio , aut felle bubulo , aut ra-
dice bryoniae , quam alii psilothrum uocant , ano inde-
re . hæc glans pituitosioribus magis apta est : ablinthiū
uero biliosioribus . si uero flatus multi suborti sic distē-
dant intestinum , ut nihil extra emittatur , ruta melli co-
cto , itemq; cuminum ; & mentha , & resina admiscean-
tur . ubi flatus eruperint , statim alia purgatio consequi-
tur . Quicumque autē conantur clysteribus irritare pur-
gationes , ad suffocationes quidem , quæ ex elleboro exi-
stunt , recte usum clysteris inuenerunt : sed ad purgatio-
nes , quæ per infernas partes agere debent , & non proce-
dunt , tantum abest , ut clyster magnopere iuuat , ut etiā
noceat . periculum enim est , ne cum intestinum plenum
sit , clyster infusus supra redundet , & dolores inuehat :
quemadmodum usu uenit , ut cum quis clysterem inie-
cit , isq; non subducatur , protinus alterum imponit .
atque in acutis quidem medicamentis maxime cauendæ
retentiones , & cohibitiones sunt : nam si non subducan-
tur , statim hydropas homines reddunt : & fortasse etiā
alias noxas stomacho , uentri , iecori , & lieni afferunt .
ac nonnulli tota corporis moles decoloratio est facta .
at medicamenta molliora , etiam si non purgent , nullum
tamen ex eis periculum imminet : & magis etiam , quæ
decocta damus : qualis est mercurialis , actæ folia , nec
aloe quicquam grauius facit , si non purget . neque etiā
epithymum , neque agaricum , neque etiā surculi bryo-
niæ . atque hi quidem , quia non valde aluum deiciunt ,
periculo uacant : at radix uim habet maximam . Ergo
cum purgans medicamentum des , ad cætera omnia ani-
maduerte , utrum mali aliquid succedat . ut re atque usu
doctus confidas in singulis , & timeas . In quo spectan-
dum etiam est , utrum alia excretio purgationem impe-
diat : ut pleriq; sudoribus , & urina excretis , aut uomiti-
bus citatis nihil infra deiecerunt . quibus minus noxæ
affertur , quam qui alio modo fuerint purgati . Videndū
est qualia , quantaq; sint ea , quæ purgantur : sed magis

R 3 etiam

etiam, qualia: hoc enim magis proprium est, quam maiorem mensuram spectare. multi namq; cum satis uacui viderentur, facile ferebant. ex quo fit, vt melius sit statuere signum eius purgationis, quæ satis sit, cum quispian facile ferat. Cum uero homines exoluuntur, & decolores fiunt, & extrema refrigeratur, & conuelluntur, continenda est purgatio: siq; medicamentum infuset, aqua calida bibenda erit, & uomendum. si aquam non bibat, euomat tamen, nisi ei alioqui fuerit grata. nam multis potus assatim & conferum sumptus satis fuit, ad cohibendam alui subductionem. sed si paulatim sumatur, magis excretionem excitat. quin melius quoque est, manus & pedes oleo calido inungere. si uero uehementius inaniantur, tum extrema liganda erunt, & omnia deinceps facienda, quæ in choleris facere consueuimus. nam & eo casu periculum est, ne effæctus quispiã, quemadmodum etiam fieri potest is qui purgatur, ex nimia euacuatione euadat: sed nihilo etiam minus sistit somnus, & balneum calidius. ac multis quidem post purgationes balnea contulerunt: ei uero, qui non satis fuerit purgatus, non lauari magis profuit. noctu autẽ absterguntur, & tamen uictus ratio deinceps parcior esse debet, vt a cibis, & a condimentis aliquid detrahamus, & uinum acerbius demus, & postea ptillanæ cremorem, aut aliam quampiam sorbitionem e cerealibus offeramus. sed ei qui bene alatur, oua, alicam, sorbitionem, & dulce uinum dabimus, vt intestinum purgatione derasum mitigetur. Conueniet etiam postridie lac cū melle, aut passio bibere: ita enim confluentes colliquationes abluens, purgationem perfeceris. deinde uires erunt reficiendæ accessione paulatim crescente, deambulationibus, frictionibus, balneis, cibis, & cæteris rebus, quæ ad uictus rationem pertinent: donec ad pristinum statum corpus redigatur. id quod est sano, & bene ualenti maxime proprium. hætenus igitur de iis, quæ per inferiores partes purgât. sed cum prima oratione, quæ de purgationibus instituta est, de iis quoque, quæ per superiora euacuant, mentio sit facta, consequens est, vt nunc etiam

tiam de eis, quæ decent, quæque oportent, afferamus. Ergo elleborus albus est omnium ualidissimus: secundæ elamoidi, tertiæ vix, quartæ flori & fructui sparti triuuntur. cætera minus faciunt. incidet tamen aliquis in medicamentum, quod non ita ualidum esse uidebitur, quod tamen immodice purgabit, ubi & cibus, & potus, & auditus, aut aliud quippiam uomitum & subductionem commouerit. sed hoc in purgationibus, quæ per superiora obeuntur: in aliis quoque, quæ diximus, usu potest contingere. Elleborus uero grauissimus uidetur esse ad bibendum, quocirca plerique medici & egrotantes hoc medicamentum refugiunt: uerum si quis totam artem, atque apparatus eius cognoscens det, is neque quicquam facilius esse elleboro, & ipsum perspicue euacuationem moliri, & nihil penitus mali committere plane intelliget. conuenit autem hisce morbis, infantie, melancholie, pedum et inueteratis coxendicum doloribus, itemque doloribus articularum, comitiali morbo, & attonito, vertiginibus fanaticis, diutino capitis dolori, mentis segnitiei, & ueterno, vitiligini, & lepræ: & siquid aliud in cuti exciteretur. facit etiam ad pilorum barbae, & capitis denudationem. confert itidem ijs, qui nocte ab Ephialte suffocantur: & aquam reformidantibus, ubi iam pertimuerint: & interim dum bibunt, ne amplius metuant, efficit. Id autem olim agricolæ quoque cognouerunt, qui ubi canes morbo caperentur, elleboro purgabant. ac medici multo post tempore homini, qui simili morbo laborabat, elleborum dare in animum induxerunt. Atque Hippocrates quidem, qui artem nobis instituit, & tradidit, ijs, quibus magnus articulus cum vulnere luxatus est, & quibus ossa rupta eminent, iubet eodem die, aut postero elleborum dare: qui licet in cæteris rebus sint male affecti, fortasse tamē hoc medicamentum prohibitorium sit, ne gangrænis, & conuulsionibus corripiantur. quibus uerbis non facile est fidem non adhibere. Eius uero difficilis usus est, cum uideatur defectus * præ prandio. quo tempore molestiam affert. ac si quis putat nigrum elleborum intelligi

R 4 hoc

hoc loco, in primis huic quoque actionis difficultas in
est ad excernendum, etiam si quid operosum post med-
camentum sumatur; deinde uero ad opera conficiendi
quibus opus est, ei par uis & facultas nō inest: siquidem
multo imbecillius hic tracturus est. Ergo propter han
ambiguitatem præstabit fortasse hominibus ita affecti
elleborum non dare. ac febricitantium nemini ellebo-
rus conuenit. quartanis uero quandoque conducit. et
quoque accommodatus iis, qui renes habent lapillo ue-
xatos: itemq; diuturnis cruditatibus: ualet etiam ad al-
bam pituitam, ad lienem, & ad ulcera carcinode occul-
ta: quamuis minime conuenire vlceribus uideatur. V-
runtamen ego mulierem quandam uidi ab eiusmodi ul-
cere liberatam, cum medicus quidem in Co insula hoc
ei remedium adhibuisset: cum tamen alioqui non esse
clarus & probatus: sed in ellebore potione diligēter ef-
fet exercitatus. Hi morbi sunt, quibus elleborus con-
uenit. Verum non satis est, ut morbus medicamentum
admittat, nisi alia quoque opportune deinceps adsint.
supra enim diximus, quibus purgationes per superio-
res partes conueniant, & quo anni tempore medicamē-
tum purgans dandum sit. nunc uero tempora morbi
explicabuntur. ea autem duo sunt: alterum ad totum
morbum, alterum ad accessiones & intermissiones per-
tinet. de eo, quod ad totum morbum refertur, sic sta-
tuendum est. si morbus quispiam sit, qui suapte natura
diuturnus esse soleat, multo melius est, ut in princi-
pio medicamentum purgans detur: cum præsertim ma-
ximam utilitatem ei qui morbo detineatur, sit allatu-
rum. ergo insanienti, arthritico, scabioso, & cui nerui
stupore laborent, statim medicamentum dandum, prius
quam morbus maiores vires acquirat, quàm hoc medi-
camentum habeat: quemadmodum pleræque similes
affectiones consuetudine, & tempore inuictæ atque in-
superabiles euaserunt: quæ tamen admodum facile sub-
latæ sunt, si ægrotantes in officio permaneant: & me-
dicus excellens, et peritus sit. si uero morbus de nume-
ro eorum sit, qui incerti sunt, qui & cito, & serius iu-
dicantur,

dicantur; ei, qui statim, non dandum n. medicamentum est: illi uero, qui serius, exhibendum. atque ita de toto morbo censendum est. In accessionibus uero morbi, qui magnas, & ordinatas intermissiones habeat, & multas; ante medicari oportet. Cum uero paruas, et inordinatas, purgatio adhibenda est, cum primum accessio cessat: et præcipue in morbo comitiali. uerendū enim est, ne morbus uocis, & sensus expertem hominem reddens, & omnium immoderatissima occupet, & graue, ac terribile aliquid faciat. In continuis uero morbis ratio temporis tum ab hora sumitur: tum cum ægrotans promptus est, & mente constat, & robur corporis adest, & cætera, quæ pertinent ad apparatus, suppetunt. De iis autem quæ purgationem antecedunt, sic statuendum est. Cum tibi veratrum dandum esse videatur, victus ratio est instituenda. ea uero est, ut qui difficulter uomunt, ad uomitum assuefiant: tum spectandum est totius habitus robur: quia si qua re alia, robore præsertim ad hoc medicamentum opus est: at vomere & a cœna, & ieiuni, & ex origano, & ex hyssopo, et ex raphano, & ex eruca, poterunt: nec debebunt diutius vomitibus extenuari. satis enim erit, ut qui facilius vomit, ter euomat: primum a cœna, post ieiunus, postremum ex raphano, aut aliquo ex iis, quæ nunc memorauimus. ac magis etiam pituitoso, quàm bilioso, vomitus a cœna conuenit: tum biduum, aut triduum a uomitu intermittere. at qui difficulter uomit, longiore temporis spatio, & pluribus diebus assuefaciendus est. cum vero proxime ad sumendum medicamentum accesserit, frequentius vomere debet: post ultimum vomitum vnum diem intermittere, antequam veratrumumat: quo die clysteri vacuetur, tum lauetur, tum exiguo cibo nutriatur: sequenti die ueratrum cadum, ubi placida frictione ex oleo usi fuerimus. Multis autem modis conficitur, ut dari queat. alii enim diem & noctem in aqua macerant: tum ei diluto origanum, aut absinthium, aut nitrum indentes, præbent: alij dilutum cum melle decoquunt. porro maceratur tum in aqua,
tum

tum in vino, tum in passo. at ueratrum cum vino videtur nigros humores magis educere. alii thapsiam addunt, alij sesamoides, alij taminiam vuam, utpote quæ vomitus magis cieat: liceatq; his, qui elleborum dant, recte purgare. cui autem ocium est, atque in eo studio tempus ponit, multa de apparando ueratro comperiet. nam præterquam quod omnibus modis misceri & temperari queat, vereres etiam ipsius admotu, atque odoratu purgare sunt conati: è quorum numero est Plistoniscus. hic enim glandes aliter, atque aliter ex elleboro conficiens, ano apposuit: & vomitus exciuit. cæterum elleborum passo componens, & diluens una cum felle bubulo odorandum iis dedit, quibus neque mucus e naso, neque sputum posset procedere: ratus id quod erat, fore ut vomitus facilius prouocarentur, ac magis etiam si quis eo diutius uteretur. Diocles uero etiam utero glandem ex elleboro imposuit, & vomitus prouocauit. Dieuches uero anum quoque elleboro instar emplastri circumdedit. Ac nunc etiam pedes irrigant cocto in aqua marina elleboro, oleoq; cyprio, & nitro infusis: ex qua perfusione pituitosi uomitus consequuntur: qui pedum, articulorumq; doloribus prodesse uideantur. atque ita quidem ellebori in plerisque usus est plurimus: cum etiam Philotimum meminerim, ubi mitiore purgatione opus esset, post cœnam non dare, sed elleborum raphanis impingere solitum: & sequenti die raphanos præbuisse. ita enim concitatissime homo vomet: id quod minus ex elleboro faciet. Usus autem ualidissimus & optimus est, ut elleborum æque ac polentam contusam incidas. nec differt siue cum medulla feces, an secus: cum ea neque iuuet, neque quicquam noceat: tantum æque secare conuenit. si purgare mitius uelis, paulo maiores particule faciendæ: si uehementius, tenuiores, sed non multo. & melius etiam est, si ab una radice sumas, quantum oporteat, siq; ea æqualis sit, ut quæ incidis, sint æqualia inter se: sin minus, curabis, ut quæ crassiora sunt, æqualis crassitudinis cum tenuioribus efficiantur. qui uero harum rerû nul-

lam

lam habendam esse rationem censet, multa is ignorat. si uero particula incisæ, admodum exigua fuerint, periculum est, ne longa alioqui, & suffocationes asserens, purgatio consequatur.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER OCTAVVS.

Archigenis, quomodo præparandus sit is, qui elleborum sumpturus est, ex primo de ratione morbos diuturnos curandi. CAP. I.

QUI sumpturi elleborū sunt, præparari debent, ut corpore robusto, & animo cōstanti sint: ut eorum humores ad fluendum, ipsiq; ad uomendum faciles reddantur. ne igitur superiora loca uidentur, uenter est prius inanendus. ut iam docui: post uero quatuor, aut quinque dierum refectionem, uomitus à cœna Luna desinēte ciatur: & transactis quinque diebus, alius uomitus citetur: & in mensis incremento corpus iterum erit reficiendum. tum aluo emollita, factaq; excretionē, duo aut tres uomitus a cœna ita prouocētur, ut tertio quoque die singuli moucātur: atque id sub Lunam desinentem. ubi autem ea inclinauerit, raphanis uomitus prouocabitur: ut post uigesimalium primum diem elleborus detur. qui uero mediocriter sit affectus, ita

ita est regendus, ut accommodatus fiat, ut ad uomitum procliuis reddatur, ut humores eius non crassi ex concretionibus sint: ut ipse bono animo sit, ut elata mente uomitui a cœna sufficiat, commoto paululum ventre: & post triduum, aut quatrimum ex raphanis uomitum cieat: uno uero aut duobus diebus post, elleborus detur. neque maxime contraria censenda erunt, ut multi uomitus a cœna prouocentur, multaq; attractiones ad infernas partes fiant: multiq; ex raphanis uomitus concitentur, ac deinde elleborus detur.

Quæ danda sunt perpetuo uomituris.

DICENDVM igitur est, quænam cœnæ per uomitum sint reiiciendæ: & quomodo a raphanis eruantur. festos ergo dies nonnulli esse existimant eas cœnas, in quibus multa opipare, uarièq; apparatus ad ebrietatem & crapulam ingurgitantur: quæ quidem in cæteris rebus non prohibetur, si modo quid tale sit necessarium: at quos elleboro sumendo parare uelis, ij paulo plura, quam consueuerint, sumere debent: ut grauia, & aliena esse uideantur. at stomachum supra, quam par est, extendere, alienum est: quoniam quamuis protinus sit leuandus, redditur tamè imbecillior. nam quid opus est eum morbo uacantem ad medicationem adigere? eadem ratio est eorum, quæ sumuntur. danda sunt enim quæ infra dilabi statim queant: adhibita diligentia, ne flatu impleant: ne ueter inferior fluere possit: & minime nutriatur: & superior uenter ea fluitantia, & non confecta, statim reiiciat: quod a flatibus fieri consuevit. quocirca ea, quæ prius datur, acria esse non debent, nec contra, dulcia, aut pingua: sed huiusmodi ad finem seruanda sunt. quæ uero friabiliora sunt, prima ingerenda: ut panis, puls, arborum baccæ solidæ: tum carnes sumendæ sunt, non quæ grauis sint materiæ, sed pinguioris: exq; ex aliquo sapore offerendæ. ex leguminibus ea, quæ cibum simul rapiant: in quibus sit aliquid acrius, ut cepa, radícula, aut porrum: tum pauca ex adstringentibus danda. ad hæc accedet aliquid nidorosum, & placenta mellita, & bellaria, ficus, uua passa

passa, nux, & punicū * quoque ad uomitum ualet. interim uero lene aliquod suaueq; uinū frequentius inter bibendum est: quandoque etiam passum, & quandoque uinum mulsum copiosius capiatur. hæc namq; inflationes pariunt, eo quòd omnia in sublime tollant. oliua autem, & præsertim sale condita, uitanda est. lentes uero, si quis eas postea sumat, acescunt: & uomitus insuauiiores faciunt. uua passa est iucundior: ficus secundo loco censetur. habet enim detergendi uim maiorem. si uero quispiam possit, ptissanam uino dulci, & melle temperatam in medio capiat. at ijs, qui ualde cibum cohibent, & continent, dandum est sesamum, itemq; bulbi narcissi, qui cum alioqui dari queant, tum etiam ptissanæ, de qua nunc diximus, imponantur. nausæas enim pariūt. salsamentum quoque aliquod pingue ex ijs, quæ sine aceto sumuntur, in primis ex aceto & plurimo oleo sumptum, ut cibus in sublime feratur, efficit. adduntur etiam aliqua olera, elixa, ut blitum, ut atriplex, & ex crudis, ut portulaca: & radicu-
la media. ubi confertim sumpta fuerit portio, post inter uallum neque lōgius duabus horis, neque breuius una hoc, postremum frumentaceum ingerendum erit: deinde uero ab inferiore uentre attrahitur quicquid cibi infra sit delapsum, qui ualde admodū apprehensus fuerat. * & deambulatio in loco aprico ineunda cumq; ructus qui sensu percipiatur, ascendat, ut res ad actionem deducatur, digitus imponendus est, aut penna, ut res celerius conficiatur, epiglottide pingui oleo quodam inuncto. tum contentum premendum & urgendum est, ut deglutiatur. ac statim opus aggredi immisso postea digito, aut alio corpore conuenit. eo namq; tempore stomachi os aperitur, & fauces faciunt, ut attrectetur, atque tangatur. qua in re perseverandum est, donec cibus confertus educatur, sed non confertim attrahendi sunt digiti ad primam spiritus attractionem. sæpe autem exinde uenter compressus satis fuit ad maiorem partem, si non omnem, expellendam. debet autem is qui uomit inclinatus & pronus rem adiuuare, cum stratis se-

tis segniores uomitus excitentur. qui ergo densum flatum spirat, inclinetur: cum uero flatus intus nullus accessit, in uentre procumbendum est. si uero pars eorum, a qua ad membra respirationis excutitur, tunc eibus, qui insedit, cum multa pituita coniunctus consequitur. qui uero rite euomuerunt, in ijs etiam biliosi quippiam sequitur: quod non ita conspiciatur, ut gustui sit perspicuum. Nonnulli cum uomendi ratione edocti non essent in elleboro sumendo prae imperitia in periculum adducti sunt, cum ea res auxilio, quandoque indigeat. quocirca diligenter est a nobis commostrandum, quibus ac commodatum tempus euomendi sit: & quomodo at tractandae sint partes, & quomodo abdomine infra deducto intensiones fiant: sed non ex locis, quae circa colum sunt. nam uiolentia inde emanans potius cohiberet. talis igitur est uomitus, qui a coena sit ciendus.

De uomitu ex raphanis excitato.

QVI ex raphanis excitus est uomitus, usitatio est, & de elleboro prius, quid faciendum sit, edocet nam & morsus excitar, & quandoque facit superfluitationes, quae animi defectiones inuehant: quandoque etiam gutturis angustias parit. debet autem pondus eius, quod sumitur maius esse libra, non maius tamen quam tres selibrae. acres autem raphanos, & teneros esse oportet: siquidem dulciores sint, caulē capere oportebit, & cum eo etiam pars foliorum, quae tenerrima sint, & transversa. sumitur post sumptum exiguum cibum, & aquae potum. alijs longo tempore, omnibus uero pridie aluo emollita, uel per se, uel si sponte sua non deiecisset, clysteri admoto nos eam exciuiimus: cumque multa deambulatione praecessisset in loco aprico, & sub dio, aut qui probe perfletur ad meridiem: melque assumatur, ut saltem prima, quae ingerantur, condiantur: tum albus sal & purus capiatur: tum in oxymelite inuoluantur: atque ipsum oxymeli interim absorbeatur non celeriter, sed parce, usque ad heminae dimidium. sit autem scilliticum acetum, si fieri potest, melque ex apibus thymo pastis. studiosus etiam ac diligens ad rem intendendam atque amplificandam,

plificandam, origanum ex sale non calculoso laeuigatum assumeret: & salem ipsum per se, & ut constanter negotium perficiat, parum oxymelitis ei sorbendum erit, quantum satis sit, ut qualitates, quæ relictæ fuerint, eluantur. tum paululum decumbendum & pedes contrectandi. his confectis exsurgendum, & sese circumuertendo modicum inambulandum: & cum sedem reperierit, conabitur eructare, & rem ad horam usque producere, cum paulo maius temporis spatium intercesserit. excitata autem nausea tibi sit inditio. tum stomachum proritare & lacessere opus est, ut fiat perfecta purgatio. occurrit etiam satis magna tenuis humoris copia, plurimaq; pituitosi: ac postremo nonnullis amarescens humor excernitur, quales quodammodo raphanos senserant: nisi segnior sit facta attractio. post hunc uomitum oris collutione statim opus est; item gargarismate ex hydromelite, tum ex aqua: & item ex quo decubitu, & satis copiosa pedum cōtrectatione: siq; parumper dormiatur, tentandum est, ut aluus eiiciat flatus: inde deambulandum, tum in calidum balneum ingrediendum. tum cibus offerendus, qui incipiat ab aliqua re acri, aut a salsamento gracili, & ori grato: quod caro auis, aut alterius similis excipiat. at uomitum, qui a cœna fit, balneum præcedat, cum quis difficulter uomat, ita præparatus, ut post secundum uomitum a raphanis excitum, quiescat & cesset, exurgens potius, quam alimentis per dies corpus reficiens. atque ita denique ad elleborum, de quo dicitur, erit adigendus.

Eiusdem de elleboro eligendo, & dando. CAP. II.

ANTE QVAM de elleboro præparando, loquor, dicam quodnam sit anteferendum. primum igitur eo qui in Oëta monte, deinde uero, qui in Galatia nascitur, utendum est. si huiusmodi non suppetat, Siculo. atque hic quidem uirgas habet extētas, & rigidissimas, & ligni speciem referentes: crassitudine uero tenuiores: minusq; raras cæteris. Qui uero in Galatia nascitur, is crassior est, & quodammodo rugosus, leuiter laxus, cãdidior, apparetq; ferulaceus. Oëteus uero minus candidus

didus est, quam Galaticus, & ad nigriorem colorem magis uergit, quam ut terræ colorem referat; id quo Siculo usu uenit: qui etiam minus rectis est ramis, minusq; rigentibus, quiq; crassior euadit. sed is minim eligendus est. magis autem, quam par sit, rugosus est cum non satis magna alimenti ei suppetit copia. is præterea fractus, ualde albus intus est: gustanti uero lingu: quadantenus mordet: & sensim intenditur, & saluanciet, & in hisce facultatibus diutius perdurat. ellebori omnis dulcescit, sed hic, magis quam alij. at Galaticus irruit celeriter suo morsu linguam statim exurens & immoderatus saluam educens: sed protinus extinguitur. Siculi deniq; humectati maior est mordicatio est tamen inferior ea, quam Galaticus inuehit, permenetq; talis, qualis inceptit, diutius quam Galatici, saluam uero, non admodum excitat, & obtundendo interimit. siccum præstat accipere. ita namq; contractus puluerem quendam asperginem non redolentem efflat. Qui uero in Oëta prouenit, licet aridus sit, tamen contractus habet medullam interiorem, adhærentem, & prope conflaram: uerum si prius humectetur, eandem habebit circum solutam, & quæ auelli facile queat. ea quoque ad intensam purgationem opus est. Nonnulli eius partem, quæ suffocat, ademerunt, & tanquam castratum medicamentum uexationis cuiusdam ad nullâ rem efficacis præbuerunt. Cæterum elleborus non esto liuidus, nec alia in eo macula conspiciatur: sed extrinsecus purus sit, & fractus, intrinsecus mirum in modum candidus. qui talis sit, eligendus est. præterea potius incidendus est, quam in ramenta adigendus: siquidem ita difficile est æqualitatem coniectari. atque etiam dum in ramenta redigitur, puluis qui in uibrationibus efficitur, ibidem insidet: qui etiam inæqualem, & suffocantem purgationem facit. crassa autē uirga secetur, & per rectum, idq; semel, aut bis, pro crassitudinis ratione: tum ad latera spectandum erit, ut partes æquales sint; earumq; tanta sit magnitudo, quanta est pultis non par uæ: sed huic maiorem, illi minorem portionem dare conueniet.

conueniet. qui incisus in tenuiores partes sit, intentius mouet. si uero tenues uirgæ fuerint, per longitudes diuidantur: ut uirgæ explanentur. Mensura est, ut cum copiosissime detur, duæ drachmæ sint: cum parcissime, oboli octo: cum mediocriter, decem oboli. ac minor quidem copia maiorem turbationem ciēt: maior uero copiosiore inanitionem, & minorem turbam inducit: media uero moderate agit. Hoc etiam in memoria habendum est, ut cum elleborum elegerimus, eundem refrigeremus. sed non statim post compositionem sectum demus: siquidem ita maiorem suffocandi uim habet. quem sane Agathinus in rebus omnibus diligentissimus cani dedit: cum non adhiberet electioni fidem: sed experientia, ut tuto res transigatur, opus esse perspiceret: ut quonam pacto canis euomeret, eodē etiam homo, qui eundem sumpsisset, purgaretur. quam ob rem experientiam esse tutam statuit. porro cum alijs palam datur, quandoquidem nihil patiuntur: tum uero infanientes ab eo auertit delirium, partim quod dicto audientes non sint, partim quod ita spiritum ducunt, ut hoc eis auxilium non ritæ afferri posse uideatur. Ad hoc accedit etiam, ut quidam medicamenta reformident, atque ita delirent. ergo his curandis insidiæ struendæ sunt: & alia domus parata esse debet, in quam eos deducamus, ut elleborum sumant: in qua domo etiam gestationis alicuius insit occasio: & cæteri quoque apparatus, ad ea quæ in purgationibus occurrunt, accommodati. atque ita cum ipsis uersantes, tanquam ad cibum sumendum adducemus: & ut nobis in tempore obediunt, assuescant multo ante tempore aut pulti, aut alicæ lotæ, aut mellitæ alicui placentæ. In primis ergo afferendum est id, quod iam consuetum est: tum infuso medicamento globuli conformandi sunt, ac post pul-tem, & placentas, quas elixas fecimus, dandi ut deglutiantur. ergo ex quorundam optimorum hominum contentione, & æmulatione eorundem, antequā quicquam prauideant, eos in insidias, cum usus postulabit, adduces. commisceatur igitur elleborus pulti. triticæ

S   namq;

namq; ptisanæ non admodum affundendum est. nam in pulte, & placentis latet. & si deprehenditur, negligentiam potius, quam insidias nostras subesse indicat. in multis enim frustulis eadem mensura debet occultari, ut si parum ex aliquo gustarint, ab alio sumât, quocumque satis sit. qua in re coniectura opus est, ut ex multis frustulis sumpta portio iustam mensuram compleat. nec tamen periculum ullum imminet, etiam si secundo loco sumatur, ut plerique metuunt: sed eos satis quoque purgatos uidimus. & lubricus lapsus proritat, & per uacuum fit. sique futura esset strangulatio, ei remedium afferret. ex quo fit, ut cum præter modum capiatur, non omnino uis auxilij dissoluatur, ut homines arbitrantur, sed facilius administretur. & ad id potius uergendum est. nam præter cætera, quæ huic medicamento insunt bona, hoc accedit etiam, ut quoquo modo primum educat, non grauis sit nimis purgationis timor. facile enim est & abstergere stomachum, & adstringere. ergo qui tractabiles sunt, ita erunt pertractandi. sed quidam ita dementes sunt, ut astutioribus insidijs sit opus: de quibus nunc itidem dicemus. Ergo si neque in placentis teneris occultare elleborum poterimus, neque antedictis ptisanis indere, bulbo utemur. ita quoque pulti inuolutus cælabitur. conteritur enim & in sorbitione, & pulte, & lente, & in omnibus ijs, quæ deglutiri possunt, non duarum drachmarum pōdere, sed quatuor etiam datur. imbecillius enim suas vires elleborus purgando exercet, ueruntamen & multum, & tenuius, atque adeo atram bilem usquedum uellis educit. si ita non possis, eo in eclegmate utitor. hocq; modo paratur. Ellebori libra capienda est, quæ in ramenta redigenda est & aquæ sextarijs senis triduo maceranda: tum coquenda, usque dum sextarij tres relinquantur: postea diligēter expressas uirgulas abijcere oportet. tres deinde libræ mellis reliquæ addendæ, & coquendum donec ad eclegmatis consistentiam redigatur. tum in uase uitreo, aut argenteo reponēdum atque asseruandum adhibita cura, ne perspiretur. dabis autem

autem homini præparato, quantum mystri moderati magnitudinem impleat: & uehementer purgabit. neque hominem attonitum reddet. sed ad hoc quoque faciendum, insidiæ adhibendæ sunt. ergo modico mellis & aquæ addito dissolue, ac potui da. si hac non successerit, super calido cinere id ipsum coagmentato, ac catapotia conficito, ut deglutiantur. si uero tussis molesta sit, tempus accommodatum erit, ut catapotia tantquam sedandæ tussis gratia ægrotus deglutiat. quo casu in frustra moderata uirgulas secabimus, & melle cocto inuolutas dabimus. quosdā etiam ui purgauimus, ubi insidijs non fuisset locus. idq; clysteri, in quo duplex eclegmatis mensura inesset, & modica aqua infusa. tum uirgultorum particulæ ptisanæ cremore temperatæ & affusæ, cum insaniunt.

Cætera ad finem capitis usque non extant.

De elleboro propinando.

CAP. III.

Ex Herodoti libro de præsidijs euacuantibus.

ELLEBORVS decoctus dari apud nos minimo periculo solet. eius apparandi hæc est ratio. ellebori libram senis aquæ heminis triduo maceratam, lento igni decoquimus usque dum tertia pars aquæ consumpta sit: deinde elleborum exprimimus: tū mellis heminas duas decocto addimus, itemq; decoquimus, donec non inquinet. ex hoc damus ijs, qui non admodum purgandi sunt, cochlearia duo: robustis uero mystri magnitudinem. purgatio, quæ per huiusmodi fiat, neque strangulationis, neque ullum alium metum, quem nimia purgatio solet incutere, unquam nobis attulit: sed enim & uiolentæ, & uehementis actionis. & sine his, & per hæc, ut par est, minus prodest. Datur autem in morbis recte constitutis, ubi opus est breui & expedita curatione: & qui rite constitui a ceteris remedijs nisi longiore temporis spatio non possunt. id enim ex elleboro lucri facimus, ut statim perficiat id, quod ars ipsa polliceatur. ijs uero qui insaniunt, neque ullo pacto eum

S 2 sumpturi

sumpturi sunt, propterea quod omne alimentum suscipi-
ctum habeant; ita paratum optime dabimus. nam licet
perfecte morbum non expellat, minuit tamen adeo, ut
saepe etiam ipsis uolentibus iterum propinemus. offe-
tur autem hydromelite dissolutus, uel ex pulte alicui
potest etiamnum ex lentibus, aut libis, exhiberi. se-
melius etiam sincerus datur: siquidem ita corpora ma-
gis contingit. Quinetiam in affectionibus ijs, quæ di-
ficulter curantur, elleborum damus. non omnibus ta-
men elleborus accommodate præbetur, ut ætati ambi-
guæ, ut ei, cui adiuncta sit naturalis imbecillitas corp-
ris, ut timidæ naturæ. nam in eiusmodi cum bis, ter
datus eis fuisset elleborus, maximi morbi sunt exorti
in quo uero medicamentum experti sine periculo fu-
mus, eumque timorem, qui circumstare solet, abiecimus
ei nos sincerum purumque elleborum dedimus.

*Herodoti, ex eodem libro, qualis sit elleborus præstantis-
simus. CAP. IIII.*

ELLEBORVS præstantissimus est is, qui nascitur
Anticyræ. reliquus autem cum cito excretionem pro-
ritet, intra tres, quatuorue horas a purgatione cessat
cæterum elleborus Anticyrinus in primis est lætior cæ-
teris, deinde fungosus, & quodammodo multum ina-
nis. colore uero ochræ resolutæ similis. præstantissi-
mus tamen in hoc genere est rectus, & rugosus, & cu-
ius plurima pars æquali crassitudine constat: sub finem
uero, in muris caudam desinit, nihilo tamen minus si-
lætus et uegetus, atque in hoc consistat. nam qui plu-
rima eius parte in tenues pectinum modo lineas est re-
solutus, si natura non est lætus, is non fuit sectus in tem-
pore opportuno. debet autem cum frangitur, intus al-
bus uideri, & tenuem habere medullam: idemque nari-
bus admotus, non multo post sternutationes ciere: &
commandus feruido gustu os implere, atque etiam dulci
cescere: ac magnam saliuæ copiam attrahere. cum ue-
ro cōfractus puluerulentum quid ex se mittit, tum non
est bonitatis indicium: sed aridum esse elleborum osten-
dit: qui quidem aridus etiam esse debet. si frutex sit, ca-
pienda

piēda ea pars est, quę lęta sit: & pręcipue vt inde quantum oporteat, sumas: si inde sumere totum nō queas, dato operam ut ab alio, qui sit eiusdem generis, & in omnibus similis, quod deest, capias: ne purgatio temporibus inęqualibus succedat.

*Antylli, de elleboro, ex libro de remedijs euacuanti-
tibus.* CAP. V.

Hoc in primis scire cōuenit, elleborum in ramentis dera sum celeriter purgationem ordiri, ac plerunque duas horas non excedere: bilimq; ac pituitam sine multa turbatione educere: ipsumq; uomitu simul reiectatum intra quatuor, aut quinque horas terminari purgationem. qui uero parti farinę crassioris est similis, & multo magis etiam qui in puluerem redactus est, tardissime agunt, vt sępe post quatuor, aut quinque horas incipiant. cęterum omne & bilis & pituitę genus educunt. idq; non sine conuulsionis, & nimię purgationis periculo, ob nimiam purgandi prolixitatem. multiplicem tamen utilitatem afferunt. Aqua uero, in qua ueratrū maduerit, datur senibus, pueris, ijs qui laxiorem habitum habent, quibus mens exoluta est, quiq; facile strangulantur. aut * eorū morbos habent: aut ut prius periculum faciamus, utrum elleborus postea dandus sit. oportet autem drachmas quinque ramentorum in aquę pluuię heminę atticę semisse triduo madescere: tum colo traijci, atque in uasē duplici calefieri, atque ita decoctum propinari.

Quomodo occurrendum sit symptomatis ex elleboro consequentibus. CAP. VI.

Si facile purgentur ij, qui elleborum biberūt, hęc postea faciemus. vbi medicamentum biberint, aquam frigidam ori colluendo dabimus: tum aliquod odoramentum porrigemus. siq; uires constent, eis persuadebimus, ut sedeant: si infirmę sint, vt in strato aliquo humi depresso vsque ad duas, aut tres horas decumbant: & odoramenta quoque per interualla offeremus. & aquam frigidam ad os colluendum exhibebimus: mentemq; aliqua lepida fabella abducemus. extremas

S 3 partes

partes confricabimus, & uinciemus. Hæc omnia idè faciendæ sunt, ne citius, quam par est, medicamentum euomatur. Postea uero agrotos in lectulo pensili, aut aliquo alio sublimi loco collocatos uomere permittemus. primum namq; calor stomachum, & gulam inducet: deinde salua & humor in os cõfluet, quibus sputa reiectis, iterum pituitam obuolutam reijciunt. tũ interiecto spatio, partem cibi, & medicamenti cum pituita euomunt: idemq; interiecto spatio faciunt. cumq; medicamentum atque cibum euomuerunt, pituitam cum exigua bili portione reiectant: tum cum multa bili pituitam, & deniq; bilem puram uomunt. leniter etiam in tempore intermedio singultiunt: & habent alioqui faciem sermifacem succensam, & rubentem. tum uenæ attollentur pulsusq; rarissimus fiet. Vbi uero purgatio processerit, probum colorem uultus acquirat, pulsus densus maiorq; reddetur, ac singultus cessabit: & longiore spatio interiecto, & paulatim uoment. His autem in media purgatione, cum singultu uexatur, melicratum, in quo ruta sit incocta, sorbendum damus. ad finem uero tepidam aquam dantes paululum intermittimus: tum ut aquam ipsam, & siquid eidem adiaceat, euomant, imperabimus. totum uero corpus aliquo pingui ualde unguemus, & interiecto duarum horarum interuallo lauabimus, & cibum stomacho idoneum offeremus. si uero inordinatior, & irritatior succedat purgatio, aut alioqui incommodior, hæc incommoda expectabimus: ut simulatque sumptum medicamentum fuerit, statim euomant: nullamque utilitatem tardæ purgationis capiant. quæ in re & strangulationis & singultus, & contractionis, & delirij, & animi defectionis, & nimie purgationis, & casus virium, & immoderatorum sudorum, & exolutionis periculum imminet. cumq; minime planum sit, quodnam horum malorum sit futurum, ad omnia præparatos esse oportet. quæ uero paranda sunt, nunc persequar.

Quæ præparanda sint ijs, qui elleboro purgandi sunt.

P R A E P A R A R E debemus lectulum sublimem, itemq;

itemq; alium, qui strata habeat, ceu lineas, ab angulo ad angulum perducta: & tertium quoque pensile: spon-
gias quoque, & poscam, & melicratum diuersis modis
confecta: quorum unum hyssopum incoctum habeat,
aliud origanum, aliud rutam, aliud denique thymum:
oleum cyprinum, melinum, irinum, rosaceumq;: em-
plastra, ellebori dilutum, cucurbitulas, cuneolos, pen-
nam, digitalia, clysteres, fomēta, absinthium, uinum,
cibos, glandulam. Si igitur antequam tempus oppor-
tunum sit, uomitus irritari uelit, metusq; sit, ne medi-
camentum reiiciant prius, quam ullum ab eo fructum
ferant; ut ipsum contineant, hæc faciemus.

*Quæ faciendæ sint, ut qui medicamentum sumpserunt,
uomitum cohibeant.*

AQVAM frigidam dabimus ad os perpetuo col-
luendum. Si non sedetur turbatio, poscam: & extre-
ma ualde constringemus, & fricabimus, & muriam,
quātum parui mystri magnitudinem compleat, per in-
terualla in os indemus: aut ut capparim ex muria in ore
contineant, fileantq;: nulloq; motu cieantur, vel ut se-
dentes ualde sursum uersi collocentur, imperabimus.
si ne ita quidem leuentur, cucurbitulas ex multo igni
dorso, & ori uentriculi applicabimus: & parum aquæ
feruentis per interualla forbendum offeremus. siq; ue-
hementer stimulentur, parum succi absinthij, aut eius
decocti addemus. Nemo enim ita procliuis ad uomi-
tum est, neque stomachum ita habet auersum, qui non
a duobus aut tribus ex his remediis leuetur. si uero con-
tra, propter robur stomachi, aut aliquam aliā causam,
non debito tempore purgari incipiant, in sublimi lectu-
lo, qui deorsum uergat, collocabuntur, & ut digitos
in os coniciant, iniugemus: & ut gurgulionem & ton-
sillas unguium latitudine contingant. ita enim potissi-
mum uomitus irritabitur. præterea iubebimus, ut ti-
bias & poplites quamplurimum possint, extendant, &
flectant, itemq; spinam, & ut utriusque manus pugnos
in ventrem impingant: aut nos impingemus, si ipsi per
se non poterunt. si uero ne ita quidem euacuabuntur,

S 4 eos

eos in lectulo collocabimus, cuius strata angularia sint & ipse sit pensilis: eosq; agitabimus & concutiemus, vbi ibidem eos adhortantes, & iubentes vt uomere contendant, & in eam rem incumbant: eorumq; digitos irino aut cyprino inungemus. Noui etiam qui scammonii liquore digitos vngerent, & ita purgationem concitarent. Sed si ita non sequatur purgatio, pennas anserinas ex cauda octo aut decem cyprino, aut irino intinctas indemus: aut etiã digitalia. consuuntur enim digitalia ex corio Carthaginiensi, aut alio quouis molliissimo ad longitudinem digitorum decem, aut duodecim instar digiti. ex his spatium senum digitorum lana impletur: reliquum uero, quod quaternum digitorum est, inane relinquitur: vt digitis aptetur. hæc igitur antedictis vnguentis intincta in stomachum immittemus. Est autem adnotandum, in iis qui in lecto pensili statuuntur, motum uersus pedes, aut caput cieri, in iis uero qui uomere nõ possunt, in latera. in quo casu pensilis quoque inæqualis esse debet, vt motus navigationi similis efficiatur. Præterea melicratum, in quo hyssopum, aut origanum, aut thymum incoquatur, sorbendum dabimus.

Quid faciendum sit, cum strangulatio occupat eos, qui elleborum sumpserunt.

QVONIAM nonnulli difficulter uomunt, & ideo suffocantur; & sæpe etiã voce priuantur: idcirco strangulationem sedabimus continua melicrati sorbitione, in quo ruta præcipue sit incocta: sin minus, aliquid aliud eorum, quæ prædicta sunt: idq; paulatim & continenter propinabimus. itemq; stomachum proritabimus in lectulo pennam vehementius immittendo. si vero ualde admodum perturbentur, diluti ellebore cyathos tres, aut quatuor offeremus. quæ uero ad vomitum prouocandum adhiberi solent, reprobamus, vel ob hanc causam, quod ellebore dilutum eiusdem qualitatis cum elleboro est, & purgationem adiuuat. at quæ vomitum prouocantia dicuntur, cum diuersæ qualitatis sint, stomachum solum iritant, elleborum uero non commouent.

commouent. si periculum quod ex suffocatione immi-
 net, nullo ex his remedijs subleuetur, acerrimo clyste-
 rem transigenus. intermissionem enim periculi præ-
 ter, & tempus nobis suppeditat, vt alijs uti remedijs
 possimus. dabimus quoque galbani tres obolos, quos
 leglutiant. sed si ne ita quidē sequatur leuatio, vt duos
 vetustissimæ urinæ cyathos forbeant, cogemus. hæc
 enim ambo uomitum non cient, & suffocationem sub-
 euant.

Quid agendum, cum in his & vox & sensus amittitur.

SI vocis, ac sensus expertes fiant, cuneolis eorum
 dentes diducemus in vtranque partem: & pennas im-
 nittemus, aut digitalia indemus: & quod sternutatio-
 nem excitet, afferemus: ac præsertim elleboro ipso ad-
 d vtetur: sin secus, euphorbio, aut aliquo alio consi-
 mili. quandoque enim sternutantes, vorticem quendā
 vituitosum simul eiecerunt, qui cum stomacho ines-
 set, & suffocationis, & amissæ vocis causam afferebat.
 si vero & uocis & sensus priuatio ita perseueret, vesti-
 mentum aliquod admodum firmum & robustum exten-
 demus, & ex duabus partibus tenendum iuuenibus ro-
 bustis, & alijs qui contra sese sint constituti, ac iubebi-
 mus, vt ipsum vestimentum sublime a terra extendant,
 cum in eo reclinabimus hominem, qui elleborum sum-
 psit: ac quandoque in sublime tollemus, eodem etiam
 vestimentum circumuertemus: quandoque vero in la-
 tus vtrunque deuoluemus, alijs id latus, quod prope
 eos sit, attollentibus, alijs uero deprimētibz. ac tunc
 quidem scire conuenit, nisi homo his quassationibus &
 commotionibus a sensus priuatione non subleuetur, eū
 non esse præterea sensum recuperaturum.

Quibus remedijs vtendum ad horum singultus,
& conuulsiones.

QVONIAM plerofque ac serme omnes eos, qui-
 bus elleborus datus sit, singultus corripit, non omni-
 bus tamen periculum inuehit: ideo fit, vt qui leniter, &
 maiore spatio interposito intercurrit, eum ita finamus:
 quandoquidem non sit futurus inutilis; cum stomachū
 proritet,

proritet, & quasi recordationem excretionis ei suggerat. si uero fuerit contentus, & uehemens, & multis uibret & quatiat, & conuulsiones inducat; in primis melicratum dabimus, quod in singulis ictibus calidius absorbeatur: parum autem rutæ simul decoquatur: aut per se succus exprimatur, & singulatim aut ex melicrato, aut calida aqua sorbendum exhibebimus. si non subleuetur, remedio utemur, quod sternutamentum cieat. si uero ita quoque molestia perseueret, per totam spinæ longitudinem cucurbitulas applicabimus. si uero admodum ossæ spina fuerit, dorso prius peruncto unam cucurbitulam sub magna colli vertebra affigemus: eamque deducere sensim, & deorsum in spinam trahere conabimur: cumque ad eum locum perducta fuerit, ubi uentriculus adiunctus est, aliam quoque admouebimus prope vertebam, & ita eam etiam deducemus. atque ita primam ablatam iterum superius applicamus. nam sæpenumero cucurbitulæ admotæ stomachum a singultu contractum, & veluti contortum dirigunt, & ad suum statum redigunt. Præterea uero partes extremas uinculis excipiemus, easque calfaciemus tum fomentis, tum in aquam calidam infundendo. ad hæc etiam pauores quosdam machinamur, & contumelijs eos incessimus, & ut magnas inspirationes edant edicimus: atque etiam ut longo tempore spiritum intro trahant: & ut longo tractu respirent.

Quid facto opus sit in contractionibus, quæ consequuntur.

QUÆMADMODUM singultus omnes inuadere, ita contractiones quoque consueuerunt: quarum uehementes, quæ præsertim musculis accidunt, qui in cruris sura sunt, itemque in femoribus, & brachijs, & musculis masticatoribus, & in extremis pedibus, & potius etiam in manibus; quarum inquam uehementes sed dabimus, copiose ungentes, comprimentes, calfacientes, fouentesque. quin huiusmodi contentiones compressio musculorum manibus facta summopere adiuuat. nam qui in eorum ventribus collectus est spiritus, qui

qui contractionis est auctor, manuum compressu eliditur. Iam uero oleum sicyonium, & uetus, & ex acopis quæ calfaciunt, & molliunt, & castoreum perfusum, & epotum, & per se, & cum melicrato, & melicratum copiosum cum ruta absorptum obtundere, & leuare contractiones solent. sed maxime omnium contractos iuuat balneum. quapropter si purgatio abunde successit, ut in plerisque eorum qui uehementer contrahuntur, contingit, * * * eos lauabimus, & iterum, & tertio. ac quendam etiam uno die octies lotum uidimus non eo die quidem, quo elleborum sumpserat, sed consequente. nam secundo die uehementi contractione correptus balnei auxilio fuit leuatus.

Quid faciendum in nimia purgatione, ut vomitus comprimatur.

NIMIAS purgationes sistemus calidissimum potum propinando, & extrema ligando, & uehementi frictione, & ualidis cucurbitulis tum hypochondrio, tum uero dorso admotis, & ui etiam auulsis. summe etiam uomitus cohibet absinthij potio. sed si uomitus perseverarint, etiam soporiferis dolorem mitigantibus utemur. hæc enim cum suapte natura vim exsiccandi habeant, & quia somnum inducunt, ideo excretiones sistunt: siquidem somnus quoque vim excretionis sistendæ habet.

Quid agendum, cum sudores consequuntur.

SVDORES immoderatos sistemus vêtulum commouendo, corpusq; spongiis aqua frigida, aut posca imbutis, & expressis, abstergendo: utemurq; linimentis & stipantibus, & emplasticis. casum autem uirium alimentis, & uino recuperabimus. Qui vero teporem, aut anxietatem sentiunt, ii mihi uidentur nescire anxietatem a casu uirium distinguere.

Ex Herodoto, de ijs, quibus suffocationis periculum imminet: ex libro de remedijs euacuantibus.

C A P. VII.

QVI periclitantur, ne suffocentur, ii in principio purgationis modicum saluæ exspuunt: cum autem uehementius

hemens uomendi appetitus excitatur; nihil excernunt facies intumescit, oculi exeruntur, colligantur & constipantur partes ad respirationem pertinentes, cum spirandi difficultate coniuncta. nonnulli uero linguam exerunt, & copioso sudore madescunt. alii dentes concutiunt, eisq; mens tentatur. Cum igitur imminens periculum cognoscamus, nulla interposita mora quamprimum succurrere debemus. vnguenta enim pennis obuoluta indemus, & dabimus operam, ut pituitam, quæ locis deglutionis insideat, atque inhæreat, euellamus. atque ego quidem in quodam, qui suffocatione correptus inibi erat, ut moreretur, (nam dentibus contractis ita conciderat, ut faciunt iugulatae ostiæ) ore cuneolis aperto, & dentibus obfirmatis, ne eos clauderet, manum inieci, & contractis in orbem neruis, qui ad deglutionem sunt, manui adhærescentem pituitam extraxi, quæ etiam absterfa, indiuidua permansit.

Ctesii, de elleboro. CAP. VIII.

PATRIS, auq; mei temporibus nullus medicus elleborum dedit. nam neque eius temperiem, neque modum, neque pondus, quod dandum esset, illi cognouerant. si uero quispiam elleborum potui daret, in primis hominem admonebat, fore ut in magnum periculum casurus esset. cæterum ex iis, qui sumpserunt, multi suffocati sunt, pauci seruati. at nunc tuto dari videtur.

Mnesithei, de elleboro. CAP. IX.

ELLEBORI potioni magnum periculum coniunctum est. nam vel statim valentem hominem reddidit, vel multam, longamq; molestiam in morbo concitauit. danda uero huiusmodi remedia sunt iis, qui se tu- ta curatione præterea curatum iri non putant.

Ex secundo libro Antylli de remedijs euacuantibus, de apophlegmatismo. CAP. X.

APOPHLEGMATISMIS utendum est, ubi cætera remedia fuerint adhibita, quæ deducere queant materiem stabilem, quæ iam facta sit, & localibus remedijs potius indigeat. etenim apophlegmatismus potest
simul

simul calefacere, & materias infestas abducere: corpora; corrigere & emendare, distributis super eis medicamentis ijs, quæ pituitam auocant, ad sinapismi proportionem. his autem vtendum est, cum alius pridie deiecit aut clysteri, aut aliquo alio leuiter & pure subducēte irritata. post apophlegmatissimum, melicrato calido colluimus. si uero uehemens morsus remaneat, lacte, aut rosaceo id ipsum erit faciendum.

Galenī, de ijs quæ caput euacuant.

CAP. XI.

SVCCOS, qui in capite sunt, sputis euacuamus. quod si leuiter facere uoluerimus, piper & mastichen admiscebimus. si uberius euacuare propositum sit, vt pyrethrum & vuam taminiam mandant, imperabimus. anemonæ quoque vtriusque radix commansa pituitam prouocat. itemq; capparidis radicis cortex. serosum excrementum hæc remedia vacuant. crassam uero, lentamq; pituitam, sinapi cum oxymelite, aut sapa, in qua origanum, aut hyssopum incoxeris. ego uero, vt tu nosti, eam sinapi cum oxymelite admisceo. si uero cerebrum mucro purgandum sit, acris eum remedijs, quorum nonnulla sternutamenta itidem cient, euocabimus. itaque anemonæ omnis, itemq; cyclamini, & betæ succus per nares purgat. Sternutamenta uero mouet ranunculi radix æque ac alia omnia, quæ uehementer siccant, & sternutamenta prouocant: itemq; flores & struthij radix. porrò sternutamenta in succis crudis, qui thorace, pulmone, & capite continentur, non conueniunt. partes enim illas uehementer quatunt, & perturbant, quæ moderate calefieri, & quiescere, vt crudi succi concoquantur, desiderant. quibus agitatæ contrarium euenit: siquidem ita magis implentur: & succos in eis contentos non concoquant. Cōtra uero ubi iam concocti fuerint, ad excrementa euacuanda sternutamenta conducunt. Videmus enim in grauedinibus, destillationibusq; in initio eas a sternutamentis acui, atque exacerbari morbos: in declinationibus uero dissolui.

Antylli,

Antylli, de suffumigatione, ex secundo de remedijs euacuantibus. CAP. XII.

SUFFUMIGATIO non multis quidem, sed iis quibus thorax morbo obsidetur, accommodata est: atque ne his quidem omnibus: neque enim sanguinentibus adhibenda: neque etiam arido morbo laborantibus: sed iis solum conuenit, qui asthmatici sunt & non nisi recta ceruice spirant: quatenus a multitudine pituitæ, quæ difficulter educi queat, uexantur. Suffumigationibus autem utendum est, cum cæteris quoque localibus remedijs utimur, prius tamen aluo emolita. homo uero uestibus totus tectus in sede locandus est ita, ut deuariatis cruribus prona facie ad utrumque genu decumbat: & os fatiscat. in spatio uero intermedio olla, aut lebes ignitos carbones habens statuatur: tum in ignem spargenda est aristolochia, ac præsertim quæ clematidis dicitur: sin minus, quæ dactylitis nominatur: vel sulfur ignem non expertum, aut ladanum aut tædam, aut ligna persicæ arboris, aut funiculum derasum impones, in quo genere melior est nauticus, qui mari fuerit madefactus. homini postea imperandum est, ut ore patulo fumum prompte attrahat. multi enim hoc confecto pituitam excreuerunt.

De ijs, quæ per nares caput purgant, ex eodem libro Antylli. CAP. XIII.

IIS, quæ per nares caput euacuât, utimur ad hunc modum. calamus tenuis per rectum perforatus qui in nares indi possit, quique sit sex digitorum longitudinis, in nares imponitur: tum capacitas tota medicamento impletur. esto autem calamus aut naturalis, aut æneus. eo igitur naribus admoto, ex altera extremitate insufflando medicamentum in nares propellimus. quæ imponuntur sunt hæc, * apcelium, succus cyclamini, aut betæ, aut elaterium tritum, cedræa, & quæcunque huiusmodi sunt materiæ.

Ex eodem,

Ex eodem, de ijs, quæ per lachrymas purgant.

CAP. XIII.

EORVM, quæ lachrymas cient, exiguus est vsus. ad oculos enim diuturno morbo exsiccatos duntaxat, itemq; palpebras scabie oppressas, & cum oculi non nutriuntur, vtimur: vt oculos humore perfundamus, aut materiam ad eos adducamus, qua probe alantur. Lachrymas autem prouocant collyria quæ acria sunt. quæ vero odoratu lachrymas proritant, sunt veluti sinapi, cepæ, & silphij liquor. Fumus vero, quippe qui magis lædat, quam iuuat, euitandus est.

Ex eodem, de ijs, quæ per vrinam inaniunt.

CAP. XV.

VRINAM mouentium vsus cauendus est in tabescentibus, aut macie confectis: quandoquidem eos valde perturbat. ex ijs vero, quæ vrinam cient, alia sumuntur ore potui data: alia glandi colis imponuntur. his vero potissimum vtimur, cum vesica expleta est, & idcirco contrahi, & vacuare vrinam non potest. in glandem vero priapi nitrum aqua resolutum, itemque muriam, salis florem, fel, cyclaminum, & corem animal indimus.

De ijs, quæ sanguinem educunt, ex eodem libro.

CAP. XVI.

V T I M V R ijs, quæ sanguinem educunt, in mulieribus, quibus menstruæ purgationes suppressæ sunt. sanguinem vero educunt, ea quæ vrinam prouocant omnia, & quæcunque non cum siccitate, sed cū acrimonia calfaciunt. inter hæc numeratur brassicæ radix decocta, cuius decoctum potui detur, & præcipue agrestis brassicæ, & magis etiam eius, quæ marina vocatur: per seæ radix, itemq; salvia, ruta, amaranthum, chrysanthemon, dictamnium, erucæ semen. prouocant etiam quæ adhibentur extrinsecus, cum ori vuluæ admouentur, vt ruta trita, per se, vel cum sale, vel cum melle: vel cinis radicis anethi cum melle: porri succus, alliorum capita admota, myrrha trita ex vino, amomum, & denique leporis coagulum.

De

De ijs, quæ sudorem prouocant, ex eodem libro.

CAP.

XVII.

SUDOREM mouentibus utimur, vel ut siccitatem minuamus, quæ in summa cute a febribus, & præcipue bidis inducta fuerit: vel ut pruritus, & commotiones vehementer vexantes amoueamus: vel in reficiendo post longum morbum corpore, ubi summa cutis exaruit.

Utumur pari modo eisdem ubi corpus ex alimentum fructum nullum fert. & in corporis extenuatione, & in cruditate, & hydrope, qui *δυσσπικία* nominatur: & in quibus eruptio aliqua in summa cute excitatur, cum aut corruptio præcessisset, aut cibi acrimonia. Sudorem autem prouocant hæc: chamæmelum siccum tritum oleo inspersum, & summx cuti valide confricatum: fescula Massiliense, pyrethrum, cachry, anisum similiter oleo inspersum. nitrum tostum non nimis tenue, se crassiusculum cum oleo: salis flos oleo temperatus: liquor cyrenaicus aqua dilutus, corpori infricatus, & alius ciceris magnitudinem epotus.

De deriuatione, Galeni.

CAP. XVIII.

DERIVATIO eiusdem generis est, cum euacuacione; quæ fit per eam partem, quæ fluxionem suscipit. ea fit per aliquam vicinam partem: ut cum per gurgulionem, aut palatum fit fluxio, ipsius deriuatione accommodata per nares fiet, nobis irritantibus, aut per acria medicamenta prouocantibus. Cum autem ad oculos, aut aures, succi vergunt, tum eos non in nares tantum, sed in os etiam deriuare debemus, medicamento quod ex origano & sapa, & quod ex sinapi constat, dato, ad os colluendum, & gargarizandum. Id etiam nobis est perspicuum, vuam taminiam commansam, pyrethrumq; & cetera huius generis acria, succorum copiam quæ in oculos, aut aures ex capite fertur, ad os traducere. Fit etiam deriuatio, si id quod per asperam arteriam in pulmonem defluit, ad stomachum diuertamus. si quidem hoc est potius eligendum. atque etiam in muliere si per venas sedis sanguis erumpat, eumq; ad vteri venas traducamus: fiet deriuatio. ex quo fit, ut riuaré sit per riuos

riuos ducere, deriuare vero est è riuis ad latera diuertere.

De reuulsione, eiusdem.

C A P . X I X .

VEHEMENTISSIMOS influxus succorum auxilijs reuellentibus confertim ingruere prohibemus. sunt autem reuellentia auxilia, uincula artuum, vbi succi in thoracem & ventrem vehementer inclinant: vomitus vero, vbi partes infernas petunt: quemadmodum etiam acres clysteres, vbi ad vomitum vergunt. Has ambas succorum inclinationes, cum eam inquam quæ per superiorem, & per inferiorem ventrem fit, ad vrinas, & sudores reuelles. vrinas quoque tum ad sudores, tum ad alui deiectiones trahes. reuellens etiam praesidium est cucurbitula prope mammæ affixa. quæ uero hypochondrijs adhibentur, sæpenumero sanguinis ad nares impetum valde reuulsisse conspexistis: quemadmodum etiam immodicas per uterum irruptiones. acria quoque medicamenta artubus imposita, succos ad caput, visceraque vergentes reuellunt. Omnino autem reuulsio facienda est, deorsum, vbi succi sursum vergunt: sursum vero, vbi ad inferiora feruntur: & vbi introrsum, ad exteriora: vbi extrorsum, ad interiora: sique; dextrorsum inclinant, in sinistram: si sinistrorsum, ad dextram facienda reuulsio est. eodemque modo fluxiones, quæ retro inclinant, antorsum: quæ uero in anteriora, retrorsum reuellendæ sunt. Timocrates igitur Heraclæotes, cum iuuenis quidam ex agro non mediocri pondus in urbem dextra manu tulisset, ob eamque causam impleta manus fuisset, iussit, ut pari pondere sinistra imposito tantundem itineris conficeret: ita enim fore ut manus tumor euanesceret. quare confecta, statim tumor cessauit. ac me quidem non solum in manibus, sed cruribus etiam tale aliquid facere conspiciatis. cruri namque, in quod humor confluit, aliquod repellens medicamentum adhibeo, idque; apte ligo: eaque; deligatio ab inferioribus partibus incipit, eaque; semper vicinas partes continenter excipiens, & densans, usque ad inguina progreditur: alteri uero cruri aliquod medicamentum calfaciens

T   ciens

ciens impono, atque ita fluxionem commuto, & ad alterum crus reuello.

Ex Galeno, de uomitu.

CAP. XX.

QVI vomere consueuerunt, ijs quandoque consuetudinem seruare, quandoque vero intermittere conducit. si ergo in uentrem flaua bilis confluat, homoque sit ea natura, ut amara bilis in eo redundet, regionemque calidam habiter, & vitam laboriosam, atque erumnosam degat, is assuefaciendus est, ut bilim prius vomat quam cibum capiat. si uero malum inde originem ducat, quod multum uini à balneo ante cibum velit bibere, tum & vomendi consuetudo est omittenda, & simul etiam potus, atque pastus multitudo auferenda. Venter enim ab his factus imbecillus, totius corporis redundantiam, quæ in eum confluit, suscipere assuescit. quibusdam tamen temporibus prodest euomere, ut succum glutinosum, & plurimum a uentre abstergamus: quo quidem tempore radículas ex oxymelle, & quæcunque sunt huius generis, offeremus. sique talem succum in uentriculo quis continuo aceruarit, is continuo quoque ad uomitum impellendus erit. Contra uero, si uenter imbecillus ita sit, ut quæ sumpta fuerint, ferre non queat, uomitum prohibebimus: pauculosque cibos, & eos quidem stomacho idoneos dabimus: & medicamentis, quæ foris superdantur, eum roborabimus. Cui autem a cœna uomitum sine molestia cieri volumus, narcissi bulbos unà cum aliquo eorum, quibus ille uescatur, propinantes, eum ita afficiemus, ut facile vomat. Narcissi enim bulbus, quem caput vocant, medicamentum est ad uomitum efficax. Valer etiam ad uomitum prouocandum semen anagyri, & glandis vnguentariæ carnis drachma ex melicrato epota. hæc itidem per infernam aluum copiose subducit. itaque cum hoc medicamento utimur ad alicuius visceris purgationem, & præsertim iecoris, & lienis, ex oxycrato dare ipsum consueuimus.

Quomodo

Quomodo facile quis uomat, ex ijs, quæ ad Potamonianum,
de uomitibus scripta sunt. CAP. XXI.

QVONIAM ijs, qui violenter & difficulter uomunt, non mediocri periculum imminet, & venam aliquam rumpendi, & aspectum lædendi, & fauces, & columellam, & gulam dolore conficiendi, & aliquod aliud incommodum patiendi: idcirco medici rationes inueniunt, quibus facile quispiam uomat, ne cæteris commodis, quæ ex vomitu consequuntur, ob eam causam priuentur. Vomitus enim pituitam euacuat, caput leuat, & totum reliquum habitum corporis agiliorem reddit. & quandoque eum, qui cibum auidius ingessit, cruditatibus vexari, & eum qui nimio uino se ingurgitarit, ledi non finit. Summa ergo, & totius rei caput est facilitas in mediocri repletionem vomendi. qui enim se nimis expleuerunt, ita ventrem quoque impleuerunt, ut eum contrahere nullo modo possint. Adhibenda quoque diligentia est, ne quæ dentur, acerba, aridaq; sint: sed partim dulciora & humidiora, partim vero acriora sint. Inter hæc probantur radícula, eruca, vetus salsamentum, origanum, & parum capæ, atque porri. Valent ad hoc etiam ptisanæ ex leguminibus, melle adiecto: itemq; lomenta fabarum: & pingues carnes. nec tamæ horum succi tantum sumendi sunt, sed tota etiam moles deglutienda: siquidem ita accommodatius euomuntur. nam quæ facile in succum uertuntur, ea & sua tenuitate, & quod parum abest, quin concocti sint, facilius distribuuntur. ergo qui vomiturus sit, non debet in mandendo morari diutius. sint autem omnia coquendo emollita. inter vina, dulciora anteferenda sunt: hæc enim magis fluitant: & multo etiam magis, si maiore quæ copia, quam consueuerint, diluantur. Debet autem is, qui vult euomere, & tepidiorem, & largiorem potum sumere: amygdalasq; melle intinctas edere: & eodem tempore placentas gustare, peponisq;, ac cucumeris semen maceratum, & læuigatum cum melle offerre. ita enim vomitum mirum in modum citat. idem facit etiam cucumeris radix trita ex melle. Qui volunt

T 2   vehem-

vehementius euomere, ij narcissi bulbum aqua deco-
quunt, eaque vinum temperant. ciet non secus vomitum
irinum vnguentum, si quis illitis eo digitis iritet.
Ad summam non multum spatij debet intercedere inter
cœnam & vomitum, sed dum cibi adhuc sublimes sunt,
vomitum incipiendus. si uero te impediat repletio, vt
cogaris intermittere, tum primum somnum dormies.
ita enim & venter aperitur, & cibi facile sursum redeunt.
Qui vero in somnis vomunt, confert aquam frequen-
tius absorbere: & vomitus neque acorem, neque mor-
sum habentes soluet. Valet etiam ad vomitum, nec ces-
sare, nec quicquam intermittere. sed vbi primum vo-
mitus apparebit, etiam si perexiguus sit, irritandus erit:
nec ab iritatione cessandum. interim vero tepidiorum
aquam bibere: quandoquidem hoc pacto quispiam abs-
que vlla molestia pulcherrime vomet. Post vomitum
autem os colluendum est, & facies posca, aut aqua ab-
stergenda. hoc enim & dentibus prodest, & caput alle-
uat. sinciput vero præstat oleo rosaceo, aut crudo, quod
omotribes vocant, vngere. cumq; est quiescendum, iu-
bere alicui debemus, ut pedes placide fricet: cum hoc
etiam caput leuet.

Ex Diocle, de ijs quæ ad uomitum valent.

CAP.

XXII.

EX ijs, quæ vomitum prouocant, quæ medicamen-
ti vim habent, quæque efficacia sunt, non debent adhi-
beri: vtendum vero est familiaribus, & præsertim quæ
consuetæ victus rationis sunt. huiusmodi erit dilutum
cucumerum tenerorum, & in frustra sectorum, & aqua
maceratorum: qua deinde temperemus potum, quem a
cœna tepidum sumamus. itemq; aqua decocti * sphæni
eodem modo pota: aut pura polenta non admodum co-
cta, cum melle in sorbitione sumpta & ante, & post cœ-
nam. aut allia tosta ex melle sumpta. aut sisama fricta,
tritaq;, & tribus melicrati semiheminis perfusa. Hæc o-
mnia & tepida, & acruatim sumenda sunt. ac facilius
quoque sedens, quam stans quispiam euomet. non de-
bet autem ad vomitum incitatus cogi, vt omnia exqui-
site

site euomat: sed vbi satis fuerit euacuatus, tum cessandum: nec interim quicquam, vel exiguum bibendum. Qui vero aridum vomit, is debet aquam tepidam super bibere. cumq; tantum vomuerit, quantum esse consentaneum videatur, tum ventrem, tanquam vas quoddam lauet, potu melicrati, aut aquæ permultæ, & iterum vomat: si non, faciem aqua perspergat, & os vino mero & tepido colluat, & tribus cyathis eiusdem paulatim gargarizet.

Archigenis, de uomitibus a cibo excitatis. CAP. XXIII.

In quo interpretando fuit propemodum diuinandum.

VOMITVS a cibo non consuetudine, sed necessitate commouetur. mirabilis autem vtilitas inde consequetur, si his, teruē in mense cieatur. nam & ex eo quod necessitate, ac propemodum vi prouocatur, facilitas quædam consequitur, a qua nonnulli iam eam consuetudinem sibi acquisiuerunt, vt onus ciborum continuū alij exquisite, alij vero plane deposuerint. suntq; admodum negligentes ij, qui non dant operam, vt quæ vehementer eis molesta sunt, & præsertim quæ a * colo procedunt, extinguant, & ad nihilum redigant. ego tamen ne in his quidē perspicuis præmijs quæ proposita sunt, vllum tale medicamentum homini puro, & qui temperantiam seruari posse putet, suaderem. esset enim commutatio, vt alteri morbo locus daretur: & alicui quidem detestādu, alicui ἀτροφία cum ex alimento nullum ructum corpus fert: alij deformitas, aut grauis imbecillitas. amaræ bilis vitia, itemq; atræ bilis, difficultas respirationis, vitiosa nutritio. defectus voluptatis, redundantia cupiditatis. Ac nonnulli ita stomachi assueti sunt, vt statim id quod ingestum sit reijciant prius, quam ex eo vtilitatem vllam percipiant: vel propter malū quoddam, quod explicari non possit, ipsum vomant. idq; non digitorum prouocatione, sed rudiculis quibusdam in ipsum ferme vētriculum iniectis. idq; quod relictum est, æque ac totum grauat, & facile, & absurde corrumpitur, neque vnquam concoquitur. Præterea alui secessiones immoderate mehercule perturbāt. doloresq;

T 3   duri

duri partim hinc, partim aliunde exoriuntur, corpus occupantes: cum præsto sit & paratum corpus, ut iniuria a quacunque causa afficiatur. & morbi etiam in quibusdam latitant accessionibus a uentre intercisis: contra uero sese efferunt, cum angusta est via, per quam auxilium afferatur: cum quispiam ita animum inducit, ut relictæ & pro nihilo ducta temperantia, in huiusmodi cumulum malorum cadat.

Rufi, de clysteribus.

CAP. XXIIII.

Ex clysteribus, qui iniiciuntur, alij molles, alij acres sunt. molles constant ex aqua calida, & aqua & oleo commixtis, ex lacte, ex fernigreci, alicæ, tragi, lini seminis, & maluæ decocto, ex cremore ptisanæ, aut tritici. ex portulaca, plantagine, beta, pane, vino & oleo mixtis: eruo, decocto lentium, & rosæ, & rosaceo: nonnullis vero adhibetur adeps anserinus, suillus, caprinus, hircinus, & gallinaceus, butyrum, resina terebinthina, ruta, cuminum, lauri bacca, anethum, & bitumen. acres autem sunt, muria, aqua marina, garum, siluri, decoctum iridis, thymi, satireiæ, aristolochiæ rotundæ, cucumeris sylvestris, absinthij, melicratum cum sale & nitro: colocynthidos decoctum, centaurij succus, cnici decoctum, itemque ellebori nigri, mercurialis, polypodijque: acetum cum nitro, rhus quo utuntur coriarij. molles ergo clysteres conueniunt ijs, in quibus sterco durum insidet: & in quibus maius aliquod remedium adhibere uolumus, ut cucurbitulas, dropacem, uenæ sectionem: aut abradere aliquid instituimus, aut chirurgiam exercere. in gestatione, balneo: aut uomitu, & præsertim purgante. Iam vero mollem clysterem indimus etiam ijs, quos medicamento aliquo per infernas partes purgante sumus purgaturi, ut id facilius succedat, & minime consentaneum sit, ut nudum medicamentum corpora contingat. eodem quoque utimur, quasi curationis causa post acrem clysterem iniectum, ut abstergamus, siquid insedit, ne acres res, quæ inhæserint, nimis mordeant. Utimur quoque molli clysteri in ijs, qui sanguinem spuunt: ne

uasa

uasa nimia cupiditate, & uoluntate exorta a uehementia disrumpantur. Et in quibus partes adiacentes acres sunt, vt in exulceratione intestinorum, quæ defluxiones afferat: & in ijs, quorum intestina a medicamentis erosa fuerunt: & in torminibus, & flatibus: & cum stomachus moribus vexatur: & in continuis nimijsq; desidendi cupiditatibus. & in quibus grauitas rectum intestinum urget: quam perfrictiones quædam excitarint. & in urinæ difficultatibus, & in suffocationibus, quæ ex utero fiunt, & cum intestina inflammatione tentantur, & cum chirurgia in scroto administratur. Et omnino in capitis dolore in initio ante alia remedia, vt materiam alio traducamus. Non tamẽ eadem iniecta prosunt omnibus: sed aqua per se infusa facit, vt stercus excernatur in febribus continuis, & malignis: & in ætatibus, & naturis corporis deliciarioribus: & in quibus non longo tempore stercus contentum exaruit. & in ijs, qui ex longa imbecillitate corpus resciant, in quibus excrementa difficulter redduntur: & in chirurgijs prope anum administratis. Cæterum in ijs, in quibus flatuum inuolutiones fiunt, aqua utemur calidiore: quippe cum tepida flatum gignat: & unica iniectione clysteris infundemus. nam quod interiecto spatio inditur, procreare flatus solet. Fœnigræci decoctum mulieribus potius conuenit: itemq; mollioribus & deliciarioribus, quorum stercus sit asperius. eodem quoque modo maluæ decocto utemur: & præcipue in quibus locorum mitigare siccitatem oporteat: lini seminis autem, in quibus morsus sunt, partibus medijs inflammatione obsessis. si tamen acutæ febres fuerint, caputq; patiatur, hæc iniectio, quia caput replet, fugienda est. erit autem accommodata locis muliebribus, uesicæ, renibus, & intestinjs inflammatione uexatis. Furfurum cremor, tragi, panis, & alicq; uim etiam quandam alendi habent; & sæpe etiam ubi deiecta fuerint excrementa, usus postulat, vt aliquid, quod alat, iniiciamus: vt in attonitis, & quibusdam cardiacis, qui cum sumere aliquid volunt, non possunt, neque etiam transmittunt,

T 4 cum

cum stercore sint repleti. Præterea habent etiam vim dissoluendi, præsertim si triticeï sint. quin hæc etiam injectio intestinorum ulcerationibus, quæ in summa cute sunt, prodest: quibus itidem ptisana conuenit. magis enim abstergit, & statim sterco dissoluit: siquid suillum adipem adiunctum habeat, moribus medebitur. efficacior est hircinus. Betæ succus & decoctum intestinorum uertigines, & palpitationes dissolunt: & sterco molliunt, & morionibus occurrunt. Portulacæ succus utilis est feruoribus cum alioqui exortis, tum uero ob læsionem aliquam consequentibus, & ijs, in quibus ob duri stercois excretionem, quæ paulatim per ablationem facta fuerit, male affectus constituitur, & rectum intestinum affectionem erysipelatis naturam referentem contrahit. in quo casu eidem ouû & oleum admiscetur in omni uero inflammatione per se injectus conuenit. aptus est ijs, quorum loca imbecillia sunt: & in quibus tormina sunt. at rutæ decoctum magis ualet ad flatu discutiendos: aut etiam cymini, aut anethi, aut lauri baccarum. quandoque etiam huiusmodi decoctum febricitantibus ob perfrictionem prodest. Lac clysteri iniicitur, ubi intestina, renes, uesica, & uterus ulceratione, & inflammatione obsidentur. Acres uero adhibentur, ut pruritus, extuberationes, & cutis ulcerationes excitentur. quibus roboris causa (nisi a noma sit origo) mel, aut adeps anserinus, aut suillus accedit. Resinam terebinthinam antedictis adiungimus. hydre- læo uero in morbis, in quibus sterco retinetur, & præsertim quos perfrictio inuexit: itemquæ bitumen. butyrum uero indimus, cum propter intestini recti inflammationem sterco continentur: & concreta excernuntur. cumquæ; ulcera sordida intestinum obsideant, idem clyster conueniet. Maluæ decoctum & succus in longis torminibus, & quæ etiam diutius extendantur: atque etiam in inflammationibus intestinorum, cum sedes quoque simul affecta est, & muliebres læsiones ad- sunt, utiliter admodum iniicitur. Melicratum uero in- ditur, cum nullo malo partes sunt affectæ, sed sterco contentum

contentum molliori difficulter potest. & in quibus notabili quadam chirurgica administratione utendum sit. Vino autem, oleo, & cremore ptisanæ, aut maluæ coluimus eos, qui papaveris liquorem sumpserint. siq; alius subducatur, frigidis clysteribus: si non, calidis utemur. qua in re occasio est, ut festinemus. Lac bubulum, aut caprillum, aut ius gallinarum infundimus ijs, qui alterum sumpserunt. Vinum cum rosaceo, vitello ouorū, aut dulci rosaceo incoctum, ijs aptum est, quos crebra desidendi cupiditas, quam *ταυσωμωδη* vocant, exerceat: idq; in principio. hydromeli vero, aut decoctum lenticularum cum melle, aut erui decoctum eodem modo, aut ptisanæ cremorem cum rosaceo iniicimus, cum aliquid eorum, quæ ora obturant, in colo intestino fractum sit. Ficum decoctum accommodatum est ijs, qui buprestim biberunt. Mensura eorum, quæ iniicienda sunt, habita naturæ ratione, in viris minor, in fœminis maior sit: ita tamen, ut maxima sit trium heminarum, minor vero unius. habenda quoque est ætatis, & vitæ studiorum, & magnitudinis ventris, & morborum, & symptomatum ratio. sæpe enim & bis, & ter iniicimus, & præsertim in quibus vlceratio & inflammatio in recto intestino stercus, quod inibi est, continet, vinculi instar: idq; quod iniectum est, superiores partes petere non potest, & ita rursus excernitur, ut tantummodo ad perfundendum & madefaciendum valuerit. Atque hæc quidem de clysteribus, deq; iniectio nibus mollibus cōmemorata sunt nobis. Acres autem clysteres in laterum doloribus conueniunt: itemq; gingivarum defluxionibus: capitis doloribus, febribus inordinatis, quæ non vehementes inuasiones habent, sed remissas, & inæquales: grauitasq; in intestinis sit, & venter humidus, & molle hypochondrium. Valent etiam in quotidiana febre, cum & suffocationes sunt, & propensio in somnum nimia; & etiam in magna difficultate respirandi, morbo pulmonis, angina, tetano, morbo comitiali, insania, coxendicis doloribus, vertiginibus, non nisi recta ceruice spirantibus, lippitudine labo-

ne laborantibus, lumbricis teretibus & latis, qui intus contineantur, ijs qui letale aliquid sumpserint, aut medicamentum: vlcerebus, aut ebullitionibus & eruptionibus, quæ in capite fiunt, callis & extuberationibus in summa cute nascentibus, scabie, lepra: recti intestini vsque ad constrictorem resolutione, lethargicis, & qui pituitam in uentriculo adhærescentem habent, & ob eam causam non concoquunt, nec fructum ex alimento sentiunt, & decolores sunt: in fluore alui, cœliacis, hebetudine oculorum, & vlceratis intestinis. In hoc genere non idem omnibus cōuenit. nam acres clysteres in acutis & uehementibus febribus, & in quibus stomachus, aut intestina, aut alia imbecilla sint, vitare conuenit. quorum etiam vsus fugiendus est in ijs, quorum vesica, aut renes, aut vterus male affecti sunt: & quibus aluus per se humectatur. itemq; in hyeme, aut æstate ardenti, & in corporibus imbecillis, quæ vel ob morbum ita sint affecta, aut quod ita delicata sint nata. atque etiam in pueris, & mulieribus, & eunuchis: & populis qui ad septentrionem sunt siti, & regionem frigidā incolunt, vt Galli, vt Thraces, vt Itali: siquidem hi clysteres acres ferre non possunt: & item in ijs, in quibus ob quamcunque iniectionem, aut causam intestina ulcerantur: & in uulneribus notabilibus, & quæ neruis inflicta sint. Audentius autem huiusmodi ablutionibus utemur in uiris iuuenibus, quorum firma sit corporis constitutio, & athletita: in locis vero, vt in Aegypto, vbi huic remedio assueti sunt homines: iteq; in alijs temperatis. Iam vero valde acribus in ijs, quorum firma est corporis affectio, ipsiq; fortissimi sunt, & eis assueti, cum neque febres, neque morbi diuturni ad sint, crassitudo autem humorum sublit, aut torpor & segnities corporis consequatur, vti consueuimus. In coxendicis autem doloribus, & ea spiratione quæ recta ceruice duntaxat fit, cum spiritus a stomacho non eliditur, clysteres ij sunt accommodati, qui sanguinem educunt: vt garuin, liluri, muria, aqua maris, at in quibus ipsa tantummodo affectio est, & partes adiacentes integre sunt

sunt, cæteri clysteres conueniunt: & magis cum adhibeantur, vt corpus ad alia auxilia præparetur. parantur autem hoc modo, mellis hemina dimidium, aquæ marinæ hemina duæ, salis holcæ tres, olei quarta hemina pars. quidam uero duo oua adiungunt. Alius Clyster. Salis eadē mensura, nitri tantundē, cremor ptisfanæ adiungitur. Alius. decoctū colocynthidis. eius enim tomentum per se decoquendum est: eiq; sal, aut nitrum a nonnullis quandoque admiscetur. Simplicies fiunt ex decocto iridis, thymi, satureiæ, absinthii, cucumeris agrestis: quibus sal additur. In quibus uero sunt calli, aut tubercula in summa cute erumpunt, aut scabies, aut lepra, quæ grauitatem aut cruditatem, efficiant, aliquis clyster conueniet ex ijs, de quibus diximus: sed præcipue is, qui ex rotundæ aristolochiæ decocto cum melle, aut sale iniicitur. Qui uero lateris dolore uexantur, ubi detractus sanguis fuerit, aliquo ex his clysteribus uti debent. simili quoque modo ij, quibus defluxio gingiuas male habet. capitis uero dolor, & morbus comitialis magnopere iuuantur, si initium auxiliorum à clysteribus ducant: quibus cōueniet quoque veratri nigri decoctum, mercuriali adiecta: & pollea vel rotundæ aristolochiæ, vel centaurij succus, vel polypodij decoctum: quibus non secus mel accedat. si uero propter lentorum humorum copiam hebetes oculi sint facti, aliquo apparato clysteri utemur. in pleuriticis quoque & peripneumonicis & vertiginosis, & tetano, & angina, & lippitudine laborantibus, post uenæ sectionem, si capaces homines sint, eundem clysterem misceamus. qui uero taurinum sanguinem potauerunt, is clysteres memorati conueniunt: sed proprie acetum cum nitro infusum: & brassicæ succus, aut semen cum aceto. ijs, qui mortiferos fungos comederunt, nitrum, absinthium, & raphani succus, & rutæ decoctum iniicitur. ijs uero, qui lac biberunt, acetum ex nitro, aut lac sininum cum multo sale. in recti intestini resolutione, clyster ex muria imponendus est. Qui uero ascaridas unbricos gignunt, ijs muriam, aut centarij decoctum, aut

aut etiam absinthij, aut lupinorum: aut aloen, aut cederiam cum aliquo ex prædictis decoctis iniicimus. quibus alius diuturna fluxione vexatur, prodest muria, & absinthij decoctum: exterit cavitates, & renouat quod deest. quos helminthæ lumbrici infestant, ijs decoctum lupinorum, aut eorum dilutum, aut rhun coriariorum, aut decoctum abrotoni, vel absinthij, aut oleum cicinū, aut muriam imponimus. Lethargicis vero post ea remedia, quæ eis in principio conueniunt, iniicimus mellicratum, quod nitrum, salemque, & absinthij succi portiunculam acceperit. iis, quos leuitas intestinorum exercet, qui ob intestini imbecillitatem, id quod ingestum est, reddunt, absinthij decoctum damus. Cupiditatibus nimis desidendi, quas tinesmus excitat, parū murie adhibendum: cum vires non laborent, nec affectio alte intra corpus delitefcet. mel vero non admiscemus, quia permanentius humectat, & madoris efficiens est. si vero sanguis purus ob intestini exulcerationem fluat, herbæ sanguinalis, aut plantaginis, aut myrti baccharum nigrarum vino decoctarum succum dabimus: quibus postea admiscebimus thus, aut acaciam, aut hypocystida, aut balauftium, aut malicorium, aut rhois succum, aut lanæ, aut sepiæ cinerem, vel lintei multiplicitis vna cum alumine scissili combustū: aut spongiæ sanguine taurino, & pice imbutæ, aut fimi asinini per se: & præsertim si ab vlceribus depascētibus morbus oriatur. aut iniicienda sunt frigida, vt ne ictu suo pungant. Vlceribus autem intestini non fluentibus lac caprillum indimus, aut etiam bubulum, aut lycij drachmas duas, terræ famiæ drachmas duas: aut amyli tantundem: aut triticæ ptisanæ cum bulbo combusto, aut absinthio. Fluentibus autem aut perhumidis vlceribus, chartæ combustæ, aut lentisci cinerem iniicimus, aut medicamentum ex charta constans cum aqua, aut decocto alicuius adstringentium. In vsu clysterum, qui efficaciores sunt, prius clyster mollis iniiciendus est, vt stercus insidens excernatur: & ne tam acer clyster corpora confertim attingat. sed in febribus morbus tempus non cōcedit vt sæpe

vt sæpe clysteres imponamus: in iis uero, qui febris sunt expertes, nobis permiffum est, vt in tempore opportuno clysteres adhibere possimus. Debet autē primus clyster, esse copiosior. secundum uero, minorem: & largiorē quoque in iis, in quibus capitis, aut eius partium causa indimus: minus largum uero, cum earum partium causa, quæ in promptu sunt & parata, vt ab eis id, quod volumus, subducamus. In quibus tamen diuturna stercoretis retentio fuit, non debemus protinus (efficacem enim purgationem respuit affectio) acrem iniicere clysterem: sed persæpe & secundum, & tertium clysterem mollem, qui accipiat aut resinam terebinthinam aut butyrum, imponimus. facta uero excretionē, tum utimur iis, qui acres & efficaces sunt. Tempus uero acrium clysterum in statu febre vacante est: vt in acutis, in principijs, & in statibus morbi adhibeantur. quinetiam in remissione accessionū eos iniicere oportet. in diuturnis uero, & declinantibus, omne tempus est accommodatum. cumq; in febribus fiat intentio, atque remissio, initium remissionis magis probatur. sæpe etiam in quibusdā febribus in principio utile est acri clysteri uti: qui vicem sectionis ventris ferat: idq; in naturis temperatis & calidioribus: vt in quibusdā, quorum firma est corporis constitutio, & plenitudo in carne est. ubi uero humores dominantur, & superant, ibi utilius est, materiam purgatione minuere. & præsertim in athletis propter usum, quem in clysteribus habent: cum pituitosa aluus eorum sit, & magna coaceruatio per infernas partes consequatur, cum una etiam alia syndrome adsit. quibus enim in ventre pituita est, iis clyster cōuenit. id quod nobis perspicuum ex eo fit, quod alimēta non concoquātur, & continui ructus, & acidi fiant, & cibi euomantur: & non opportune sudor in balneis cieatur: venter solitos clysteres, aut purgationes deserat, imbecillis reddatur, gracilisq;: siq; in febrim homo incidat, difficili rigore capiatur, totum corpus non æqualiter calefiat, maxime uero partes circa ventrē exurantur: appetitus uero absurdarum, & acrium rerum exci-

excitentur: appetitusq; ad cibos sumendos deiiciatur: facies decolor, & plumbea euadat: pulsus lentus sit, ægre moueatur, & percussiones quasdam raras habeat. his statibus omnibus acres clysteres conueniunt. Cæterum fistulæ partim per rectum sunt perforatæ, partim non item: quibus utimur in dysentericis, & in quibus partes corporis facile afficiuntur, ne stimulus fiat: & in quibus euacuationem facere promptius volumus. quæ vero per rectum sunt perforatæ, adhibentur iis, in quibus volumus clysterem plura expellere, & a superiori bus locis deducere: & in quibus crassiora sunt, quæ per clysterem iniicimus. quocirca erit huic rei accom- modatum, vt loca affecta singillatim indicemus, vt, quâ- tum differant, intelligatur: ex quo etiam planum fiet, ad quænam fistulis per rectum perforatis vti debeamus.

*Signa, quibus cognoscamus, quorum locorum affectione
stercus retineatur.*

SI igitur stercus propter affectionem, quæ in supe- rioribus sit partibus, contineatur, stomachi distentio apparebit, dolores dorsi, & spiritus angustia conseq- uetur. si vero a *ieiuno intestino colubeatur, & gra- cilibus intestinis, nausæ, saliuæ copia, & frequentes in umbilico æstus erunt. colo vero intestino male affe- cto, flatus accidunt, retentionesq;: & circa umbili- cum intestina violente torquebuntur, lumbis patienti- bus, grauitas sentitur, quæ lassitudinis sensum inuehit: quæq; excernuntur, æque ac in defluxionibus, infra- cta, & sanie imbuta sunt. si venter laboret, stercus su- balbicans, aut modica flaua bili coloratum, & laxum descender: si ieiunum intestinum, concretum, strig- mentosumq; humorem, ac nigricantem, in quo san- guinolentæ interdum fibræ conspiciuntur, stercus ha- bebit: interdum vero flaua admodum, copiosaq;, & ex glande non ita multa lubricantur. A tenuibus uero intestinis excernuntur quæ porri colorem referant, va- riaq; sint, ac continuo pauca, & quæ celeres mutatio- nes fortiantur, ac magna cum molestia, & marcore de- scendant. At ab intestinis crassis, furfuracea colore
mucum

mucum quendam imitantia. ac cupiditate statim excita-
ta, multa confertim, & saepe subducuntur. a recto in-
testino mucus purus, qui crassitudinem habet, ac sin-
guis floridus cum magna, & frequenti cupiditate desi-
dendi, quæ vix inhibetur, fluit. Cum igitur hæc signa
sint, neminem iam latebit, quibus vtendum fistulis in
ægotantibus esse videatur. ablutione autem per clyste-
rem auricularem, cum in sinu magno, tum in abscessu
in intercostali exorto, & in fistulis: vt primum humo-
rem aqua calidida abluamus, tum melicrato repurge-
mus: postremo uero medicamenta indamus, quæ pus
creent. In colis quoque vlceribus infuso melicrato,
sulfurum decocto, & ptisanæ cremore, medicamenta
inijcimus. In sinus vero muliebres inflammatione oppres-
sos conijcimus scenigræci decoctû, maluxq; & ptisanæ
cum seuo porcino, anserino, & gallinaceo. vbi vero
vlcere tenrantur, imponimus medicamentum, quod
τετραφάρμακον nominatur, aut ceruinam medullam, aut
butyrum, & deinde pessos ad id accommodatos. Pu-
rulentos vero abluimus melicrato, alumine ex aqua,
stæbes decocto cum vino, aut rosis, aut hedera: aut ma-
licorio, aut galla, aut myrro, aut vino cum modico alu-
mine, aut paribus vini & vrinx portionibus: aut myr-
ti decocto & vrina. obstructos vero propter alicuius
rei adiectionem, abluimus aqua, nitro ex aqua, melicra-
to cum multo impetu, & stridore. sic enim expelletur
id, quod conuerat. Prurientibus vero betarum succum,
porri. * chartam cum aceto, cepam, amygdalinû, aut
rosaceum cum aceto iniicimus.

Ex *Lyci commentarijs*, materiæ ad clysteres dysen-
tericorum.

CAP. XXV.

DYSENTERIÆ, hoc est tormina intestinorum
quædam sunt huiusmodi, ut nullam inflammationem
adiunctam habeant, quibusdam vero etiam inflammatio
sit coniuncta. utriusque generis hæc sunt notæ. dolor
ergo nimius, & febres quædam accedentes inflamma-
tionem cum vlceribus subesse significant. omnes vero
febres, & dolor non uehemens absque inflammatione,
vlcera

& aceto admixto pastillos confice. vbi vsus postulat, myrti decocto dissolue: & medicamentum huiusmodi est præstantius. Aliud admodum bonum, & cui coniuncta securitas est. Florum rosarum, liquoris papaveris, acaciæ, gummi, balaustij, succi hypocyssidis, singulorum partes tres: gallarum, plantaginis seminis, cuiusque horum partes duæ. lycij Indici: si rosarum succus in promptu non sit, tres foliorum partes pro succo satis erunt: hæcque leuigentur omnia, & plantaginis succo excepta in pastillos poderis drachmæ vnius redigantur. In his medicamentis hoc sciendum est, quæcunque adurentium, crustas inducentium, & vehementissimorum maximam copiam habent admixtam, eis cautius esse vtendum, propter metum eis adiunctum, ne error committatur: quæcunque vero maiorem partem habent adstringentium, eis audacius, & confidentius vtendum: quia siquid præter sententiam accidit, noxa grauis non sequitur. Hoc etiam in dysenterijs visum fuit, vt cum vlens aliquod vasculum eorum, quæ intra intestinum sunt, cõtingeret, & magis oppiesso intestino, in causâ esset, vt sanguis ipse excerneretur: & quâdoque sanguis cõcretus exiuit, quâdoque vero non compactus. huic constitutioni conueniunt clysteres, qui adstringunt. Est etiam alia quædam in dysenterijs differentia, vt quæ vehementer descendunt, in quibusdam acria excernendo sint. horum signum, est ipsius ægrotantis anticipatio. nam morsiones molestissimæ sunt, & vlcera quoque ab acrimonia defluxionis excitantur. clysteres igitur tum conueniunt, qui acrimoniam obtundant: quales sunt qui ex tritico parantur, cum quibus decoquatur pinguedo capræ: sed satis erit suis, & bouis. Sed caprilla magis apta esse existimatur. triticum decoctum succum crassum ex se mittit: qui una cum pinguedine commixtus clysterem facit ad ea, quæ nunc dicta sunt, accommodatû. Alij clysteres. oryza decoquitur, aut alica, eodem modo: aut lenticula cum caprilla pinguedine: aut palmulæ pingues: & ex eis clyster efficitur. Alij. Gummi, aut tragacantha simul

mul cum aliquo ex antedictis coquitur. si vero papauer etiam simul incoquatur, clyster is dolorē valde leuabit. Alius, qui paratur hoc modo. Lini semen cum papaue ris vagina, & ipso etiamnum semine. & succus qui inde emanat, mordicationibus aptus clyster efficitur.

Alius, qui ad eadem valet. Ex prædictis succis quemuis cape, & papaueris liquorem clysteri injice. præstan tissimus enim omnium ad has effectiōnes est. sed cautio ne opus est. nam si supra vires ægrotantis indatur, peri culum affert. ergo cum imbecillum corpus est, hoc re medio non est vtendum: vel si vtamur, perexiguum imponemus, habita virium eius, cui datur, ratione. si etiam gracilis ægrotus sit, ne tunc quidem hunc liquo rem infundemus: nisi admodum paucum. In his est etiam hoc intelligendum, quibusdam dysentericis pu rulenta excerni, quæ pura vlcera esse declarant: in qui bus utendum hisce clysteribus est. Ceratum ex myrteo aut rosaceo fit, & admodum liquidum iniicitur: aut ali quid adstringentium, quæ ante memorauimus. sed ad stringentis pauca esse debet copia. Hos clysteres inten des, aut remittes, si addas, aut minuas, habita ratione affectiōnis, quæ proposita sit. simili quoque modo ex vno in alium transfundes, cum ita postulare tempus vi deatur. Mensura autem clysterum pauca esto: ne sua il luuie prægrauet, & ideo excernendi cupiditatem exci ter. non tamen ita exigua sit, vt ob eam causam in ip sum intestinum longissime peruenire non queat. nec etiā semel duntaxat, sed sæpe iniiciendi clysteres sunt. & hoc in omni alui secessione est optimum: nisi clyster ex liquore infundatur. quinetiam clysteres medicamenta crustas inducentia continentes, non sunt continenter in gerendi, sed magnis spatiis interpositis. Iam uero præstat etiam id indicare: clysterem non omnino cali dum esse debere, sed usque adeo, vt ne frigoris sensum inuehat. atque hæc de clysteribus ad dysentericos ac commodatis a me dicta sint. nam de iis, qui tinesmo conueniunt, nihil est, quod diuersum a superioribus dicendum putem. verum id solum commemorandum,

V 2 clysteres

clysteres in tinesmo maius emolumentū afferre, quam in dysenteris: quia in tinesmo longiore tempore in affecta parte morantur.

Aliud genus clysteris extremo intestino laboranti idoneum. CAP. XXVI.

CIRCA intestina morbus quidam huiusmodi oboritur. mucus permultus excernitur: estq; mucus res quædam, qualis est intestinorum abrasio. neque est sanies quædam, neque sanguini simile unā effluit. & in excernendo cum hoc ipsum exit, nulla desidendi cupiditas urgens excitatur, nec vlla vehemens necessitas urget, ut citius excernatur: sed talis est, ut gravitatem extremo intestino afferat: quæ neque est præcipue uelemens, neque quicquam affert molestiæ. Ciborum vero excrementa, si nihil aliud incidat, quod ea perturbet, per se ipsa procedunt sanis similia: neque quicquam est eis admixtum: totumq; corpus nihil insigniter neque in colore, neque in carnis copia, neque in viribus lædi videtur. Veruntamen qui in hoc statu morbi est, non omnino abest a calamitate. in quo quidem morbo male affectum esse extremum intestinum videtur: sed accidens vlcus non est: sed mea quidem sententia, quod efficitur, inde trahere originem videtur, quod excrementa singulis corporis partibus ingenta eo confluant: quæ non aliunde fiunt, quam cum alimentum singulis partibus distribuitur, & partes ipsæ minus recte sunt affectæ. Ergo cum hic morbus in extrema intestini parte insideat, clysteres apti fient ex ficibus ficcis aqua decoctis: in qua aqua myrrha trita immergatur. atque hoc medicamentum erit huic morbo idoneum. Alius clyster fit etiam hoc modo. Aloe ficuum decocto admiscetur. hi clysteres intestinum humescens exsiccantes, expellere morbum possunt.

Clysteres in cholera sicca. CAP. XXVII.

CHOLERA sicca a vehementi quadam eorum, quibus homines vescuntur, corruptela exoritur, cum ea non excernuntur, sed in uentre atque intestinis continentur, repletionesq; & dolores vehementes creant. huius

huius mali remediū est clyster iniectus, qui euacuandi vim habeat. Cum enim cibi nuper corrupti fuerint, atque in eas intestini partes amandati, profecto clyster eis admixtus potest ea quæ ibidem cohibentur, educere. sed tamen omittendi huiusmodi clysteres sunt: utē dumq; ijs, qui flatus attenuant, & eorum, quæ continentur, concretionem diffundunt. sunt autem hi. Oleum ipsum calidum: aut ei incoquatur cuminū, aut sceniculum, aut rutæ semen: quæ optima erit, si montana fuerit. bonus etiam clyster ex ruta viridi fit. sed multi comam oleo decoquunt. verum decoctio rutæ vim perdit. ita igitur parabitur. Vbi oleum valde ferbuerit, ab igni amoueto, eiq; adhuc feruenti rutæ comam iniicito. conflagrescit enim in oleo, & in eo vires suas relinquit. atque ita hic clyster mirum in modum cholerae siccae conducit.

Ad ileon, hoc est tenuius intestinum accommodati clysteres. CAP. XXVIII.

VOLVVLVS post inflammationem aliquam fit, quæ suo tumore transitus, & meatus occupet. siq; maior, & perfectus tumor sit; ne flatus quoque transeant, prohibebit, & ne cibi excrementa descendant: si minor, tantummodo difficilem exitum facit, sed non penitus sterco vetat excerni. cæterum inflammatio modo hæc, modo illam intestini partem obsidet: quæ res facit, ut eum bene, tum male hisce clysteribus utamur. Interdum enim superiores partes prope ventrem occupat: interdum vero & ianitoris partem aliquam apprehendit: interdum in gracilibus intestinis insidet: interdum colon obsidet. quæ omnia ex his signis dignoscuntur. si inflammatio fiat ab ijs partibus, quæ a ventriculo ad intestinum transitus patet, ventriculus statim impleri mirum in modum videtur, etiam si perexiguū quid biberint, aut comederint: multiq; vomitus ex quavis occasione contingunt: & totum etiam corpus perturbatione & molestia afficitur. si vero aliquod ex gracilibus intestinis inflammatio occuparit, in eo quoque casu vomitus fiunt, sed non tamen ita multi. Vbi autem sita

V 3 hæc

hæc intestina sint, nobis prius dissectio demonstra-
uit: & potius in his videtur dolor esse. verum neque in
his, neque in superioribus omnino prohibetur excre-
tio. Cum enim in sublimibus partibus sit inflammatio,
omnia, utut fors feret, inferius descendere properan-
tia, exitu non priuabuntur, nisi aliquod aliud impedi-
mentum, quale est, cui uoluuli nomen est, contingat.
& venter admodum fluit, cum inflammatio superiores
partes exerceat: venæq; infra locum affectum quæ in
mesenterio sunt, semper ad inferiorem intestini par-
tem aliquid propellant. idque est, quod Hippocrates
ileon inanem vocauit. si vero inflammatio in colo-
rit, hæc consequentur: vomitus multi fiunt, & pertur-
batio eo tempore modum excedit, & dolore conficit
eam partem, vbi dissectio colon esse docuit: & transi-
tus ciborum, & flatuum nunc penitus impediuntur,
vel parum admodum dehiscunt: quatenus diminuta in-
flammatiō suo tumore internam coli partem occupās,
relinquit trāseundi locum. sunt igitur hæ notæ. at qui
hoc morbo detinentur, non eis omnibus iniiciendi cly-
steres sunt: sed iis, quibus circa colon intestinum in-
flammatiō est. Erunt autem vtilēs ad hoc morbo labo-
rantes, clysteres omnes, quicunque ad sedandas inflam-
mationes valent: qui sunt huiusmodi. oleum calidum
per se, vel cui melicratum sit incoctum. Est & alius
huic idoneus, qui ad hunc modum componitur. Cum
oleo butyrum eliquatur, & ita moderate calidum ini-
citur. interdum etiam oleo & butyro lini seminis suc-
cus commiscetur. Alius huiusmodi. Hyssopū cum
oleo colliquamus, & parum resinæ terebinthinæ admi-
scemus. Alius. Cum oleo caput papaueris decoqui-
tur. caput postea papaueris abiicitur, tum oleo buty-
rum miscetur. sed hunc clysterem non esse copiosum
oportet: quoniam impleta in inflammationibus inte-
stina contunduntur, atque affliguntur.

Ad colicos.

CAP. XXIX.

COLON a dextro ili incipiēs vsque ad eum locum
pertingit, in quo iecur est. inde demissum, & dextrum
hypochon-

hypochondrium præteruectum, ad sinistrum venit eodem: ubi proxime ad splenem accessit, ad sinistrum ile vicissim pergit: cæterum prope spinam infra descendit. in ea igitur parte, in qua locatum esse colon nouimus, dolores quidam, & inflationes oboriuntur. hominibus ita affectis cōueniunt clysteres tales, quales in cholera sicca diximus.

Ad renum uitia.

CAP. XXX.

RENES & colon mutuo afficiuntur. & quemadmodum mutuis morbis corripuntur, ita etiam remediis eisdem subleuantur. ex quo fit, vt nephritici pleriq; iis clysteribus uti debeant, quos colicis idoneos esse docuimus: qui quidem sunt ij, qui ad choleram siccam valere a nobis sunt dicti.

Ad uteri affectiones.

CAP. XXXI.

COMMUNE quidpiam habent, & consensum morborum inter se colon & uterus ita, vt inflammationi vterum obsidenti, merito conferant ea, quæ in colon iniiciuntur. ergo infundendum est calidum oleum, cui accedat anserina, aut gallinacea pinguedo: aut butyrum cum oleo misceatur: aut hyssopum, aut lini seminis decoctum, aut aliquid aliud eorum, quæ in ilco attulimus, adiungemus.

Ad vesicæ morbos.

CAP. XXXII.

QUONIAM autem vesica vicina est intestino, & simul etiam connata est, & in morbi consensum cum eo adducitur, quandoque etiam aliquo ex ijs clysteribus uti conuenit. Ergo ubi inflammatio vesicam vexet, vtilis erunt clysteres, quos ad ileum facere supra memorauius. si vlcus in ea sit, eiq; adiuncta sit inflammatio, idem clyster erit idoneus: si inflammatio cōiuncta non sit, clysteribus non est opus. Vesicæ quoque talis quidam morbus accidit. urinæ non pauca a renibus in vesicam transmittuntur. qui sic affecti sunt, atque hac calamitate circūuenti, foras pellere vrinas præ imbecillitate non possunt: sed ipsæ per sumen loco accommodato reperto exeunt. ad hos faciunt clysteres, qui constant ex oleo in quo cyminum sit decoctum: quod ca-

V 4 lidum

lidum iniiciatur. in eodem incoquitur non secus forniculum, & ruta. ad quod malum cætera quoque vrinam prouocantia faciunt. nam laxigando remittunt uesicam, & leuant, & promptiorem ad excretionem reddunt. si uero propter nimiam vrinæ copiam suppressatur vrina, clyster morsum aliquem inuehens, & expultricem potetiam excitans, uesicam ad excretionem præparabit. aloe pura hoc potest efficere: itemq; cyclamini succus. omnino uero id quod iniicitur paucū esse debet: & cornu clysteris esse quam breuissimum: ne ulli clysteris portio debitas partes transgrediatur.

Ad lumbricos, qui helminthe nominantur.

CAP. XXXIII.

HELMINTHAE, qui superioribus intestinis continentur, accommodatis potionibus expellendi sunt: eos uero qui ad colum sunt, per infernas partes educere possunt clysteres: qualis est, qui oleum recipit, in quo absinthium, aut abrotonum, aut cuminum, aut menta, aut lupini decoquantur. atque ubi satis decocta hæc fuerint, oleum per clysterem iniicitur.

Ad Ascaridas.

AD extremam intestini oram talis quidam morbus oritur. animalia quædā pusilla, quæ a materia & creantur: ascarides dicuntur. eis remedio sunt clysteres: tum ex acris quidam: tum vnus etiam est, qui ex cedriæ inunctione per sanat. porro clyster non debet esse recta perforatus: sed in latera, sic, ut multa exigua foramina in orbem habeat. id etiam quod infunditur, non debet multum esse. ita enim partes debitas non excedet. apta est huic morbo aqua ex cinere confecta, utpote quæ præsentissimo sit remedio. eadē per clysterē iniicitur.

Qui clysteres uim habent alendi eos, qui alioqui non nutriuntur.

CAP. XXXIII.

ALIA quoque calamitas quandoque contingit, ad quam tollendam clysteribus est opus. nonnulli tam uehementer ab alimentis abhorrent, ut periculum consequatur, ne ob alimonie defectionem pereant. quibus clysteres si sunt idonei, qui alere corpus possunt: quales

les sunt hi: ptisanæ, aut tritici cremor, aut farinæ ablu-
tio, aut alicæ cremor: aut res, quæ sunt generis eius-
dem. debet autem cornu clysteris, si usquam alibi, tum
hoc loco esse quam longissimum: & manibus compel-
lendus maxima vi clyster est, vt ad remotas, supernasq;
partes quam maxime conscendat.

Quibus clysteres inijciuntur, cum minime opus sit.

CAP. XXXV.

PLERIQUE sunt, qui nihil excernunt, excre-
menta; eorum in colon non perueniunt, sed supra con-
tinentur. ijs non iniiciendus clyster est: quâdoquidē
scire debemus, clysterem non longius, quam ad co-
lon ascendere: neque educere quicquam posse eorum,
quæ superioribus intestinis continentur. ergo superua-
caneum est eo tempore clysteribus vti. sed in primis
danda opera est, ut excrementa in colon descendant.
ad quam rem conficiendam, in primis utrum tempus sa-
tis sit, an secus, spectandum est: & cum tempore etiam
facilitas transitus, aut difficultas ciborum, quibus ho-
mines vescuntur. nam alia citius, alia tardius deorsum
descendant. præterea habenda quoque ratio est natu-
ræ eius, cum non ægrotaret. si enim aliis suapte natu-
ra facile fluebat, citius excrementa subducentur: si ve-
ro difficulter, tardius. quinetiam si manum admouerim-
us, eius repletionem perspicuo inueniemus, si modo
infra peruenerunt feces. si non infra pulsæ sunt, ea par-
te locus inanis apparebit. ad hæc in lumbis quoque gra-
uitas est, si extremum intestinum sit repletum. sed &
flatus eo tempore stercoreis fetorem redolentes, excre-
menta infra peruenisse nobis declarabunt.

Quibus clysteres non inijciuntur, cum tamen opus sit.

CAP. XXXVI.

SECHSSVM alui quendam *σπρωγόν* hoc est cir-
cumfluxum Hippocrates nominat. fluxus tenuis is est,
& fecibus non commixtus: & partim per se prodit, par-
tim cum duris cibi excrementis, quæ in egestionem de-
labuntur; quibus tamen admixtus non est. si igitur
quæ a cibis intercidunt, foras egerantur, nihil opus est
clysteri:

clysteri: si vero ea non excernantur, hicq; circumfluxus solus exeat, tunc medici quamplures clysterem perhorrescunt: verum qui prudens est, & sapiens, eo vitur. hic enim tenuis fluxus aut nihil, aut certe parum, non mediocrem molestiam afferet. signum autem humectatæ alui hoc tenui fluxu, ut ciborum excrementa non secedant, primum est, ut cum prius secessio non esset cohibita, nunc nullo modo feces excernantur: deinde vero tangenti, colon impletum esse manus significabit.

De figura eius, cui clyster injectur. CAP. XXXVII.

AEGROTVS resupinatus esse debet, tum conlegendus: ac ne cavitas appareat, stragula admouenda sunt, ut corpus contingant: sintq; aut vestes attritæ, aut lintheorum partes, aut talia quædam. calida etiam sint, ne suo frigore homini horrorem incuterent. tum crura contrahuntur. qui situs mihi videtur convenire. nam sublimem extra lumbum attollere, incommodum est. perinde enim est, ac si corpori inanimato clysterem indas. quandoque etiam in latus * eger vertendus est. nam si vesica inflammata sit, in coxendice fit suppuratio, aut gibbus redditur: atque ita pondus, aut tumor impedit aut clysteris ingressum, aut exitum excrementorum. oportet ergo facere, ut in alterutram partem deorsum tumor vergatur, si absque impedimento perficere cuncta velimus. Interim dum clyster imponitur, ægroto imperandum est, ut neque clamet, neque respirationem contrahens sursum imum ventrem retrahat, sed simpliciter iacentem conari, ut simplicissime respiret. qua ratione nemo iniectioni clysteris repugnet. ubi vero cessat is, qui medicinam adhibuit, pleriq; iubent, ut homo sese huc, atque illuc circumvoluat. ego vero id fieri prohibeo.

Quot modis clysteres voto non respondent, ex Mnesitheo commentarijs. CAP. XXXVIII.

CLYSTERVM frustrationes tribus fieri modis cōsueverunt: vel cum quis clysterem nō recipit, vel cum eum non continet, vel eum emittere nō potest. hæc cau
 fr

ſæ fiunt partim a corporibus & morbis, partim quod male clyſteribus vtantur. quod ergo clyſter non recipiatur, impediẽte morbo, cauſæ quædam huiusmodi. Vt cum inflammatio partes ani internas exerceat, & tumor excitatus ſit, vt humor expreſſus longius progredi non queat, tumore impediẽte, & contra agente. itẽq; flatus eodem loco contentus id ipſum efficiet, cum ſcilicet neque ſecedit ipſe, neque humoribus ingredientibus tranſitum concedit. Medicorum errores ſub tempore conſtituuntur: vt cum in durum ſeceſſum incidũt, non obſeruant clyſteris fiſtulam, ſed ab ipſo ſeceſſu impediti, ui impellunt, & fiſtulam in ſtercus coniiciunt. ex quo ſit, vt eius foramen ab ijs, quæ obſiſtunt, obturatum non poſſit prorſum clyſterem emittere. Idem eueniet, ſi nõ recte fiſtulam impoſuerint: ſed in aliquod latus inclinarint: ſiquidem cutis foramen obſtruit. huic ſimile quippiam contingit, cum plena lotij veſica eſt, & reſupinatis clyſterem indentes veſicæ grauitatẽ & pondus ad inteſtinum retrahãt. ita enim fiſtula occluſa vim clyſteris ante progredi non ſinit. ex quo ſit, vt ægroti clyſteres his modis non recipiant. Continere autẽ eos non poſſunt, cauſa aliqua circa anum naturam iritante. propter vero medicorum errores, is etiam error, qui tempori attribuitur, contingit, cum acrem admodum clyſterem faciunt. ergo cur clyſteres non contineãtur, has cauſas afferre quiſpiam poterit. Quam ob rem autẽ is, qui clyſterem accepit, emittere non poſſit, cauſam aliquis, & præcipue in affectionibus tenuioris inteſtini, in morbum retulerit: cum plerunque in inteſtiniſ ſit, plerunque uero in loco, qui inter ventrem interiectus eſt, & cutim, quæ totam naturam internorum articulo- rum in orbem complectitur. cum igitur compreſſis inteſtiniſ ab illo ambitu orbiculato ſpiritus ſupra firmetur, & incumbat, ſi conetur quiſpiam eo tempore clyſterem eò vi adigere, flatus eum ſoras prodire amplius non ſinit. comprimit enim extrinſecus inteſtinum conſtringens. medici vero vehementer errant, qui res acres iniiciunt. cum enim locus continens exacerbationem nullius

nullius cupiditatis desidendi habeat, continet. Præterea si quis clysterem vi comprimens, faciat ut supra magis conscendat, eum ad superiorem intestinorum inuolutionem propellet, & clysteri non parabit viam, ut retro possit cedere, atque exire. nam morfu excitato locus statim intumescit, & flatus conuoluit, qui, ne exitus pateat, impedimento sunt. est autem hoc plurimorum commune erratum: quia existimant, simulatque clyster iniici incipiat, si quamprimum eum intro expresserint, se hominem facillime liberaturos. sed minime verum hoc est, nam si cito introeat, citoque exeat clyster, secessus exustus non statim perspergitur, & humectatur. si quis enim molli secessum velit, totusque clyster iniectus diutius contineatur, venter a plenitudine distendetur, & dolebit. quam ob rem paulatim injici clyster debet. etenim sensus non ita molestia afficietur, & ea pars clysteris, quæ primum ingressa fuerit, paulatim feces humectabit: si vero totus ingrediatur, non omne tempus a primo usque ad extremum dabitur inspergioni eorum, quæ intus continentur. ex quo fit, ut nihil vetet, cum totus clyster fuerit expressus, quin statim excitationem ad sedem moliatur: nec multo tempore venter ob clysteris copiam intumescat, neque ad excretionem feces adhuc siccae excitentur. Iam vero qui clysterem imponit, debet semper inanem clysteris partem conuoluere. est enim hoc valde accommodatum: quia sæpe nos præterit, clysterem ex ventre in ipsum vas clysteris recurrere, nisi continenter exprimatur.

Ex Ruffo, de glandibus.

CAP. XXXIX.

CONSEQUENS est, ut de glandibus dicamus. iis enim sæpe utimur, ut feces excernantur: & præsertim in ijs, qui clysteres non admittunt, itemque in pueris, & mulieribus. quandoque etiam in ijs, qui stomachum auersum habent, aut quibus caput obstructum est: aut in quibus partes a clysteribus facile iritantur: aut in quibus detinetur id, quod iniectum fuerit, ut memoria atque irritatio excretionis suggeratur. sæpe etiam purgandi causæ glandes imponuntur: quandoque deriuandi

uandi gratia, vt in febribus quibusdam acutis, & diuturnis, in angina, & cæteris suffocationibus: itemq; in doloribus capitis, lippitudinibus, vertiginibus, quæ continenter contingunt, & tenebricosis perturbationibus, eis vtimur: & vt reliquias inflationis & resolutionis excutiamus: & auxilij etiam causâ adhibentur, vt mulieres faciunt, cum menstruæ purgationes incipiunt apparere. & quæ iam trimestres foetus in vtero gestant: quos glandibus mirum in modum mordentibus corrumpit. vtuntur etiam ii, qui valde mordacem glandem prius indiderunt, & quos crebra desidendi cupiditas exercet. quibus itidem hæmorrhoides procidunt, accommodatæ sunt: & conueniunt doloribus hypochondriorum in febribus abortis. & quibus suspicio est, ne in somni propensionem cadant. Cæterum glandulæ conficiuntur ex sale tosto, & melle: & ex melle ipso per se cocto ad consistentiam: cui etiam admixtum sit absinthium. huiusmodi autem commode ad stomachi subuersionem vtemur, & ad helminthas, quam ad rem hyssopum quoque, & tragoriganum, & lupinos melli cocto admiscebimus. hæc q; robustioribus ventriculis conueniunt. Fiunt etiamnum ex resina terebinthina, & nitro, & quandoque ex grano Cnidio: cuius moderata sit portio. sed quia morsus excitantur, idcirco partes oleo moderato vnguntur, quandoque autem modicum pyrethri, aut piperis, aut sinapis resinæ miscebimus: eaq; glandula paralyticis, & flatibus, quos perfrictio exciuit, conueniet. Centaurium vero pici & cerato additur: & inditum, & assumptum ad pudendi resolutionem vtiliter adhibetur. infantibus vero grumus salis inditur per se oleo perfusus. mensura est, vt nucleo sit similis. Et * agetharium detracto cortice. quæ etiam teri possunt, & excipi, vt pari modo quispiam eis vtatur. Bitumen vero & resina cum exiguo panace & hyssopo cõposita, conueniunt ijs, qui crassos humores colligunt, & quorum refrigeratæ sunt partes, & qui lumbricos ascaridas gignunt; & colicis resolutionibus; & menstruis purgationibus suppressis. & item duritiæ, & diuturnis refrigerationibus.

Ficus

Ficus etiam cum nitro miscentur : & vua passa, abiectis acinis : adiecto nitro, & cymino. Ex his quædā nucleo, quædam collyriis similia infunduntur : & quædam per se imponuntur, quædam lana molli excepta induntur, lana prominente, vt facilius euellantur. quod præcipue in iis, quæ acria sunt, & anum facile commordent, obseruarunt.

De inunctionibus. CAP. XL.

IIS, quæ inunguntur, vtimur in corporibus, quæ nimis adstricta sunt, quæque partes delicatiores & imbecilliores habent : sed trahendum est vehementius. Vsu vero ad hoc probata sunt hæc, cyclamini succus aqua aut hydromelite resolutus, fel taurinum, elaterium, granum Cnidium, vua taminia : hæcquæ terenda, & melle excipienda sunt. itemquæ colocynthidos decoctum, quæ melicrato incoquatur, cuiquæ fel taurinum accedat. Ceterum in omnibus acribus adiuuendis prius fouendæ partes sunt, & oleo prius inungendæ. deinde insidendum in scœnigræci & maluæ decocto sedem eo feruore intendendo simul, & foras propellendo. quæ si plus excedat, portulacæ succo, & oui inunctione vtimur, & melilotum melicrato incoctum superdabimus. vitellos quoque ouorum elixos, & cerata ex myrto facta imponemus. Ex omnibus autem glandulis ad morbos diuturnos efficacioribus vtendum est. & in quibusdam bonis corporis habitibus, cum febribus inordinatis nō iactantur, idem obseruandum. simplicioribus vero vtendum in delicatioribus, & febribus acutis, vt feces deiciantur. tempus vero horum administrandorum idem est, atque id, quod clysteribus est præscriptum. Atque hæc quidem sunt, quæ de clysteribus, dequæ glandulis tradenda esse existimauiamus.

Ex Diocle, quæ ventrem soluant. CAP. XLI.

MERCVRIALIS & vitis cum per se, tum cum betis & brassica incoctæ, & vna cum cibis assumptæ, aut cum pultæ in sorbitione datæ, deiectionem abunde ciēt. Cnicus multis modis apparatus idem facit. nam vel succus ex eo exprimitur, & potui datur, isquæ ante cibū mel le,

le, aut uino dulci temperatus aluum subducere consue-
uit. fit ex eodem sorbitio ad eandem rem valens. in ma-
za quoque coniectus idem præstat: sed & obsonia in eo
coquuntur. eodem uti poterit quispiam, si siccet, & mo-
dice contundat, & cribro traijciat: tum iterum tundat
cum melle, & ad ceræ formam, non admodum duram
redigat, & ex ea ante cœnam capiat quantum caricę me-
diocris magnitudinem compleat, aut paulo magis, aut
minus, ut ei qui utitur, conferre videatur. Fiet autem
vehementior, si cnicus crudus frangatur, & pars inter-
na eximatur, conteraturq; , & melle excepta eodem mo-
do, minus tamen quam cum frigitur, sumatur. nihilo
vero minus absque molestia soluit aluū fluor, qui ex sy-
caminis prodit, ex melicrato sumptus, itemq; cibis in-
spersus & commixtus. Ex consuetis vero terebinthina
resina præstat omnibus. Ea vero, ut est, paulo maiore
mensura, quam sit faba Aegyptia, post cœnam capienda
est: aut in poculum conicienda, addendumq; mellis
non minus quam triplum, & duobus aquæ calidæ cya-
this diffundenda, & ita bibenda.

Ex Dieuchthe, quæ leuiter per infernas partes purgent.

C A P. XLII.

M A R I N A aqua decocta, & sub dio detenta pota-
tur, in primis quidem cum pari aquæ dulcis portione:
tum ubi subducit, duæ aquæ dulcis partes vni parti ma-
rinæ additur, idq; vsquedum satis purgatum esse videat-
ur. Hoc etiam facere solent: brassicam læuigant, ex-
primuntq; , & cnicum contusum inspergunt: & in vase
fictili ad solem ponunt, donec crassitudinem nancisca-
tur: tum remouent, dant vero huius drachmas duas ie-
iunis ex melicrato. & leuiter aluum subducit. Lenti-
cularum quoque decoctum cum modico salis purgat.
Iam vero vuę passæ satiuę decoctum sub diuo detentum
purgat. ac simile quippiam facit salis acetabulum cum pa-
ri mellis portione, & aceti heminis duabus sub dio posi-
tum, & postea temperatum aqua datum. magis vero al-
uum soluunt allia in melicrato elixa: & resina nitro ex-
cepta, & ante cœnam data. & betæ, & cæpę in melicra-
to

ro decoctæ. & cataporia ex nitro, pipere, resina confecta. & brassica, si quis ea decocta cum nitro vescatur, & iusculum absorbeat. aut folia acetæ cum beta decocta idem præstabunt.

Ex Iyco, aluum subducentia.

CAP. XLIII.

STYRACIS, scammonie, utriusque pares portiones. conficitur ad hunc modum, styrax valde admodum in mortario teritur, ut moliri queat: eiq; scammonia adicitur, & globuli ad fabæ magnitudinem conformantur. Aliud. Scammonia cum sale candidissimo permultum læuigatur: tum in plumbea pyxide decoquitur. Ratio vero decoquendi est huiusmodi. pyxis plumbea duplex est. eius operculum habere debet aut foramen, aut fistulam. per eam viam scammonia cum sale trita inditur: idq; vas in olla, quæ lomento fabarum plena sit, insidet. coquitur autem lomentum fabarum, quod pyxida continet, posca affusa, non autem aqua. ubi lomentum coctum fuerit, etiam satis cocta erit scammonia. cum hoc factum fuerit, medicamentum ipsum sinendum est, ut in pyxide refrigeretur. id postea iterum læuigabis vel per se, vel piperis albi tantum addens, quâ tum satis sit ad medicamentum rite condiendum. atque ita parata scammonia neque ori, neque stomacho insua vis erit, & nihilo secius purgabit.

Galem Picra.

CAP. XLIIII.

ALOES drachmæ centum: spicæ nardi, xylobalami, mastiches, asari, croci, cinnamomi, singulorum drachmæ sex. Ego vero aloes drachmis xc. croci drachmas quinque impono, atque ita utror. Præterea ad aluum subducendam, aloem non lotam accommodatorem esse scire debemus: eamq; lotâ magnam medicamentose facultatis vim amittere. quam etiam febricitantibus dare quispiam audeat, si non vehemens, sed admodum debilis febris sit. Multi vero etiam medicamentum ex aloem non lota febricitantibus dederunt: ac deinde cum nihil manifeste læsissent, in alijs maximam noxam sunt experti. infestissima enim aloem, etiam lota, est iis, qui citra vitiatos humores calida & sicca intemperie laborant.

proxime

proxime ad hos accedūt, qui siccam intemperiem, etiam si cum frigore coniuncta sit, contraxerunt. ad summam qui ex sola qualitate particulam aliquam læsam habent, ab aloë offenduntur. intemperies enim, quæ in humoribus sunt, medicamentis eos euacuantibus indigent: quæ vero absque his consistunt, in tabem penitus ex usu huius medicamenti, quod ex aloë constat, deueniunt. Vbi ergo vitiatus humor ventriculi tunicas irri-
gat ita, ut nausæ symptomata magis, aut minus con-
quantur, picra ex aloë utilis est, cum humorem eua-
cuans. inest enim aloë purgandi vis, sed non valida: sed
tanta, ut quæ in ventre sunt, quæ etiam contingit, pur-
gare possit. si vero aliquando copiosius exhibeatur,
usque ad loca iecoris conscendit. non est tamen medica-
mentum, quod totum corpus purget. verum biliosarum
ventriculi affectionum optimum medicamentum
est: adeo ut vno die sæpe multos, qui stomachici exi-
stimantur, persanet. In iis autem, qui tarde concoquūt,
non omnibus par est picram dare: sed ijs solum, qui-
bus id a succis vitiatis excitatur: & eo magis etiam, si
tenuēs illi, biliosi quæ fuerint. quandam etiam facilitatem
afferet ijs, qui humida intemperie citra humores labo-
rāt, quæ partem affectā ita irriget, ut non secus quam
nerui colligantes in articulis relaxatis, exsoluatur, at-
que lexetur. Quibus vero bilis in uentriculo, & præ-
sertim imis eius tunicis continetur, accommodatius
inuenire medicamentum nullum poteris. iis vero qui
inflammatione aliqua uexantur, non absolute omni-
bus temporibus inflammationis datur: sed ubi ea con-
cocta fuerit, & declinet. nam & concocta medicanda
esse, præclare censuit Hippocrates. Recte autem quis
hoc medicamentum tarde concoquentibus, bilim quæ uo-
mentibus, aut quibus alia quadam fluxione stomachus
teneatur, dabit, si aquæ cyathis quatuor, mixtum de-
derit: veritus ne mel stomachi subuersionem, quæ fie-
ri consuevit, excitet. sed in declinatione internarum
inflammationum recte ex hydromelite propinabitur.
quemadmodum etiam præbetur ijs, quibus ciere vri-
nam,

X

nam,

nam, aut purgationes menstruas prouocare oporteat. sæpe autem hoc medicamentum dare consueui ijs, qui suffusorum symptomata ex stomachi affectione patiuntur, & ijs qui alio adstricta laborant, & mulieribus, quæ non probe, sicut dixi, purgantur: in quibus maiorem efficaciam habet, vbi aloes drachmæ lxxx, & croci sex fuerint. præstat etiam pro asaro carpesium conijcere. quanquam etiam vtrisque adhibitis aliquando medicamentum confeci. datur ad summum huius medicamenti drachma vna cum aquæ cyathis tribus.

Purgans medicamentum ex cydonio.

SCALPENDVM est cydonium circa semen: de inde euacuatum scammonia implendum, tum crusta circumplectendum, & assandum: postremo dandum vt comedatur. atque ita aluus subducitur, & stomachus minime subuertitur.

Catapotia ex aloë.

COLOCYNTHIDOS pars vna, scammonæ & aloes singulorum partes duæ: succi absinthij, pars una.

Philumeni purgans medicamentum ad oculos diuturna

fluxione oppressos. CAP. XLV.

MARRUBII, agarici, chamædryos, colocynthidos medullæ, stæchadis, singulorum pondo decem: opopanacis, sagapeni. petroselinij, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum quinque: cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, polij, croci, singulorum quatuor. sicca terenda simul sunt omnia, & per cribrum traijcienda: opopanacen vero, sagapenumq; & myrrham confracta in pila macerare in melle oportet. his postea læuigatis sicca addenda, & ita conterenda: & sic confecta vitreo vase excipienda. siq; mel desit, affundendum erit. Hoc medicamentum mirabile est proprie in morbis capitis diuturnis. quam ob rem oculorum quoque affectionibus accommodatissimum esse, vsu compertum est. ventrem enim mediocriter soluit. si vero sub vtendi tempus obolos quatuor, aut sex scammonæ capiat, efficacius purgabit. reuellit namq; a capite omnia, & ferme etiam nimis. & quod a naturali corporis

corporis habitu alienum inuenit, secernit, & foras pel-
lit: vt recentiora ab eo reddita corpora, & constitutio-
nes & actiones suas non ita multo post purgationem ac-
quirant. Summa eius potio drachmas duas continet,
tum melicrati cyathis quinque præter scammoniam,
quæ adiungitur. ac quibusdam quidem medicamentum
psum, idq; vna eius portione, pristinam partium vale-
itudinē potuit restituere. non tamen nuda puraq; purga-
tione naturalem affectionem, & hilaritatem ratione di-
tributionis gignere, atque restituere existimetur. qui
iusdam autem id effecit tum secunda, tum vero etiam
tertia portione. in alijs vero ita præparat corpora, vt au-
xilium a metasyncriticis sint perceptura.

Archigenus purgantia medicamenta febricitantium.

CAP. XLVI.

IN febribus bonorum morum, hoc est, in quibus
vires corporis subsunt, sed tempus breue est, detractio
confertim facienda est, vt morbi continuitas intercida-
tur. ergo in temperatis vtēdum est venæ sectione: idq;
potius in calidioribus, quam humidioribus est facien-
dum. si vero humor sit abundantior, tunc materia vt
ius purgatione diminuitur. siq; purges, non statim scā-
nonea, aut aliquo violento medicamento, sed placido
d facies. primum enim quæ imponuntur, quæq; illi-
untur, si ex violenta materia consent, cum per distri-
butionem & transmissionem agant, languida reddun-
tur. Equidem cataplasmate in diei spatio vtī consueui,
quod hypochondrio superdarem ita latum, vt vsque *
ad vmbilicum pertineret. Quandoque etiam loliaceæ
farinæ partes tres vni parti Cneori admixtas melle de-
coquens, totum ventrem comprehendo: aut tithymali
liquore obliuo: aut cyclamini succum pari pondere,
dimidio elaterij miscens & liquido cyclamini succo re-
soluens vna cum modico mellis, ne nimis exsiccata red-
dantur friabilia, glandulas conficio. quæ vbi cyclamini
succum accepit, atque in muria præmaduerit, impono,
aut aliquid aliud generis eiusdem. Tū ex iis quæ sumun-
tur, satis fuit mercurialis succus, trium heminarum

X 2   mensura

mensura, cui sal inditus fuisset, aut serum lactis eodem modo. Sine molestia vero hoc omni ætati est accommodatum. polypodij partes duæ, cneori, salis, nitri, singulorum pars vna: cnici pars vna. dantur ijs qui viribus integris sunt, drachmæ tres. melle autem imbuitur instar placetæ: aut in hydromelite inspergitur. Ipse quoque cnicus per se eodem pōdere, aut ad summum holcarum quatuor, datus, satis egregie mouet: siquidem febribus ante dictis accommodatissimus is quoque est; & placenta itidem, quam diximus. Clyster vero ex mercurialis, & colocynthidis decocto est utilis: si modo non solas feces, sed etiam aliud quippiam desuper educere in animo habemus. Quemadmodum igitur in his febribus hæc dantur non tanquā cibi, cum cibi perfectam purgationem recipiant: ita ego alimentorum loco pultē ex colocynthide dare consueui. xxiiij globulos, qui ponticæ nutis magnitudinem compleāt, deglutiat vna cum cibus ille, qui curatur: tum os colluat, & aquæ calidæ cyathos ternos sorbeat, & quieti se tradat, purgationem expectans. est hæc præstantissima purgatio, febris quoque non graui. educit autem biles aqueas, & crassas. postea vero multos fuisse curatos vidimus, multos vero parum ab accessionibus vexatos, balnei vsu fuisse integræ valetudini restitutos. Quibusdam vero bis dari hoc medicamentum necesse fuit: quibus globuli ex eodem temperamento fuerunt dati. & tempus secundæ euacuationis est status febrium, quæ bonorum morum dicuntur. cumq; lassitudines, capitis dolores, grauitates, imbecillitates, feruidæ in coxendice affectiones, & labor urgent, tūc præstantissimum medicamentum est: quod ad hunc paratur modum. Duæ colocynthides capiuntur, excuantur, oleum eis infunditur: per noctem ibi moratur, in ollam nouam reijcitur, aqua pari portione additur, confractæ colocynthides incoquantur, expressæ abiiciuntur: succus in aliam ollam transfunditur: fuligo abstergetur: puls decoquitur. vbi rite se habeat, nigri veratri & scammonia leuis semiholca, si mite velis medicamentum; si intentum

tentum, holca imponitur. his omnibus in ramenta ductis, orbes fiunt.

Hiera Rufi, quæ ex colocynthide conficitur. ex libro, qui est de morbis, qui articulis contingunt.

CAP. XLVII.

H A E C primum ad dolorem lateris inuenta, postea ad alia mala valde utilis visa est. labores enim nō diutius producit: neque nimis acute purgat. datur ex melicrato, aut oxymelite. imponitur autem succo ptisanæ diluto, & melle condito. dantur ad summum drachmæ tres: minimum vero, vna, in quibus pauca euacuatione opus esse videatur. Facit etiam ad dolores articulorum: eamq; dare sæpe oportet, & in ea confidere: quippe quæ semper id, quod decet, efficiat. purgat enim neque acriter, neque confertim: neque aliunde magis, quam a morbo. Mensura in his satis est drach. 4. in melicrato aqua. sal vero admiscendus: quia facilius ita pertransit. eius talis est confectio. Colocynthidis interioris drachmæ duæ: agarici, chamædryos, singulorum drachmæ decem: opopanacis, sagapeni, singulorum drachmæ octo: petroselinii, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drachmæ quinque: cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, croci, polij, singulorum drachmæ quatuor: mellis quod satis sit ad hæc omnia assumenda.

Purgans medicamentum, quod sordes ventris accommodate deducit, & simul thoracem, & caput subleuat. idq; ad lustrum auctorem refertur.

H A B E T hoc medicamentum interioris colocynthidis ægyptiæ denarios duos & triginta; marrubij, chamædryos, itechados, singulorum denarios x i i j. gentianæ, agarici, singulorū x i j. bdelij, spicæ nardi, croci, cinnamomi, singulorum viii. cassiæ, floris iunci odorati, piperis albi, longiq; scillæ tostæ, singulorum v j. radicis centaurij, i i j. omnia trita bdellio resoluto, panacis decocto, & melli cocto commiscantur, & ex ipso medicamento fabæ magnitudo ante cibos sumitur.

X 3 Aluum

Aluum soluentia.

LIQVAMINIS zinziberis denarios duos: piperis longi, scammoniae, liquoris cyrenaici, singulorum denarium vnum: aceti, gari, vtriusque cyathum: contere, in vnum redigito, datoq; cum lactucis vnum, si soluere aluum vis; duos, si purgare. Aliud. Zinziberis, scammonij, singulorum vnc. i. salis scrup. iij. aceti, gari, singulorum cyathus.

Granula salubria, stomacho idonea, uentrem subducentia,
& praesertim in typis.

ALOE S scrup. ij. succi absinthij scrup. ij. Scillā fermento oblitam torrebis ita, ut coquatur. inde educito, & villis abiectis ponderato, & in mortarium coniectā valenter tundito, absinthij succum affundēdo, & aloem tritam inspergendo: simulq; omnia commisceto, atque excipito, & molliendo in vnum corpus redigito. facto hoc fermento, extrahe, & repone, factis tamen prius granulis ad ciceris magnitudinem. dato iis, qui ex longo morbo difficulter vires resumunt, si per typos ægrotent, grana vij. aut xi. aut xij. aut xv. deinceps per dies v. aut vij. aut ix. Si autem pituitam ab eis duci uelis, aut efficaciora fieri, adde toti fermento euphorbij denarium unum.

Purgans quod placentula dicitur.

SIMILAE drach. vnam, coni drach. iiii. piperis drach. ii. Scammoniae drach. iii. excipe melle attico. dantur summum drachmā. ij. Vtere etiam ad arquatos.

Pastillus purgans.

Scammoniae drach. iiii. euphorbij, piperis, singulorum tantundem. pholij drach. i. mellis lib. i. vncia datur.

Olinæ purgantes.

GUMMI vnc. i. palmularum conculcatarum abiectis ossibus lib. i. mellis tantundem. piperis scrup. iiii. amii tantundem, cymini denarii iiii. anisi tantundem. aceti sextarium. oliuarum muria confectarum, sine ossibus lib. i. palmulas cum melle & gummi contere in pila tamaricea: gummi vero aceto prius macera. ubi probe fuit laeuigatum, cetera omnia contusa indito, & simul laui-

laugato: & aceto infuso in vnum omnia fermenti instar adigito. tum maceratas, & dulcedinem in aqua dulci nactas oliuas valde exprimito, & imposito. dato liquoris cochlearia quinque, oliuas tres, si is qui sumit, bene concoquat, & præcedenti die non multa sumpserit: ego vero scammonæ denarios quatuor addo.

Aluum subducens.

PIPERIS vnc.i. cumini vnc.i. zinziberis vnc.i. foliorum rutæ scrupulorum.iiii. epithymi drac.iii. polypodii drac.iii. cnici vnc.i. mellis quod satis est.

Alia placentula.

CNICI albi fricti, & desquamati libra vna, mellis cyathi tres, anisi drachma, carnis caricarum xxx. datur ante cœnam, factis partibus ad regis nucis magnitudinem. danturq; duæ, aut tres. Alia. Scammonæ vnc. aloes drach.iiii. euphorbii tantundem: aqua excipiuntur, granaq; erui instar cõformantur. ex his vii. aut ix. aut xi. aut xiii. aut xv. aut xvii. aut xix. aut xxi. dato.

Medicamentum ad colicos, purgans.

EUPHORBII aut iridis, petroselini, cyperi partes portiones.

Symbiotarium.

Scammonæ vnc.ii. piperis, zinziberis, salis, petroselini, singulorum vnc.iiii.

Purgans medicamentum eos, qui elephantiasi detinentur.

COLOCYNTHIDEM pulchram, bonamq; capito, facitoq; vt diem & noctem in oleo madescat: deinde oleum effunde: & in noua ollula colocynthida cum aqua decoque, vsque dum flaccescens reddatur, tantum postea similæ adijce, quantum excipere aqua possit. cumq; fuerit facta decoctio, adde ellebori nigri drachmam vnam, & mediam, scammonæ drachmam vnā, & furculo anethino agita: & confice orbes instar lupinorum, aut auellanae. datoq; deglutandos.

Hiera lusi.

COLOCYNTHIDIS interioris denarii xxiiii. stœchados, chamædryos, piperis albi, piperis nigri, agarici, veratri nigri, scammonæ, singulorum denarii xiii.

X 4

ammonia-

ammoniacy, thymy, croci, euphorbii, singulorū denari
viii: myrrhæ denarii iiii: scillæ tostę denarii xvi. aliqu
addūt casæ denarios iiii, & spicæ nardi denarios viii. me
lis quod satis sit.

Epithema uomitum ciens.

VERATRI albi denarii viii. piperis denarii iiii.
fellis taurini quantum ad excipiendum satis sit. ad-
moueto.

*Medicamentum, quod odoratui admotum per
alium purgat.*

FELLIS terrestris echini, melanthii, aut nitri v-
triusque denarii ci. succi thapsiæ denarii iiii. grani Gni-
dii denarii iiii. elaterii denarius. læuigantur instar cerati
oleo sicyonio, aut cyprino admisto: fiuntq; orbes v-
nius denarii. horum vnum odorabitur is, qui purgādu
est, si bene concoxit. hoc autem admodum debilitabit:
sed aliquo vnguento odorato vires postea recreabun-
tur.

FINIS LIBRI OCTAVI.

ORIBASII

329

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER NONVS.

De aere, ex Galeno.

CAP. I.

QU**PR**IMVS aer est is, qui prorsus sit purus. talis est, qui neque stagnorum, neque paludum halitu sit perturbatus: neque ex profundo aliquo specu perniciosam auram exhalante sit infectus, qualis est Sardibus, & Hierapoli. Improbatur etiam, qui ex cloaca magnam aliquam urbem, aut numerosum exercitum expurgante vitium contraxit. Malus etiam est is, qui ex animalium, aut olerum putredine & fimo coinquinetur: quiq; ob stagnum, vel flumen vicinum nebulosus est: quemadmodum etiam celsis vndique montibus cauo loco inclusus perflatum nullum recipit. Suffocans enim is est, & putris: similis nimirum ei, qui in domibus quibusdam clausus est, in quibus ob putredinem, & quia non perflantur, plurimus situs aceruatur. Huiusmodi autem aeres, omnibus ætatibus sunt noxii: velut qui prorsus est purus, omnibus ætatibus est utilis. differentia vero aeris, quæ ex calore, frigore, siccitate, atque humiditate existit, non eodem modo in omnibus hominibus affecta est: sed corporibus, quæ optimo tēpe ramēto sunt, etiā aer optime tēperatus est saluberrimus: in quibus vero aliqua exuperans qualitas dominatur, iis utilissimus est aer, qui ei qualitati maxime contrarius est, frigidus calidæ, calidus frigidæ, humidiori sic-
cus,

cus, sicciori vero, quam par est, tanto humidior, quanto siccitas modum excedit.

De anni temporibus.

CAP. II.

HYEMEM humidam esse & frigidam dicimus, ne quod aliorum temporum humidissima, frigidissimaque sit; sed quia id ei aliter contingit. cum enim in ea humiditas siccitatē superet, frigiditasque caliditatem, ideo fit, ut humida, frigidaque dicatur. eodemque modo æstas, quia in ea minor est humiditas, quam siccitas, & minor frigiditas, quam caliditas, idcirco calida, & sicca esse dicitur. enimvero æquum est, ut singula tempora ex propria natura atque sua examinata; aut calida, aut frigida, aut humida, aut sicca nominentur. id vero quod in exquisito medio omnium excessuum est, deprehenditur. nam quemadmodum in hyeme frigus superat calorem, & in æstate superatur: ita in eis quædam est siccitatis, atque humiditatis æqua portio: quæ neque ut in æstate siccitas, neque ut in hyeme humiditas dominetur. Autumni est eadem ratio: nihilque in eo est extremum. excellit autem in eo siccitas, verum in caliditatis & frigiditatis differentia mixtus ex utrisque est, eique aliud accedit malum temperaturæ inæqualitas, quæ autumnum maxime morbosum facit. nam meridie multo calidius est, quam sit mane & vesperi. quam ob rem qui quatuor temperamentorum coniugationes in quatuor anni tempora distribuere studuerunt, sciant se non solum verimale attribuisse humidum, calidumque temperamentum, sed etiam autumnio frigidum, & siccum. ego uero tantum abest, ut aut ver calidum & humidum pronūciem, aut siquid temperatum sit, id calidum & humidum esse concedam iis, qui ita asserant; ut quod plane contrarium est, id affirmem, omnium aeris nos ambientis temperamentorum pessimum esse id, quod humidum & calidum est: quod quidem in anni temporibus neutiquam comperies: at in morbofo, & pestilenti aeris statu quædoque incidit. in quo statu omnia apta sunt, ut putrescant. Cum vero tempora sibi ipsis conueniens temperamentum seruarint, ver inter ea saluberrimum erit: acutis-

acutissimos vero morbos, & ad aliorum anni temporum comparationem maxime mortiferos autumnus afferet. cumq; ver sit temperatissimum, autumnus est malus: liquidem vno & eodem die modo frigore, modo calore nos afficit: ipseq; æstatem excipit, in qua multis affati sunt humores, quibusdam etiam vires debilitate fuerunt. sed non solum hoc nomine malus est autumnus: sed quia humores primum ad cutim movebantur, autumno vero in profundum ab aeris ambientis frigore compelluntur. atque hæc quidem sunt omnium hominum communia. qui vero minus rectam victus rationem sequuntur, iis id malum etiam accedit, vt qui se fructibus largiter impleuerint, succorum malitia impleantur: ex quo consequitur, vt morbi, qui æstati sunt proprii, periculum quoddam omnino moueant: quandoquidem eo tempore profunda corporis pars expurgatur, & a partibus principem locum tenentibus ad cutim succi vitiosi perueniunt. ergo lepræ, vitiliginis, lichenis, vlcerationes quædam, pustulæ multæ exoriuntur. alio vero modo profunda corporis pars per phymata, & dolores articulorum expurgatur, cum prauis succi in principes partes commigrent. Fiunt etiam sanguinis fluxiones, quæ plenitudinem, & succorum malitiam euacuant, & morbos qui ab ea gignuntur, resoluant. si vero tempus vernum corpus alicuius bonis succis refertum capiat, id saluberrimum conseruat, nihil ex propria natura innouans. at æstas, aut autumnus, aut hyems, non item. nam hæc si purum corpus & omni prorsus reprehensione vacans acceperint, illa pallidam bilim copiosiore, quam par sit, gignere consuevit, ille vero atram, hyems denique pituitam. æstate igitur frigida, atque humida naturæ optime afficiuntur: hyeme veru calidæ & siccæ: quemadmodum calidæ & siccæ æstate, humidæ vero & frigida hyeme male afficiuntur.

Ex Antyl-

Ex Antyllo, de aeris differentia, quæ in mense est, ex primo
libro qui est de presidys extrinsecus incidenti-
bus. CAP. III.

LUNA, quæ æque ac sol Zodiacum perlustrat orbem, differentiam in aere creat, facit enim quatuor tempora mensis, quæ anni partibus proportionem respondent, atque hebdomadibus distinguuntur. prima igitur mensis hebdomas a nouilunio ducit initium, & usque dum Luna duas in partes æqualiter diuisa apparet: estq; veri similis: cum luna humida, calidaq; sit eo tempore: & aer nos ambiens eo tempore humidissimus, & calidissimus. ac tunc quidem humores plerumque ruunt, & fecundi sunt, non secus quàm vere. secunda autem hebdomas tunc incipit, cum Luna in duas partes æqualiter secta est, & ad plenilunium usque procedit: eaq; æstati similis est, ob hanc vnâ causam, quod fructus concoquit vel maxime. Hebdomas vero quæ plenilunium sequitur, cum Luna usque minuitur, donec duas in partes sit æqualiter secta, sicca est, atque autumnus est similis. vltima vero hyemi comparatur. quot igitur anni tempora feruntur, tot etiam menstrua esse tempora existimandum est. Illud quoque est animaduertendum, Solem sua vi corpora calefacere, Lunam potius humectare. quod in causa est, vt Luna humidius semper cerebrum reddat, & carnes putres faciat: corporaq; eorum, qui sub dio viuunt, humidiora, & obtusiora efficiat. eademq; causa capitis grauitates, morbosq; comitiales gignat.

Ex eodem libro eiusdem de aeris differentia, quæ in diei partibus est. CAP. IIII.

DIEM vnâ cum nocte modo intelligimus, eumq; anno similem esse pronunciamus. matutinum enim tempus humidum, calidumq; est, veri simile. quam ob rem somni puri, & corpora tam sanorum, quam ægrotantium recreantur. ex quo fit, vt febricitantes hac hora placidissime degant. nam exhalationes mane dissoluntur, & humidæ fluminum auræ respirant, & ros cadit. meridies autem æstati comparatur: pars vero quæ ad occasum

casum pertinet, autumno. noctis vero pars prima, & quæ circa vespertinam est, occasui similis est. eo tempore neque somnum ægrotis suademus, neque potum damus, neque vllum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus veriti illud tempus æque ac tempus occasus. medix noctis tempus hyemi comparatum est: siquidem tum Sol plurimum a nobis, vt hybernis diebus, distat. ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt: idq; merito, cum nox suo frigore extremam cutim denset, & perspirationem quæ clam in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina intestinorum exercent, tum eorum, qui cæliaci nominantur, tum eorum, quibus sanguis fluit, ab hac eadem causa promouentur: cum ij, qui defluxionibus correpti sunt, id totum quod clam ferri consuevit, vnum in locum amendant. Vltima noctis pars propterea quod matutino tempori propinqua est, eiusdem cum eo temperamenti est particeps.

Atheni, de aere, ex libro 29.

C A P. V.

AER à sole illustratus ab eo differt, quem sol non vidit, & umbrosus est: itemq; diurnus a nocturno. nam quem sol perlustrauit, calidior est, & tenuior: umbrosus vero, crassior. similiq; modo lucidus, minus frigidus est, & tenuis: tenebricosus vero, & obscurus frigidior est, & crassior. ergo qui calidior, tenuiorq; est, corpora facile perspirantia reddit: contra facit qui frigidus, crassusq; est. ex quo fit, vt noctes sint iis, qui ex defluxione laborant, & iis, qui inflammatione vexantur, & febricitantibus, molestissimæ. differt etiam aer qui vnius ciuitatis sit, ab aere regionis. in primis enim aer ciuitatis a domibus coarctatur, quocirca non secus, quàm in cauis locis, calidior est, & crassior. sol enim aerem, qui non perspiratur, continuo calefacit, & magis accendit: at motus vacuitas crassum reddit: cum motus æque, ac ii, qui sollibus perflant, aerem attenuet, & siccet. Cæterum aer, qui ciuitate continetur, crassius fit non solum qui in sese cogatur ex eo, quod nullo motu cieatur,

ciatur, sed ex eo etiam, quod multo tempore in umbra sit: & multo magis quod plurimæ, atque omnis generis exhalationes ex urbe in aerem ipsum prodeunt, & fluant: & id quoque multo magis in iis urbibus, quæ perspirationibus omnino vacant. qui vero in regione est aer, cum tenuis purusque sit, facit ut cibi appetentiores simus, & melius etiam concoquamus: & melius alimur, & meatus magis fluxiles sint, & sensus nobis integriores. causa est, quia aer ciuitatis, cum undique sit conclusus tum a multitudine domorum, tum a tecti superimpositis, corpora facit, quibus succi difficulter digerantur, eaque replet. at qui in regione est, cum late pateat, & sub dio sit, remisse & dissolute id, quod superfluit, excernens; & leue, & probe perspirans, & promptum ad sumendos cibos corpus reddit.

De regionibus, ex Galeni commentarijs.

CAP. VI.

REGIONIBVS quædam attributa sunt, ut ita dicam, ab orbis terræ situ, quædam a proprietate sua, quædam vero a symptomatibus. ab orbis vero situ eis inest, ut frigida sint, quæ ad Istrum, & Mæotida paludem sint sitæ: & vno verbo, omnes quæ ad septentrionem sunt: calida vero quæ in Aethiopia, atque India habentur, & ut summam dicam, quæ ad meridiem pertinent. temperata vero sint, quæ in harum medio sint locata. In his omnibus fere orbis terræ partibus propria quædam regionis est natura, atque sua: quatenus alia ad meridiem, alia ad occidentem, aut orientem solem propius accedunt: alia vero ad septentrionem magis vergunt. quæ vero a symptomatibus oriuntur sunt ea, quæ regionibus tribuunt lutulenta stagna, & aquæ palustres: quæ vel lapides in renibus gignunt, vel lienem amplificant. itemque venti, qui habitationibus familiares sint, qui vel ex stagnis, vel ex fluminibus, vel ex paludibus, vel ex sinu, vel ex pelago exoriantur. Iam vero quæ ex terræ exhalationibus excitantur, partim bona, partim praua sunt: qualia sunt, quæ ex metallis afferuntur: & quæ a specu, quod Charonium vocant, exhalantur:

tur: In frigidis vero quibusdam regionibus vt in Thracia & Ponto, quoniam loca mari adiacentia, humilia sunt, ob eam causam calidiore sunt temperatura: in calidioribus uero, quales sunt Aegyptus, & Libya, quoniam astate a uentis ab Arcto flantibus refrigerantur, ideo minus calida sunt ijs, quæ ad mediterranea recesserunt. Zona uero exquisitè temperata, ac media orbis terrarum, est quæ ad Gnidum est & Co: & quæcunque loca non multum ab his uel ad Aquilonem, uel ad Austum recesserunt.

De uentis.

CAP. VII.

EVRVS ab ortu solis, Notus a meridie, zephyrus ab occidente, Borcas ab ursa spirat. hæc quatuor loca contrario inter se nomine opponuntur: singulaq; magnam latitudinem habent. accedunt etiam alia: ventorum octo differentie. cū enim orbis finiens, cui hoc nomen impositum fuit, quia mundi partem quæ sub aspectum cadit, ab ea quæ non videtur, distinguit, aspectūq; nostrum definit, in sex partes diuidatur, proxime ad has sectiones latitudo Solis ortus & occasus accedit. duæ postea & uiginti sunt aliarum duarum partium septentrionis, & meridiæ: quæ in duas partes diuiduntur: quarum utraque ex undecim constat; vt etiam ortus orbis a latitudine meridiæ in sex distribuitur. Notus igitur ab humili polo spirat. inter hunc & ortum solis hybernum est is, qui Euronotus appellatur: vt inter hunc & polum, & hybernum occasum est Libonotus. hiq; omnes humidi, calidiq; sunt. atque ita ob eam causam caput aggrauant. Notus tamen non semper humidus est: videtur enim quandoque siccus esse: eumq; vulgus Caurum uocat. atque is Notus subinde uehemens est. semper ergo motum perspicuum habet: lenis uero alius est Notus, vt eius motum in aëre, & nubibus nō sentias: estq; is semper calidus: at Caurus quandoque perspicue frigidus apparet.

De ortu, & occasu siderum.

CAP. VIII.

IN ea regione, in qua medicaturi sumus singulorum siderum ortum, & occasum nosse debemus: quoniam
niam

niam ex ijs anni tempora ueteres definiunt. In Helle
 sponti autem parallelo ueris principium est æquino
 ctium, quod eo tempore contingit: finis uero ortu
 vergiliarum. idem finis est æstatis principium, ut etiam
 finis æstatis & principium autumnus, est Arcturi exortus
 qui æquinoctium autumnale diebus fere duodecim an
 ticipat, & præcurrit, atque etiam Vergiliarum occasu
 hyemis initium adducit: & autumnus finem affert. Qu
 uero annum in septem distribuunt tempestates, æstatem
 usque ad Canis exortum producant. inde usque ad A
 cturi ortum, autumnum. iidem hyemem in tres parte
 diuidunt. cuius medium id tēpus, quod sub solstitium
 est, constituunt: extrema uero, primum sementem, po
 stremum inferendi tempus uocant. hæcquæ anni tempo
 rum diuisio ex spatio temporis, quod in eis est, effici
 tur. nam quod inter Vergilias & Arcturum intercedi
 tempus, quatuor est mensium: plurimum autem, quam
 quatuor, quod inter Vergiliarum occasum, & æquino
 ctium vernum interest. ueris autem tempus ne duorum
 quidem integrorum est mensium: ex quo fit, ut meri
 to non diuidatur. hinc etiam autumnus tempus maius
 est, quam ueris. in duos enim menses extenditur. hoc
 tamen ab æstiuo, hybernoquæ tempore longe superatur.
 Hæc igitur in memoria habeantur, quo facilius ad alia
 rum nationum menses transire possimus. nam æquino
 ctio mundana quædam res est, at menses singulis genti
 bus sunt proprii. sexto Calen. uero Loi mēsis sub exor
 tum solis Canis oriri apud nos Pergami existimant.
 ego uero quadam uia & ratione post decem dies ab hac
 præscriptione eundem oriri comperi.

Antylli de uentis ex primo libro de auxilijs.

CAP. IX.

VENTVS est aëris motus. ventorum duæ sunt
 differentia. alij uniuersales sunt, alij locorum proprii.
 qui locis tribuuntur, sunt qui regionibus conueniunt:
 uniuersales, qui ubiq; locorum eodem nomine, & uo
 cabulo gaudent. qui ad loca pertinent, naturam sequun
 tur locorum, a quibus efflantur. qui a salubribus, salu
 bres

bres: qui a morboſis, morboſi ſunt. pro parte uero, qui a terra ſpirant, ſicciores; qui ab aquis, humidiores. qui a mari prodeunt, ſalubres ſunt, maxime hyeme, & uere: eſtate uero calidiores ſunt, quam par ſit. quos flumina mittunt, hiſ humidiores ſunt, hyeme deteriores, æſtate meliores. qui è ſtagnis exhalant, utriſque abſurdiores. peſſimi uero iudicantur, qui e paludibus exeunt: neque ullo tempore ſunt boni. qui a campis, & terra perſpirata, meliores. ad ſummam igitur, qui locorum ſunt, magis morboſi quam uniuerſales cenſentur. cæterum boreales ſaluberrimi. Zephyri ab occidente flantes humidi ſunt, & lenes: minus tamen, quam boreas, ſalubres. corpori autem magis quam alii, ſunt apti, atque accommodati. prauſ autem, & aduerſi ualeitudini ſunt Euri, qui ab ortu ſolis ſpirant.

De Situ ciuitatum ex Galeno.

C A P. X.

V R B I V M ſitus in quam orbis terræ partem uergant, ſpectandum eſt: id quod uſu uenit in ijs, quæ altis in locis ſunt conditæ. nam planæ & æquales ad nullam orbis partem eſſe uerſe utique dicerentur: attamen domos quæ in eis ſunt, ad aliquam ex quatuor mundi partibus uerſas eſſe neceſſe eſt. quemadmodum domos balneorum, in quibus lauamur, ad octauam horam uerſas conſtruunt architecti ij, qui optimum coniectare ſitum videntur. huius rei iudicium ex illo diei tempore ſit, in quo ſol feneltras totas domus illuſtrat, nec ad ullum alium murum deſlectit.

Antylli de locis, ex primo libro de auxilijs.

C A P. XI.

L O C A ſublimia ſaluberrima ſunt, cum ær in eis non ſit permanens, ſed perfundatur, & a uentis continenter exagitetur. cumq; recte perſpirentur, omnibus thoracis affectionibus erūt accommodata. tenuia uero & capiti laboranti, & omnibus ſenſuū instrumentis conuenient. at loca humilia antedictis non ſunt idonea: ijs uero qui per halitum digeruntur, qui in ſyncopas cadunt, & ſenibus apta ſunt. loca uero maritima hydro-
piciſ, & quibus quæuis deſluxio moleſta eſt, accommodata ſunt: itemq; ubi detergendum, aut caſtaciendum,

Y aut

aut aperiendum est, conueniūt. sed profunt etiam omnibus ijs, qui neruorum, & articularū doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus profunt. Mediterranea uero sunt maritimis frigidiora, ceterum ad morbos acutos, si neque uitibus consita, neque caua fuerint, sunt maritimis accōmodatiora: sed ad morbos diuturnos ineptiora. Stagnantia cum semper sunt in uitio: tum uero etiam æstate sunt pestilentia. præterea quæ metallis propinqua sunt, mala itidem existimantur: siquidem sicca sunt, & suffocantia, quæ uero sub terra sunt, si boni succi fuerint, siccioribus affectionibus apta censentur. argillofa uero robur dissolunt, cum exhalationem habeant, in qua exsoluendi uis inest. rufa maiore exsiccandi ui, quam, quæ nunc diximus, sunt prædita. nigra uero omnibus bonitate longe præstant.

Ex Athenæi libro primo de loco.

CAP. XII.

SVBLIMIA loca frigidiora sunt, & facilioris perspirationis. frigidiora uero ideo, quod a planitiei exiguitate paucas radiorum solis reflexiones habeant: facilius autem perspirantur, quia undique sunt aperta: nec quicquam sit, quod uentos repellat. ex quo fit, ut qui in eis degunt, plerūque sani uiuant. hyeme tamen in morbos, quos frigus excitat, magis incidunt. loca uero humilia non ita salubria sunt. in causa est calor: & præsertim æstiuo tempore: atque etiam quia minus perflantur, cum humilior sit regio. quod si altis quoque montibus sint inclusa, eorum aër multo magis seruidus ab adurentium temporum reflexionibus reddetur. Præterea regio plantis consita, minus perflatur, minusq; a sole lustratur, quam nuda: quocirca per hyemem umbrosa est, ac frigida: per æstatem uero difficulter a uentis perflatur, suffocansq; est: & ob eam ipsam causam respirationem habitantibus deteriore parat. Quæcunque autem regiones, & ciuitates flumina habent, quæ extrinsecus perducuntur, cum ipsa moderata sint, & præsertim si loca siccissima esse contingat, fiūt temperatissimæ. si uero excedant, non parua sit ad morbos

bos gignendos accessio . quandoquidem & aër humectatur , & respirando , atque inspirando corpora simul humectat . tum etiam matutinas , ac uespertinas aquarum defluxiones frigidiores excipiens corpora perfrigerat , & in æstate constitutionem affert autumnii . stagnantia uero loca , in quibus paludes sunt , multis de causis sunt morbosa . nam a stagnis tota adiacens regio madefacta supra modum humectatur . atque in primis qui in ea fructus proveniunt , morbosi sunt omnes , cum præ humiditate suam temperiem non sint sortiti , nec ad idoneam maturitatem peruenerint . aër uero in hisce locis , humidus , crassusq; est . cumq; stagna corruptelarum omne genus suscipiant , exhalatio quæ ab eis manat , aërem non solum crassum , sed etiam prauum reddit . ad hoc accedit etiam ut perhumidæ regiones , plerunque arboribus sint refertæ : quæq; densis arboribus obsidentur , difficulter perflantur . Præterea regiones , quæ salæ sunt , ac suapte natura perhumidæ , & cauæ , morbosæ sunt , id quod eis inest non solum propter aquas , & aërem , quanquam plerique hæc in causa potius esse uolunt , sed etiam propter alimenta humidiora , frigidioraq; , de quibus nemo uerbum ullum fecit . veruntamen quoniam caua loca eiusmodi sunt fere , non modo nō perflantur , verum & crassæ sunt , propter humilitatem , & æstate æstuosæ . etenim idem aër permanens a locis adiacentibus solis reflexione nimis calefit : ac præsertim si sublimia sint loca , aërē plus æquo æstuo sum reddunt . Iam uero morbosiora loca esse censemus stagnantia , atque palustria : & præcipue per æstatem ob aëris inæqualitatem . matutine enim aurē a stagnis manantes refrigerant eos , qui inhabitant : meridianę uero calfaciunt , tum uespertine perfrigerant . & propter caloris , frigorisq; inæqualitatem autumnus morbosus est . Regiones porro aquis uacantes , & sicce , habitus simul exsiccant , & melius spirantes , ac puriores faciunt . atque aer quidem siccus non modo sicciores habitus facit , sed etiam si alimenta calidiora , siccioraq; fuerint , facile conficiuntur , facileq; distribuentur , & naturas calidiores ,

diores, purioresq; constituent. Loca etiam mediterranea a maritimis differunt: quoniam maritima omnia humiliora, calidioraq; mediterraneis sunt. idcirco ple-
raq; ex maritimis salubriora sunt, siccioresq; habent regiones potius, quam humidas, & imbribus irriguas. quæ res facit, vt insulæ saluberrimæ sint, & excellentiores fructus ferant. In locis quoque magna differentia ex qualitate regionis uersatur. nam montana salubriora sunt, & inter insignia, quæ sicciora sunt. etenim exhalationes ab humo elatæ, tenues siccæq; sunt. quare aer, qui ab eis excitatur, tantum abest, vt aliquid addat corporibus, vt contra etiã, aliquid ab eis euocet, & propter siccitatem euacuet. Aquæ, si nullo alio initio terra sit imbuta, tenues cum sint, puræq; sunt leuiiores: fructus ad bonâ ualeitudinem accommodatiores, multo puriorem, tenuioremq; materiam gignunt: & rite sunt concocti.

Antylli, ex primo libro de auxilijs, de domo.

CAP. XIII.

DOMVS, quæ ad terram sunt, cum febricitantibus, tum uel maxime ijs, qui ardenti feбри iactantur, quiq; in syncopen cadunt, accommodatæ sunt: quandoquidem sunt apte frigidiores, quam sublimia tabulata: & uires egrotantium sustinent, & continent. Conueniunt eadem ijs, qui sanguinem reiiciunt: & qui capitis dolore vexantur. tabulata uero superiora apta sunt ijs, qui pituitam in thorace collegerunt. ad summam, corpori quod multæ materiæ sit, magnæ domus sunt idoneæ: valent enim ad discutiendam materiam, & integram uim, probamq; facultatem, quam corpora quodammodo rapiunt, propter aeris copiam impertiuntur. paræ domus horum contraria efficiunt. sublimes uero respirationis facilitatem gignunt, caput leuant, ac præsertim quod ex feбри uitium contraxerit. humiles omnino improbantur. quæ ad meridiem sitæ sunt, ad omnem affectionem sunt accommodatæ, præterquam ad eas, quibus refrigeratione opus est: ad quas aptiores sunt, aquilonales. secundo loco censentur, quæ ad orientem

orientem solem spectant: pessimæ, quæ ad occidentem: & præsertim æstate. habent enim lucem matutini temporis, in quo maxime ægrotantes sunt meliusculi, tristem, & inamœnam: & uespertinas horas, atque nocturnas cum molestia traducunt. Quæ calce oblitæ sunt, splendore calcis sensum tentant, iniucundæq; sunt. sed sunt etiam iniucundiores, quæ sine lapidibus sunt coagmentatæ. Ceterum quæ ex lapidibus constructæ sunt, immitiores & frigidiores, quam quæ ex lateribus, censentur. quæ sunt picturis distinctæ, atque ornata, febri citantibus, & insanientibus omnino improbatur: quippe quæ absurda uisa excitent. quarum parietes tenues sunt, atque exiles, prauæ sunt: quandoquidem aer qui in eis est, facile ab externo aere commutatus, faciles mutationes capit.

De Strato.

CAP. XIII.

DECUBITVS qui in lectica fiunt, præstant ijs, qui in paleis, folijs, & gramine: quæ in paleis, folijs, & gramine, ijs, qui in terra. sed hæc duo genera sunt iniucundiora, quam in lectica recubare: ipse uero decubitus in terra præterquam quod iniucundus est, vapore etiam, qui inferne ascendit, implet corpus. Præterea lecticæ, quæ pedes humiles habent, corpus replent, cum exhalationem, quæ ex terra manat, propinquam habeant. quæ uero sublimibus pedibus nituntur, timoris uehementis sunt plenæ: & speciem faciunt, quasi peniles sint. sunt ergo laudabiliores, quæ mediocrem habent altitudinem. quin paræ quoque lecticæ damnantur. molestiam enim afferunt. itemq; nimis magnæ, quia non eodem in statu ægrotantes quiescunt, sed errando, & locum ex loco commutando lassitudine capiuntur. quæ uero quatiuntur, aut quoquo modo mouentur, sunt firmis deteriores. ob eandemq; rationem funes contenti sint, neque quicquā se remittant: sintq; strata nec pauca, nec dura: quia lassant, & concutiunt corpus, atque confringunt. ne sint etiam profundiora, quam ut quæ opus sunt, capiant. quibus hoc accedit incōmodi, ut ne quis se uergere facile queat. Quæ ue-

Y 3 ro sursum

ro sursum repunt, ac uergunt, vehementem lassitudinem gignunt: similiaq; sunt figuræ cathedræ cuiusdam at ijs, quæ ad caput pertinent, minime situs ille incommodus est: qui uero situs deorsum repunt, muliebris defluxibus conueniunt. quæ strata splendidi coloris sunt, implent, & sensus feriunt. idem faciunt, quæ accurate sunt tincta. quæ uaria sunt, & animalium figuris distincta, in morbis acutis in causa sunt ut mens uacillet, ac perturbetur. quæ sordida sunt, cum primus decubitus in eis sit frigidus, & si quis in eis diutius moretur, calidiora, quam par sit, euadant, ideo minime conueniunt.

Ex Sabino, de temperie regionum.

CAP. XV.

QVÆ regionibus adiacent, alia deorsum uergunt, alia sursum. quæ deorsum uergunt omnia ad meridiem sita faciunt regionis statum calidiorem: ac maiora quidē magis, minora uero minus. quæq; magis æqualia, tenuiaq; sunt, id magis efficiunt: quæ sursum uergunt, aerem situ suo frigidiorē reddunt. quæ uero magis ad septentrionem uergunt, sublimioraq; sunt, calefaciunt, supina uero constitutionem refrigerant. Quæ ad orientem & occidentē solem sunt posita siue supina, siue sublimia sint, minus calfaciunt, & frigefaciunt, quam quæ ad septentrionem, & meridiem. Omnia porro & calfacientia & refrigerantia regionibus partim salubriter, partim secus adiacent. nam ijs quæ in calidiorē sita sunt climate, quæ refrigerāt, salubria sunt: quæ uero calfaciunt, non sunt salubria. ijs uero quæ in frigidiorē sunt, calfacientia salubria: refrigerantia, non salubria. dicetur autem quæ calidiores, quæue frigidiores sint regiones. terræ pars quæ ad meridiem est propinqua ei, quæ non habitabilis est, calidissima est, & siccissima earum, quæ habitantur. eam Aethiopes inhabitant. pars terræ, quæ ad uersam est, frigidissima, humidissimaq; est. hanc Scythæ incolunt. hæ nostrum habitabilem orbem terminant. quæ inter Scythas atque Aethiopes interiacet, eius partis regiones meridiei attributæ temperamento ueris sunt similes: sunt tamen sicciores.

sicciores. quæ ad septentrionem pertinent, autumnī temperaturæ comparantur: sunt tamen humidiora. Quæ igitur ex habitu eorum, quæ deorsum uergentia sunt regionibus adiuncta, eueniunt, hæc sunt. Est autem aliud quippiam additum, quod non ex habitu existit, sed per se unicuique eorum, quæ adiacent, attributum est. ergo quod ex mari, campestribus locis aqua uacantibus, & montibus, itemque tumulis, & collibus accedit, & affertur, id sicciores constitutionem reddit: quod uero e fluminibus, & omnibus aquis potui aptis emanat, humidiores statum facit. at quod ex stagnis & paludibus affertur, aerem facit crassiores. ex his quæ adiecta sunt regionibus, quæ in sicciores climate sunt constitutæ, suis defluxionibus humectare possunt, atque ita statum eum salubriorem reddunt: quod Nilus Aegypto tribuit. at humidioribus, statum magis morbosum comparant. quæ siccum efficere aerem possunt, si humidioribus adiungantur, proderunt: si siccioribus, nocebunt. cæterum quænam regiones humidiores, quæque sicciores sint. prius exposuimus.

De plantis salubribus, & non salubribus.

CAP. XVI.

EORVM, quæ ex terra nascuntur, alia salubres, alia non salubres defluxus habent. quæ fructum ferunt, qui edendo est, salubria sunt, itemque odorata, ut laurus, & cupressus, & flores omnes, qui suauem odorem ex se mittunt, & quæ ita etiam odorata nascuntur, in quorum numerum anethum, apium, thymum, & omnia, quæ tenuiorem reddere aerem queunt regionibus, quæ habitantur, adiacentia, referuntur. at quæcunque exorta neque fructum, quo vesci possimus, afferunt, neque odorata sunt, neque attenuandi uim habent. ea salubria non sunt habenda. quinetiam nonnulla mortiferam evaporationem obtinent, ut taxus: homines enim qui prope hanc arborem dormiunt, moriuntur: qui procul distant, non item. quando quidem halitus procul delatus, plerisque defluxibus aliorum commixtus, eam uim amittit.

Y 4 *Cognitio*

PRIMUM salubris exhalationis regionis signum ex terra ipsa fumitur. ea enim humore perfusa non solum terrenum quid redolet, sed suauem etiam odorem spirat, qualem Aegyptus facit. deinde uero mane cum domus nondum fumo, & nidore est imbuta, odorque eorum, quæ in ciuitatem comportantur, unâ cum regionis exhalatione temperatur: ex quo fit, ut uaporē quendam gratum, quod in Aegypto usu uenit, è terra elatum sentiamus. siquæ in terra quispiam recumbat, ibique moretur, uidere uideatur se leuiorē, & ad motus aptiorem, atque agiliorem esse factum, cibūque appetere. erit etiam tibi argumento, si quæ ex terra oriuntur, bene tincta, & probe colorata, & odoratiores sint. ac si quis uiuentes herbas intueatur, nolit aspectum aliò cito traducere: siquæ arbores magis lignæ humi incumbentes optabiliore sint, quam sublimiores: siquæ omnia habuerint probe colorata, & folia rite nutrita: siquæ fructus statim maturos, & odoratiores ferant. Iam uero poteris facere coniecturam, utrū regionis * iucundior exhalatio salubris sit, ex ijs animalibus, quæ in ea regione nascuntur. pueri enim omnes floridi, & succi pleni, & coloratiores sunt: itemque catuli, & cæterorū animalium filii nuper in lucem editi, meliores, præstantioresque sunt, eosque salubriores, quam in alijs regionibus conspicias. Quinetiam si quæ homines reponunt, ut triticum, hordeum, cæteri que fructus, & caricæ, & palulæ, & cætera generis eiusdem, diutius manserint incorrupta, signo erit, salubrem e regione uaporem emitte. sed & somnos suauiores inuenies, & animum a uisis in somnis nequaquam perturbari conspicias.

Cognitio prauæ et uitiosæ exhalationis. CAP. XVIII.

CONIECTURA assequeris, uitiosam esse regionis exhalationem, si terræ glebam capias, & aqua made facias. odor enim inde emanabit perinde ac è carbonibus restinctis. præterea cum in regionibus omnia contra, quam supra dixerim, comperias, iam cognosces prauam

prauam eius esse exhalationem. si uero necessitas aliqua
 in ea regione aliquod temporis spatiū morari cogat,
 in tabulatis, sublimioribus habitationibus moram tra
 xeris, minime læderis. omnia enim, quæ ex terra, aut
 humoribus exhalantur, in sublime elata, crassiores eo
 rum partem in aeris parte crassiore relinquentia conco
 quantur, atque purgantur.

*Regiones quatenus ad Solem pertinent, salubres, aut non
 salubres esse.* CAP. XIX.

REGIONIBVS quæ ad meridiem sunt, in om
 nibusq; anni diebus, ac per totos ferme dies solem ha
 bent, sunt maxime salubres. quæ decliues ad septentrio
 nem sunt, utpote quæ non omnibus anni diebus solis
 splendorem recipiant, perexigua diei parte illustrantur.
 & quandoque lux maxime inclinata, atque imbecillior
 eis incidit, ideoq; minime sunt salubres. id quod est sa
 ne perspicuum. nam si omnis quæ ad meridiem est sita
 regio, odorator est, quam quæ ad septentrionem est po
 sita, magis etiā concocta est, & matura. quin omnium
 quoque arborum fructus, qui maiorem solis partem
 nacti sunt, præstant ijs, qui minoris participes fuerunt.
 sunt præterea maiores, odoratioresq; & celerius ma
 turescunt, & gratioris sunt gustus. Cuiusque etiā ar
 boris pars, quæ ad meridiem uergit, humidior, rarior,
 magis tenera, flexibilior, leuior, efficacior, & fabro
 accommodatior est: & in latitudinē plus augetur. quæ
 uero uersa ad septentrionem est, siccior, densior, gra
 uior, difficilior ad flectendum, & fabris incommodior,
 minus in ambitu augetur. Quibus quidem fit, ut non
 solum planum sit, quæ ad meridiem sunt uersæ decliues
 regiones, causa eius relationis, quam habent ad solem,
 esse ijs, quæ ad septentrionem uergunt, salubriores: sed
 hoc etiam, eas quæ decliues ad orientem, aut occiden
 tem solem uersæ sunt, minus salubres esse ijs, quæ de
 cliues meridiem spectant: esseq; salubriores, quam quæ
 in septentrionem uergunt. causa est, quoniam magis
 participes solis sunt, quam hæ: sed minus quam supe
 riores, quæ meridiem spectant.

Quanam

*Quenam via ciuitatis statum salubrem, aut non salubrem
faciunt.*

CAP. XX.

CUM in ciuitate viæ distent æquo inter se interua
lo, semper mutua longitudine, mutuaq; latitudine pro
tenduntur. & quæ sunt eiusdem ordinis, ad orientem
& occidentem recta statuuntur: aliæ vero ad septentrionem
& meridiem. quibus omnibus ciuitas diuiditur: vi
aliæ per totam longitudinem, aliæ per latitudinem vs
que ad fines progrediantur, nec vllum ædificium inter
eas singulas in suburbijis sit constructum: sed puras dire
cto vias per se singillatim habeât: hæ namq; urbem aeri
bene comparant, & statum bene a sole illustratum, pu
rumq; & qui bene a ventis perflatur, efficiunt: quoniã
Boreas, & Notus, Eurusq; & Zephyrus, qui maxime
sunt ventorum coryphæi, ordinatissimi per vias de
fluunt, quæ directo ad eos sunt sitæ, siq; nihil habeant,
quod eorum defluxum retineat, per urbem perflati, &
perspirantes nihil violenti faciunt. nam venti cum nihil
eos impediat, nos in transitu latent: nec lenti ciuitatem
præteruehantur. atque ita constitutionem purgant, cū
fumos, puluerem, & omnes exhalationes a ciuitate re
pellant. ex quo fit, vt viæ, quæ sic constitutæ sunt, vr
bem soli recte exponant, quia sol exoriens & occidens
in eas ingreditur: & oriens recta eas luce complet. cum
vero medium cælum conscendit, in omnes eas, quæ ad
septentrionem & meridiem vergunt, sese pandit: ita vt
totum diem viæ ciuitatis radiis solis perfundatur. si ve
ro nō omnes viæ pari interuallo inter se distributæ sint,
neque rectæ, sed flexus quosdam habeant, qui percurri
non possint, & obliqui ad ventos sint, multam aeris tur
bationem excitari contingit. cum enim vnus ventus
spirat, multos fieri accidit, eosq; pugnare inter se. nam
ventus per rectum fluit. at viæ non sunt rectæ. ergo in
cidens in eas, quæ exitus non habent, ventus non ingre
ditur, quia ei nulla ibidem patet via. aerem vero, qui
in ea via est, collidit, & vndabundus per flexus, easq;
vias quæ exitus habent, iactatur: quandoquidem aliter
ab alijs, atque alijs inflectatur & refringatur. a quibus
autem

autem vibratus circumfluit, & sæpe vicissim fertur, in eis ad eadem loca debilis fluit: & undosus sese iactat: a quibus vero in alios constitutos mittuntur, contrarias spirationes faciunt, vt lumen luminis reflexum . ad pares enim angulos semper reflectitur . illi vero perinde atque aqua, faciunt, vt cum inter se in via inciderint, præterfluant, cum recta transire non possint . accedit autem quandoque vt ventus, qui arcte incidit, in vtrunque latus diuidatur, cum vtrinque sint accessus: atque eundem rursus aliam fluxionem pati, siquid tale ei occurrat: & ex vno multi fiant: & in sese incidere modo e lateribus, modo ex contrarijs partibus delatos, & in singulis viarum inclinationibus repercussos sua offensione vehementer cœli statum commouere. alijs enim venti molliter cedunt, alia vero reperiunt. ex quo fit, vt status ciuitatis nullo * more a contrarijs perflatus, perturbetur. cum igitur vnus sit ventus, confundetur aer, & turbabitur, non secus quam spiritus homini innatus. qui cum * ita sit, concoctiones & distributiones impedit. esset autem huiusmodi salubris: sed lux solis, quæ semper directo ab eo fertur, sinuosa in vias, non autem æqualis incidit; sed sparse & vage eas attingat. atque ita ciuitas minime a sole perlustratur. minimeq; a sole dissoluitur exhalatio. quocirca status ille crassius est maxime, & perspiratu difficilis: quicq; talis est, is nō est salubris. quod solet vsu venire, cum in plana regione vrbes sunt sitæ. si vero inæqualitates sint, quæ vias habeant æque distantes, aëris difficilis redduntur, cum contra quam sitæ sunt altissimæ viarum partes, ventus spiret. quæ vero sinuosas vias habent, præstantiores sunt: siquidem fit, vt vrbis partes in sublimioribus regionis partibus statutz melius persilentur, & aëre perfruantur.

Galenus de fomentationibus, cataplasmatis, & cucurbitulis.

C A P. XXI.

FOMENTA cutim ad transpirationes raram facere, sanguinēq; qui inest inflammationibus, attenuare, & digerere consueuerunt. quæ si facta fuerint, non solum aliquid

aliquid sanguinis euacuabitur, sed etiam affectæ partes quæ minus distenduntur, mitius dolore prementur at cum sanguis in inflammatione non minuitur, vel et spiritus vaporosus ex calore gignitur, augeri dolorem contingit. porro sanguis non minuitur, propter succorum redundantiam, quæ in toto corpore inest. nam a partem quæ calefit, plus attrahitur, quam ab ea euaporetur: cum hoc sit calfacientibus natura comparatum ut digerant id, quod partibus, quibus admouentur, continetur, quodq; redundat ex propinquis, trahant. Humida igitur fomenta inflammationibus ijs, quæ a succu biliosioribus oriuntur, cõueniunt: sicca vero iis, quæ sanguis tenuis & aquosus excitauit. semper enim in memoria habendum est, contraria esse contrariorum remedia. hoc igitur proposito, fomenta morsu vacantis ad mordentes succos faciunt: mordentia vero, quod tenuent, ad crassos & tenaces. Cæterum calefacere præcordia cataplasmatibus, aut perfusionibus, non est perpetuo tutum: sed in ijs tantum ægris, in quibus nihil superuacaneum est in toto corpore: cæteris omnibus extrema perniciēs est. Eorum igitur quæ in medio sunt corpore, ut quidam vocant, providentia, ubi detractus sanguis non est, maximum est plane malum: ubi detractus est, non maximum. quanquam sic quoque noxia esse in synochis febribus potest: siquidem deusta immodico calore viscera etiam amplius deurentur, & torrentur. ergo huiusmodi providentiam illi duntaxat requirunt, quibus in vna particula constitit putredo: si tamen iis quoque sanguis fuerit missus. Prouidebitur autem his non statim inter initia relaxando, sed in plurimis prorsus contra faciendo. Cum enim adhuc ad affectum locum fluxio fertur, reprimere, remittereq; hanc expedit, non ad ipsum attrahere. si uero tum fluxio humorum per ea remedia cohibetur, tum densitas, quæ ex adstrictione in affecta particula est relicta, crassiora detinet, iam tempestiua relaxatio est, ut ea, quæ retenta sunt, uacuentur. Præcipue autem adstringentibus est utendum, ubi in iecur, aut uentericulum superuacanea profluunt:

profluunt: quando & è primoribus admodum hæ partes sunt, & munus suum obeant uel in ipsis morbis, est necessarium. non est autem exiguum eorum munus. quam ob rem impensius, quàm cetera membra, uentri- culus & iecur adstringētia desiderant. ergo cum ea, quæ iam infixa sunt, euocandi tempus est, tum quoque mo- dice adstringi postulant. idcirco si uel minima suspicio sit, iecur, aut uentriculum laborare, absinthium pon- ticum oleo protinus incoquemus, & eas particulas per- fundemus. Vbi absinthium non suppetit, inter in itia ael melinum, uel mastichinum, uel lentiscinum satis- fecit: si exigua febris sit, etiam unguentum, quod ex cardo conficitur. atque etiam aliorum medicamento- rum, in quibus mista cum amaritudine adstringendi uis est, aliquid in oleum coniicere, & ad eundem modum uti licet. simili quoque modo & cataplasmata compo- sitam uim habeant ex ea, quæ tenuium partium est, ac re- laxet, tum uero ex amara, & adstringente. superet au- tem in iis, ubi scilicet reprimere, & robur addere stu- demus, quod adstringat: ubi incidere, ac detergere, ama- rum: ubi euocare, quæ inter relaxantia tenuium par- tium sint uel maxime. siquidem quæ crassæ substantiæ sunt, ea pus mouentibus conuenire docuimus. Vnde nec colo laborante, nec quouis reliquorum intestino- rum, nec musculis, qui sunt in hypochondrijs, aut ip- so peritonæo, miscēda sunt ullo pacto adstringentia: si- cut nec cum uesica, aut uterus male habent. cum, ut di- ctum est, nihil præterea ad locum fluat, nec plenitudo, nec multa excrementa in toto sint corpore. Renes & thorax in media prædictorum sunt conditione: quan- tum scilicet a uentriculi, iecorisq; solitudine absunt, tantum reliquorum superant. de liene pronunciare ab- solute non licet, nec nisi prius definita tum corporis to- tius natura, tum uero affectione, quæ curationis tem- pore occupauit. nam si uel ægrotus ex iis sit, qui atræ bilis excrementum naturaliter congerant, uel etiam eo tempore succus in eo abundet, necesse est in liene curan- do, adstringentia reliquis admisceas, quo visceris ro- bur

bur custodias . ita enim & excrementa ad se trahet, & corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculum excernet . si nullum omnino sit atræ bilis excrementum, au omnino adstringendum non est, aut quam parcissime . Non solum autem in liene, verum etiam in omnibus partibus, in quibus humor putrescit, obseruandum est diligenter, quod symptoma sit vehemētissimum, quoc secundo loco, aut tertio : quo ex ipsis inuenta plane affectione, idonea eidem curatio adhibeatur . etenim in membro affecto tum calor superat, tum vero tumor, qui vel propter abundātiā humoris, vel propter crassitudinem sit durus . si igitur calor superet, danda opera est, vt sensim per ea, quæ tepentem calorē obtinent, digeratur : cuius gñis est tū lini semen, tum chamæmelum : quibus adijci vel hordei, vel fabarum farina debet, quippe quorum neutrum exalfacit . sæpe autem, vti nosti, quod medici artomeli vocant, pro cataplasmate huiusmodi inflammationis præparantes aliquid aquæ miscemus : ad lienem vero etiam aliquid aceti quandoque . si vero inflammatae partis calor non multum a natura excesserit, sed magnitudo eius notabilis fuerit, digerere haud timide sine aqua debebis, etiam scenigræci aliquid supradictis immiscens . si vero veluti scirrhusa inflammatio sit propter humorum, quos continet, vel crassitudinem, vel lentorem, tum aceti aliquid, tum attenuātia medicamenta simul immiscebis, & præsertim in liene . hoc enim viscus propterea quod a iecore crassum succum trahit, eiusmodi humoris occasione plerunque laborat . quo magis cataplasinata quæ ex absinthio, oxymelite, & cappari fiunt, illi sunt idonea . Parcius vero ad pectus est adstringentibus vtendum : quoniam talia humores, qui inflammationem excitant, in pulmonem & cor nonnunquam reprimunt . ac cibis potius horum firmitudini consulendum est . sed multo etiam magis in pulmonis inflammatione abstringentibus est : quando in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium, & euidenter calfacientium est : quippe foras trahere potius, quam reprimere in eo debemus .

uemus. Itaque etiam cucurbitula vtiliter ijs, qui sic laborant, si prius fuerint vacuati, applicabitur. si vero abundantia succorum sit, cucurbitulis in principio non utemur: sicut neque etiam vlla alia re calfaciente: sed cum nihil præterea influat, & totum corpus prius euacuauerimus, ususque postulet, ut rem inflammantem moueamus, aut amoliamur, aut foras abstrahamus. Vbi vero morbi exoriuntur; non ipsis membris laborare incipientibus, sed ijs, quæ illis continua sunt, cucurbitulæ ad mouendam erunt, reuulsionis causa. inter initia vero, quæ reprimendi vim habent, sunt adhibenda. sed cum in ossibus cranij medium occupantibus non altum descendere reprimentium vim cupimus, eorum, quæ præire, & deducere ea possunt, aliquid reprimentibus admiscemus. eiusmodi sunt, quæ ex tenui substantia constant. atque acetum quidem non modo tenuium est partium, sed etiam non mediocrem reprimendi vim obtinet. unde merito in principijs affectionum eo cum rosaceo vtuntur. progressu vero temporis etiam spondylii & serpilli, quibus iam non modo partium tenuitas, sed caliditas etiam inest, aliquid admiscant: quo scilicet tempore transire ad ea, quæ concoquant, & digerant, par est, atque hæc vtrique valentiora, quam postulet ipsa pars inflammatione affecta, deligere: ceu viribus eorum, per ea ossa, quæ intersunt, remittendis. sane ad eum modum & castoreo vtimur: cum tamen eo in alijs inflammationibus minime vtamur, etiam si in summa declinatione sint. est enim calidius id, quam vt inflammationibus sit idoneum. huic quoque medicamento partium tenuitas inest.

Ex Antyllo de madefactionibus, ex primo de præsidiis libro.

CAP. XXII.

MADefactio minorem vim habet, quam cataplasma. ijs vtimur, cataplasmata vel propter tempus eis minime aptum, aut propter locum, aut propter eorum vim deuittantes. ac temporis quidem ratione, in principio madefactiones adhibentur, cum eo tempore cataplasmatum intempestius sit vsus. Propter locum
vero,

vero, in capite madefactionibus utimur in iis, qui non recte admodum ad cataplasmata sunt affecti: propter vim denique in gracilibus: cum vires imbecillæ cataplasmatum pondus ferre non queant. Accommodatissimum autem est chamæmelinum oleum: & præsertim * in iis, in quibus oleum capiti admotum, euaporationi finem imponit: eamq; , quæ in capite est, digerit, aliamq; non attrahit. quod nulli præterea medicamento contigit. Illud sane scire conuenit, madefactiones in phreneticis syncipiti & temporibus adhibendas esse, adhibita diligentia ne verticem, & partem posteriorem attingamus: siquidem hæ particulæ perfrictiones non ferunt, cum sint origines neruorum. quin calidas quoque perfusiones eis large ad mouere conuenit. Nosse autem debemus, aquam frigidam, aut poscam nouis spogus esse excipiendam: vinum vero cum oleo lanis sordidis, itemq; hydrelæum. linamenta vero ex linteis puris ad omnes madefactiones sunt accommodata.

De irrigationibus, spongiæ applicatione, aspersioneq; , ex eodem libro. CAP. XXIII.

IRRIGATIONE utimur, ut corpora perspergamus, hoc est balneorum usum imitantes, cum alia circumstantia impediti, balneo uti non possumus. cum autem humectare corpora velimus, id madefactione facere non valemus, cum ea non alte admodum descendat. spongiam vero ad mouemus, ut sordem adhaerentem abstergamus, siue sanies sit, siue sanguis, siue strigmentum, siue pus concretum sit, siue ipsa medicamenta, siue quæ inuncta fuerint, aut ut morsum & pruritus corpus vexantes sedemus. In facie vero, cum recreare, & robur indere volumus. Eiusdem rei causa aspersione utimur. Aspergendum vero caput est in uigiliis, & deliriis. Stomachus autem atque hypochondria oleo calido perfunduntur. simili quoque modo costæ, spina, vesica oleo calido asperguntur, itemq; tetanici, & ischiadici denique. at crura eorum, qui febribus diuturnis & siccis detinentur, si plane * constiterint, aut post sudores exsiccata sint, hydrelæo persperguntur, & alio traducendi

ducendi causa crura multa aqua, aut hydrelæo irrigamus. quod facimus, ut errantem materiam in partibus ignobilioribus contineamus: quo tempore calidior utimur ad morsum usque. & finem irrigationis ruborem, & tumorem constituimus. Iam vero irrigamus, ubi inflammationes resolvere in animo habemus: aut ubi abscessus citius ad pus perducere consiliū est. aspersione vero utimur ad faciem: atque in febribus ardentibus æstiuo tempore aqua lactea: hyberno vero, calidior. præsertim si caput nullo malo vrgeatur. Cauenda tamen in diuturnis affectionibus aspersio est. stupefactionis enim & frigiditatis periculosa initium faceret.

Debet autem is, cui adhibetur aspersio, ore contra flare, ne a perfusione impleatur: sed illi occurrere, spiritum obiciendo. spongia quoque sicca mento adhibenda est, ne aqua ex perfusione in pectus confluat. Quandoque vero etiam posca aspergimus, & præsertim in febribus simplicioribus, & quæ nihil maligni habent. ad oculos vero destillantes decocto nucum pinearum confractarum utimur. hyberno tempore ad vehementes chemoses, scæni græci albi decoctum adhibemus. in quobis, teruē decoctum esse scænum græcum debet; ita ut prima decoctio abiiciatur, & vltima nobis vsui sit, ut perfundamus. spongia autem applicatur, quæ eadem materia sit imbuta, ex qua constat etiam aspersio: siquidem similem quoque vim habet. sed abluendi, & abstergendi causa spongia ex aqua calida satis est. quandoque etiam medicamentum quoddam, quod abstergendi vim habeat, aut aqua resolutū, aut antequā spongia admoveatur, inunctum, ut nitrum, aut aphronitrum, aut aliquod his simile convenit. In febricitantibus, in quibus spongia utendum est, ex aqua frigida id facimus. in incremento tamen, id vitamus. at in statu, vel declinationibus audacter hoc remedium adhibemus. Musculi itidem, qui ad aures sunt, oleo illinendi sunt. in meatu vero auditus, & nares oleum indendum est, ne refrigerentur. Archigenis autem sententia est, in ardentis febris excessu, spongia non faciem tantum, sed pectus etiā

Z in vigore

in vigore fouēdum esse. at in intempestiuis in somnum propensionibus, faciem nitro in aqua eliquato perspergendam. totum vero corpus in valde siccis & ardentibus febribus ex hydrelæo, expectantes accessionum cōstitutionem, spongia perfundimus.

De cataplasmatibus, ex eodem libro. CAP. XXIII.

INFLAMMATIONIBVS, quæ neque madefactiones, neq; emplastra recipere apte queunt, cum delictiores sint, quam vt horum applicationes ferant, potissimum cataplasmata conueniunt. Ex cataplasmatibus autem alia calfaciunt, & digerunt: alia refrigerant, adstringunt, & reprimunt. aliaq; sine aqua, alia sine decoctione, & alia cocta parantur. quæ autem non decoquuntur, pinsa nominantur. quorum apparatus terminus est, vt valde læuigata, & in vnum conductæ sint, & non inquinent, & non defluant. Coctis vero non est statutus terminus, vt non inquinēt. id quod etiam fieri posset, ob copiam rerum siccarum quæ humidis imponuntur: quæ miscendo & vniendo vires suas in ea fundunt. Præterea varijs cataplasmatibus vtimur tum propter locorum varietatem ea postulantem, tum propter affectiones, quæ neque omnes, neque omni tempore eadem cataplasmata requirunt. Ergo decoctis vtimur ad communes hypochondriorum inflammationes. ex decoctis maxime in promptu est commune, quod luteum appellamus. In aquam lini semen, & pollinem inspergimus, & post decoctionem oleum infundimus. siq; humectare hypochondria, quæ sicca sint, velimus, pollinem adhibebimus: si mollire, pro polline panem lini semini commiscebimus. si calefacere vehementius velimus, * hordeaceum panem semini lini addemus: si calefacere, & siccare, scænum græcū: si calefacere, & euocare, fursures. si vero flatus hypochondria infestēt, lini semen cum cymino eodē modo decocto superdamus: si dissolutus stomachus sit, emplastrū polentæ capiat. si nō appetat, & imbecillus sit, absinthij conia prius decoquatur, tū ei decocto polenta cōmiscetur in ijs, qui sunt in modum delicati: eam tamen non siccam, vt lini semen

semen, aut pollinē aut scœnum græcū indimus, sed eam pingui melicrato decoquimus, decoctū colo traieicimus, idq; quod traiectum sit, infundimus, tū coquimus usque dum consistat. si uero febris adiuncta sit, pollinem in oxymelite coctum eodem modo imponimus. si laxum œdema sit, farinæ fabarum cuminum æthiopicum miscemus: si scirrhosum sit, id quod ex ficibus constat, imponimus: quod ita conficitur. Ficus absq; seminibus contunduntur, & ita læuigata uino dulci incoquantur: quibus parum nitri in leuiorem redacti additur. si liē ualde obduruit, ficus oxymelite decoquantur. Iecori inflammato scœnum græcum melicrato decoctum, & panis cum lini semine prodest. præstantius quoque est, si eryngij semē accedat. ad intestinorum inflammationes facit quod ex lini semine & polline constat. ad eorundem uero defluxiones, id quod ex milio conficitur. ad uesicam uero lini semen cum rosmarino. pudendis incommoda sunt pingua: prosunt autem ad stringentia: quale est quod ex malicorio paratur. malicorium uero aridum tusum uino inspergi debet: eiq; ad misceri galla contrita. ualet ad idem quod ex lentibus sit, ita ut lentes prius aqua decoquantur, deinde læuigentur, tum mel eis addatur. Pudendis quoque conueniet id, quod polentam recipit, salisq; expers est, & uino incoctum. Ad tumores uero laxos aquæ intercutem facit uua passa cum acinis trita, unā cū ficibus pinguibus in melicrato decocta. huic autem sterco capri ad exsiccandum additur, & magis iuuat. obseruatū quoque est, gypsum uetustum & præsertim quod longo tempore in cataplasmate tritum inueterarit, cum ficibus & nitro rubro in uino mulso decoctum facere. si coxendix & testes inflammatione tententur, si ea ex chirurgica aliqua administratione, aut manifesta causa exorta fuerit, communia cataplasmata imponentur: cum uero per se nata fuerit, œdemataq; adiuncta habeat, farina fabarum cum uua passa pingui in melicrato decocta proderit. quandoque etiam lomenta fabarum decoquentes, postea læuigamus, & cum melle & cumi

no cataplasinatis instar obducimus. Inflammationes uero quæ in partibus sunt, pane melicrato incocto mitigamus. sed si febrim inuehant, decocta refrigerantia ei pani admiscemus, ut decoctum plantaginis, herbæ sanguinalis: si defluxio accedat, adstringentia addimus, ut decoctum rhois, rubi, lentisci, malicorij, gallæ. In ijs uero inflammationibus quæ resistunt, duræq; sunt, panem in decoctum maluæ, aut scæ nigrici, aut lini seminis iniicimus.

De cataplasmate, quod citra aquam conficitur.

CATAPLASMATA, quæ sine aqua parantur, ex melle, & resina terebintina, aut ex utrisque, componuntur. mel autem atque resina prius coquenda sunt, quibus sicca insperguntur, ut in humidis cataplasmatibus fit. in humidis enim relaxantur: at in ijs, quæ aquæ sunt expertia, nequicquam tactu faciliora, & molliora decoquendo fiunt. Hoc quoque scitu dignum est, in humidis opus esse concoctione, postquam sicca fuerint iniecta: in his uero ubi mel & resina satis cocta fuerint, sicca imponi, nec præterea coquenda. siquidem uis siccorum in melle frigeretur, & euanesceret. Lini semen imponatur hisce cataplasmatibus, cum ab igni fuerint amota. Conueniunt autem hæc cataplasmata ijs, quos refrigerari ueremur, aut in quibus cauemus ne quid humefiat, & ijs, quos diutius calefacere, & exsiccare, & defluxionem cohibere uolumus. præcipue igitur hisce continenter ad hypochondria siue cū febre, siue etiam sine febre utimur. nā liquida cataplasmata sunt his, quæ arida, aut aquæ expertia nominantur, exiguo temporis spatio ualentiora. humor enim, qui eis inest, tenuis est, & dissoluit, atque ita facile deducit uim suam in corpora. ac nemo est, qui satis sanus sit, qui cataplasmata continenter mutari delectetur. modus autem est, ut temperata imponantur. Utendum ergo est hisce, quæ expertia sunt aquæ, cum uolumus, uti diximus, totum diem, totamq; noctem cataplasma loco adherere: & in hypochondrijs, & ijs, qui continenter excident, inflammationibusq; urgentur. itemq; utilia sunt ijs,

ijs, qui pondus sustinere non possunt: atque etiam in
ijs, qui sic perfrigerantur, vt calefieri non queant.

Ex Lyco, de cataplasinate ex fermento.

CAP. XXV.

HOC cataplasma ad diffundendū, liquādumq; com-
pacta ualentissimum est. nam & dothienas iuuat, & sup-
purationes, quæ tardius ad commutationem progre-
diuntur, promouet, & furculos educit, & duritias ma-
turat, & plantarum pedum contusiones sanat. Varijs
autem modis conficitur. nam vel fermentum oleo mol-
litur, itaq; facit ad dothienas, ad & artuum alienatio-
nes. aut si efficacius facere velis, nitrum tritum com-
misceatur: quo ad scirrhos admodum solidos utimur.
Est quandoque, cum fermentum diffundimus, & rur-
sus ipsum decoquendo componimus, eiq; aut olei pa-
rum, aut irinum unguentū addimus. quin aliter etiam
paratur. fermentum aceto subigitur, vt ad succi cras-
situdinem redigatur: id quod scirrhis, qui in iecore,
& liene sunt, aptum est. aut ei coma absinthij, aut iris,
aut abrotonum, aut thymum, aut pulegium admiscen-
tur: siquidem hæc omnia fermento adiuncta scirrhis ie-
coris, & lienis conueniunt.

De cataplasmate, quod ex pane conficitur.

CAP. XXVI.

CATAPLASMA quod ex pane fit, ad omnia fe-
re ualet. nam omnibus propemodum inflammationi-
bus conuenit. multis id quoque modis conficitur. in
aqua frigidissima panis immergitur, & cum rosaceo su-
bigitur, atque ita imponitur. conuenit autē sic conco-
ctum cataplasma inflammationibus ijs, quæ erysipela-
tis naturam referunt. aut pro aqua, ad eius confectio-
nem posca utimur. ita enim accommodatius est inflam-
mationibus erysipelatis naturam imitantibus. aut etiam
aqua calida maceratur, & simul cum oleo emollitur:
tum panis calidus admouetur: conuenitq; eo modo,
durioribus, & feruentibus inflammationibus. vel lo-
co olei butyrum indes, & ad easdem affectiones accom-
modatius conficies. fit etiam ad hunc modum. Panis

Z 3 aqua

aqua dissoluitur, ut cremoris consistentiam acquirat, eiq; oleum aut butyrum admiscetur, deinde coquitur donec consistat. Hoc eorum omnium, quæ quidē ego nouerim, est maxime ad uulnere inflammationes accommodatum, & ad suppurationem celerrime excitandam: ubi ea opus est. cumq; neruus, aut neruea pars aliqua contusa fuerit, tum ego parum liquidæ picis admiscens, cataplasma perutile confecisse me noui. quod est etiam inflammationibus idoneum, quæ ex podagra excitantur. Alia quoque conficiendi ratio est. Hesterni panis medullam manibus contere oportet. ubi uero ad farinæ similitudinem sit redacta, ei farinæ mel admiscendum est, & coquendum donec mediocrem consistentiam nanciscatur. ubi satis esse coctum uideatur, oleo affuso miscendum. Prodest hoc hypochondriorum inflammationibus: sed præstantius est, si melli parum aquæ fuerit adiectum. farina enim coquendo magis diffunditur. Iam uero quod ex tritico, & triticea farina constat, eadem ferme potest efficere, & totidem quoque modis conficitur.

De cataplasmate ex fursure.

CAP. XXVII.

FURFURES ita parantur, ut sæpe stringantur, & premantur, donec in tenuissimas partes abeant: aut in mortario teruntur, & cribro traiciuntur. utimur autem ad scirrhus, qui in quauis corporis parte constiterint: præcipue uero in iecore, atque liene. paratur autem cataplasma ex oxymelite: aut etiam ammoniacum admiscemus, & calidum admouemus. sed melius erit, si quis alterum alteri addat, ut nunquam refrigescat. si uero testes inflammatione tentabuntur, hoc cataplasma erit utilissimum; quod sine aceto erit conficiendum. Facit etiam ad dothienem & cæteros furunculos. Mirifice uero prosunt fursures, contra animalia uenenum iaculantia, si aceto madefacta & imbuta in uicem imponantur.

De cataplasmate, quod ex farina hordeacea fit.

CAP. XXVIII.

CATAPLASMA, quod ex hordei farina conficitur,

citur, valet contra duras musculorum inflammationes: quas uel dissoluit, uel facile ad pus perducit. hoc ita fit. Farina debet pollen esse: & in melicrato coqui, mel autem plus esto, aqua uero parcior. adeo ut ipsa sola farinam ipsam indomitam coquendo diffundat: siquidem hæc non perinde, ut triticea, facile dissolui potest.

Altera confectio, & ad eadem faciens.

MALVÆ radix, aut ipsa herba, postea quam decocta fuerit, una cum melle terenda est, cumq; fuerit dissoluta, cum farina coquitur. hæc q; confectio maxime facit ad utrunque, & ad mollienda ea, quæ hactenus dura fuerunt, & ad pus perducendum. Vbi uero satis coctum fuerit, etiam pannis exceptam, tunc oleum affundendum est. ita enim gratioris coloris erit, & dum auferetur, a pannis cuti atfixum non relinquetur. Cæterum & ad conuulsiones et ad tetanos hoc ita paratum faciet. sed in aqua, in qua farina coquenda est, prius rutæ, aut cucumeris agrestis radix, aut lauri bacce, aut sampsuchum, aut iris decoquenda sunt. Erit etiam accommodatum, si post coctionem, castoreum cataplasmati addatur: & totum pannum illinere, & ita toti spinæ superdare. ac melius erit etiam si cataplasma caput comprehendat. In pleuriticis uero, aut peripneumoniacis, abrotonum, aut lauri bacce prius in hydromelite incoquantur, tum farina additur. si uero scirrhus viscera obsideat, ammoniacum, aut terebinthina & nitrum additur: & quandoque acetum, cum intestina sunt inflammata, admiscetur. Vbi uero vesica, tum acetum, tum uero etiam ruta addi solet.

De cataplasmate ex lini semine. CAP. XXIX.

CATAPLASMA ex lini semine confectum omnes inflammationes, quæ in quauis corporis parte obortæ fuerint, iuuat. ac præsertim si cum eis dolores quoque uehementiores sint coniuncti, ut cum tangas, dolor augeatur. Hypochondria uero inflammatione obfessa si quis hoc cataplasmate velit obducere, ita conficiet, ut postea quam mel serbuerit, semen in tenuissimam farinam redactum ei misceat.

Z 4 De eo,

De eo, quod ex polenta conficitur. CAP. XXX.

POLLEN ex polenta fit, subigiturq; succo claviculorum uitis, aut polygoni, aut pomorū. sanat hōnauseas, & exsuationes. si uero polenta in melle coquatur, salq; aut nitrum adjiciatur, hydropicis erit accommodatum. Idem ad testium inflammationes, sine sale tamen & nitro, faciet.

De cataplasmate ex scenograceo. CAP. XXXI.

FARINA ex scenograceo confecta non est ad multa utilis. nam inflammationibus non conuenit. at scirrhis affectionibus, si lini semen assumpserit, idonea erit. sed scenumgræcum alio modo apparatus, erit ad multas res utile. aqua igitur decoquitur longo tempore, donec satis coctum sit. tum aqua effunditur, scenumgræcum uero iterum læuigatur, & mellis quod satis est, ei miscetur. cumq; recte cum melle fuerit subactum, læuigatum usque decoquitur, dum fiat tam crassum, quam epithema. hoc ita confectum utile est ad multa perinde, ac plurima epithemata: & ferme ad omnes inflammationes facit, quæ extrinsecus oriuntur.

Ad hypochondria, intestina, atque uterum.

AD hypochondria uero, intestina, utrumq; probe facit. cum autem decoctum & in leuiorem redactum, ut diximus, loco mellis iterum in aqua decoquitur, oculis & sedi inflammatis conuenit: atque etiam efficacius, si fertulam campanam capiat.

De cataplasmate ex alica. CAP. XXXII.

AURIVM, nasiq; contusiones alica utiliter obducimus. est autem decoquenda, & læuiganda. eaq; præstantior fiet, si gummi, & thuris parum ei misceatur. Est non secus efficax alica ad dothienas, ad lichenas, & ad scabiem.

De cataplasmate ex milio. CAP. XXXIII.

CONFICITVR hoc cataplasma eo modo, quo etiam ex lini semine parari docuimus. Valet hoc si uentris defluxus dolorem afferat: & oedema subit. si uero picem liquidā assumat, ischiadicis utile reddetur. aqua
vero

uero, aceto ue, aut posca exceptum contra morsus scolopendræ efficax esse obseruatum est.

De cataplasmate ex ficubus. CAP. XXXIII.

M V L T I P L E X omnino est huius cataplasmatidis confectio, & ad multa itidem valet. ficus ergo ipsa, & semen quoad eius fieri potest, teruntur. cum hoc feceris, parum irini unguenti mansuetudinis causa adiungitur. Facit hoc ad duritias nervorum, ad articulos contractos, aut plus iusto relaxatos: & ad scirrhos, præfertimq; lienis. & ad eos quoque qui in iecore sunt, valet. si uero nitri parum addas, sinus rumpet, aculeosq; extrahet. si denique ficubus ita paratis miscueris pulegij, aut origani, aut thymi, aut absinthij comam minutissime tritam, hydropicis conueniet. eritq; totis hypochondrijs, lumbis, & toti dorso superdandum.

Alia confectio.

F I C V S coquuntur usquedum facile dissolui possint. deinde læuigantur, & in eadem aqua decoquuntur in qua decoctæ prius fuerant. tû hordeacea, triticeæ farina, aut panis, eisdem admiscetur, & diligentissime subiguntur: & iterum ad cataplasmatidis consistentiam decoquuntur. Facit hoc ad tubercula, quæ non facile maturescunt, & ad parotidas, quas deducere ad suppurationem oportet; & ad dothienas: si, cû quis vti velit, butyrum addat. si uero rutæ folia trita miscantur, dolores intestinorum a flatu excitatos iuuabit. oleû porro aut pinguedo admisceatur, cum ruta, aut cuminum incoquitur.

De cataplasmate ex lomento fabarum. CAP. XXXV.

COQVITVR lomentum fabarum ad consistentiam. tum cyminum non admodum tritum additur: fitq; cataplasma, quod testiculis inflâmatidis aptissimum est. Idem faciet, si narcissi fructus in tenuissimas partes redacti parum indideris. cæterum ad vetustiores testiculorum inflammationes ammoniaci portiunculam admiscere conueniet.

De cataplasmate ex lupinis. CAP. XXXVI.

T E N V I S S I M A lupinorum farina cum melle,
aut

aut per se cum lini semine decoquitur: eiq; oleum non multum adiungitur: fitq; cataplasma ad helminthas lumbricos accommodatum.

Alia eiusdem cataplasmatidis confectio.

LVPINI ex aqua decoquuntur, vt facile leuigari queant: eisq; fel taurinum adhibetur: & abrotoni coma tenuissime trita additur: valetq; ad idem: estq; aduersus helminthas efficax medicamentum. cum decocti lupini fuerint, melanthium læuigatum, & mel admiscetur, ac simul omnia læuigantur, & iterum decoquuntur.

De cataplasmate ex lentibus. CAP. XXXVII.

LENS coquitur, aqua effunditur: multum læuigatur, rosaceum assumit. epithema præstantissimum pudendorum inflammatorum efficitur. cum rubia uero & pane addito egregie facit.

Alia conficiendi ratio.

PVNICAE inanes partes cum lentibus incoquuntur: & utrumque simul valde cum rosaceo læuigatur. si panis eis accedat, mitius cataplasma fiet. hoc conueniet, vbi crustæ ex igni excitatæ fuerint; & vbi vlcera depascantur, ac præsertim in pudendis. sed scire par est, cum inflammatio dominatur, maiorem panis copiam indendam esse: cum uero vlcus depascens maius periculum minatur, minorem panis portionem adhibendam.

Alia confectio.

TENVISSIMAM lentis farinam, & puniceæ corticem tenuissimum oxymelite mediocriter decoquimus, & apponimus. acetum non ita multum esse debet. ita enim epithema fit, quod non facile discinditur. facitq; ad nomas & defluxiones.

Alius apparatus.

LENTICVLA incocta cum beta, vna leuigatur. valet hoc ad ulcera, quæ circa caput sunt: itemq; ad serpentia ulcera, si cum defluxu inflammata fuerint.

De cataplasmate, ex eruo. CAP. XXXVIII.

ERV farina ex melle decocta ad carbones, ad crustas ex igni excitatas, facit, & ulcera, quæ depascuntur, repurgat. Eruum quoque per se, & tritum pari modo, quo

quo lentes, mitius cataplasma conficit. si vero maceretur, & tenerum fiat, vt læuigetur, facilius cataplasma cōpones. Præterea mitius quoque cataplasma ex eo ita parato conficietur, quod sit ad crustas abolendas, aut carbones, & depascentia vlcera purganda accommodatius. quod idem ad eorum inflammationes non erit inutile.

De cataplasmate, quod ex ciceribus fit.

C A P. XXXIX.

Quod fit ex ciceribus, id hydropibus, quos tympanias vocant, idoneum est. hæc autem eius est confectio. rure viridis folia læuigantur valde admodum: deinde subiguntur: tum melle decoquuntur. ijs decoctis cicerum farina adiicitur.

De eo, quod ex palmulis constat. C A P. XL.

Palmulæ conculcatæ modico vino persperguntur, eisq; pollen polentæ commiscetur. stomacho autem fastidio oppresso hoc imponitur. si vero huiusmodi palmulæ tibi non suppetant, aliæ pinguiore confricentur, vinoq; macerentur adeo, donec humore vini persruantur: tum contunduntur, & læuigantur. additur postea pollen polentæ, itaque conficitur: atque ad eadem valet. quinetiam si inflammatio quædam simul hypochondria obsideat, hoc cataplasma ad eam multum facit. parum namq; mellis cum palmulis coquitur, ac denique lini semen in leuorem redactum ei adiicitur.

Aliud.

PALMULÆ vino admiscuntur, & cum eis myrti folia tenuissime trita subiguntur. idq; vlceribus ijs, quæ per se in cute erumpunt, accommodatum est.

Aliud.

Ex papaueris folijs tenerrimis succus exprimitur: in eo palmula cōculcata diffunditur: fitq; cataplasma oculis dolentibus aptum.

Aliud.

Palmulæ in aqua diluuntur, & cum exiguo melle coquuntur: & rhus coriariorū aridum tenuissime tritum inspergitur, itemq; lini semen læuigatum. valet hoc ad

tor-

tormina intestinorum, & vehementes sanguinis eruptiones potest sistere.

De cataplasmate, ex acherdis.

CAP. XLI.

Oedemata laxa in articulis tum alibi, tum vel maxime in genibus nascuntur: eaq; non admodum facile sedantur. Fotis ergo prius locis muria, aut marina, cataplasma imponitur, quod ex aprellibus acherdis fit, fructu eorum simul contuso. est enim hoc cataplasma friabile: ideo pannis valde atfigendum est, ut permaneat.

De cataplasmate, ex lolio.

CAP. XLII.

Lolij farina ita parata, ut in ceteris supra diximus, satisfecit hydropibus, calce tamen inspersa. siquidem hæc euocat, ac digerit, & scirrhum minuit, siue is lienem, siue etiam iecur occupet. si vero quis continuo utatur, is etiam diuturna oedemata articulorum, & genuum curabit. Cæterum lolij farina sulfuris admixta tumoribus aurium laxis conuenit.

De cataplasmate, quod ex papauere fit.

CAP. XLIII.

PAPAVERIS tenera folia læuigantur: sitq; cataplasma oculis inflammatis, dolentibusq; accommodatum. idq; sedi, & capitis doloribus prodest: & podagricos dolentes iuuat. Vitellus itidem oui coctus simul læuigatur, & ad eadem efficax redditur. Lini semini molito, aut pani, aut psillio commista, & subacta faciunt cataplasma ad erysipelas præstantissimum. si quis eorum succum vitellis ouorum admiscere velit, aut pani, aut lini semini, aut psillio, is optimum medicamentum ad eadem parabit. id etiam ita apparatus, somnum conciliat, si capiti admoveatur. si vero papaueris caput, quod liquidum sit, & probe coctum his, æque ac folia, admisceatur, fiet cataplasma ad eadem valens. Ut etiam si ex ipsis capitibus succus exprimi possit, isq; perinde, ut succus foliorum, indatur, ad eadem faciet. Ipsum quoque papauer siccum parum vna cum semine decoctum, ut tenerum fiat, in mortario tunditur: ut in cataplasmatibus formam se induat. humor vero coquendus est, siue aqua, siue oleum sit. Facit ad eadem siue solum papauer superdetur,

detur, siue alicui prædictorum commissum. Humor quoque, in quo papauer decoctum fuerit, alicui eorū, quæ diximus, mistum eadem præstat. Caput vero siccum vna cum semine contusum, & concussū, si alicui eorum, quæ supra sunt allata, commisceatur, ad eadem valebit. si; adiungatur ijs, quæ fluentem aluum cohibent, medicamenta reddet efficaciora. Fiunt, non secus quam ex solijs, cataplasmata quoque ex floribus papaueris, quæ ad eadem faciunt.

De cataplasmate, ex bulbis.

CAP. XLIIII.

Bulbi assati atque impositi crustas, quæ ex adurentibus ortæ sunt, facile amoliuntur. ijdē ad carbones simili quoque modo faciunt. superdantur etiam bulbi vtiliter, maculis, lentiginibus, ephelidibus, & cæteris quæ in facie nascuntur. ferenda tamen molestia est, quam affert cataplasma. etenim colorem rubrum reddit, & extimam cutim excoriat: sed non multo post cutis renascitur, nec vlcus vllum fit, & macula euanescit. Facillime quispiam id sustinebit, si postquam bulbos admo-uerit, faciem pane obducatur. cæterum panis rosaceo illinendus est.

De cataplasmate ex porris.

CAP. XLV.

Vbi ex iis, quæ adurunt, crustæ concitate sunt, ibi folia porri superdata facillime crustas auferunt. vehementer enim contunduntur, & salis nō multum eis admiscetur. atque hoc cataplasma est remedium ad carbunculos efficacissimum.

De cataplasmate, quod ex lactuca conficitur.

CAP.

XLVI.

CVM ex calore caput dolet, lactuæ folia contunduntur, & fronti admota valde iuuant. sit autem ad hoc faciendum lactuca eius generis, quæ liquorem cādidum densūq; emittat. atque hoc cataplasma somnum quoque inducit. si vero interim dum contunditur, aceto respergatur, etiam erysipelati, quod vlceris expers sit, conueniet.

De

De cataplasmate, ex hyssopo, & pulegio.

CAP. XLVII.

Hyssopi herba sicca contunditur: & quatitur, vt tenuissima reddatur: coquiturq; cum seminis lini farina: & cataplasma pectori accommodatum conficitur. valetq; ad eos, qui propter lentorem sputa non facile educunt, & excreant. vtile quoque est ad scirrhum iecoris. Ex pulegio vero non secus fiet cataplasma: & ad eadem valebit. sed eo, quod ex hyssopo constat, hoc erit vtilius.

De cataplasmate, ex ocimo. CAP. XLVIII.

Cataplasma quod ex ocimo fit, aduersus ictum scorpionis valet. ipsum enim ocimum cōtunditur, nec aliud quicquam ei adiungitur: nisi quispiam parum aceti velit eidem affundere.

De cataplasmate, ex menta. CAP. XLVIII.

Menta sicca cōtundenda est, donec tenuissima fiat: misceturq; aut lini seminis, aut hordei farinae, aut pani aliqui generis eiusdem: eiq; parum mellis accedit, vt hæc cohæreant. fitq; medicamentum aduersus helminthas molestiam afferentes. idem quoque conueniet tussibus, in quibus propter lentorem difficulter humores educantur.

De cataplasmate, quod ex ficu sylvestri fit.

CAP. L.

Ficus agrestis, quæ & trifolium, & asphaltium dicitur, superdata iis, quos scorpio vulnerauit, mirabiliter prodest: id quod ego quoque sum expertus, ea contundenda est, atque imponenda.

De cataplasmate, ex brassica. CAP. LI.

BRASSICA contusa pollini triticeo additur. si vero quis non ipsam brassicam, sed succum pollini admisceat, is cataplasma conficiet, quod erysipelati, & strumis recentibus conueniet. eas enim graciles reddit, atq; extenuat. māmīs quoq; ex partu succi plenis, & dolentibus, & timorem eruptionis incutientibus, vtiliter admouetur.

De

De cataplasmate, ex malua. CAP. LII.

Malua decocta, siue cruda pani, aut pollini farinę miscetur, fitq; cataplasma molestis inflammationibus aptū: easq; interdum ad suppurationem perduxit.

De cataplasmate, ex beta. CAP. LIII.

Beta & cocta, & cruda ad ichores, & herpes, & lichenas, & porrigines, si caput arefaciant, superdata mirum in modum accommodata est.

De cataplasmate, ex radícula. CAP. LIIII.

Radicula ex modico sale contusa, & admota, ad ecchymomata, hoc est, cum sanguis in loco contuso collectus est, faciunt. si ergo ex re aliqua extrinsecus incidente id eueniat, siue ex senectute in tibijs & suris oriatur, radiculæ ad pristinum statum colorem redigentes, medentur. si quis vero succum radicularum pani & modico salis admisceat, is etiam ad ecchymomata medicamentum vtile parabit.

De cataplasmate, ex psyllio. CAP. LV.

Psyllij semen neque molâ frangere, neque contundere possumus: sed aqua ei affundenda est, & manibus agitandum: siquidem ita & glutinosum, & emplastri instar efficietur. Facit hoc ad erysipelata: estq; saepius commutandum. Prodest idem ad strumarum inflammationes. nam vel statim eas sedat, aut quam maxime leuat.

FINIS LIBRI NONI.

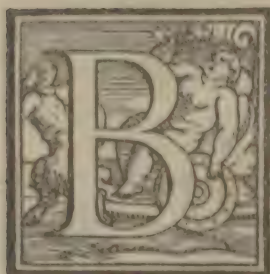
ORIBASII

ORIBASII MEDICI.
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER DECIMVS.

*Ex Galeni commentarijs, de facultate, atque usu dulcium
balneorum.* CAP. I.

BALNEORVM, quæ ex aquis
dulcibus calfactis sunt, facultas
est, si temperatæ sint, humida &
calida: si tepidiores, humida & fri-
gida. si iusto calidiores fiant, cali-
da quidem, sed non perinde hu-
mida: siquidem horrere corpora,
contrahi; eorum meatus cogūt:
ita vt nec externo humore perfrui, nec excrementi,
quod intus later, emittere quicquam possint. enimue-
ro quæ temperatæ sunt, per se semper calefaciunt, & hu-
meſtant. euenit tamen ex accidenti aliquo, vt aut per
halitum humiditates digerant, vel corporis particulas
fluxione superuacanea repleant; aut molliant, aut con-
coquant, aut vires firment, aut infirment. ad quæ non
parum quâtitas aquæ confert. Totum autem balneum
ex partibus inter se facultate differentibus constat: si-
quidem ingredientiſ in aere calido verſantur. poſtea in
aquam calidam descendunt. mox ex hac egreſſi, in fri-
gidam. poſtremo ſudorem detergent. Poſteſt autem pri-
ma eius pars totum corpus æque calfacere, materias fun-
dere, inæqualitates æquare, cutim rarefacere, & multa,
quæ ſub hac ante detinebantur, euacuare. Secunda ve-
ro pars vbi quiſpiam in ſicca affectione corporis ea vti-
tur, poſteſt madorem vtilem ſolidis partibus indere.
Tertia

Tertia vero balneorum pars & totum corpus refrigerare, & cutem densare, & vires firmare potest. quarta vero corpus per sudores citra noxam refrigerationis euacuare. Cum hæc igitur in homine facere possit dulcium aquarum temperatum balneum, & præter hæc etiam, si quis intempestiue lauetur, horrores, & cutis defectum, danda nobis opera est, ut omnia deinceps distinguamus. Multos enim eorum, qui cruditate laborant, plures vero eorum, in quibus mordentium excrementorum inest copia, omnes præterea, qui vel in febris significatione, vel in ascensu, vel in statu sunt, præter ad modum paucos, siue hi sint in balneum ingressi, siue in calido sole sint morati, siue exercitationes, frictiones, gestationesq; tentauerint, merito contingit horrescere. hæc enim singula confertim & impetu agi excrementum cogit. Cum igitur eorum, qui lauantur, densa adhuc cutis sit, hæc excrementa detenta, atque aceruata mordere necessario coguntur. qui vero opportune in balneum fuerint ingressi, eos omnia prius memorata consequi necesse est. Ac vacuatio quidem excrementorum omni febrili est utilissima: itemq; rarefactio, & relaxatio. fusio tamen & calor non item: sed calor est omni febrili inimicus: at fundi æqualiter solidis quidam animalis partibus non est alienum: succis certe non est vtile perpetuo. sed quoties inanimante vel inflammatio quæpiam, aut affectio inflammationi similis constitit, aut plenitudo est, tunc inimicissimum est. inflammationes enim cum calefacti, & liquati succi ad ipsas confluunt, augentur. tunicæ vero vasorum multitudinem, quæ ex fusione, spiritu est impleta, non continentes, distenduntur: ac vires hoc ipso male afficiuntur. ergo calidis his, siccisq; affectionibus effundi mordacia est utile. fusio enim eorum citra periculum est. Atque hæc quidem ex prima balnei parte ijs, qui ita laborant, provenire, modo tempestiue balneo utantur, memoria tenendum est. ad secundam eius partem modo transeundum. erat enim id, quod maxime proprie lauacrum nominatur. ergo in hac, sicut ex humectatione iuuantur, sic ex calore ni-

a   hil

hil eis commodi accedit. ergo ad tertiam accedamus in qua & refrigerantur sine molestia, quæ fuerant exa-
facta, & vires roborantur, & quæ rarefacta, & plus in-
flo sunt laxata, ea ad naturalem mediocritatem redeunt
id quod etiam quarta balnei pars indicat. quippe quibus
omnia rite sunt peracta, ij post frigida usum, adhuc fu-
dant: & omnia ipsis excrementa uacuantur. Nullus
eger cum lauetur, detergendus est: nisi sordidus sit, &
pruritu vexetur. nam qui lauantur, citra omnem labo-
rem, laxissemq; perfundi aqua debent. deterfio vero
fit ijs, quæ abstergendi, purgandiq; vim habent, quæ
& mordacia, & exsiccantia sunt omnia. ex quo fit, ut
ea tum viribus, tum usui balneorum sit contraria vel
maxime. Veruntamen si laborans ad sordes, & ad pru-
ritum deterfione indigeat, detergentis medicamēti uim
largiore aqua admixta, & modico etiam oleo affuso,
debemus exsoluere: & statim copiosam aliquam cali-
dam, puramq; affundere. Aeger uero prorsus citra las-
situdinem seruandus est: ob eamq; causam labrum faci-
lem ingressum, & egressum habeat. quod sane fiet, si
paries, qui aquam continet, neque altus, neque angu-
stus fuerit. æger uero quiete lauetur. Facit enim quies
ægotantis, ut corpus tum laxius, tum mollius in bal-
neo fiat. dum enim corpus mouetur, muscoli tendun-
tur: tensi uero minus molliuntur, atque laxantur. De-
bet autem ea aqua parata esse, quæ super eum, qui laua-
tur, fundenda est, postquam eo lauacro, quod in la-
bro est, usus fuerit: quod nunc quoque omnes medici
facere solent, cum infirmum lauant. neque enim eum
in frigidum solium ingredi sinunt, sed aqua tepida per-
fundunt. alij tota labra huiusmodi aqua implent. et-
enim sicut relaxatum, rarefactumq; est corpus in calido
lauacro, sic contra ipsum cogere sensim, ac stringere
volunt: hoc enim tum ad virium firmitatem confert,
tum vero facit, ut homo non facile ledatur, si subita in
aëre ad frigidum fieret commutatio. quam ob rem qui
sani sunt, in frigidam aquam se post calidum lauacrum,
conijciunt. at infirmi frigida contactum citra noxam
non

non ferunt. ideoq; frigiditatem calida admista frangimus. missionis porro quātitas inuenitur, primum quidem corporis affectione a nobis inspecta, deinde vero propria natura laborantis, itemq; consuetudine, ætate, tempore, regione, & cœli constitutione denique. sane melius agunt ij, qui post lauacrum calidum non minus quam tres aquas tepidas inter se differentes parant: vt prima tepida abunde sit, secunda minus tepida, quam prima, tertia magis adhuc ad frigidum uergat. quod faciūt, vt a calido ad frigidum paulatim accedatur: quando subitam in contrarium mutationem ferre laborans non potest. Quidam etiam medici post lauacrum laborantes inuoluunt, alij linteis, alij vestimentis, & præsertim non puris, eosq; ex omni parte constipant, quo plurimum sudent. & tamen non semper opus est laborantem post balneum sudare plurimum. sepe enim non euacuandi corporis causa ad balneum accedimus, sed contra prorsus, vt humectemus, idq; omnino irrigemus, quod immoderatus erat exsiccatus. in hisce igitur non admodum multos sudores intus in balneo expectare debemus, sed statim in aquam, quæ in labro est, conijciendi sunt. mox a balneo egressi, abstergendi: nec valde siccum corpus vngendum. Necesse autem est consideremus, vtrum postquam sudauerit is qui lauatur, oleum ei perfundendum sit, an antequam sudauerit, sed cum primum se exuerit: an vero neutrum horum, sed cum madescere inceperit. atque is, qui in memoria habeat ea, quæ de olei facultate diximus, nouit optimum ad olei vsum in ijs qui lauantur, esse id, quod tertium statuimus. illud etiam didicit, oleum ante calfactum corpori eius qui lauatur, adhibendum esse: siquidem tale molliet corpus, & rarefacit. cum frigidum suo contactu non modo horum neutrum facere queat, sed etiam eis, qui lauantur, horrorem incutiat. Postquam autem cibum, potumq; sumpserint, lauandi statim non sunt. nam eorum qui biberunt, caput repletur, eorum vero qui comederunt, non solum caput, sed corpus etiam vniuersum: quippe quod cibum

a 2 ad se

ad se, priusquam sit concoctus, attrahat. præstat ergo post balneum, sedata ea turbatione, quam balneum attulit, esse & bibere. quemadmodum sit etiam in exercitationibus, ut turbatione sedata corpus alamus. nam post exercitationem potum, pastumq; protinus offeras, cum implebitur caput, tum vero id, quod deglutitum fuerit, interdum supernabit. Cæterum scire conuenit, quibus plura per aluum secedunt, balneum sistere, eadem in corpus vniuersum reuellendo, atque ea ratione nocere. qui vero nihil prorsus deiecerunt, ijs satius esse, stercus antiquum vacuasce, neminem præterit: sicut etiam eos, quorum vires resolutæ sunt, a balneo magis resolui. Iam nec fastidiosos, nec vomitui obnoxios par est lauare. nam ne hi quoque repente resoluantur, est metus; ita ut syncopa, quæ stomachica dicitur, consequatur. proxime ad hos accedunt, qui os ventriculi bili affectum habent: quos ex eructatione biliosa cognoscimus. simili quoque modo lauare non conuenit eos, quibus sanguis è naribus abunde prorumpit. sanguis enim immoderatissime erumpet. cõsentaneum igitur est, si sanguis minus quam par sit, erumpat, ut lauentur. hi etiam sunt, qui & largo lauacro, & motu vehementiore propter sanguinem, qui in capite est, indigent. simili quoque modo lauamus, si ijs quibus sanguinis eruptione opus est, sanguis non erumpat. Concoctis autem iam affectionibus, balneum citra periculum adhibetur: cum etiam ad expurgationem sputorum, quæ pleuriticorum, & peripneumonicorum thorace & pulmone continentur, maxime conferat. in ijs ergo, qui sic affecti sunt, cum indicatio itidem, quæ a consuetudine sumitur, accesserit, balneum iterare nihil prohibuerit. Omnino vero scire oportet, nisi prius vacuato corpori balneum adhibeatur, partes affectas fluxione tæteri. vacuato vero si offeratur, adiuuari concoctionem.

Ex libris Antylli de balneis industria paratis. ex primo libro de remedijs. CAP. II.

L A V A C R A partim ex aquis dulcibus, & qualitatibus expertibus constant, partim vero ex ijs, quæ & qualitate

litate sunt præditæ, & vim habent vehementem, atque
conspiciam. eaq; in quibus inest qualitas, partim indu-
stria parata sunt, partim per se ita nascuntur. porro eo-
rum quæ ex industria fiunt, alia calfaciendi, alia dige-
rendi, alia humectandi, alia refrigerandi, alia adstrin-
gendi causâ parantur. ac calidis quidem utimur, cum
aut refrigeratos calfacere, aut lassitudinem solvere,
aut conuulsiones, aut dolores mitigare nobis propo-
situm est. sane his etiam utimur, refectionis causâ: cum
alimētum non facile distribuitur. Calidas autem aquas
reddimus, cum pulegium, aut origanum, aut hyssop-
um, aut thymum, aut satiream, aut lauri folia, &
chamæpityos ramulos, & panacis ac pyrethri radices,
& cachri, & alia generis eiusdem incoquimus. oleum
quoque in aquam coniicimus. Lauacra autem digeren-
tia faciemus, cum totum corpus, quod præpingue sit,
volumus extenuare, aut tumefactum totum corpus,
vel membrum aliquod contrahere, idq; siue propter in-
flammationem, siue ob aliam affectionem fluxione labo-
ret. Fiunt autem digerētia cum vel salem iniicimus, vel
ipsa marina aqua utimur, aut nitrum admiscemus. Iam
mel quoque admixtū digerendi vim aquæ indit: itemq;
uua taminia incocta: & cinis sarmentorum, & sulfur
ignem non expertum, aut baccharum iuniperi, aut mer-
curialis decoctum. Molliendi vero causâ balneis uti-
mur in corporibus, quæ vel inflammatione laborant,
vel indurata sunt. atque ad inflammationes blanda esse
debent & mollia: at in iis, quæ obduruerunt, si inflam-
mationis sint expertia; potentia & efficacia. quocirca in
ijs qui inflammatione laborant, maluæ & lini seminis,
& scæni græci decoctum miscemus. in fluxione uexatis
inflammationibus, plantaginem, aut herbam sanguina-
lem, aut malicorium, aut rosas, aut rubi cimas inco-
quimus. In ijs vero quæ conuulsionem minantur, ijs-
dem utimur, quæ adhibemus etiam ijs, quæ sunt fluxio-
nis expertes. præter cætera vero hydrelæum, in quo
malua, aut scœnum græcum incoctum sit, iuuat. In du-
ritia autem citra inflammationem balneis eiusdem qua-
litate

litatis vtendum est; quibus ad eos, qui digestionis indigebant, utebatur. Cæterum refrigerant & adstringunt balnea, quæ simili modo parata sunt, quo adstringentes, refrigerantesq; madefactiones. quarum sylua potest in hunc transferri locum.

De balneis sponte nascentibus, ex eodem libro.

CAP. III.

BALNEORVM sponte nascentium multo maior & efficacior vis est, quam eorum, quæ arte parantur. multæ autem eorum differentia sunt propter terræ, per quam feruntur, qualitatem. alia enim nitri, alia salis, alia aluminis, alia sulfuris, alia bituminis, alia græ, alia ferri vim obtinent; alia composita sunt ex multis harum qualitatum simul coniunctarum. Vis autem omnium aquarum sponte nascentium est exsiccans & calfaciens prorsus, cum valde intensæ sint. quocirca acutis morbis minime conueniunt, sed potius diuturnis, & præcipue humidis, & frigidis. Quæ autem nitri, aut salis facultate præditæ sunt, accommodatæ sunt capiti, & thoraci fluxione male habito; & ventriculo per humido, & ijs, qui aqua inter cutem laborant; & œdematis, quæ ex morbis, vel ex pituitæ concretionibus oriuntur. quæ alumen referunt, ad fluxum sanguinis, ad vomitus procliuatatem, ad immoderatas hemorrhoidum perturbationes, ad inordinatas mulierum purgationes, & continuos abortus adhibentur. In quibus uero vis inest sulfuris, nervos molliunt, concretiones calfaciunt, dolores leniunt, stomachum imbecillum reddunt, atque subuertunt. Quæ bitumen sapiunt, caput replent; ac sensuum instrumenta uitiant, & enixe calefaciunt, & temporis progressu molliunt: quod facere præsertim in vulua, vesica, & colo intestino cōsueuerūt. Quæ vero aris naturam referunt, ori, tonsillis, vuæ, & oculis mirum in modum apta sunt. In quibus ferri qualitas repellitur, stomacho & lieni male affectis possunt subuenire: quæ vero ex mixtis qualitatibus constant, ex faciunt pro ratione eius qualitatis, quæ in eis excellit. His autem aquis sponte nascentibus vti debemus firmis

mis & quietis. vapor enim ab ipsis commotis emergēs, cum grauis sit, & feriens, capiti molestus est. quam ob rem in aquam ingrediendum est sensim, vt vis corpori laxato accedens imprimatur. eorum vero, qui cum multo & impetu sese in aquas iniiciunt, corpus densatum, qualitatem aquæ non recipit. ita fit, vt in huiusmodi neque natate, neque immergi cōmodum sit. Vti autem ductibus aquarum sponte scaturientium eos solos oportet, quibus qualitates illarum capiti sunt congruæ: siquidem qui se exhibent aquis, quæ a ductibus bituminosis, & sulfureis fluunt, quam facillime læduntur.

Herodoti de Lauacro, ex libro de præsidijs extrinsecus occurrentibus: CAP. IIII.

Si calidiore interno aere indigemus, ad hoc auxilii genus accedendum est. Vrna aquæ frigidaë instillanda ignitæ materiæ est. calor enim qui inde emanat, non multo tempore perdurat: sed cito restinguitur. quocirca id paulo ante introitum aggrediendum est.

Herodoti de aquis sponte nascentibus, ex eodem libro.

CAP. V.

FACULTAS singularum aquarum sponte nascentium, quæ magnam habent differentiam, assumenda est ex ijs, quæ experientia comprobantur. exquisita enim omnium singillatim notitiam tradere non possumus, tum quia nos omnibus usi non sumus, tum vero, quia ne in omnibus quidem est cognitio, quæ facultatibus medicamentorum proportionem respondeat. nam frigidaë aquæ, quæ sponte nascuntur, accommodatæ sunt omnibus fluxionibus, vesicæ affectionibus, capitis doloribus, & vlceribus malignis. De ijs vero, quæ portantur, siue calidæ, siue frigidaë sint, cum vniuersalem quandam constitutionem non recipiant, in particularibus dicetur. In omnibus autem sit quædam temporis apta mensura: nam si vsurus sit quispiam his aquis per tres hebdomadas, ita exordietur, vt incipiat a dimidia hora, deinde paulatim progrediatur; vt per hebdomada spatium duarum horarum perficiatur. hoc interual-

a 4 lo ad

lo ad secundam vsque hebdomadem perseverando, al
ea tantundem auferendum, & in prima mensura defi
nendum, & ita uicissim subtrahendum. In aquis enin
statim a principio diu immorari non est utile. nequ
etiam est frugiferum, ad finem vsque permanere eoden
temporis spatio, propterea quod confert & incipere
& desinere ab hoc præsidio conuenienter rationi: que
etiam modo exercitationibus utimur & abstinemus. si
vero mensura, quam prius fueramus coniectati utilita
tem non afferat, aquis per intervalla erit utendum. In
exacerbationibus autem accurate omnis hæc facienda
est præparatio. nam qui plurimas partes dolent, hi ac
cedentes toti introeant: si vero aliquas laborantes ha
beant, madesiant. labore sedato, eos deducemus. dein
de cum rursus accessio redierit; ut in aquam descendat,
imperabimus, aquis utentes non secus, quam fomen
tis, & cataplasmatibus extrinsecus adhibitis. quocirca
quantum his aquis uti debeamus, ipsa necessitas com
monebit. Noui ego quosdam, cum per totum diem
hoc genere curationis uterentur, mirum in modum ad
iutos fuisse. nam exacerbatio, quæ prius longa, & ad
soluendum difficilis erat facta, cessauit: qua ex re affe
ctioni quoque commodum accessit. si vero affectæ par
tes possint cæteris tectis madesieri, non erit incommo
dum diutius, & sæpe per diem aquis uti. quod tamen
ante cibum faciendum est. inutile enim est, materia no
ua plenos, aquas etiam sumere, quæ tantopere com
mouere queant. si vires eos deficient, parum cibi eis
offeratur. Cum vero plurimæ ex ijs aquis in locis palu
stribus & æstuosis oriantur, & propterea morbosæ sint,
eis opportune uteris vere, & autumno: quatenus hye
me * adurunt. atque illud quidem tempus aquarum vi
res firmat. si vero in salutaribus locis sint, erunt etiam
æstate assumendæ, si frigidæ fuerint. Quoniam autem
nonnulli ignari putant calidas aquas conducere ad tuen
dam sanitatem, & ob eam causam eis impudenter, &
nulla habita ratione constitutionis tēporis utuntur, idq;
cum damno, ut est etiam uerisimile: æquum esset, eos
ex hac

ex hac falsa opinione decedere. his autem aquis, si adessent, vterentur etiam communium balneorum loco.

Ex Galeno, de frigidi lauacri usu. CAP. VI.

QVEMADMODVM quispiam frigida lauari primum incipiat, nec vllam ex repentina mutatione noxam sentiat, id vtique ad omnia sciendum est. multi enim cum male incepissent, adeo in frigidam lauationem male fuerunt affecti, vt nec ijs, qui tuto eam administrarent, se vnquam permetterent. Esto igitur anni tempus æstatis initium: vt ante hyemem in spatio interposito consuetudo notabilis pariat. esto præterea dies, in quo auspicabimur, quam maxime tranquillus, & quod id tempus feret, calidissimus: eaq; diei pars calidissima: & gymnasterium temperatum. hæc q; est externa præparatio. Corpus vero eius, qui frigida lauandus est, sic parabitur. atas illi esto quarti maxime septenarij medium; nulla nec eo die, nec præcedenti nocte, noua re alterato. esto autem iuuenis qui frigida vteretur, animo præsentis, & plane hilari. ac primum linteis uberius fricetur, quam prius. sunt autem frictiones eo tempore vehementiores, quam ante: atque etiam linteis duriorebus administratæ. dehinc, oleo, vt assuevit, fricetur. inde exerceatur: exercitationibus multitudine quidem paribus, sed citatioribus quam prius. ab his in frigidam descendat, non tamen cunctanter, sed celeriter, vel etiã semel totus infiliat. nam si sensim aque accedat, horror concitabitur. esto vero & aqua ipsa nec tepida, nec plane cruda, & glacialis. altera namq; non agit, repercussu caloris: altera vero ferit insuetos, atque refrigerat: siquidem progressu temporis tali quoque aqua iuuenis aliquando vteretur. Vbi ex aqua egressus sit, fricari oleo, idq; a pluribus, expedit, quoad cutis incalescat. post hæc cibum vbetiorem, quam consuevit, potionem infra consuetudinem capiat. quæ ipsemet vel iniussus faciet, modo omnia rite sint peracta. nam a frigida lauatione, & plus appetunt, & melius concoquunt, ac minus sitiunt: veniuntq; postmodum ad exercitationes habitu corporis plane meliore, mole quidem pari ei, quæ
ante

ante erat, ceterum compacta, & musculosiore, & vegetiore. in hoc igitur omnia ad eundem modum secundo die facienda sunt, itemq; tertio, & quarto. postea vero procedete tempore simili modo frigidam iterum ingredi mandabimus. verum tertio eam ingredi, quod quidam iusserunt, non laudo. nam & iterum id fecisse, mihi satis esse videtur, cum presertim iubere possimus, ut homo tandiu in ea immoretur, quandiu nobis lubeat. scopus autem temporis, quo sit immorandum, a quotidiana ipsius experientia percipitur. nam si egressus frigidam, coloratus ex frictionibus cito redditur, moderate immoratum indicat: sin & ægrius incalescat, & decolor diutius permaneant, immoderatus in frigida moratum docet. ex his signis cognosces, vtrum satis moratus sit, an potius ad minus, aut maius aliquid sit immutandum.

Ex Agathino, de calida, & frigida lauatione.

CAP. VII.

QVAM naturam habeat tum calida, tum frigida lautio, considerandum est nobis. optimum autem mihi videtur, lauacra calida non esse prorsus reiicienda: rarius tamen adhibenda. ijs igitur, tanquam opportunum quid habentibus, vtendum quandoque est. nam & lassitudines sedant: & secordiam, quam cruditates afferunt, ipsa eximunt, ac presertim, si quis in balneo aquam calidam potauerit, succosq; ex alimento corrupto acervatos euomuerit. calidum quoque lauacrum molli corpus, quod preter rationem quandoque colligatum, constrictumq; sit. Conuenit etiam ijs qui non ita presenti animo ad frigidam lauationem sunt affecti, & ad vntionem prompti non sunt. Modus * apothepix est alimentum, & balneum: quod incommodum est, si assidue: non incommodum vero, si tempestiue administretur. * Qui autem hunc breuem uitæ cursum sani cupiunt transigere, frigida lauari sepe debent. vix enim verbis exequi possum, quantum utilitatis ex frigida lauatione percipiat. quod in causa est, ut qui frigida lauantur, etiam si senio propemodum confecti sint, corpore

pore tamen constanti, & compacto, & colore florido comperias: & omnino, qui multum virilitatis & tenoris præseferant. quinetiam quæ ad appetitiones, concoctionesq; pertinent, firma; sensusq; plerunque integros & exquisitos; & vno verbo, naturales actiones rite constitutas habent. qui vero calida lauantur, carnes flaccidas, fluidasq; solent habere: & colorem auersum, & tenore videntur enervati esse, maleq; cibum appetere, atque omnia habere cæteris deteriora. quid enim re vera mediocre faciat tam assidua in aëre feruenti, & per humido elixatio? Equidem in more positum barbarorum audiui, vt infantes in frigidam assidue dimittant: nos vero calidis lauationibus continuis elixamus; a nutricibus persuasi, quæ tum demum gaudent, cum post laborem in balneo perceptum infantibus sopor irrepit: quæ quidem satis ipsis esse existimant, si infantes non magnopere noctu vexentur: aiuntq; eos somno vix capi, qui non fuerint ferme a copia lauationis calidæ soporati. quam ob rem ego filiolum meum, & plerosque cæterorum, vncionibus solum perfundo: resq; mihi successit ex sententia. at pueruli ab alijs educati, qui assidue lauantur, plurimumq; elixantur, non mirum est, si epilepticis conuulsionibus capiantur, & ab eo morbo difficulter liberentur. Nulli igitur puerulo, qui infantum ætatem excesserit, frigidam lauationem esse incongruam censeo: modo ne propria quædam natura huic & alijs vtilibus rebus obstat. multa enim huiusmodi sunt memoriæ prodita. Frigidæ autem lauationis initium in ijs, qui ei assueti non sunt, multi sumendum esse existimant, cum ætas in summo statu est. ego tamen quamplurimos vidi, qui quocunque anni tempore eam auspicati, innoxie id fecerunt: ex quo fit, vt omni tempore citra noxam possit principium frigidæ lauationis sumi. sed si qua inesse varietas debet, ego verum tempus cæteris anteponerem. Cæterum cum ad frigidam lauationem accedimus, cum semper alias, tum vel maxime, cum incipimus, optime distributum id quod in nobis est, esse debet, & nos leues esse atque expeditos
par

par est . semper autem nos met ipsos exercitationibus eo usque dimouere prius debemus, donec propensione & alacritate in frigidam ingrediendi capiamur . etenim vehementia, & multitudine motionum prius corpusculum defatigare, & ad lassitudinem usque perducere, cum alioqui absurdum sit, (nihil enim, in quo supra modum studium nostrum ponamus, salutare est) tum vero ad frigidam lauationem est ineptissimum : siquidem & ipsa corpora colligat, & vehementiores lassitudines affert . sed præstat, opinor, vtendi rationem sumpto altius initio, totam exponere . Postquam igitur negocijs familiaribus, aut ambulationibus, aut gestationibus corpus fuerit antea concitatum, tunc ad frigida lauationis usum debet accedere : nec prius, quam sit hora prandij consueta, nec sane multo tardius . vtrunque enim hoc tempus est reiiciendum . Nudandus autem, si tempus permiserit, in sole est, loco a ventis non perflato . Sæpe etiam si, dum exuuntur, rigor eos infestos haberet, corpus iterum vestimentis tectum intentiore ambulatione, poplitibus vehementius tēsis, vel etiam cursu postea dimouendum est . ad hæc autem linteis asperis valide ad multam usque contrectationem tum per se, tum per alios rubefieri debet . optimum quoque fuerit, si ministri ad hoc manicas ex linteis confutas habuerint . alioqui autem inæquali frictione adhibita, complicatis nimirum linteis, cutis excoriationes quandoque consequuntur . postea vero manibus tum ab alijs, tum ipse per se sicce fricandus est . quæ res præterquam quod fouet, tenorem etiam admirabilem corpori indit . nulla igitur alia re tentata, potest, quatenus alacritas fert, post hanc siccam frictionem frigida lauari . Vngi ergo oleo moderate debet, & fricari multum, ac præcipue a se, tum etiā ab alijs . nihil enim est quod tam lassitudine, doloreq; uacet, atque efficax sit, quam frictio, quam quis sibi ipse administrat . si quis igitur ea promptitudine ad frigidam lauationem contentus sit, donec spiritulus creber fiat, alijs exercitationibus non erit opus . sed tamen id difficulter omnes cōsequimur, cum quid

quid satietatis res adiunctum habeat. ergo aliis vnicuique consuetis exercitationibus vtendum est, intra tamen lassitudinem, vt dixi, laborando. nec omnino expectandum quousque in molem extollatur, quod plurimis mos est, sed donec corpusculum fuerit calefactum: & ad frigidam lauationem abunde præparatum. Exeritationibus autem finitis, tunc se ipsos omnino, nisi etiam prius, fricare debet spiritum continendo: aliquando etiam corpore puluere prius consperso, si madore humescat: atque ita sine vlla mora, & subito, in frigidam descendere: vel subito aqua circumfundantur. aqua autem, si nobis optio detur, nec glacialis, nec remissa omnino frigiditate eligenda est: liquidem hæc magis nocet, quam quæ in altera parte excedit. Aquarum autem ad frigidam lauationem, præsertimque cum primum quis incipit, est marina: quippe quæ frigoris satis habeat; & morsus, qui ex salsedine provenit, corpus facile percalefacit. qualis autem cumque ea fuerit, pura esto, & perlucida, nec palustris, nec cænoosa, nec alioqui reses. cæterum anteponendum est, si liceat, in aquam descendere, quam circumfundi. sed primo quoque ingressu parum fricandum corpus est, postea ingrediendum: ac se se violenter fricare debet: rursusque descendendum: ac tunc perseuerare natando, aut alio quouis modo, vt diutius ibi comoretur: ita tamē, vt rursus & ad oleum, & ad frictionem præsto sit. deinde cum tertio descenderint, & non diutius sint immorati, debent caput, & quæ ad stomachum attinent, aqua ductibus subicere: sin minus, pluribus hydriis perfundi: & ita moderate fricandi. quo tempore non dissoluimus oleo eam firmitatem, quæ corpori prius aduenit. Post hæc vero strigilibus non admodum obtusis diutius corpusculum detergemus, & ad ruborem perducimus. nam & roboratur, & superficies æqualis redditur. si vero etiam in eos qui cibum sumpserunt, incidamus, non omnino a frigida lauatione abstinebimus: quoniam vehementer appetimus, & quia motiones quædam ad id nos impellant: uel quia æstus ipse quodammodo simul elixauerit. ne
scio.

scio enim an quicquam hoc præstantius faciat is, qui exurit, & continenter sudoribus perfunditur. equidem sæpenumero a cœna, cum agre in somnum propter æstum delabor, in frigidam descendere consuevi: & mirabile est, quam iucundam noctem transigam. in usu tamen frigide, habenda ratio est aurium, ne frigida in eas clam influat. cum enim frigida lauatio ad omnia sit multo, quam ceteræ diætæ, utilior, quomodo meatui auditui deferuientes tantum cum noxa contingat, certe nescio.

De siccatione per arenam, Herodoti ex libro de remediis extrinsecus occurrentibus. CAP. VIII.

FOMENTVM quod ex arena adhibetur, accommodatum est asthmaticis, iis quorum pectus defluxione laborat, cœliacis, podagricis, iis qui per extensionem resoluuntur, iis qui malo sunt corporis habitu, hydropicis, & deniq; omnibus, quos diuturnus morbus vexat. omnesq; præter infantes, ad huiusce fomenti usum ferme apti sunt. tempus ad hoc idoneum est æstas, in qua etiam dies ardentissimi sunt eligendi. In ortu autem solis, in littore, in arena profunda duæ foueæ aut tres paris magnitudinis ei, qui usus sit, parandæ sunt, ut a sole calefiat. agrotus vero cibos optime fecerit: priusque inambulet, & gesserit. cumque aer sit factus calidior, arenæq; satis seruens fuerit reddita, in fouea recumbens, in arena quæ circum sit, maneat, ut ratio postulat, conuolutus, usquedum facile ferat. caput vero debet contegere, & solis radios declinare, semperq; ante oculos operimentum aliquod habere. si gura vero, in qua exardescat, esto in primis diei partibus eiusmodi, ut meridiem, in medius, ut Boream spectet. sponsia quoque aqua frigida imbuta faciei applicetur. iis vero, qui nimium patiuntur, collutio itidem offertur. si vero nec dum calfactam, aut refrigeratam carnes propter vim sudoris erumpentis senserint, id significare debebunt: nq; qui adstant, arenam propellent, eosq; educant, & in alia fouea propinqua collocabunt, in qua, ut dictum est, occultabuntur, id tertio quoque

quoque loco erit faciendum, si opus esse videatur. quæ in respectandus morbus est, itemque vires agrotantis. temporis vero additio ex iis pendet, quæ sunt dicta prius. Iam vero recumbentes occultabimus ac contegemus asthmaticos, & quorum pectus & costas defluxio vexat, itemque stomachicos, & qui malo habitu corporis sunt, & qui aqua inter cutem laborant: sedentes vero eos hydropicos, quos ascitas nominamus: sique opus sit, etiam tympanitas. ex aliis vero morbis, colicos quoque, & hepaticos, & spleneticos, & ischiadicos, & podagricos, & quorum resoluti sunt pedes, aut crura: ad finem vero hi omnes sunt toti contegendi. quippe cum relaxatio rite toti corpori adhibetur, & utilitas partes etiam morbo vacantes debet peruadere, & praesertim si frigida lauatione sint usuri. circa foueas paratae sint scenæ ex perlucidis cornibus consecræ, itemque urnæ aquæ dulcis, & folia aquæ maris, in quæ sedatis sudoribus ingrediendum est: tum exeuntes persunden di, & oleo confricandi. si vero dies tranquillus, corporaque robusta fuerint, natatione etiam utantur. a quibus abducti, abunde quiescant. sed hydropici quinque aut sex aquæ calidæ cyathos prius epotos, effundere cogendi sunt: cæteris mos suus est seruandus. alendi autem sunt ij, ut propter mala quæ in sole sunt passi, potus augeatur. numerus dierum in morbis intermittibus non sit minor, quàm quatuordecim, nec vnum & vigesimum diem excedat. at in hydropicis numerus dierum est ad rationem inanitionis ipsorum molis referendus, & subducendus. cumque utilitas post vigesimum primum diem statim nanciscatur, biduum, aut triduum intermittere conuenit: tum redire ad vsum. si vero hyberno tempore hydropem cures, cæteraque medicinae præsidia non iuvent, ægerque expectare tempus opportunum non queat, resque urgeat, ut arena administretur, neque ut ea utilitas, quam tempus accommodatum affert, & expectare liceat, tum in maritimo loco instituenta arena est: & cum æger in somnis horret, ea totus adducendus est, ut diximus: & cætera, quæ admonuimus, facienda

facienda: prosperumq; successum, qui inde futurus est, diuturnum fore sperandum est.

De insolatione, ex eodem libro. CAP. IX.

INSOLATIONES maxime necessariae sunt iis, qui refectionis & carnis accessionis egent. sol tamē nubilus est vitandus: isq; qui saepe in tranquillis regionibus obscuratur. studendum ergo est, ut hyeme, vere, & autumnō intempestivam insolationem vitemus. æstate autem propter nimium calorem debilibus cauenda est. soli vero atque igni præter cætera dorsum admovere convenit. nervi enim, qui voluntatis sunt, in eo potissimum sunt siti: quibus calescentibus totum corpus valentius redditur. caput vero aliquo operimento tegatur.

De utilitate, quæ ex igni, & carbonibus affertur, ex eodem libro. CAP. X.

FOMENTVM, quod fit ex carbonibus, adhibendum est in balnei loco, qui vngendis hominibus sit dicatus, iis qui diuturnis doloribus teneantur. partes autem corporis torreantur, donec difficulter ferre queant. Carbones sunt ex balneis sumpti, aut prius madescant. Cæterum torreri ad muros ignitos, eandem affert utilitatem. siq; placide sint calidi, eis particulae dolentes admoveantur: si nimis calidi sint, affectæ partes crudis lineis pannis sepiantur: atque ita parietibus adhærebunt.

De adustione, ex eodem. CAP. XI.

ADUSTIONIBVS utimur tum per cauteria, tum per radices, tum per medicamenta. præstantissimæ sunt quæ cauteriis administrantur: si qui sint, qui chirurgiam reformident. secundum locum tenent, quas medicamenta excitant. quæ vero per multos dies adurant, iis cicatrix non obducitur.

Ex Antyllo, de dropace, ex primo libro, qui est de remedijs extrinsecus occurrentibus. CAP. XII.

DROPAX ut malagma paratur, vsumq; cataplasmati præbet. convenit is morbis diuturnis, quibus etiā sinapismus est idoneus. & cum quis sinapismo uti velit, prius dropacem adhibet, ut corpus ad sinapi præparet:

ret. & post sinapismum quoque adhibetur, vt reliquæ morbi euellantur. Caterum dropax, si calfacere præter modum oporteat, accipere debet pyrethrum, cachri, & bitumen. si opus siccatione sit, sulphur ignem non expertum, salem, cinerem sarmentorum. si scarificare, limnesium, & euphorbium. Ungere vero locum oportet dropace prius calfacto, eaq; crassitudine id efficere, quam vires egrotatis ferre queant. atque in iis, qui sunt imbecilliores, partes pilosæ prius abradendæ sunt: in robustioribus vero, & efficaciore dropace indigebus, non abradendæ: nisi forte capiti, aut mento, aut pubi applicandus esset.

Antylli, de sinapismo, ex eodem libro. CAP. XIII.

CATAPLASMA, quod ex sinapi conficitur, efficacius est: quod in acutis morbis non admodum probatur. in seignioribus namq; naturis solum, stupidisq;, in acutis morbis, sinapi utimur. ad diuturnas vero egritudines ferme omnes, vbi aliorum remediorum vim imbecilliolem & minorem morbo cognouerimus, efficacissimus sinapismus est. sed tamen in tabidis, & colli- quatione laborantibus ex vlcere, quod iecur obfideat, sinapismum non admittimus: neque etiam in vlla alia vlceratione, quæ intimas partes vexet: siquidem ex- acuantur, & effera a sinapis acrimonia redduntur. quin etiam in cartilagineis partibus cauendus eius est vsus, vt in auribus, & summis naribus: quippe quæ exuratur, & quandoque etiam quæ carnis expertia sunt, & carti- laginea nigrescant. ceteræ vero omnes corporis partes, & morbi diuturni hoc remedio perfruuntur. Penis au- tem & vesicæ resolutiones hoc auxilio gaudent. itemq; partes omnes resolutæ. in rectum quoque intestinum resolutum glans inditur. In iis vero qui difficulter au- diunt, collyrium linimento impactum auribus impo- nitur: tum vbi sensum collyrii pars quodammodo per- ceperit, collyrio per linamentum exacto, pars melicra- to abluatur. sinapismus autē seignioribus partibus, iisq; quæ carnosæ sunt, & vi adhibita difficulter sentiunt. ter- minus autem actionis medicamenti esto, vt agrotus ve-
b hemen-

hementer doleat, caroq; nigrior reddatur, & fiat altior, quam quæ adiacet: & postquam ablotum fuerit, pustulæ leniter erumpant. ad morbos autem, & partes facile sentientes, mitius vtendum sinapi est, vt eo vtamur, donec caro fiat paulo rubicundior. ne tamē mitis ille vsus vanus sit, alio die, aut duobus sæpe erit sinapismo vtendum: vt continuus vsus, vnius robusti sinapismi uim præbeat: cuius sane continui vsus mensura est, cum partes sinapismo obductæ atque illitæ nullum doloris sensum habeant. In acutis vero morbis raro adhibemus hoc remedii genus: eoq; solum in lethargicis, & cæteris nimis in somnum propensionibus, quæ in febribus contingunt, & catocha, & perfrictione, quæ aggre fiat. eorum tamen qui in somnum sunt nimium propensi, crura sinapismo obducimus: in perfrigentibus vero, & crura, & cubitos. cæterum sinapi tenue cæteris omnibus linteis exceptis inspergatur.

Sinapismi confectio.

SINAPISMI conficiendi modus est huiusmodi. Caricas in aqua tepida pridie macerare oportet: post die vero eius diei vehementer expressas valde contundere: deinde acse sinapi, quale est Syriacum, & Aegyptiacum, capere, ac per se conterere, aquam, in qua caricæ maduerint, paulatim affundendo. nam humore perfusum melius læuigatur. tum in massas læues redigito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Fiet autem sinapismus vehemens, si duas partes sinapi vni caricarum parti addemus: mediocris vero ex paribus vtriusq; portionibus constabit: sin mitior exigatur, tertiam partem sinapi, duas caricarum commiscebimus. Linteis vero aut panno illitus adhibetur. locus vero, cui admouendus sinapismus est, prius nitro illinatur, & omnino inunctus esto: eiq; ita cataplasma adhibeatur: & supra ligetur. Vtendum vero sinapismo in sole, aut aprica domo, & potius ante balneum. certum tamen temporis spatium, quo teneatur, definiri nō potest: propterea quod alij citius, alij serius eius sensum percipiant. ergo sæpe intueri locum oportet, vtrum satis ruboris contraxerint. si

si vero lōgo spatio admotū sinapi nō agat, spongiis aqua calida imbutis, & panno in quo cataplasma est, appositus, fouendus est. postea quam vero sinapismo vsi abunde fuerimus, æger in balneum ducetur, & vt modice laxetur, totus perfundendus est: ac potius etiam partes, quibus sinapismus fuerit admotus: exq; nō vngantur. siq; ferre posse æger videatur, sustinere debet, & iterum balneum ingredi, & perfundi, ac ne tum quidem vngi. nonnullos etiam vsque in sequentem diem non vinctos fouantes lauamus. post balneum vero vltimum partes rosaceo illinimus. si vehemens sit dolor, & pustulæ eruperint: partes erunt lana aqua & rosaceo intincta obducenda: aut etiam amygdalino cum aqua. melius autem est, vt aqua sit malur succus. in iis vero, quos vehemens dolor vexat, locus malua probe decocta vel per se, vel cum pane oblinendus. vbi dolor cessarit, cerato rosaceo cum cerussa vtemur. Lethargici vero, & qui acutis morbis detinentur, lauandi sunt. cæterum quibus sinapismus adhibetur, oleo perfundimus, & idem facimus in iis, qui carnibus sunt mirum in modum delicatioribus. In quibus vero sinapismo vtimur non propter partes quæ altius resident, sed propter eas, quæ prope cutim sunt, panis læuigatus pro caricis sinapi admiscetur. Hoc etiam sciendum est, si in aceto sinapi maceretur, cataplasma obtusius: si in aqua, minus mordax fieri. qui aures sinapismo oblinunt, panno debent contrectare, aut duplicatis linteis excipere: malleolos vero oleo prius ungere, tum duplicatis linteis excipere.

De scilla.

SCILLA in mortario contusa parem sinapi vim habet, si illinatur. sed breui tempore teneatur. nam si tardaret, vlcus excitabit. ea priuatim in pectore vtemur ad eos, qui non nisi recta ceruice spirant: & ad resolutionem, cum non solum motus, sed sensus quoque est læsus. sed & nitrum, & balneum, & remedium, vt in sinapismo, administrare conuenit. olei vero perfusio morsiones, quas scilla excitat, proprie mitigat.

b 2 *De simo*

De fimo caprillo.

CAPRARVM fimus viribus sinapisimo non cedit: præsertim globuli aceto læuigati. proprie vero cōuenire ischiadicis hoc cataplasma, quippe quod sinapisimo sit efficacius, nos ipsi experientia atque vsu didicimus.

Ex Menemacho, de psilothro.

CAP. XIII.

PSILOTHRVM ex arte, quæ cultui & odortui est dicata, sumptum est. carnem in superficie vellit: id quod ex rubore, quem affert, & materia, quæ adurens est, plane patet. si tardarit, cutim vlcerat, pustulasq; excitat. eius actio minor est, quam dropacis: siquidem hoc carnem delicatam relinquit, dropax vero habitiolem, & musculosiorelem. huius porro molestus est vsus. cæterum oleosa pars a corpore abstergenda est, propterea quod non adhæresceret: * & in eius vsu multo tempore morandum esset. quocirca pedum, lotiones, ad quas psilothrum adhibetur, modice vinctas esse oportet, ne vis plane dissoluatur.

De tonsura, & deraſione.

CAP. XV.

TONDENDORVM, abradendorumq; pilorum vsus medicina accepit, euacuandi causa: estq; is ad diutinas affectiones accommodatus. In capite autem capilli erunt forſice præcidendi, tum radendi: & abrasione etiam vtendum. deraſio vero partium, in quibus capilli non sunt, purior est, & mansuetior, quam sit cutis tonsura: verum propter irrigationem & frictionem molestior est, & magis etiam in profunda coma. tonsura vero, quæ æque ac deraſio capillis caput nudat, habet nescio quid sensum tentans. quocirca in ijs, qui facile mutantur, tactu leni & mansueto vtendum est. sed cum opus est cucurbitulas etiam ad mouere, locus abradendus est, vt ipsæ possint excidere. quo sane tempore irrigatione & frictione nihil præterea fuerit opus. cæterum mitis tonsura & deraſio perspiratum parat: partesq; ad alia efficacia remedia paratas & idoneas reddit.

De peſtendis

De pectendis capillis.

CAP. XVI.

IN mulieribus quæ ornatum capillorum sanitati an-
teponunt, pro locali remedio pectere comam vicem
gerit frictionis. efficaciusq; prodest, cum caro ad cu-
iusq; capilli exortum trahatur. siq; dentes pectinum
densiores fuerint, maiore etiam vi capillos attrahent.

*Ex Herodoto, de pectenda coma, ex libro de remedijs extrinse-
cis occurrentibus.*

CAP. XVII.

NE caput pectatur primis quidem diebus, cauendū
est. neque enim necessarium est, neque utile. post vn-
ctionem vero, quæ ante cibum adhibetur, & post cly-
steris usum, si ita consueuerint, pectendum erit, donec
partes capitis nulla molestia afficiantur. si vero aliquod
symptoma extrinsecus appareat, vt dolor capitis, vt de
fluxio, quæ nuper constitit, aut exanthemata, aut san-
guis stillans, aut alia quædam mala suspicio sublit, omit-
tendum est.

Herodoti, de perfrictione, & interceptione.

CAP. XVIII.

IN quacunque morbi parte perfrictio, interce-
ptioq; & ante accessiōem, & in eius initio, adhibenda
est. Colligare ergo & intercipere partes vna, aut duabus
ante horis est accommodatum. si vero tempora suspe-
cta ignorentur, accessionesq; inuaserint, non iam ma-
gnopere harum rerum auxilio indigebimus. verunta-
men eis vtendum est. atque affectionibus quæ cum ri-
gore inuadunt, itemq; doloribus, conuulsionibus, de-
fluxionibus, sanguinis eruptionibus, palpitationibus,
singultibus, inflationibus, & vigiliis perfrictio conue-
nit. interceptio vero omnibus qui vel ex morbo, vel
ex symptomate refrigerantur, adhibetur. Perfrictio-
nes autem vasis latioribus, in quibus multum sanguinis
& spiritus est, admoveatur. ergo ad perfrictionē aptæ
sunt partes brachiorum, quæ ad alas, & ad carpum per-
tinent: crurum vero partes, quæ ad inguina, poplites,
& malleolos sunt. hoc enim pacto attractio materiæ
morbum gignentis retrahitur, & auertitur. Interceptio
vero ad poplites adhibita prodest, quippe quæ materiam
b 3 continueat,

contineat, naturalemq; calorem seruet: idq; præcipue facit, si cum vngvine admoueat. hæc autem auxilia conveniunt ijs, qui statis temporibus nervorum dolores sentiunt, cuiusmodi podagrici, & arthritici sunt: incommoda vero censeantur ijs, quibus ante accessione sudores prorumpunt, & quos accessiones cum sudore coniunctæ obsident. nam si vinculis exciperentur, eorum symptomata fierent diuturniora. Interceptionis ratio sit, ut lanæ molles in latos orbes redigantur. hisq; ab extremis manus digitis ad alas usque brachium intercipiamus: eodemq; modo ab inguinibus ad digitos usque pedum progrediemur. ac partes quidem pedis, quæ incurvæ sunt, itemq; genua pluribus lanis excipiemus, quoniam eæ partes tum extendendo, tum flectendo facile denudentur. cum alioqui carnis copia sit in eis perexigua, atque ita immoderatus refrigerentur. compressiones vero pro viribus fiant. Intercipiemus etiam particulas hoc modo. lanarum carpta extremitatibus superdamus, & vinculis laxis super excipimus, & pro viribus iterum premimus. ubi omnes partes fuerint interceptæ, pulsus est per intervalla contingendus, ne vitare vires nos lateat. quo in casu debemus etiam exteriora contemplari, ut colorem, ut respirationem, excretionem, atque decubitum. sudores vero, qui erumpunt, si ex mora fiant interceptionis, in eaq; perseverent, ac vires nihil minuantur, boni sunt iudicandi. in accessionibus vero cessandum, & interceptiones solvendæ. in iis vero, quæ calorem extremorum inuadendo augent, æstate citius expediendæ interceptiones sunt: hyeme vero diutius immorentur. Quæ autem intercepta sunt, non sunt directo exoluenda: sed partes brachiorum teneris manibus contrectantes, & ea quæ circumiecta sunt auferentes, æstate contegere togis oportet, hyeme vero manibus. nam aeri confertim expositæ refrigerantur. cæteras quoque partes exoluimus, quiete eisdem imperata: siq; fieri possit, ut unico decubitu vrantur.

De deliga-

De deligatione.

DELIGATIONES fiant ad hunc modum. lata vincula ex lana contorta, aut constricta, & coacta, aut vestes attritas capimus, extremitatibusque circumponimus, & adhibita cura, ne carnes contundantur, comprimendum obsequenter est, vt firmiter liges. quod rite procedet, si vincula & lata, & lenia fuerint. sed magis etiam constringuntur post secundam comprehensionem. neque enim caro offendetur, sed comprimetur: optima vero deligationis, quæ satis sit, mensura est, vt tota caro, quæ circum partes deligatas est, cum rubore insurgat; nosq; vasorum excitationem obseruando, iterum vehementius comprimamus, cauendo ne particulae in stuporem cadant, nosq; doloris causam afferamus. optimus autem huiusce rei terminus, est depulsio rigoris, & extremorum calor: cum scilicet inuasio se remittit. in cæteris vero, cum symptomata remittuntur.

Antylli, de suffitionibus, ex primo libro, qui est de ijs, quæ extrinsecus occurrunt. CAP. XIX.

SUFFIUNT medici mulieres, quæ ex utero suffocantur, siue uterus procidat, siue refrigeratus, siue siccatus, siue multo humore perfusus sit. Vtimur quoque suffitu in morbis comitialibus, heterocrania, capitis dolore, in recta ceruice spirantibus, in asthmaticis, in ijs, qui defluxione vexantur, & in iis, qui canina conuulsione capiuntur. In uteri vero suffocationibus, & casu, atque auersione mulieres suffiant se myrrha, aut thure, aut bdellio. si vero sedere mulier possit, in sella, qua parituri videntur, collocabimus, & totam pannis diligenter circumuallabimus, vt nulla pars nuda, præter faciem, sit. si vero sedere aut propter suffocationem, aut propter imbecillitatem non possit, suffienda erit igni sub vestibulis contexto. Vbi vulua procidit, tetrīs odoribus suffienda, vt hirudinum nidore, pennīs, aut capillis, aut lanis, aut spongijs combustis. Vel ita suffitum parabimus. coniecto in ollam nouam vino hæc inspergemus, atque ita suffitus fiet. Cum vulua refrigerata est, myrrham tritam, amomum, casiamq; adhibemus.

b 4 cum

cum exsiccata est, sampsuchum, spicam, crocumq; cum nimio est humore perfusa, acetum, pulegium, irida, thymumq;. Poculum uero ligneum in ollam conii-
cimus, quod in medio sit perforatum: poculumq; la-
bris ollæ agglutinamus aut luto figulorum, aut pasta.
in foramen uero calamum recta perforatum ponimus,
atque ita aptamus, ut nulla sit perspiratio. alteri uero
calami extremitati fistulam plumbeam aptamus, cuius
lene sit labrum. mulierē ipsam in sella ad partum eden-
dum accommodata, cuius effractum medium sit, collo-
camus: tū ignem leniter tellæ subucimus, & in sellā cala-
mum imponimus. esto uero calami tanta longitudo,
ut plumbea fistula calamo aptata sellam excedat. fistu-
lam hāc ori uulvæ admoueri iubemus, atque ita ignem
ollæ subdimus: quo incendente, vapor ex iis quæ in ol-
la sunt, elatus, & per calamum transiens in uterum per-
ueniet: circumdatur autem plumbum mansuetudinis
causa, ut ne calamus locum vellicet. Postquam satis fo-
menti adhibueris, calamo adhuc vulvæ insidente, olla
ab igni auferatur. nā si calamus subducatur, cū vapor a-
scendēs adhuc feruet, sinus muliebris exurit. In comi-
tialibus uero, ut cognoscamus utrū eo morbi genere te-
neātur, ex gagate lapide suffitus fiet: ut autē qui comate
opprimuntur, expergiscantur, ex castorio, capillis cōbu-
stis, sulfure, eboris rasura, cornu ceruino, & equina
ungula: in iis quibus altera capitis pars dolet, qui hete-
rocranici vocantur, itemq; in scotomaticis, & qui cani-
na conuulsione corripuntur, ex serpillio, hederæ fo-
lijs, mandragora, & sceniculo: in asthmaticis, & recta
cervice spirantibus ex sulfure, abrotono, hyssopo, &
menta. Quibus suffitus adhibentur, sedere debent,
pannisq; circum tegi, & ignem in medijs cruribus habe-
re: & inclinatos hianti ore spiritum attrahere. Vbi suf-
fitus adhibitus fuerit, ceteri colluendi sunt melicrato,
qui uero thoracem male affectum habent, lacte.

De elisactorn, ex eodem libro.

CAP. XX.

Iis quæ olfactu sensum excitant, utimur in uteri
strangulationibus, ut castorio aceto diluto, capillis
combustis

combustis, lanis concrematis, spongia itidem, & el-lychnio lucernæ nuper restincto, sulfure ignem non experto: quæ omnia ex igne suffiuntur: itemq; hirudinibus sumum eructantibus. Vbi vero uterus procidit, odorari debent spicam, casiam, costum, iridis folia, vnguenta odorifera. quæ etiam ad animi defectionem, & nauseam faciunt: & multo etiam magis vinum cum aliquo eorum mistû, aut acetum in quo thymum, pulegium, satureia, origanum, apiumq; immaduerint. folia quoque vitis, & rosarum conueniunt. ad dissolutionem autem virium, quæ ex defectione oritur, hæc olfactoria sunt apta, panis vstus, polenta vino madescens, pomum, pirum, melopepo. at quæ ex capitis dolore in animi defectionem cadunt, paucedanum, polium, baccas lauri, cupressi globulos, serpillum, melanthium, quod aduritur, odorari debebunt.

De abstergentibus medicamentis, quæ smegmata dicuntur, ex eodem libro. CAP. XXI.

SMEGMATA solent adhiberi, vel ut cutis superficies abstergatur, alia ut scarificetur, aperiaturq; corpus: alia ad porriginem aut scabiem, aut morbum pedicularem exterendum aut ad lendinum molestias tollendas valent. abstergent autem nitrum, aphronitrum, sal, mel, salis flos, cimolia, lomentum fabarum, fermentum hordeaceæ farinæ, fursur, cinis & communis, pumex omnis, arena. attenuant autem veratrû album tritum, alcyonium, sulfur, herba pedicularis, napy, eachry, pyrethrum, piper, limnestis, granum Gnidium, euphorbium. ad porrigines vero & scabiem, & morbum pedicularem smegmata faciunt, quæ constant ex betæ succo, ptisanæ cremore, sulphure ignem non experto, veratro, herba pediculari, testa sepiæ combusta. omnia autem smegmata corpori admouenda sunt sine unguine in linteo sicco, cum siccatum prius fuerit corpus, priusq; sudauerit.

De his, quæ sanguinem sistunt. CAP. XXII.

EORVM, quibus sanguis cohibetur, alia refrigerando, alia adstringendo alia agglutinando, alia siccando, alia

do, alia adurendo sanguinis eruptiones supprimunt ergo aqua frigida, psyllij succus, cicuta, feridis, & hebrae sanguinalis sistit refrigerando. acetum vero, oxycraton, succus portulacae, plantaginis, rhois syriaci, hypocistidos, balauftij, adstringendo: itemque galla, acacia, acresta, squama, ærugo, gypsum, cadmia, cerussa, diphryges viliū, samius alter, terra samia, electrum, rubrica leuina: & aranearum tela, & manna thuris cohibet agglutinando. & spongia noua aceto imbuta, vini fex, & aceti exsiccando. at misy & chalcitis, & atramentum sutorium, & cauterium, adurendo, & corpora congregando. initium vero a refrigerantibus & adstringentibus ducendum est, & ad extremum adhibenda sunt adurentia. Illud porro scire conuenit, aliarum partium eruptiones sanguinis postulare plurima remedia sanguinem supprimentia, eas vero, quae ab utero fluunt, quaeque in profundis partibus manent, & sunt, omnino aliter curari. nam minus parent refrigerantibus: quippe cum uterus adstringentibus praecipue delectetur. quae per os erumpunt, siccantia non admittunt, nec quae modo diximus: sed ijs quae glutinant, curantur: sed ne ijs quidem omnibus: verum imponi possunt, & quae periculo vacat. nam cerussa, gypsum, & diphryges, & cadmia veneni vim habent: quae quidem in sanguinis eruptionibus partium externarum conuenienter adhibentur.

De collyriis, ex eodem. CAP. XXIII.

QVAB collyria proprie dicuntur, ea oculis adhibentur. leuigata vero, quae communiter integra nominantur, alia apponuntur, alia imponuntur. apponuntur autem utero: imponuntur vero fistulis, & sinibus. quaeque utero adhibentur, purgationes prouocant, & fetum educunt. ea autem ex colophonia, myrrha, & brassicae radice, dictainno, & elaterio conficiuntur. Debent autem collyria longitudinis quatuor digitorum esse: eorumque figura caudae muris esse similis. sunt etiam linamentis, aut filo oblongo appendenda, ut cum temporis quod satis sit, permanserint, auelli foras queant.

collyrium

collyrium quoque cyprino unguendum. sed animaduertendum est, ne vtero inflammato, aut dolenti collyrium admoveatur. Quæ vero fistulis & sinibus induntur, ea ut agglutinentur, imponi solent. hæc autem ex melle cocto fiunt, aut ex taurino glutine, aut ex æruginè, aut are combusto. quæ fistulis induntur, ea ad callos exterendos imponimus. fiuntq; ex melle, mify, atramento sutorio, chalcitide, squama nigra, radice marrubij, cedria, & seride. hæc vero, & quæ in sinus induntur, esto longitudinis parvis fistulis, & sinibus: crassitudinis vero minoris, ne cunei instar imponantur. spongia quoque, & papyrus exsiccata ex lino inditur & in fistulas, & in sinus, exsiccandi causa, si exsiccandi sit necessitas: trahunt enim hæc ad se humorem: & ut dilatemus, aperiamusq; ora fistularum, & locum, ut collyria ingredi possint, præbeamus. Caterum collyriorum, quæ ad oculos pertinent, sylvam & materiam exponimus, ubi de madefactionibus, & cataplasmatibus, & emplasmatis verba facimus. Vere parare collyria debemus. nam æstate eorum vis evanescit, & præcipue aromatum aridorum contusorum. at hyeme etiam si arida contendantur, nihil tamen ludentur. cum humore autem contritæ inhorrescunt, neque vires remittunt, neque inter se permiscuntur. Quandoque etiã, quemadmodum in regionibus, quæ hyberna fructa rigent, medicamenta in humore trita suas vires hyeme amittunt; siquidem congelantur. sed nec etiam valde sicca medicamenta conterenda sunt: nam puluerulenta eorum pars, quæ purissima facultate est, evaporat, & in nihilum abit. sicca autem per se terenda sunt ut per tenuissimum cribum sine vi trajici cum humore queant. non tamen humor confertim affundendus est, sed paulatim, ut semper strigmentosum, & viscosum medicamentum teratur. ex quo consequetur, ut quæ injecta fuerint, inter se cohæreant. si vero totus humor affundatur, metallica residebunt, aromatica vero innatabunt, neque inter se uniri cogentur: neque sub pistillum cadent: quippe quæ præcurrant, & cum humore confugiant.

giant. aqua autem esto pluuiæ: ea namq; tenuis est, & omnia permeat. sin secus, collyrium vino excipendum erit. quæ autē ex metallicis parantur, multo tempore leuigantur: quæ ex succis, exigui temporis contritione indigent. vbi vero satis fuerint lauigata, gummi collyriis additur, vt componantur, & quia postquam siccata sint, facit, vt collyria non frangantur nullam tamen propriam facultatem oculis gummi præbet. vbi vero confecta fuerint, in æneo vase reponentur. nam quæ ad oculos pertinent, meliora ab ære fiunt at quæ ex succis constant, iis vtendum statim est: quæ vero ex metallicis conficiuntur, inueterata meliora redduntur.

Vsus collyriorum modus.

LIPPI TVDINI autem incipienti conueniunt ea, quæ ex glaucio, croco, & sarcocolla conficiuntur, idq; præsertim æstate: defluxioni vero, quæ ex rosis, quæ ex ossibus palmularum combustis, quæ ex summis oleæ colliculis constāt: vehementibus doloribus, quæ ex aslere, quæ ex amylo, quæq; babylonia uocantur. ad chemoses vero facit collyrium ex pompholyge, ex cerussa, ex nardo. ad ulcera, quæ ex thure fiunt. ad affectiones quæ inueterarint, valent acria collyria. eadem ad hebetes oculos accommodata sunt. collyriorum autem materiæ apud omnes sunt. cæterum in chemosi, & vehementibus inflammationibus infundere collyria conuenit, ne specillum contingens morbum iritet. in cæteris casibus, sublinenda sunt. verum oculus non est acie specilli tangendus, sed palpebra inferiore illita medicamentum apponendum. illitiones vero quæ per subiectionem, & quæ per eusionem adhibentur, nescio quid decori continere videntur: cæterum non sanant. nam quæ ex subiectione fiunt, oculos soluant, specillo obfistente fricando: quæ vero per eusionem admoventur, palpebris callos obducunt. quæ liquidæ vocantur, vtilis sunt ad hebetudines, & incipientes suffusiones, fiuntq; ex attico melle, opobalsamo, selle, & præsertim hyenæ: si id non sit, viperæ, aut

ut aquila, aut uulturis, aut perdicis: aut gallorum al-
porum, aut coracinorum piscium. quādoque fixniculi
succū capiunt, aut oleū quod ob uetustatē sit pertenuē,
& solutū: aut liquorem cyrenaicum; aut cinnamomū,
aut semē eius quod besafa dicitur, quod nos agrellē ef-
se rutam existimamus. Humidæ poro attenuare, calfa-
cere, & purgare possunt. omnia autem medicamenta
oculorum, & præcipue liquida, si accommodate admo-
ueri debeant, non pleno capite, & molliri aluo adhiben-
da sunt. quod præsertim in liquidis obseruandum est,
idq; in puro aëre, austrino, sub dio. nam spirante No-
to, & cælo nubilo, aut humido; aut frigido, & con-
densato inutiliter admoventur. Idem usu uenit in cæte-
ris collyriis quæ ad acumen uisus pertinent: itemq; in
aliis omnibus quæ ad lippitudinem faciunt, eadem aëris
obseruatio seruanda est: nisi fortasse quispiam sic ur-
geatur, ut eis utatur. quo casu & raro, & paucis uti
debebit.

De pastillis, ex eodem libro.

C A P. XXIIII.

PASTILLORVM sunt tria genera: quorum
vnum potui datur, alterum in aluum conicitur, ter-
tium illinitur. de pastillis vero qui potui dantur, tum
dicemus, cum de iis qui ægrotis offeruntur, verba a
nobis fient: de cæteris nunc instituta est oratio. Eo-
rum ergo qui induntur, alii obtundunt, alii adstrin-
gunt, alii aduunt. iis qui obtundunt, utimur in iis,
quibus per infernas partes acria excernuntur, & quæ
intestinum omnino mordeant. eorum materiæ sunt
amylum, samius aster, pompholyx, gummi, traga-
cantha, dulcis radicis succus; opiū, manna, bdellium.
hi pastilli triti cum cremore ptisanæ; aut etiam cum pol-
line, aut cremore furfuris, aut lentium decocto iniicien-
di sunt. Adstringētibus vero utimur, in quibus fluxum
immoderatum sistere studemus: & in quibus roborare
intestinum volumus. horum materia est alumen, aca-
cia, hypocystis, rhus syriacus, balauustum, cenanthe,
galla, malicorium, myrtus. induntur hi cum succo ro-
sarum, aut lenticularum, aut plantaginis. Aduētium
usus

usus est in depascentibus vlceribus . fiunt illi ex sanda-
 racha, calce uiua, squama æris, charta combusta; & c-
 teris huius generis . sunt autem imponendi pastilli hu-
 iusmodi, postquam ægroti comederint, & biberint
 ne stomachus ab exhalatione feriatur . præterea ante-
 quam indantur, clyster ex muria imponendus est: vt
 vlceribus prius absterfis, pastilli indantur: quippe qu-
 eo modo efficaciores sint futuri. ceterum quos iniecit
 ri sumus, in vasculum coniectos plurimū agitare oportet:
 & ita indere, ne medicamentum in fundo vasis sub-
 fidat. vbi autem canaliculum ano imposuerimus, ex-
 primere debemus, & vertere eodem in loco: ne si for-
 te ulcere obsideatur ea pars, medicamentum concidat.
 pastilli vero qui illinuntur, parem vim habent cum ijs,
 qui infunduntur . nam alij adstringunt, vt is qui ad An-
 dronem auctorem refertur: itemq; is, qui a Polyida est
 confectus, & croceus, & fūluus: qui ex lanis sordidis
 fiunt . tales etiam sunt, qui ex halicacabo constant: va-
 lentq; ad exanthemata, herpetas, ignem sacrum, inter-
 trigines, sanguinis eruptiones, & vlcera fluentia . alij
 hebetant, & ad epinyctidas, carbunculos, & vlcera ma-
 ligna faciunt.

De pefsis, ex eodem libro.

CAP. XXV.

P E S S I vtero soli admoventur . eorum tres sunt
 differentia: alij namq; molliunt, adstringunt alij, alij
 denique aperiunt . Mollientibus ad vteri inflammatio-
 nes, exulcerationes, perfrictiones, strangulatus, auer-
 siones, & inflationes vtimur . fiunt autem ex cera Tyr-
 rhénica, cyprino, fusino, pinguedine anseris, aut
 gallinæ, butyro insulso, resina deusta, medulla cerui-
 na, scænogreco, & similibus . Aperientes viles sunt,
 cum purgationem suppressam prouocare volumus, aut
 conuiuentem, compressamue vuluam emendare: hiq;
 ex melle, artemisia, dictamno, brassica, dulcis radice
 succo, ruta, & scammonia . Adstringentium usus con-
 trarius est aperiuntibus . nam fluorem muliebrem cohi-
 bent, & vterum suspensum contrahunt, & prolapsum
 reprimunt . ceterum materiam adstringentium supra
 com-

comprehendimus, cum de collyrijs, & pastillis loqueremur. pessi crassitudo instar strigmenti, & paulo spissior facienda est. deinde lana tortili linamento similis duplicata medicamento tineta in os uulue indenda est sic, ut stuppam oblongam alligatam habeat: quo facile pessus extrahatur.

De medicamentis, quæ infunduntur.

CAP. XXVI.

V T I M V R iis; quæ infunduntur, proprie in vtero per specillum, quod infundendo in ipsum liquori accommodatum est, quod *μντρεχούρν* vocant: in sinu vero, qui ante vterum est, per follem. Id vero quod infunditur & in sinum, & in vterum, est eiusdem generis. potest autem infusio mollire, adstringere, calfacere, inflationes discutere, dolores mitigare: quæ omnia pro materia, ex qua constat, solet efficere. debet autem liquida esse, aut oleo paulo crassior.

De vnguinibus ex eodem libro. CAP. XXVII.

V N G V I N I B V S vtimur in ijs partibus corporis, in quibus neque madefactioni, neque cataplasmatibus est locus: vt in palpebris, auribus, summo naso, & tota facie: siquidē a cataplasmatibus grauatur, & a madefactionibus defluentibus læditur. eadē quoque admoventur iis partibus, quæ multum mouentur, cū in eis cataplasmata consistere non queant, & madefactionibus vti non possimus. Præterea inungimus feruidas inflammationes, & quæ naturam erysipelatis referunt: quæq; & a cataplasmatibus, & a madefactionibus iritantur. exulcerationes quoque quæ in summa cute sunt, & desquamatas inungimus: quippe quæ a cataplasmatibus, & madefactionibus aggrauentur. itemq; sugillata, & laxos tumores, & alia permulta inungimus.

Materia vnguinum ad frontem, & oculos fluentes accommodatorum.

E X leuibus vnguinibus est album oui vel per se, vel cum rosaceo, vel cum vino adstringenti, vel cum sitania farina. valentius fit ex ouo cum manna, aut cum gummi. magis etiam colla aqua feruenti resoluta: & cochleæ

chlex albæ cum testis cōtritæ, exq; vel per se, vel cum ouo. Crocus quoque cum uino illitus mitigat. & magis etiam glaucium ex uino. præstantissimum est, quod ex Lemnio sigillo, & aceto, aut succo herbæ perdicii cōficitur. acacia itidem sulua cum uino similiter iuuat. Ex his quedam tensam frontis & temporum cutim faciunt, & idcirco vasa comprimunt, & ad sanguinis defluxionem amoliendam ualent; alia uero una cum protensione sua adstrictione uasa adstringunt.

Vnguiua faciei.

EXANTHEMATA, quæ in facie nascuntur, ouo cum cerussa, aut Lycio cum amurei superficie tenus decocto illinuntur. facit hoc etiam ad fissa labia. suffusiones vero succo thapsiæ illinendæ sunt, aut hyssopo viridi. faciem uero maculatam prius fouere debemus thymo, autatureia, aut origano in linteum rarum coniectis, & aqua calida decoctis, & floribus impositis ita illinere.

Vnguen aurium quæ inflammatione obsideantur.

AURES inflammate, ac præcipue ex plaga, colla cum aqua, aut myrrha cum uino, aut manna cum uino illinuntur. Exanthemata uero capitis, postquam dera sum caput fuerit, cimolia cum aceto, aut betæ succo oblinimus: quæ humidiora sunt, cedria: quæ glutinosas sanies excernunt, amygdalino vngimus: quæ nasum & nares obsident, vnguine quod ex alumine myrrha, & aloe constat, curantur. erysipelati uero glaucium, vel succum plantaginis, vel herbæ sanguinalis, aut lentisci, aut cicutæ, aut acaciæ, aut hypocystidos adhibemus. sed suillum fel ad erysipelata est omnium accommodatissimum. humida uero pinguibus, ut seuo, butyro, Cera Tyrrhenica cū rosaceo oblinimus. pudenda uero valde adstringentibus, & attenuantibus, ut melle cum squama aris, aut aloe cum uino multo: sed melius est brathy aloe inspergere, atque illinere. intumescetes uero partes in hydropicis, aut alijs generibus morborum, cimolia cum aceto, aut cum fece vini liquida, aut ipsa fece vngimus. Corpora uero præpingua

guia sunt tota melle, cui sal admixtus sit, illinenda. fed-
 melius est in eiusmodi corporibus, ut calami rore utra-
 mur. Myrmecia vero heliotropij, aut chelidonti, aut
 bathrachii succo inunguntur. Epinyctidas vero liquo-
 re cyrenaico, aut parthico cum vino dulci, aut calce
 uiua cum oleo, aut coriandri succo illinimus. Vermes
 concretos coagulum * leporis, aut alterius cuiusvis
 animalis illitum educit. scabie obsessas partes cardamo-
 cum aceto illinimus. ad ambusta vero, ne pustulae ex-
 citentur, myrrha ex vino laeuigata valet. ad idem fa-
 cit alumen scissile ex aceto, & lixiuio: & calx uiua ex
 aqua. Vnguium quoque reduuias alumen liquidum il-
 litum mire iuuat. Perniones nasci non sinit thus, &
 alumen, & seuum suillum illitum. Ad scabiei mole-
 stias, & pruritus facit herba pedicularis cum uiuo sulfu-
 re, & aceto. ad tumidas eminentias alterci succus valet:
 ad eminentias vero, quæ in ano & pudendis sunt, alu-
 men scissile, cum myrrha stracte, & atramento suto-
 rio facit.

De malazmatis, ex eodem libro.

MALAGMATVM tres sunt maxime differen-
 tiæ. alia enim ex quibusdam siccis, radicibus inquam,
 herbis, & seminibus fiunt: alia ex metallicis, aut ijs,
 quæ metallicis proportionem respondent: alia ex succis,
 seuo, lachrymis, & quæ * coniuncte molliuntur.
 quæ autem ex siccis conficiuntur, coctione nunquam
 egent, sed solum liquefactione. in hoc genera sicca sunt
 liquabilibus affundenda, quoniam radices, & herbe de-
 coquendo frigerentur. si vero exigua portio aridorum
 imponatur, cætera erunt prius decoquenda, & cum ea
 satis cocta fuerint, ab igni detrahentur, & sicca adiicien-
 tur. Quæ vero ex metallicis & liquabilibus fiunt, quo
 modo paranda sint, tum exposuimus, cum de empla-
 stris loqueremur. Cæterum quæ ex siccis constant,
 hypochondriis, & omnibus mediis partibus communi-
 ter, & præcipue stomacho imbecillo, aut non appeten-
 ti, aut non concoquenti, aut flatus pleno conueniunt,
 ut quæ ex seminibus, quæ ex fertula campana, quæq;

c ex

ex sampfucho constant. defluxione vero laboranti aut affluanti, quæ ex ænanthe, quæ ex alumine, quæ ex omphacio fiunt. Lieni vero & iecori conueniunt ex quæ ex myrobalano, ex ammoniaco, ex visco, ex aceto, ex calce, ex cardamomo, ex nitro, ex radicibus cappatis conficiuntur. Pectori & sanguinis refectionibus adstringentia sunt idonea, ut quæ ex alumine, ex ænanthe, ex ialicibus, ex bitumine parantur. ad tabes facit, quod ex baccis lauri, quod ex marrubio, quod ex cardamomo, quodque ex lixiua fit: quæ etiam ichthydis conueniunt. at capiti, quod ex baccis lauri, quodque ex cachrye constat. Hæc autem exempli causa dicta sint quoniam alibi, quæ facultates sint malagmatum ad singulas res accommodatorum, explicatum est. Quæ ex adipe & cera fiunt, præcipue in neruis & articulis obduratis utimur. & horum descriptiones apud omnes sunt uulgatæ. ijs denique, quæ ex materia metallica parantur, artubus obduratis, & digestionem per halitum indigentibus adhibentur.

De acopis, ex eodem libro.

CAP. XXIX.

ACOPORVM commodus est usus, vel in ijs qui permanente & assidente impinguatione indigent, cum madefactiones propter earum defluxum, nihil magnopere possint: vel in ijs, quibus, propterea quod morbi inueterarint, madefactiones minime sunt idoneæ. in quo genere sic post madefactiones acopa adhibentur, sicut etiam malagmata post cerata. Acoporum sunt tres differentie: calefaciunt, molliunt, cutim scarificant. calefacientibus in acutis morbis utimur, ubi neruos læsum in suspicio est: vel cum extrema refrigerata sint ita, ut difficulter cal fieri queant: vel cum sudores cum perfrictione ægrum vexant. Mollientibus vero in morbis diutinis. Scarificantium usus est in diuturnis morbis, qui difficulter amouentur. segniores sunt, in quibus etiam sinapismum commendamus. Materiam vero scarificantem, & calefacientem tum sumus persecuti, cum de madefactionibus, & emplastris disseruimus.

De ijs

De iis, quæ sternutamenta excitant.

CAP. XXX.

STERNUTAMENTA excitantibus utimur, vel ut eos qui nimia propensione in somnum detinentur, excitare festinemus, vel ut mentem desipientem ad statum redigamus, vel ut foetum, aut secundas expellamus, vel ut aculeos, qui in pectore latent, in aspectum adducamus, vel ut vertiginem sedemus, vel ut aliquid expellamus, quod in aures conciderit, vel ut diuturnam affectionem, quæ in capite resideat, amoliamur, & discutiamus: vel ut spiritum prolapsum siue in parte, siue in toto corpore erigamus, & roboremus, ut in resolutione, in morbo attonito, & morbo comitiali. Excitat autem sternutamenta castoreum leuigatum. penna madefacienda est, & ea castoreum excipiendum, ac in nares indendum. & postquam pennam in naribus uersaris, nares comprimendæ sunt. si maiore uti velimus, castoreo piper addemus. si etiam vehementiore, struthium pyrethro, aut vuam taminiam piperi admiscebimus: in quo casu piper album adhibendum est. sinapi vero non est accommodatum, quoniam caput replet. præterea iis, qui dicto audientes esse possunt, imperandum est, ut spiritum intro attrahant, & mansuetum lumen, aut ignem, aut solem aduersum intueantur. Melius est etiam, ut ægrotis supinis, & sursum uersis recumbentibus quam sedentibus, sternutamentum excitans medicamentum imponamus: cumq; sumpserrint, deambulent, si modo possint, sursumq; respiciant. quiq; lauari possunt, lauentur ita, ut caput large perfundatur. In caro, & cataphora, & singultu tempus accommodatum est, ut festinemus. Idem est, cum secundas, aut infantem mortuum expellere oporteat. ne sit autem sternutamentum inefficax: sed & ubi exciderint iam medicamenta, quæ abigendo foetui prius sumpta fuerint, vel etiam infusus, ita sternutamentum ciens medicamentum admoveatur. Idem quoque tempus in alijs obseruandum est, & item in iis, quæ in aures exciderunt. at in febribus tempus est commodum, cum febris se remittit: in morbis diuturnis, in diebus inter-

C 2 mitentibus.

mittentibus. ij vero qui præsidiorum materiam persequuntur, ut uenæ sectionis, purgationis, clysteris, vomitus, & localium, & maiorum, ut cucurbitulæ, articularum sectionis, hirudinum, sinapismiq; ea quæ sternutamenta cient, adhibere postremo loco debent.

De medicamentis, quæ insparguntur: quæ empasmata vocantur, ex eodem libro. CAP. XXXI.

EMPLASMATA, cataplasinata, & diaplasmata differunt. emplasmata enim sunt, quæ, ut immoderati sudores, aut alia per halitum digestio cohibeatur, aut ut cutis extremitas scarificetur, aut pruritu tentetur, adhibentur. cataplasmata autem dicuntur, quæ ulceribus superdantur: diaplasmata vero, quæ ad suauem odorem cuti conciliandum, aut toti corpori tribuendum, aut partibus, ut alis, & feminibus, accommodata sunt. Ergo cum sudores, aut digestio per halitum infestant, utendum est cerussa trita, aut gypso, aut argenti spuma; myrto sicca læuigata, malicorio, rhoe syriaco, sorbis liccis tritis, polentis, amylo, polline, galla acerba, acacia. ut autem pruritus & scarificationem excitemus, eos, quibus empasmata fuerint admouenda, in sole sicca frictione confricamus; & prius laxamus sensim exercentes: tum empasmata adhibemus. atque hydropicos quidem arena, fece vini vsta, cimolia, gypso, nitro, saleq; ischiadicos, recta solum ceruice spirantes, & diuturnis capitis morbis oppressos, sulfure, sinape, nasturtio, cachrye, pyrethro, pipere, & nitro oblinimus.

De cataplasmatibus ex eodem libro. CAP. XXXII.

EX Cataplasmatibus alia sordidis vlceribus cōueniūt, & ad ea purganda sunt accommodata, ut æs combustum, eruum læuigatum, aristolochia longa, panax, cadmia, & diphryges: alia comprimunt carnes excrecentes. Comprimunt autem placide ærugo, squama: magis vero calx, sex: vehementer vero misy, chalcitis, atramentum sutorium, elaterium. conchule vero combustæ adhibentur, ut morsus ab vlceribus excitatos mitigent.

figent. pinus vero & spina Aegyptia & cinis femoribus insparguntur.

De diaphasmatis, ex eodem libro.

CAP. XXXIII.

DIAPASMATA sunt cerussa, iris, terra selinussa, myrtus sicca læuigata, lauri baccae aridae, manna, spica, folium, amomum, iunci odorati flos aridus.

De perunctionibus, ex eodem libro.

CAP. XXXIII.

PERUNCTIONIBVS utimur in iis meatibus, qui sensu percipiuntur: in quos medicamenta ad strigmenti crassitudinem indimus, ut in os, in nares, in aures, in sedem, in meatum urine. Horum vis est aut exsiccans, aut humectans, aut adstringens, aut incidens, aut soluens, aut densans, aut læuigans, aut sistens, aut molliens, aut dolorem leniens. ac siccantibus quidem utimur, in aphthis oris, & cæteris humidis ulceribus. eodemq; modo si in naribus, aut aliis meatibus humida ulcera, & saniem emittentia sint. huius generis sunt iris trita, cum melle illita, linteum nouum combustum, pastillus ex hirudinibus concrematis, amurca olei, fex vini combusta, & vino, aut aqua resoluta. Humide vero perunctiones siccis & carbonum naturam imitantibus ulceribus conueniunt: qualia præcipue in auribus, & naribus oriuntur. Humectantur autem perunctiones, cum ex succis humectantibus parantur: quorum sylvam, cum de madefactionibus loqueremur, demonstrauimus. sed uitandum est, ne succos huiusmodi capiamus, in quibus aliqua vis corrumpendi insit: siquidem tales adhibiti non solum ori, sed cæteris etiam meatibus sensibilibus nocent. Quæ adstringunt, ulceribus oris depascentibus, & gingiuarum madoribus, & affectionibus herpetis naturam referentibus, itemq; consilii, & vix laxationibus, & arteriæ defluxionibus accommodantur. adstringentium uero materia, tum simplicium, tum compositorum est omnibus perspicua. in his est id, quod ex moris conficitur: quodq; ex capitulis punici mali constat: & anthera, aut confectio, quæ ex rosis paratur. Læuigantium usus est in arteria exsiccata, aut quæ asperitatem contraxerit, in uoce rau-

e 3 ca, in

ca, in gurgulione, in tōsillis occlusis. ex eo genere est tragacantha, gummi, nux pinea, uua passa dulcis, mel crudum, faba fresa cum melle: dulcis radice succus, confectio ex papaueris capitibus, quæ ex uino scybelite sit facta. Incidentibus, & secantibus utimur in anginis, cum ea, quæ nos uexant, & quæ inflant, quæ ad guttur, & os pertinent, attenuare studemus. hoc uero genere continetur nitrum cum melle, sinapis in succum redacta, succus brassicæ, semen rutæ syluestris, pyrethrum, cardamomum cum melle. ijs uero, quæ densare possunt, utimur ad ea, ad quæ siccantia diximus accommodari. huiusmodi autem sunt quæ refrigerant. Quæ uero mollire pollicentur, eisdem, quibus etiam humectantes, conueniunt.

De medicamentis ad aures accommodatis, ex eodem libro. CAP. XXXV.

MEDICAMENTORVM, quæ auribus conueniunt, alia ad dolores sedandos, alia ad ulcera, alia ad aures purulentas, alia ad sonitus accommodata sunt. opium papaueris lacte, aut aqua resolutum doloribus prodest. ad idem facit mandragore & cucurbitæ succus, & oleum, in quo blata animal sit incoctum, aut aselli, qui sub hydrijs nascuntur, aut terræ vermes: itemque pinguedo phocæ, delphini; & butyrum, & animalium medullæ: sandaracha ex melle, amygdalinum; & rosaceum, & irinum, & garus. alumen quoque cum melle, & cedria, & pastillus qui Heræ dicitur. Acoribus uero purulentis utile est lentiscinum, terebinthina, tetrapharmacum resolutum, confectio ex adipibus, & quæ ex cadmia constat, si resoluantur. Ad ulcera uero, quæ in auribus sunt, adhibeatur etiam oleum, in quo senecta serpentis sit incocta, aut cuminum Aethiopicum. myrrha, uero aut thus, aut veratrum nigrum, aut castoreum cum passo leuigata, & instillata sonitus persanant.

De ijs, quæ dentibus conueniunt, ex eodem libro.

CAP. XXXVI.

QVÆ dentibus adhibentur, partim concussis, partim erosis, partim dolentibus, partim denigratis conueniunt.

ueniunt. stomatica igitur, & perunctiones, vt confectio ex moris, aut quæ ex rosas fit, aut anthera, concussos dentes siliunt: idemq; faciunt diphryges, æs, squama cum melle, si dentes eis confricentur. galla quoque nigra aceto incocta ita, vt quarta pars relinquatur, prodest, vt eo decocto dentes laborantes colluantur. liquidum etiam alumen idem præstat. Iam & piper in loco inani dentis dolentis impositum, dolorem mitigat. eundem lenit galbanum illitum: & cera cum masticulo thure: & acetum, si os eo colluatur, & carice pingues, & allium, & myrrha incocta. Ne vero nigri fiant, aut corrodantur, ea inegmata, quæ ad dentes accommodata dicuntur, faciunt: ex quo genere est sal cum pulegio, aut cornu ceruino, aut sepiæ testa, aut ouorum lauigata putamina.

De ingressu in oleum, ex Herodoti libro de remedijs extrinsecus occurrentibus. CAP. XXXVII.

D E S C E N S V S in solium ex oleo cõueniunt ijs, qui diuturnis febribus cum perfriktione conflitantur. ijsq; qui lassitudine fuerunt oppressi: & ijs, quibus, dum febris iactantur, dolent nerui, qui ossibus sunt admoti. tempus, omne accommodatum est, omnisq; ætas, sed magis senilis. atque in symptomatis cum febris coniunctis apti sunt huiusmodi ingressus in declinatione. in quaritanis vero febribus, etiam in statu particularia vero tempora sunt, vt in remissionibus in omnibus conueniant. in conuulsis vero, & dolentibus, & vrinæ suppressione, vt festinemus. cæterum quinta olei pars calfacienda est: reliquum in balnei solijs sit. nam quod in balneis est, neque satis calidum redditur, neque totum rite ad ignem calefieret: siquidem ad secundum vsum inutile redderetur: quandoquidem nidorosum fieret. solium vero, in quo oleum sit, ad proportionem egrotantis magnum esse debet. Locetur autem in tentorio, aut domo ex omni parte inclusus. esto autem in sella: super qua endromis ponatur perforata per interualla quaternum digitorum: cuius initia consuta sint lignis quadratis oblongis. id quod facimus, quia ægroti

qui carnis mole sunt onusti, non facile a folio auferantur. dilabuntur enim gestantium manus. quod si cauendum sit, ne fiat, manibus tenaciter apprehendenda sunt corpora: quæ res carnes tenues & imbecillas contundit. præterea decubitus in nudo folio difficilè actionem tum sua duritia, tum vero seruore efficit. æs enim vehementius incalescit. quam etiam ob rem iubemus, vt spongas substernant, vt ad mollia corpora ægroti adnitantur. foramina vero adhibentur, vt postquam fuerint deportati, oleū defluat. Ergo constitutus æger in sella, caroq; reddita æqualis per mollem & moderatam frictionem fuerit. reuolutis autem lignis in oleum rite imponatur. reuoluantur vero in contrarium ligna, vsque dum ægrum in subiectis spongijs statuunt: parsq; ad caput spectans, esto sublimior. prima autem olei oblatio mitis esto. vbi paululum immorati homines in humore quieto fuerint, oleum, per se agitent: quiq; adstant, conuenienter rationi eosdem perfundāt. sed non est ignorandum, & multum & præter animi sententiam ex eo motu calorem excitari. si uero seruidiore temperie indigeant, calidius oleum erit affundendum. infusio vero ad pedes, & ad solium fieri debet. præterea qui caput perspergit, immergendus est, sed sponsa mollis ante oculos admoueatur. Temporis mensura definienda est in iis, qui solutionis causa descendunt in oleum, vt vel rigorem, vel febrim, vel inflationes soluant: & in iis, qui alimentū male distribuunt. in principio enim, ut corporis raritate in facie madidum vaporem capiant: postea vero, vt longiore tempore immorentur. Præterea sciendum est, ex hoc ingressu in solium multos sudores, atque adeo plures, quam in balneis excitari. quocirca uires omnium nobis scopi erunt propositi: cum quibus sudorum etiam, qui excernendi erunt, habenda est ratio. si vero doloris, aut conuulsionis, aut vrinæ suppressionis causa in solium ex oleo descendant, non modo uires, sed etiam eorum quæ infestant, elationem, aut diminutionem considerare cōuenit. Vbi autem e folio decreuerimus hominem educere,

educere, ligna deuoluimus, & eum auferimus. cumq; in sella fuerit locatus, spongiis calidis compressis, tum linteis obductum efferimus: faciem uero aqua lacteo tepore perfundimus: siq; ob exolutionem fiat, etiam frigida. his cōfectis eum in tentorium deferre celeriter oportet: aut in eundem locum traducere, in quo fuerat prius. etenim in puro, temperatoq; aëre quamprimum eum statuere necesse est, eandemq; diligentiam, & curam, quam iis deberi diximus, quos animi defectio premit, adhibere. Eos autem, qui morbis per circuitus redeuntibus tenentur, alternis diebus, qui uero ob aliquod symptoma urgens hoc præsidio utuntur, singulis diebus in solium demittemus.

De infessu in solio, ex hydrelæo, ab eodem libro.

CAP. XXXVIII.

SI debiles sint, qui in hydrelæum se demittunt, endromide amicti ingrediantur: si robusti, etiam sine veste id faciant. Oleum autem cum aqua diligenter miscendum est: nec minus, quam sexta pars esse debet. qui uero lassitudinis, aut diurni laboris causa in hydrelæum descendunt, in secunda balnei domo multum temporis insidere in solio debent.

De marinis, ex eodem libro.

CAP. XXXIX.

DE INCEPS sequitur, ut de marinis dicendum esse videatur. hæ namq; medicamentosa qualitate sunt præditæ, & ad multas affectiones valent. mordent hæ carnem, & extremitatem cutis vellicant, suaq; densatione, ac siccitate humorem, qui nimius redundat in corpore, exhibunt, atque consumunt. quam ob rem utiles sunt ijs, qui articuli defluxione laborant. esto autem hæ tepidæ ad summum, ut in eis immorari ægroti diutius possint. nam maior caliditas citius, quam par est, vires soluit. natationes uero in eisdem fiant, ut prædictæ utilitates capiantur. Cum uero sint utiles ijs, quorum artus defluxione tentantur, & quorum male affecti sunt nervi, eodem sunt incommodæ morbis vesicæ, aut ulceribus: & item exanthematis, quæ per superficiem erumpunt. optimum est, ut post earum usum, balneo utantur.

tur. sin minus, aqua dulci omnino perspergantur. nam marinæ humor in corpore relictus crassefcit, & cum summa molestia aeris attractionibus, quæ sunt, assidet. natationibus vero in mari vtantur ij, qui frigida, quicq; calida lauantur. post quos, omnes ij, qui oleo se vnxe rint, vt totam eam humiditatem, quæ corpori adhæsit, abluant, & abstergant, eradantur. quoniam vero sæpe numero affectiones exigunt multarum aquarum experientiam, optimum fuerit, si vtendum sit calidis & frigidis, vt ab aquis thermarum, quæ marinas etiam præcedant, initium ducamus.

De sudorem euocantibus, ex eodem libro.

C A P.

X L.

QVAB sudorem euocant non solum ijs vaporibus, quos ex se calidos, siccosq; mittunt, vtilitatem afferunt, (huius enim causa idem faciunt, quæ ad illorum imitationem excogitantur) sed quadam etiam propria eorum facultate. etenim tenues, euaporantesq; exhalationes in puro & vndique aperto aere perlata morborum sobolem in corporibus eliquant, & reliquum carnis condensant, & totam corporis molem calfaciunt. eadem res spiritum firmat, siq; aliquid in eo crassum & perhumidum fuerit, excernit, simulq; humorem qui in capite insedit, consumit. Vt plurimum vero contrariâ vim aquis sponte nascentibus id habet. est autem ijs accommodatum, qui caput dolent, quicque scotomatici sunt, & qui difficulter audiunt, & quos aurium sonitus vrgent: itemq; oculis suffusis; & stomachi madoribus, & defluxionibus: & exanthematis in cute efflorescentibus: malo etiam corporis habitui, & regio morbo inueterato: ijs itidem, qui & multam & segnem carnem acceruarunt. morbos quoque incurabiles sanat. nam hydropem, quem catasarca vocant, nullo alio præsidio vtentem, emendat, & corrigit. idem iuuat eos, quos ascitas nominamus. Qui permanentibus, diuturnisq; morbis tenentur, post accessiones vt sudorem euocantibus debent. qui vero prædictorum morborum causa experiuntur, statim nulla mora interposita vtantur. Neque enim

enim in partibus male affectis licet fluxum intueri, cum inanitiones ex toto corpore aequaliter fiant: siquidem humores ex omnibus partibus expelluntur, caroq; humiditates emittens, cum quadam densa compressione siccatur, vt ne id quidem quod sibi infundi possit, excipiat: * Post exudationes alij in balneas & marinas nationes se demittant, alij solis natationibus contenti sint: alij calida, aut frigida aqua perfundantur. Ordo autem, qui in ijs vtendis seruandus est, similis sit ei, quē in aquis perscripsimus. Quæ vero ad imitationem eorum, quæ suapte natura sudorem euocant, excogitantur fomentaciunculae, quæ multo minorem vtilitatem, quam pollicentur, afferant, cum casus vrget, adhibeantur.

Galenus, de remedijs metasynergeticis. CAP. XLI.

IN omnibus diutissime inueteratis morbis, cum cætera auxilia nihil profecerint, omnes fere ea remedia, quæ methodici metasynergetica nominant, adhibere cōsueuerunt. Ego vero, vbi intemperies quædam humida & frigida aut per se ipsa in partibus affectis inest, aut propter huiusmodi humorum frigiditatem fuerit exorta, medicamenta ex sinape, & thapsia, atque ex similibus adhibeo. ad siccas vero & calidas non vtor. Cæterum qui dignoscere affectiones non possunt, ad eiusmodi medicamenta, velut ad sacram, vt aiunt, anchoram consurgunt: & sæpe id quod opus est, efficiunt: quod plerisque homines eiusmodi affectiones ob malā, & vitiatam victus rationem infestent.

Quæ ruborem inducunt. CAP. XLII.

NASTVRTII semen coxendicum, capitisq; dolores, & cætera omnia, quibus rubore opus est, excalfacit æque ac sinapis. eodemq; modo helenij radix. eaque cōtinuis articulorum lapsibus, qui ex humore procedunt, opitulatur. Fimo autem columbarum syluestrium

strium frequentissime vtor . eo etiam cum semine sinapis contuso , & cribrato pro sinapi vtor in ischiade, hemicrania, tenebrosos & terrificis imaginationibus, cephalæa, laterum, scapularum, tendinum, lumborumq; doloribus diuturnis . Iam vero facit etiam ad renum vitia, & ad colicas affectiones, & ad pedum, articulorumq; dolores, cum nondum callum obduxerint.

FINIS LIBRI DECIMI.

413

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER VNDECIMVS.

*Ex Dioscoride, de simplicium medicamentorum facultate
per ordinem literarum ab A, usque M. &
eorundem apparatus.*

BROTENV quod foemina di-
citur, arboris specie frutex est, sub
candidus, folijs circum ramulos
minutim incisus ad seriphi modū:
florum plenus, corymbis in sum-
mo auri fulgore comātibus. quod
aestate natum est, id gustui amarū
est. tale autem Siculum videtur es-

se. alterum vero mas vocatur: estq; sarmentosum, fo-
lia habet tenuia, vt absinthium. plurimum in Cappado-
cia, Galatia, & Hierapoli Syriae nascitur.

Agallochum lignum est, quod ex India atque Ara-
bia aduehitur thya ligno simile. estq; odoratum, cum
amaritudine quadam gustum adstringens. cortex corii
similitudinem habet: estq; versicolor.

Agaricum fertur radix laserpitio similis: non densa
superficie, sicut laserpitium: sed tota rara. eius alterum
mas, alterum foemina. praestat autem foemina rectas in-
tus habens diuisiones. masculum vero rotundum est,
& vndique concretum. vtrique gustus in initio dulce-
scens, mox vbi diffunditur, amarus. Nascitur etiam in
Galatia Asia, & in Cilicia in arboribus: sed friabile, &
nfirmum.

Age

Ageratum frutex est surculosus, duorum palmorum longitudine, humilis, simplex: origano valde similis. umbellam habens, in qua maxime bullæ aureæ sunt. elichryso minor.

Anchusa, quam alij calyca, alij onocleam vocant, folia habet lactucæ, cuius acuta sint folia, similia, hirsuta, aspera, magna, multa: vndique ab radice per terrâ sparsa, spinosaq;: radix est digiti crassitudine. sanguinei coloris æstate prouenit, manusq; inficit. nascitur autem lato solo.

Est & alia, quam Alcibiadium, aut Onocholes vocauerunt. differt hæc à superiore, quod minora folia habeat. æque autem est aspera, ramulosq; habet exiles, in quibus flos est purpureus, aut puniceus: radices rubras, oblongas, & per mensem sanguineo quodam succo fluctes. nascitur autem solo arenoso.

Quinetiam alia anchusa est, quæ lycopsis nominatur, huic adsimilis. habet autem fructum puniceū, quem si quis commanducatum in os serpentis inspuerit, eum enecabit.

Lycopsis vero, quæ a quibusdam anchusa vocatur, folia habet lactucæ foliis similia, sed longiora, & crassiora, & aspera, ad caput radicis decidua. Caulis exit longus, asper, rectus, adnatis multis cubitalibus asperis: in quibus flores parui purpurei sunt. radix rubra, & adstringens. nascitur in campestribus.

Adiantum, quod alij polytrichon vocant, folia habet exigua, coriandro similia, & in extremo incisuris diuisa. Cauliculi, ex quibus exoriuntur, nigri, extremæ gracilitatis, dodrantes. nec florem, nec fructum fert. radix est inutilis.

Adiantum aliud est, quod trichomenes aliqui appellant, filici simile, paruum, leue: folijs tenuibus in ordinem vtrique digestis; lenti similibus, contrarijs inter se, in ramulis paruis, tenuibus, acerbis, subnigris.

Aegilops herbula est, folia habens tritico similia, molliora tamen. in summo autem capite duo aut tria semina rubra fert: inter quæ aristæ, veluti capilli, prædeunt.

Aizoon

Aizoon, id est, semperuium magnum, alij buphthalmon, id est bubulum oculum, alij stergethron, hoc est amorem concilians vocarunt: caules cubitales emittit, & etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregie virentes, incisuras habentes vt vallaris, utrymalus. folia habet pingua, pollicis magnitudine, in acumine linguæ similia. quæque inferiora sunt, in terram conuexa sunt, quæ vero in capite, concreta inter se, circulum oculi instar circumscribant. nascitur locis montanis, & supra domicilia in vasis fictilibus quidam ipsum conferunt.

Aizoon minus in parietibus, & vmbrosis sepulchris & petris, & murorum coronis nascitur. cauliculi multi ab vna radice prodeunt, repleti foliolis pinguibus, paruis, & in summo acuminatis. exit etiam e medio caulis, dodrantali fere magnitudine, vmbellâ habens, floresq; renes, virides, multos. folia vero eandem, quam superius, vim habent.

Aizoi tertium genus videtur esse, quod alij portulacam agrestem, aut telephion vocant. folia habet latiora ad portulacæ similitudinem, itemq; hirsuta. nascitur in petris.

Aethiopis folia habet verbasco similia, valde hirsuta, & densa. in orbem circa imam radicem redacta. caulem quadrangulum, asperum, apiastro, aut arctio similem, multis alis concavum. semen erui magnitudine in singulis vasculis geminum: radices ab eodem fundo numerosas, longas, crassas, sapore glutinoso. siccatæ vero nigrae, duræ & cornibus similes redduntur. plurima nascitur in Messenia, & Ida monte.

Acacalis fructus est fruticis in Aegypto nascētis: qui semini myrica quadantenus est similis.

Acacia nascitur in Aegypto. spina est arborescens, fruticosa, non recta in altum crescens, flore albo, semine ceu lupinorum, candido in siliquis: ex quo succus exprimitur, & in sole siccatur, ex maturo niger, ex immaturo subrufus. eligatur modice rufus, & odoratus, vt in acacia esse potest. aliqui etiam ex folijs vna cum semine

ne succum exprimunt. ex hac etiam spina manat gummi. Lauatur in aqua ad oculorum medicinam succus identidem confrictus, abiectis ijs quæ in summo concreuerint: donec pura aqua relinquatur. atque ita in paftillos cogitur. Vritur etiam in olla cruda cum tegulis in fornace: torreturq; ad carbones perflata. huius spinæ decoctum solutos artus fotu sistit. Nascitur altera acacia in Cappadocia & Ponto: quæ Aegyptiæ quidem est similis, cæterum minus efficax: & oculorum medicinæ inutilis.

Acalyphes, hoc est vrticæ, quam cniden vocant, duplex est genus. alterum agrestioribus, asperioribus, & nigrioribus folijs est: semenq; lini semini fert simile, sed minus: alterum exili semine, & non ita aspero.

Acantha. Spina alba in montanis & syluosis locis nascitur. folia habet chamæleonti albo similia, sed angustiora, candidioraq; & aliquantum hispida. Caulem habet spinosum, candidum, duos cubitos excedentem ad pollicis crassitudinem, aut etiam maiorem, subalbū, inanem. in acumine caput est spinosum, echino marino simile. est tamen minus, & oblongum. flores eius purpurei, in quibus semen est, vt enicus, sed rotundius.

Acantha Arabica albæ est acanthæ similis. adstringit.

Acanthium folia similia habet albæ acanthæ, in summis extremitatibus aculeata: in quibus est lanugo instar aranæ telæ: qua collecta, & in vnum conducta bombicis effigiem præbent.

Acæthus, aut melâphillos, aut pæderos nascitur in hortis, & petrosis, & aquatilibus locis. folia multo latiora habet, quam lactuca, incisuris distincta, vt erucæ folia, nigra, pinguis, leuia: caulē leuem, duorū cubitorū, digiti crassitudine. per intervalla vsque ad verticē foliolis quibusdam veluti nucamentis oblongis hyacintho similibus circumdatum. e quibus flos albus, semen oblongū, luteum, caput thyrsi figura. radices subsunt glutinosæ, fuluescentes, longæ. Nascitur etiam agrestior acætha, carduo similis, aculeata, & breuior quam ad ea, quæ in hortis prouenit.

Acinus,

Acinus, hoc est ocimastrum, herba est coronaria, tenui ramulo, similis ocimo, hirsutior, & odorata. a nonnullis vero in hortis feritur.

Aconitum, vel pardalianches, vel cynoctonon, folia habet tria, aut quatuor cyclamini, aut syluestri cucumeri similia: minora tamen, & aspera. caulis est dodrantalis. radix similis caudæ scorpionis, alabastrum modo splendens.

Aconitum alterum est, quod lupicidam vocant. plurimum in Italia montibus Iustinis prouenit, superiore præstantius. folia autem habet platani similia, sed pluribus incisuris distincta, & multo minora, & nigriora. caulem habet ut filicis germen glabrum, cubiti altitudine, aut etiam maiorem. fructus in siliquis quodammodo oblongis. radices cirris squillarum similes, nigrae.

Acorum folia habet iridi similia: sed angustiora: radices non dissimiles, complicatas, non in rectum, sed obliquum tendentes, & in superficie, geniculis intersectas, subalbas, gustu acres, & odori non ingratas. Prestat autem album, & densum, & non exesum, & plenum, & odoratum. tale autem est quod in Colchide, quodque ex Galatia allatum, asplenium nominatur.

Actæa, hoc est sambuci altera species est, quæ in arborem assurgit, furculos arundinis forma habet, rotundos, albicantes, oblongos, cauos: folia quaterna, quinave per intervalla ex virgis prodeunt, iuglandi nuci similia, graueolentia, & longiora. in extremo autem caule circinata: umbellæ, flores candidi, fructus terebintho similis, qui in nigro modice purpurascit, acinosus, copiosus, ac vinosi succi. Altera vero species quam chamaæcten, hoc est ebulum, aut heliosacten vocant, minor est, & herbae similior. caulem quadratum habet, multis geniculis interseptum, folia per intervalla ex singulis geniculis exeunt amygdalæ similia. per orbem secta, & longiora, graueolentiaque. in summo umbellæ est, similis antedictæ, itemque flos, & fructus. radix longa ad digitigrassitudinem subest.

d Halimus

Halimus, frutex est sepimentis idoneus, rhamno similis, spinis vacans, folia oliuæ similia, latiora tamen gerit. nascitur maritimis locis, & præruptis, itemq; in sepibus. parantur eius folia coquendo ad vescendum.

Althæa, aut hybiscus sylvestris maluæ species est. folia habet rotunda, ut cyclaminum, & lanuginosa. florem rosaceum, trium cubitorum caulem: radicem glutinosam, intus albam.

Alisma, quod alij damasonium, alij lyron appellant, folijs est plantagini similibus, angustioribus tamen, & in terram deflexis: caule tenui & simplici. ad cubiti altitudinem: capitulo ad thyrsi formam. floribus albis, subpallidis, radicibus, quales nigri veratri sunt, tenuibus, odoratis, acris, subpinguibus. aquosa loca amat.

Aloe habet scillæ folium, crassum, pingue, in rotundo modice latum, retrorsum pandum. folia utrinque ex obliquis spinulas raras & mutilas habet. caulis assurgit antherico similis. flos eius albus. fructus hastulæ regie similis. grauis est odoris, gustui amarissima. radicem vnicam, ceu palum humi defixum habet. Plurima vero in India nascitur, unde & liquor comportatur. Oritur quoque in Asia, & quibusdam maritimis locis, atque insulis, ut in Andro. Sed ad exprimendum ex ea succum inutilis. glutinandis vero vulneribus trita, atque illita est accommodata. Duplex autem est eius liquoris genus: alterum arenosum, quod purioris aloes sedimentum esse videatur, alterum ad iecoris formam. eligito pinguem, calculis vacantem, splendentem, subflauam, friabilem, iecoris modo concretam, facile liquefcentem, & quæ eximiæ amaritudinis sit. nigram vero, & quæ non facile frangitur, reprobato. adulteratur gumi admixtione, quod gustu reprehenditur, & amaritudine, & odoris intentione: & quod digitis friata ad minimum usque ramentum non dissoluitur. Alij acaciam quoque miscent. Torretur autem etiam ad oculorum medicinas in pura, & igni candente testa: radiculæq; subinde

inde versatur, donec tota æqualiter candeat. lauaturq; abiecto eo, quod arenosum est, tanquam inutili: quod uero pinguius & leue sit, seruatur.

Alfine, nonnulli myosota, id est muris auriculam vocant, quæ inde nomen traxit, quod foliola muris auriculæ habeat similia: dicitur autem alfine, quod ἄλφειν, id est lucos, & umbrosa amet loca. folia similia habet helixine, sed humiliora, & longiora, non hirsuta. cum teritur, cucumeris odorem refert.

Alysson exiguus est frutex, subasper, singulari caule, folijs rotundis: in quibus fructus sunt ut duplices clypeoli, in quibus semen modice latum continetur. ipsum vero montanis & asperis locis nascitur.

Alypon fruticosa est herba, & subrubra, folijs tenuibus, ramulisq; tenuibus: flore molli, & leui. radix plena est acris succi. semen vero epithymo simile. nascitur maritimis locis, ac præsertim in Lybia, quanquã in alijs etiam plerisque prouenit.

Ambrosia, quam alij botryn, id est racemum, alij artemisiã vocarunt, fruticulus est ramosus, trium dodrantum. huic folia, qua caulis erumpit, exigua, ut rutæ folia, surgunt, ramuli exiguis seminibus sunt pleni, instar racemulorum: quæ nunquam florent, vinoso odore. radix tenuis est duum dodrantum. In Cappadocia vero coronis inseritur.

Amini, alij Aethiopium cuminum. notum est semen hoc exiguum. multo exilius cumino est. origani saporem gustui affert. probato quod purum est, & sulfuris expers.

Ammoniacum ferulæ liquor est. totus frutex cum radice agalyllus dicitur. probatur bene coloratum, ligni expers, thuris sapore, calculis vacans, densum, sine sordibus, castorei odorem referens, gustui amarum. hoc vero ἰσχυρὰ, hoc est fragmentum vocant: quod vero terram, aut lapillos habet mixtos, φύρμα, hoc est mixtionem appellant. nascitur in Lybia ad Iouis Ammonis templum. estq; succus arboris ferulas gerentis.

Amurca est olei sedimentum. hæc decocta cupreo va

se ad mellis cōsistentiam adstringit. & ad eadem, ad quæ lycium, facit.

Agrestis vitis sarmenta vitis viniferæ modo longa emitur, lignosa, aspera, folia hortensi solano similia: longiora tamen, & latiora. florem habet, ut capillos muscosos: fructum fert exiguis vuīs similem. cum maturerit, rubrum. rotunda est, acinorum figura.

Alba vitis ab alijs bryonia, ab alijs ophiostaphylon hoc est serpentū vitis, ab alijs chelidonium, ab alijs psilothrum, vocatur: folia, clauiculosq; satiuæ viti similia habet. magis tamen hirsuta sunt omnia: & propinquis fruticibus sese clauiculis applicant. fructum fert racemosum, rufum, quo pilis coria spoliantur. huius asparagis decoctis vescuntur, qui aluum & vrinam cient.

Ampelos hoc est vitis nigra, quam proprie bryoniā nonnulli vocant, alijs Chironiam vitem nominant, folijs est hederæ similibus: sed ad simlacis hederæ folia propius accedentibus: caule quoque ei simili. verum hæc in omnibus maior. ipsa quoque suis clauiculis arbores apprehendit. fructus eius racemosus est, viridis in initio: concoctus vero, niger. radix extrinsecus nigra, intrinsecus coloris buxi.

Ampelos agria, hoc est vitis agrestis, vel labrusca, duplex est. alterius vua non maturefcit: sed ad florem usque perducit eam, quæ *κίτρινη*, id est flos vitis appellatur. altera fructum absoluit eaq; paruos habet acinos, & nigra est, atque adstringens.

Amygdalæ amaræ radix decocta, & trita, ephelidas in facie emendat. ipsæ itidem amygdalæ illitæ idem efficiunt. admotæ menses cient: capitis dolori medentur, illitæ fronti cum aceto, & rosaceo. faciunt ad epinyctidas, ex vino. ad vlcera vero putrescentia, serpentina, & canum morsus, ex melle. in cibo sumptæ leniunt dolorem, ventrem molliunt, somnum conciliant, vrinam prouocant, ad sanguinis reiectionem cum amylo, & menta sumpta valent. ad renum vero & pulmonis vitia ex aqua potui dantur.

Amylum laudatissimum est, quod conficitur ex tritico

tico purgato, & loto, & macerato in aqua dulci, abiecta quinquies per diem aqua, & si fieri potest, etiam per noctem. vbi emollitum fuerit, aqua sensim absque agitatione effundenda est, ne id etiam, quod residere debet, simul defluat. cum mollissimum redditum videbitur, aqua abiecta pedibus terendum est: tum aqua affusa surfures supernatantes cribo eximendi. quod supererit per colum traijciendum, mox vt excolatum fuerit, in nouis regulis in sole ardentissimo siccandum. nam si vdū paulisper maneat, acefcit.

Amomum præstantissimum est Armeniacum, quod auri colore est: habetq; lignum subfuluū, & valde odoratum. Medicum vero, quoniam in campestribus & aquosis locis nascitur, infirmius est. magnum, virideq; est, & tactu molle, lignis fibrosis, origani odore. Ponticum vero subfuluum, fractu difficile, racemosum, plenum fructu, odore feriens. Eligito recens, album, aut subrubrum, non adstrictum, aut compactum, sed solutum & diffusum, plenum seminis vuarum racemulis similis: graue, & valde odoratum: sine carie, acre, gustū mordens: simplici colore, & non vario. Adulterant amomum nonnulli admixta herba amomide, quæ est amomo consimilis: quæ tamen odore & fructu vacat. ea in Armenia nascitur. florem habet origano similem. porrò in huiusmodi rerum probationibus fragmenta semper vitanda sunt. elige vero quæ ab vna radice suos ramos integros habent.

Anagallidis duplex est genus, flore differens. nā quæ cæruleum fert florem, scœmina: quæ puniceum, mas dicitur.

Anagyris, alij helcopon vocant, frutex est foliis & virgis vitici similis. arborefcens, grauissimi odoris. flores brassicæ similes. fructum in exiguis siliquis fert, renum figura, varium, solidum. durefcit vua maturefcente.

Androsaces in Syria nascitur, locis maritimis. herba candida est tenui ramul emaram, foliorum expers: folliculum in capite habens, quod semina continentur.

d 3 Androsæ-

Androsæmon, alii dionysiada, alii ascyron vocant: frutex est tennes habens ramulos, furculosus, virgis puniceï coloris, foliis rutz triplis, quæ trita vinosum succum emittunt. Cōplures alas habet in cacumine vtrinque expansas, circa quos flosculi parui sunt, lutei coloris, in germinum capitulis fructus est nigri papaveris similis, veluti punctis distinctus. coma vero confricata resinolum odorem exhalat.

Anemone duplex est: altera sativa, agrestis altera. itemq; ex sativa, alia est, quæ puniceos flores producit, alia albescentes, & lactescentes, vel purpureos. folia habet coriandri, tenuioribus prope terram diuisuris: cauliculos habet fibrosos, tenueq; in quibus flores, quales sunt papaveris insident. media capitula nigra sunt, vel cærulea. radix oliuæ magnitudine: vel maiore, fermeq; geniculis quibusdam intercepta. agrestis vero in omnibus maior, quam sativa est: folia habet latiora, durioraq; caput oblongius, florem puniceum, radículas tenues, & plures. est etiam quæ nigra folia habet, acriorq; est. Qui vero ab agresti anemona nesciunt argemonam, & papauer, quod rhœam vocant, de quo inter papavera dicemus, distinguere quod flos eiusdem coloris puniceï in utroque visitur, falluntur; & argemonum, eupatorium nominant et tamen argemones, & papaveris rhœadis color minus profunde puniceus est: & serius, quam anemone, florent. Præterea argemone liquorem croci saporis, gustui valde acrem, rhœas vero album & atrem emittit: & vtrunque habet intermedia capitula agresti papaveri similia: nisi quod argemones capitulum in superiore parte latiusculum, rhœadis vero angustius. anemone vero neque liquorē emittunt, nec vasculum habent: sed quasi asparagi cacumē. ad hoc, in agris illæ plerunque nascuntur.

Anethi confectio. Olei veteris lib. xi. vnc. viii. florum anethi tantundem, diem vnum oleo macerabis. tū manibus exprimes, atque repones. si iterum velis perfundere, recēs anethum eo modo macerato. potest hoc steri partes mollire, & aperire. contra rigores circuitu
redeun-

redeuntes accommodatum est, calfaciens, & lassitudines discutiens. prodest etiam doloribus articularum.

Anthemida aliqui leucāthemō, aut heranthemō, aut chamæmelū, aut melanthemō, alii Chrysocalliā, alii calliā vocāt. huius tria sunt genera, floribus tantummodo differētia. capitula habēt rotunda, intus alba: & flosculum aurei coloris continent. foris vero orbiculato ambitu alba, aut lutea, aut purpurea sunt. colligitur uere.

Antyllis est duplex: altera habet folia & ramulos lenti similes: dodrantis altitudine: recta habet folia, molliaq; . radix tenuis, & parua. nascitur subsalsis, & apertis locis. gustui subsalsa apparet. alterius vero folia, & ramusculi chamæpytij similes sunt, hirsutiores tamen. eius flos purpureus est, grauissimi odoris: radix, ut cichorii.

Anonis, quam ononida aliqui vocant, dodrantales habet ramulos, & etiam maiores, fruticosos, frequentibus geniculis plenos, alas multas habentes, capita rotunda, foliola parua, exilia, ad rutæ, aut loti pratensis folia similitudinem, subhirsuta, odorata, non insuaui. Sale conditur hæc, antequam spinas producat: estq; suauissima. Ramuli quoque spinas habent acutas, surculorum more, firmas, crassas. radix ei est firma, & candida.

Aparine, quam philanthropon vocant, semen durū, rotundum, in medio subcauum, ut umbilicum, habet. vestibis hæc herba adhærescit. pastores ea coli vice utuntur, ad pilos e lacte eximendos.

Apion quidam ischiada, quidam chamæbalanum agrestem, alii linozostin vocant. ramulos binos, aut ternos ab humo se tollentes spargit. folia habet rutę similia: sed oblongiora, & viridia. fructus exiguus inest. radices asphodelo similes: rotundiores tamen, & ad piri figuram: liquoris plenæ. nigro foris cortice, intus albo.

Argemone est tota agresti papaueri similis. folia habet anemones diuisa; caulem puniceo flori similem. ca

put rhœadis papaueris: sed oblongius, & latius in parte superiore. radix est rotunda, liquorem emittit, crocei saporis, acremq;.

Arisarum perexigua herba est, radice ad oliuæ magnitudinem. estq; aro acrior.

Aristolochia rotunda folia habet hederæ figura. odorata cum acrimonia, subrotunda, tenera, multis germinibus ab vna radice prodeuntibus. sarmenta oblonga sunt, albi flores, pileolis similes. quod in eis inest, rubrum est, & male olet. Longa vero aristolochia folia habet oblongiora, quam rotunda, & ramulos exiles, longitudine dodrantis: florem fert purpureum, male olentem: qui cum cœpit efflorescere, piro fit similis. rotundæ autem radix orbiculata est ad modum rapi: longæ vero radix est crassitudinis digiti, dodrantalisq;, aut maior. vtrique folia sunt intus buxæa, amara, & virofa. Est etiam quædam longa, quæ clematidis vocatur: quæ ramulos exiles habet, folia subrotunda, semperuiui minoris similia, floribus referta, qui similes rutæ sint. radices eius sunt longissimæ, ac tenues, quæ corticē crassum & aromaticum odorem referentem habēt: qui proprie conficiendis vnguentis est idoneus.

Arcion, sunt qui prosopida vocent, folia habet cucurbitæ similia: maiora tamen, & duriora, & nigriora, & hirsuta. caule vacans herba est. radix magna, & alba.

Arction, alij arcturum vocant, folijs est verba sco similibus, hirsutioribus tamen, rotundioribusq;: radice tenebra, alba, dulci: caule longo, molli: fructu denique cymino paruo simili.

Arnoglossum, hoc est plantago, quā alij heptaneuron, alij polyneuron uocāt, duplex est, maior & minor. nā minor plantago folia habet longiora, & angustiora, ac leuiora, caulem angulosum, in terram inclinatum: flores pallidos, semen in summo caule: maior vero est uirentior, latiore folio, oleris figura. caulis etiam huius angulosus est, subruber, cubiti altitudine, a medio usque ad verticem tenui semine circumdatus. radicibus nititur

titur teneris, multis, hirsutis, albis, digiti crassitudine.

Arum, quod Lupha a syris uocatur, folia emittit dracontij folijs similia: minora tamen, & maculis minus distincta. caulem dodrantalem fert, subfuluum: pistilli specie: in quo croci sapore fructus est. radix alba, ad dracunculi radicem accedens. quæ quoniam minus acris est, ideo elixa estur. sale condiuntur folia, & vesca fiunt. per se etiam siccata, elixa comeduntur.

Artemisia plerunq; in maritimis locis nascitur. herba est fruticosa, absinthio similis: sed maiora pinguioraq; ei sunt folia: estq; eius altera virens, folijs latioribus, itemq; ramulis: altera tenuior, exiguo flore, albo, graui odore. æstate autem floret. Nonnulli vero in mediterraneis locis nascentem herbulam ramis tenuioribus, singulari caule, admodum exiguum, flore refertam tenui, cuius color ceræ similis est, artemisiam appellant: est enim hæc odoratior, quam superior.

Afarum folia habet hederæ similia: sed multo minora, & rotundiora. flores inter folia ad radicem purpureum alterco, aut cytino similem: in quibus semen est acino simile. radicibus innititur multis, geniculatis, tenuibus, latis, gramine similibus: sed multo gracilioribus, & odoratis, & calfacientibus, & linguam mordentibus. nascitur montibus umbriferis. plurimum vero in ponto, & in Phrygia, & Illyride, & Iustinis Italiæ montibus.

Asclepias ramulos lōgos emittit, in quibus folia sunt hederæ similia. radices habet multas, tenues, odoratas, flores grauis odoris: semen, quale est pelecini, in montibus nascitur.

Ascyron, quod androsæmon quidam uocant, hyperici est species, magnitudine differens, ramulis maioribus, fruticosius, & puniceum. flores luteos profert, fructum hyperico simile, odore resinæ: cuius attritu digiti fere cruentantur: ut vel ob hanc causam *ἀνδροσαμῶν* sit vocatum.

Aspalathus probatur, qui grauis est, quiq; detracto cortice rubescit, aut purpurascit: densusq; est, odoratus

tus gustu amarescens. Est & aliud eius genus album, ignotum, inodorum: quod etiam deterius censetur.

Asplenium, sunt qui scolopendriū, qui hemionium, sunt etiam qui pteryga uocant. habet autem folia scolopendræ animalis similia, eaq; plura, & ab una radice prodeuntia. in petris, & parietibus siliceis, & opacis, caule, floribus, fructu uacantia nascuntur. incisuris uero ut polypodium, distincta sunt: subflaua inferius, & hirsuta: at superius viridia.

Astragalus frutex in terra est, folijs & ramulis ciceri similibus: floribus purpureis, paruisq;. radix ei subest rotunda, grandis raphani modo. adnatas appendices firmas habet, itemq; nigras, durissimas, ut cornua inter se implicatas; gustuq; adstringentes, nascitur locis uento perflatis, nivalibusq;. copiose in Phæneo Arcadiæ prouenit.

Aster atticus, aut bubonium, ramulus est lignosus, in quo summo flos est luteus, qualis est anthemidis. capitulum undique diuisum. foliola quoque habet stellæ similia. folia uero quæ circa caulem sunt, oblōga sunt, atque hirsuta.

Asphaltus, hoc est bitumen, præstat cæteris Iudæicum. probatum autem est, quod purpuræ modo splendet, odore intento, & graue. nigrum uero, & sordidum, prauum est. adulteratur pice admixta. Nascitur in Phœnice, & Sidone, & Babylonia, & Zacyntho. Vocatur etiam quoddam bitumen nepta, aut aphtha: estq; id, quod ex bitumine Babylonio excolatum est; colore candido. quin nigrum etiam inuenitur, quod uim ignium rapacem habet, ita ut per interualla ipsos arripiat. Valet hoc ad suffusiones, & albugines oculorū.

Atractylis, aut cnicus agrestis, spina est cnico similis: multo autem minor. folia in summo ramulo habet. magna ex parte nuda est. ea sceminæ pro fusis utuntur. habet etiam comam in summo aculeatam. flos pallidus est: radixq; tenuis.

B

Balaustium est agrestis punici flos. eius multa sunt genera:

nera: siquidem & album, & purpureum, & rosei coloris inuenitur. est autem cytino punici simile. exprimitur ex eo succus, vt hypocystis, & cytinus.

Baccharis herba est odorata, quæ coronamentis inditur: cuius aspera sunt folia, caulis angulosus, dodræ altitudine, subasper, adnata etiam habens. flos ei est purpureus, albicans: radices nigro cinnamomo similes. amat autem aspera, & squallida loca.

Balanos, id est glans unguentaria, fructus est arboris, quæ myricæ est similis: qui fructus auellane nuci, quæ ponticam uocant, est æqualis. cuius interior pars expressa humorem, vt amara amygdala, ex se mittit: quo ad preciosa unguenta vtuntur pro oleo. nascitur in Aethiopia, & Aegypto, & Arabia, & ad Petram Iudeæ oppidum. excellit bonitate quæ recens est, plena, alba, cui facile cortex detrahitur.

Ballote, ab alijs nigrum marrubium uocatur, caules quadratos ex se mittit nigros, subhirsutos, ab una radice permultos: folia habet marrubij, sed maiora, & rotundiora, nigra, & hispida, ex interuallis in caule disposita, apiastro similia, sædi odoris. quam ob rem hæc nonnulli apiastrum appellauerunt. flores quoque in rotæ speciem caules circumplectuntur.

Batos Idæa, id est rubus, hoc nomen inuenit, quia plurima eius copia in Ida nascitur. estq; hic rubus multo tenerior, quam caninus, spinasq; paruas habet. atque spinis uacans inuenitur.

Batrachion, id est ranunculum appellat quidam agreste apium. huius genera sunt plura. unum enim cotianæ habet folia, latiora tamen, & subalba, & pingua, florem luteum, quandoque purpureum: caulem non crassum; ad cubiti altitudinem, cui radix alba, & longa adiuncta est: quæ ellebori modo appendices habet. nascitur secundum aquarum decursus.

Secundum genus est geniculosius, & longiorem habet caulem, & pluribus foliorum sectionibus: atque acerrimum.

Tertium uero est admodum exiguum, molesti odoris,

ris, aurei floris: cui accedit etiam quartum eidem simile, sed lacteo flore.

Bdellium est arboris Arabicæ, lachryma. probatum autem est, quod gustu amarum est, translucentum ad glutinis taurini modum, interius pingue, facile mollescens, lignorum & sordium expers, in suffitu odoratum, vngui simile. Est autem quoddam sordidum & nigrum, in ossas conuolutum, aspalathi odore, quod ex India aduehitur. ex Petræa quoque Arabia resinofum, & liuescens affertur, bonitate inferius. Adulteratur gummi admixtione. quodq; tale est, non ita amare scit in gustu, nec ita odoratum in suffitu est.

Betonica herba est, cuius caulis est quadratus, tenuis, altitudine cubiti, & aliquando maior: folia longa, mollia, quercui similia, quorum ambitus incisuris diuisus est, odorata: quæq; ad radicem sita sunt, maiora. in summo autem caule semen est satuireæ modo spicatum. Huius folia legenda sunt, & siccanda: quorum etiam frequentior est usus. radicibus tenuibus, ut veratrum, innititur.

Bretanica, aut Vettonica herba est, quæ syluestris lapathi habet folia, sed nigriora, & hispidiora, gustum adstringentia. caulem non magnum producit: radicem uero exilem, & breuem. succus ex folijs exprimitur, qui ad solem, & ad ignem cogitur.

Bechion, hoc est tussilago folia habet hederæ, sed maiora, sex aut septem a radice prodeuntia, inferius alba, superius uirentia, in angulos multos abeuntia. caulis est dodrantis altitudine. flos pallidus, verno tempore: sed quamprimum & flores, & caulem amittit. radix tenuis est. nascitur prope aquarum scaturigines, & rigua loca.

Bulbus, qui ad ciendum uomitum accommodatus dicitur, folia habet corrigiæ modo lentiora, & multo longiora, quam is, qui edendo est: radicem vero illi similem: circa quam niger est cortex. hæc per se in cibo sumpta, & item eius decoctum potui datum, vomitus mouet.

Botrys

Botrys tota est lutei coloris herba, & in multas alas sparsa. semen totis ramulis adnascitur. folia habet cichorio æqualia. tota suauem odorem spirat. & ideo uehementer in aquis immiscetur. nascitur præcipue circa profluentes aquas, & torrentes.

Buglossum est uerbasco simile. folium humi sparsum, asperius, nigrius, & minus, bouis lingue simile.

Bunio, sunt qui action uocent. Napus caulem quadratum, oblongum, crassitudine digiti emittit. folia erant apij similia: sed multo tenuiora, coriandris proxima. flos ut anethinus. semen odoratum est, alterco minus.

Butyrum probatum ex pinguisimo lacte, quale est ac pecudum, conficitur. ex caprino quoque fit in uasis agitato: quo motu quod pingue est, a reliquo lacte decernitur. Fuligo etiam ex butyro, colligitur hoc modo. butyrum in lucernam nouam infunde, accende: has obtura fictili, angusto, quod superne fistulæ formam, inferne vero foramen habeat, ut cliani: idque inito ardere. ubi primum butyrum absumptum fuerit, aliud affunde: idque facito, usque dum tantum fuliginis quantum uolueris effectum sit. penna postea derelicto, atque utitor.

Buphtalmon caules profert teneros, folia sceniculo similia, flores luteos, anthemide maiores, oculi similitudine: unde etiam nomen inuenit. nascitur circa arbes.

Brabe herba est cubiti altitudine, tenues ramos, multisque spargens: & ex utroque latere folia, cœu lepidii: sed molliora, & candidiora. in summo umbellam gerit sambuci figura: in qua candidi flores insunt.

Brathy, hoc est herba sabina, duorum generum est: alterum folijs cupressi simile, spinosus tamen, grauioris odoris, & acris, feruidæque naturæ. curta est hæc arbor, & in latitudinem magis effunditur: eiusque folijs ad usum nonnulli utuntur. alterum uero genus est myricæ folijs simile.

Bryon, uel splanchnon, id est muscus in arboribus cedro,

cedro, populo alba, & quercu inuenitur. cæteris præstat cedrinus, viridis, montanus. secundo loco censeatur is, qui ex alba colligitur populo: ex quo etiam probatur is, qui odoratus, albusq; est: nigricans vero est deterior.

Bryon marinum nascitur in lapidibus, & piscium testis prope mare, capillaceum, gracile, caulis expers, egregia adstringendi vi præditum.

Bryopteris nascitur in muscosis vetustarum quercuum partibus, filici similis: sed multo minoribus foliorum incisuris. radices habet implicitas, lutescas, sapore cum dulci, acerbo.

F

Gallium, sunt qui gallariū vocent, eo quod γάλα, id est lac instar coaguli cogat. ramulum & folium aparinæ simillimum habet: sed rectum, & in eo summo flos luteus, tenuis, densus, multi odoris insidet. nascitur in palustribus locis.

Galiopsis, aut galeobdulon, totus frutex cum caule, & folijs verticæ est similis: sed leuiora sunt folia, & in attritu valde grauis odoris: flores tenues & purpurei. nascitur circa tepes, ædificia, & semitas ubique.

Genianæ folia, quæ ad radicem sunt, iuglandi nuci, aut plantagini sunt similia, colore subrubra. quæ uero in medio caule, & præsertim iuxta cacumen, paululum dissecta. caulis est uacuus, canus, digiti crassitudine: altitudine binum cubitorum: geniculis interceptus: ex maioribus interuallis folijs circumdatus. semen habet in foliiculis latum, leuiter, glutinosum, quod ad spondyli seminis similitudinem accedit: radicem uero longam, aristolochiæ similem, crassam, amaramq; nascitur in cellisimis montium verticibus, itemq; umbrosis locis, & aquosis. Succus autem ex radice ad hunc modum exprimitur. confusa radix quinque diebus in aqua maceratur. tum ex aqua decoquitur, donec radices superflent. ubi aqua resrixit, linteis excolatur: & coquitur donec ad mellis consistentiam redigatur: & in testaceo uale reponitur.

Geranium

Geraniū folia dissecta anemone similia habet: verum longiora. radix ei rotunda est, & cum ellur, dulcis.

Glaucium succus est herbe ad Hierapolin Syriæ vrbein enascentis. habet folia cornuti papaueris folijs similia: sed pinguiora, & humi depressa, grauis odoris, gustanti amara. iucco abundat, qui croci coloris est. Eius folia incolæ in ollam coniecta in furnis semicalidis calc faciunt, vsquedum flacescant: tum contundunt, succumq; exprimunt, qui quoniam refrigerandi vim habet, ad oculorum medicinas in principio adhibetur.

Glaux cyrifo, aut lenticulæ folia habet similia: quorum inferna pars candidior, viridis superna. ramuli quini, aut feni prodeunt e terra, tenues, ab radice dorsatē alti. flores purpurei, vt albe uiole, sed minores. nascitur prope mare.

Gleucinum, hoc est musseum unguentum simplex conficitur ex omphacino oleo, iunco, calamo, narcotico, spatha, aspalatho, fertula campana, costo, & musto, circumdato uinaceis uase, quod aromata, vinum, & oleum contineat. triginta diebus bis in die mouetur: tum expressum oleum reponitur.

Glycyrrhiza, hoc est dulcis radix, nascitur plurima in Cappadocia & Ponto. brevis frutex est, ramulosq; lauum habet cubitorum: in quibus folia densa sunt, lentisco similia, pingua, & tangenti glutinosa. flos ei finis hyacintho est. fructus pilularum platani magnitudinis, sed asperior: qui siliquas habet, vt lenticula, rufas, & longas. radicibus innititur longis, bozei coloris, vt gentiana: subacerbæ, dulces. ē quibus, vt ex lycio, succus exprimitur.

Glycyllis, id est pæonia, caule nascitur fere duorum lodrantum altitudine, multa habens adnata. Huius duo sunt genera. mas, folia regie nucis similia fert: sceminæ diuisa sunt folia, vt sinymio. summo caule siliquas emittit amygdalis similem in quibus apertis rubentia grana exigua, multa acinis puniceorum similia, & in medio nigra, quinque aut sex purpurea inueniuntur. Radix maris tenuis est, digiti crassitudine, lodrantis

uelo

vero longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminæ uero radicibus appendiculæ, ceu glandes, septem aut octo inhxrent, vt in asphodelo cernitur.

Glechion id est pulegium herba est nota omnibus. attenuat, calfacit, concoquit. potui data menses, secundas, & fœtus extrahit. pulegium autem cum melle & aloë potum ex pulmone educit. conuulsis auxiliatur. nauſeas & stomachi morſus ex poſca permulcet. nigrâ bilem per aluum euacuat. ex vino epotum venenatorum ictibus subuenit. naribus cum aceto admotum eos, quos defecit animus, reuocat. siccitatem, tritum, combustumq; gingiuas confirmat. Inflammationes omnes cum polenta emplastri modo superdata lenit. podagris subuenit per se impositum, vsquedum rubescat locus. cum cerato uaros extinguit. spleneticis quoque cum sale illitum prodest. pruritus eius decocto lauando sedantur. in infestationibus denique ad inflationes, duritias, & conuersiones uulvæ est accommodatum.

Gnaphalium. huius folijs, quæ alba, & mollia sunt, quidam pro tomento vtuntur. quæ quidem folia ex uino austero pota ad dysenteriam sunt efficacia.

Gongyle, id est rapum. huius radix decocta alit, inflat, flaccidas carnes creat, venerem stimulat. eiusdem asparagi decocti in cibo sumpti urinam cient. semen antidotis & theriacis, quæ leuando dolori sunt, inditur. sed syluestre rapum in agris nascitur, frutexq; est cubiti altitudine, ramis refertus: in summo læuis, & folia item læuia: digiti crassitudine, aut maiora: semen in calyculatis siliquis fert. cumq; ea inuolucra aperiuntur, alia intus siliqua uisitur ad capitis figurâ accedens: quo semina parua nigra continentur: quæ cum franguntur, alba intus sunt.

Δ

Daucus, Creticus fœniculo similia habet folia, sed minor, tenuioraq; caulem dodrantis, umbellam coriandro similem flores albos: in quibus acer inest fructus, albusq; & hirsutus: suauis odoris in mandendo. radix digiti crassitudine, & dodrantis longitudine est. nascitur

ur saxosis, & apricis locis. Alter etiam est agresti apio similis: aromaticus, acer, odoratusq; , & gustui feruens: sed Creticus est præstantior. Tertium porro genus est folio coriandri, albo flore: capite & fructu anethi similibus: habetq; erraticæ pastinacæ umbellam, oblongi seminis, vt cumini, acrisq; plenam.

Daphne, id est laurus, quædam tenui folio, quædam atiore constat. vtraque calfaciendi, & molliendi vim habet. quocirca decoctum earum insidendo vuluæ, & vesicæ affectionibus conuenit. folia virentia leuiter adstringunt. trita atque illita vesparum, atque apum ictibus medentur. eadem quoque cum pane aut polenta superdata inflammationes cunctas leniunt. pota vero stomachum subuertunt, & vomitus cient.

Daphne, hoc est laurus Alexandrina folia rusco similia, sed maiora, & molliora, & candidiora habet. fructum in mediis fert rubrum, ciceris magnitudine. ramulos humi spargit dodrantes, aut etiam maiores. radix ei rusco similis est: sed maior, odorataq; , & mollior. nascitur montanis locis.

Daphnoides frutex exiguus est, cubitalis. ramos habet multos a medio in superiorem partem corrigiæ modo flexiles: in quibus insunt folia. eorum ramulorum cortex est egregie glutinosus. folia lauri, molliora, gracilioraq; , & fractu facilia. quorum gustatu os & fauces mordentur, atque incenduntur. flores candidi. bacca nigra, vbi matura est. radix inutilis. nascitur locis montanis.

Delphinium, sunt qui diachrysin, qui hyacinthum vocant: ramos ab una radice duorum dodrantum longitudine, & aliquando maiores emittit: in quibus foliola diuisa, tenuia, oblonga visuntur, delphini formam referentia, vnde ei nomen est datum. flos similis albæ violæ est, purpureoq; colore. semen in siliquis milio simile continetur. Alterum quoque delphinium est, quod superiori est simile, sed ramos, foliaq; habet multo, quàm superius, graciliora.

e Dictamnium

Dictamnium sunt qui agreſte pulegium vocent. Cretenſis herba eſt, acris, læuis, pulegio ſimilis: ſed folijs maioribus, quæ tomento & lanola pube ſunt obducta. ea neque florem, neque fructum fert. facit ad omnia, ad quæ ſatium pulegium, ſed efficacius. Quod vero falſum dictamnium vocant, plerisque locis naſcitur antedicto ſimile: ſed minus acre eſt, & non æque efficax.

Afferitur etiam ex Creta aliud dictamni genus, folijs ſiſymbrii, ramis maioribus, in quibus flos inſidet origano ſylueſtri ſimilis, niger, & mollis: odor foliorum medius inter ſiſymbrium & ſaluia eſt iucundiſſimus.

Dipſacon, id eſt labrum Veneris, inter aculeatas referunt. caulem habet excelſum, aculeatumq; , folia caulem complectentia lactucæ ſimilia, in ſingulis geniculis bina oblonga, ceu bullas quasdam intus & extra in medio dorſo aculeatas habentia. concauo, quæ ſe in geniculis coniungunt, ſinu, quo rores & pluuiæ continentur: vnde etiam *διψάκων*, id eſt ſitientis nomen inuenitur in cacumine caulis ſingula capitula ſurculis inſunt, oblonga, ſpinola, echino ſimilia: quæ cum aruerunt, candida videntur. habent & capitula illa diuiſa vermiculos in media medulla.

Dorycnium Cratenas halicacabum, aut caleā vocat, frutex eſt oleæ nuper prodeunti ſimilis. ramulos habet cubito breuioreſ. naſcitur in petris non procul a mari. folijs oleæ ſimilibus colore, minoribus tamen, firmioribus, & valde ſcabris: flore candido, in cacumine ſiliquis, vt ciceris, denſis, in quibus exigua ſemina quinque aut ſex inſunt, rotunda, exigui crui magnitudine, leuia, firma, varia. radix ad digiti craſſitudinem, & cubiti longitudinem accedit.

Dracunculum magnum aliqui aron, aliqui iſaron appellant. naſcitur in ſumbroſis locis circa ſepes. caulem habet læuem, rectum, ſere duorum cubitorum, ad baculi craſſitudinem: pro tempore verſicolore, vt angui ſimilis uideatur. vincunt tamen in eo purpureæ maculæ. folia inſtar lapathi, inter ſeſe implicita, fructum in ſummo

summo caule racemosum fert, cinereo primum colore, mox ubi maturuit, croceo, puniceoq; . radixq; ei satis magna est, rotunda, alba: quæ tenui cortice vestitur. Minor vero dracunculus habet hederæ folia, magna, candidis maculis insignia, caulem rectum, duum cubitorum, varium, draconis formam præ se ferentem, purpureis variegatum notis, baculi crassitudine: fructum in cacumine racemosum, colore primum felleo, cum maturuit, croceo, gustum erodentem. radicem quodam modo rotundam, bulbi forma, aro similē: quæ tenui cortice circumdatur. In sepibus, septisq; vmbrosis nascitur.

E

Ebenus probatissima est Aethiopica, nigra, pestinum experts, laeuore suo cornu laborato similis: cum frangitur, densa, mordens in gustu, & subadstringens: prunisq; iniecta suauem odorem, & sine fumo, euaporans. recens ob pinguedinem igni admota accenditur. trita autem in cote subfulua redditur. Est etiam alia Indica, quæ internatas habet lineas candidas & fuluas, & maculas eodem modo densas. & tamen prior est præstantior. Vendunt nonnulli sesamina, aut spinea ligna pro ebena. quod vel ex eo dignoscitur, quod ea inania sunt, & in exigua fragmenta purpurei coloris conscinduntur: nec in gustu quicquam mordent, nec in suffitu suauem ex se odorem mittunt.

Elaphoboscum, quod elaphicō, aut ophigenion vocant, caulis est rori marino, aut sceniculo similis, & geniculatus. folia habet duorum digitorum latitudine, admodum longa, vt terebinthus, circumfracta, quodam modo aspera. quinetiam multas appendices caulis habet: quæ vmbellas anetho similes ferunt. flores ei sunt sublutei, semen anetho simile: radix ad trium digitorum longitudinem, & vnus crassitudinem accedit. eaq; alba est, dulcis, & vesca. caulis tener pro olere manditur.

Elatina folia habet helxinæ similia, sed longiora, rotundiora, hirsuta, ramos tenues, dodrantes, quinque,

e 2 aut

aut sex ab radice prodeuntes: plena est folijs gustui acerbis. nascitur in segetibus, & cultis locis.

Ε'λ'ειον, sunt qui symphitum nomen, folia habet verbasci angusti folii, sed asperiora, & oblonga. Caullem aliquibus in locis non profert: radicem vero subalbidam, subfuluam, odoratam, magnam, subamaram: ex qua ad consitiones germina lilliorum & ari modo capiuntur. nascitur montanis, umbrosis, & squalidis locis. Radix autem æstate foditur, & in frusta dissecta siccatur.

Eleisphacus, hoc est salvia, frutex est oblongus, multos habens ramos, virgasq; quadratas & albicantes, folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassioraq;: & quæ sensim attritæ vestis modo scabra sunt, subalba, vehementer odorata, virosa. fructum in summis caulibus, vt agreste orminum, continet. locis asperis provenit.

Ε'λ'ιχρυσον, quod chrysanthæmon, aut amaranthum vocant, virgula est alba, virens, recta, solida. folijs angustis per intervalla, ad abrotoni foliorum similitudinem. coma ei est in orbem acta, aureum colorem ostendens. umbellam gerit orbiculatâ, veluti corymbos arefcentes: radicem habet tenuem. locis asperis, & aquosis conuallibus provenit.

Elleborus albus folia plantaginis aut betæ sylvestris similia, sed breviora, nigriora, & rubri coloris fert. caulem habet palmi altitudine, cauum, & cum cœpit arefcere, cortice circumuoluto. Radices ei subsunt multe, tenues, ab exiguo capitulo, & oblongo, velut a cepis prodeuntes. nascitur in montibus, & asperis locis. radices per messem colliguntur. præstat in hoc genere is, qui modice extentus & albus est, & friabilis, & carnosus: non acuminatum tamen, & iunceum. puluerem emittens dum frangitur: quiq; est medulla tenui: gustu neque admodum, neque confertim feruens, neque saliuam proritans. nâ huiusmodi strangulat. Porro principem locum tenet Cyrenaicus, siquidem qui apud Galatas, & Cappadocas nascitur, cãdior, puluerulētusq; est,

est, maioremq; strangulandi vim habet.

Elleborus vero niger, quem melampodium, aut polyrhizon vocant, folia habet virentia, platani similia, sed minora ad spondylii similitudinem, pluribus diuisuris incisa, nigriora, & subaspera. caulis asper. flores albi, purpuralescentes, figura racemosi. semen cnico simile: quod Anticyris sesamoides vocant, ipsoq; ad purgationes vtuntur. radicibus nititur tenuibus, nigris, veluti ab vno cepæ capitulo dependentibus. quarū etiam vsus est. nascitur locis asperis, collibus, & siccis locis.

Ελξίνη, quam alij sideritim, vel heracliam, vel elitin vocant, nascitur in sepibus, septis, vinetis, & segetibus. folia habet mercuriali similia, hirsuta. circa caules sunt veluti semina exigua, vestibis adhærentia.

Ελυμός, id est panicum, Μελίνω aliqui dicunt, inter frumentacea numeratur, estq; milio similis & pari modo ad panem conficiendum, & ad res easdem accommodatur. minus tamen nutrit, quam milium, & minus adstringit.

Epithymum est flos thymi durioris, & satureiæ similis. habet autem capitula tenuia, inania, caudas ad formam capillorum habentia.

Epimedium, quod πολύρριζον, id est multarum radicū herbam aliqui appellant, caulis est non magnus: cuius folia sunt hederæ foliis similia, eaq; sunt x. tere, aut xii. nec semen, nec florem fert. radices ei sunt tenues, nigrae, graeolentes, sapore insipidae. aquosis nascitur locis.

Epipactis, seu elleborine, paruulus frutex est: foliola habet minima: quæ contra venena, & iecoris vitia pota facit.

Erice fruticosa arbor est, myricæ similis: sed multo minor. eius florem sumentes in cibo apes mel nō probum faciunt. & tamen coma, floresq; serpentum ictibus medentur.

Erinum, sunt qui ocimoides nominēt, nascitur prope flumina & fontes. folia ocimi, sed minora habet, & e partibus superioribus incisuris distincta. ramulos

e 3 quinque,

quinque, aut sex, dodrantes profert. flores candidi sunt, semen fert nigrum, paruum, acerbo sapore. porro caulis & folia liquore abundant.

Ερπυλλος, id est serpyllum, duplex est, hortense, quod sampsuchi odorem refert, & coronis additur. a serpendo nomen trahit, & quod quaecunque eius pars terram contigerit, facile radices agit. folia, ramulosq; origano similes: verum candidiores profert. Quod vero sylvestre est, zygisq; vocatur, per terram non serpit: sed rectum ramulos erigit surculosos, foliis refertos rutæ similibus, angustioribus vero, oblongioribusq; ac durioribus. flores habet gustanti acres, odoranti suaves, radicemq; inutilem. in petris nascens efficacius est, & maiore calefaciendi vi, quam hortense, præditum.

Erysimum aliqui chamæplion nominant, nascitur iuxta vrbes, domicilia atque hortos. folia habet aggregati ærucæ similia: cauliculos corrigiæ modo: folia lutea. in cacumine filiquas cornu forma, graciles, vt scenum græcum, habet: in quibus exigua semina sunt, nasturtio similia, feruida gustantibus.

Erythrodanon, id est rubia, radix rubra est. ad tingendum, accommodata. alteraq; sylvestris est, sativa altera. qualis in Thebana Galileæ, & Rauennæ in Italia nascitur. In caria vero inter oleas, vt in aruis, seritur. vtiliter autem seritur, quia magnus ex ea prouentus capitur. eius caules quadrati sunt, longi, asperi, aparinæ caulibus similes: sed maiores, ac robustiores omnino: in quibus folia sunt per interualla in singulis geniculis, stellarum modo in orbem radiata. fructum fert rotundum, in primis uiridem, postea cum maturuit, nigrum. radix tenuis, longa, rubraque subest.

Eryngiū in genere aculeatarum plantarum est. cuius folia in principio inter cibos sale condita capiuntur. ea autem lata sunt, per ambitum aspera, & gustu aromatica. vbi augentur, spinis implentur per multas caulium eminentias: in quibus capitula quedam globosa sunt, spinis acutissimis in orbem, vt stellæ, & duris circumdata. quarum color modo uiridis, modo albus, modo cæruleus

ruleus inuenitur. radix oblonga, lata, nigra foris, intus candida, pollicis magnitudine: quæ est etiam suavis odor, & aromatica. nascitur autem campestribus locis, & asperis.

Eupatorium aliqui epatorium, aliqui hepatitin uocant. fruticosa herba est. virgam vnicam profert tenuem, lignosam, rectam, nigram, pilosam, cubitalem, & etiam maiorem. folia habet per interualla partibus distincta quinque fere, aliquando pluribus, quinquifolii, aut canablis foliis similia. eadem subnigra sunt, in extremitatibus ad modum ferræ incisa. semen in medio caule adnascitur, subhirsutum, infra annuens: quod siccatum vestibis inhæret.

Euphorbium Lybica arbor est, ferulæ speciem gerens, quæ in Atlante monte iuxta Mauritaniam acerrimo succo plena inuenitur. eius nimium feruorem rimantes incolæ ouillos ventres lotos arbori circumligant, & eminus caulem hastilibus præcidunt: statimque velut ex vase quodam, copiosus succus in ventriculos effluit. ex quo etiam vulnere liquor in terram proiicitur. Huius succi duo sunt genera. alterum orobi magnitudine, pellucidum, ut sarcocolla est. alterum in ventriculis vitreum, & concretum est. Adulteratur euphorbium sarcocolla, & glutine admixtis. eligito quod pellucidum, acreque sic. nam gustu haud facile probatur. propter ea quod linguae semel admotum, linguam ita incendit, ut cum eius feruor satis longo tempore perdiret, quodcumque linguae obijcias, euphorbium esse videatur. inuentum autem hoc est in Libya, regnante Iubi.

Echion, aliqui aridam, aliqui alcibiadion appellant: folia habet prælonga, aspera, subalbida, anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pinguiora. spinas tenues habet adiacentes, quibus etiam folia fiunt horridula. cauliculos exiles, multos, foliolaque ab utroque latere tenuia, ad modum pennæ, nigra, habet, quæ ad summum caulis cacumen accedendo, minora pro sua proportionem decrecendo fiunt. Flores fert iuxta folia purascentes.

purascentes . in quibus semina capiti viperarum similia sunt . radix est digito tenuior , & nigricans .

Z.

Zea duplex est : altera simplex , vniusq; grani , altera grani duplicis : quæ binis utriculis coniunctum semen continet . nutrit magis , quam hordeum . ori suavis : & in panes redacta minus alit , quam triticum .

Zinziber sui generis planta est , in troglodytica Arabia plurimum nascens : cuius fronde ad multa illi , perinde ac nos ruta , vtuntur : ac primis potionibus , pulmētisq; immiscēt . radices habet cyperi modo paruas , albicantes , piper sapore imitantes , odoratasq; , eligito quæ tineas non senserunt . & quoniam facile computrescunt , ab aliquibus sale condiuntur , & uasculis impositæ in Italiam comportantur : & ita ad uescendum utiles cum fassamentis sumuntur .

H

Hediosmos , quam mintham alij , calamintham alij uocant , cognita omnibus herba est . calefaciendi autem , adstringendiq; , ac siccandi vim habet . Est etiam agrestis menta , quam mentastrum appellant , hirsutior folio , & undecunque maiore , quam sisymbrium , & odore magis uiroso nascens . & idcirco minus ad usum sanitatis accommodatur .

Hedysarum unguentarij peleciniū uocant . frutex est foliola ciceri similia ferens : siliquas corniculorum modo inflexas : quibus rufum semen continetur , securi ancipiti simile : quæ res ei nomen imposuit . estq; id amarum gustantibus .

Heliotropiū maius alij scorpiuron , hoc est caudam scorpionis appellant : quod ea sit floris ipsius effigies : heliotropion vero , quod ad solis motum circumagatur . Octimo similia habet folia : sed hirsutiora , nigriora , maioraq; : ramulos ab radice tres sere , aut quatuor , aut quinque profert : ab his alas permultas : in cacumine flos candidus , subsulcus , inflexus instar caudæ scorpionis . radix tenuis est , & ad nullam rem utilis . asperis uero locis nascitur .

Heliotropium

Heliotropium minus, quod & aliqui *scorpiuron* uocant, iuxta lacus palustribus locis prouenit. folia habet prædicto similia, rotundiora tamen. semen rotundum uerrucarum instar pendens fert.

Hemeracallis, hoc est liliū syluestre, folia & caulem habet lilio similia, uiridia uero, ut porrum. flores in caule per singulos exortus terni, aut quaterni exoriuntur: lilio diuisura similes, ubi dehiscere inceperint: colore admodum pallido. radici innititur permagno bulbo consimili.

Hemionitis, a quibusdam *splenion* dicitur, folium dracunculo simile profert, lunatum. radices ei multæ, tenuesq; subsunt. nec caulem, nec fructum, nec florem fert. nascitur saxosis locis. adstringenti gustu est prædita.

Hypipar, hoc est *senecio*, quam *erechthitem* aliqui uocant, est cauliculus cubitalis, sububer, folijs continuis, in summitatibus erucæ modo diuisis: sed multo minoribus. luteis floribus: qui celeriter dehiscunt, & in pappos euanescent. atque ex eo nomen traxit, quod flores uere more capillorum canescant. radix eius inutilis. nascitur præcipue in aggeribus murorum, & circa oppida.

⊙

Thaliætrum coriandro similia habet folia, pinguiora tamen: cauliculum rutæ crassitudine: in quo sunt folia: quæ concisa & superdata ulcera diuturna ad cicatricem perducunt. nascitur potissimum in campestribus.

Thlaspi, sunt qui *thlaspidion* uocent, exigua herba est, angustis folijs, digiti longitudine, in terram uersis, in summo diuisis, subpinguibus: caule tenui, duorum dodrantum altitudine, in quo pauci exortus sunt: circa caulem fructus est in summo modice latus: in quo semen est simile nasturcio, ad disci formam ueluti infractum, ex quo ei nomen est ductum. flos albus est: semen acre. nascitur in semitis, sepibus, & septis.

Thelipteris a quibusdam *nymphæa pteris* dicitur. ea habet folia filici similia: non singulari ut illa pediculo
fulca

fulta, sed multis, hisq; altioribus adgnationibus. radices subsunt longe, late, plures, & in nigro colore subflauæ: & quædam etiam rubræ inueniuntur.

Thymelæa, quæ a quibusdam chamælaea dicitur, est ex qua Cnidium granum colligitur. uirgas autem ex se pulchras, multasq; emittit, fere bicubiti longitudine. folia habet chamælaea similia: nisi quod angustiora, pinguioraq; hac sunt, viscosa, glutinosaq; mandendo. flores fert candidos, in quibus fructus est exiguus, rotundusq; myrto similis; in initio uiridis, mox rubens: operimentum durum, & nigrum: interna uero pars, candida.

Thymbra hoc est satureia, nota omnibus herba est, tenui & aspero solo nascens: thymo similis, ueruntamen minor, & magis tenera. spicam flore plenam, & uiridi colore fert. eadem potest quæ thymum, eodem sumpta modo. aptus eius ad sanitatem usus. Est etiam quædam satiua, syluestri omnino minor. sed quia tantam acrimoniam non habet, ideo est ad uescendum accommodatior.

Thymum quidam cephaloton, quidam epithymum uocant. Frutex omnibus notus exiguus, surculosus, foliolis multis, & angustis interceptus: in cacumine capitula floris purpurascens habens. gracili solo, & petroso nascitur.

I.

Iberis folia habet nasturcio similia, uere magis florentia. longitudo eius est cubiti, aut minor. incultis locis nascitur. lacteum florem æstate profert: atque eo tempore est efficacior. binas præterea radices nasturcio similes habet.

Idæa radix folia habet rusco similia. his adhærent uelut exigui pampini: in quibus flos est.

Ἰερώνιον τὸ μέγα, maius hieracium hoc est erratica lactuca, aspero, rubente, spinoso, & concauo caule est: folijs ex interuallo rariuscule diuisis, similibus soncho per ambitum. in oblongis eius capitulis flos luteus continetur. Minus uero hieracium, quod sonchitem aliqui

aliqui uocant, folia habet per interualla diuifa in ambitu: cauliculos teneros, virentesq; emittit, in quibus flores lutei circulum describunt.

Ἰππομάραθρον, quod alij μάραθρον ἄγριον, id est agreste sceniculum uocant, magnum est. semen fert cachry simile. radix odorata est.

Ἰπποσίλινον uero, hoc est olus atrum, hortensi apio maius est, & candidius. caulem habet canum, excelsum, tenerum, & quasi lineis intersectum, folia latiora, in puniceum uergentia, libanotidis comam, floris plenam corymborum modo, antequam floreat, concretam. eius semen nigrum, longum, solidum, acre, aromatum odorem referens: radix odorata, alba, origrata, non crassa. nascitur in umbrosis, & palustribus.

Ἰππογλάων exiguus frutex est, folijs syluestri, tenuiq; myrto similibus: coma aculeata: & in summo ueluti lingulis secus folia exeuntibus.

Ἰπποφαίς, quod hippophyes aliqui, id est lappaginem uocant, qua fullones uestes poliunt, in arenosis, maritimisq; nascitur locis. furculosus frutex est, densus, frondosus, folijs longioribus, ut oliua, angustioribus tamen, & tenuioribus: inter quæ albicantes spinæ siccae, angulosæ, interuallo quodam deductæ emicant. flores hederæ corymbis similes, ceu racemi inter se adiacent. sunt tamen minores & molles, candidi, ex parte rubescentes. radix crassa, & mollis succi plena, gustanti amara. ex qua non secus, quam ex thapsia succus exprimitur, qui cum crui farina subactus ficcatur, atque reponitur.

Ἰπποφαίτον, sunt qui hoc quoque hippophaes esse uelint, nascitur iisdem, quibus hippophaes, locis. estq; fullonum spinæ genus. serpit autem humi, foliolaq; tantum parua, et capitula inania habet. hæc caulis & floris expers est. radix ei subest crassa, mollisq;.

Ἰππουρίς id est cauda equina, nascitur aquosis locis, & fossis. cauliculos inanes habet, subasperos, solidos, geniculis interceptos, in uicem insertos. circa quos folia sunt iuncorum figura densa, graciliaq; in sublime
autem

autem tollitur, uicinos arborum caudices ascendēs pedetq; ex eis circumamplexa multis, nigrisq; comis, cauda equina. radix ei lignosa, duraq; est. Est & aliū equisetum, comas ex interuallo habens breuiores, candidiores, & molliores.

Ixos id est uiscum optimum est recens, quod intus porri colorem habet, foris uero flauescit. in quo nihil asperum, aut fursuraceum sit. fit acinis in quercu nascentibus, foliis buxo similibus. tunditur fructus, tum lauatur, deinde in aqua decoquitur. quidam etiam comāducando uiscum cōficiunt. Gignitur quoque in pino, piro, & aliis plerisque arboribus, atque etiam in quorundam fruticum radicibus inuenitur.

Iris, hoc est uiola purpurea, foliis est minoribus, tenuioribusq; quam hедера, nigrioribus item, & non dissimilibus. caulis medius inter folia ab radice prodit in eo est flosculus suaueolens, purpureus. umbrosis hęc, & asperis locis enascitur.

Iris ab aliquibus Illyrica, ab aliis urania nominatur. folia habet gladiolę herbę similia: sed maiora, latiora, pinguioraq;: flores in summis caulibus alterno situ incuruos, variosq;. siquidem candidi, vel pallentes, vel nigri, vel purpurei, vel cœrulei conspiciuntur: ob quam colorum uarietatem ad cœlestis iridis imaginem nomen hoc inuenit. radicibus nititur geniculatis, solidis, odoratis. quę in partes dissectę, & in umbra siccatę, tum funiculo traiectę reconduntur. Probatissima iris est Illyrica, & Macedonica. inter has pręstantior est, quę quasi decurtatam, ac densam habet radicem: frągenti contumax, colore subfuluo, valde odorata, gustui feruida, sincero odore, nullum situm redolente: quę cum tunditur, sternutamenta cieat. secundo loco censetur Libyca, colore candida, gustu amara. cęterum omnes, cum inueterarint, a tineis tentantur: sed tum odoratiores fiunt.

Isatis satiuā herba est, qua tingendis lanis insectores utuntur. folia plantaginis habet; pinguiora tamen, & nigriora. caulis cubitum excedit. syluestris uero satis est

est fatiuae similis. folia tantum habet maiora, ad lactucae foliorum similitudinem: itemque caules tenuiores, multis diuisionibus refertos, rubescentes: in quorum cacumine ueluti folliculi instar linguarum multi, penduli que habentur, quibus semen continetur. luteum, tenuemque florem profert.

Isopyron, sunt qui phasiolon nomenclant, quia in summo cacumine folium eius more phasiolorum in clauiculas torqueatur. capitula in summo sunt tenuia, plena seminis exigui, quod melanthij gustum praeseferunt.

K

Calamintha id est nepita, quaedam montana est, habetque ocimi folia, subalbida, ramulos & surculos angulosos, & purpureum florem: quaedam vero est similis pulegio; maior tamen. quare nonnulli eam agreste pulegium uocant: quia odore proxime ad ipsum accedit: tertium denique genus mentae syluestri est simile, foliis longioribus, caule & ramis maioribus, quam supra dictae, sed minus efficacibus. omnium folia gustu valde feruentia, & acris. radix inutilis. campestribus, asperis, & humentibus locis enascitur.

Calamus aromaticus in India prouenit: probatissimus est fuluus, crebris geniculis refertus. qui in assulas multas frangitur, fistulis araneis plenis, subcandidus: & inter commanducandum glutinosus, adstringens, subacer, amarus.

Cannabis, ab aliquibus hydraestina vocatur, virgulas althaeae similes profert, minores tamen, nigriores, asperiores, cubiti altitudine. folia habet fatiuae similia, verum asperiora, & nigriora. flores ei sunt rubescentes, Lychnidi similes, semen vero & radices althaeae.

Capnos, id est fumaria, herbula est fruticosa, coriandro similis, valde tenera, folijs candidioribus, vndique numerosis, cinericei coloris, flore purpureo.

Capparis, sunt qui cynosbaton, hoc est sentem canis, sunt qui capriam vocant, aculeatus frutex est, qui per terram in gyrum sternitur. hamatas spinas, ut rubus habet: folia rotunda cotonei mali folijs similia, fructum

Etum oliuę figura: qui dehiscens florem candidum prae-
mit: quo cadente quiddam velut oblonga glans inueni-
tur: quod apertum grana acinis punicorum similia, ex-
gua, rubentiaq; ostendit. radices lignosas, magnas
& numerosas habet. nascitur ut plurimum asperis locis
& tenui solo, & in insulis iuxta domicilia. caulis & fr-
ctus ad cibum sale condiuntur.

Cardamomum probatissimum est, quod ex comage-
ne, Armenia, & Bosphoro aduehitur. provenit etiam
in India, & Arabia. eligito quod difficulter frangitur
quod plenum, præclusumq; sit: (nam quod huiusmo-
di non est, intempestivum est) quodq; odore sensum fe-
riat, gustuq; acre sit, ac subamarum.

Cassia complura sunt genera, quæ in Arabia odori-
fera nascuntur. habet cassia virgam crassi corticis, pipe-
ris folium. eligenda est fulvescens, puicri coloris, co-
rallij similis, perquam angusta, longa, crassa, fistula-
rum plena, gustum mordens, adstringens cum multo
feruore coniuncto, aromatica, odoremq; vini referens:
qualis est, quæ ab incolis achy, ab Alexandrinis vero
mercatoribus daphnitis appellatur. hæc autem antecel-
lit nigra, quæq; purpurascit, & crassa est, Zigir nomi-
nata, rosarum odore: cuius usus in medicina est præci-
piuus. secundum locum tenet antedicta. tertia est, quæ
mosyleticus blastus nominatur. reliquæ uiles sunt.

Caucalis ab aliquibus myritis, a Democrito bryon
quasi muscus dicitur. dodrantalis est cauliculus, aut
etiam maior, leniterq; hispidus: folijs apio similibus,
& ad foeniculi similitudinem per extrema multifidis, &
hirsutis. candida vero umbella in cacumine est, odo-
re suavi.

Cedrus arbor est grandis, ex qua cedria colligitur.
iuniperi modo baccas fert rotundas, ad myrtæ baccæ
magnitudinem. Cæterum præstantissima cedria est,
quæ crassa, perlucidaq; est, & graui odore: quæq; dum
effunditur, guttis sese continet, nec diffluit.

Centaurium maius est, & minus. ac maius quidem
folia habet iuglandis, oblonga, colore virenti, ut bras-
sica,

fica, ferrata in ambitu. caulem, ceu lapathum, duorum, triumve cubitorum: multa ab radice adnata: in quibus capita papaveris similia, teretia. florem cœruleum profert; fructum cnico similem, floribus veluti floccis quibusdam laneis inuolutum. radix eius crassa, solida, grauisq; est, & binos cubitos excedit: succi plena est, sapore acri, cum adstrictione, & dulcedine quadam: rubescens. solum vero pingue & apricum, syluasq; ac colles diligit. abundat in Lycia, Peloponneso, Helide, Arcadia, Messene, ac pluribus circa Pholoën, Lyciam, ac Smyrnam locis.

Centaurium vero minus herba est hyperico, aut origano similis. caulem habet palmo altiore, angulosum, flores in puniceo Lychnidis colore purpurascens: folia parua, prælonga, vt ruta: fructum tritico similem: radicem exigua, nulliusq; vsus.

Cepæa herba portulacæ similis est, nigriora tamen habet folia. radix ei tenuis subest.

Cinnamomi genera sunt multa, quæ a patria, in qua oriuntur, nominantur. omnibus uero præstat, quod mosylicum dicunt, quod cassiæ, quæ mosyletica appellatur, aliquam similitudinem gerat: & in hoc ipso genere, recens, colore nigro, ex vinoso in cinereum uergens, tenuibus uirgulis, læue, frequentibus nodis cinctum, odoratissimum. ac fere optimi temperatura ex suaui odoris proprietate constat. siquidem in optimo quoque, & quod verum propriumq; sit, odor rutæ, cardamomouæ similis inuenitur.

Circæa, quam & diræam aliqui vocant, folia habet hortensis solani, multa adnata, flores paruos, nigros, multos: fructum in quibusdam veluti corniculis milio similem: radices palmi longitudine, ternas, aut quaternas, candidas, odore præstantes.

Cistus frutex est saxosis locis exoriens, ramosus, foliosus, non procerus, foliis rotundis, acerbis, hirsutis. flore punice figura, sed in fœmina, colore cædido.

Cissus, hoc est hedera, multas habet differentias speciei ratione, sed præcipuas tantum tres. quarum vna dicitur

citur, alba, altera nigra, tertia helix. candida fructum candidum fert, nigra nigrum, aut croci emulum, quam etiam vulgus dionysiam vocat. helix fructum non edit: sed tenues habet palmites, foliaque parua, angulosa, & rubra.

Clematis læto solo prouenit, viticulas exiguas spargit, iunci crassitudine. folio breui, lauro simile colore, figuraque, sed multo minore. Altera vero clematis viticulam emittit rubetem, lentam, folium gustanti acerrimum, & exulcerans. circumuoluitur arboribus, ut similax.

Clinopodium frutex furculosus est, duorum palmorum, in petris nascens, folijs serpilli similibus, floribus ad pedum lecti similitudinem, & per interualla marubii modo dispositis.

Clymenon caulem quadratum fert, sabaceo cauli similem: folia habet plantaginis, folliculos in caule inter se annuentes, iridi, aut polyporum cyrris similes. montanum autem est præstantissimum.

Cnicus oblonga folia, diuisa, aspera, referta spinis habet, caulesque dodrantes: capitulo magnitudine grandis oliuæ, flore croco persimili, semine candido & rufo, longo, anguloso.

Colchicum, quod ephemerum aliqui nominant, florem albicantem crocino similem sub fine autumnii profert. postea vero folia producit bulbo similia, sed pinguiora: caulem dodrantalem, suluum fructum continentem. radix eius corticem habet in nigro fuluescentem. ea nudata cortice alba, tenera, succique plena & dulcis inuenitur. habet bulbus in medio fissuram, ex qua flos prodit. nascitur plurimum in Messenia, & Colchis.

Colocynthis viticulas, foliaque diuisa satiuo cucumeri similia per terram spargit. fructum fert rotundum, globo mediocri similem, amarissimum: qui colligendus est, cum vergere ad pallidiorem incipit.

Comarus, id est arbutus cotoneæ malo est similis. folia tenuia, fructum prunorum magnitudine sine nucleis habet

habet, quem mæmecylon vocant: subfuluo, aut rubente in maturitate colore. is cum manditur, veluti acus pallearum linguæ & dentibus affert. estq; alienum stomacho, & capitis dolorem gignit.

Condrilla, quam alij serin vocant, caulem, flores, & folia habet cichorio similia. ideoq; agrestis intybi speciem aliqui eam esse dixerunt: sed est tota tenuior. in huius ramulis gummi simile mastiches, fabæ magnitudine inuenitur.

Conyza, quæ & ischys, & danais a quibusdam dicitur, altera est, quæ parua dicitur, estq; odoratio; altera maior frutice, foliisq; latioribus, & graui odore minorem superans. vtriusque folia oliuæ similia sunt, hirsuta, pingua. altitudo caulis in maiore est duum cubitorum: in minore, pedis. flos squalidus, luteus, subamarus: qui in pappos euanescit. radix ad nullum vsum accommodata.

Est & tertium conyzæ genus, cuius caulis crassior, molliorq; est. folijs tamen maioribus, quam gracilis: & minoribus, quam maior. hæc autem pinguis non est, multo tamen grauiore odore, iniucundiorq;, & minus efficax: eaq; humentibus prouenit locis.

Coriandrum, quod etiam hypericon vocant, folia habet erices folijs similia, sed minora, pinguiora, & rubra. frutex est palmi altitudine, ori gratus, acer, odoratus.

Cotinos, hoc est oleaster, alij oliuam syluestrem alij Aethiopicam oleam nominant, folia habet adstringentia. tunduntur autem eius folia: tum aqua aut vino effuso exprimuntur, siccatusq; in sole succus in pastillos redigitur, quiq; ex vino validior est, & ad recondendū accommodatior, quam qui ex aqua fuerit expressus.

Vruntur cum floribus folia, vt cinis spodij vicem gerat, in cruda olla oblito ore luto vsquedum fictile percoquatur, tum vino restinguuntur, & subacta rursus eodem modo cremantur: postremo elota vt cerussa, in pastillos coguntur. hic autem cinis in medicamentis oculorum spodio cedere non videtur. Idem possunt satiuæ
f oleæ

oleæ folia, sed minore efficacia sunt: & ideo quoniam mitiore facultate sunt, oculorum medicinæ magis conueniunt. Lachryma vero, quæ ab olea Aethiopica destillat, scammonæ fere similis est. fuluescit exiguis guttis concreta, & erodendi vi prædita. quæ vero similis est gummi, magna, & laevis, non erodit: at quæ nigra, erodens est, atque inutilis. talem vero apud nos oleastri ferunt.

Coronopus oblonga herba est, quæ per terram sterinitur, folijs fisis. coquitur inter olera.

Costus laudatissimus omnium est Arabicus, candidus, & levis, plurimo, & iucundo odore: secundas feruntur Syriaco: qui grauis, buxeoq; colore est, & odore sensum ferit. præstantissimus autem est recens, albus, plenus vndique densus, ficcus, a teredinibus intactus non virosus, feruido & erodente gustu. Quidam vero ut eum adulterinum faciant, solidissimas commagen helenij radices commiscent. sed est facilis dignotio: si quidem helenium neque gustu feruet, nec odoris suauitatem adeo eximiam, nec sensum ferientem affert.

Cotyledon aliquibus scytalion est, & umbilicus Veneris dicitur. folium habet ad acetabuli vasis formam in orbem circumactum, leni in concauitatem descensu, vnde sensum fallat. Cauliculum breuem habet: in quo semine est, & radicem oliuæ modo rotundam.

Est & alia cotyledonis species, cuius latiora, & pinguiora sunt folia, lingularum modo circa radicem densa: tanquam oculum in medio describentia: ut in maiore semper uiuo cernitur. adstringentis porro gustus est. caulem vero gracilem profert: in quo flores: & exigua semina hyperico similia insunt: sed maiore radice. facit ad eadem, ad quæ semper uiuum.

Crambe agria, id est brassica agrestis nascitur plerumque maritimis & præruptis locis: satiuæ similis, sed candidior, hirsutiorq; & amara.

Crithmon, quod crithamon vocant alii, fruticosa herbula est, vtrinque foliata, cubiti altitudine. eaq; saxosis;

xosis, & maritimis locis exoritur, folijs undique plena, pinguibus & albescentibus: portulacæ foliorum figura, sed tamen latioribus, & prælongioribus; & in gustu salis. flores fert luteos, albos, fructum rori marino similem, mollem, odoratum, rotundum: qui sicca tus rumpitur. & intus semen quasi rufam habet. radices sunt digiti crassitudine tres, aut quatuor, odoratæ, & suaves.

Κρίνον τοῦ ἁγίου, id est lilij flos, quem aliqui lirim vocant, est ex quo vnguentum conficiunt, quod lirimum alij, susinum alij nominant.

Crocodilion nigro chamaeleoni simile est. nascitur in syluosis locis. radicem habet longā, subcrassam, atq; acrem, odoremq; nasturcio similem.

Crommyon, id est cepa, longa est acrior, quam rotunda: & flaua magis, quam alba: & sicca magis, quam viridis: & quæ cruda est magis, quam cocta, aut sale condita.

Crocus optimus est corycius, recens, boni coloris, parum candidi habens in capreolo, oblongus, integer, non fragilis, non mancus, plenus, facile manus madefactus inficiens: qui cariem non senserit, vel humescat: odore autem iucundo, & acer sit. nam qui talis non est, is aut vetus est, aut humore perfusus. adulteratur admixto crocomagmate contuso, aut spuma argenti, aut plumbagine propter eius pondus: aut defruti aspersione. verum insidens puluis & defruti odor fraudem indicat. Vt autem facile teratur, nouo fistili calido in sole siccandus est, & celeriter conuoluendus.

Crocomagma vero fit expressis crocini vnguenti aromatis: & in pastillos redactis. præstat in eo genere odoratum, myrrham modice olens, graue, nigrum, ligni expers: quod cum subigitur, colorem valde croceum reddit; læue, subamarū, dentes, & linguam vehementer inficiens: & quod aliquot horas continuas perdurat. tale autem est, quod ex Syria aduehitur.

Cyminū agreste plurimū, efficaciusq; Carthagine Hispaniæ nascitur. caulem habet dodrantalem, tenuemq;

f 2 foliola

foliola quatuor, aut quinque exilia gingidii modo serrata. habetq; in summo capitula quinque, aut sex rotunda, molliaq; in quibus fructus ciceris plenus est: qui gustanti acrior est, quam satiui fructus. nascitur in collibus.

Alterum quoque agreste cuminum est, satiui simile: quod e singulis florib. filiquas sublimes emittit, quibus semen melanthio simile continetur.

Cyclaminus folia habet hederæ, varia, supra, infraq; maculis albicantibus. Caulem quatuor digitorum longitudine profert, nudum, in quo flores rosarum figura sunt, purpurascens. radix nigra est rapo similis: modice lata. radix secta reponitur, vt scilla. nascitur vmbrosis, & præcipue sub arboribus.

Est etiam altera cyclaminus, quam cissanthemon vocant. folia habet hederæ similia, sed minora, caulesque crassos, geniculatos, & capreolorum modo vicinis arboribus se implicantes: flores albos, odoratos; fructu acini vix figura, hederæ similem, mollem: gustanti leniter acrem, & glutinosum. radix est inutilis. asperis locis provenit.

Cyperus præstantissima est grauissima, densa, plena, non fragilis, aspera, odorata cum acrimonia quadam. talis autem est, quam Cilicia, & Syria mittit: & a Cycladibus insulis affertur.

Cyprus arbor est foliis circum virgas oleæ similibus, sed latioribus, & viridioribus, flores habet candidos, racemosos, odoratos, semenq; nigrum sambuco simile.

Conion, id est cicuta inter letalia numeratur, refrigerando enecans. ei remedio est meri potio. succus autem fit e summa coma, antequam semen siccet, contunditurq; atque exprimitur: & in sole subigitur: eiusq; in medicina vsus est plurimus. est vero efficacissimus Creticus, Megaricus, & Atticus: & is denique qui in Cilicia conficitur.

Λαγώς θαλάττιος, id est lepus marinus, parua loligini similis est. isq; tritus & per se, & cum marina vrtica illitus pilos euellit.

Lathyrus, totus frutex est fucci plenus, quemadmodum tithymalus.

Lapathum aliud oxylapathum vocant, quod in paludibus nascitur, durum in cacumine, & acutum. aliud satium est non omnino simile priori: tertium est agreste paruum: quod est plātagini simile, molle, paruum, humile. Est etiam quartum genus, quod alij oxalida, aut anaxyrida, aut lapathum agreste vocant: habetque folia sylvestri & paruo lapatho similia. caulis non magnus est, fructus subacutus, rubens, acer, in caule, & adnatis appendicibus nascens. Hippolapathum vero lapathum grande est in paludibus exoriens. & easdem, quas supra dicta, vires habet.

Leontopetalon, sunt qui leontopodion, qui pardalium, qui thorybethrum vocant, caulem vnius palmi emittit, qui alas multas habet: in quibus summis siliquæ sunt similes ciceri. in ijs duo, aut tria semina exigua. folia brassicæ similia. radix nigra, vt rapi: quæ tubercula quædam, pugni instar habet. nascitur in aruis, & inter segetes.

Lepidium herbula nota omnibus est. muria cum lacte adseruatur.

Leucoion, id est viola differt in floribus. nam vel luteo, vel candido, vel purpureo flore inuenitur. Luteus vero ad medicinæ vsum valde est accommodatus.

Libanos, id est thus nascitur in Arabia, quæ thurifera nominatur. primas fert, quod masculum dicitur, indiuiduum, album, cum frangitur, pingue, in suffitu statim ardēs. Indicum vero subfuluo & liuido colore est. fitq; rotundum industria. ipsum enim in quadratas figuras diuidentes, & in fictilia conijcientes, in gyrum versant, vsque dum in rotundam formam se induat. sed quod tale est, progressu temporis flauescit: idq; syagrū

f 3 appet-

appellant. secundū autem locum tenet orobium, quod minimum est, & maxime fuluum.

Est etiam aliud, quod amonite dicitur, candidum quidem, sed cum mollitur, lentescit, ut maltiche. Adulteratur thus omne pinea, resina, & gummi: quod digno sci facile potest. nam gummi suffitum non emittit flammam, & resina in fumum abit: at thus ardet. sed dolum quoque odor indicat. Et vis inest adstringendi, calfaciendi, caliginem oculorum discutiendi, caua ulcera implendi, ad cicatricem perducendi: cruenta vulnera glutinandi: omnes sanguinis eruptiones, atque adeo eas, quæ ex membranis cerebri fluunt, cohibendi: sedis, ac reliquarum corporis partium maligna ulcera leniendi.

Crematur thus in puro fictili impositum, succensum grumo a lucerna accenso, donec exuratur. postquam vero totum incensum fuerit, operiendum fictile est, usque dum extinctum sit. sic enim in cineres non redigitur. Torretur etiam in fictili nouo ad carbones ignitos, donec nullæ bullæ excitentur: nec pinguedo, nec vapor ex eo remittatur: facile enim comminuitur, quod est crematum. Cortex vero thuris omnibus præstat is, qui pinguis, odoratus, recens, lævis, non scaber, & membranis vacans. adulteratur admixto pini, aut nucis eius cortice. huius rei index ignis est. cæteri enim cortices in suffitu non accenduntur, sed fumo edito absque vlla odoris suauitate euanescent. at thuris cortex accenditur, & cum odoris fragrantia vaporem ex se mittit. hic etiam eodem modo, quo thus, vritur.

Manna vero thuris probatur ea, quæ alba est, pura, grumosa. vim eandem habet, quam thus, sed multo inuolui diorem. Quidam eam adulterant mixta resina pinea, aut polline, aut tuso thuris cortice. sed ignis dolum arguit, neque enim aque, & pari motu adulterata vaporem aërium emittet, sed fuliginosum, & impurū. præterea odoris suauitas alieno halitu permista sentietur. Thuris vero fuliginem sic facito. singulos thuris grumos forcipicula exceptos lucernis accendito, in nouam fictilem ollam concauam conijcito. tum acreo vale in medio

medio perforato, & diligenter deterfo obregito. ex altera eius parte, aut vtroque lapillos altitudine quaternum digitorum subijcito, quo facilius queas perspicere vtrum grumi exurantur: & vt locus sit, quo subijcere alios grumos integros semper possis. & antequam primus grumus penitus restinguatur, alium adijcito, donec fuliginis quod satis sit, collectum fuisse videatur. Continuo tamen externas rei vasis partes spongia ex frigida aqua abstergeto. sic enim ahenon non magnopere calente fuligo omnis adhærebit: quæ alioqui per leuitatem cadēs thuris cineri commiscetur. derasa itaque prima fuligine cremati thuris cinerem per se excipito, & idem vsque dum volueris, facito. Eodemq; modo ex myrrha, & styrace fuliginem conficies. valet fuligo ad eadem. præterea vero ex alijs lachrymis fuliginem similiter excipito.

Libanotis, fructum fert altera, qui cachry dicitur, foliaq; sceniculo habet similia, sed crassiora, & in rotæ speciem humi sparsa, odorata, caulem cubiti altitudine, aut maiorem: cui multę insunt alæ: & in cacumine umbellæ, in quibus fructus copiosus est, albus, spondylion similis, circinatus, angulos habens, acer, resinæ sapore, & qui mansus gustum incendit. radix prægrandis, quæ thus redolet. altera vero libanotis est superiori in omnibus similis: semen fert latum, nigrum, vt spondylium, odoratum, non feruidum. radix foris nigra, fracta vero, alba cernitur. Altera vero quæ fructum non fert, est in rebus omnibus similis superioribus: eaq; nec caulem, nec florem, nec semen gignit. nascitur asperis & saxosis locis. In potionibus vero vtendum est semine eius libanotidis, quæ cachryn non fert: siquidem illud acre est, & arteriam exasperat.

Libanotis vero, quam rosmarinum Romani vocant, qua vtuntur ii, qui coronas nectunt, tenues virgæ sunt, in quibus prælonga insunt folia, gracilia, intus alba, foris virentia, graui odore.

Ligusticum plurimum nascitur apud ligures. panaces incolæ non immerito vocant: nam & radix heracleotico

cleotico panaci similis est, & ipsum viribus eisdem est præditum. semen nigrum, durum, oblongum, ad fœniculi similitudinem, gustanti acre. radix candida, odorata. miscetur autem utiliter oxyporis hoc est cito trāscentibus medicamentis, & iis, quæ concoctionem adiuuant. ori valde gratum est: quocirca pro pipere eo utitur incolæ ad obsonia conficienda. adulteratur semine quodam consimili. sed gustu discernitur, amarissimum enim est. nonnulli vero fœniculi, aut seseleos semē ad dentes adulterinum faciunt.

Lithospermō, quod egonichō, aut ætonychō, aut diospyron aut heracleā ob seminis duritiā vocant, folia habet oliuæ similia: longiora tamē, & in imo per terrā strata: ramulos tenues, rectos, crassitudine acuti iunci, firmos, succi plenos, in quibus summis bifidi exortus cauliculorum speciem præbent, foliis exiguis, inter quæ semen rotundum, lapideum, album, paruo eruo simile. asperis & excelsis locis nascitur.

Limonium, quod neurodes alii vocant, folijs est betæ similibus, sed tenuioribus, & longioribus, ac numerosioribus: caule tenui, recto, vt lilium, rubro semine referto, gustumq; adstringente. nascitur in pratis, & palustribus locis.

Linozostis, hoc est mercurialis herba: quæ fœmina est, fructum fert racemosum, & multū: mascula vero iuxta folia exiguum, rotundum, ceu binos testiculos vna coherentes. totus frutex exiguus dodrantalis est, & maior.

Lichen in petris nascens est muscus petris rore conspersis adhærens.

Lonchitis folia habet porri latioris: sed latiora, subrubra, plurima, ad radicem circumfracta, vt ad terram procumbentia: pauca etiam habet in caule: in quo flores sunt pileolis similes, more comicaram personarum hiantes, nigri, candidum tamen quiddam hiatu oris veluti lingulam ad labrum inferius exerentes. semē est lanceæ simile, triquetrum in inuolucro clausum, radix daucis similis. asperis, squalidisq; locis exoritur.

Lonchitis

Lonchitis vero altera aspera folia profert scolopendriæ similia: asperiora tamen, maioraq; & magis diuisa.

Lycium arbor est spinosa, virgas trium cubitorum, & maiores proferens: in quibus folia insunt densa, buxo similia. fructum fert piperis, nigrum, amarum, læue. cortex ei est pallidus, diluto lycio similis: radices latæ, lignosæ. plurimum in Cappadocia, & Lycia nascitur: itemq; in aliis plerisque locis. asperum amat solum. succus ex eo exprimitur tuis vna cum frutice radicibus, & postquam aliquot dies in aqua maduerint, decoctis: tum exempto ligno, iterum eo, qui superest, liquore ad mellis consistentiam decocto. adulteratur amurca inter coquendum admista, aut absinthii succo, aut felle bubulo. spuma autem coquendo innatans auferitur, & ad medicamenta oculorum adseruatur. reliquo ad alia vtor. Succus quoque ex semine expressio & in sole siccato conficitur. Lycium optimum est, quod igni accenditur. & restinctum spumam rubentem habet, foris nigrum: cum frangitur, fuluum, nō virosum, adstringens cum amarore, colore croceo. quale est Indicum: quod præstat cæteris, & est efficacius.

Lysimachia caules cubitales, & maiores, tenuesq; fruticososq; fert: in quorum geniculis folia salici similia exoriuntur, quæ gustu adstringente sunt. Hos rufus est, aut aureus. nascitur palustribus, & aquosis locis.

Lychnis coronaria flos est albæ violæ similis, purpurascens, qui ad coronamenta adhibetur.

Lychnis agrestis in omnibus est satiuæ similis. eius seminis binæ drachmæ potui datæ bilem per aluum educunt.

Lotus agrestis in Lybia nascitur caule duorum cubitorum, atque etiam maiore. qui alas multas habeat, folia vero trifolio in pratis nascenti similia: semen scæno-græco, simile: sed multo minus fert: gustuq; medicato.

Macer

Macer cortex est subflauus, crassus, gustu valde adstringens, qui ex Barbaria aduehitur.

Malabathri folium laudatur, quod recēs est, & cum nigrore quodam candicat, non fragile, integrum, odore caput feriens, & odoris bonitate diutius permanens: nardum sapore imitans, gustu non falso. quod vero infirmum, minutum contusum, & cariosum halitum affert, vitiosum est. eandem vim habet, quam nardum. sed illud ad omnia est efficacius. malabathri tamē vis ad vrinam ciendā est maior, & stomacho magis congruit.

Mandragora alter mas, alter fœmina. ac fœmina qui dem mandragora niger est, qui tridacias dicitur, folijs angustioribus, ac minoribus, quam lactuæ: virosis, graueolentibus, in terram sparsis. inter quæ poma sunt sorbis, aut achradibus similia, odorata. in quibus fructus est, vt piri. radices prægrandes binæ, aut ternę inter se conuolutæ, nigra superficie, intus albæ. crasso cortice. caulem non habet. mas vero folia habet alba, lata, admodum magna, vt betæ. poma duplo maiora, crocei coloris, odorata, cum grauitate quadam. quibus etiam pastores vescuntur, & sopore quodammodo corripuntur. radix est alterius radici similis: sed maior, & candidior. est hic quoque caulis expers. succus colligitur ex cortice radice viridi, contusoq; & prælo subiecto; qui in sole uersatus densatur, & in fictili reponitur. succus quoque e pomis similiter exprimitur, sed ignauus est is, qui e pomis collectus fuerit. Cortex itidem a radice detractus lino traicitur, & suspensus adseruatur. nonnulli radices ex vino ad tertias decoquunt, & defecatum seruant: & cyathi vnus mensura ad magnos dolores, vigilias, & vbi sine sensu doloris secare, aut vrere velint, vtuntur. Iam liquor ex radice profundius excauata, in orbem punctis aperta, emanat defluente in eam cavitatem liquore atque ibidem collecto. succus vero est liquore efficacior. sed radices non vbique liquorem ferunt.

Mara-

Marathron, hoc est *sceniculum*, agreste, magnum, quod *hippomarathrum* vocant, semen *cachry* simile fert. radix ei subest odorata. Quinetiam aliud *hippomarathrum* vocatur, quod folia habet exigua, angusta, oblonga, fructum rotundum ad *coriandri* similitudinem, acrem, odoratum, & calfaciendi vi præditum. viribus autem antedicto respondet, sed tamen agit imbecillius.

Marum herba est furculosa, origani flori similis: eius tamen folia multo candidiora sunt: & flos odoratus, plurimum vero ad *Magnesium* & *Tralles* nascitur.

Mancoron genus quoddam mellis est, concreti, quod in India & Arabia felici in harundinibus inuenitur, salis consistentia, & quod dentibus subiectum ita, ut sal, confringitur.

Melilotos præstantissimus est *Atticus*, quiq; in *Cyzico* nascitur, & *Carthagine*, croci colore, & odoratus. oritur etiam in *Campania* prope *Nolam* colore luteo, odore infirmo.

Melissophyllon herba est, qua apes delectantur. eius folia cedri odorem exhalant.

Mespilum arbor spinosa est, fructum exiguum, pomum similem, iucundum ferens. habetq; tria ossicula. adstringit. & in cibo sumptus idoneus stomacho est: sed aluum suppressit.

Mediõ herba nascitur umbrofis saxosisq; locis, folij serici similibus, caule trium cubitorum, floribus purpureis, magnis, orbiculatis: fructu paruo, cnico simili, radice dodrantali, quæ baculi crassitudinem habet, acerbisq; saporis est.

Mecon rhœas, id est *papauer erraticum*, ita nominatum est, quia eius flos celeriter decidat. nascitur in ruis uetno tempore, quo etiam colligitur. folia habet origano similia, aut *cichorio*, aut *thymo*, diuisa, longiora: caulem iunci figura, rectum, crassum, ad cubiti altitudinem: florem puniceum, quandoque candidum, nemonæ flori similem: fructum rufum: radicem oblongam, subalbâ, & parui digiti crassitudinē habentem.

Papauer

Papauer autem paruum alterum satiuum est, & hortense, cuius semen pani inditur ad tuendæ valetudinis usum: & cum melle pro sesamo eodem vtuntur. thlycitum vocant, oblongum habens capitulum, semen album. alterum vero agreste est, capite demisso, nigro semine: quod etiam pithite nominatur: idq; ab aliquibus rhœas papauer hoc vocatur: propterea quod ex eo liquor defluat. est tertium genus huius agrestius, & magis medicatum, & longius, oblongo capite. probatissimus autem liquor est densus, ponderosus, odore soporiferus, gustu amarus, qui facile aqua diluitur, læuis, albus, non asper, neque grumosus. quiq; intercolandum non coeat, veluti cera, & in sole diffunditur, & ad lucernam non atra flama ardet: quiq; ubi restinctus sit, odoris vim conseruat. hunc adulterant miscendo glaucium, aut gummi, aut agrestis lactucæ succum. quiq; glaucio indito adulteratur, in dilutione croci colorem reddit: qui ex lactucæ agrestis succo, infirmo odore est, & asperior: qui ex gummi, ignauus & pellucidus. quidam uero ita sunt absurdi, ut terram etiam ei indant. torretur ad oculorum medicinas, in fictili nouo, donec mollis, & fuluus videatur. non erit fortasse alienum, describere quonam pacto liquor colligatur. Aliqui igitur capita & folia contundunt, ac prælo exprimunt: tum in mortario terunt, & in pastillos redigunt. idq; meconiū nominatur: potestate multo ignauius, quam liquor sit. In liquore autem colligendo, oportet cum ros exaruerit, cultello asterisco circumdante, ne ad interiora descendat, ex obliquo in rectum summam capitum superficiem incidere, & lachrymam exeuntem in conchulam digito detergere: & non ita multo post redire. siquidem concreta inuenietur. atque etiam sequenti die simili modo comperietur: quæ in pila teri debet, & in pastillos conformari, ac reponi. cum tamen inciditur, retrocedendum est, ne liquor a vestibulis deteratur.

Mecon ceratitidis id est, cornutum papauer, quod aliqui paraliū, aliqui agreste vocant, folia habet candida,

la, hirsuta, verbasco similia, in ambitu ferrata, ut papaveris agrestis folia; caulemq; similem: florem pallidum; fructum paruum, inflexum, scenigræci corniculis similem, semen exiguum papaveris semini consimile, radicem, cuius extrema pars nigra, crassaq; nascitur maritimis & asperis locis. Quidam errore ducti glaucium ex hoc papavere propter foliorum similitudinem fieri putaverunt.

Mecon aphrodes, id est spumeum papaver a nonnullis heraclea nominatur: caulem dodrantalem habet, foliumq; admodum paruum, struthio simile. in eo fructum fert album: totaq; herba ipsa alba est, & spumea. radice nititur plerunque tenui. huius fructus colligitur æstate, cum perfecte adolevit, & siccatus reponitur.

Meum Athamanticum nascitur plurimum in Macedonia, caule & folijs anetho similibus: bicubiti plerunque stititudine, radicibus in partes distractis tenuibus obliquis, & rectis, longis, odoratis, linguâ calfacientibus.

Medullarum præstantissima est ceruina, deinde vitulina, tum taurina, postea caprilla, deniq; ovilla. concrevit medulla sub finem æstatis autumno appropinquante: reliquis vero temporibus concrementum sanguinis, & veluti caro friabilis in ossibus invenitur. nec agnoscere facile potest, nisi quis eam ex ossibus extrahat, atque recondat. curatur medulla recens aquæ asperione mollita ex selectis ossibus: et per linteum excolata, & similiter elota, donec pura aqua defluat. tum in duplici vase liquata, sordibus supernatantibus penna exceptis, & in pilam percolata, ubi compacta fuerit, in novo fictili vase reponitur, omni sece, quæ subsidit, diligenter derasa. si vero libet non curatam reponere, facio omnia, quæ in anserum & gallinarum adipe fiunt.

Mycetæ, hoc est fungi, qui perniciosi sunt, multis le causis fiunt. nam vel apud clavos rubigine obsitos, ut vestes putres, aut serpentum latibula, aut arborescunt proprietate noxias oriuntur. continent, qui tales fiunt, concretum supra se lentorem quendam, & e terra eruti, si ita sinantur, celerrime putres redditi corrumpuntur.

rumpuntur. at qui esculenti sunt, iusculum faciunt sed ipsi quoque liberalius sumpti, nocent. cum difficulter in stomacho coquantur, aut strangulent, aut choleram afferant. omnibus succurritur portione olei, aut tri, aut lixiuij cum acida muria: aut decocto satureia aut origani, aut stercore gallinaceo cum aceto. epoto aut cum melle copioso delincto.

Myos ota, id est auricula muris multos ab vna radice caules mittit; subrubros ab imo concauos: folia angusta, oblonga, dorso elato, nigricantia: per intervalla deinceps geminata, & in acutius desinentia. exoriuntur etiam ex alis tenues cauliculi: in quibus flores li caerulei, vt anagallidis, sunt, radices crassitudinis digitorum, multas habent progerminationes. ad summam, est herba hæc scolopendræ similis, tenuior tamen, & minor. huius radix illita ægilopas sanat. funt etiam, qui helxinem auriculam muris appellent.

Myrica arbor est, quæ prope paludes, & stagna nascitur, fructum ueluti florem ferens, consistentia muscosum. Satiua autem in Aegypto, & Syria prouenit sed in cæteris est agresti similis. fructum uero edit galla similem, inæqualem, gustum adstringentem. qui uici gallæ oris medicamenti adhibetur.

Myriophyllon, hoc est millefolium, caulis est tener, uniusq; radice, circa quam multa folia læuia, sceniculo similia, vnde nomen traxit, conspiciuntur. caulis ipse est, fuluescens, prædensus, ac ueluti de industria expolitus. nascitur uero palustribus locis.

Myrtus satiuæ medicinæ accommodatior est nigra, quam candida. & in hoc genere, potius montana: & tamen fructum imbecilliolem fert.

Myrtidanum uero, quod uocant, inæqualis exortus est, tumensq;, & myrto concolor, truncum eius quasi manu complectens: sed maior in eo, quàm in myrto adstringendi uis inest. tusus addito uino austero reponitur: & in pastillos redactus in umbra siccat. estq; & cortice, & fructu efficacior.

Myrtus agrestis, aut oxymyr sine, cuius asparagus
nuper

nuper in lucem editus estar, urinamq; ciet, fructum orbiculatum, rubrum dum maturefcit; & interiorem partem offeam habentem profert.

Myrrhis, quam myrrham aliqui uocāt: & caule, & folijs cicutæ similis est. radice nititur tenera, oblonga, orbiculata, odorata, ad mandendum suauis.

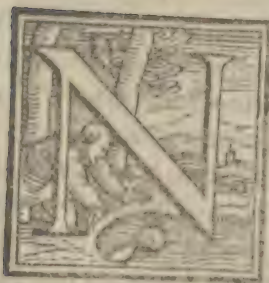
Moly folia gramini similia, latiora tamen, humique sparsa habet; florem albæ uiolæ similem, lacteo colore: minorem tamen, & ad uiolæ similitudinem accedentem. caulem fert tenuem, quatuor cubitorum: in cuius summo quiddam allio simile est. radix ei parua, bulbosaq; subest.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

ORIBASII MEDICINALIUM COLLECTORVM,

LIBER DVODECIMVS.

Ex Dioscoride de simplicium medicamentorum facultate, atque apparatu ab N litera usque ad Ω.

NARDI sunt duo genera. alterum Indicum, Syriacum alterum nominatur: non quod in Syria nascatur, sed quod montis, in quo oritur, una pars ad Syrios, altera ad Indos uergit. cæterum in Syriaci genere præstantius est recens, leue, multam comam habens, flauo colore, admodum odoratum, cyperum odore referens, breui spica, gustu amaro, & linguam exsiccante, & multo tempore in odoris iucunditate perdurante.

perdurante. Indicum vero alterum Gangitin vocant, a flumine quodam Gange, quod præterfluit, deducto nomine: iuxta quod nardum exoritur. eius autem vis est propter aquosos tractus imbecillior, ipsumq; est oblongius: & ab vnica eius radice numerosæ spicæ, earq; admodum crinitæ, & implicitæ ac uirosi odoris exoriantur. Quod vero altius in monte nascitur, odoratius, curta spica, cyperum suauitate redolens, aliaq; habens omnia, quæ Syriaco inesse dicta sunt. vocatur etiam aliud quoddam samphariticum a regione, in qua nascitur, estq; magna spica, candidiore caule, quem medium ex se interdum mittit, hircorum odorem uehementer exhalantem: quod genus est reiiciendum. venditur etiam nardum madefactum, quod ex eo cognoscitur, quod alba, squalida, & sine sua lanugine spica sit. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo uino, ut densetur, & ponderosior fiat, inspirato. ubi uti velimus, auferendum est ab radicibus lutum, si sit, & cribro excutiendus est puluis, qui ad manus eluendas accommodatus est. Reconditur autem ad oculorum medicinas in fictili nouo non picato tritum, & ex uino in pastillos redactum.

Nardum vero Celticum in alpibus apud ligures nascitur, idq; ab incolis Gallicum nominatur. nascitur etiam in Istria, estq; exiguus frutex, breuisq;, qui cum radice vellitur: & in fasciculos, manipulosq; ligatur, & componitur. folia habet oblonga, subflaua: florem luteum. caulibus tantum, radicibusq; utimur, hiq; soli odoris bonitate sunt præditi. quam ob rem fasciculi pridie aqua spargendi sunt, & siquid terreni inhæserit, abijciendum: humido pauimento subiecta prius charta sternendi sunt: sequenti die purgandi: siquidem quod utile est, ab aceroso & alieno propter vim humoris non excutietur. Adulteratur imposita eidem herba persimili, quam ob uirosi odorem, hircum vocant. sed facile dignoscitur. quoniam ea herba caulis expers est, atque candidior, & minus oblonga habet folia. quin ne radicem quidem amaram, & aromaticam habet, ut nardi radix

di radix est. Itaque cauliculos & radices, abiectis folijs, ad vsum reponito: siq; seruare uolueris, trita uino excipito, in pastillos conformato, fictili nouo diligenter operto recondito. Laudatissimum vero Celticum nardum est, quod recens est, odoratumq; ac multis radicibus præditum, non fragile, plenum.

Nardum montanum in Cilicia nascitur. eius caules & folia eryngio similia sunt: minora tamen, & non aspera, & aculeata. radices illi sunt nigrae, odoratae, binæ aut etiam plures; ut asphodeli: sed multo graciliores, candidiores, & minores. nec caulem, nec fructum, nec florem profert. radix ad eadem, ad quæ Celticum nardum, facit.

Narcissus habet folia porro similia, sed tenuia, & multo minora: cauliculum paruum, inanem, folijs vacantem, dodrante maiorem: in quo flos albus est, interius croceus: & in quibusdam purpureus. radix ei est alba, rotunda, ad bulbi formam. fructus veluti in membrana niger, prælongus. nascitur præstâtissimus in montanis locis, odoratusq;: at qui in pratis, & arenosis oritur, porrum sapit, & herbaceum halitum ex se mittit.

Nascaphthon, quod narcaphthon aliqui vocant, ex India afferitur. corticis formam gerit, libro sycamini similem. Ad suffitus adhibetur propter suauem odorem, quem ex se mittit.

Nymphaea in paludibus & stagnis nascitur. folia habet ciborio similia: minora tamen, & oblongiora quodam modo, aquam excedentia: aliqua etiam in aqua demersa, multaq; ex una radice prodeuntia. flos albus est lilio similis: eius media pars crocea est. cum defloruit, in rotundam formam redigitur, ad pomi aut capitis papaueris similitudinem. colore nigro fit, in quo fructus latus, densus, gustanti glutinosus includitur. caulis non leuis, crassus, niger, ciborii cauli similis. radix nigra, crassa, clauæ similis: quæ autumnæ præceditur. Plurima in Cilicia in Anigro flumine, & in Hæmaro Bœotiae. Nascitur & alia nymphaea antedictæ similibus

milibus folijs: attamen alba radice, & aspera, flore lacteo, & modo rosæ splendente. Oritur hæc in Thessalia ad flumen Pencum.

Xanthium, quod phasganon aliqui vocant, in pinguibus locis, & paludibus nascitur. caulem pinguem habet, angulosumq;: in eoq; alarum caua permulta sunt. atriplici similia sunt folia, sectiones habentia, odore nasturcij: fructum rotundum fert, vt oliua magna: aculeatum, vt platani pilulæ; & vestibis contactu inhaerentem.

Xyris, quam aliqui agrestem iridem appellant, Romani gladiolum vocant, folium gerit iridi simile: sed latius, & in summo acutum. e medijs folijs caulis prodit cubitalis, valde crassus: in quo siliquæ sunt triquetrae, & in eis flos purpureus, idq; quod in medio est, puniceum. fructus in folliculis eruo similis, rotundus, magnus, acer: radixq; geniculosa, longa, rufa.

Xyphion, quod phasganon, id est ensem, propter figuram foliorum nominant, iridi simile est: sed brevius, atque angustius, & cultelli modo in mucronem desinens, fibrosum. caulem emittit cubitalem, succi plenum: in quo purpurei flores in ordinem digesti, inter se distant: fructum edit rotundum. radices duas profert, alteram sub altera confidentem exiguorum bulborum figura: quarum inferior est gracilis, superna uberior. potissimum vero in aruis nascitur.

O

Oenanthe folia habet pastinacæ, florem candidum, caulem crassum dodrantalem, fructum atriplicis, radicem magnam, multis rotundis capitibus abundantem. nascitur in petris.

Oenanthe etiam agrestis uuæ fructus nominatur. cum floret, recondi debet fictili non picato: collectaq; substrato linteo in umbra siccanda.

Omphacium est acerbæ uuæ, vt Thasæ, aut Amineæ nondum maturescens succus: qui ante canis exortum exprimendus est: expressusq; in æreo rutilo vase linteo

lintheo operto vsquedum cogatur, insolandus. oportet autem semper quicquid concretum sit, liquido permiscere: & cauere ne per noctem sub dio maneat: siquidem ros concretionem impedit. Eligito flauum omphacium, friabile, perquam adstringens, mordensque linguam. quidam etiam coquendo succum condensant.

Onagra frutex est arboris instar, prægrandis, amygdalino folio, sed latiore, lilio non dissimili, flore roseo, magno, radice candida, longa: quæ siccata uini odorem refert. montanis locis nascitur.

Onobrychis folia habet lenti similia, paulo tamen longiora, caulem dodrantalem, florem puniceum, radicem paruum. nascitur humidis & incultis locis.

Onyx hoc est unguis, conchylj tegumentum est, ei simile, quo tegitur purpura: quod in India in lacubus nardum ferentibus inuenitur. quod ideo suauem odorem spirat, quod conchylia inibi nardo vescantur. Prestantissimus onyx est, qui e rubro mari affertur, albicans, pinguisque, nam qui Babylone aduehitur, niger est, & minor. uterque in suffitu odoratus: sed castoreum quodam modo olet.

Oxyacantha hoc est acuta spina arbor est pirastris similis, sed minor, & valde spinosa. fructum fert myrti baccis similem, plenum, rubrum, fragilem: & intus nucleum: radicem habet multifidam, alte descendentem.

Oreoselinum, hoc est apium montanum, caulis dodrantalis est ex tenui radice prodiens: circa quem ramuli, & capitula sunt cicutæ similia: multo tamen tenuiora: in quibus fructus est prælongus, acer, odoratus, cumino similis. montanis vero locis prouenit.

Orestia herba est parua, tribus aut quatuor digitis terram excedens, folijs & uiticulis coronopidi, aut gramine similibus, adstringentibus: radice prætenui, ut capillus est, alba, uinosa, quatuor digitorum longitudine. nascitur in collibus.

Origanum Heracleoticum, quod Conilam vocat, folium hyssopi habet, umbellam vero non in rotæ speciem, sed veluti multifidam: semenque in summis uirgis

non densum.

Quod vero onitin appellant, folia habet candidiora: & hyssopo magis similia: semenq; fert veluti coniunctos corymbos. vim, Heracleotici habet, sed non ita efficax est.

Sylvestre autem origanum, quod alij panaces Heracleum, alij conilam nominant, folia origani, virgultu dodrantalia, tenuia, in quibus umbellæ sunt anetho similes. radix exilis est, atque inutilis.

Orminum herba est folijs marrubio similibus; caule semicubitali, quadrato, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant: in quibus diuersum inest semen. nam in sylvestri rotundum & fuscum inuenitur: in alio vero oblongum, nigrumq;, quo utimur.

Ορεβανον λευρον, hoc est erui farinam sic conficito. vberiora, candidaq; grana deligito, permiscendoq; aqua perspergito, donec quod satis sit, combibant: deinde torreto usq; dum cortex rumpatur. tum mola trita cribro tenui traiecta farina reponatur.

Ορχις, hoc est testiculus, quem cynosorchin, id est testiculum canis vocant, folia habet circa caulem, & imam eius partem humi strata, oleæ molli similia: angustiora tamen, & longiora: cauliculis longitudine dodrantis, in quibus purpurei sunt flores: radicem bulbosam, oblongam, duplicem, angustam, ut oliuæ, superius alteram, & alteram inferius. alteramq; plenam, alteram mollem, ac rugosam.

Alius testiculus est, quem serapiadem aliqui vocant. is folia habet porri, oblonga, sed latiora, & crassa: caulem dodrantalem: flores subrufo, purpureosq;. radix testiculis similis subest.

Orchis, id est testiculus Castoris. Eligito semper huius animalis testiculos, qui ex vno principio connexti sunt, (non possunt enim duo folliculi in vna membrana coniuncti reperiri) & qui liquorem intus cerosum habent, odore graui, & viroso, gustu acri, mordente, ac friabili: & qui naturalibus membranis vndique intersepti

intersepti sunt. Adulterant castoreum nonnulli, ammoniacum, aut gummi cum eiusdem animalis sanguine, aut castoreo ipso subactum in folliculos instillantes, & exsiccantes. Fallo aiunt hoc animal, cum a venatoribus vrgetur, auellere sibi testes, atque abiicere: cum ne eos tangere quidem possit: sunt enim parum exerti, vt in sue. oportet autem diuisa pelle, melleum liquorem cū ambiente membrana assumere, & ita siccatum reponere.

Olyris exiguus frutex est, niger, tenuis, virgulam fractu difficilem habens, & in ea, foliola, vt lini, in initio nigra, quæ deinde mutato colore rubescencia fiunt.

P

Panaces, quidam herculeum vocant: ex hoc opopanax colligitur, plurimumq; in Bœotia, & Phocide Arcadiæ nascitur: & inibi, ob quæstum, quem ex liquore faciunt, studiose colitur. foliis est asperis, in terra iacentibus, viridibus, ad ficulna multum accedentibus, in ambitu quinquepartita diuisione partitis. caulem, vt ferulam, fert altissimum, alba lanugine præditum, folia circa ipsum minora, umbellamq; in summo, vt anethum, habentem, florem vero luteum, semen odoratum, & feruidū: radices multas, ab vno principio exorientes, albas, graui odore, crasso cortice, subamaro gustu. Nascitur idem in Cyrene Libyæ, & Macedonia. Colligitur liquor secta radice cauliculis nuper pululantibus. album autem liquorem ex se mittit, qui siccatus crocei coloris habet extremitatem. Excipiunt etiam liquorem effluentem foliis excauato solo substratis. eaq; siccata tolluntur. Ex caule quoque per messem secto, liquorem eodem modo excipiunt. Ex radicibus vero præstantiores sunt albæ, distentæ, quæ cariem non senserint, gustu feruidæ, & aromaticæ. fructus ex media ferula prodiens cibo idoneus est: qui vero ex adgnatis oritur, minus nutrit. Liquor vero laudatissimus est, qui amarissimus est, intus albus, foris croceus, leuis, pinguis, friabilis, cito liquefcens, grauis odoris. nam niger, & mollis, vitiosus est. adulteratur

g 3 ammoniaco

ammoniaco, & cera. probatur digitis in aqua confri-
catus. qui enim vitio caret, resoluitur, & lactei fit co-
loris.

Panaces Alclepium, & Chironium caulem tenuem
e terra emittit, geniculis interceptum, cubitalem: circa
quem folia sceniculo similia funduntur: sunt tamen ma-
iora, hispidioraq; & graueolentia. supra vero umbella
est, in qua flores aurei coloris sunt, acres, odorati. ra-
dix exigua, tenuisq; sunt etiam qui sylvestre origanum
panaces vocent, alij vero conilem. de quibus, cum de
origano ageretur, dictum est.

Panaces vero Chironium precipue nascitur in mon-
te Pelio, folijs amaraco similibus, flore aureo, radice
tenui, non profunda. herba ipsa gustu acri est.

Pancration, quod aliqui etiam scillam vocant, radix
est magno bulbo similis, subrufa, amara, feruida ad gu-
stum: folia lilij habet, sed longiora.

Parthenium, quod aliqui amaracum, aliqui leucan-
themon appellant, folia coriandri habet, flores per am-
bitum albos, in medio luteos, odore subuiroso, & sa-
pore amarescente.

Paronychia exiguus frutex est, nasciturq; in petris,
peplo similis, longitudine minor, folijs maior.

Piper fructum fert in principio praelongum, veluti fili-
quas, quod longum piper est: habetq; intus aliquid te-
nui milio simile: quod absolutum, piper euadit. id au-
tem suis temporibus dehiscens racemos ex se mittit gra-
na, quæ videmus, ferentes: & alia acerba, quæ albi pi-
peris nomen habent: quod oculorum medicinis, anti-
dotisq; accommodatissimum est. nigrum vero est sua-
uius, & acrius albo. atque album quidem quod acerbū
sit, cæteris imbecillius est. Eligito piper, quod ponde-
rosius sit, plenum, nigrum, non valde rugosum, recens,
non furfuraceum. In nigri vero genere, inuenitur e-
tiam quod defæctum, inane, leueq; sit: quod brasma,
quasi abortus vocatur. In fictili nouo ad carbones tor-
retur continue mouendo. Eius radix non est zinzib-
er, vt quidam sunt rati. costo autem est similis, & gu-
stum

stum exalfacit.

Peplus, sunt qui sycen, qui spumeum papauer nominant, frutex est exiguus, albi liquoris plenus, folio paruo rutæ simili, sed latiore. tota vero coma fere dodrantalis est, in orbem circumacta, in terra iacens. sub folijs minutus fructus, rotundusq; est. radix vnica, inutilis. in hortis nascitur, & vinetis. colligitur per messem. in vmbra siccat, & continuo versatur. fructus tusus, & seruefactus reconditur.

Peplis vero, quam syluestrem portulacam vocant, Hippocratesq; ipse peplion nominat, in maritimis maxime nascitur locis. frutex frondosus, liquoris candidi plenus, folio satiuæ portulacæ, sed in orbem acta, & in parte inferiore rubescens. Fructus rotundus folijs subest, vt in peplo: seruido gustu. radix tenuis, inutilis. colligitur, reponitur, & sale conditur, & datur, vt peplus, eadem vi prædita.

Periclymenon, quod alii splenion, alii etiam clymenon ipsum vocant, frutex paruus est, simplex, caule quadrato, & per interualla foliolis circumdato albicantibus, hederæ figura. inter folia surculi exeunt, in quibus fructus est hederæ similis: qui quasi in folium procumbit; durus, qui difficulter auellitur. radix longa.

Oritur in aruis, & sepibus, sese fruticibus adstantibus inuoluens.

Peristereon aquosis locis nascitur. videtur autem inde nomen traxisse, quod περιστεριον, hoc est columbæ in eo libenter versentur, herba est dodrantis habens altitudinem, aut etiam maiorem. folia ex caule prodeunt incisæ, & subalbida. eaq; plerunq; ex vnico ramo, vnicaq; radice constare comperitur.

Persea arbor est in Aegypto proueniens.

Petasitis pediculus est cubito maior, pollicis crassitudine: in quo petasi figura folium est, grande, ad fungi similitudinem impositum.

Peucedanum caulem gracilem emittit, scæniculo similem: comam habet copiosam, & densam, florem luteum, nigram radicem, graucolentem, vberem, liquoris,

g 4 plenam.

plenam . in montibus vmbrosis nascitur . Liquor excipitur e radice tenera cultello concisa : & quod defluit , statim in vmbra reponitur , gignit vero , dum colligitur , capitis dolorem , & vertiginem : nisi quis nares rosaceo inungat ; & caput perfundat . vbi detractus liquor est , radix ad nullam rem est utilis . sed ex caulibus quoque liquor , succusq; colligitur , vt ex mādtagora . succusq; minus efficax est , quam liquor : & citius euanescit . quādoque autem concreta lachryma inuenitur thuri similis caulibus , radiciq; peucedani inhærens . Liquor laudatissimus est is , qui in Sardinia & Samothracia conficitur , odore graui , fuluescente , & gustu feruido .

Peganon , id est ruta , acrior est montana , quam satiua : & ineptior . ex hortensi vero ruta ea quæ prope sidcus nascitur , est ad vefcendum accommodatior .

Peganon vero agreste , quod moly quidam vocant , in Cappadocia , & Galatia Asiæ natum , frutex est plures ab vna radice virgas proferens : foliaq; multo longiora , quam alia ruta , itemq; magis tenera , & graui odore : florem album . in cacumine capitula habet paulo maiora , quam ruta satiua : quæ maxime ex tribus partibus constant . in iis semen est subfuluum , triquetrum , valde amarum gustatibus : cuius est vsus . Autumno maturefcit semen : quod nonnulli harmala vocant : Syri vero besafsa : Cappadoces moly : quoniam cum moly similitudinem quandam habet . radice nigra , flore albo . nascitur in collibus , & fecundis locis .

Pix liquida ex pinguisimis piceæ , & pini lignis colligitur . probatur splendens , læuis , pura . Fit quoque pisselæon ex pice , separato eo , quod aquosum in ea inest : quod vt serum in lacte , sic in pice supernatat : excipiturq; in pice coquenda puris supra eam lanis expansis : quæ vbi euaporato halitu madescunt , in vas exprimuntur . id quod vsque faciendum est , dum pix coquitur . Fuligo vero ex liquida pice colligitur ad hunc modum . In lucernam nouam , quæ ellychnium habeat , aliquid picis inde , atque accēde , obturaq; fictili vase , quod clibani formam habeat , superne quidem fornicato & can
gusto ,

gusto, inferne vero foramen habente, vt clibani habet, atque inibi sine, vt ardeat. vbi vero prior humor consumptus fuerit, nouum infundito, donec tantum fuliginis, quantum satis sit, feceris: tum ea vtiſor.

Pix vero sicca ex liquida decocta fit. ex ea quædam est viscosa, quædam sicca. probatur autem, quæ pinguis est, pura, viscosa, subfulua, & resinosa. talis porro est Lycia, & Brutia, coniuncta simul picis, resinæque natura. Vocatur etiam quædam pissasphaltus, eaq; in Apollonia ad Epidaurum fit, quæ ex Cerauniis montibus impetu fluminis rapitur, æstuq; in littus eructatur coacta in glebas, mixtam bitumini picem redolens.

Polemonium, alii phileterium vocant, ramos tenues habet, vtrinque pinnatos: folia paulo maiora, quam ruta: sed longiora, ad polygoni, aut nepitæ similitudinem. in eis summis veluti corymbi sunt, in quibus semen nigrum. radix ei cubitalis est, subcandida, struthio similis. montanis & asperis nascitur locis.

Polium alterum montanum est, cui nomen est teuthrio, & cuius est vsus. exiguus frutex est, albus, tenui folio, dodrantalis, fructu refertus, capitulum in summo habens corymbi forma, paruum, cano capillo simile: graui odore, cum quadam odoris suauitate. alterum fruticosius est, non vsque adeo odore valido: atque etiam inefficacius.

Polygalon, quidam osirin vocant, caulem dodrantalem habet, folia lenticulæ, gustum subacerbum.

Polygonon, id est herba sanguinalis, mas, ab alijs carcinethron, ab alijs teuthrobanon, ab alijs clema dicitur, herba est, quæ ramos tenues, teneros, multosq; habet, ac geniculis interceptos, qui per terram serpunt, vt gramen. folia ruta similia, longiora tamen, & molliora. fructum in singulis foliis fert. quam ob rem mascula nominatur. flos albus est, aut puniceus.

Polygonon scemina paruus frutex est, multos ramos ferens: cuius caulis est tener, harundini similis, densis geniculis, & inter se tubarum modo insitis. geniculos cingunt in orbem foliolis pini similes. radix est inuul-

lis,

lis. nascitur in riguis locis.

Polygonatum nascitur in montibus. frutex est cubito maior. folia habet lauri: sed latiora & læuiora: saporem cydoni, aut punici mali, cum adstrictione. in unoquoque exortu foliorum flores albi prodeunt plures, & numero maiores quàm folia cepta a radice suppuratione. radicem fert albam, longam, mollem, geniculis plenam, hirsutam, graueolentem, crassitudine digiti.

Polycnemum paruum frutex est furculosus, foliis origani, caule, ut pulegii, geniculis multis intercepto: umbellam tamen non habet, sed in summo paruos corymbos, acres simul, & suauitatem etiam odoris spirantes.

Polypodium nascitur in petris muscosis, & antris, aut arborum, ac præsertim quercuum caudicibus: palmi altitudine, filici simile, subhispidum, incisuris diuisum, sed non adeo minutis. radix subest hirsuta, in qua cyrri, seu polyporum, continentur crassitudine parui digiti. abrasa vero interna pars viridis. gustu acerbo, & subdulci.

Poterium, sunt qui phrynion, Iones neurada, qui acidoton appellant: grandis frutex est, ramis mollibus, longis, lentis, tenuibusq; ac tragacanthæ similibus: foliis paruis, orbiculatis: totus denique frutex est lanosa circumdatus lanugine: estq; aculeatus, floribus exiguis, viridibus. fructum fert gustanti odoratum, & acrem, sed nullius usus. nascitur arenosis locis, & in collibus. radices subsunt duum cubitorum, aut trium, firmæ, neruæ: quæ ad terram rescissæ lachrymam gummi similem ex se mittunt.

Potamogeton folium betæ habet, hirsutum, paululû extra aquam eminens.

Propolis eligenda est, quæ flaua est, odorataq; & styracem redolet: & quæ in subarido mollis sit, ac mastiches instar sit ductilis.

Ptarmica exiguus frutex est, multis ramis, tenuibus, orbiculatis, abrotono similibus refertus. circa quos folia sunt oblonga, oleis similia. in summo capitulum, ut

in anthemide est, paruum, orbiculatum, acre, & suo odoratu sternutationes excitans.

Pteris, id est filix, (sunt qui blachnon, qui polyrrhizon vocent) folia habet caulis, fructus, & floris experta, ex vno pediculo prodeuntia, ad cubiti magnitudinem, multifida, & alarum autem modo pennata: sub graui odore. radicem habet nigræ extremitatis, per longam, ex qua plures alię veluti adnatę exoriuntur: gustu subadstringenti. nascitur montanis & saxosis locis.

Pycnocomo erucę similia habet folia: sed aspera, acris, & crassiora: caulē quadratum, florem ocimo similem, fructum, vt porrum, radicem nigram, rotundam, pallidam, vt paruum pomum: terrestris quid redolentem. oritur locis saxosis.

Pyrethrum herba est, caulem, foliaq; emittit, vt daucum sylvestre, aut sceniculum: umbellam instar rotę, vt anethum. radix est pollicis crassitudine, longa, gustui feruidissima: & eadem pituitam elicit.

P

Rha, aut rheum probatissimū est, quod teredinem nō sensit: quod in gustu glutinosum cum leni adstrictione lentescit, commanducatumq; pallescit, & croci colorem aliquem refert.

Rhamnus frutex est in sepibus nascens, ramos rectos ferens, vt oxyacantha, folia oblonga, subpinguia, mollia. Est & altera rhamnus candidior: atque etiam tertia nigrior: quę folia habet latiora, & etiam leniter rubescens: cuius rami quinum cubitorum longitudinem implent, magis spinosi illi quidem, sed spinis infirmioribus, & minus rigentibus. fructus latus, tenuisq;, folliculi figura, & spondylis similis.

Resina ex lentisco fit, quę lentiscina nominatur, & ab aliquibus mastiche. ea plurima, præstantissimaq; in Chio insula conficitur. cæteris præfertur in eo genere, quę pellucet, & suo candore cerę Tyrhenicę similis est. adulta, retorrda, friabilis, odorata. viridis minus probatur. adulteratur hæc admisto thure, pineęq; nucis resina.

Resina

Resina terebinthina ceteris excellit, quæ dilucidior est, alba, vitrei coloris, odorata, terebinthum olens. ac terebinthina quidem ceteras omnes antecedit, proxima huic lentiscina, deinde pinea, & abiegna, postea vero ex picea, & pineis nucibus confecta numeratur.

Resina liquida ex pinu, & picea ex Gallia, & Hetruria aduehitur, & olim etiâ ex urbe Colophone afferebatur: ex qua etiam nomen traxit, ut Colophonina resina dice retur. A Gallia quoque subalpina venit, quam incolæ laricem vocant: quæ egregie facit ad tussis inueteratas. Colore autem differunt inter se. alia enim candida est, alia olei colore, alia melli similis, ut larinx est. Cupressus quoque liquidam resinam fundit. Quæ vero sicca est, alia est ex pineis nucibus, alia ex picea: alia pinea, alia abiegna, Inter omnes elige odoratissimam, pellucidam, non torridam, neque dilutam, friabilem, ac ceræ similem. inter eas præstat ceteris pinea, & abiegna. sunt enim odoratæ, & thus olent. Ex Pithyusa Hispaniæ insula multæ resinæ comportantur. quæ vero ex picea & nucleis pineis fit, itemq; ex cupressu, inferiores sunt, nec pares alijs vires habent. Et tamen ad eadem, ad quæ aliæ, itidem adhibentur. Lentiscina vero proportionem respondet terebinthinæ. Vritur liquida resina omnis in vase, quod quadrupli capax sit eius humoris, qui infunditur. resinæ autem congruis in duobus aquæ pluviæ congijs in vase æneo coquitur leniter ad carbonem, continue agitando, donec odorem omnem amiserit, friabilisq; & torrida efficiatur: ac digitis cedat. tum refrigerata in vase fictili non picato reponenda est. eximij autem candoris fiet, si resina omnis eliquata percoletur, & sordes ab ea excernantur. Cremantur etiam resinæ sine aqua ad carbonem leuiter primum: & ubi coire cœperint, maior carbonum copia subiicienda est, & tres dies ac noctes absque ullo interuallo discoquendæ, usque dum antedictas suas proprietates amiserint: ac postea, uti dictum est, reponendæ. Aridas vero vnius diei spatio satis erit decoxisse, atque ita reponere. Ex resina quoque non secus, quam
ex

ex thure fuligo colligitur, si vas aliquod cauum superponatur.

Rosa refrigerat. quæ sicca est, magis adstringit. succus ex teneris exprimitur vnguibus excisis: reliquum in pila conteri, ac premi debet in umbra, donec cogatur: atque ita reponendum ad oculos circumlinendos accommodatum. folia in umbra siccantur continuo uersata, ne situm contrahant.

Rhodia radix in Macedonia nascitur, costo similis sed leuior, & inæqualis: eaq; contrita rosarum odorem præfert.

Rhus obsoniorum fructus est rhois, qua coriorum infectores vtuntur.

Rhous vero arbuscula est in petris nascens duum fere cubitorum altitudine: in qua folia oblonga, subrubentia, in ambitu ad ferræ modum diuisa. fructus illi racemulis similis, densus, terebinthi magnitudine, quadrantenus latus, cuius id, quod vice corticis eum continet, perquam utile est. Liquamentum vero ex folijs aridis fit aqua incoctis, vt lyciû, ad consistentiam usq; ad eadem, ad quæ lycium, valens.

Σ

Sagapenum liquor est herbe ferulaceæ in Media nascentis. præstantius est id, quod pellucidum est, extra fuluum, intus candidum. olens aliquid medium inter silphij liquorem, & galbani: & quod gustu acri sit.

Salamandra species lacertæ est, iners, varia, quæ falso credita est igni non cremari. vim habet erodentem, vlcérantem, & calfacientem. miscetur exedentibus, & vlcérantibus facultatibus, & lepras abolentibus, veluti cantharis: & simili modo adseruatur. liquefacta etiam in oleo pilos euellit.

Sampsuchum laudatissimum est Cyzicenum, & Cyprium. secundo loco censetur Aegyptium. vocatur autem a Cyzicenis, & Siculis amaracus. herba autem est multis ramis prædita, per terram serpens, folijs hirsutis, & orbiculatis, atque eius calaminthæ, quæ tenui, constat folio, similibus. odoratissima herba est
ac

ac calfaciens; & coronis inseritur.

Sarcocolla lachryma est arboris in Perside nascentis, pollini thuris similis: subfulua, gustu amaro. adulteratur gummi admixto.

Satyrion, aliqui trifolium vocant, quoniam tria folia plerunque fert, vt ad terram fracta, lapathio, aut lilio similia: minora tamen, ac rubescentia. caulem longum, nudumq; cubiti altitudine: florem lilij forma candidum: radicem bulbosam pomi magnitudine profert rufam, intus vero albam, vt ouum: gustu dulci, & origrato.

Est etiam alterum satyrion, quod erythroicum, id est rubens dicitur, semini lini simile, sed maius, & splendens, & leue, & æque firmum. eius vero radicis cortex tenuis est & rufus: interior vero pars alba, estq; gustanti origrata, & dulcis. Nascitur in apricis, & montanis locis.

Santonicum absinthio simile est: non tamen ita semine refertum: itemq; subamarum, & ad eadem, ad quæ seriphum, efficax.

Eleoselinon, id est apium palustre, nascitur aquosis locis, satiuo aliquanto maius.

Seris agrestis est, & satiuum. agrestis picris, aut cichorium vocatur: cuius & latiora, & ori iucundiora, quam hortensis, sunt folia. hortensis vero duplex est genus. altera enim magis ad lactucæ similitudinem accedit, & latis folijs est, & amarescens, altera folia habet angustiora, & subamara est.

Seriphum, hoc est marinum absinthium in monte Tauro copiosissimum prouenit. herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta minutis seminibus, subamara, stomacho aliena, graueolens, & cum quadam caliditate adstringens.

Seseli Massiliense folia habet sceniculo similia: crassiora tamen: & caulem vegetiorem: umbellam profert anetho similem, in qua fructus oblongus, angulosus, acer in cibo statim. radix longa, odorata.

Seseli vero Aethiopicum hederæ folia habet, sed minora,

nora, & oblonga, ad periclymeni similitudinem accedentia. frutex est grandis. viticulas fere duorum cubitorum habet: in quibus ramuli dodrantes sunt. capita, vt anethi: semen nigrum, densum, vt triticum: & acrius, & odoratius Mafsiliensi: & valde suaue. estq; ad eadem efficax.

Seseli Peloponnesiacum folia habet cicuta: crassiora tamen, caulemq; Mafsiliensi maiorem, ferulaceum: in quo summo umbella est ampla: in ea fructus latior, & carnosior, & odoratus continetur. eademq; vires habet. nascitur in asperis, humidisq; locis & collibus. In Ida quoque exoritur.

Sesamoides maius, quod Anticyraicum veratrum vocant, quoniam albo veratro in purgationibus miscetur, folia habet rutæ similia, longa, florem album, radicem gracilem, ignauam, semen sesamo simile, gustu amarum.

Sesamoides minus cauliculos dodrantes habet, folij coronopi, hispidioribus tamen, & minoribus. in summis cauliculis capitula sunt florum pene purpureorum: quorum medium albicat: semen Sesamo simile, amarum, fuluum. radix tenuis. nascitur in asperis locis.

Sideritin, aliqui heracleam vocant, folia habet marrubij: sed longiora, ad saluie, aut quercus formam accedentia, minora tamen, & aspera. quadratos caules, ac dodrantes, vel etiam maiores producit: non ingrato gustu: & qui quodammodo adstringant: in quibus per interualla orbiculatę vertebre, vt in marrubio, sunt, atque in eis semen nigrum. nascitur locis lapidosis.

Sideritis altera est, ramulis duorum cubitorum, exhibus. folia habet longis pediculis inhięrentia, folijs filicis similia, numerosa, vtrinque per oras diuisa. habet etiam a superioribus alarum cauis alios ramulos prodeuntes, tenues, longos: in quorum cacumine orbiculata capitula, & aspera sunt: quibus semen betæ simile, sed rotundius ac durius continetur.

Sideritis tertia est, quam heracleam quoque Crateuas nominat: quę in parietibus, vinctisq; nascitur folijs

lijs paruis, numerosis, ab vna radice exorientibus, coriandro similibus. circa cauliculos dodrantes, teneros, subcandidos, & subrubicundos: flores puniceos, paruos, gustanti amaros, ac glutinosos habet.

Sideritin quoque nonnulli achilleam vocant. hæc ramulos dodrantes, aut maiores profert, fusorum forma, circa eos foliola parua, tenuia, ex obliquo multas, densasq; diuisiones habentia, ad cortandri similitudinem subrufa, multum olentia, glutinosa, multi odoris, non iniucundi, sed medicati: umbella in eis summis orbiculata insidet. flores candidi sunt, & deinde aurei. nascitur pingui solo.

Sixus apios, hoc est agrestis cucumis est, ex quo id, quod elaterium vocant, ad hunc modum conficitur. decerpito huiusmodi cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, & diem unum seruato. postridie uero cribrum non adeo densum crateri superponito, & cultro supino, cuius acies sursum vergat, vtrisque manibus cucumeres singulos apprehendito, ac findito: humoremq; in subiectum cratera per cribrum exprimito: simulq; carnosum, quod cribro inhæserit, exprimito. quod ita ex cucumeribus expresseris, in peluim paratam demittito. coaceruata autem in cribro omnia, quæ incisa fuerint, aqua dulci perfundantur, & ubi expresseris, abiiciantur. humor vero, qui in pelui est, agitanus & subigendus est, ac linteis contextus in sole statuedus. ubi constiterit, tota aqua supernatans, & quod in summo concreuit, effundatur. quod identidem facies, vsque dum aqua supernatabit. quam cum diligenter exteaseris, tum subsidentia in mortarium coniecta conterere, & in pastillos redige. videtur autem præstantissimum elaterium esse, quod cum candore leniter humectum est, ac læuorem, & leuitatem habet: gustusq; amarissimum, & lucernæ admotum, facile accenditur. contra vero quod porri colorem habet, asperumq; est, & aspectu turbidum, sordiumq; ac cineris plenum, id & graue est, & uitiosum. Nonnulli etiam sunt, qui cucumeris succum misceant. nonnulli amyllum, ut & candorem,

dorem, & leuitatem imitentur. Duorum autem annorum vsque ad decem annos purgationibus accommodatum elateriū est. perfecta mensura, est obolus: minima, semiobolus: pueris ærei duo. copiosius datum, periculum affert.

Silybum spina est, cuius latiora sunt folia, chamæleoni albo similia: quæ recens decocta ex oleo & sale comeditur.

Silphium hoc est laserpitium, radix nascitur in Syria, Armenia, & Libya. eius caulem mastieron vocant; ferulæ similem, folijs apio similibus, semine lato, quod magudarin appellant. radix autem excalfacit, flatus gignit, ructus excitat, exsiccat, egre concoquitur, & uellicæ nocet. colligitur e radice scarificata, & item caule ex silphio liquor. in quo genere præstat is, qui rubescit, ac pellucidus est, quiq; myrrham olet, & odore ualet, gustuq; suauis: non porraceus, neque cuius immitis gustus est: & qui cum diluitur, facile exalbescit. Cyrenaicus vero, si quis modicum eius gustarit, humorem in toto corpore ciebit: blandissimo autem odore est, ut gustantis os ipsum, nisi paululum, oleat: at Medicus, & Syriacus imbecilliores sunt, sed magis uirosū odorem reddunt. liquor omnis, prius quam siccatu fuerit, adulteratur indito sagapeno, aut lomento fabarum: quod gustu, odore, aspectu, & diluendo deprehenditur. Quidam etiam ipsum silphij nomine appellauerunt; radicem vero magudarin, folia vero maspeta. Efficacissimus autem est liquor, deinde folia, tum caulis. flatus gignit, acerbū est. Ad portiones resoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane, aut melle, aut aqua. Foliorum vero liquor eadem præstat, sed efficacia multo minore. estur autem ex aceto mulso, ad arteriæ asperguntia accommodatum. vescuntur etiam cum lactucis, silphium pro eruca adhibentes.

Altera quoque magudaris in Libya esse perhibetur, cuius radix silphio est similis: minus tamen acris, & laxa, & quæ liquorem nullum habet: quæ eadem, quæ
h silphium,

filphium, præstat.

Sinapi eligi debet non magnopere siccum, & retorridum, sed quod fractum intus uirescat, & veluti quedam succum habeat: siquidem quod tale sit, id & recēs & vigens est. Exprimitur ex uiridi succus, & siccatur in sole.

Sinon semen paruum est in Syria nascens, apio simile, oblongum, nigrum, feruens.

Sium frutex est rectus, pinguis, foliis olusatri, minoribus tamen, & aromaticis. De hoc Crateuas ita memoriam prodidit, ut esse herbam fruticis specie, paucifoliam, rotunda, maiora, quam mentha, nigra, pinguis, ad erucam accedentia, scriptum reliquerit.

Sisymbrium, quod alij Cardaminem, alij sium uocant, aquatilis herba est, in eisdem locis, in quibus sium proueniens. hanc cardaminam aliqui nominant, quoniam cardamo, id est nasturcio sit gustu similis. folium habet in principio orbiculatum: ubi adoleuit, erucamodo fissum.

Sisymbrium, sunt qui serpillum maiorem nominant, nascitur incultis locis mentha satiuæ simile: latiore tamen folio, & odorato. coronis inseritur.

Scammonia multos ab una radice ramos ternos, aut quaternos mittit trium, aut quatuor cubitorum longitudine, pingues, aliquid crassitudinis præ se ferentes: folia hirsuta, elxinæ, aut hederæ similia: molliora tamen, & triangula: flores albos, orbiculatos, & in calathi modum cauos, & graueolentes: radicem oblongam, crassam, ut brachium: albam, graueolentem; liquoris plenam. Colligitur autem liquor capite ab radice dissecto, & i testudinis formam excauata cultro radice. ita enim in cauum liquor defluit, qui postea conchulis excipitur. Alij serobes in terra mortarij instar effodiunt, in quos substratis nucum folijs radices abradentes, liquorem effundunt, atque ita siccatum extrahunt. Probatur qui pellucidus est, leuis, rarus, taurinæ collæ colore, tenuibus fistulis, spongiosus: qualis est is, qui in Mylia Asiæ conficitur. Nec solum autem animum attendere

attendere oportet, vtrum linguam tangendo, exalbescat, siquidem hoc etiam fiet permixto eidem tithymali liquore: sed potius adhibere mentem antedictis conuenit; & item si non vehementer linguā exurat: quod tithymalo ei admixto solet contingere.

Scinchus alius Aegyptius est, alius Indicus, atque alius etiam in rubro nascitur mari: alius denique Apolloniæ in Mauritania reperitur. Est autem terrestris crocodilus suum proprium genus habens. & cum nasturcio sale conditur.

Scilla acrem, feruidamq; vim habet. assata ad multas res utilis efficitur. Crusta autem ex polline, aut luto inuoluta in furnum, aut fornacem iniicitur, aut carbonibus obruitur, donec lutum, aut crusta obducta sit abunde tosta. ea ablata, si scilla nondum emollescat, eam iterum oblinemus, atque idem faciemus. si vero ne tum quidem assata erit, maxime noxia est, vt per in terna detur. Assatur eadem in olla, quæ luto clausa in furnum demittitur. ex ea sumitur quod maxime intimum est; & exteriora abiiciuntur: & dissecta in partes scilla coquitur effusa priore aqua, & alia imposita: donec nec amara, nec acris aqua sit. atque ita secta in umbra siccatur: lino traiecta ita, vt frustra sese non contingant.

Scolymus, hoc est carduus, folia habet media inter chamæleonem, & spinam albam: sed nigriora, & crassiora. caulem longum foliorum plenum profert: in quo est aculeatum caput. radix nigra est, crassaq; in qua vis & facultas inest.

Scordium in montanis, & palustribus nascitur, foliis chamædryos, sed maioribus, nec sic in ambitu diuisis, odore aliquantum allium olentibus: gustu amaris, & adstringentibus: caulibus quadratis: in quibus flos rubescens insidet.

Scordon, hoc est allium quoddam satium est, quod hortense est, & in Aegypto nascitur vno capite, album: vocantq; eius diuisiones, spicas: quoddam vero agreste, quod ophioscorodō quasi anguinum allium nominat.

h 2 Scor-

Scordoprasum vero porri magnitudinem exæquat .
estq; porri, & allii qualitatis particeps .

Smilax hortensis, cuius fructus ab aliquibus lobia, id
est parvæ siliquæ, ab aliquibus asparagus vocatur, folia
habet hederæ, molliora tamen: caules tenues, & capreo
los, qui vicinis fruticibus sese inuoluât: qui vsque adeo
crescunt, ut scenas etiam representent . fructum fert scæ
nogræco similem: sed longiorem, & magis torosum .
in eo semina sunt renibus similia: sed non æquali colo
re: sed in parte subpurpureo .

Smyrna, hoc est myrrha, lachryma est arboris in Ara
bia nascentis, estq; spinæ Aegyptiæ similis . è qua vul
nerata defluit lachryma in tegetes substratas: alia vero
circa arboris truncum concrevit . Vocatur ex his vna
pediasimos pinguis, qua expressa stacte emittitur: alia
vero gabira pinguisima, quæ læto & pingui solo na
scitur: quæ multum stactes ex se mittit . Principem ve
ro locum tenet quæ Troglodytica nominatur à regio
ne, quæ eandem parit . subuiritidis hæc est, trasluci
daq; . Quinetiam legitur tenuis quædam, quæ post Tro
glodyticam in myrrhæ censu reponitur, bdellii instar
lentescens: odore subuiroso: & apricis locis proue
ueniens . Alia quædam caucalis dicitur, admodum exo
leta, nigra, & torrida . Omnium pessima est ea, quæ er
gasima nominatur, squalida, & pinguedine vacans, ac
ris: gummi odori & viribus proxima . Quæ itidem mi
nea vocatur, reprobanda est . Ex omnibus expressio
nes fiunt . sed a pinguibus odoratæ, & pingues: a ficcis,
non pingues, nec odoratæ . minus vero odorata est ex
pressa myrrha, quæ cū exprimeretur, & in pastillos redi
geretur, oleū nō assumpsit . Adulteratur macerato gū
mi in aqua, in qua myrrha maduerit; & myrrhæ ad
mixto . Eligenda est recens, fragilis, levis, concolor ex
omni parte, & quæ cum frangitur, divisiones vnguium
modo, leues, candidasq; ostendat, minutis glebis, ama
ra, odorata, acris, calfaciens . grauis vero & quæ piceo
colore est, inutilis est . Fuligo etiam ex ea fit, vt ex thure
fieri ostendimus, quæ ad eadem est accommodata .

Smyrna

Smyrna vero, hoc est myrrha Bœotica incisa radix est arboris in Bœotia nascentis. eligito eam, quæ myrrhæ suæ uitate odoris refert.

Sonchi sunt duo genera: alterum agrestius est, & spinosius, alterum tenerius, & uescum. caulis angulosus, subrubescens, inanis, folia in ambitum ex interuallis dissecta.

Sparganium folia habet gladioli: angustiora tamen: in summo caule ueluti pilulas, in quibus fructus est.

Spartus frutex est virgas longas, foliorum expertes, firmas, non fragiles ferens. idem siliquas, ut phaseoli, producit, in quibus semina exilia, ut lenticulæ, continentur. flos luteus, ut albæ uiolæ.

Spondylium folia platano quodam modo similia habet, ad panacis accedentia similitudinem: caules cubitales, aut maiores, fœniculo similes. in cacumine semē fœli simile, duplex, crassius tamen, & candidius, & plus aceris habens: graueolens. flores albi sunt. radix alba, raphano similis. palustribus, & aquosis innascitur locis.

Stactæ nominatur pinguedo recentis myrrhæ tussæ, cum exigua aqua, & prælo expressa. est autem odoratissima, prætiosaq; cum per se etiam unguentum faciat, cui stactæ nomen est. probatur ea, cui oleum admixtum non sit, & quæ in exigua portione maximam uim habeat calfaciendi, quæ proportionem myrrhæ, & ceteris calfacientibus unguentis respondeat.

Staphis agria, id est herba pedicularis, aut uua taminia, folia habet labruscæ diuisa, coliculos rectos, nigros, florem isati similem: fructum in folliculis uiridibus, ut cicer, triangulum, scabrum, in nigro subfuluum. interna pars alba est, gustu acris.

Staphilinus, hoc est pastinaca syluestris, a nonnullis ceras, hoc est cornu dicitur, habet gingidij folia, sed latiora, & subamara. rectum fert caulem, asperum, in quo umbella est anetho similis: in qua flores albi, & in medio paululum quid purpurascens quasi croceum. radix ad digiti crassitudinem, palmi; longitudinem acco-

h 3 dic.

dit. odorata est, & cocta estur.

Stear, hoc est adeps. vuluæ conuenit recens anserinus, aut gallinaceus, & sine sale conditus. nam qui sale assumpsit, vtero infensus est: & item is, qui progressu temporis acrimoniam contraxit. Ex ijs recentem aliquem capito, & membranulis exemptis in nouam fictile ollam, quæ altero tanto capacior sit, quam adipis modus, quem curare velis, conijcito: & vas diligenter opertum ardentissimo soli exponito. liquatum subinde adipem in aliud picatum vas, vsque dum totum fluxerit, excolato: tum loco gelido reponito, atque vtitor. Quidam pro sole in feruenti aqua, aut tenui & molli pruna fictile constituunt. Est etiam alia curandi adipis ratio, huiusmodi. vbi membranas exemeris, teritur, & in fictile coniectum exiguo, tritoq; sale conspersum eliquatur: tum linteo panno defecatus, reponitur: & acopis vtiliter additur. suillus vero & agninus adeps hoc modo curantur. recens, præpinguis, qualis a renibus detrahitur, adipem in copiosam aquam pluuiam, & quam frigidissimam conijcito, membranulas adimito, manibus diligenter subigito, ac confricato, quasi distringas. tum alia aqua sæpe ablutum in ollam fictilem dupli capacem imponito: aquam affundito, vt adipem superet, lenibus prunis admoueto, ac rudicula agitato. vbi eliquatus sit, colo in aquam transfundito: ac refrigerari finito. & rursus ex colata diligenter aqua in aliam ollam prius lotam conijcito: & aqua affusa, permittito vt sensim liquefiat. amotum deinde ab igni, & breui spatio sic dimissum, vt sex subsidat, in mortarium spongia ex aqua prius madefactum uersato. vbi coire coepit, residens in imo sordes eximitur: & tertio sine aqua liquatur: liquatumq; in mortarium iterum effusum, purgatum in fictile conijcito, & operculo imposito, perquâ frigido loco reponito.

Hircinus vero; & ouillus, itemq; ceruinus ita curantur. Capitur, vt diximus, alicuius horum adeps, lauaturq; ac membranulis purgatur, vt in suillo ostendimus: in pilam conijcitur, ac manibus fricatur aquam paulati m

paulatim affundendo, donec nullum sanguinis uestigium excernatur, nec vlla pinguedo supernatet, sed a qua limpida reddatur. deinde in ollam fictilem conijce, & affusa aqua, vt superemineat, lenibus prunis admo ueto, & agitato. cū totus fuerit liquatus, in aquam versato, & refrigeratum, ac lotum in fictilem iterum indito, & eliquato. & idem facito; quod in cæteris. tertio vero loco citra aquam liquato, & in pilam humore perfusam excolato, & vbi refrixerit, reposito, vt de suillo admonuimus.

Bubulus quoque adeps a renibus detractus membranulis purgandus est, & marina ex alto petita ablundus: & in pila contundendus diligenter, aspersa maris aqua. vbi totus fuerit dissolutus, in fictilem ollam conijciendus, & marinæ aquæ tantum indendum, quantum supernatet non minus, quam palmi altitudo sit: tum coquendus adeps, vsque dum proprium odorem abiecerit: additis ad singulas adipis atticæ minas quaternis ceræ Tyrrenicæ drachmis. colandus vero est, & abiectis, quæ in imo residebant, sordibus, in nouum fictile reponendus: opertusq; interdiu in sole tenendus, vt exalbescat, & virus odoris aboleatur.

Taurinus vero ita parandus est. tauri adipem recentem, & ex renibus capito, in amne fluenti abluito, membranæ exemptis in ollam fictilem conijcito, salis parum inspergito, liquefacito. tum in aquam pellucidam per colum traicito, vbi cœpit concreescere, manibus vehementer confricando iterum lauato, aqua sæpius infusa, atque effusa: donec optime elotus videatur: ac de integro in ollam coniectum coquito cum pari vini odorati portione. vbi autem bis efferbuerit, amoue ab igni ollam, finito adipem ita per noctem esse. sequenti die siquid fixi adhuc odoris relictum sit; eundem adipem in aliam nouam fictilem ollam conijcito, ac vinum odoratum affundito, & eadē, quæ prius, facito, donec omne odoris virus amiserit. Liquatur idem sine sale ad quasdam affectiones, quibus sal aduersatur. veruntamen qui sic paratur, non admodum cau-

didus redditur. Si quis vero anserinū, aut gallinaceum, aut vitulinum adipem non curatum seruare imputrem velit, sic faciat. capiat recentem, cuius velit, adipem, eumq; diligenter lauet: tum in vmbra super cribro siccet. vbi siccatus fuerit, linteo inuoluat, & manibus vehementer exprimat: mox lino traiectum vmbroso in loco suspendat: & post multos dies noua charta inuolutum frigidissimo loco reponat. permanent etiam incorrupti adipēs, qui in melle reponuntur.

Stachys frutex est marrubio similis: qui longiora, pluraq; folia habet subhispida, dura, odorata, alba, virgulas item plures ab vna radice prodeuntes, easque marrubij virgis candidiores. oritur in montanis, asperisq; locis.

Stœchas in insulis iuxta Galliam, contra Massiliam, quæ Stœchades appellatur, prouenit: atque inde etiam ei nomen est ductum. herba tenuibus furculis est, comæ thymi, sed folio longiore, eaq; aliquantulum acris gustu, & subamara est.

Stratiotes, qui in aquis nascitur, hoc nomen inuenit, quia sine radice in aqua supernatat. folium habet semperuiuo simile: sed tamen maius.

Stratiotes uero millefolium, paruus frutex est, pusillus, dodrātalīs, & etiam maior. habet folia auicularum pennis similia, breui admodum, ac dissecto foliorum exortu. folia agresti cymino maxime sunt sua breuitate similia: sed sunt etiam breuiora. vmbella hirsuta est, sed densior, & adultior in cacumine furculos exiguos gerit, in quibus insident vmbellæ anethi instar. flores albi, paruiq; nascitur præcipue locis subasperis, & potissimum circa semitas.

Strychnon, hoc est solanum, quod hortense est, frutex paruus est cibus aptus, multis concauis alis, folijs nigris ocimi, & maioribus, & latioribus. fructus rotundus, viridis: vbi maturuit, niger, aut fuluus. innoxii gustus herba est.

Est etiam aliud solani genus, quod halicacabum vocant, folijs antedicto similibus: latioribus tamen. cuius

ius

ius caules, cū adoleuerunt, humi sternuntur. fructum fert in folliculis rotundis vesicarum instar, rufum, læuem, acinorum vuę forma: quo vtuntur etiam ad componenda ferta ii, qui coronamenta conficiunt.

Strychnon vero hoc est solanum, quod soporiferum vocatur, ab aliis halicacabi, ab aliis calliæ nomine appellatur: estq; frutex multis, densis, caudicosis, & ægre fragilibus caulibus: foliorum pinguium plenis, malo cydonio similibus: flore rubro, iustæ magnitudinis, in saxosis nascitur.

Strychnon vero manicon, hoc est furiosum, quod alii persion, alii pentodryon vocant, folia habet erucae: sed maiora ad acanthi, quem pœdarora nominant, folium accedētia. caules ab radice proceros emittit denos, aut duodenos: vlnæ altitudine, in quibus oliuarum figura superposita sunt capitula, sed hirsutiora, vt platani pilulæ: maiora tamen & crassiora. flos illi niger. post florem, fert fructum racemi forma, rotundum, nigrum, ex denis aut duodenis acinibus constantem, hederæ corymbis similibus, & sicut vua, molli-bus. radix alba est, crassā, caua, cubitalis. montanis, vento perflatis, & platanis consitis locis nascitur.

Styrax arboris cotoneo malo similis lachryma est. excellit cæteris flauus, pinguis, resinofus: grumos habens albicantes, quamplurimum in odoris bonitate permanens, & dum emollitur, melleum quendam humorem emittēs. talis Gabalites est, Pisidiacusq; & Lycius. at niger, friabilis, & furfuraceus, deterior est. Reperitur quoque lachryma gummi similis, pellucida, myrrham olens, sed ea perexigua est. Adulteratur suæ arboris scobe: quam uermes eroserunt; admixtis melle, atque iridis sedimento, & alijs rebus quibusdam. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum ad solem ardentissimum cum styrace subigunt: & per laxa cribri foramina in aquam frigidam, tanquam vermiculos exprimunt, venduntq;: huncq; scolociten, a vermium figura nominant. atque imperiti hunc vt minime adulteratum, cæteris anteponunt: ad intentam odoris fragrantiam

grantiā nihil animum aduertentes. nam qui fraudis
expers est, is est admodum acer. Cæterum non secus
quā thus, torretur, assteturq; & ex eo fuligo colligitur.

Sycomorum aliqui etiam sycaminum vocant: cuius
fructus etiam sycomorum propter imbecillem & igna-
uum gustum nominatur. Grandis arbor est, fico simi-
lis, multi admodum liquoris, folijs mori. fructum ter,
aut quater anno fert, non ex ramis, vt ficus, sed ab ip-
so caudice, caprifico similem, sed grossis dulciorem:
ac sine granis interioribus: quiq; nisi vngue, aut ferro
scalpatur, non maturescit. Copiose nascitur in Caria,
& Rhodo, ac locis tritici non feracibus. in caritate au-
tem annonæ, propter fructum, quem continuum fert,
auxilio est: fructus aluo utilis est, sed exiguum alimen-
tum præbet: estq; stomacho alienus. Liquor ex arbo-
re colligitur vere prius, quam fructum ferat, lapidis
ictu summo cortice contuso. nam si altius vulneretur,
nihil emittet. Lachryma colligitur spongia, aut lana:
ac siccata, & in pastillos redacta fictili uase adseruatur.
Gignitur etiā in Cypro arbor genere ab hac differens:
siquidem folia nō sycamini, sed platani gerit. fructum
vero fert pruni magnitudine; sed dulciorem. in cæteris
omnibus similis est ijs, de quibus modo diximus.

Symphytum petræum in petris nascitur, ramulis ori-
gani, tenuibus, capitulis thymi. totum vero est ligno-
sum, atque odoratum: gustu dulcius, & adstringens.
radicem habet longam, subrusam, digiti crassitudine.

Symphytum, quod alii pecton vocant, caulem bicu-
bitalem emittit, aut maiorem, angulosum, inanem, vt
sonchi caulis est. circa quem non ex magnis interuallis
folia sunt hirsuta, angusta, prælonga, ad buglossi for-
mam. & secundum eos angulos, caulis strictus est fo-
lis a singulis alarum cauis prodeuntibus. flores fert lu-
teos, & fructum in caule, vt verbascum. ac totus de-
nique caulis, atque folia subaspera lanugine quadam
horrent, ac tangenti pruritum excitant. radix subest,
cuius extremitas nigra est, interior vero pars alba, &
glutinosa.

Schinos

Schinos, hoc est lentiscus, nota arbor est: cui toti vis adstringendi inest. nam & fructus, & folia, & cortex ramorum & radice, parem vim habent. Exprimitur etiam succus ex cortice radice, foliisque in aqua usque adeo decoctis, ut satis sit. ubi vero refrigerata sunt, foliis abiectis, aqua iterum coquitur, donec fiat tam spissa, quam mel.

Schœnus, id est iuncus. vocatur alter lævis, alter vero acutus, qui in mucronem definit. cuius etiam duo sunt genera. nam alter sterilis est, alter vero fructum edit nigrum, orbiculatum, cuius crassiores & carnosiores sunt calami. Est etiam tertius iuncus antedictis carnosior: quem holoschœnon vocant: ipseque fructum in cacumine supradicto similem parit.

T

Teucris herba est virgata, chamædryi similis, foliis tenuibus, ciceris figura. plurima vero nascitur in Cilicia in ea parte, quam Cissadē, Gentiademque nominant.

Telephium, quod alii agreste semperuium, alii agrestem portulacam, alii muscum vocant, folia, & caulem habet portulacæ. binas alas habet, quæ in singulis foliorum geniculis exoriuntur. ramuli a radice sex, aut septem exeunt: foliis referti crassis, carnosiss, & glutinosiss. flores albi sunt. nascitur vere, in vinetis, & cultis locis.

Tithymali genera sunt septem: quorum masculus characias, quasi vallaris dicitur, ab aliquibus propter comam, cometes, ab aliquibus vero amygdaloides, & ab aliquibus gobiis: scemina vero myrtites vocatur, quem quidam a nucibus caryitem vocant. alius est paralius, quem quidam tithymalida nominauerunt: alius est helioscopius, alius cyparissias, alius dendrodes, alius platyphyllos appellatur.

Tithymali, qui characias dicitur, caules cubitum excedunt, rubri, liquoris albi, & acris pleni. folia in uirgis oliuæ similia, sed minora & angustiora; crassa, lignosaque: in quorum summo coma est, qualis in iuncorum virgis. sub ipsis vero caua peluibus similia, in quibus fructus

fructus inest. oritur hic in asperis & montanis locis.

Liquor ex omni tithymalo per messem colligitur, ramulis congestis, tum dissectis, & uase conclusis. qui dam erui farinam adiciunt, & in pastillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. alii siccatis ficibus tres, quatuorûe guttas instillant, & cum inaruerint, reponunt. per se etiam tusus in pila, & in pastillos redactus reponitur. Dum verò liquor excipitur, neque vento expositum esse hominem oportet, neque manum oculis admouere: sed antequam ad excipiendum liquorem accedat, corpus, ac præsertim faciem & scortum adipe aut oleo cum vino perungere. Fauces etiam exasperat.

Fœmina uero, quam myrtitem aliqui vocant, & caryitem nominauerunt, similis daphnoidi est, suapteque natura alba est: & folia habet myrti, sed maiora, & firma, & in summo acuta, aculeataque. viticulas ab radice mittit dodrantes. fructum alternis annis nuci similem fert: qui leniter linguam mordet. hæc quoque asperis prouenit locis. eius liquor, eiusque folia, & fructus eandem vim habent, quam superior, & eodem modo reponuntur. superior tamen est efficacior.

Tithymalus uero, qui paralius dicitur, quem tithymallidem, aut meconem appellauerunt, maritimis locis nascitur. ramos habet dodrantes, rectos, quinos, senosue, subrubentes, a radice prodeuntes. in quibus folia sunt deinceps digesta, parua, subangusta, oblonga, lino similia. caput in cacumine densum, orbiculatum: in quo fructus instar erui, varius: flores albi, totus denique frutex, radixque copioso liquore albo abundant. hic etiam ad eisdem usus, eodemque modo, quo superiores, asseruatur.

Qui uero helioscopius, quasi solis affecla nominatur, portulacæ habet folia, tenuiora tamen, rotundioraque: ramos quatuor, aut quinque ab radice dodrantes mittit, tenues, rubros, liquoris albi copiosi plenos: caput anethi forma. fructus, ceu in folijs includitur. Circumagitur huius coma ad cursum solis: unde ei nomen

men est ductum. nascitur potissimum in ruderibus, & circa oppida. liquor fructusq; ex hoc, vt ab alijs, colliguntur: qui eandem vim, sed non ita efficacem habent.

Cyparissias caulem profert dodrantalem, & maiorem, subrubescens: ex quo folia pino similia exoriuntur: teneriora tamen, tenuioraq; . omnino autem pino nuper nascenti similis est: ex quo etiam nomen inuenit. est hic quoque liquoris albi plenus, & eandem, quam superiores, vim habet.

Dendrodes vero, hoc est arborescens, in petris nascitur, frondosus ex omni parte, & multa coma refertus, liquoris plenus, ramis subrubentibus, folijs myrti tenuis, fructu characiæ simili. hic ad eandem efficax, & eodem modo, quo supra dicti, reconditur.

Platyphyllos hoc est lata folia habens tithymalus uerbasco similis est: cuius liquor, radix, & folia per aluum aquosa trahunt. pisces itidem enecat, tusus, & aquæ inspersus. id quod etiam ij, de quibus supra diximus, efficiunt.

Pithyusa, quam aliqui sarmentum, vel crambion, vel paralion, vel canopicon vocant, specie a cyparissia tithymalo differre existimatur: vnde inter tithymalos hæc etiam numeratur. caule assurgit cubito maiore, geniculato, foliolis acutis, tenuibusq; vestito, pini similibus. flores habet exiguos veluti purpureos: fructum latum lenticulæ instar: radicem candidam, crassam, liquoris plenam. quibusdam autem in locis valde grandis inuenitur.

Tordylon, quod aliqui seseli Creticum vocant, nascitur in Amano Ciliciæ monte. exigua herba est, surculosa; semine rotundo, duplici, clypeolis simili, subacri, aromatico.

Tragoriganum parvus frutex est agresti serpillio similis folio, & ramulis. pro locis autem, in quibus oritur, lætior, & latioribus folijs inuenitur; glutinosusq; valde est. Alterum tragoriganum est tenuioribus surculis, & folijs, quod marrubium quidam vocauerunt. optimū vero est Cilicium, Smyrnaeum, & Creticum.

Tragacantha

Tragacantha radix lata, lignosaq; est, supra terram emergens: ex qua rami humiles, densi, firmi, & late se pandentes prodeunt: in eis foliola tenuia, numerosa sunt, in quibus medijs aculei se proferunt foliis operti, candidi, recti, firmi. Est etiamnum tragacantha lachryma, quæ ex vulnerata radice manans concreuit. in qua præstat ea, quæ pellucida, lævis, gracilis, pura, & subdulcis est.

Tragus formam habet alicæ similem. multo minus, quam zea nutrit: quia multum aceris habet. quocirca ægrius conficitur, & aluum emollit.

Tragium in Creta solū nascitur. folia, virgas, & fructum lentisci fert: omnia tamē minora. Liquorē etiam gummi similem profert.

Tragium alterum est, quod folia scolopendræ habet, radicem albam, tenuem, sylvestri raphano similem.

Tragium, quod scorpium, aut tragoriganum vocat, prope mare nascitur. parvus frutex est, non admodum supra terram grandis, magnitudine dodrantis, aut maiore. folijs vacat. pusillos tamen circa ramos ceu acinos habet, rufos, tritici magnitudine, acuminato cacumine, multos, gustanti adstringentes.

Tragopogos, id est barba hirci, ab alijs coma dicitur, breui caule est, folijs croci, radice longa, dulci, magno supra caulem calyce. in summo nigrum semen, vnde ei nomen est inditum. herba esui apta est.

Tribulus terrestris folia habet portulacæ, tenuiora tamen. viticulas habet longas, per terram stratas: spinas in folijs duras. nascitur secus flumina, & in arcibus domorum. est alius aquatilis, qui in fluminibus nascitur, comam exerens, spinam recondens. habet is folia lata, longum pediculum, caulem in summo crassiores, quæ in imo adsunt: ei & capillamenta quædam spicæ forma. fructus, ut alteri, durus. nam vterque adstringit, refrigerat.

Thraces vero Strymonis fluminis accolæ viridi herba tribulorum equos saginant: & semen eorum dulce, & ad

& ad nutriendum aptum pinfunt, ac pro pane vtuntur.

Tripolium nascitur locis maritimis : ad quæ vnda maris peruenit, & recedit : sed neque in mari, neque in secco . folia isatidis habet, crassiora tantum : caulem dodrantalem, superne diuisum . Huius flos ter in die colorem mutare perhibetur, mane candidus, meridie purpureus, vesperi puniceus . radix ei alba, odorata, & gustu calfaciens .

Trifolium, alii *menyanthes*, alii *asphaltion*, alii *cnicion*, alii *oxyphyllon* vocant, frutex est cubiti altitudine, aut etiam maiore : virgis tenuibus, nigris, iunceis, appendiculas habentibus, in quibus folia loti arboris terna in singulis germinationibus prodeunt . his recens natis rutæ odor est ; adultis, bituminis . florem emittit purpureum, semen hirsutum, quodammodo latum : in altera extremitate veluti apicem habēs . radix tenuis, longa, firma .

Tyros hippica, caseus equinus est, virus redolens : ac magnopere alens ad bubuli proportionem . Nonnulli vero hippacem, equinum coagulum vocarunt .

Typha profert folium cyperidi simile : caulē læuem, æquabilem, florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos resoluitur, quem paniculam aliqui nominant .

Y

ῥάκινθος, hoc est hyacinthus, folia habet bulbi, caulem dodrantalem, læuem, paruo digito tenuiorem, virentem, comam procumbentem, incuruam, florem purpureum plenum : & radicem item bulbi .

ῥάσπονι, hoc est hydropiper maxime iuxta stagnantes aquas, aut leniter fluentes nascitur . caulem geniculatum fert : in quo alæ, & folia menthæ, maiora & candidiora, & tenuiora, gustus acris, vt piper, non tamē aromata redolet . fructum acrem in ramulis fert prope folia nascentem, continuum, & acinorum figura .

ῥόκνυαμος, hoc est alter cum (sunt qui adamantia vocent) frutex est, qui caules crassos, lata folia, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta profert . per caulem vero dem-
ceps

ceps flores tanquam cytini punicorum clypeolis septi, ac seminis, ut papaueris, pleni prodeunt. Alterci autem est triplex differentia, vnum enim flores subpurpureos fert, folia similacis, semen nigrum, & cytinos dueros, ac spinosos. alterius flores lutei, folia ac siliquæ teneriores. semen subflauum, ut erysimum. vtrunque autem insaniam, & soporem inducit: & idcirco inutile, ut ad curationem adhibeatur. mitissimum est tertium, quod pingue, tenerum, lanuginosumque est, floribus albis, & albo itidem semine. oritur id in maritimis, atque rudibus. albo igitur utendum est: si hoc non suppetat, flauo. nigrum, ut deterrimum, reiiciendum censeo. ex fructu tenero, foliis, caulibusque contusis succus colligitur: & humor in sole siccatur vsus ad annum pertinet: siquidem facile putrescit. colligitur etiam succus ex sicco semine, cum per se teritur aqua calida affusa, & exprimitur. atque hic quidem succus est antedicto melior: & ad dolores leniendos magis valet. ipsa etiam herba recens tusa, & farina trimestris tritici admixta in pastillos conformatur, & reponitur.

Ἰνδὸν sunt qui androsæmon, qui corion, qui chamæpityn appellant, quoniam semen odore pineam resinam imitatur. folia rutæ habet, fruticem furculosum, dodrantalem, subrubrum, violæ albæ florem, siliquam subhirsutam, teretem, hordei magnitudine: in quo semen nigrum resinam olens continetur. in locis cultis atque asperis gignitur.

Ἰνδὸν, ad cisti radices nascitur, quæ hypocystis nominatur: quam aliqui orobethron, aliqui citinum vocant: estque punicorum cytini quodam modo similis. quædam autem fulua est, quædam alba, ex qua succus, ut ab acacia, colligitur. quidam tamen eam siccant, tussimque macerant, & coquunt, & cætera faciunt omnia, sicut in Lycio.

Ἰνδὸν in segetibus, aruisque nascitur. folium rutæ, ramosque paruos habet. vis eius papaueris succo proportionem respondet.

Ἰνδὸν,

Τάριπος, hyssopus herba est nemini incognita. duplex hæc est, montana, & hortensis. omnium vero laudatissima, quæ in Cilicia nascitur.

Φακός, id est lenticula, quæ palustris nominatur, in aquis stagnantibus reperitur: foliaque habet lenti similia.

Phalangium, sunt qui phalangiten, sunt qui leucacantham vocant, ramos habet binos, aut ternos, aut etiam plures inter se dissidentes: flores albo lilio similes: multas incisuras habentes: semen crassum, nigrum, ad dimidiatæ lentis figuram: sed multo tenuius: radicula tenuem, viridem, dum e terra eruitur. nam postea contrahitur. in tumulis gignitur.

Phalaris cauliculos emittit e radicibus tenuibus, & inutilibus genicatos, ac calami zææ similes: sed graciliores, & gustu dulci: folijs itidem est zææ similibus. semen candidum, oblongum, milii magnitudine.

Philyris arbor est magnitudine cypro similis. folia fert oliuæ, sed latiora, & nigriora: fructum echino similem, nigrum, modice dulcem, quasi in racemis iacentem. nascitur locis asperis.

Φλόμος, hoc est verbasum, duas summas habet differentias. alterum enim album est, nigrum alterum. album vero alterum masculum, alterum foemina. ac foeminæ quidem folia brassicæ sunt, sed hirsutiora, candidioraq;: caulis cubitalis, & maior, albus, modice hirsutus; flores candidi, subvirides; semen nigrum: radix longa, acerbi gustus, crassitudinis digiti. nascitur in capistris. Alterum masculum dicitur λευκόφυλλον, hoc est albis folijs, oblongum, sed folijs angustioribus, & caule tenuiore. Nigrum quoque est albo in rebus omnibus simile: veruntamen latiora, nigrioraq; habet folia. Quod vero sylvestre nominatur, excelsas virgas, arborecentesq; ac folia saluæ similia fert: & ramos in virgis habet, ut marrubium: florem luteum auri fulgore. sunt etiam verbascula duo hirsuta, terræ inhaerentia, folijs rotundis. est & tertium verbasum, quod lychnitum,

chnitin, quidam vero thryallida vocāt. id tria, aut quatuor, aut etiam plura fert folia crassa, pingua, hirsuta, ad funiculos lucernarum accommodata.

Palme, id est palma, quam aliqui elaten, aut spatham vocant, fructus palmarum adhuc florentiū inuolucrum est. eo vtuntur vnguentarij in vnguentis conspissandis. præstantissimum est, quod odoratum est, adstringens, graue, præclusum, intus pingue.

Phornix ab aliquibus *chus*, ab aliquibus *anchynopes* vocatur, folia habet hordei, sed breuiora, & angustiora: spicam lolio similem: ramos radici inuolutos senū digitorum: spicas vero septenas, aut octonas. oritur in aruis, & tectis recens illitis.

Phu, quod aliqui syluestre nardum vocant, nascitur in Ponto foliis elaphobosci, aut olusatris. caulem habet cubitalem, aut maiorem, læuem, tenerum, purpureum, in medio cauum, geniculis distinctū: flores narcisso proximos, maiores tamen, & in subalbo colore purpureos. Radix vero superius ad digiti minoris crassitudinem accedit, habetq; adnascentes ex obliquo radices exiguas, vt iūcus odoratus, aut veratrum nigrum, inter se complicatas, subflauas, odoratas, nardum odore referentes, cum quadam virosa grauitate coniuncta.

Φύκος θαλάσσιος, id alga maris, vel fucus marinus, partim latus est, partim oblongus, & puniceus, partim candidus, qui in Creta ad terram nascitur, valde floridus, & non putrescens. omnes vero habent adstringendi potestatem.

Nicander autem auctor est, puniceum venenatis prodesse: quem existimauerunt quidā esse fucum, quo mulieres vtuntur: cum tamen sit radícula eiusdem nominis, quam ad eam rem mulieres adhibent.

Phyllitis folia emittit lapathio similia, oblongiora, uernantioraq; sena, aut septena, recta, interiore sui parte læuia, a tergo autem pensiles quasi vermiculos quosdam tenues habentia. nascitur in vmbrosis locis, & hortis, gustu acerbo: eaq; nec caulem, nec fructum, nec florem profert.

Χαλβασί,

X

Χαλβάν, hoc est Galbanum liquor est ferulæ in Syria nascentis, quod nonnulli metopium vocant. probatissimum galbanum est, quod thuris speciem gerit, grumosum, purum, ligni expers, feminis ac ferulæ aliquid admixtum habens: odore graui, neque ualde humidum, neque adeo aridum. Adulteratur admixta resina, & lomēto fabarum, & ammoniaco. si tamen purgare ipsum uelis, in feruentem aquam demittito. cum enim fuerit liquefactum, eius sordes fluitabunt: quibus separatis, mūdo linteo, raroq; alligatum in fictili picato, aut ærea pyxide ita pendeat, ut inum uasis ne contingat: & obturato vase in aquam feruidam demittito. sic enim quod utile in eo est, in vas quasi per colum eliquescet: quod uero lignosum fuerit, in linteo remanebit.

Chamædaphne, quam aliqui laurum Alexandrinam vocant, uirgis assurgit cubitalibus, singulari constantibus ramo, tenuibus, rectis, læuibus, foliis lauri: multi tamen læuioribus, & uiridioribus. fructum rubrum fert, foliis adnatum.

Chelidonium maius, quod aliqui othonion vocant, caulem habet cubitalem, & maiorem, tenuem, qui multas habet appendices foliis plenas: folia ranunculi: teneriora tamen, & colore modice cæsius. in singulis folijs flos est, ut albæ violæ. Succus croceus ei inest, acer, mordens, & aliquantulum subamarus, graueolens. radix in superiore parte una, in inferiore multæ. Fructus est qualis papaueris cornigeri, tenuis, longusq;: in quo semina sunt, papaueris semine maiora. Huius succus in vase æneo cum melle coctus ad carbones ignitos, ad oculorum claritatem facit. Exprimitur autem succus ex foliis, radice, & fructu ineunte æstate, in umbra ficcatur, in pastillos redigitur, reponitur.

Chelidonium minus, quod agreste triticum quidam vocauerunt, parua herba, ex pediculis pendens, caule vacans: folijs hederæ, rotundioribus tamen, subpinguibusq; uestita. radices habet ex eodem callo prodeuntes pusillas, complures, tritici modo coaceruatas: quarum

i 2 tres,

tres, aut quatuor in longitudinem abeunt. iuxta aquas, & lacus exoritur.

Chamaecissus folia habet hederę similia, longiora tamen, tenuioraq; , & multa: ramulos dodrantes, foliorum admodum plenos, quinque aut sex à terra prodeuntes: flores albę violę: sed minores, & gustu valde amaro: radicem albam, inutilem. nascitur cultis locis.

Chamelęa ramos dodrantes profert. frutex ipse furculosus est: foliis oliuę, sed tenuioribus, & dęsis; gustum mordentibus, & arteriam deradentibus.

Chamædrops, quę aliis chamedrys, alijs teucriū est, asperis, saxosisq; locis prouenit. frutex dodrantalis, foliis minutis, figura & diuisura quercus, amaris, flore sub fuluo, paruo. carpenda est semine pręgnans.

Chamepytis, quam in Ponto holopyron, in Eubœa sideritin, Athenis vero Ioniam vocant, herba est per terram serpens, subcurua: folia habet minoris semperuiui: sed paulo tenuiora, hirsuta, frequentia, pinguiora circa ramos. pini odore. flores habet tenues, luteos, aut albos: radicem, vt cichorium. Est & altera chamæpitys ramis cubitalibus, in anchorę speciem curuatis, tenui cortice, coma supradictę, flore candido, semine nigro: quę pinum itidem redolet. Tertia est, quę masculula dicitur. herbula autem est foliola habens candida, tenuia, hirsuta, caulemq; album, hirsutum, & flosculos luteos, exigua denique semina circum alas: quę nō secus pineum odorem exhalant.

Chamæleo albus, quod ixiam tracto a visco nomine vocant aliqui, propterea quod alicubi viscum ad eius radices inueniatur, & quo, loco mastiches, mulieres vtuntur, folia habet silibo, carduove similia: nigri tamē chamæleonis foliis asperiora, acutioraq; . caulem non promit: sed ex medio spinam echino marino, aut cinarę similem erigit. flores habet purpurascentes capillorum figura, qui in pappos euanescent: fructum cnico similem: radicem lato solo crassam, montanis vero graciliorem, candidamq; intus, aromaticam quodammodo, grauis odoris, & dulcem.

Cha-

Chamæleo vero niger, quem aliqui ulophonon, aliqui ixiā, aliqui cynomachon, aliqui ocimoidem vocauerunt, habet ipse quoque folia cardui similia: minorā tamen, & tenuiora, & rubra distincta. Caulem promit digiti crassitudine, dodrantalem, rubentem, in quo umbella, & aculeati flores, tenues, hyacinthi figura, & versicolores insident. radix subest crassa, nigra, densa; interdum exesa, quæ dissecta flavescit; & commanducata mordet. Oritur autem campestribus, siccis, cliuosis, & maritimis tractibus. Chamæleo vero nominatur, quod foliorum colorem mutet. colorem enim cū terra, in qua herba nascitur, mutant, vt hic admodum viridia, illic rufa, alibi subcandida, alicubi cærulea, & non nullibi rubra pro locorum differentia comperiuntur.

Chamæsyce, aut Syce ramos quaternum digitorum, in terram deiectos, teretes, liquoris plenos emittit, folia lenticulæ, figura, peplo similia, parua, tenuia, humistrata. sub foliis fructus est rotundus, vt in peplo. hæc neque flores, neque caulem profert. radix ei est tenuis, ad nullam rem utilis. nascitur saxosis, squalidisq; locis.

Χολη, id est fel. eius omnis seruandi hæc est ratio. Fel recens capito, osculum lino obligato, tandiu in feruenti aqua teneto, quandiu spatium trium stadiorū quis currendo conficeret: mox eximito, vmbroso & humoris experto loco siccato. Quod vero oculorum medicinæ seruandum est, ligatū lino in vitreum vas, quod mel habeat, immittito, lini principio ad os vasis circumuoluto, & operto vase recondito.

Χόνδρος, hoc est alica, fit ex zea, quæ bina grana gerit, quam δίκονον vocant. magis nutrit alica quam oryza: aluumq; cohibet, & stomacho est utilior.

Condrilla foliis, caule, floribusq; est cichorio similibus: quam ob rem nonnulli hanc intybi agrestis speciem esse dixerunt: sed est tota tenuior. in cuius ramusculo gummi simile mastichæ, fabæ magnitudine, inuenitur.

Est etiam aliud chondrillæ genus, folium ferens cir-

cumrosum, oblongum, humi sparsum, caulem liquoris plenum, radicem tenuem: in cuius summo vertex est rotundus, sublauius, liquore refertus.

Chrysocome, quam chrysitin vocant, virgula est do drantalis: quæ comam corymborum figura hyssopo habet similem: radicem valde pilosam, tenuem, ut nigri veratri: gustu non insuavi. qui ut in cypressio fit, in dulci leniter austerus sentitur. in opacis saxosisq; nascitur.

†

†ύλλον. Psyllium aliqui cynocephalon, aliqui crystallion, aliqui cynomyiam vocant, folia habet coronopi, hirsuta, ramos dodrantes, totaq; herbula scæni instar sarmentosa est. eius coma a medio caule incipit, duobus, tribusq; conuolutis in cacumine capitibus: in quibus semen est pulicibus simile, nigrum. in aruis gignitur.

†ευθεβήγιον frutex est palmi altitudine in Creta nascens: habetq; folia bunio similia.

Ω

Ωκίμον. Notum omnibus ocimum est. hoc, si largius eo quis vescatur, oculorum aciem hebetat, aluum etiam mollit, inflationes facit, urinam ciet, lac prouocat, ægre mutatur in stomacho. Afri addunt, si a scorpione vulnerentur qui ocimum comederunt, eos nullo dolore conflictari.

Ωκίμοειδές, hoc est ocimastrum, folia habet ocimi: ramulos dodrantes, eosdemq; hirsutos: siliquas hyoscyamo similes, nigri seminis plenas, ad melanthii similitudinem.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

ORIBASII

503

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER DECIMVSTERTIVS.

*De facultate, atque apparatu metallico-
rum, ex Dioscoride.*

ἅλς, hoc est sal. In omni salis genere fossilis est efficacissimus: communiter vero candidus, calculis vacans, pellucidus, densus, concretionem suam æqualis: peculiariter genere ammoniacus, scissilis, & qui rectis sit venis. Vritur fictili diligenter operto, ne exiliat, conditoq; prunis, donec igni candescat. Aliqui fossilem subacto polline oblinunt, & carbonibus subiciunt, usque dum eius crusta exuratur.

Ἀλὸς ἀχύν, hoc est spuma salis, est maris spumofum ramentum, in exilibus petris inuentum, quod eisdem est, quibus sal, viribus præditum.

Ἀλὸς αἰθὴς, id est flos salis, flumine Nilo defluit. lacubus tamen quibusdam innatat. sumendus qui crocei coloris est, odoris ingrati, ut gari, & grauioris etiam, gustu mordacioris, subpinguisq;: qui vero rubricæ colore rubet, grumofusq; est, improbatur.

Adarce vero quæ dicitur, in Galatia fit. est autem tanquam concreta falsugo. humidis, ac palustribus locis siccitate emergens, harundinibusq; & herbis agglutinatur. colore uero flori lapidis. Alsij similis est; totaq; forma molli, & modice cauo alcionio proxima; ut lacustre alcyonium videatur.

i 4 Alcyonij

Alcyonij sunt quinque genera. vnum densum est
rhythmo spongiosum, terri odoris, graue, piscem olēs
quod copiosum in litoribus inuenitur. Alterum ei
pinnis oculorū, aut spōgię similes, fistulosum, leue, alg
odorem referens. tertium vermiculatum est, coloreq;
& forma purpureum, ad vnguis similitudinem, quo
Milesium quidam vocant. quartum est lani succidis si
mile, fistulosum, leue. quartum fungi figuram refert
odoris expers, asperum, intus ad pumicis similitudinē
quādam, foris laue, acreq;. ex his primū & secundū
vsi sunt mulieribus & ad lentigines, & ad lichenes, &
ad lepras, & ad vitilignes, ad nigrores, & ad maculas
faciei, ac totius corporis exterendas. tertium vero facit
ad eos qui vexantur vrinę difficultate, aut arenulas in
vesica colligunt. idoncum quoque & renibus affectis,
aquę inter cutem, & lieni. vltum autem, & ex vino illi-
tum, alopecias curat. quartum dentes facit candidos,
& ad alia megmata, & psilothra assumitur. Si aliquod ho-
rum cremare velis, in crudam ollam conicito, lutoq;
circumlito ore eius, in fornacē mittito. cum fictile co-
ctum fuerit, extractū ad vsus reponito. Lauatur autem
vt cadmia.

Armenius lapis præfertur is, qui læuis est, colore cœ-
ruleo; æqualis, & calculo vacans, & friabilis. eadē præ-
stat, quæ chrysocolle: sed tamen inefficacius. auget c-
tiam pilos palpebrarum.

Auripigmentum in eisdem metallis, in quibus sanda-
racha gignitur. optimum est censendum, quod musta-
ceum, aureoq; colore est: & crustas eas habet squama-
rum modo sibi inuicē superiacentes: & quod alteri ma-
terię nō permixtū est. tale est quod in Mysia Hellespōti
nascitur. huius duo sunt genera. alterū quale diximus,
alterū glebæ modo, & colore sandarachā imitans ex Pō-
to, & Cappadocia adfertur: quod etiam secūdas tenet.
Crematur hoc modo. in nouam testā coniectum igni-
tis carbonibus superponitur, asidue versatur, donec
igni flagret, coloremq; mutet: tum refrigeratum, tri-
tumq; reconditur.

A ὀβίς

Ασβεστις, hoc est calx uiua, hoc modo fit. sumito marinarum buccinarum testas, carbonibus eas obruito, aut in ignitum clibanum imponito, & nocte permittito. postero die si candidissimæ fuerint, extrahito: sin secus, iterum vrto, vsquedum penitus albæ fuerint redditæ: deinde ubi in frigidam aquam fuerint immersæ, in fictile nouum coniecito: & pannis diligenter operiens noctem vnā finito. mane eas extrahens, ubi ex omni parte calx confecta fuerit, reponito. Fit etiam ex litoralibus calculis igni crematis, & ex vili marmore, quæ cæteris antefertur. Vis omni viuæ calci communis est feruida, mordens, adurens, & crustas inducens: quibusdā aliis immixta, vt adipi, aut oleo concoquendi, molliendi, disijciendi, vlcera ad cicatricem perducendi vim assumit. efficacior existimanda est recens, & quæ aqua non fuerit conspersa.

Ασβλην, hoc est fuligo, qua pictores utuntur, ex officinis vitrariis sumenda est: siquidem ea est præstantior.

r

Γῆ, hoc est terra. Omnis terra, quæ ad medicinæ vsum recepta est, summā vim habet refrigerandi, & meatus obducendi. specie uero differt inter se: cum alia aliis quibusdā adiuncta sit ad alia utilis. Eretriæ igitur altera est uelementer candida, altera cinerea. optima cinerea est per quam mollis, quæque per æs ducta uiolacei coloris lineam in eo linquit. lauatur ut cerussa, aut hunc in modum. læuigato ex ea quantum uelis per se, & per diem in aqua terito, finito deinde ut confidat. ubi confederit, omni aqua leuiter excolata terram in sole siccato, & iterum per diem in aqua terito. uespero dimittito, ut confidat. mane uero omni aqua excolata in sole terito, ac pastillos conformato. si tosta opus sit, pastilli magnitudine ciceris in fictile perforatum coniunguntur, oræque uasis accurate obturato supra carbones igni candentes continenter solibus perflantur. cum uero cineri aërio magis similem colorem fuerint nacti, aufer, atque repone. um habet hæc adstringendi, caua explendi, & cruenta agglutinandi.

Samia

Samia uero terra anteferenda est, quæ candidissima est, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhærescens, succosa, mollis, friabilis: qualis est quam quidam collyrium uocant. eius duæ sunt species, ea quæ modo est dicta, & alter qui Samius nominatur: estq; hæc glebosa, & cotis modo densa. Vritur, lauaturq; ut Eretria, & eadem uim habet. sanguinis reiectiones sistit, & cum balauatio datur mulieribus fluore uexatis. Testium & mammarum inflammationes ex aqua & rosaceo illita sedat: sudoresq; cohibet.

Chia eligi debet candida, ad cinereum colorem uergens, ac Samiæ similis. glebosa autem est, & tenuis: sed efficiendi forma differens. eandem facultatem habet, quam Samia. faciem extendit, & splendidam reddit: in eaq; & toto etiam corpore colorem commendat. in balneis uero pro nitro deterget.

Selinusia uero idem efficit. præstantissima est, quæ candidissima est, & splendet, friabilis, quæque humore conspersa cito diluitur.

Cimolia quædam candida est, quædam purpurascens, & innatam pinguedinem quandam habet, tactuq; frigida sentitur: quam optimam esse existimandum est.

Quæ uero Pnigitis dicitur, colore quodammodo est eretriæ similis. crassiores autem habet glebas. refrigerans, & friabilis est, si quis eam manibus contingat. linguæ uero ita glutinatur, ut ex ea pendeat. eadem uim prædita est, qua cimolia. sed paulo inferiore. hanc aliqui pro eretria vendunt.

Melia terra colore cineream eretriam imitatur, aspera tactu, & manibus friata derafi pumicis instar crepitat. vim habet aluminis, sed minus efficacem. id quod gustu dignoscitur. modice autem linguam siccatur: purumq; ac coloratum corpus potest reddere, pilosq; extenuare, vitiliginesq; ac lepras exterere. pictoribus usus est, ut colores diutius durent. & viridibus emplastris est accommodata. ex hac uero, & item ex alijs omnibus terris eam eligito, quæ calculis vacat, mollis, recens, friabilisq; est, & quæ nata humorem celeriter diluitur.

Ampelitis

Ampelitis vero, quam pharmacitin vocant, in Seleucia Syria nascitur nigra, piceæ longos carbonēs: referens, assilæ modo scissa, æquabili splendore, quæ detrita accepto oleo statim liquefit, primas tenet. improbatur vero, quæ tenuis est, cinereaq; , & quæ nō liquatur. vis ei dissoluendi, refrigerandiq; inest. vñus eius ad palpebras cohonestandas, & capillum tingendum. utilis quoque est ungendis vitibus, antequam gemmas emittant: vtpote quæ vermiculos innascentes enecet.

Lemnia terra, quam sigillum vocant, ex cuniculo quodam antri defertur.

Gypsum vim habet adstringendi, obstruendi. sanguinis eruptiones, & sudores cohibet, epotum vero strangulando iugulat.

Δ

Diphrygis sunt tria genera. quoddam enim metallicum est, quod in Cypro sola nascitur. lutosum namq; extrahitur ex cœno cuiusdam inibi specus. tum in sole ficcatur, mox circumpositis sarmentis vritur. vnde diphryges nomen inuenit; propterea quod & a sole, & a sarmentis propemodum frigatur. alterum quasi æris cum perficitur, subsidens, & fex est: habetq; & adstrictionem æris, atque gustatum. Tertium hoc modo conficitur. lapidem, qui pyritis vocatur, in fornacem coniiciunt, vruntq; pluribus diebus calcis modo. cūq; colorem rubricæ contraxerit, eximunt, atque reconducunt. Anteponendum cæteris est, quod æris gustum refert, adstringitq; & linguam vehementer exsiccat. quod exustæ ochræ non inest: quam qui cremant, pro diphryge vendunt.

Θ.

Θείον, hoc est sulfur præstantissimum est, quod ignem non est expertum, colore splendido, pellucido, & quod calculorum est expertum. quod vero ignem expertum est, probatur viride, & præpingue. plurimum in Melo, & Lipara gignitur.

I.

Indicum alterum sua sponte nascitur tanquam spu-
ma

ma ex Indicis arundinibus exiens: alterum in officinis infectorum inuenitur. estq; spuma purpurea cortinis innatans, quam detractam artifices siccant. optimum censetur, quod cœruleum est, succumq; & læuorem habet.

Iō: hoc est ærugo rasa fit hoc modo. In cadum, simile aliud vas acetum quamacerimum infunditur, deinde vas æneum inuersum superponitur, aptius quidem conuexo, sin minus, exæquato fundo. sit autem abstersum, nullumq; spiramentum habeat. post decimum diem operculum, quo uas obturaueras, detrahatur, insidensq; ærugo deraditur. In Cyprijs quoque metallis æruginem gigni ferunt: lapidibus quibusdam æs habentibus, in quibus efflorescit ærugo. adduntq; per caniculæ æstum ē specu quodam prodire: sed illam & paucam esse, & optimam: hanc vero ē specu effluentem, copiosam quidem, & boni coloris, sed vitiosam, quod lapides permultos collegerit. Adulteratur multis aliis rebus admixtis, ut pumice, ut marmore, ut atramento futorio. pumicem, marmorq;, & similiaprehendemus, si sinistræ manus pollice humore consperso, æruginis portiunculam altero atteramus: siquidem ærugo diffundetur, marmor vero, aut pumicis partes non dissipatæ coibunt: ac denique ex maiore attritu & humoris permissiōe exalbescent. quin dentibus quoque dignoscitur. nam quæ sincera est, leuis & non aspera illis cedit. atramenti futorii index est ignis. si enim fictile, aut lamina ærugine adulterata illinatur, & seruente cinere, aut carbonibus alterutrum incalescat, mutabitur, rubescetq; ea, quæ atramentum futorium habebit: quod ei natura comparatum est, ut cremando talem colorem nanciscatur.

Aeruginis autem, quæ vermicularis dicitur, genera sunt duo: alterum fossile: alterum sic conficitur, in mortarium ex Cyprio ære, cui pistillus ex eodem ære sit coniunctus, albi, acrisq; aceti dimidiam heminam infundito, pistilloq; tandiu conterito, dum ad strigmenti crassitudinem perducatur. deinde aluminis rotundi drachmam,

drachmam, salisq; fossilis pellucidi, aut marini quamcandidissimi, & solidi: si sal non suppetat, nitri par pondus coniecito, atque in sole terito sub æstu caniculæ, donec æruginis colorem, & strigmenti sordiumque consistentiam acquirat: denique in vermiculos Rhodiæacis similes conformato, ac reponito. Efficax autem, & valde boni coloris redditur, si aceti partem vnam, urinæ ueteris partes duas indas, cæteraq; ut dixi, conficias. sunt qui ærugini rasæ gummi admisceant, in formasq; digerant. quod genus, ut vitiosum, improbatur.

Est & alia ærugo, quam aurifices mortario, pistilloq; Cypriæ aris, & pueri urina conficiunt, eaq; aurum ferruminant. antedicta autem æruginis genera æri combusto proportionem respondent: sed efficacius agunt. Sciendum vero est vermicularem æruginem fossilem principem locum tenere: rasa fert secundum. ea deniq; quæ sit, postremum. & tamen hæc mordacior est, & magis adstringit. aurificum autem ærugo rasæ respondet. Vratæ ærugo, quamcunque velis hoc modo. minutissime fracta in fictili patina imposita ignitis carbonibus admouetur: versatur donec se mutet, coloremq; cinereum contrahat: tum refrigerata ad usum reponitur. Nonnulli vero in olla cruda, ut supra diximus, eam comburunt: sed non prorsus in eundem colorem cremata mutatur.

K.

Cadmia præstantissima est Cypria, quæ botryitis nominatur, densa, modice grauis, & ad leuitatem potius vergens, superficie racemosa, colore spondij; quæ contracta cinerem intus habet, & æruginosa est. huic proxima est, quæ foris cærulea est, intus vero decursus venarum onychitæ lapidi similes habet.

Est etiam alia, quæ crustosa dicitur, sectionibus quibusdam, quasi zonis, cincta: quam ob rem zonitæ eam vocant.

Quædam ostracitis appellatur, gracilis, & magna ex parte nigra. eaq; terream, aut testaceam superficiem habet. candida vero reprobatur.

Cæterum

Cæterum botryitis, & onychitis oculorum medicinis sunt utiles. reliquæ ad emplastra, & sicca medicamenta cicatricem inducentia sunt accommodatæ. Cypria ad eadem facit. quæ vero ex Macedonia, Thracia, & Hispania afferuntur, improbantur. sunt qui in lapidum fodinis inueniri cadmiam asserant, falsi nimirum a lapidibus, qui sunt cadmiæ per similes, nam alius lapis ignem expertus atque refrigeratus colorem mutabit, & leuior fiet: cadmia vero nihil mutat, nisi quis per multas eam horas adurat. Fit etiam in argenti fornacibus candidior, minus pôderosa, minusq; efficax. Vritur prædicta cadmia carbonibus obruta, donec pellucida fiat, & modo scorix ferri bullas emittat. mox uino Aminæo extinguitur: quæ ad scabiem paratur, aceto. Alij sic exustam in uino terunt, rursusq; fictili crudo torrent, donec pumicis speciem acquirat: iterumq; tritam ex uino, tertio urunt, donec in cinerem prorsus redigatur, nihilq; asperitatis habeat: eaq; spodij loco utuntur. Lauatur in mortario trita, aqua effusa usquedum sordes nullæ subsidant. tum in pastillos redacta reponitur.

Cinnabaren idem esse, quod minium quidam falso existimant. nam minium in Hispania ex lapide quodam argenteæ arenæ permixto conficitur: qui alioqui non dignoscitur. in fornacibus autem floridum, & fulgentissimum colorem contrahit. in metallis vero stragulantem halitum eructat. itaque faciem uesticis obducunt, ut per illas uideant, aëremq; non attrahant. eo utuntur pictores ad elegantiora parietum ornamenta. at cinnabaris affertur ex Libya: & maiore pretio uenditur. tantaq; est eius copia, ut vix pictoribus ad uariandas picturæ lineas satis sit. profundi autem coloris est, ob eamq; causam cinnabarin esse draconis sanguinem pleriq; crediderunt.

Cisseris, hoc est pumex probatur qui leuis, fistulosus, scissilis, & non calculosus est, quiq; teri facile potest, & candidus est. Vritur hoc modo. cape eius quantum velis, flagrantissimis carbonibus obrue. ubi igni

igni candens sit redditus, extrahe, vino odorato re-
stingue: iterumque incensum extingue. tertia vero
vstione peracta sine ut per se refrigeretur, & ad usum re-
pone. Theophrastus vero auctor est, si quis in bul-
liens vini dolium pumicem coniecerit, feruorem fla-
tim sedari.

Corallium, quod aliqui lithodendrum vocauerunt,
marina esse planta videtur: quæ profundo extracta ma-
ri duratur: tanquam offuso nobis aëre concreſcat. plu-
rimum prope Syracusas ad promontorium pachynum
inuenitur. laudatissimum est rufum, coloremque anthe-
rico aut sandici saturatæ similem habet, & simili modo
friabile est, & tota concretionem suam æquale: algæque aut
fuci marini odorem reddit: ad hæc ramosum, cinnamo-
mi modo, forma fruticis. quod vero lapidosum est,
concretionem scabrum, fistulosum, & inane est, vitio-
sum esse censendum est. adstringendi vero, & leniter re-
frigerandi vim habet.

Cæruleus in ærarijs fo dinis in Cypro nascitur. co-
piosior vero ex arena litorali, & in quibusdam subcaua-
tis maris specubus inuenitur: qui est etiam præstantior.
Eligendus est is, qui valde satur sit. Vritur ut chalci-
tis, lauatur ut cadmia. vim habet reprimendi, modice
adstringendi, & crustas inducendi.

A.

Lithargyros, hoc est argenti spuma quædam ex are-
na fit, quæ molibditis nominatur, in fornace usque dum
tota in ignem penitus transierit, excocta: quædam ue-
ro ex argento, quædam ex plumbo. cæteris præstat At-
tica. secundo loco censetur Hispana. quas sequitur ea,
quæ in Dicæarchia, & Sicilia est. appellatur uero quæ
flauo colore est, & splendet, chrysitis, quæ est etiam
potior: liuida uero, argyritis: quæ ex argento fit, ca-
lauritis. Vim habet adstringendi, refrigerandi, occlu-
dendi, molliendi, caua explendi, carnes excrescentes
reprimendi, cicatrices inducendi. vritur confractis par-
tibus ad iuglandium magnitudinem prunæ superposi-
tis: & follibus ita perflatur, ut igni candescat. sordes
inhærentes

inherentes absterguntur, & ipsa purgata reponitur. Quidam aceto, aut vino eam extinguentes ter urunt: hacq; re confecta, ea reponunt. Lauatur vt cadmia. candore autem perfunditur hoc modo. sumitur argyritis, aut si hæc desit, alia. eam in partes fabarum magnitudine contractam modij Attici mensura, in fictile nouum comiscito, aquam affundito, candidi tritici par pondus addito, priuatimq; pugillum hordei linteo puro, colligato, & e fictilis aure suspendito: & donec hordeum dirumpatur, coquito. deinde omnia in craterem amplioris transfunduntur, triticum abiicitur, spuma argenti manibus adhibita ui confricatur, & aqua affusa lauatur. tum excepta & siccata in Thebaico mortario teritur aqua feruente affusa, donec dissoluta fuerit. aqua excolata iterum tota die teritur, & vesperi calida aqua infusa sinitur. mane colo traiecta, alia infunditur, & sic permittitur, & excolatur: hocq; ter in die fit per dies senos, postea vero ad singulas spumæ argenti minas additis quinque salis fossilis drachmis, affusaq; aqua calida ter die teritur: & addita aqua excolatur. cum inaluerit, calidam aquam infundens idem facito, donec salsuginem prorsus deposuerit. demum ardentissimo sole siccata, humore prius abiecto reponitur. Quidam salis pondo, spumæ argenti tantundem in sole ex aqua terunt continenter mutantes, dum candor ei accedat. Lota videtur oculorum medicinis conuenire, ad fædas cicatrices, & facies rugis, & maculis plenas facere.

Lapis Phrygius, quo insectores in Phrygia vtuntur, præstantissimus est pallidus, modice grauis & inæquali concretionem coloris. candidas siquidem cadmiæ modo venas habet. Vritur autem hoc modo. vino optimo perfusus, viuusq; carbonibus obrutus foliis assidue perflatur, donec mutato colore fuluescat: rursus extractus eodem vino restinguitur. iterumq; ad carbonem admouetur, atque idem facito: eumq; tertio vrito. sed animum attendito, ne frietur, & in fuliginem euanescat.

Lapis pyrites species est lapidis, a quo *zs* conflat. eligi

eligi debet, qui æri sit similis, & facile scintillas emittat. sic urendus est. melle irrigatur, mollibus carbonibus imponitur, foliis continuo perflatur, donec fuluum colorem acquirat. alij in multos carbones igni candentes lapidem copioso melle perfusum deijciunt, & ubi ad fuluum vergere colorem cœperit, extrahunt: flatuq; cinerem disijciunt, & rursus non perfusum vrunt, donec totus æqualiter fragilior fiat. sæpe enim sola tantummodo superficies vritur. ita autem crematus, siccatusq; reconditur. si loto opus sit, vt cadmia lauandus. quidam vero hunc ita crematum diphryges vocant.

Lapis Alsus probatur, qui pumicis colore, fungosus, levis, & friabilis sit, venasq; in profundo luteas habet. eius flos est falsugo summo lapide insidens, tenui compage, colore cum albo, tum pumici simili, ad luteum vergente. Linguae autem admotus eam leniter mordet. Fiunt ex hoc lapide folia, in quæ podagrici pedes mittentes iuuantur. fiunt etiam pulueres carnem exedentes. corporaq; carne onusta, crassaq; extenuat in balneo pro nitro illiti. si lauare hos quispiam velit, cadmiæ modo lauabit.

Lapis hæmatites optimus est, friabilis, in se ipso durus, saturatus, æqualis, nullius sordis particeps: nullisq; lineis variatus. vim habet adstringendi, aliquantulum calfaciendi, attenuandiq;. Vritur perinde, ac lapis phrygius, sed nullo vino perfunditur. modus usionis est, vt modice levis fiat, & bullis intumescat. sunt qui eum sic adulterinum faciant. densam, rotundamq; Schilli lapidis glebam, quales sunt quæ radices eius appellantur, in fictilem vrceum, qui cinerem feruentem contineat, obruunt. ubi paululum dimiserint, eximūt: attrituq; in cote probant, si hæmatitæ colorem duxit. si ita sit, reponunt, sin minus, iterum in cinere condunt: & subinde conspiciunt, & periculum faciunt. nam si diutius in eo cinere relinquatur, colorem mutat, moxq; diffunditur. Vitiatus deprehenditur, primum lineis, quas pectinum modo per longitudinem diuisas habet, hæmatites vero eas habet, vt fors tulit:

k tum

tum colore, quem hic floridum reddit, hæmatites vero profundior, & cinnabari similem. Inuenitur etiã in Sinopica rubrica: itemq; in magnete lapide permultum combusto hæmatites sit. qui vero per se nascitur, in Aegypto inter metalla prouenit.

Lapis Schistos, hoc est scissilis, in Iberia Hispaniæ gignitur. Laudatissimus est, qui croci colorem æmuletur, estq; friabilis, & suapte natura bene scissilis. concretionem vero, & mutuo linearum, quas pectus modo habet, discursu, ammoniaci sali similis videtur.

Gagates probatur, qui celeriter accenditur. & odorem bituminis reddit. niger plerunque est, squalidus, crustosus, & valde leuis. Nascitur in Lycia, inueniturq; prope ostia fluminis in mare exeuntis. flumen autem Gagas nominatur.

Thracius in Scythia nascitur in fluuio, qui Pontus vocatur. eadem ei vis, quæ Gagatæ. traditur aqua accendi, oleo restingui: quod etiam in bitumine accidit.

Magnes optimus est, qui ferrum facile trahit, colore ad cœruleum vergente, densus, & non admodum grauis. vim habet crassos humores educendi, si cum aqua mulsâ pondere trium obolorum detur, quidam hunc vrentes pro hæmatite vendunt.

Arabicus lapis maculoso ebori similis est.

Qui vero Galactites dicitur, hoc vocabulo gaudet, quod lacteum succum ex se mittat: cinerei tamen coloris est, ac gustu dulcis. ad oculorum fluxiones, & vlcera vtiliter illinitur. is in aqua tritus pyxide plumbea recunditur, ob vim glutinosam, quæ in eo inest.

Melitites est in omnibus galactitæ similis. hoc tantum differt, quod dulcissimum succum emittit. facit ad eadem, ad quæ galactites.

Morochthus, quem aliqui galaxiam, aut leucographida vocant, in Aegypto nascitur. hoc lapide quoniam mollis est, & facile diluitur, linteorum artifices ad candorem linteis indendum utuntur.

Lapis alabastrites, qui onyx vocatur, crematus resina aut pice assumpta duritias discutit, stomachi dolores

res cum cerato mitigat: gingivasq; comprimit.

Lapis vero, qui Verronus in Aethiopia nascitur, est subuiri coloris, iaspidem imitans. cum vero diluitur, lacteus videtur. vehementer autem is mordet.

Iudaicus in Iudæa exoritur, glandis effigie, candidus, forma quamelegantissima, lineis inter se æqualibus, veluti torno factis distinguitur. is solutus nullam qualitatem gustu affert.

Amiantus in Cypro nascitur; alumini scissili æqualis: ex quo, utpote flexili, & telas faciunt. coniectus autem in ignem ardet, sed minime crematus exit splendidior.

Sapphirus lapis potui datus ad ictus scorpionum facere existimatur. contra internas quoque ulcerationes bibitur: omniaq; in oculis excrescentia, itemq; vuas, & pustulas reprimit: & ruptas eorum membranas agglutinat.

Lapis Memphites ad urbem Memphin inuenitur, calcolorum magnitudine, pinguis, versicolorq;. Aiunt hunc tritum & illitum locis, quæ urenda aut secanda sunt, sine periculo sensum eis adimere.

Selenites lapis, quem aphroselenen, hoc est Lunæ spumam aliqui nominant, quia noctu in Lunæ incremento reperitur, in Arabia nascitur, candidus, pellucidus, levis.

Iaspis lapis, alius smaragdi colorem imitatur, alius crystalli, pituitæ similis, alius aërius, fumosus alius, veluti fumo denigratus, alius lineis albis, resplendentibus præcingitur: alius terebinthinæ similis dicitur: alius calaino gemmæ colore similis. omnes amuleta esse creduntur, quæ alligentur: quæq; femoribus appensa partum accelerent.

Ophites lapis alius est grauis, & niger: alius cinerei coloris: alius punctis variatus; alius lineas candidas habet. omnes alligati contra serpentū morsus, & capitis dolores profunt. qui vero candidas habet lineas, priuatim lethargo, & capitis doloribus auxiliari perhibetur.

Lapides, qui in spongijs comperiuntur, cum vino

k 2 poti

poti lapides, qui in vesica sunt, confringunt.

Ostracites lapis testæ similitudinem gerit, estq; crustosus, hoc ad pilos euellendos pro pumice mulieres vtuntur.

Smyris lapis est, quo gemmas annularij extergunt. is in samia terra inuenitur.

Lapis quo aurum flantes ad læuigandum, & splendorem inducendum vtuntur, probatur qui candidus, grauisq; est.

M.

Melan, hoc est atramentum quo scribimus, ex thedarum collecta fuligine conficitur. singulis libris gummi ternæ fuliginis vnciæ miscentur. Fit etiam ex fuligine resinæ: & fuligine pictorum. sumitur autem fuliginis pictorum mina, gummi sesquilibra, glutinis taurini vncia vna, oboli duodecim, atramenti sutorij denarius, & oboli tres.

Melanteria præstat cæteris, quæ sulfuris colore est, læuis, æqualis, pura, & quæ contactu aquæ statim nigrescit. vim habet adurendi, sicut etiam misy.

Miltos, hoc est rubrica sinopica, præstâtissima est densa, grauis, iecoris forma, calculorum expers, concolor, valde fusilis cum diluitur. in Cappadocia colligitur. Fertur in Sinopē urbem, in eaq; uenit: vnde etiam cognomen accepit.

Quæ vero fabrilis dicitur, est in rebus omnibus Sinopica inferior. optima est Aegyptia, & Carthaginensis, lapidumq; expers; & friabilis. gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem spectat, ochra cremata, & in rubricam degenerante.

Misy anteponendum est Cyprium, auri simile, durum, quod friando auri colorem æmulatur, & stellæ modo splendet. vim & vstionem cum chalcitide eandem habet: nisi quod pforicum ex eo non fit: excessuq; ac defectione differens. Aegyptium vero efficacia præstat cæteris, sed ad medicamenta oculorum est superaddito multo inferius.

Molibdos, hoc est plumbum ita lauatur. aquam in
plumbum

plumbeum mortarium conijcito, & plumbeo pistillo tandiu terito, donec aqua nigra, & feculenta reddatur. per linteum eam traicito aquam superfundēs, ut quod detritum est, totum transfundatur. idq; iterum facito, donec satis tibi esse videatur. finito, ut quod lotum sit, confidat; aquam effunde, aliā adijce, laua ut cadmiam: quo usque nihil nigri super sit, & in pastillos redactum repone. quidam purum plumbum lima deterentes in lapideo mortario, pistillo lapideo terunt, aut manibus cum aqua adiecta fricant, donec nigrescat. mox ubi confederit, effusa aqua, in pastillos cogūt. quod enim diutius confricatur, cerussæ simile fit. Alij scobi lima detritæ parum plumbaginis addūt: aiuntq; plumbum ita lotum esse præstantius.

Crematur vero ad hunc modum. plumbi laminas quam tenuissimas in nouum fictile composito, insper soq; sulfure, alias plumbi laminas superponito, rursusq; sulfur inspergito: idq; identidem facito, donec fictile impleueris. tum succendito. accenso autem plumbo, ferrea rude versato, donec in cinerem perfecte redigatur, nihilq; plumbeum appareat. auferto deinde, naribus oclusis: noxius enim est halitus. lauandum id est, ut cadmia, & reponendum. vim eloti plumbi habet: sed efficacior.

Molybdæna, hoc est plumbago, probatur argenteæ spumæ æmula, flaua, modice splendens, fulua cum teritur: cocta cum oleo iecoris colorem trahit. vitiosa est quæ aërem, aut plumbi colorem præfert. ex auro, & argento conficitur. Est etiam quædam fossilis ad Sebastam, & Corycum inuenta. in quo genere præstat ea, quæ non habet recrementi speciem, nec lapidosa est: flaua uero est, & splendens. vim habet spumæ argenti, & recremento plumbi similem: eodemq; modo lauatur, & vritur. aptior hæc emplastris, quæ liparæ dicuntur, & ijs, quæ non mordent, vtilius miscetur. carnem creat, vlcera ad cicatricem perducit. abstergentibus tamen medicamentis non conuenit.

Nitrum preferendum est, quod leue, roseo colore, aut candido est, perforatum spongiæ modo. est autem huiusmodi id, quod ex insulis affertur.

Nitri spuma optima esse videtur quæ leuissima est, crustasq; habet, ac friabilis est, & subpurpureo colore, & spumosa, & mordēs: qualis ex Philadelphia Lydia affertur. Aegyptiæ secundus locus datur. Quin & Magnesiæ Cariæ gignitur. Vires & ustionem & hæc & nitrum sali pares habent. Quidam hæc carbonibus igni candentibus urunt, subiecta prius testa noua, donec incandescant.

Pompholyx specie differt a spodio, genere vero non item: siquidem spodium nigricat, & est plerunque ponderosius: ac festucis, pilis, & terra plenum, ex ærarijs officinis, fornacibusq; veluti derafum, & earum pauimenti purgatio. Pompholyx vero pinguis est, & candida: & item leuissima, ut etiā per aërem volitare possit. optima habenda est Cypria: quæ aceto macerata, æris halitum ex se mittit. colore æruginis aliquantulum, cœni sapore. siq; fraudis expers flagrantibus carbonibus effernescat, aërium colorem contrahet. his autem notis est diligenter attendendum: nam a quibusdam adulteratur glutine taurino admixto, agnitis pulmonibus, aut marinis combustis grossis, & quibusdam alijs cōsimilibus. sed facile dignoscitur. siquidem in his probandis nihil eorū, quæ dicta sunt, inuenietur.

Lauanda communiter pompholyx hoc modo est. puro linteo mediocris raritatis pompholyga aut aridam, aut aqua maceratam colligato, in peluum aqua pluuia plenam conijcito, & aqua identidem proluito, huc atque illic linteolū alligatum agens. sic enim quod in ea limosum, vtileq; erit, effluet: totum vero sedimentum in linteo remanebit. finito postea residere, & aquam cum cinere colis traicito: & noua aqua infusa agitato, & effundito: totiesq; id facito per colum traiciens & effundens, donec nihil arenosum subsidat. postremo

stremo vero aquam exprimito, & siccatum cinerem reponito, si vero cinerem cremare oporteat, eam diligenter tritam aqua consperges, & in pastillos redactam in fictile nouum indito: subiectisq; leuibus carbonibus orbiculos continuo versabis, donec sicci, & igniti redantur.

Sciendum quoque est, ex auro, argento, plumboq; fieri spodium: & post Cyprium, maxime commendari plumbeum.

Quoniam vero sepe deest spodium, antispodia quæ parem vim habent, & non mediocri usui sunt, necessario & quænam sint, & quo modo sumi debeant, ostendemus.

Folia itaq; myrti cum floribus & baccis immaturis in ollam nouam coniecta, indito operculo, quod continua foramina habeat, in fornacem figulorum demittito. cum fictile coctum fuerit, in crudum alterum fictile transfero, & iterum assato. vbi vero hoc quoque fictile fuerit assatum, extrahe, laua, vtere. Simili quoque modo sumito coliculos agrestis oliuæ: sin secus, satiuæ cum suis floribus, aut mala cydonia dissecta, & a quibus ossa fuerint detracta, aut gallas, aut immatura mora in sole prius siccata, aut lentiscum, aut terebinthum, aut cenanthen, aut rubi tenera folia, vt buxi comam, aut eam, quæ pseudocyperus dicitur, cum flore. alij ficulnas frödes in sole prius siccatas eodem modo parant: alij gluten taurinum, alij succidam, asperamq; lanam pice liquida, aut melle irrigatam pari modo cremant.

Σ.

Sandaracha eligenda est saturata & rufa, floridaq; & pura, & quæ coloreto cinnabaris præ se ferat: quæq; sulfuris halitum redoleat.

Scoria argenti, hoc est recrementum, quod etiam helcysma vocant, habet eandem vim, quam plumbi recrementum possidet.

Spongias aliqui mares appellauerunt tenuibus foraminibus, densasq; duriores autem tragos nominauerunt:

k 4 runt:

runt: scēminas vero eas, quæ contra essent affectæ. cremantur ut alcyonium. Candidæ vero fiunt eæ, quæ mollissimæ sunt. per æstus salis spuma in petris herente conspersæ, & in sole detentæ. quodq; in eis cauum est, sursum spectet, deorsum vero qua fuerunt abscessæ. si vero cœlum serenum fuerit, & salis spuma, aut marina aspersæ ad lunam teneantur, fiunt candidissimæ.

Stribium præstantissimum est quod splendet, & fulget: & cum frangitur, crustosum videtur, nihilq; terrei, aut sordium habet, & facile frangitur. hoc alij platyophthamon, alij labrason uocauerunt.

Crematur Stribium crusta ex farina circumlitum, & carbonibus obrutum; donec crusta in carbones abeat. ab igni emotum lacte mulieris, quæ marem peperit, aut vetere vino restinguitur. Vritur etiam succensis carbonibus perflatum, donec igni deslagret. si enim plusculum uratur, in plumbum transit. Lauatur, ut cadmia, atque æs. sunt qui ut plumbi recrementum lauent.

Stypterie, hoc est aluminis sunt plura genera: ad medicinam vero adhibentur hæc, scissile, rotundum, & liquidum. inter quæ scissile præstantissimum est; & in hoc genere, quod recens, candidissimum, radicum expers, mirum in modum adstringens, lapide uacans: nec modo glebæ, aut assulæ compactum, sed singillatim quasi in capillamenta quædam canescentia dehiscēs. Lapis quoque huic alumini similis inuenitur, qui quoniam non adstringit, gustu discernitur.

In rotundo alumine, quod ita manu est factum, improbat: idq; ex forma cognoscitur. sumendum autem est id, quod suapte natura rotundum est, estq; bulbarum instar, subcandidū, & valide adstringēs: quodq; nonnihil palloris cum quadam pinguedine habeat. præterea vero calculorum expers, & friabile. quod deniq; Aegyptium sit genere, aut in Melo insula natum.

In liquido vero præstat id quod est maxime pellucidum, lacteumq;, & æquale, & ex omni parte succum habeat. quodq; lapidosum non sit, & caseum redoleat. Id vero est censendum, scissile esse rotundo efficacius.

Cremantur

Cremantur autem & affantur, vt chalcitis.

Sorj melanteriam esse quidam falso putauerunt. est enim sorj sui generis, magisq; uirosum, & nauseam ciet. Aegyptium ceteris excellit: quodq; cum frangitur, nigrius apparet, & in multa foramina dehiscit, subpingueq; est, & præterea adstringens, & in deglutiendo, atque olfactu uirus olet, stomachumq; subuerit. Cæterum in his fere omnibus, & item in aliis; quæ uisionem non sunt experta, crematis potentiora sunt existimanda: præter salem, fecem, nitrum, calcem, aliaq; consimilia, quæ cruda ui remissione sunt prædita: quæ cremata efficaciora, & perseverantiora redduntur.

T.

Τρύξ, hoc est fex, maxime ex uino vetere, Italico: sin minus, ab alio consimili eligenda est. fex enim acetum est acriore vi prædita. Crematur vt alcyonium, ante diligenter siccata. Sunt qui noua testa igni largo cremant, donec altius tota incendatur. alii fecis glebam ignitis carbonibus obruentes idem faciunt. legitimæ uisionis signo erit albus, aut ærius corporis ipsius color: & cum linguæ admota eam quasi urit. acetum fex eodem modo crematur. vim adurendi, adstringendiq; habet. recenti fece utendum est: siquidem cito uis eius efflatur. quocirca operculo occludenda est, & non nisi in uasculo adseruanda. Lauatur pompholygis modo.

Y.

Ἄργυρος, hoc est argentum viuum, fit ex minio, quod falso cinnabaris dicitur. in fictilem patinam ferream concham habentem cinnabarin coniciunt. calyce concham tegunt, argillaq; illinunt: & carbonibus succendunt. nam fuligo, quæ calyci inhæsit, derafa argentum viuum est. quin etiam inuenitur in argenti fo-dinarum tectis in guttas concretum. seruatur in vitreis, aut plumbeis, aut stanneis uasculis. aliam nanque materiam exest.

X.

Χαλκός κικαυμένος, hoc est æs cōbustum probatur rubrum,

brum, & quod in attritu cinnabaris colore est. nigrum vero, magis quam par est, crematum fuit. Fit autem ex clavis nauium solutarū fictili crudo compositis asperso sulfure cum pari salis portione, alternisq; his inspersis fictili operculum adhibetur, & luto figulorum oblinitur, & in fornacem demittitur, vsque dum plane assetur. hoc cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, aut illitum vomitus ciet. Lauatur porro, vt cadmia, quater in die aqua commutata, donec nihil splendoris ei supersit. Eius vero recrementum eodem modo lauatur, habetq; eandem vim, sed tamen imbecilliolem.

Chalcuanthos, hoc est flos æris, quem aliqui veteres, psegrma hoc est resegrmen uocauerunt, optimus est friabilis, in attritu rufus, milii forma, grauis, modice splendens, delimitatæ æris scobis expers: qua fit adulterinus. quod deprehenditur, cum dentium attritu ramenta dilatantur.

Chalculepis, hoc est squama æris laudatissima est quæ ex Cyprijs officinarum clavis excussa, crassaq; est, & helitis a clavis ducto nomine appellatur. Improbatur vero, quæ ex albo ære confecta tenuis est, atque imbecilla: quam utpote tenuem, & inuolidam reijcimus: eamq; probamus, quæ crassa, fuluaq; est, & quæ aceto inspersa æruginem contrahit. Lauatur autem ad hunc modum. puræ æris squamæ siccæ selibram in pilâ cum limpida aqua conijcito, manu diligenter misceto, donec squama subsidat. auferto deinde quæ subsederunt, effusaq; priore aqua, aque cœlestis cyathū superinfundito. diducta manu vehementer squamam cum pila confricato, quasi eam perpolias. cumq; lentorem quandam cœperit emittere, aqua sensim vsque ad sex heminas affunditur valide confricando, & squamam per pilæ latera conuertendo valide confricabis. tum omnibus colo traiectis, quod defluxit, in pyxidem rubri æris seruato. est autem id veluti squamæ flos: viribusq; efficax: & ad oculorum medicinam accommodatum. reliqua pars imbecilla est. quod superest pari modo lauatur,

uatur, donec nullum lentorem ex se mittat. postea vero linteolo opertum biduo quiescere sinitur. tum effusa extante aqua siccatur, & in pyxide reconditur. Quidam æris squamam, ut cadmiā lauant, atque reponunt.

Squama vero, quam stomoma vocant, habet eandem vim, quam æris squama: eodemq; modo lauatur, & reponitur: in aluo tamen purganda est, quam squama æris, inferior.

Chalcanthum, hoc est atramentum futorium, genere vnum, idemq; est. humor enim concretus est. specie vero tres habet differentias. Vnum humoribus in cuniculos quosdam stillando colatis concrescit, quam ob rem ab iis, qui Cypria metalla tractant, stillatitium vocatur: alterum copiose exercitatum in speluncis inuenitur: postea in fossas transfusum concrescit: quod concrescens proprie nominatur. tertium vero decoctum appellatur: fitq; in Hispania: sed inutile & viribus infirmis. hoc autem modo parant. id aqua diluentes coquunt: tum in cisternas transfundunt, ac residere sinūt. hoc certis diebus concrescit in multas diuisum formulas tesserarum instar, vix modo inter se cohærentes. præstantissimum censendum est cœruleum, graue, densum, purum, & pellucidum: quale est stillatitium, quod ab aliis lonchoton appellatur. secundas fert id, quod concrescens vocant. coctum vero tingendo, & denigrando esse aptius exteris videtur: ad vsum vero medicinæ infirmius esse reliquis experientia nos docuit. Crematur autem, ut mox de chalcitide dicemus.

Chalcitis antefertur aliis quæ æris specie præ se fert; friabilis, calculorum expers, & non vetus: quæq; fibras oblongas, fulgentesq; habet. ex ea fit quod psoricum vocant: duabus eius partibus vni parti cadmiæ additis: & ex aceto tritis. hæcq; omnia in fictile coniecta, & firmo obruta per caniculæ ardores xl. diebus dimittuntur: siquidem ita maiorem acrimoniam acquireret. eademq; potest, quæ chalcitis. quidam pares vtriusque portiones mistas ex vino terunt: & eadem faciunt.

Crematur fictili nouo chalcitis viuus carbonibus superposito

perposito . modus vstionis in humidioribus est , dum bullas excitare desierit , & perfecte inaruerit . in cæteris vero , dum mutata in magis floridum colorem fuerit . cum enim rubricæ colorem in profundo contraxerit , auferenda ab igni est : insidentesq; sordes flatu sunt pellendæ , & ipsa reponenda . torretur etiamnum perflatis carbonibus donec modice palleascit : aut fictili prunis cādentibus subiectis , subinde versata donec igni conflaret , & colorem mutet .

Chrysocolle laudatissima est Armeniaca , potri colorem vsque ad satietatem reddens . secundo loco censetur Macedonica : hanc sequitur Cypria . quo in genere præfertur pura , damnatur vero quæ terræ , calculorumq; plena est . Lauatur antedicta ad hunc modum . tussam in pilam conijce , & affusa aqua manu diducta ad pilam valide fricato . mox vbi confederit , percolato . & alia aqua affusa , iterum fricato , idq; identidem facito donec pura , sinceraq; reddatur . tum in sole siccata reponito , atque vtitor . si cremare eam velis , sic facito . te re ex ea , quod satis sit , patinis impone , carbonibus admo ueto : & alia facito , quæ supra diximus .

†

Psimmythion , hoc est cerussa , fit hoc modo . in dolium lati oris , aut fictile labellum acerrimum acetum infundito : subiectaq; arundinea tegete ori fictilis , plūbeam laminam superimponito , & velamina adijcito , ne acetum per halitum expiret . Vbi resoluta fuerit , defluensq; deciderit , humorem purum , & in summo fluctantem per colum trajcito . quod vero limosum subsederit , in aliud uas transferendum , & in sole siccandum , & mola trusatili terendum ; aut probe læuigandum , cribrandumq; . postea quod duri superest , in tenues partes redigendum , & cribrandum : hæc q; uicissim , tertio , & quarto facienda . præstantius autem est id , quod prius fuerit cribratum , id quod etiam ad oculorum medicinam adhibetur : secundum locum tenet sequens , & cætera deinceps . Quidam in medio uase ligna suspendunt , & sorde derasa imposita , ne acetum contingat ,
ori

ori operculum indentes dimittunt. post aliquot dies operculo ablato intuentur. ubi resoluta materies fuerit, reliqua omnia, ut dictum est, fiunt. si quis in pastillos velit redigere, aceto acri subiget, & ita in pastillos digestam in sole siccabit. hæc tamen æstiuo tempore peragenda sunt. ita enim & candida, & efficax redditur. fit etiam hyeme, urceis supra balneas impositis. nam calor ascendens, idem quod sol, præstat. Laudatissimam fieri putant Rhodi, aut Corinthi, aut Lacedæmone. secundo loco censetur, quæ ex Dicæarchia affertur. Torrenda uero est ad hunc modum. tritam cerussam ignitis carbonibus fictili nouo, ac præsertim Attico imposito, & assidue uersato. cumq; cineris colorem contraxerit, auferto, refrigerato, utitur. si cremare eam uelis, in nouam patinam cauam conijcito cerussam tritam: carbonibusq; superpositam rudicula misceto, donec colorem sandarachæ similem duxerit: tum auferto, & utitur. quæ ita confecta est, ab aliquibus sandyx nominatur. Cerussa lauatur, ut cadmia.

Ochra eligenda quæ leuissima est, & ex omni parte lutea ad satietatem usque, calculorumq; expers, & ite friabilis & genere Attica. est autem & cremanda, & lauanda non secus, quam cadmia.

FINIS LIBRI DECIMITERTII.

ORIBASII

526
ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Hoc nobis loco non est propositum formas simpli-
cium medicamentorum conscribere; cum eas accurate
Dioscorides nos docuerit: neque etiam singulas cui us-
que actiones recensere. siquidem de eis copiosius age-
tur, cum de componendis medicamentis, deq; morbis
curandis loquemur, ubi usus postularit. nunc vero om-
nium simplicium medicamentorum facultates vniuer-
sales duntaxat memorabo.

Ex Galeno, de nominum distinctione.

CAP. I.

NVMQVODQVE corpus aut
calidum, aut frigidum, aut siccu,
aut humidum quandoq; suapte na-
tura & dicitur, & apparet: quan-
doq; vero, quia aduentitiam quali-
tatem acquisiuit. Nos autem di-
cere consueuimus id quod suapte
natura tale est, primo, & per se,
& ex se, & potestate tale esse, atque apparere: quod ve-
ro aduentitiam qualitatem contraxit, id ex aliquo ac-
cidenti esse tale, atque apparere. Quæ vero propria
natura aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida es-
se dicimus, alia talia esse actione, alia potestate pronun-
ciamus. in quo id quod potestate nunc dicimus, differt
a superiore. nam ea potestas accidenti opponebatur;
hæc vero actioni. Cæterum ex ijs quæ actione dicun-
tur, aliud absolute calidum, frigidumue, aut humidu,
aut

aut siccum dicitur, vt elementa: aliud pro superante facultate, vt homo, & equus, & omnino cætera animantia: aliud collatum cum eo quod in eodem genere, eademq; specie est temperatum: qualis est leo homini comparatus: homoq; florētis ætatis cum puero: aliud cum quocunq; fors ferat, vt Dion cū Theone. Quinetiam quæcunq; potestate talia, aut talia esse dicuntur, necesse est vt singula ita nominentur, tanquam ad id, quod actione dicitur, referantur: vt quod facile accenditur ad id, quod actione absolute calidum est: animalia vero calfacere, ad id quod excedit & superat, referendo. Eademq; ratione id quod hominem calefacit, tanquam homo sit potestate calidus: quod bouem, aut equum, tanquam bos aut equus tales potestate sint. itemq; hoc illi homini, illud vero illi calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum esse, id est illius vnus naturæ comparatum.

De differentia medicamentorum. CAP. II.

VARIA est medicamentorum natura. nam vel qualia sumpta sunt, talia quoque permanent, & vincunt, corpusq; mutant eo modo, quo id cibos: hæcq; cum vniuersæ substantiæ sint contraria, prorsus venena sunt, & animantis naturam corrumpunt: aut mutationis initium ab animalis corpore sumentia, inde putrescunt, & corrumpuntur, deinde corpus una putrefaciunt, vnaq; corrumpunt; quæ venena quoque sunt. est etiam tertia medicamentorum species, quæ corpus calfaciunt, veruntamen nihil mali afferunt. est & quarta eorum, quæ & agunt aliquid, & patiuntur: sed tandem vincuntur; planeq; assimilantur. quibus accidit, vt & medicamenta, & alimenta sint.

De usu medicamentorum. CAP. III.

VT VNTVR plerunq; medicamētis homines ob id solum, vt vel refrigerent, vel calfaciant, vel siccant, vel humectent, vel horum aliquid coniuncte faciant. quandoq; vero, vt quod supra modum laxatum est, contendant, & contrahant; vel quod intensum est laxent; vel quod est condensatum rarum faciant; vel rarum

rum condensent: vel durum emolliant: vel immodicam molliem ad duritiam reuocent: vel plenum inaniant; vel inane impleant: vel deniq; ut aliquid huius generis agant.

Ad temperatissimam naturam omnia esse dirigenda.

C A P. I I I I.

MEDICAMENTA, quæ mediæ naturæ sunt, quæq; in vtrinq; partem parum vergunt, interim calfacere rursusq; refrigerare videbuntur: interim vero, nec calefacere, nec refrigerare, sed corpora, sicut acceperunt, ita etiam conseruare. cum enim affecta corpora variis modis disponantur, id quoque quod afficit, non eodem agere modo videtur. ex quo planum est, neque oleum, neque rosaceum, neque chamæmelum, neque lini semen, neque anethum, neque scœnigrœci farinam, neque triticeam, neque alia sexcenta, quæ partim exquisitè mediā temperiem, sortiuntur, partim ab ea parumper recedunt, eandem perpetuo actionem esse editura. Iam rosaceum exustos sui caloris tepore refrigerat: algētes vero modicum etiam calfacit; id quod est tepidi caloris munus: quemadmodum balneæ quoque calfaciunt rigentes, & æstuantes refrigerant. Ergo ad temperatissimā naturam animum aduertere, ad eaq; omnia dirigere oportet. Esto ergo corpus temperatissimum regula facultatis medicamentorum: quodq; similem illius temperiei caliditatem accēdit, temperatum nominetur: etiam si senem refrigeratum maxime excalfacere videatur. quod vero calfacit aut refrigerat huiusmodi corpus, illud quidem quod calfacit, calidū; quod refrigerat, frigidum appelletur.

De differentia, & facultate, quæ in succis est.

C A P. V.

Succi, qui tum in singulis plantis & animalibus, tum in terra comperiuntur, cum plurimi sunt, tum vero speciebus facile comprehendi non possunt. gustus vero eorum diuersos Plato esse octo numero censuit, nominatq; tum austerum, quem nos adstringentem vocamus, tum acerbum; tum vero nitrosum, tum amarum,
tum

tum salsum, tum acrem: deinde acidum, postremo dulcem. Theophrastus vero pinguem eisdem adiunxit. Ergo quod adstringens, acerbumq; est, terrestre, frigidum esse fuit ostensum: acidum vero, tenuium partium esse & frigidum. quod vero absque aliqua insigni qualitate frigidum est, aqueum id frigidumq; esse. amarum terrestre, tenuium partium. ita etiam quod nitrosum est. acre vero, esse feruidum: salsum vero, terrestre, & calidum: sed nondum feruidum. Eodemq; modo dulce, calidum quidem, sed non adurens. quæ oleosa sunt, aquea & aëria sunt omnia. Actiones quoque ex eorum temperie, consequuntur. nam adstringens, acerbumq; cogit, stipat, densat, repellit, & incrassat. & ante hæc omnia, refrigerare, & ficcare aptum est: & quandoque etiam stuporem dentium, quem vocant, inducere. acidum vero secat, diuidit, attenuat, obstructionem expedit, & absque calore expurgat. acre vero par quidem acido est in attenuando & expurgando, sed tamen ab eo differt, quod acidum refrigerat, acre calfacit. itemq; illud repellit, hoc attrahit, & euocat. Eodemq; modo amarum & nitrosum meatus expurgant, abstergent, attenuant, secantq; humorum crassitudinem, nec euidenter calefaciunt. quod vero aqueum frigidumq; est, spissat, sistit, contrahit, condensat, stuporemq; & mortem parti inducit. acre autem attenuat, expurgat, euocat, rumpit, attrahit, & crustas inducit; salsum vero cogit, stringit, sale condit, & citra insignem calorem, aut frigus siccatur. dulce laxat, concoquit, mollit, rarefacit. oleosum denique humectat, mollit, atque relaxat.

De vaporibus.

CAP. VI.

Quæ odorata sunt, ea omnino sunt calida. odorum namq; copia a calore prouenit. at non protinus quicquid odoratum est, id suaue est: propterea quod non omne est accommodatum spiritui, qui cerebri ventriculis continetur. quemadmodum enim saporum, qui sub linguam cadunt, aptissimi sunt dulces; qui nō apti sunt, multas sunt nacti differentias: ita vapores qui spiritui cerebri sunt familiares, ijde & grati & suaues sunt: qui
l vero

vero non familiares, non paucis inter se differentijs dissident. non omnibus tamen, perinde ac saporibus imposita sunt nomina. dicimus enim aliquid acidum, acremque odorem habere, at austerum, aut acerbum, aut falsum, aut amarum, non item. sed his duabus appellationibus pleraque eorum, quæ sub odoratum cadunt, comprehendimus, ut beneolentia, & graueolentia nominemus. ac beneolentia ad proportionem eorum, quæ linguæ sunt dulcia: graueolentia vero ad eorum, quæ dulcia non sunt. totum enim hoc genus in saporibus vno appellari nomine non potest. a corporibus autem non odoratis aut omnino parum defluere videtur, aut quod mensuræ eorum molis non respondeat; quæadmodum in ijs, quæ exquisitè salsa & acerbæ sunt. exquisitè vero cum tale, aut tale quidpiam dico, sincerum, & quoad eius fieri potest, alterius qualitatis expers intelligo. crassa namque utrisque est substantia, & præterea, acerbiorum est frigida. ex quo verisimile est, quod ab his defluit, paucum esse & crassum, & mole sua terreum, & proinde per inspirationem in cerebrum non incidere. quam ob rem de sensibilibus temperie non ita tuto ex odore, sicut ex gustu iudicamus. nam quæ uacant odore, crassæ essentia sunt: quæ uero in eis sit uis frigoris & caloris, non constat. quæ autem odorata sunt, tenuium illa quidem sunt partium, & calida: at quantum tenuitatis, calorisque habeant, non iam discernitur. Præcipua autem causa, quam ob rem in odoratis nihil euidentius de eorum temperie iudicetur, est inæqualitas naturæ, de qua sæpenumero diximus, ubi corpora ex dissimilibus inter se particulis constare demonstrabam.

Ex coloribus quoque faciendam esse coniecturam de simplicium medicamentorum temperie.

C A P. V I I.

Ex coloribus quoque aliquam facere coniecturam de medicamentis simplicibus licet. in vnoquoque enim genere aut seminis, aut radicis, aut succi ex colore indicationem quandam sumere possumus: ut in cepa, scilla, & vino. quæ quanto albidiora fuerint, tanto minus erunt calida.

calida. quæ vero subflaua & fulua, calidiora. idẽ in tritico, milio, ochris, faselis, cicere, iridis radice, asphodelis, & aliis compluribus vsu venit. in quoque enim genere plerunque sit, vt quæ fulua, & flaua, & rubra sunt, albis sint calidiora. itaque si hinc quoque de medicamentorum facultate coniectura fieri potest, hoc etiam sermoni addatur. præstabit tamen, vt sæpe diximus, distincta experientia vires eorum inuenire. in hac enim non decipieris. quanquam antequam vires eorum dignoscas, gustus pleraque indicat, paululum etiam, vt dictum est, odore approbante.

Quomodo & qua experientia facultates inueniendæ sint.

CAP. VIII.

Facultates sunt vsu inueniendæ ad hunc modum. cum primum corpori hoc, vel illud medicamentum, cibûsve admouetur, expers esto omnis vehementis caloris, aut frigoris, quod acquiri possit. nam cum hoc corpori applicas, corpus primo occursum qualitatis acquisitæ, non eius temperiei, quæ est rei admotæ propria, sensu afficietur. Vt igitur admotæ rei vera, sinceraque natura exploretur, tepidum, quoad fieri maxime potest, esto: nec vllam extrinsecus notabilem alterationem valentis caloris, aut frigoris contraxerit. adhibeatur porro, cum eius naturam exploras, non cuiuslibet corporis affectioni, sed simplicissimæ, & vt maxime fieri potest, summæ. Si autem affectioni summi caloris admotum, frigoris sensum excitet, id profecto erit frigidum: simili quoque modo si frigida affectioni adhibitum, statim calidum appareat, id etiam erit calidum. si vel calida affectioni calidum, vel frigida frigidum sentiatur, non est, quod hoc calidum, frigidum illud omnino pronuncies. est interdum summi caloris affectio, quâ medicamentum modice frigidum non alterat, vt refrigerando densandoq; totam externam superficiem, calorem intus concludat, ipsumq; diffusi prohibeat: atque ita magis accendat affectionem. Ita vero & si quid frigida affectioni admouetur, nullum calorem afferat: videndum est, num id, cum aliquid sit mediocriter calidum, nihil

in affectionem agat, quæ summi caloris indiguit. ergo non est ita vis exploranda medicamenti: nec si ex accidenti aliquid efficiat, non per se. id vero quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectione, tum ex tempore iudicabis: ex affectione autem, si ea simplex, vnaq; est. a tempore vero iudicium ad hunc modum orietur. quod simulatq; admotum est, refrigerare, aut calfacere manifeste videtur, id utique per se, & vi sua tale est: quod tempore id facit, fortasse ex aliquo accidenti huc adactum fuit: ut iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti frigida liberaliter affusa caloris percussus facit. ceterum non calfacere per se aquam frigidam est ex primo eius occurso perspicuum. nam sensum inuehit frigoris: & cutim, quoad ei affunditur, frigefacit: tum calorem non in omnibus corporibus, nec dum affunditur, affert: sed solum in iuuenibus quadrati corporis, æstate media, & ubi cessarit affusio. nam stipata, clausa; corporis superficie extima percussus fit eius caloris, qui a profundo ascendit. est quandoque, cum calor ex accidenti refrigerat, intercedente nimirum euacuatione: ut cataplasma inflammationem. cum enim inflammatio ex calida fluxione consistat, propria eius curatio in superuacanei euacuatione est posita. euacuationi autem particulæ, quam excalescit inflammatio, omnino succedit refrigeratio. cum igitur hæc discernenda sunt, tum vero id agendum, ut pro modo simplicis affectionis, etiam viriū medicamenti modus inueniatur: ut si calida in summo sit affectio, frigidum quoque in summo medicamentum paretur: si a summo paululum recedat affectio, medicamentum quoque paululum a summo declinet. si magis a summo calore absit affectio, medicamentum proportionem a summo frigore absit.

Simplicia medicamenta ferme omnia ex dissimilibus inter se particulis constare.

CAP. IX.

Simplicia medicamenta quamuis sensu simplicia videantur, natura tamen sunt composita, & ex dissimilibus inter se particulis constant: & subinde quoque diuersissimas

uersissimas in se continent facultates : vt excernendi & sistendi, & cæteras omnes repugnantias . ac ne illud quidem mirum videri debet in huiusmodi facultatibus, cum vni & eidem medicamento vim calfaciendi, & refrigerandi inesse appareat, aut exsiccandi, aut humectandi, aut tenuium partium, aut crassarum : siquidem nisi primæ hoc modo complicarentur, eæ quæ ex illis sequuntur, neutiquam essent similiter complicatæ. ergo in corporibus, quæ ex similibus inter se particulis constant, caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas singularum rerum differentias efficiunt : in iis vero quæ ex dissimilibus sunt facta, acrimoniæ, aciditates, austeritates, acerbitates, amarores, dulcedines, falsedines, & pinguedines : ita vt vnaquæque similium inter se particularum non multas, sed vnâ in se qualitatem obtineat : quod vero totum ex dissimilibus constat, permultas . nam si mille, verbi gratia, hoc cyatho huius succi corpora contineantur, quæ ex similibus inter se particulis constant, fieri potest vt centum adstringant, sexaginta mordicent, sexcenta sint dulcia, ducenta amara, quadraginta falsa : sicq; mutua sint mistione tēperata, vt nullam sensibilem partem, quantumuis exiguam, possis accipere, quæ non sit omnium particeps : vt in linguæ contactu omnes agant, in diuersa tamen eius parte, cui scilicet appellere ipsam cōtigerit : ipsaq; affectio ex eo, quod primo affectum est, in eam totam diffundatur.

Quæ ex dissimilibus inter se particulis facultates constatas habent.

C A P. X.

Graminis radix habet aliquid acrimoniæ, & adstrictionis . Aloe amara est, cum adstrictione coniuncta . itemq; radix anchusæ, quæ onoclea dicitur : & item bryoniæ rum albæ, rum nigræ austera sunt germina .

Bubonium digerit, & repellit . vua, culta quidē adstringit, & leniter digerit . Asphalti partes quædam adstringunt, quibus refrigerat : partes quædam sunt acres, quibus calfacit . Glandis vnguentariæ reliquæ, vnde expressus est succus, absterget, incidunt, contrahunt, & stipant . Daphnes radicis cortex absterget, adstringitq;

1 3 Olcum

Oleum lentiscinum, terebinthinum, mastichinum mol-
lit, & adstringit. quod vero ex agresti olea fit, abster-
get, atque adstringit. Ephemerum, siue iris agrestis re-
pellit, digerit. Zythus partim acer est, & calidus, parte
vero plurima frigidus, aqueus, acidus. Fermentū par-
ticeps est acoris cuiusdam frigidi, & caliditatis ex putre-
dine exortæ: & præterea eius, quæ ex salis, & farina na-
tura existit. Hedyfari aut pelecini semen amarum, sub-
adstringensq; est. Hemerocalles radix digerit, & repel-
lit. Hemionitis adstringit, cum amaritie coniuncta. Se-
necio refrigerat, & digerit. Isopyron, aut phaholum
exterget, incidit, contrahit, & constringit. Centaurij
maioris radix acris est, & adstringens, ut caliditatis, &
crassæ frigiditatis sit particeps. succus idem facit. qui-
dam pro Lycio vtuntur. Coriandrum plurimum ha-
bet amaræ substantiæ, quæ tenuium est partium, & ter-
rena: nec parum aqueæ humiditatis obtinet, quæ te-
pentis est facultatis. his accedit parum adstrictionis. in
eo tamen calida, siccaq; facultas excellit. Cypri folia,
summaq; germina habent quippiam digerēs, cum aquea
substantia moderate calida. habent etiam adstrictionis
quippiam ex terrena substantia frigida. Capnios vel fu-
mus acer, amarusq; est, & adstringit. Capparis radice
cortex exterget, incidit, expurgat, digerit, contrahit,
spissat, stringit. Fructus vero eiusdem, foliaq;, & caulis
eandem vim, imbecilliolem tamen possident. Hedera
habet aliquid adstringentis, acrisq;, & aqueæ ac tepidæ
substantiæ. Cotyledon vero refrigerat, repercutit, ab-
stergit, & discutit. Lycium, siue pyxacanthon, ex quo
Lycium conficitur, tenuium partium, digerentis, & ca-
lidæ facultatis est particeps: itemq; adstringentis, & ter-
restris ac frigidæ. Mandragora refrigerat, sed caloris
etiam cuiusdam est particeps: & in pomis humiditatis,
proinde soporem inducit. radice vero cortex, qui est
valentior, non solum refrigerat, sed etiam exsiccatur: at
reliquum quod est intus, imbecillum est. Melilotū ad-
stringit, discutit, & concoquit. maior enim in eo est ca-
lida, quam frigida substantia. Myrtus ex contrariis
substan-

substantijs constat. terrena tamen frigida in ea excellit. habet etiam aliquid tenuium partium calidum. quam ob rem vehementer siccatur. folia vero & germina, & fructus, & succus in adstrictione nō magnopere differunt. porro quod ramis, & trunco adnascitur tuberis instar, quam myrtada quidam vocant, quo prædictis est siccus, eo etiam magis desiccatur, & adstringit. quidam id tundescentes reponunt: postea vino excipientes in pastillos redigunt. cæterum folia sicca magis quam viridia exsiccant, succus exprimitur non ex viridibus solum foliis, sed etiam ex fructu. hæcque omnia restringendi vi sunt prædita corpori adhibita. Mel amarum mixtæ facultatis est, ac si quis nostrum ei absinthium miscuisset. Mori partes omnes purgantem & restringentem facultatem habent. in cortice tamen radice purgans vis exuperat: in moris vero immaturis restringens. in foliis vero & germinibus media quodāmodo utrisque temperies est. Myrice, hoc est tamarix, incidentis, abstergentisque est facultatis, & tenuium partium citra perspicuam exsiccationem. fructus vero, atque cortex non mediocrem adstrictionem sunt sortiti, ut ad gallam omphacitida prope accedant. possentque ad eisdem usus, ad quos gallæ, adhiberi. porro myricæ combustæ cinis desiccantis facultatis est: inestque ei plurima incidendi, abstergentisque vis; exigua vero adstringendi. Acetum mixtæ est substantiæ frigida, & calida, & utriusque tenuium partium. in eo tamen sicca facultas quæ tenuium est partium, vincit. ex quo fit, ut repercutientem, attenuantemque & discutientem simul vim habeat. Oxylapathum discutiens quidpiam & repellens habet. at semen perspicue adstringit. hippolapathum vero eiusdem facultatis est, imbecillius tamen. orchios, hoc est testiculi radice bulbosæ, & duplici vis inest humida, & calida. cæterum maior radix multum habere excrementitiæ flatusque plenæ humiditatis videtur. at minor, contra, valde inquam elaborata, ut eius temperies ad calidius, & siccus vergat. hæ radices tostæ modo bulborum eduntur. Pityides & adstringunt, & acrimoniam quandam cum amaritie habent.

bent. Polygonatum adstrictionis, acrimoniæ, amaroris quidpiam, & insuauitatem, quæ explicari verbis non potest, in se habet. Rheum habet quiddam terrestre frigidum, quemadmodum declarat adstrictio: ei quoque calor quidam inest. quin etiam aeræ cuiusdā substantiæ subtilis est particeps. Qui vero aiunt rheum esse centaurium maius, ii melius sentire mihi videntur. Rosarum vis ex aquea substantia calida & adstringente, & amara est. flos earum magis etiam, quam rosæ, absterget: & eundem exsiccare plane patet. Scordium amari quid habet, acerbique, & acris. Symphitum vtrunque incidit, digerit, contrahit, stringit, & modice calefacit. oxyschœni, hoc est acuti iunci, & holoschœni fructus compositus est ex terrestri substantia leniter frigida, & aquea leniter calida: ut inferiores partes siccare queat: at capiti leniter frigidos vapores submittere: quocirca somniculosos facit eos, qui eo utuntur. Diphryges quidpiam habet adstringens, acreque. Phrygius lapis repercutit, & digerit. Ageratus quoque lapis idem facit, quo utuntur cerdones: nam repellit ipse quoque, & discutit. Atramentum sutoriam egregie adstringit: & non ighauiter calefacit. Caseus recens glutinat, discutit, & adstringit.

De ordine facultatis simplicium medicamentorum.

C A P.

X I.

Atque hæc quidem ita dicta sunt nobis. tempus autem est, ut ad singula progrediamur. optimus enim medicus non tantum hoc, aut illud medicamentum esse calidum, sed quantus etiam in eo sit calor, scire debet. Ac satis quidem erit in vnaquaque exuperantia quatuor ordines statuere, quatenus ad usum pertinent: ut calidum primi ordinis dicamus id, quod nos calefaciat, non tamen euidenter. eademque sicci, humidique, & frigidi est ratio. at quæ iam perspicuo calefaciunt, aut refrigerant, aut siccant, aut humectant, secundi esse ordinis dicentur. quæ vero vehementer, non tamen ad summum, tertii. quæ denique ita possunt calefacere, ut crustas inducant, & urant, quarti ordinis. ita etiam quæ sic refrigerant, v
stupidum

stupidum locum reddant, quarti ea quoque ordinis censentur. quod siccet vero in quarto ordine, nihil est; si non etiam vrat. nam siquid extreme siccet, id etiam adurit.

De calidi, frigidiq; actionibus. CAP. XII.

Ergo quæ temperata sunt, grata sunt, atque amica. quod. n. in corporibus nostris constiterat, concretumq; fuerat, id funditur: ex qua potissimum affectione iucunditas animantibus existit. si vero diutius immorentur, ipsa quoque molesta redduntur. ad tantam enim fusionis immoderantiam sic recidunt, vt substantiam nostram digerant, dissoluant, atque dispergant. verumtamen ne sic quidem mordicatione infestant, sed animi defectionem inuehunt, viresq; deiciunt, vt etiam mors consequatur. quæ vero adhuc magis sunt calida, ea secant, diuidunt, distrahuntq; substantiam, vt necessario mordacia esse videantur: qualis est aqua feruens, & ignis. eadem est ratio frigidorum. quæ nanque contacti corporis continuitatem nondum diuellunt, frigida solum sunt, non tamen etiam mordacia. at quæ præterquam quod contrahant, etiam conuellunt, ea violente mordacia apparent. subiectam igitur materiam contrahere, & condensare, frigidi semper est proprium: dissolvere vero, & liquare, calidi: vtriusque commune, vt aucta immoderatus, mordeant. quocirca plerunque difficile est discernere, vtrum quis perfrigeratus sit, an ab humorum acrimonia mordeatur. sed enim in refrigerantibus statim contrahi & constringi substantiam sentimus: in calidis, dissolui atque fundi. vtriusque tamen affectionis celeritas non est par atque æqualis: sed in frigidis sepius, in calidis celerrime morsus sentitur. Ad huiusmodi autem affectiones essentia medicamentorum vel tenuitas, vel crassitudo plurimum facit. siquidem frigida, quæ tenuium sunt partium, cum magis in profundum transeant, mordent vehementius: calida vero, quæ ex crassis partibus constant, magis vlcérant, & proinde violentius affligunt. sed magis etiam mordent, quæ & tenuium sunt partium, & inæquali temperie constant.

inæqualia

inæqualia aut em sunt propemodum omnia. quippe cū aut non possit, aut sane difficillime, inueniri substantia vlla, quæ exquísite ex particulis inter se similibus cōstet.

Quæ sint media inter calefacientia, & refrigerantia.

CAP. XIII.

AD IANTVM, asparagus myacanthinus, asplen-
num, muscus, quem etiam splanchnon vocant, dulcis
radicis succus, dracuntii radix, oleum dulcissimum,
quod præcipue ex oliuis drupis efficitur, cera, faba, ve-
sca pinearum pars aqua macerata, lycium, lotus siue
trifolium, macer, citrij cortex, filicis radix, itemque
thelypteris, lentiscus, hycinthis fructus, lens, terra se-
linusia, Chia, Samiaq; cadmia, spuma argenti, lapis
galactites.

Quæ res calfaciunt, sine ordinis adiectione.

CAP. XIII.

VITICIS folia, & semen moderate calfaciunt.
urticæ semen & folia, acanthij radix & folia, alimum
cum humiditate, quæ non conficitur, flatumq; excitat,
coniuncta, amygdalæ dulces, vtraq; anagallis, atracty-
lis, aut cnicus agrestis, aphace, rubi fructus maturus,
radix pæoniæ, oleæ baccæ maturæ, fermentū, eryngiū
cisthus, aut citharus, cisthus aut ladanum. quod.n. apud
nos est, refrigerat, quod locis calidis prouenit, calefacit.
brassica agrestis vehemētius quam satiuā: periclymeni
fructus, polygalū, resinæ omnes, picea magis quam te-
rebinthina, qua etiam magis strobilina: mediæ inter has
sunt pinea, & abiegna. inter liquidas resinas magis cal-
facit ea, quam capnelæon vocant: nam cyparissina a-
crem facultatem habet. Sesamum modice, itēq; oleum,
quod ex eo conficitur, & herbæ decoctum. Soncus
siccatus, iunci odorati flos, phaleris, palmulæ & ma-
gis etiam dulces: lapis melitites, molaris, sordes, co-
chlearum combustarum cinis. brassica canina valde ca-
lefacit, ranunculi radix, totaq; herba. pulegium, lau-
ri folia, & magis baccæ, cortex vero minus, quam ra-
dix. daphne herba, dictamnū æque ac pulegium. sal-
sum dictamnū vero, minus. saluia, erysimū, lanæ
combustæ

combustæ. Zinziber, thapsia, cardamomum, liquor,
 & maxime omnium cyrenaicus. panacis heraclei radi-
 cis cortex, & fructus, sed minus, quam liquor. pana-
 ces asclepium, & panaces chironium minus, quam he-
 racleum. Silphii liquor, & folia, & fructus, & radix,
 & caulis. capilli usti. Calefacit etiã albæ vitis, & bryo-
 niæ radix: alterius vero quæ nigra est, imbecillius. ana-
 gyri folia, & magis etiam arida, aristolochia, asphode-
 li radix, eiusq; combustæ cinis. glandis unguentariæ
 succus, buniū, buglossum, quod & arction, pseudo
 buniū, glaux herba. daucus, qui etiam staphilynus
 nuncupatur, & magis etiam agrestis, eiusq; herba so-
 ris admota, & magis quoque semen. chamædaphne,
 daphnoides, dracunculi radix calidior quam ari radix,
 ideoq; acrior, & magis amara. * extinguunt vero oleū
 dulce & vetus, magisq; raphaninum, & his magis sesa-
 minum, & melanthinum, & laurinum, & cedrinum,
 & quod è liquida pice conficitur, & tædinum. elenii ra-
 dix, cicer, serpillum, viscum, caucalis æque ac daucus.
 libystici radix, & semen, smylac aspera, & lenis. ferulæ
 semen, peplij semen, sagapenum, satyrium, apium, &
 magis etiam semen, hipposelinum, apium montanum,
 seseli, sesamoidis albi semen, sium, sinon, myrrha Bce-
 tica, styrax, ficus arbor, hydropiper minus quam pi-
 per, hypericon. sal laxior est calidior cæteris: sulfur,
 sanguis, fel, & flauum magis, quam pallidum: & tau-
 rinum magis quam boum exectorum. imbecillius est
 porcorum, præterquam agrestium. ouillum est paulo
 acrius suillo: hoc magis etiam caprinum. simile vero
 quodammodo est vrsinum & bubulum. at taurinū est
 vehementius. hyenæ vero est debilius: sed hoc magis,
 quam callionymi, & scorpij marini, & testudinis mari-
 næ. omnium vero pennigerorum animalium fel acrius,
 sicciusq; est, quam quadrupedum. inter pennigera, gal-
 linarum, & perdicum fel est melius. milui vero & aquilæ
 acre est grauitèr, & erodit. Vrina omnium animan-
 tium calida est: magis vero vel minus pro cuiusque tē-
 perie. nam calidiora, vrinam calidiorem emittunt: ho-

minum

minum vero vrina, & suum castratorum est omnium debilissima. Salvia imbecilla est in iis, qui biberunt, & comederunt: vehemens vero, & acerrima in iis, qui siti fameq; laborant. carnes viperarum, adeps anserinus calidior est adipe gallinaceorum, & gallinarum, & suillo. taurinus vero multo calidior, sicciorq;, quam suillus. Vitulinus inferior est taurino: ut hœdinus caprillo: & caprillus hircino. & taurinus leonino. Omnis pinguedinis vis est calfaciens & humectans: muria denique piscium sale conditorum calefacit.

Quæ primi ordinis sunt calfacientium.

CAP. XV.

ALOE primi ordinis intensi calfacientium est. anthemis, aut chamæmelum, arum, absinthium, calidior est succus. ladanum primi ordinis completi. leucacanthæ radix, & fructus, lini semen, malabathri folium, spica nardi. hac imbecillius calfacit celticum nardum: & minus etiam montanum. mustum, serum, caseus extrinsecus impositus: ficus sicæ primo ordine completo excalfaciunt.

Quæ secundo gradu calfaciunt.

CAP. XVI.

AMVRCA, & anethum secundi ordinis intensi sunt: anethum viride minus est calidum. artemisiæ utræque. balsamum, elaphoboscus, calamus aromaticus, crocus, thus, lychnis coronaria completi est secundi ordinis. loti agrestis semen, chia mastiche, mel, myrrhis, quam aliqui myrrham vocant, vinum, peucedani radix, liquor vero magis: pix, polium minus completi est ordinis. polycnemum, melissophyllon; marubium, propolis, completi. ptarmices frutex adhuc virens. Rhodia radix completi secundi: seriphum in secundo ordine intenso. cucumeris agrestis succus, cui elaterio nomen est. Sisari radix, scandix, secundi est intensi: scilla, cardui radix, completi secundi est: smyrna, terebinthi cortex, folia, & fructus: teucrium, scœnumgræcum, vtriusque chamæleontis radix completi: chamæpitrys, ocimum.

Quæ

Quæ res tertio ordine calfaciunt. CAP. XVII.

ABROTONVM, & magis uſtum: lolium incipientis tertii eſt. egypti flores, & refina, folia uero imbecilliora ſunt: acorum, amomum, amaracus, amomum, anethum uſtum, aniſi ſemen, iuniperus, & eius fructus: aſari radix, herba ſabina, veratrum utrunque. epithymum, mentha, nepita, thymum, arundinis ualularis cortex uſtus: caron, caſia, cedrus utraque: cinna momum, clinopodium, cnici ſemen, conyza maior & minor. nam graucolentior humidioribus locis exorta imbecillior eſt: cuminum, leontopetali radix, leucas, thuris fuligo, ſcœniculum, melanthium, mei radices: moly, aut ruta agreſtis, aut harmalo, aut beſaſa, aut orium, rododaphne eſt tertii incipientis: vinum ſatis antiquum: ononidis cortex: origanum omne: opopanax, paronychia, petroſelinum, ruta fatiua: ptarmices frutex aridus: radícula agreſtis eſt efficaciſſima, & ſemen etiam efficaciſſimum eſt. ſampſuchus, ſclamoides maius: ſiſymbrium, ſcorpionides, ſmyrnium, ſtachys frutex marrubio ſimilis: polii radix, trifoliũ, quod aſphalthis nuncupant: hyſſopum, galbanum, incipientis eſt tertii. chamædrys, chamæleuce, chelidonium maius tertii eſt completi.

Quæ res quarto ordine calefaciunt. CAP. XVIII.

ADARCE, ampelopraſum, euphorbiũ, oleum cedrinum, folia clematidos, incipientis: coſtus, cepa, lepidium, ſinapi. ruta agreſtis, allium, & magis etiam, quod agreſte eſt, ophiſcordon: ſtruthii radix, tithymalorum liquor, eorum uero fructus, & folia, minus: chelidonium minus, quarti eſt incipientis: & quæcunque cauſtica ſunt.

Quæ refrigerant absolute, abſque ordinis adiectione.

CAP. XIX.

GRAMINIS radix mediocriter: herba quoque illita mediocriter: auricula muris citra adſtrictionem, pira illita, modice, ſed quæ auſtera ſunt: bubonium ſine adſtrictione: balaustiũ, rubi folia, germina, & fructus immaturus, & flos: auena modice, muſcus marinus

nus, glaucium modice: dulcis radicis succus, dorycnium valde, quippe excellit frigiditate aquea efficaci. oleum rami, & immaturus fructus: oleum omotribes: oleum myrtite, sesaminum, balaninum, hyosciaminum, elatine modice, helxine, quæ & perdicium, modice. panicum uel meline, si illinatur. epimedium modice, violæ folia modice. arundinis vallis folia modice: cicuta in summo. lichen in petris nascens. papauera omnia, eorūq; liquor. mali fructus & folia, & succi, & cortex, præterquā dulciū. siquidem in eis aqueum temperatū exuperat. persicæ fructus, citri caro: fungi ualde. acestæ succus ualde. amyli ex tritico mediocriter, oleum rosaceū mediocriter. sordes ex palæstra, sideritis utraq;e. sonchus nondum siccatus: stratiotes, tribuli utriq;: sed alter humidam habet frigiditatem, terrestres uero terream: palmæ ramorum cortex, & cerebrum: & id quod elaten uocant. terra samia modice: terra Cimolia, lapis hæmatites, scissilis uero minus. maxia cotis recrementum: plumbago modice. plumbum non ustum, & ustum, cerussa, sandyx modice: caseus mollis & recens modice.

Quæ res primo gradu refrigerant.

CAP. XX.

ACACIA non lota, atriplex citra adstrictionem: acini uuæ, milium, hordeum, orobanche, platanus, rhamnus completi primi est. seris, quam picrida quidam & cichorium uocant, & chondrile, quæ seridis est species.

Quæ res refrigerant secundo ordine.

CAP. XXI.

ACACIA lota, plantago, eiusq; fructus, blitum, galla, immatura, cucurbita, mali armeniacæ fructus, rhus, cucumis, pepo, solanum hortense, cui similia sunt solani halicacabi folia. hyacinthi radix completi secundum ordinis est: lenticula palustris: alga virens: quæq; adhuc humida ex mari sit euulsa: psyllii semen.

Quæ res tertio ordine refrigerant.

CAP. XXII.

SEMPERVIVUM utrunque, portulaca, eiusq; succus, mandragora, citri pars acida, quæ circa semen est: herba sanguinalis tertium est incipientis: potamogiton

ton'eodem modo. solani fruticosa pars, soporiferi solani radice cortex. altercum, quod & flores, & semen album habet: hypococon. quarto vero ordine refrigerat papaueris liquor.

Quæ res siccant, nec ordo gradus adiungitur.

CAP. XXIII.

VITICIS folia, & semen: rutæ minus: graminis radix modice: semen eius graminis, quod in parnaso: adiantum, utrunque semperuium modice. ægypti flores, & resina modice, ceteræ eius partes, debilius. acanthi, siue melamphylli, siue padarotis radix: spinæ albæ radix: spina Aegyptia, actæ & arborea, & quæ humi sita est, vel herbacea. alysson, amarantus, quæ fluxiones pota desiccant. albæ vitis, quæ bryonia dicitur radix: nam nigre bryoniæ est imbecillior: anagyri folia arida vehementer: androsæmi quod ascyron etiam dicunt, estq; hyperici species, & dionysiadis folia androsæmi, anthyllis utraque moderate: aparine moderate. piraillita. * rhine moderate, magis vero summa eius pars. aristolochia ualde, magis vero rotunda. arctium utrunque. asparagus myacanthinus, aspalathus, astragali radix, asphodeli radix, & eius exultæ cinis etiam magis. atractylis, aut Cnicus agrestis mediocriter: aphace magis, quam lens: balaustrum ualde. ruborum fructus immaturus: siccatus vero magis: itemq; flos. ranunculi radix, totaq; herba vehementer: bulbosus illitus: gallium, glycyfide, aut pentorobi, aut pæoniæ radix: lauri folia vehementer: & baccæ magis: minus uero cortex radice. quercus partes omnes. magis uero fagus & ilex. quinetiam harum plantarum tenera folia illita non mediocriter siccare possunt. alterius quercus partes minus siccant. oleum laurinum, & magis tedinum: panicum illitum: echini herbæ fructus. heryngium multum: isatis agrestis magis, quam satia: corticis salicis cinis vehementer: canabis fructus: nasturtium, caucalis, ut daucus, ceratonia, ut eius itidem fructus: siliquæ, gummi. Lixiuum maxime omnium siccant, & abstergent quod ex ficulno factum est cinere: & tithy

& tithymalorum: & ferme adurentis facultatis est. corni arboris fructus, & folia, & germina valde. brassica in cibo sumpta, & foris admota. caules eius combusti valde exsiccantem cinerem reddunt, ut fere adurentem iam uini quandam acquisierint. brassica agrestis vehementius, quam satina. crethmon, lili folia, & leuigata radix. crocodilij semen, & radix. canina brassica, lagopus, lichen in petris nascens, lepidium minus, fuligo omnis, lotus, aut trifolium moderate. lotus arbor, sceniculi agrestis, & radix magis, quam sativi. vocatur hoc propter magnitudinem hippomarathrum huius ergo non solum radix, sed multo etiam magis semen est cachryi simile. alteram vero hippomarathrum, cuius semen rotundum, acreque est, & coriandro simile, est simile illud quidem uiribus hippomarathri, sed est imbecillius, myriophyllon, narcissi radix, neuræ, nymphææ radix, quæ albam radicem habet, ea vehementius desiccatur. xereos aut xeridis radix, & multo magis fructus, xiphij radix: & præcipue pars superior. acresta, orchis, quem etiam serapiada vocant, magis quam alius orchis, quem canis testiculum nominant. siccata hæc herba magis siccatur. papyrus combusta: sed minus quam cinis chartæ. panacis heraclii radicis cortex: sed minus quam liquor. peristereon, platani cortex, & globuli mediocriter. at cortex vltus, magis. herba sanguinalis, polemonium, quod alii philaterium vocant, polypodium, filicis radix, & thalyptrix. amyllum ex frumento confectum modice, resinæ omnes: sparganium, hipericon, phalangitis, verbasci folia, sal, aphronitru, gypsum, idque magisustum: cadmiæ omnes, omniaque metallica & lapidosa, & terrea: & squamæ omnes, & squama aris magis. argenti spuma modice. lapis phrygius, lapis Arabicus, & ostracites multum: nitrum, atramentum scriptorium, testæ, & magis clibanorum. omne recrementum: ferri uero recrementum maxime: stibium, chrysocolle, coagulum omne: sterco omne: anserinum inutile est propter multam acrimoniam, quæ in eo inest. itemque ster-

cus

cus miluorum & aquilarum. fordes mediocriter, carnes uiperarū, caro cochlearum in mortario valde confusa, & in leuorem postea redacta, vehementer. quam ad rem cochleæ recentes esse debent. cinis quoque earum satis crematarum. adeps taurinus magis, quam alii: caput mænularum sale conditarum crematum, cornu ceruinum, & caprillū combustum, valde. corium vetus ex calceamento combustum: purpurarū, ostreorumq; testa combusta, multum. debent autem in puluerem redigi. sepiae testa, lanæ combustæ, pili combusti, valde: ouorum vitellus affatus: cinis cancrorum, garum, multum; muria piscium sale conditorum.

Quæ res sine morfu siccant.

CAP. XXIIII.

VERTICAE semen & folia, aloë, amurca, & magis etiam siccant cocta. anagallis utraque, plantago, aue-na, quæ illita per halitum digerit. oleum dulce, insulsum, lotum, maxime omnium, erica, quæ itidem digerit. fermentum sine morfu attrahit ea, quæ in imo sunt corpore, atque digerit: thaliethrum, lupinus amarus, eiusq; farina, quæ etiam digerit: quod magis etiam agrestis facit: hippuris vehementer. isatis vehementer: salicis folia, & flos cum adstrictione quadam. nonnulli uero ex eis succum exprimunt, qui morsus expers est, & siccans medicamentum ad multas res utile. nihil enim multo utilius est medicamento non mordente, siccante, & leniter adstringente. cancani radix modice. iuglandis putamen aridum ustum, quod est etiam tenuium partium. pôticæ nuges, & quæ ac magnæ. sunt enim terreæ, frigidaq; essentiæ participes: milium, minus centaurium ualde: itemq; succus eius. gummi cerasti arboris. granum quod ad tingendum ualet: oleum liliaceum: foliaq; & radices lilij. faba foris imposita, cupressi folia, germina, globuli noui, & teneri. cypri radix, quæ simul quoque calfacit. Cypri folia, & germina, & globuli noui, mollesq;: pinearum vesca pars in aqua macerata, neuras, nymphææ radix, si-reon, multum: paronychia, pentaphylli radix, & thelyptereos. myrrha, sarcocolla, stœbes fructus & folia:

m calx

calx lota: tragacantha, palmæ radix, & fructus oci-
moidis semen: quod philiterion etiam uocant: ✱ ter-
ra omnis, ad quod facit etiam quies: lemnia est effica-
cior. cadmiæ leuigatæ ex fornacibus lotæ. lapis quem
leucographida uocant. Afsiæ petreæ flos carnes marce-
scentes eliquat: petra vero, minus. pompholyx con-
tinenter lota, calx extincta, & lota, generose, pfori-
cum magis, quam chalcitis. oui candidū & tenue mor-
su omnino caret. eiusdem quoque naturæ vitellus est:
sed allatus minus mitigat.

Quæ res siccant primo ordine.

CAP. XXV.

ANTHEMIS, vel chamæmelum, baccæ iunipe-
ri, arum, vtrâque artemisia, intensi. hordeum magis
quam farina fabarum abiecto putamine. polenta vero
hordeacea magis. crocus, thus, fœniculum, nerium,
aut rhododaphne, mustum, orobanche, seridis omnes
species. cucumeris, peponisq; semen, & radix siccata:
fœnum græcum, hyacinthi radix, chamæleuce.

Quæ res secundo ordine siccant.

CAP. XXVI.

LŒLIUM secundi est ordinis completi, amara-
cus, bitumen, amurca intensi: anethum, plantago,
eiusq; fructus, opobalsamum, acini, gingidium, dipsa-
ci spinæ radix, elaphoboscus, calamus aromaticus, mi-
lium intensi: cisthus vel cistharus, thuris cortex inten-
si, lycium, lychnis, quæ ad coronamenta adhibetur,
completi: malabathri folia completi: fœniculum, chia-
mastiche, & magis Aegyptia. Citrii cortex, & semen,
& arboris folia: mei radices: auricula muris, spica nar-
di, completi, nardum celticum est imbecillius, quo in-
firmius quoque est montanum, vinum, eruum inten-
si: opopanax, pix, polycnemon, ptarmices frutex ad-
huc vires: rhamnus, radicula, agrestis etiam magis:
scandix intensi: cardui radix: scorpioides, myrrha, len-
tiscus, terebinthi cortex, foliaq; & fructus: hæcque
præcipue siccata: solani furiosi radices cortex, comple-
ti, lentes, alga etiamnum uirescens, & humida e mari
eruta: galbanum incipientis secundi ordinis censetur.

Quæ

Quæ res siccant tertio ordine.

CAP. XXVII.

ABROTONVM, & magis vltum, acacia, aco-
rus, aloë, amium, anethum vltum, anisi semen, iuni-
perus, asari radix, absinthium, herba sabina. veratrum
vtrunque. epithymum, thymum, nepita, arundinis
uallaris cortex vltus, caron, casia, cedri utrâq; cinna-
momum, clinopodium, conyza, maior, & minor.
nam quæ grauius olet, & humidis locis prouenit, im-
becillior est. leontopetali radix, spinæ albæ radix, thu-
ris fuligo. macer, melanthium, citrii pars quæ sub se-
mine est: vinum satis vetus. acetum, completi, cum
vehemens sit. origanum omne, paronychia, quinque
folii radix, petasites, petroselinum, smyrnium, sed mi-
nus: paucedani radix, liquor magis. ruta satiuâ, po-
lium minus: melissophyllum, marrubium, ptarmice
frutex aridus. rhus, sampsuchus, seriphum, sesamoi-
des maius: lisymbrium, stœbes folia, fructusq; inci-
pientis: teucrium, trifolium, quod aliqui asphaltion
vocant, hyacinthi fructus, hyssopum, chamædrys,
chamæleontis vtriusque radix, chamepitys, & maius
chelidonium.

Quæ res siccant quarto ordine.

CAP. XXVIII.

AMPELOPRASVM, oleum cedrinum, sinapi,
ruta agrestis, alliû, & magis agreste, quod ophioscor-
don nominant.

Quæ res humectant. ordinis uero gradus non adiungitur.

CAP. XXIX.

ALSINE, buglossum, glaux herba, dulcis radi-
cis succus: lactuca modice: violæ folia modice. mali
persicæ fructus: fungi: polygalum, rosaceum magis,
quam oleum, satyrium, stratiotes.

Quæ res humectant secundo ordine.

CAP. XXX.

PORTULACA & ipsa, & eius succus: atriplex:
blitum, cucurbita, mali armeniacæ fructus, cucumis,
pepo, lenticula palustris.

Quæ res aquosam frigiditatem habent.

CAP. XXXI.

ACACIA, alsine, portulaca, plantago, atriplex,
rubi folia, tussilago herba cum humida est. nam sicca-

m 2 ta non

ta non æque est huiusmodi. blitū, muscus marinus. glaucium, dorycnium, epimedium modice. Lactuca, viscum, violæ folia, cucurbita, umbilicus veneris, cicuta, Leuce arbor. malua sativa, papavera, mala, præcocia, fungi, platanus, herba sanguinalis, potamogiton, fidentis, cucumis qui edendo est, sonchus, stratiotes aquatilis, holosclænus, nux pinea, hypecoon, lentacula palustris, psyllij semen, plumbum.

Quæ res mediæ sunt inter siccantia & humectantia.

CAP. XXXI.

GRAMINIS radix illita, oleum dulcissimum, ex oliua maxime drupa.

De ijs, quæ tenuium, crassarumq; sunt partium.

CAP. XXXII.

QVONIAM tenuium esse partium dicuntur ea, quæ in tenues partes facile comminuuntur, solidarum uero, crassarumq; partium, quæ contra; viscosa vero atque dura ægre, aut difficulter, aut omnino in tenues comminui partes non possunt. fragilia vero, & quæ sine viscositate mollia sunt, in tenues partes facile solvuntur, perspicuum esse hinc arbitror, multa esse facultate calida, & facile accendi: nos tamen ab eis non facile ex calheri. nam ignis qui est omnium tenuissimus, simulq; calidissimus, in profundum facile penetrat, & comminuit, & extenuat, & mutat, & in suam denique naturam conuertit: simile reddens ex omni parte, & superans id quod contingit. at noster calor præterquam quod crassarum est partium, & vaporosus, est etiam debilis, ut quod contingit, non facile commutet. ostensum enim est, nihil eorum, quæ nos calfacere apparêt, æque ac ignem, posse calfacere: sed veluti materiam, quæ facile accendatur: siquidem initium mutationis a nostro calore accipientia, ut aridæ arundines ab igni, nos contra calfaciunt, & ut illæ ignis partes fiunt, ita hæc natiui caloris nostri partes reddantur. quinetiam admodum exile corpus facile ab eo cui admotum est, alterari, maius vero tractu temporis, & ita ut eius alteratio uix sensu percipiatur, est sane satis comprobatum, quocirca

quocirca mirandū non est, si nos celerius ab eo, quod in minimas partes accuratius comminutum fuerit, immutari sentiamus. Evidenter autem apparet, nullum ex ijs, quæ ex crassis partibus constant, prius quam ad unguem comminuatur, neque ipsum a corpore nostro quicquam pati, neque rursus in nos posse agere. neque enim solum in pipere, sinape, & ceteris omnibus nos calefacientibus, sed etiam in ijs, quorum frigida vis est, eodem modo se res habet. nam si quis radicis mandragoræ corticem in magnas confractum partes cuti imponat, aut illinat, plane nihil officiet: at is in tenues partes comminutus, refrigerare potest. sic etiam papaue-
ris semen, & cicuta. quod quanquam est omnium refrigerantium valentissimum, tamen antequam exquisite comminutum fuerit, nostræ cuti admotum, est plane imbecillum. ne igitur mireris, si aride arundines, pilique, etiam si facile accendantur, non tamen nos contactu excalfaciant: quippe qui a nostro calore non immutentur, ut nos contra calefaciant: quod scilicet in pollinem redigi non queant: quandoquidem & calamus indicus, eo quod tundi, & pollinis modo per cribrum traieci potest magis quam is, qui apud nos nascitur, evidenter nos calefacere conspicitur. Non est igitur censendum, quemadmodū nonnulli putant, ignem omnem tenuium esse partium, nec omnia quæ tenuium partium sunt, ignem esse. nam carbo ignis est ille quidem, non tamen tenuium partium. aer quoque tenuium partium est, non tamen est ignis. est etiam aliquid frigidum exquisite tenuium partium, & aliquid calidum, quod ex crassis partibus constat.

Quæ tenuium partium sunt.

ABROTONVM ustum, viticis semen & folia. Scandix, semen graminis in Parnaso nascentis, agri flores: viticæ fructus, & folia, acanthi, siue melamphylli, aut pæderotis radix, acanthij radix, & folia, spinæ albæ semen, acorus, amomum, asari radix, vitis agrestis albæ radix, radicis anagiri cortex, & magis eo semen, anthillis utraq; magisque ea, quæ est chamæ-

m 3 pityi

pityi similis. anthemis vel chamemelum, aparine, aristolochiæ radix, & magis etiam rotunda: arction quod est simile uerbasco, plantaginis fructus, & folia siccata. artemisiæ ambæ, asplenum, asphodeli radix, & magis eiusdem usti cinis, balsamum, & plantæ liquor magis, fructus uero minus: radix rubi, sabina multum. glycyfidæ vel pentorobæ, vel præoniæ radix, dictamnū, dracontij radix magis, quam radix ari: ebenus, oleum uetus, oleum ricininum, oleum quod est squalidis oliuis fit, sabinum, elaphoboscus, eupatorium herba: euphorbium, fermentum, heryngium, salicis liquor. nepita, calamus aromaticus, arundinis uallar cortex uustus. casia egregie. ex nucibus uelca pars. nucis putamen aridum, & combustum, egregie: carpesium, milium, cedrinum oleum, cinnamomum in summo: cinnamomis, quæ pseudocinnamomum dicitur. pseudodictamnū, minus: ladanum modice: clinopodium, pruni gummi, fuligo omnis, lotus arbor, mastiche, melanthium, medij semen, myrrhis, ab aliquibus myrrha dicitur: moly quod rutam agrestem quidam nominant: xyreos aut xyridos radix, & magis fructus, oxycanthæ fructus, opobalsamum, liquor Cyrenæicus magis, quā alius omnis. paronychia, paucedani liquor, ruta, pix, pissileon uero magis, pistacij fructus, polemonium, quod aliqui philetærium vocant: propolis, resina terebinthina magis ceteris resinis, larinx quoque magis. inter liquidas resinas, quæ capneleos dicitur, rosaceum oleum, rosa, sagapenum, sampsuchus, fesele, cucumeris semen, sisimbrium, eiusque semen, ficus sicca, modice: ficus arbor: iunci odorati flos, modice: teucrium, cinis, eoque magis calx. tribuli terrestres fructus, tubera modice: hypericon, hyssopum, phaleris, phalangitis, phorbion, ocimoideos semen. sal laxum. præterea in salis genere magis facit sal combustus: sed flos salis magis etiā facit. Spuma salis multum: nitrum, magis uero eiusdem spuma. inter alcyonia, tertium, multum: minus quam hoc, quartum. arsenicum uustum: gypsum combustum, sulfur, cadmia,

mia, quæ botryitis dicitur, magis. pumex crematus, lixiuium, squama æris præ cæteris. Assij lapidis flos, lapis uero ipse, minus: melantheria, misy, flos æris, & æris ignem experti, eiusq; squamæ magis: chrysocola magis facit ea, quæ in pila fuerit confecta, quâ quæ in sodinis inuenitur. eam quoque cremando tenuiorum partium reddes. sandyx, qui ex cerussa cremata fit. alga, adeps leonis, pardi, hyenæq; multum: taurinus uero minus. castoreum, sepia testa, lanæ cōbustæ.

Quæ res sunt crassarum partium. CAP. XXXIIII.

PLANTAGINIS radix, balauustum, acinus, oleum balaninum, zinziberis radix, cācani radix, cæpa, cucumis. squamæ omnes, minus uero æris: fori, alumen egregie, tum liquidum, tum crustosum, tum plinthite. tenuiorum uero partium quâ hæc, est quod scissile dicitur. & postea rotundum.

Quæ corroborant. CAP. XXXV.

CASIA, galla imatura, stœchas, corroborat uiscera omnia, & totum quoque animatis habitum. palmæ fructus, tum foris impositus, tum intro assumptus; absinthium.

Quæ res concoquunt. CAP. XXXVI.

AMOMVM magis, quam acorus, & radix assari. uua culta, cera, ladanum, colla; ex qua libri conglutinantur, crocus, thus, pix, mastiche Aegyptia, rosaceum oleum, myrrha, styrax, galbanum, alica, ocimum illitum, butyrum, asypus, adeps suillus magis, quam oleum.

De medicamentis pus mouentibus. CAP. XXXVII.

QVÆ pus mouent, cum similem temperaturam habeant ijs temperaturis, quæ naturales sunt, earum substantiam tueri potius, quam immutare possunt. ergo in suppurationibus humiditas alteratur illa quidem, itemq; si qua caro contusa est: sed alia omnia, quæ secundum naturam sunt, substantiam suam conseruant. tale igitur esse debet medicamentum, quod ad pus mouendum adhibetur, qualis est in naturis temperatis natiuus calor. quemadmodum enim alteratio-

nes quæ secundum naturam ab innato calore fiunt, à simili calore externo iuantur, ita etiam in suppurationibus usû venit. Nonimus autem nihil æque adiuuare concoctionem, quam uenter obit, ac corpus humanum ipsum contingens: quâ ob rem nonnulli pueros noctu in sinu tenent, & summum inde commodum sentiunt. propius enim ad naturalem calorem accedit, estq; magis proprius & cognatus hic, quâ qui fomentis adhibetur. quidam uero catulos paruos huius rei causa alunt, qui dum quiescunt, eosdē uentriculo admotos tenent: qui quidem calorem cibos concoquentem, non item qualitatem adaugent. Hæc autem medicamenta humida, & calida dicimus, non quod humidiora, calidioraq; nostra substantia sint, sed quia eorum temperies similis sit nobis, qui calida, humidaq; temperie sumus, ut sermo uetus prodidit. Quinetiam emplasticum esse debere hoc medicamentū, ut ad summum pus moueat, planum iam esse mihi uidetur. nam si natiui caloris substantiam augere, & non intendere qualitatem conueniat, corporis meatus obstruēdos esse necesse est: ut trāspirationes halituosas intus includant: quandoquidem ea cataplasmata, quæ aut detergant, aut uehementius calefaciunt, & halitus diffilari sinunt, siccant quidem, sed tamen pus non utique mouent. porro ad pus gignendum aptissima erit ex omnibus quæ perfunduntur, aqua temperata, aut hydrelæum: ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, ex iis quæ illinuntur, farina triticea ex hydrelæo, ipsaq; panis. is uero modice coctus esse debet. nam qui plurimum coctus est, is est quodammodo siccior, & ad inflammationes, quæ ægrius concoquuntur, est accommodatus: qui uero minus, iis quæ admodum calidæ sunt, atque feruent. cui plus additum olei fuerit, iis conuenit, quæ difficiliter concoctionem admittūt: cui uero minus, iis quæ feruent. Quod uero ex pane cataplasma conficitur, inflammationibus, quæ ægre concoquuntur, aptum est: siquidem & sal, & fermentum admistum habet: quod uero ex triticea farina fit, calidioribus.

calidioribus. Alica uero magis siccatur, quam farina triticea, quam ob rem in moderatis inflammationibus puri mouendo est ineptior. in humidioribus uero, quam farina tritici præstantior. ex ipsa præterea tritici farina, atque pane, qui purus est, & ad pus mouendū accommodatior: quippe cum furfur minus sit calidum, magisq; siccum. Farina autem pura, & quæ alendo est, humida est, & calida. qualia sane ad pus gignendum apta esse docuimus. Igitur medicamēta quæ ulceribus inflammatis imponuntur, si calida & humida sint, ea ad pus mouendum conducent: ut adeps suillus, & uitulinus, butyrum, & thus. quinetiam ad pus perducit, pix, & resina, ex aliquo uidelicet oleo subacta. ad feruentes uero inflammationes, comburendæ sunt, & ex rosacco liquandæ: ad alias uero, ex aliquo calefacientium, ut cicino, ut raphanino, ut uetere, ut Sicyonio. Si uero sola cera interdum utaris ad pus mouendum, ipsam quoque in aliquo oleo calfaciente eliquabis: quippe cum ipsa per se minus sit calida, quam ut mouere pus queat. emplasticam enim uim habet. Solis itaque seruētibus inflammationibus apta est ex aliquo ex calidioribus oleis eliquata. uerum ut hæc comoderatione inferior est, ut ad inflammationes temperie medias, hominumq; ac partiū naturas: ita paululum quid excedunt resina, atque pix. ex quo fit, ut hæc omnia simul mista comoderate pus gignant. Ne quis uero negligenter intelligat, existimetq; me dicere, omnia quæ difficulter concoquuntur, & ad pus nullo modo perueniunt, hoc pacto curari oportere: siquidem nonnulla huiusmodi ab emplasticis medicamentis putrescunt, uel propter succorum ea generantium malitiam: uel propter egrotantis imbecillitatem: cuius uires tum exiguæ, tum infirmæ ad succorum in locum irrupentium concoctionem nullum asferre adiumentum possunt. quo casu profundis scarificationibus cutim aperimus in multis affecti loci partibus, medicamentisq; utimur, quæ maiore desiccandi ui sint prædita. imminet enim huiusmodi inflammationibus

tionibus ea, quæ gangræna uocatur, calore natiuo ab ipsa propemodum uicto, & eo ferme redacto, ut plane restinguatur.

De emollientibus.

CAP. XXXVIII.

MEDICAMENTA scirrhos emollientia multo calidiora esse debent, quam temperata natura sit: non tamen iam uehementer calida. nam quæ à lento, crassoq; humore congelato induruerūt, calefacientia, siccantiaq; medicamenta poscunt, non tamen, quæ ualida, uiolentaq; sint: sed satis est interim, ut secundi, aut tertii sint ordinis calefacientium, primi exsiccantium. facultas quoque emplastica inesse in eis debet, quemadmodum in iis, quæ ad pus mouendum adhibentur. sed quo magis ad euacuandum pertinere debent, eo etiam minus meatus illitu obstruere. cæterum cum in corporibus sic induratis non parua sit maioris, minorisq; duritiæ latitudo, necesse itidem est, medicamentorum ea curantium non paruam esse latitudinem. ut, ne longe abeamus, caprillus et gallinaceus adeps huiusmodi etiā indurata curauit. sed imbecilliores hi sunt, & moderatas duritias molliunt. adipe uero gallinarum ualentior est anserinus: caprillo uero hircinus. ualidus quoque taurinus est: sed minus, quam hircinus. magis quam hi digerit, & non magis emollit leonis, pardi, hyenæ, atque anseris. Quinetiam medulla ceruina satis emollit, & post eam uitalina. in quo genere, quæ ex ossibus, quam quæ ex spina sumitur, quam spinalem medullam uocant, est præstantior. eodem ex genere, quanquam ualidiora, sunt ammoniacum thymiana, magisq; tale est, quod pingue est, & recens, & styrax, & galbanum, & bdellium Scythicum, quod & magis atrum est, & magis resinosum. alterum, quod Arabicum est, quo est dilucidius, eo etiam magis siccatur, quam emollientia. quod igitur recens & humidum est, & contusum facile mollescit, ad eadem, ad quæ Scythicum, est idoneum. quod uero est uetustius, & gustu admodum amarum, acre, & siccum, ab eorum, quæ indurata emolliunt, mediocri-
tate

tate excidit. præstantiora uero, quam reliqua omnia, ad emolliendū sunt recentia; siquidem inueterata plus quam par est, exsiccant. id quod etiam in medulla, & adipe usu uenit. quippe quæ se ipsis fiant & acriora, & ficciora uerustate non secus, quam adeps suillus. Cæterum neque hæc, neque alia, quæ molliunt, habere salem debent: quādoquidem sal uehemēter siccet. Quin & oleum Sicyonium ex hoc est genere: itemq; liliaceum, & hyosciaminum: & dulcissimum, quod ex oliuis, & præsertim drupis fit. atque etiam anthemis, quam chamæmelum uocant, & althææ radix, & cucumeris agrestis radix, ex oleo, uel ex aqua decoctæ: & folia quoque maluæ agrestis, eaq; & cruda, & cocta. nam hortensis folia imbecilliora sunt. at althæa, quæ anadendromalache dicitur, ualidior est: earumq; ualidior est fructus. Libanotides etiam tres: chia mastiche. terebinthina magis, quam lentiscina, colophonia, quæ chiæ mastichæ est similis, æque ac ipsa mastiche: Aegyptia mastiche: opopanax, sordes è statuis, lutum ex palæstra: strigmentum balnearū, butyrum, myrrha Bœotica, hippoglossi radix & succus.

De indurantibus, & laxantibus. CAP. XXXIX.

EMOLLIENTIVM quidem facultas abunde iam exposita est nobis: de indurantibus deinceps loquemur. hæc igitur frigida atque humida esse oportet, uelut semperuiuum, portulaca, & psyllium, lenticula palustris, solanum: aut hoc sanè nō est humida temperie, sed medium absolute humectantis, & siccantis. siquid uero simul refrigeret, & siccet, id etiam omnino indurat: non est tamen ex iis, quæ proprie indurant: siquidem congelatione potius q̄ euacuatione durum corpus efficitur. at si quid ideo induratum sit, quod natium humorem non retinet, siccum id potius, quàm durum appellamus: eiusque sanatio est irrigatio, & humectatio, non emollitio: ut tensio curatur laxatione, & laxatio tensione. Atque hæc quidem liquido tum in cute, tum sæpe etiam in articulis conspiciuntur. nam laxatio prouenit immodice humectatis

meccatis, quæ circa eos sunt ligamentis, & tēdinibus: tensio uero non etiam simpliciter, sed plusculum exsiccatis, aut refrigeratis, aut inflammatis, aut scirrho affectis. atque ita quidem in articulis. in cute uero non ita solum, sed musculis quoque, qui ei subiecti sunt, quoquo modo in tumorem elatis. ut etiam præ carnis copia quibusdam tenditur. id ipsumq; in inflammationibus illi accidit. quocirca non una simpliciter, laxantium est species, sed alia humectando laxat, alia calfaciendo, alia molliendo, alia uacuando, alia tumores præter naturam purgando, alia quiddam horum faciendo. Quoniam igitur multis modis unaqueque res durior fit, aut siccata, aut densata, aut quia nimium expleta sit, & ideo uehementer tēdatur, aut aliqua coniugatione hæc patitur; singulis quoque propria est emolliendi ratio. quam ob rem de singulis deinceps differamus. Ergo quod à siccitate induratum est, humectari postulat: quod à congelatione, excalescere: quod à repletione, inaniri: quod à siccitate simul, & congelatione, humectari atq; excalescere: quod à concretione simul, & repletione, callescere, & euacuari. Siccantur itaque corpora citra concretionem, tum in ualidis exercitationibus, tum in Sole uehementi, tum inedia ingenti, tum febre ardenti, tum medicamentis quibusdam, quæ non refrigerando siccant. Congelantur à uehementi solum frigore, sicut etiam implentur à largi humoris affluxu. Siccantur uero simul & congelantur, coeuntibus, quæ simul cōuenire possunt, causis: ut si quis supra modum laborat in frigore, aut famem patiatur. Sic quoque replentur simul, & congelantur ab influxu frigido, aut partis alicuius perfrictione. ac tot quidem modis dura fiunt corpora. at medicamentum emolliens non de omnibus his modis efferre uidentur, sed peculiariter de iis, quæ ob congelationem induruerunt. magisq; etiam si in eis contentus sit humor præter naturam, ut in scirrho affectis usu uenit.

De

SI qualem tibi sensum præbet aqua omnis plane qualitaris expers, talem in re sicca inuenias, ea profecto extra omnem insignem est caliditatem, & frigiditatem, mediam, quoad maxime fieri potest, constitutionem obtinens, aut certe paulo ad frigidius declinās. at si ita cum sit, consistentiam siccam habeat, terrestris sit, ac citra morsum deficcet, est necesse; & corporis meatibus illini sic, ut difficulter eluantur. huius generis medicamenta sunt plurima, quæ exquisitè sunt lota, ut amyllum, pompholyx, cerussa, calx, cadmia, terra Cretensis, & Cimolia, alica, samius alter, terra fullonum, gypsum, lupinus iam commansus, cancani radix, pinearum uestigia pars, aqua macerata. porro quædam eorum non solum terrea sunt, sed natura etiam aquea: quædam etiam aëris non parum habent: tenacia tamen sunt omnia, & idcirco emplastica. Duplex enim est medicamentorum emplasticorum natura: altera enim est exquisitè terrea, & sicca, altera uero tenax est omnino: mista uero ex aqua atque terra, & plerunque etiam aere: ut oleum dulce, sine sale paratum. oui quoque album ex eisdem quodammodo est mistum, magis tamen terreum est, quam oleum. quin & caseosa lactis pars emplastica est, tenerq; ac recens compactus caseus, & suilla pinguedo: & cæteræ quoque pinguedines, quæ nullam adhuc acrimoniam contraxerunt, emplasticam meatuum facultatem obtinēt: & magis etiam, quo sicciores, ac magis terree fuerint. huiusmodi etiā est elota cera dulcis. estq; ad id accommodata quæ ex magis aqueo melle, & minime acris sit facta. nam amara ab emplasticis clare secluditur. Gluten libris agglutinandis idoneum emplasticū est: gummi, myagri semen, defrutum, ualde: triticum, sesamum, & sesaminum oleum, & eiusdem herbæ decoctum: sordes ex palæstra: sarcocolla, tragacatha. Atque emplastica quidem medicamenta huiusmodi inter repellentia, & abstergentia medium locum tenent.

De

QUEMADMODUM in saporibus diximus, nullum prope eorum alienæ qualitatis expertem esse, ita in medicamentis existimandum est, multas diversi generis substantias esse mistas. ostensum quoque est, attractiones proprietatibus qualitatum, quæ in substantiis sunt, perfici. idcirco purgantia medicamenta succis qui attrahuntur, familiaria & propria sint oportet, sicuti magnes ferro: quippe qui ad ferri naturam accedat. eiq; magnopere specie persimilis sit: verû est quodammodo fortior, ut attrahat potius, quam attrahatur. Quin ne cnicum quidem à pituitæ natura alienum esse dissidendum est, ut eius quoque color indicat, sed tamen calore est pituita valentior, ut trahat potius quam trahatur. eodemq; modo granû Cnidium, si quando à corpore nostro uincatur, (id quod assidue cnico euenit, rarius autem grano Cnidio propter eius robur, atque uim) pro purgatione fit alimentum: uelut elleborus semper coturnicibus. Idcirco purgantium medicamentorum, ubi forte purgatione frustrantur, quædam præterquam quod nullam corpori noxam afferunt, etiam animanti alimentum præbent: alia uero in corruptelam, & tanquam uenenum conuertuntur.

NIMIAE purgationes euenire solent, cum purgans medicamentum tantas vires sumpsit, ut in uasorum ad uentrem pertinentium osculis morsum simul, apertionemq; multam efficiat: continenterq; irritans, & conuellens corpora, uasorum uim dissoluat. Cum autem in initio modica adhuc sit apertio, & imbecillitas, tum quod tenuissimum est, minimeq; naturæ familiare excernitur. Sed cum utraq; aucta est, iam tunc familiarissima euacuantur: quam ob rem flaua bilis primo, pituita secundo loco, tertio loco atra bilis: post hæc postremus omnium in nimis purgationibus sanguis effunditur. est enim hic succus naturæ quam familiarissimus. ante hunc uero primus quidem, qui tenuissimus, postremus qui crassissimus. Si igitur medicamentum,

mentum, quod pituitam educat, dederis, prima in nimia purgatione flaua bilis, mox atra, ultimo loco sanguis elicitur. Si uero quod flauam bilem ducat, exhibeas, pituita consequetur, tertia atra, quartus demum sanguis. quin & si atram bilem purgans medicamentum fit, eam quidem primum euacuabit, deinde flauam, tum pituitam, & postremo omnium sanguinem: tanquam ex inanimis iam uasculis effluat. Cum enim uascula non amplius in se continere alios succos præ imbecillitate possunt, eorum uero ora reclusa fuerint, nec irritare medicamentum desinat, nec familiarem præterea succum possit attrahere, necesse est reliquos eo ordine, quem diximus, excerni.

De facultate purgante.

CAP. XLIII.

PURGANS facultas duo significat. unum commune omnium, quæ quouis modo animalis excrementa expurgant: alterum quod per excellētiam de iis dicitur, quæ aut per uomitum, aut per uentris deiectionem purgant. Est autem eiusdem generis cum his purgationibus tum ea quæ per nares, tum ea, quæ per os fit, infusis uidelicet in nares medicamentis, aut os colluendo, aut mandendo: quæ omnia unico nomine comprehendentes ἀποφλεγματούσα, hoc est pituitam euocantia, & eorum facultates aphophlegmaticas nominant. Eiusdem cum iisdem sunt generis quæ uulux admota expurgant. nam quæcunque dixi, ea attrahendi uim habent omnia: alia unum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idque est illis commune: ueluti quæ crassos, lentosque humores extenuare, urinam ciere possunt, aut excreationibus ex pectore, pulmoneque eiiciendis auxiliari, & quodammodo purgant illa quidem, sed tamen non, ut prædicta, nominantur, verum partim uretica, partim menses prouocantia, hoc à superioribus differentia, quod non æque ut illa, uim ad familiares succos attrahendos habent. ex quo fit, ut in his quoque sermo noster alterius distinctionis indigeat. eaq; erit huiusmodi: quæ in pectus, aut fomentis, aut quouis simili modo utero admouentur,

tur, ea duplici ratione agunt. alia nanque solum calfaciendo prouocant, alia facultatibus, quas attractrices, & purgatrices nominant: quas trahendorum familiaritate peragere attractiones demonstrauimus: quæ bibuntur, ut sanguinem attenuent, & meatus obstructione liberent, atque aperiant: ea facultate attractrice uacuationem non obeunt. ac priora quidem eiusdem generis sunt cum purgantibus: secunda uero cum his, quæ lac, & semen gignunt: de quibus paulo post uerba faciemus.

De medicamentis ad tussim pertinentibus.

CAP. XLIIII.

B E C H I C A medicamenta dupliciter sunt nominata, partim quia tussim prouocent, partim quia sedent. maxime uero contrariæ sunt eorum facultates. aliorum enim natura extenuans est: aliorum incrassans. attenuandi autem uis in calidis & tenuium partium substantiis est sita: incrassandi uero in frigidis, & quarum crassæ sunt partes. harum uero materiam supra memorauimus.

Ex Zopyro de medicamentis, quæ humores ex ore, naribus, & oculis trahunt. CAP. XLV.

H V M O R E M ex ore trahunt tum commissa, tum liquata pyrethrum, pontica radix, itemq; polij, lapathi, cappareos, halicacabi, chamaeleontis, ficuum pinguium decoctum, tæda, mel, passum, papauer, absinthium, origanum, radícula, uua passa sine acinis, aut alia eodem modo, cachry, napi, elleborus albus, elaterium, thymum, sal, omphacium, anisum, piper, misy, æs ustum, granum Cnidium, atramentum futorium, chamelæa, lauri baccæ, cedria, sulfur, elelifphacus, cinnamomum, acanthi fructus, balsamû, anemone, panaces, nasturtium, ammoniacum, sandaraca, fex arida combusta. E naribus educunt hæc. elaterium, piper, betæ succus & corticis radicis cyclamini, mel passum, thlaspi, granum Cnidium, anagallis, irinum unguentum, anemona, ranunculus cedria, expressio nucum amararum, ueratrum albû, struthium, omphacium,

omphacium, marrubium, hederæ tenera folia, quædam uero horum sternutamentum quoque excitare consueuerunt. Ab oculis uero trahunt humores mel, hyssopum, oleum uetustum, anagallis, id quod salis pinguedinem uocant, quam aliqui salis spumam nuncupant. laurinum unguen, nardum, casia, cinnamomum, costus, liquor papaueris, & sagapeni, solii succus, itemq; dauci, apij, punicorum, amygdalarum, marrubij, ellebori albi, ponticæ radicis, anemones, rutæ, & magis etiam agrestis: castoreum, lapis hæmatites, atramentum sutorium, flos æris, adeps anserinus, æs combustum, fel, myrrha, chalcitis Aegyptia, sulfur ignem non expertum, alumen scissile, scipæ testa cremata. misy, urina, thuris cortex, scillæ pars, quæ tomentum appellatur, decocta, ammoniacum, nicticoracis cerebrum, sanies hircini iecoris, salicis lachryma, omphacium, squama stomomatis. Per aures euocare uidentur mel, piper, * mustum, libanotis fructifera, metopium, oleum ex nucibus, urina bubula, fel taurinum, mercurialis, betæ succus, & radicum capparidis, & agrestis rutæ, & Cnidij grani: eaprisici liquor, bdellium, casia, galbanū, ueratrum album, serpillum, atque omphacium.

Galenus de medicamentis obstructione liberantibus, abstergentibus, & attenuantibus. CAP. XLVI.

QVOD emplastico contrarium est, id meatus repurgans, aut obstructione liberans appelletur: quemadmodum ipsum emplasticum non solum ita uocatur, sed obstruens quoque dicitur. Fuerit autem id, sicut actione contrarium, ita & corporis natura, neque uiscosum, neque morsus expers: sed & nitrosum, & tenuium partium. ratione enim maioris, minorisq; differunt inter se, genere substantiæ nō diuersa, tum emplastica ab iis, quæ sordem nutriunt, tum meatus expurgantia ab abstergentibus. nā quæ in superficie sordem auferunt, siue in cute, siue in ulceribus, ea abstergentia nominantur: quæ uero meatus etiam expurgant ea, tenuiorum sunt, quam hæc, partium, & em-
n plasticis

plasticis contraria, & idcirco obstructione liberantia, & meatuum expurgantia uocantur: suntq; hæc nitrofa, & amara. Quæ uero cuti extimæ imponuntur, ea solam nitrosam qualitatem exquisitam possidere debent ad ea, quæ dicta sunt, peragenda. quæ uero intro in corpus assumuntur, ea quamuis aliquid adstrictionis adiunctum habeant, possunt tamen sic quoque magnos meatus, cuiusmodi sunt in uisceribus, purgare, atque abstergere. foris enim meatuum paruitas prius ab adstrictione occlusa, quam expurgari probe queat, non etiam inde in altum abstergentem substantiam recipit, neque expurgatur. at uiscera, quæ maximos in se meatus habent, maius commodum ex uasorum corroboracione capiunt, quam ex osculorum exiguitate damnum ferant. proinde absinthium intus repurgare potest, foris non item: quippe quod ex amara, acerbâq; facultate est compositum. quæcunque ergo nitrofa, & amara comperiuntur, ea meatus omnes posse expurgare cognoscito. at sordes ulcerû, aut etiam cutis, non hæc solum, sed & quæ minoribus uiribus sunt, auferre possunt: qualia sunt dulcia, quæ tenuium sunt partium, utputa mel. quæcunque enim obstructionem tollunt, eadem quoque abstergent: at quæcunque abstergent, ea non omnino obstructione liberant. eadem uero & obstructione liberant, & sordes repurgant.

Quæ obstructione liberant, & expurgant.

CAP. XLVII.

ANAGYRI sicca folia, eiusque radicis cortex, agaricum, urticæ semen, amarantum, amygdala amara, ipsaq; arbor, ampeloprasum, adiantum, radix ariacanthi uel melamphylli, uel pæderotis radix, pulegium, dracunculus, daucus, qui pastinaca dicitur, & potius agrestis: gentianæ radix, multum: elenij radix, erysimi semen, cicer, agreste cicer, eupatorium herba citra insignem calorem, thymum, caricæ pingues, sopyron, nepita, nasturtij semen & folia ualide: cassia, prunorum gummi, betonica, crocodilij radix, cyclaminum,

claminum, spinæ albæ radix, libanotides tres: melan-
thium, medij semen, papauer cornigerum, myridis
radix, ononidis cortex, oxyacanthi fructus, pericly-
meni fructus, & folia: ruta, peucedani liquor, & ra-
dix, filicis radix, & thelyptereos, cucumis, pepo,
spondylii fructus, radixq; Cypri folia, & summa ger-
mina, stœchas, teucrium, chamædrys, chamæpitys,
chamæcissi flos: cæteraq; omnia, in quibus amaram
qualitatem excellere dictum est. nam & nitrum ipsum,
& aphronitrum, quod nitri est spuma, & salis spuma,
& sal, & lapis Aethiopicus, & seriphum, & abroto-
num, & reliqua huius generis, cum cibo, potuq; as-
sumpta eadem vim obtinent. protinus enim his inest,
ut crassos, lentosque humores extenuandi vi prædita
sint, sicut emplasticis omnibus crassos, lentosq; cor-
poris succos reddendi. quam ob rem lentis ac pituito-
sis thoracis, pulmonisq; lentæ pituitæ, aut puri inci-
dendis & attenuandis, & educendis aptiora inuenire
alia, ante hæc, medicamenta non queas. iisdem quo-
que iecoris obstructions expurgabis, & uero etiam
lienis, quæ modicæ fuerint. nam quæ maiores sunt, ex
uehementiora medicamenta desiderât, ut capparis cor-
ticem, radices tamaricis, scolopendrij radices, & item
herbæ, quam asplenum nominant.

Quæ abstergent. CAP. XLVIII.

ABSTERGENT autem omnia, quæ meatuum
obstructions expediunt, crassosq; humores incidunt:
& quæ nunc dicuntur, nt stercus caprillum ustum, &
ignem non expertum, testa omniū dura testa intecto-
rum, sepia testa, echini utriusque combusti cinis, se-
rum lactis, mel, decoctum uero mel, minus: alyllum,
uitis agrestis racemi; cultæ uero minus: albæ uitis, quæ
& bryonia dicitur, radix, nigræ uero est imbecillior.
amygdalæ, quibus uescimur, & ipsa arbor: utraque
anagallis, ualde. androsæmi quod hyperici species est,
& quod dionysiadem uocant, folia, anemonæ, anthil-
lides ambæ, aparine, argemona, aristolochia longa,
arctium uerbascum simile. plâtaginis folia: & magis sic-

n 2 ca,

ca, arum, corruda, uua agrestis, asphodeli radix, a-
triplicis fructus, ablinthij succus, bulbus illitus, da-
masonium, dipsaci spinæ radix, ebenus, ueratrum
utrumque, helxine, quæ etiam perdicium uocatur: fa-
licis liquor. arundinis uallaris, radix cum foliis abun-
de, & citra acrimoniam: eiusq; folia, modice, & eius
cortex combustus, modice: centaurium minus, eius-
que succus, ricini fructus, minus uero folia: brassica
agrestis, magis, quam satiuæ, crethmon, hordeū mo-
dice: lili folia, & radix trita, modice: fabæ caro mo-
dice: lampſana illita modice, lichen in petris nascens,
uiolæ albæ totus frutex, & radix, & magis etiam flo-
res, & inter hos, aridiores: leuce arbor, lotus, siue
trifolium, lotus agrestis, meum, narcissi radix modi-
ce. nymphææ utriusque radix, panacis herculei cor-
tex radicis modice, pix, platani cortex uſtus; melisso-
phyllum, marrubium illitum, propolis modice: ulmi
folia. cortex uero, atque radices, magis. ptiffana:
eamq; crudam læuigant, & mancipiorum faciem illi-
nunt ij, qui seruos diuendunt, ut pallorem qui in eo-
rum cute est, abstergeant: terebinthina uero magis,
quam mastiche, sagapenum modice: sesamoides ma-
ius: sesamoides albi semen, sideritis utraque modice.
cucumis, pepo, magis uero quam caro, semen, & ra-
dix arida: cucumeris agrestis radix, myrrha, struthij
radix, beta, titlymali, & eorum liquor magis. tragij
Cretensis folia, & fructus, & lachryma, hyacinthi fru-
ctus, uerbasci folia modice. & præsertim cuius flores
aureo colore rutilant, phu, chamæpitys, chamæsy-
ce, chelidonium, ualde: ærugo, cum multo uero ce-
rato citra mordicationem absterget. alcyonia omnia:
armeniæcum, terra selinusia, chia, samiaq; modice:
itemq; Cretica, Cadmia, pumex ignem nō expertus,
& uſtus. spuma argenti modice: lapis Aethiopicus,
lapis Arabicus, Smiris abunde. testa figulorum, & ma-
gis clibanorum: cornu ceruinum, & caprillum uſtum.

De

CVM plurimam ciere urinam uelimus, medicamentis antedictis non admodum utendum est: sed quæ acriora sunt, magisq; calfaciunt. huiusmodi sunt apij, petroselini, fœniculi, dauci, smyrnij, anisiq; semen, ammiu, asarum, acorus, ampeloprasum, uitis albæ prima germina, androsaces, tum ipsum, tum eius fructus epotus: radix asari, asparagus regius, palustris, oxymyrsinus, & oxyacanthinus: bdellium Arabicum, bunion, pseudobunium, bryonia, daphne herba, chamædaphne, & quod daphnoides uocatur, cicer, & præcipue arietinum, serpillum, thymum, calamus aromaticus, carus, eiusque semen, carpesium, caucalis, costus, umbilici Veneris folia cum radice in cibo assumpta, crocodilij semen, cyminum, cyperi radix, libyistici radices, & semen, mei radices, moly, spica nardi, celticum nardum, xyreos fructus, radicis ononidos cortex, ruta, polium, seseleos radix, & fructus cucumis qui edendo est, & magis qui iâ pepo est, & melopepo, sinon, siû, scandix, scordium, pastinaca, eiusque semē præcipue: iunci odorati flos, terebinthi fructus, trifolium, quod etiam asphaltium nominatur: solani halicacabi fructus, hyperici totus fructus, phu radix, chamædrys, chamæpitys, absinthium, & maxime id quod in uenis biliosum est, expurgat. herba sabina, sanguinem per urinas ciet. rubiæ radix crassas, multasq; & quandoque sanguinolētas urinas mouet: capnium biliosas & multas prouocat: eruum largius sumptum, sanguinem per urinam educit: periclymeni folia & fructus potus in principio urinam quidem solum mouent, & longo progressu urinam cruentam reddunt. moderata potio drachma. cardui radix copiam urinæ grauententis educit, si quis ex uino elixatam bibat. quam ob rem scædum alarum, totiusq; corporis odorem huiusmodi succū purgando curat. Onobrychidis folia sicca ex uino pota eos curat, quibus lotium agre it. graminis in Parnaso nascentis semē urinam mouet, mēlicratum, oxymeli, uinum tenue &

aqueum, dilutum uinaceorum, quod fecem uocant. Ab his autem medicamentis sanguis non solum attenuatur, sed funditur etiam, atque secernitur non fecus, quam lac: horumque neutrum absque ualido calore fieri potest.

Ex Zopyra qua per urinas proprie à liene, iecore, & renibus ducunt. CAP. LI.

PERICLYMENON, tithymali uallaris semen, melanthium, cyminum, thymum, albæ uitis agrestis radix, clymenon, capparis radix, splenium, panacis semen, allium, serpyllum, cytisus, alumē ægyptium, malus, dracontium, squama ferri, heliotropium, sifymbrium, aristolochiæ radix, origanum, polium, colocynthis agrestis, bryonia, cyclaminus, ærisamenta uino diluta, asplenium, portulaca, dilutum uini, in quo marinus scorpius fuerit suffocatus. Ex iecore uero per urinas ducunt hæc, uiticis semen, dauci folia, & scœniculi, itemque balsami, centaurij, & capni, & pæoniæ niger fructus. anisum tostum, palmulæ ossa, lauri folia, symphytum, hypericon, hypnicum, absinthium, bunium, pseudobuniū, smyrnium, quod alii hipposelinum uocant, peucedanum, anagallis, menta, cœnanthe, pontica radix, thus, liquor silphii, heryngium, Heracleoticum, nux, hordei dilutum. A renibus uero per urinam trahit elenij semen, & apij, piper, papauer, pastinaca, marrubium, cnicus, libanotidos semen, & gladioli, qui in tritico nascitur, radicem bryoniæ cortex, gramen, defrutum, oua sepiæ, sulfur, album cicer.

Ex Galeno de iis, quæ pectus, atque pulmonem purgant. CAP. LI.

QVONIAM uero hæc calida sunt, ideo puris ex thorace excretioni ea omnia sunt aduersa. quod enim ferosum est, id ad se trahere renes anticipant: quod uero coactum est, atque exsiccatum, nõ ita facile expuitur. quam ob rem eiusmodi medicamentum incidendi ui præditum esse oportet: sed non tamen insigniter calidum, ne uehementer exsiccet: atque eiusdem utilitatis causa

tis causa cum sorbitionibus, & potionibus humectantibus dari postulat. huius generis sunt ea omnia, quæ obstructionem liberare ante descripsimus: & præterea, tota nux pinea uiridis, nuces piceæ, butyrû, chrysocomes radix ex melicrato, castorium super carbonibus suffumigatum, & per inspirationem attractum. id enim affectiones frigidas, & humidas, quibus pulmo, & cerebrum obsidentur, iuuat uel maxime: spica nardi fluxiones capitis, & thoracis exsiccat.

Ex Zopyro, quæ ex pulmone educunt. CAP. LII.

EDVCUNT etiam è pulmone eclegmata, quæ dari solent, & catapotia, & semen urticæ, lini, dauci, papaueris nigri, thymi, hederæ albæ: succus raphani, sinapis, anisi, sesami, nasturtij, erisymi, scillæ, erui, cucumeris, melanthij, piperis, rutæ, polij, cinnamomum, arum, dracontium, costus, nardû, sulfur, myrrha, lauri baccarum pars interna, cortex radicis caparis, amygdalæ amaræ, pœonia, castorium, abrotonum, lactucæ liquor, thapsia, styrax, bdellium, silphium, uua sine acinis, pineæ nuces paruæ, omphacium, aristolochia, galbanum, marrubium, heryngij radix, centaurium. eiusdem usus causa bitumen in suffitu adhibetur: sandaracha, hordeacea farina, resina, scilla arida, erysimum, oleû cedrinum. elaterium, cucumeris, centaurij, & scœniculi semen. faciuntq; accommodata ratione fomenta leporis pili, myrrha, cucumeris succus, serum lactis capræ, pecudisq; in testis igni candentibus.

Ex Galeno, de iis, quæ renes expurgant.

CAP. LIII.

QVAB renes expurgant, ipsa quoque incidentia sunt, verum larga humiditate non indigent. apta uero p[er] se sunt tum incidentia omnia, quæ prædiximus, tum uero etiam siccæ plantaginis radices, & folia, & magis etiam fructus: asparagus myacanthinus, & maxime radices, & semen. glycyfides radix, cicer, & amygdalæ.

De rarefacientibus, aperientibus, condensantibus, & stipantibus. • CAP. LIIII.

RAREFACIENTIA, atque aperientia videntur illa quidem uicina esse prædictis, quæ extergere, incidere, obstructions tollere, & diuidere diximus; sed tamen non sunt omnino similia. horum igitur ante omnia distinguenda notio est, tum eorum sic inquirenda substantia. Quæ cutis meatus referant, rarefacientia uocant: quæ uasorum oscula, aperientia. quin & ex ijs quæ illis sunt contraria, quæ meatus contrahunt, condensantia nominant: quod uero oscula occludit, id non iam proprio ullo nomine appellant, sed magis generalibus, ut contrahens, claudens, stringens, & obstruens. Porro talis est utriusque natura: rarefacientium quidem modice calida, & minime desiccans, & crassarum partium: aperientium uero, crassarum partium & acris. his autem contrariorum, condensantium quidem frigida, at non terrena, nec aerea; sed potius aquea: eorum uero quæ osculorum apertiones occludunt, crassarum partium & frigida. Exempla horum sunt, rarefacientis quidem naturæ chamæmelum, & althæa, & oleum, quod ex ijs paratur: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus conficitur, atque etiam uetus. eiusdem etiam notæ est abrotonum uisum, & onobrychis. Aperientis facultatis sunt, quæ actia & terrea sunt omnia, ut cyclaminus, anemonæ omnes: sesamoides albi semen: allium, capæ, sel taurinum, unguentorum omnium crassarum partium, & calidorum subsidientia: quale est irinum, & amaracinum: quæ utique obæcatas hæmorrhoidas aperiunt. Porro quæ uteri os ab inflammatione, aut scirrho, aut ariditate occlusum aperire dicuntur, ex accidenti, non autem primo & per se hanc habere uim censentur. eorum uero quæ ijs sunt contraria, condensantia quidem constant ex aqua frigida, semperuiuo, portulaca, tribulo uiridi, psyllio, herba, quam muris auriculam uocant, lenticula palustri, & uno uerbo, quæcunque refrigerant, nec exsiccant. proinde & mandragora, & cicuta,

cuta, & altercum, & papauer, ipsas nunc herbas dico, si quis modice eis utatur, condensandi uim habent: sin liberalius, non modo condensandi, sed & obstupesciendi: si uero etiam plurimum, non solum obstupesciendi, sed etiam necandi. at eorum, quæ aperientibus aduersantur, substantia, cum crassarû sit partium, & frigida, est omnium adstringentium, quibus non sit acrimonia coniuncta. horum materiae, quæ terrena, frigidaq; est, exempla prius dicta sunt nobis. Quæ uero medicamenta frigida sunt, aut æque aut amplius, sed substantiam aqueam sortita sunt, ea debiliter & contrahunt, & constringunt: id quod eis propter mollitiem usu uenit: quocirca tenues meatus in unoquoque corpore contrahunt, & condensant: ceterum totum instrumentum unde quaque constringere non possunt. quam ob rem talia merito sunt condensantia, stipantia tamen non sunt. Intellige autem me nunc stipantia dicere, quæ sensibiles excretiones cohibent. atque hæc quidem huiusce sunt temperaturæ & facultatis: at rarefacientia & modice, & citra molestiam calefaciunt.

Quæ sudorem mouent.

CAP. LV.

NEPITA per se arida sumpta, & ex melicrato sudores ciet, totumq; corpus siccatur. onobrychisq; cum oleo inuncta.

Ex Zopyro de eisdem.

CAP. LVI.

MEDICAMENTA sudorem mouendi uim ab acris aromatibus nanciscuntur: huiusmodi quoque est piper, nitrum, unguentum irinû, bubulus adeps, unguen laurinum, cyprinumq; sal, sampsuchinum, mustum, uua agrestis, cuminum, anisum, serpyllum, polium, granum cnidium, sisymbriû, chamaeleo, conyza, dauci semen, ammoniacum, marrubium, cassia, galbanum, sulfur ignem non expertum, atramentum sutorium, alcyonium, bdellium, struthium, pyrethrum, aristolochia tenera, lupinus, balsamum, & squama gris.

Ex

*Ex Galeno de urentibus, putrefacientibus, detrahentibus,
& cicatrices inducentibus medicamentis.*

CAP. LVII.

SI non solum calefaciant medicamenta, sed etiam consistentia crassa fuerint, siquidem uehementia sint, & urentia, corpus instar ignis colliquant, & crustas saepenumero similes iis, quae a cauteriis sunt, excitant: cuiusmodi faciunt sinapi, & nasturtii semen, & arefacta herba, granum Cnidium, pyrethri radix, quintum alcyonii genus: auripigmentum usum, & ignem non expertum, lixiuum, misy, sori, chalcitis, sandaracha, calx uiua, uehementer: extincta uero crustas inducit: nisi inueterarit: nam si inueterarit, id non facit: calfacit tamen, & colliquat etiam carnes. hederę lachryma obscure adurit. quae uero minus calida sunt, quam ut urant, ea sunt aperientis facultatis: ut aperientis medicamenti substantia terrena sit, & ignea usque adeo calida, ut nondum adurat. Si uero uehementer sit calidum, & praeterea tenuium partium, id plane ab omni mordacitate aberit: aut cum exiguo dolore carnosas partes eliquabit. nam quod non confertim alterat, ut faciunt uehementia, quodque non aegre penetrat, ut quae crassarum sunt partium, ea latentem actionem obtinent: siquidem alterationes subite maxime sensibiles sunt, itemque penetrationes, quae ui sunt. nam quod crassa essentia est, & urens, id cuicunque parti inhaerit, furculi ritu infixum excruciat. uerum illud crustas inducit, perinde ac cauteria. at de quibus nunc instituta oratio est, ea crustas non faciunt, & putrefacientia nominantur appellatione minus propria: nam quae uere putrefaciunt, simul humectant, & calfaciunt; sed ob symptomatis similitudinem hoc eis tributum est nomen: quippe cum ab utrisque citra dolorem fiat corruptela. ceterum putrefacientia medicamenta sunt auripigmentum, sandaracha, chrysocola, dryopteris, pityocampe, aconitum. Cedrea uero teneras carnes & celeriter, & sine dolore putrefacit: duras uero longiore temporis spatio. Sed sunt inter ea quaedam, quae proprie detrahentia

hētia nōmīnant, eisq; utuntur ad inducendam ulceribus excreſcentibus cicatricem. Sunt tamē & ipſa eiufdem genere facultatis cum iis, quæ putrefacientia nuncupantur: uerum uſque imbecilliora ſunt, ut extimam tantummodo ſuperficiem, quam attigerint, detrahāt, non tamen intimas ſubire partes queant. ueluti aſſiæ petræ flos, & teſtacea omnia combuſta, modice detrahunt, & reprimunt, quæ excreſcunt. eiufmodi quoque ſunt echini utrique cum toto corpore combuſti: & lapis hæmatites aridus læuigatus, & in pollinem reductus, itemq; ærugo, & cœruleum, & ſquama æris, & chryſocolla. quanquam nec talia ſunt ipſius facultatis re uera cicatricem inducentis. ſiquidem quæ ſunt huius facultatis, neque detrahunt carnem, neque eliquant: ſed indurare, & ſiccare ſunt apta, ut alumen, ut galla immatura, ut æs combuſtum, & maxime lotum. nam quod lotum non eſt, quidpiam detrahens obſinet, quemadmodum etiam ſquama æris. quod autem lotum eſt, omnibus medicamentis cicatricem inducentibus longe præſtat. debet enim id quod probe cicatricem inducturum ſit, modice adſtringere, atque ſiccare. quam ob rem ſpinæ Aegyptiæ fructus, & mali granati putamina ſicca, & cætera omnia quæ ſunt generis eiufdem, medicamenta ſunt ad cicatricem inducendam accommodata.

Zopyri de eiſdem.

CAP. LVIII.

VL CVS in ſumma cute inducunt rubi canini folia, beteq; & ranunculi, allium, pulegium, hyſſopum, origanum, ſepiæ teſta, aſphodeli radices, & caparis, & ueneris umbilici. itemq; hippocampus uſtus, apii ſemen, cæteraq; ſalfa, acra, & amara quęcunque poſſunt, ubi admota, aut illita fuerint, ſimilia permanere diutius. Inter adurentia uero numerari uidetur cantharis, pityocampe, bupreſtis, calx uiua, diphryges, ſex combuſta, acetum, anemone, quæ puniceo flore eſt, allium, ranunculus, cinis, & magis ficulnus. nitrum toſtum, æs uſtum, alumen, combuſta buccinarum teſta, mœnularum caput, chamæleon animal, auripigmentum,

auripigmentum, cachry, vua agrestis, sesamoides. Putrefacientibus adnumeratur quædam horum, & præterea ueratrum nigrum, elaterium, cucumerum agrestium radix, vua, liquor, squama aris, ochra, portulaca, papaueris liquor, mandragora. eadem quoque nomas in ulceribus, & crustas, quas uocant, sistunt.

Galenus de attrahentibus, & repereculentibus.

CAP. LIX.

ATTRAHENTES facultates sunt, quæ ex alto uehementius extrahunt: repereculentes uero, quæ in altum uicinos eisdem succos repellunt. essentia illis calida, tenuisquæ partium est: his contra, frigida, & partium crassarum: siquidem calor perpetuo attrahit, frigus uero repellit. uerum quod partium tenuitatem habet cum calore coniunctam, trahit uehementius: quod uero cum frigore crassas habet partes, cuius modi est adstringens, id uiolentius propellit. quâ ob rem ex uehementia actionis utrisque est impositum nomen. ac materia quidem adstringentium est plane perspicua: attrahentium uero est huiusmodi: anemonæ omnes, utraque anagallis, dictamnium, cicer, agreste cicer, thapsia uiolente, cyclaminus, narcissi radix, xyreos, aut xyridis radix, & magis fructus, gladioli radix, & præsertim superior: propolis ualide. pycnocomi radix, & fructus, & folia, fermentum, stercus omne attrahentis quidem est facultatis, sed non exigua inest differentia. nam columbinum abunde trahit, ex æquo autem utrinque ab hoc recesserunt, ad calidius quidem anserinum, ad frigidius uero gallinaceum. ab hoc etiam magis superantur humanum & suillum. caninum uero simile est medicamentis extergentibus. & præcipue si olsibus uescatur. crocodilorum quoque terrestrium stercus id etiam exquisitius facit. Iam & sagapenum attrahendi uim habet, cyrenaicusquæ, ac Medicus liquor, & si quis alius est qui sit his similis: silphij item liquor & radix, spartum, quo uites ligant, eiusquæ fructus, & uirgarum succus egregie trahit: terebinthina præ cæteris resinis: tragij cretensis folia, fructus, & lachryma:

chryma: phorbium, sulfur, stercus boum, & præsertim eorum, qui eruum comederunt. Quædam autem qualitatis proprietate attrahunt, hoc est totius essentia similitudine: hæcquæ; calida esse omnia necesse est. nam inter ea, quæ similis essentia sunt, quod calidius est, id trahit potentius: utpote quod similitudini calorem auxiliarium assumpsit. nepita quoque attrahit illita, & costus cum eo cōfrictus humores ex imis partibus trahit. viscum ualide trahit, nec tenues solum humiditates, sed etiam crassiores: easquæ; diffundit, & per halitum digerit.

De ijs, quæ per halitum digerunt. CAP. LX.

VICINAE inter se sunt facultates, quæ ea quæ in alto sunt attrahunt, & quæ attracta discutunt. quæ namquæ; trahunt, eæ etiã omnino discutunt: quæquæ; discutunt, eadem etiã trahunt: sed in medicamentis attrahentibus uis attrahens excellit, in discutientibus uero discutiens. Cæterum materia discutientium est hæc, abrotonum, agaricum, ageratum, adiantum, ægilops, urtica semen & folia abunde. acanthi folia, sambucus & ebulus, alyssum, amnium, anagryi folia, & magis sicca, & radice cortex, androsaces, anthemis, vel chamæmelum, anisi semen. canina brassica, illita ualide: argemone, aristolochia radix, & magis rotunda. hastula regie radix, & magis eius usta cinis: atriplex leniter: bulbus, bupthalmum potius, quam chamæmelum, herba fabina, quam pro cinnamomo quidam duplicem imponunt: muscus, cui splachno etiam est nomen: daucus herba foris imposita, eiusquæ; semen magis: ibiscus, vel althæa, (est autem agrestis malus) eius etiam radix & semen eodem modo faciunt: oleum dulce peruetus, oleum ex lychno, cicinum, fabinum, raphaninum, & quod ex liquida pice conficitur. his omnibus cedrinum præstat, helxine, thapsia, cannæ ualaris cortex vltus, abunde: casia, ricini fructus, folia, radix lævigata, & oleum, quod ex eo fit. crocodilij semen & radix, cyclaminus, cytisi folia, ladanum, lampasana illita, lapatiū modice, leontopetali radix, leucos

ces fructus, libanotidines tres: mercurialis, malua agrestis, hortensis uero est imbecillior: earumq; ualidius est semen. est etiam ualidior quæ anadendromalache uocatur: mastiche Chia, magis uero Aegyptia, mel, persicæ germina, & folia. citrij semen & folia, nereum. aut rhododaphne superdata. Xâthij aut phasgani fructus. Xyreos, aut xyridis radix, & magis etiam fructus, gladioli radix, & superior maxime: primæ ficus, onobrychis, opobalsamum citra insignem caliditatem: liquor Cyrenaicus uehementissime: paliuri folia, & radix, opopanax, paronychia abunde: peucedani liquor, ruta, pix, melissophyllon, marrubium illita: ptarmice frutex: pycnocomi radix, fructus, & folia; cataplasma ex pane, magis quam quod ex tritico fit: fermentum, radícula, eiusque semen, agrestis radícula: terebinthina magis, quam mastiche: & magis quam hæc, larynx: mastiche Aegyptia, oleum rosaceum. rhodia radix, sordes è statuis, sordes ex gymnasio, sampluchus, cucumeris agrestis radix, & elaterium: sium, sisymbrium, myrrha, ex caricis acriores. ficus caprificorum, fici domesticæ, prima ficus: beta sine caliditate: alba autem est ualidior: Cretensis tragii folia, fructus, lachryma: galbanum, ocimum superdatum: sal ustus magis, quam non ustus: & magis etiam salis flos, salis spuma, nitrum, nitri spuma, omnia alcyonia, terra Samia, faba modice: altercum, cinnabaris, chrysocolia, caseus ex acido lacte modice, butyrum modice, coagulum, stercus omne, multum: æsypus modice, carnes uiperarum ualide. quoniam uero ad cutim excrementa exigunt, efficitur, ut in quibus mali succi redundant in corpore, ingens uis pediculorum exoriatur. adeps leoninus magis digerit, quam alii qui in quadrupedibus insunt: taurinus uero minus: suillus adeps citra morsum: uitulinus uero minus: hoc quoque magis bubulus. adeps porrò qui inueterarit, magis quam ipsemet recens: olfa combusta, abunde; lanæ crematæ, echini utriusque cinis.

Zopyri

Zopyri, quæ adstringunt.

CAP. LXI.

ADSTRINGUNT vero myrti folia, itemque oxymyrſines, malus, rubus, oleaster, oliuæ cultæ rami, roſæ, vitis, lentiscus, verbaſcum, cupreſſus, ſemperuium, papauer, ſempermanens, puniceorum flores, balauſtium, aloë, Cyprium ſpodium, urtica, hypociſtis agreſtis, achrades, acini, pira, mala, crocus, althæa, atragali radix, & uerbaſci: clauiculi uitis: myrti baccæ, meſpila, terebinthi fructus, dryopteris, corna, ephemerum, glans quercina, agreſtis lapatii fructus, altercum, & pæoniæ ruſa grana, caſtanæ, hederæ, nymphæa, palmulæ crudæ melius, earumque flos, & caulis: papaueris radix, oui uitellus aſſus: acaciæ expreſſio. faba Aegyptia; paſtinaca, ferulæ pollen, paliurus, caudæ equinæ radix, lyſimachia herba, alumen, ſanguis concretus, cyperis, cenanthe, braſſica percocta, leporis coagulum, ſpongia combuſta, ononis, ſuber, rhamnus, picæ cortex, piniq; & fructus, myrica, rhus, quo ueſcitur, uinum auſterum, mari non miſtum. vinacea. Adſtringunt quoque nonnulla eorum, quæ cruſtas inducunt, ut diphryges, chalcitis, miſy, cadmia, uſtum æs. a quibus deſluxio omnis, præter vrinæ deſluxum, cohibetur, & comprimitur.

Quæ res per halitum digerunt.

CAP. LXII.

AD digerendum uero illita, aut perſuſa valent aſphodeli radices, & vitis Chironiæ nigræ, & archezoſtis, quam ampelin quidam, alii madonium viſcum vocant; & viticis, & cucumeris, & magis etiam agreſtis, & capparis, & anemones puniceū florem habentis, & chameleontis, & ſcemiculi. itemq; thapſia, anthericum, cyperus, apium, hederæ alba, lapatium agreſte, altercum, aſparagus braſſicæ, & folia, & ſemen, paſtinaca, trichomenes, amomū, naſturtium, iuncus odoratus, gladiolus, nardus, ocimoides, echion, ammoniacum, coſtus, piper, pulegium, arum, farina triticea, hordeacea, loliacea; Sulfur quoque, nitrum, eruum, pæderos, teſticulus herba, omphacium

cium, omnis cinis, recrementum, balsamum, lepus
 marinus, lapis Afsius, elichrysum, absinthium læui-
 gatum, serpyllum, sinapi, sisymbrium aquatile, men-
 ta, conyza, nepita, glans unguentaria, vua taminia,
 pumex, squama æris, styrax, cucumis agrestis, ranun-
 culus, rhinæ marinæ combustum corium, struthion,
 balsamum, lactuca agrestis, propolis, alcyonium, ma-
 rina aqua, thuris cortex, raphanus, mel passum, pa-
 naces heraclium, strigumentum, sordes ex palæstra, ari-
 stolochia, finus muris, cuminum, cochlea cum testa
 læuigata, abrotonum, cancrorum integumentū, ari-
 farum, lupini pollen: gluten taurinum, verbasum,
 sesamum, melanthium, meliloti semē. capa, polium,
 crysimum, bulbus, & magis etiam in aqua elixatus,
 nasturtium, oleæ Aethiopicæ lachryma, chrysocolla,
 veratrum album, & nigrum, sesamoides, marrubium,
 thymum, absinthium, rubus caninus, asphodelus, hy-
 pericon, resina, lichen in petris nascens, piper, faba
 Græca, fœnugræcum, atriplex. albæ uiolæ folia, ori-
 ganum, heranthemon, salis spuma, sal, myrrha, ter-
 ra halmyritis & ampelitis, cedri bacca, nuces, beta al-
 ba, excrementitia pars silphij, balsami, sagapeni, & pa-
 nacis, pisseleum, eboris deraſio, itemq; argenti, au-
 ri, æris, aluminis Aegyptii, pontica radix, pinguium
 ficuum decoctum, & dilutum, fel bubulum, defrutū,
 lycium, malus, porrum, anthemion, gypsum, sauri-
 dion, quam cardamida uocant: lingua canis herba,
 quam plantaginem appellant, cat o bubula, caprillaq;
 hordeum, & olyra combusta: alga, oleum, lana, pi-
 narium ustum, acetum, tædinum, ladanū, orminum,
 anthile, cortex fabæ, plumbago, granum Cnidium,
 elenium, artemisia, narcissus, adiantum, squama fer-
 ri, cyclaminus, bubulus sanguis, & suillus eodem mo-
 do: rubrica sinopica, sandaracha non læuigata, ochra,
 fex aceti, & vini combusta: furfuris decoctum, & di-
 lutum: & ipsum quoque furfur. calx, atramentum su-
 torium, smyrnium, fori, finus columbarum, hiru-
 dinis, gallorum, murjum, lapis pyrites, combusta un-
 gula

gula equi, bouis, aselli: libanotis quę fructum nō fert: umbilicus veneris, chamæsyce, * micæ, quibus vestes tingantur, orobanche, coracini marini caro, & siluri quoque sale conditi: colocynthis agrestis, parthenium vel perdicium. Atque hæc quidem omnia quo ordine descripta sunt, ad discutiendum ualēt: sed simul etiam concoquunt aliquid, quod alio in loco sit: & quæ in locis ipsis habentur, accommodate pertractant. quam ob rem & concoquunt, & discutiunt. & eorū nonnulla attrahunt. & sudores mouent, & aperiunt. quocirca diuidere etiam possunt. squamas uero maxime educunt aristolochia, atramentum sutorium, sulphur, siluri caro, & leporis coagulum.

Galenī, de facultatibus lac gignentibus, & mensuras purgationes prouocantibus. CAP. LXIII.

FACULTATES, quæ lac efficiunt, partim in medicamentis tantum, partim etiam in alimentis sunt. in medicamentis, ubi succos pituitosos calfacientes in sanguinem commutamus: in alimentis autem ex totius substantiæ similitudine: cum uidelicet boni sunt succi, & modice humida, & tepida caliditate, quali est etiam lac: siquidem sanguis particeps est caloris, qui animali commodatus: magis uero, quam moderati, flaua bilis: ut frigoris particeps est pituita. in medio uero pituitæ ac sanguinis est lac, quantum ad calorem atinet: non tamen pari interuallo ab utroque recedit; sed longius abest a pituita, propius accedit ad sanguinem. cum ergo minus, quam expedit, lac ad vbera peruenit, uelis autem copiosiore uenire, tum sanguinem contemplator. aut enim minor est, quam par sit, aut certe peior. itaque is qui parcius sit, uniuersam uictus rationem humectantem, calfacientemq; exposcit; qui uero est peior, si biliosus fuerit, in primis purgationem, mox eum uictum, quem modo diximus: si pituitosus, medicamenta exigit excalfacientia aut primo aut secundo ordine, non tamen exsiccantia. sed potiora sunt ea, quæ non tantum sunt medicamenta, sed & alimenta, ut eruca, ut scœniculum, ut anethum:

o iplas

ipfas inquam herbas adhuc uirentes, & humidas. nam sicca magis, quam oportet, excalfaciunt, & exsiccant. Huius quoque generis est myrrinum, apium, & similia herba etiamnum uirentes: quippe cum exsiccantia omnia sanguinis humiditatem depascentia ipsum & crassiores, & pauciores reddunt: siquid calida sint natura, iusto calidiores; si frigida, frigidiores. Debet enim sanguis modice calidus esse & non crassus, ut ex eo lac gignatur. quocirca quae sunt eiusmodi, extinguunt potius lac, quam procreent. quae vero ita, ut dictum est, calfaciunt, neque ullam insignem siccitatem adiunctam habent, merito uim procreandi lactis habere dicta sunt. uerum haec sunt perpauca. neque enim facile comperias quae praedictam temperiei mediocritatem sint sortita: ceterum infinita propemodum sunt, quae lac laedunt. nam & quae plus, quam expediat, calfaciunt, quaeque siccant, aut refrigerant, partim sanguinis qualitatem uitiantia, partim eius substantiam minorem reddentia, ne lac gignatur, impediunt. similem porro his quae dicta sunt, uim obtinent, quaecunque prouocare, aut sistere menstruas purgationes possunt. utrorumque enim communis est materia, sanguis, qui uenis continetur. Is ergo ubi fluxilis fuerit, & equalitate contemperatus, abundantem utrique copiam suppeditat. quinetiam uenas non exiguas mammis & utero communes esse, alibi dictum est. ergo cum ad alterutram partem sanguis fertur, altera siccescit. itaque haud mirabile est, si & uictus, & medicamenta similia sint, nimirum quae generant, sedant singulorum mensium ex utero purgationem, & quae lac in uberibus gignunt. quanquam haecenus differunt, quod & calidioribus & magis incidentibus purgatio menstrua nonnunquam indigeat: quippe cum uena in ea parte sita magis debeant aperiri, quam quae in mammis pertinent, & sanguinem magis fluxilem requirant: cum nimirum uterus ad eius lationem nihil conferat. nam menses in uenas, quae illic sunt, mittuntur, non autem attrahuntur: at in ubera sanguis non mittitur modo, sed etiam trahitur

trahitur. ac proinde leuiore medicamentorum auxilio eidem est opus, cum non quod satis est in mammillas confluit. Et medicinæ, quæ faciunt, ut sanguis mammillas ingrediatur, imperfectas quoque purgationes adiuuant. sin autem multum oblæxæ sint, aut planæ retentæ, nihil huiusmodi sanare eas potest: sed sabina, & meum, & iris, & nepita, & pulegium, & dictamnium, & costus, & casia, & cinnamomum, & aristolochia, & bunium, & cætera huius generis absolutas ureri purgationum retentiones sanant.

Zopyri, de eisdem.

CAP. LXIII.

LAC prouocare consuevit sesamum potui datum, cucumeris semen. terræ lumbrici, cachry, myrrha, polypodium, heryngium, circææ fructus & folia, noctuæ cerebrum: ipsaq; noctua elixa, & glaux herba. trimestre triticum, hordeum, sceniculum uirens, eiusq; radix, & fructus, libanotides, anisum, hippomarathum, lini fructus, cuminum, eruum, polygonum, humor uero unicuiq; facultati accommodatus miscendus est: ut tritici decoctum, sceniculi elixati aqua, ptisanæ cremor, & triticeæ ptisanæ eodem modo. illinitur uero sceniculum, melanthium, myrrha, expressio ex hordeo macerato, muris fimus, portulaca, adeps anserinus; vlmi folia, cera, sulfur, recrementum, fel taurinum.

Quæ res menstruas purgationes ducunt, ex eodem.

CAP. LXV.

DVCVNT autem menstruas purgationes admota hæc, adeps ceruinus recens, itemq; asininus, & anserinus, sex arida combusta, fel taurinum, chodrila, mastiche, sal, oleum, vnguen narcissi, cyperus, spuma nitri, testa attica, murium fimus, lanugo expomis cydonijs, irinum unguentum. mandragoræ liquor, styrax, absinthium, sulphij semen, artemisia, sampsuchus, tenellæ radices anchusæ, & pentaphylli, & cyclamini, & circææ, centaurium, sisymbrium, iuncus, odoratus calamus, elenium, heliotropium, ueratrum nigrum,

o 2 granum,

granum Cnidium, mercurialis, cuminum, capparis semen, uua, fœnum græcum, abiectis acinis: moly, cedri fructus, amygdala, sesamum lotum, extima baccarum lauri maturarum pars. In potu sumpta menses ducunt ruta agrestis, & sativa, & utriusque semen: iteq; semen actes, medij, sceniculi, bryoniae, crethmi, cymini, piperis usti, sinapi, ari, porri, tragij, fœnigræci, cachryos, apij môtani, smyrnij, dauci, thlaspeos, melanthij, albæ uiolæ, ricini, daphnæ, seseleos, balsami, pæoniae. urticæ radix, brassicæ agrestis semen: similiq; modo lapatij, menthæ, silphij, & seseli: flos anemones, abrotonum, hippomarathum, erysimum, falsodictamnium, helichrysum, artemisia, uutex, costus, trifolium, cardamomum, tragacantha, centaurium, libanotis, ammoniacum, brassicæ decoctum, & succus, marrubium, lac bubulum, trifolij expressio, & tithymali, qui cyparissias nominatur. Communiter uero tum pota, tum adnota purgationem menstruam cient hæc: myrrha, nasturtium, cyclaminus, cinnamomum, nardus, origanum, mercurialis, pulegium, nigella, semen apii, urticæq;: piper longû similiter, & item reliquû: anisum. Album uero fluorê muliebrem, educût eodem modo erysimi semen, hederæ fructus, acte herba, porrum elixum, cumini folia, saluia alba, absinthium, hypericum, allium, cancri fluuiatiles, pulmo marinus, leporis coagulum, portulaca, cneoron, cornu ceruinum, nigella, anagallis, liquor, pix, adeps anseris, taurinum fel, ueratrum album; elaterium, nitrum, fœnum græcum, piper, nasturtium, resina, myrrha, thus, misy, galbanû, fex, pulegium, atramentum futorium, aqua aromatum. Bibitur autem ad huiusmodi ad purgationem ciendâ oleû, lini folia, lapathi semen, saluixq; portulaca, adiantum, hypocistis, cyperus, pulmo marinus aridus, rutæ radix, cneorum, liquor, hippophaes, decoctum fluuiatilium cancrorum, qui uino fuerint suffocati: nigra pæoniae grana, atque absinthium. Communiter uero tum pota, tum imposita educunt, lini fructus, granum Cnidium,

dium, ocimi semen, cuminum Aethiopicum, salvia,
sesamum & crudum, & anisum.

Galenus, quæ semen gignunt, & extinguunt.
CAP. LXVI.

QVEMADMODVM in lacte, ita etiam in semi-
ne dicere consueuerunt, quædam semen generare, &
quæ his sunt contraria, restinguere: quædam prouoca-
re, & eisdem contraria, suppressere. ac generare qui-
dem uolunt ea, quæ procreant quod ante non erat:
extinguere uero, quæ corrumpunt: prouocare autem
quæ in apertum proferunt id, quod in alto delitescit,
& his contraria, quæ suppressunt. Semen ergo gi-
gnunt cibi, qui probe nutriunt, & flatuosi sunt: & to-
tis substantiis sunt familiares: medicamenta uero, fla-
tuosa & calida. extinguunt autem siccantia omnia, re-
frigerantiaq; & quæ totis sunt contraria substantiis.
porro prouocant quæcunque calida sunt, & flatuosa
citra desiccationem: suppressunt uero contraria. Ete-
nim cum semen ex utili excremento gignatur, sitq; id
flatuosum, quæcunque semē procreare, prouocare uel
possunt, bene nutriat, flatuosaq; sint necesse est, itaq; bul-
bi, cicer, fabæ, polypodes, conijedulia multifeminis & di-
cuntur, & sunt: scincus uero & satyriō sunt medicamēta.
cibi uero, & medicamēta simul, uiticis semē, & eruca. Cæ-
terum quæ edulia, medicamentaq; refrigerare possunt,
incrassantia, & cogentia & stabile semē reddentia, eius
suppressendi non autem corrumpendi uim obtinent:
ut lactuca, blitum, triplex, cucurbita, mora, melope-
pones, cucumeres seu maturi, seu non maturi fuerint.
Quæ uero siccant, ea prorsus ne esse quidem semen per-
mittunt: etiam si calida sint suapte natura, ut ruta: si
autem non calfaciant, multo minus, ut nymphæa. at-
que hanc sane consentaneum est, substantiæ proprietate
esse: eiusmodi, ut contra, quâ semen affecta sit. eandem
porro tum esculentorum, tum medicamentorum propor-
tionem in lacte & mēstruis purgationibus licet inueni-

re. Cæterum alia ratione sub idem genus cadunt, quæ reiiciendis respirantium instrumentorum excreationibus auxiliantur: quæq; ciere urinā possunt. hæc enim omnia attenuandi, sicut contraria incrassandi vi sunt prædita.

FINIS DECIMIQUARTI
LIBRI.

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER DECIMVSQVINTVS.

Ex Galeno, uniuersacuiusque medicamenti
facultates. CAP. I.

IMPLICITVM medicamento-
rum, & facultatum, quæ in eis in-
sunt, cognitio ita necessaria est,
vt sine ea nemo rite medicari que-
at. ita enim magna nobis suppe-
tit copia, & nos in quacunq; tem-
poris opportunitate medicamen-
ta facile comperimus. valet etiam
eadem notitia ad composita remedia conficienda. præ-
terea uero ad eorum vires vniuersales inueniēdas per-
tinet, & quod artis est, apud omnes patefacit. quam
ob rem dabo operam, vt rem à capite arcessam, & du-
cto ab elemētis initio sic progrediar, vt simplicium me-
dicamentorum facultates percurram. ita enim fiet, vt
qui eas norint, ad memoriam reuocent, qui vero eas
ignorant, nunc perdiscant. Et vero uniuersalis de his
sermo totus iam finem uidetur cōsequutus; tempusq;
est, ut

est, vt ad res singulas nostra se conuertat oratio: quæ quidem priuatim in unoquoque medicamento perficietur. Nunc vero particulares actiones non scribam: sed hoc persequar cum de curandi ratione disseram, cum usus exposcet. hoc vero loco uniuersales simplicium medicamentorum facultates tantum recensebo.

A.

Abrotonum calidum est & siccum facultate, in tertio ordine constitutum. cumq; amarum sit, vi quadam digerendi, atque incidendi est præditum. & quoniam pauca acerbitalis est particeps, ideo stomacho inimicum est. ostensum enim est, amarum per se omnino stomacho alienum esse: austerum vero, aut acerbum, aut ad summam dstringens, esse stomacho idoneum mistis porro inter se qualitatibus, præstare vehementiorē. Idem quoque abrotonumustum calidum, siccumq; est: valetq; ad rarefaciendum, & tenuium est partium, & mordax.

Agni, hoc est viticis folia & fructus, & flos calidus, sicq; facultatis in tertio ordine in recessu sunt. verum multum tenuium partium est eorum substantia, & nescio quid exigua adstrictionis ex eis percipitur.

Agrosteos hoc est graminis radix sicca & frigida est. ipsa vero herba refrigerat, sed non valide. estq; in medio humiditatis & siccitatis constituta. at radix mordacitate, & partium tenuitate exigua obtinet: interdum tamen lapides frangere consuevit. Semen autem alterius imbecillum est, eius vero, quod in parnaso nascitur, vis est exsiccans, tenuiumq; partium, & subacris.

Anchusæ quatuor sunt, non omnium tamen eadem facultas est. quæ nanque onoclea dicitur, adstringentem & subamaram radicem habet: quæ etiam condensandis corporibus, & modice attenuandis, & abstergendis, & abluendis biliosis salisq; succis non pota solum, sed etiam foris admota sufficiat: quæq; ex polenta illita possit refrigerare. herbe autem folia sunt radice imbecilliora. ab eis tamen siccandi & adstringendi vis non abest. Quæ vero Lycopis nominatur, radi-

o 4 cem

cem habet magis quam superior, adstringentem. eius autem quam onochilon, & alcibiadion vocant, facultas est magis medicata, & acris: ut eos, qui a uiperis morfi sunt, tum illita, tum suspensa, tum esā ualde iuuet. quarta denique quę restat, parua est, & alcibiadio persimilis: sed & magis amara, & magis medicata.

Agarici radix primo quidem gustu dulcis quodam modo, sed paulo post apparet amara: & quandam acrimonię, levisq; adstrictionis speciem spatio temporis inducit. quam ob rem perspicuum est, hoc medicamentum esse compositum ex aëria, & terrea substantia, quę a calore extenuata est: aquę uero essentię minime est particeps. hæc ratione vim habet digerendi, & crassitudinem incidendi, & viscerum obstructions expurgandi.

Ageratum facultatis est digerentis, & leniter quodam modo inflammatione liberandi.

Adiantum exsiccatur, tenuatur, digeritur: nullum tamen perspicuum calorem, aut frigus inducit. sed propter oppositionem quam in his facultatibus habet, rite in medio constituetur.

Aizoon hoc est semperuium utrumque siccatur leniter, mediocriter adstringit, omnis alterius ualidę qualitatis expers. ut aquea essentia in eo ceteris antecellat. non modice autem, sed in tertio ordine refrigerat.

Aegilops leniter acris est: ideoq; uim habet per halitum digerendi.

Aera, hoc est lolium, desiccatur & calfacit efficaciter, ut proxime ad acria accedat: quocirca ponet hoc quispian in tertio ordine calfacientium, & in secundo extremo siccantium.

Aegyri flores calidi sunt in tertio recessu. in differentia uero, quę in siccando, atque humectando est, paululum a temperato ad siccius deflexerunt: & subtiliorum potius, quam crassiorum sunt partiū. ipsius quoque folia sunt floribus quodāmodo similia: nisi quod ad omnia imbecilliora, minusq; efficacia sunt. quin etiam resina similem floribus facultatem habet, atque
etiam

etiam calidiorem. semen vero subtiliorum est partium, magisq; exsiccat, quam resina, & flores: non tamen est admodum efficax.

Acaciæ & planta acerba est, & fructus, & succus: qui lotus, imbecillior, & minus mordax redditur: ut pote acrimoniam lauando deponat. ex quo planum est, medicamentum hoc frigidum esse, atque terreum, quædam etiam aquea essentia immista. Coniectura quoque est, nō ex similibus inter se particulis cōstare: sed quædam in se dispersas tenues, calidasq; habere partes, quæ abluendo segregantur. loceturq; hoc in tertio siccantiū ordine, & secundo refrigerantium, vbi fuerit elotū. non lotum vero in primo.

Acalephes, hoc est urticæ fructus, & folia valde digerentis sunt facultatis. sed & quiddam flatuosum habet. temperies eius est tenuium partium & sicca: non tamen vsque adeo calida, vt iam mordeat. porro flatus, cuius esse participem eam diximus, nascitur, dum concoquitur. Alium autem magnopere subducit ipsa duntaxat absterfione, & veluti titillatione.

Acanthus folia habet facultatis modice digerentis: radicem vero siccantem, leuiter incidentem, & tenuium partium.

Acanthij radix & folia tenuium partium, & calidæ sunt facultatis.

Acanthæ leucæ, hoc est spinæ albæ radix siccatur, & modice adstringit, semen vero tenuium partium est, & calidum.

Acantha Aegyptia magis adstringentem siccantemq; facultatem habet, quam spina alba.

Acori radix acris, & modice gustu subamara est. itaque calidæ est facultatis, & tenuis consistentiæ. deterget ergo & extenuat ceratoidis crassitiem. ad quod etiam eius succus est accommodatior. esto autem tertij ordinis & in calfaciendo, & in siccando.

Aconitum, siue pardalianches putrefacientis, venenosæq; facultatis est. ad putrefaciendum tamē quædam extra corpus herbæ radix est utilis.

Aconitum

Aconitum, seu lycoctonum similis superiori facultatis est: sed peculiariter lupos interficit, sicut illud parados.

Aete tum arborea, tum chamaeae, hoc est ebulus, & sambucus, vtraque potentiam habet siccandi, conglutinandi, & modice digerendi.

Alimum, cum ex dissimilibus inter se particulis confectum, salsum quidpiam, & subadstringens gustu habet. maior autem eius substantiae pars est moderate calida, cum humiditate, quae non conficitur, & leniter flatum excitat.

Aloe adstringit quidem, modice, sed egregie amarum est: subducitque; aluum: siccaturque; citra mordicationem in tertio gradu; & calfacit in primo intenso. potest etiam simul repellere, & digerere; & paulum etiam extergerere.

Alyssum solum datum saepe numero a cane rabioso morsos sanauit. id quod ex totius substantiae similitudine potest efficere. Facultatem habet modice siccantem & digerentem, & nonnihil etiam abstergentem.

Albine, vel auricula muris essentiae est aquae & frigida, quare citra adstrictionem refrigerat.

Amaracus in calore tertij est ordinis: in siccitate vero secundi.

Ambrosia illita vim habet adstringendi, & repellendi.

Ami semen vim habet exsiccandi, & calfaciendi in tertio ordine intenso. est etiam tenuium partium, & digerens, gustantiisque acre, & subamarum. ideoque; urinae mouet.

Amaranthum attenuantis est facultatis, stomacho infestum est.

Amurca terrestris est substantiae, calidae, non tamen ut perspicue mordeat. si vero coquatur, multo crassiorum partium redditur, & sicca: fueritque; ex secundo ordine calfacientium, & siccantium intenso.

Ampeloprasum calidum sic est, ut illitum exulceret: est enim acrius & siccius porro, crassosque; ac lentos humores

mores magis incidit: & obstructa instrumenta liberat obstructione.

Ampelu hoc est vitis, agrestis racemi abstergerendi vim habent: ipsaq; & extrema germina adstrictione in quandam obtinent. Vitis vero cultæ similis est facultas, sed imbecillior.

Albæ autem vitis prima germina subamarum, & modice acré adstrictione obtinent, radix vero abstergentē & siccantem, & tenuium partium, & modice calidam.

Ampelos vero melæna, hoc est vitis nigra, in omnibus est supradictæ similis, sed imbecillior.

Amygdala amara attenuantis, abstergentis, & obstructione liberantis est facultatis. porro & ipsa arbor similem vim est sortita. quæ vero dulces sunt, læuiculā ipsæ quoque amaritiam possident: sed cum dulcedo superet, occultatur. est enim ostensum, qualitatem moderate dulcem esse moderate calidam.

Ammoniacum emolliendi vim intensam habet.

Amomum acoro similem facultatem obtinet: nisi quod acorum est siccus, amomum vero maiore quodammodo vi concoquendi est præditum.

Anagallis vtrique admodum extergentis facultatis est: habetq; nonnihil etiam caloris, & attrahendi vim quandam. ad summam autem siccandi vim citra mordicationem obtinet.

Anagyrus graueolens est, & acer, digerentisq; & cal facientis facultatis. eius folia sicca vehementer incidunt, & siccant non secus, quam radicis cortex. semen est parvum magis subtilium, & vomitum prouocat.

Androsæmon alterum ascyron vocatur, estq; hyperici species: alterum dionysias. semen eorum vim purgandi habet. foliorum vero siccans, & extergens modice facultas est.

Androsaces amara & acris herba est, digeritque, & siccatur.

Andrachne, hoc est portulaca refrigerat in tertio excessu, humectat in secundo. est etiam cuiusdam austeritatis particeps. itemq; eius succus: itaque non foris modo im-

do impositus, sed epotus etiam refrigerat. præterea detumtum stuporem herba sanat: quippe quæ prædita viscosa humiditate leniat, impleatq; ea, quæ ab acidorum contactu aspere fuerant exsiccata.

Anemonæ omnes acris, abstergentis, attrahentis, & ora vasorum aperientis sunt facultatis.

Anethum ita calefacit, ut in secundo ordine intenso, aut in tertio remisso statuendum esse videatur. exsiccantium vero secundi ordinis est. itaque merito in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, crudos, & incoctos tumores concoquit. fit ex eo oleum, cuius temperies propinqua est pus mouentibus, & concoquentibus appellatis medicamentis: nisi quod paulo illis est calidius, subtilius, & digerens. vsum vero fit tertij ordinis calfacientium, & siccantium. cæterum viride adhuc & succi plenum, humidius est, & minus calidum. itaque magis concoquit, & somnum magis, quam siccum, conciliat: sed minus digerit.

Anthillis utraq; mediocriter siccatur. altera vero, quæ chamæpityi est similis est subtiliorum partium, quam altera: & magis absterget.

Anisi semen acre est, & subamarum, ut prope ad vretium facultatem accedat. est tertij ordinis exsiccantium; ut etiam calfacientium: atque etiam digerit.

Aparine modice exsterget, & siccatur. habet etiam quædam partium tenuitatem.

Apij, hoc est piri, folia, & summa germina austera sunt: fructus vero aliquid etiam aqueæ dulcedinis habet. proinde pirum, si edatur, stomacho conuenit, sistimq; prohibet: si illinatur, exsiccatur, modiceq; refrigerat.

Achrades magis quam alia pira & adstringunt, & exsiccant.

Apocynum, aut brassica canina est venenum. mirum in modum grauiter olens herba est. proinde omnino non ignauiter calida est: non tamen proportionem desiccatur. quamobrem illita digerentis est facultatis.

Argemo-

Argemona abstergens, digerensq; est.

Arisarum acrius multo est, quam arum.

Aristolochiæ radix amara, & subacris est. tenuiorū partium est rotunda. & ad omnia efficacior, quam duæ reliquæ. quæ clematidis dicitur, odoratior est. itaque vnguentarij ea ad vnguenta vtuntur: sed ad medicinas est imbecillior. At longa minus est tenuium partium, quā rotunda, veruntamen non est inefficax. sed & abstergenti & calfacienti vi prædita est: minus quidem quam rotunda abstergens, ac digerens: sed non minus calfaciens, immo vero æque, aut fortasse magis.

Arceuthus, hoc est iuniperus, calida & sicca vtrinque tertij ordinis. eius fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus: verum primi in siccando ordinis.

Arction, quod est verbasco simile, facultatis est partium valde tenuium, & siccantis. modice tamen abstergit. Alterum vero, quod prosopitida vocant, digerit ipsum quoque, & siccatur, sed modice itidem adstringit.

Arnoglossum, hoc est plantago, mixtæ temperaturæ est. habet enim quidpiam aqueum frigidum. habet vero & austerum quiddam, quod est terrenum frigidum. quocirca refrigerat & siccatur in secundo ordine. siccitatem autem obtinet morsus expertem, frigiditatem vero, quæ nondum stupefaciat. eius quoque fructus & radix parem vim habent: præter quam quod sicciores, & minus frigidæ sunt. at enim fructus est tenuiorum partium, radices vero crassiorum. quinetiam herbæ ipsius folia siccata, tenuioris substantiæ, & minus frigidæ facultatis redduntur: cum aqueum eorum excrementum per halitum sit digestum.

Aron terrena & ipsum essentia constat; & calida. itaque extergentis facultatis est. non tamen validæ, vt draconium. est igitur in exsiccando, & calfaciendo primi ordinis. radices eius vtilis sunt vel maxime.

Artemisia vtraque in calfaciendo secundi est ordinis.

in sic-

in siccando primi intensi. est etiam modice tenuium partium.

Asari radices vim habent acori radicibus similem, magis tamen intensæ sunt.

Aspalathus gustu acer est, & adstringens. ex facultatibus vero quæ ex dissimilibus inter se particulis constant, est conflatu: ut sui partibus acris valefaciat: austeris refrigeret, utrarumque autem ratione deficiet.

Asparagus in vacanthinus abstergentis facultatis est. non tamen perspicue calfacit, nec refrigerat.

Asplenium tenuium partium est, non tamen est calida facultate præditum.

Astragalus radices habet adstringentes, quocirca ex numero non debiliter exsiccantium est.

Aller Atticus, alij bubonion vocant, habet quiddam digerens: habet vero non minime & refrigerans quippiam, & repellens, ut mistæ sit potentia, ut etiam rosa. verum id non adstringit.

Astaphis hoc est vua, culta quidem concoquendi, adstringendi, & leniter digerendi vim habet: at agrestis ærem vehementer. ex quo fit, ut valenter abstergeat, & quadam etiam vrendi facultate sit prædita.

Asphodei radix digerentis, abstergentisq; facultatis est: eius vstæ cinis acrior, sicciorq; efficitur.

Atrastylis siccantis, & modicæ calidæ facultatis est.

Atriplex humida & frigida temperie est. atque humida quidem in secundo ordine, frigida vero in primo. ad strictionis vero non est particeps: sed aquea est, & minime terrena non secus, quam malua. quin & ventrem celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatem. parum præterea in ea est, quod digerat. hortenses autem humidiores multo, & frigidiores agrestibus sunt. fructus vero atriplicis abstergendi vim habet.

Aphace vim habet adstringentem, sicut lenticula. hæc tamen agrius concoquitur, & validius siccatur. particeps vero est moderati caloris.

Ablinthium adstringentem, amaram, æremq; habet qualitatem: calefacitq; & absterget, & roborat, & siccatur.

cat. at si oporteat generatim comprehensam eius temperiem conuenienter primis facultatibus determinare, & si constat ex partibus inter se dissimilibus, tamen calidum primi excessus, siccumq; tertij dixerim. succus vero eius multo est, quam herba, calidior.

B

Balani, hoc est glandis, quæ vnguentaria dicitur, reliquæ vnde expressus succus est, qualitatem amaram in eis cæteris præstantem habent: sed & quædam admista est adstrictio. quocirca extergentem simul, & incidentem, contrahentemq; & stupantem vim habent. cortex vero admodum adstringens est.

Balsamum secundi ordinis est exsiccantium, & calfacientium. estq; subtilioris facultatis. non tamen tanta in eo caliditas inest, quantam nonnulli arbitrantur, partium tenuitate decepti. Eius fructus persimilis facultatis est: cæterum multo in subtilitate partium inferior.

Balaustium valide gustum adstringit. aliarum vero qualitatum nullius indicium præ se fert. quam ob rem statuatur quispiam, siccare ipsum, & non instrenue refrigerare.

Bati, hoc est rubi, folia, & germina, & flos, & fructus & radix, non obscuræ adstringentis qualitatis sunt participes: sed inter se differunt, quod folia & præsertim mollia, & recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum vero adstrictionis. eadem de germinibus habenda ratio est. fructus vero si maturus sit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, cum immoderata adstrictione coniunctus. at immaturus a frigida substantia terrea vincitur, & proinde acerbus est, & valde exsiccatur. & sane vterque exsiccatus magis exsiccatur, quam recens. flos verò eiusdem est facultatis, cuius est immaturus fructus. at radix præterquam quod adstringit, non mediocri substantiæ quæ tenuium partium sit, particeps est.

Batrachia quatuor omnia vehementer acris facultatis sunt, & cum dolore exulcerant. calida igitur, siccaq; est vehementer radix, & tota herba.

Bdellium

Bdellium, quod Scythicum nominant, emolliētis admodum & efficacis virtutis est. at Arabicum magis deficcatur, quam emollientia. quod autem recens, humidumq; est, & contusum facile mollescit, ad omnia, ad quæ Scythicum, est accommodatum. quod vetustius est, & gustu perquam amarum, & acre, & siccum, id excidit ab eorum mediocritate, quæ indurata molliunt.

Bechij, hoc est, tussilaginis herbæ vis est modice acris.

Blitum humidum, frigidumq; secundo ordine censetur.

Bulbus illitus, quia amaroris & adstrictionis est particeps, ideo absterget, glutinat, & siccatur.

Bulbus vomitum proritans multo est calidioris temperaturæ, quam superior.

Buglossum humidæ, calidæq; temperiei est.

Buphthalmus acrior est quam anthemis: idcirco magis etiam digerit.

Brathy, hoc est herba fabina, particeps est acrimoniæ, amaritiei, & adstrictionis. idq; medicamentum in tertio excessu statuatur excalfacientium, & exsiccantiū, & in eorum numero quæ vel maxime tenuium partium sunt. quidam pro cinnamomo duplum eius subijciunt. attenuantis enim, digerentisq; facultatis est.

Bretanicæ folia adstringentia sunt, eiusq; succus pariter adstringit. itaque coctum nonnulli reponunt, ut inter stomatica medicamenta, efficacissimum: & quod ad putrefacientia faciat.

Bromus illitus exsiccatur, modiceq; digerit, & citra mortificationem. est etiam leniter frigidioris temperie: & non nihil habet adstrictionis.

Bryon thalassion, hoc est alga, compositum est ex terrestri, & aquea substantia, quarum utraque est frigida. nam & gustum adstringit, & illitum refrigerat.

Bryon, quidam splanchnon, hoc est muscus, vim adstringentem, non validam habet. neque enim est admodum frigidum, sed ferme medijs proximum, cum & digerendi,

gerendi, & molliendi facultatis sit particeps: præsertim vero, quod in cedrinis lignis reperitur.

F

Gallium vim habet exsiccantem, & subacrem.

Gentianæ radix multum est efficax, cum attenuatone, purgatione, abstersione, & obstructionis liberatione opus est. amara enim est vehementer.

Gigarta, hoc est acinorum vux nuclei sicci in secundo ordine sunt, frigidi uero in primo. eorum essentia crassarum est partium, & terrestris: siquidem acerbi sunt.

Gingidium amaritiei, adstrictionisq; particeps est. ex utraque autem qualitate desiccatur. & tamen est aprum stomacho. calorem uero non admodum perspicuum est nactum. cæterum secundo ordini desiccantium adscribitur.

Glaucium adstringit, & refrigerat euidenter: eiusq; composita est temperies ex aquea, terrenaq; substantia, utraque sane frigida: sed non summe, verum ut aqua fontana.

Glaux herba calidæ, humidæq; temperaturæ est.

Glechon, hoc est pulegium herba est acris, subamaraq; calefaciens, vehementerq; extenuans.

Glæos, hoc est strigmentum balneorum, modice emollit.

Glycyrhizæ succus est maxime utilis, æque ac eius radices, dulcis cum leui adstrictione quadam. quocirca fuerit sanè eius natura nostræ familiaris. tale enim esse dulce, ostensum est. & quoniam temperie humida est, iure etiam sitim arcet: nimirum modice humidum, & hominis temperatura frigidius.

Glycyfides, hoc est pœoniæ radix, leniter cum dulcedine quadam, & subamara acrimonia adstringit: eius uero temperiem tenuium esse partium, & exsiccantem censendum est, non tamen insigniter calidam.

Gnaphalium modice adstringit.

Gongilidos, hoc est rapî semen & radix spiritum flatus plenum gignit.

p

A Dama

Damasonium abstergendi vi præditum est.

Daucus, qui pastinaca etiam nominatur, agrestis est, fatuo in omnibus vehementior. acrem uero, calfacientemq; & attenuantem vim habet.

Dauci herbae semen validam calefaciendi vim habet. & in iis, quæ præcipua sunt, numeratur. & foris admodum ualide digerit. eius herba eiusdem facultatis est: sed humiditas admixta imbecillitatem eam facit. est tamen ipsa quoque calidæ temperiei.

Daphnæ hoc est lauri arboris folia, & bæcæ siccant, & calfaciunt uehementer: & bæcæ magis etiam, quam folia. Cortex uero radice minus est acer, & calidus: sed amarus magis, & quidpiam adstrictionis habet.

Daphnæ herbae téperies est euidenter calida, acrisq; ac subamara. similem quoque vim habet chamedaphnæ, sicut etiam daphnoïdes.

Dictamnium subtilioris essentia est, quam pulegium, in cæteris rebus ei similis. quod uero falso dictamnium vocant, ad omnia est dictamno imbecillus.

Dipsaci radix secundi ordinis siccantium est. absterisionisq; cuiusdam est particeps.

Doryenium temperie est simili papaueri, & mandragoræ, & quæcunque talem habent refrigerandi vim. excellit in eo frigiditas aquea ualde efficax. si parum sumatur, soporem inducit, si largius, interimit.

Dracontium habet aliquid aro. persimile: est tamen eo acrius, & amarius. ideoq; magis calfacit, & tenuiorum est partium. habet etiam leuiculam adstrictionem. quæ cum duabus prædictis qualitatibus amara, & acri coniuncta medicamentum efficax est effectum. fructus uero non solum foliis, sed & radice est ualentior.

Dryopteris, id est filicula, qualitatis dulcis est, acris, subamaræ, in radice uero, etiam acerbæ. ei uero putrefaciendi facultas inest.

E

Elææ, hoc est oliuæ rami quantum adstrictionis, tantum etiam refrigerationis obtinent. fructus uero, siquidem

quidem exquisitè maturus sit, moderate calidus est. at immaturus magis adstringit, magisq; refrigerat.

Elæon, hoc est oleum, quod ex oliuis conficitur, humectandi, & moderate calfaciendi uim habet. eiusmodi est quod dulcissimum est, & ex oliuis maxime drupis. quod uero omotribes, & omphacinum uocatur, quantæ adstrictionis, tantæ quoque frigefactionis est particeps. Vetus autem oleum, quod ex dulci inueterato conficitur, calidius est, & magis digerit. quod ex crudo, id vsquedû quippiam adstrictionis seruarit, mistæ facultatis est: ubi eam planè abiecerit, reliquo simile redditur. Dulce uero si tenuiû partium appareat, (tale autem est quod purum, pellucidum est) ac modicum eius inunctum, latissimeq; per corpus extensum sibi ipsum continuum manet, & à cute combibatur, hoc pro optimo habendum est, & olei uirtute præstare, vel maxime: quale est Sabinum. oleum porro lotum minime omnium mordax est. cætera olei generis differentiis varia inter se sunt, quæ in fructibus, ex quibus oleum exprimitur, comperiuntur. Cicinum enim tenuius est, & ad discutiendum ualentius, vetusto oleo ex oliua confecto maxime simile. Raphaninum in cæteris huic simile, sed calidius. hoc etiam calidius est sinapinum. cui simile est, quod ex melanthio fit. contraria sunt his myrtinum, sesaminum, & balaninum, tum quod adstringunt, tum quod crassas partes habent. mistæ facultatis sunt lentiscinum, & terebinthinum, & mastichinum. non enim emolliunt modo, sed etiam adstringunt. Amygdalinum uero amaritiam habet exuperantem: estq; adstrictionis cuiusdam particeps. non tamen caryinum, sed hoc maxime simplicis digerendi facultatis est. calidius eo est laurinum, & ad digerendum potentius. hoc etiam magis cedrinum. proximum ei est, quod ex liquida pice fit: tædinum est minus calidum laurino: sed magis exsiccat. hyoscyaminum uero mistæ potestatis est emollientis & refrigerantis. quod ex cnico fit, ventrem subducit: eoque magis, quod ex grano Cnidio conficitur. Iam

quod ex agresti oliua exprimitur, non simplicis temperaturæ est: sed abstergentis, vnaq; adstringētis. squallidissimū est id inter omnia olei genera. post hoc, Istri- cum: deinceps Hispanum. pinguisimū est Libycum, & Cilicium, simul vero pingue & tenuē est Sabinum. in medio horum omnium est, quod in Cycladibus insulis nascitur, quodq; in Græcia, atque Asia conficitur. Cæterum pingue oleum lētore æstimatur: tenue, si pellucidum, purumq; sit: siq; minima eius portione corpus plurimum ungatur, si denique à cute facile ebi- batur. Ex his quæ dicta sunt, licebit tibi de aliis oleis iudicare, quæ eodem, quo unguenta nomine appellan- tur: quale est rosaceum, liliaceum, & quæcunque sunt huius generis, quæ ex fructibus, germinibus, foliis, floribusq; oleo maceratis fiunt. oleum enim pro cu- iusque iniectæ rei natura variabitur. ex iis ergo, quæ toto hoc opere de quacunque re iniicienda perdiscis, singillatim quoque confectum ex eadem re oleū, qua- le sit, poteris cognoscere.

Elatine moderate refrigerat, & adstringit.

Elaphoboscus calidæ, subtilisq; facultatis est. itaq; etiam exsiccet, secundo maxime ordine excessum.

Elenium. huius herbæ radix non primo statim ap- pulsu calefacit. quam ob rem non est dicenda calida, & sicca exquisita, ut piper: sed cum excremētio humore.

Elelisphacus, id est salvia, euidenter excalfacit, & le- niter subadstringit.

Elleborus uterque abstergentis, calidæq; facultatis est. esto autem tertii ordinis calfacientium, & siccant- tium. cæterum niger est gustanti calidior, albus uero subamarus.

Elxine, alij perdicium nominant, facultatem habet extergentem, & leniter adstringentem cum modice fri- gida humiditate.

Elimos aut meline, id est panicum, emplastri modo impositum siccet, atque refrigerat.

Epithymum habet thymi facultatem, ad omnia effi- caciùs: tertio gradu exsiccet, & calefacit.

Epimedium

Epimedium vim habet modice refrigerantem cum aquea humiditate: quare nulla ei qualitas insignis inest.

Epimelium plāta acerba est, utque dixerit quispiam, malus agrestis. fructus eius acerbus est, & stomacho insensus.

Erebinthus, hoc est cicer, ui attrahendi, digerendi, incidendiq; pollet. calidum enim & modice humidum est: & amaritiei est particeps.

Erebinthus uero agrestis ad omnia ualentior est satiuo: hoc est, calidior, & siccior, quanto & acrior est, & amarior.

Erice facultatis est digerentis citra morsum. flore eius potissimum, ac foliis utendum.

Eryllum, hoc est serpyllum calfacientis facultatis est, & gustu multum acre.

Erylimi semen sicut gustu nasturtio simile apparet, ita facultate igneum est, & calfaciens.

Erythrodanum, hoc est rubia, radice acerba, amaraq; est. itaque quaecunque agere dicta sunt, ubi eiusmodi qualitates coiuerint, ea omnia in hac radice euidenter conspicias.

Eupatorium herba est subtili, incidente, & abstergente qualitate citra insignem calorem prædita. modice quoque adstrictionis est particeps.

Euphorbium urētis & tenuiū partium est facultatis.

Ephemerum non letale, quod colchicum uocant, sed alterum, quod irin agrestem nominant, radicem habet adstringentem, odoratamq; . ex quo planum est, temperaturæ mistæ esse, repellentis, & digerentis.

Echini herbæ fructus acerbus est: ac proinde repellit, & exsiccat.

Z.

Zinziberis radix ualide excalfacit, sed non primo occurſu, ut piper: quam ob rem minus tenuium partium, quam piper, eam esse censendum est. videtur autem illaborata quædam, & crassior substantia ei inesse: eaq; humida potius & aquea. quocirca facile perforatur, cum scilicet excrementitia humiditas insit. neque

quicquam eorum, quæ aut exquisitæ sicca sunt, aut humida, sed quæ elaboratam humiditatem continent, hoc patiuntur. idem uero piperi longo contingit. inde fit, ut calor qui a Zinzibere, & pipere longo manat, diutius, quàm qui ab albo aut nigro, perseveret. hincquæ est, ut utriusque medicamenti usus sit diuersus. nam cum totum corpus excalfacere celeriter uolumus, cauta sunt offerenda, quæ celerrime a caloris nostri contactu incalescant: & in omnes partes cito ferantur: cum uero particulam aliquam refrigeratam calfacere oporteat, contra est agendum: ut quæ tardæ calfacientia plurimum temporis perdurant, adhibeamus.

Zythus acrior est non parum quam hordeū, & prauis succi, utpote qui ex corruptela proueniens. flatus quoque excitat: estquæ partim acer, & calidus: parte uero plurima frigidus, aqueus, & acidus.

Zyme, hoc est fermentum tenuium est partium, & mediocriter calidum. ob eam causam & sine morfu quæ in profundo sunt extrahit, & digerit. ex contrariis autem facultatibus est temperatum. nam & aciditatis est particeps, & caliditatis ex putredine contractæ: cui accedit ea quæ ex salis, farinæquæ, natura existit.

H.

Hedyosmon, mētā odoratā quidam vocant: est enim alia quædam nō odorata, quam calamintham appellant utraque gustu acri, & facultate calida ex tertio ordine. sed quæ odorata est, imbecillior est quam calamintha. ut autem uno uerbo cōplectar, hæc ceu syluestris quædam est, illa satiuā. cæterum menta quid habet amarum, & acerbum.

Hedysarum, aut pelecinus, semen habet quod amarum, subadstringensquæ uidetur. quam ob rem epotum est stomacho idoneum. viscerum obstructions expurgat. id quod etiam fruticis uirgulta præstant.

Hemerocalles radicem habet lilij radici similem, & figura & viribus: leniter autem digerentem facultatem habet, & nonnihil etiam repellentem.

Hemionitis adstrictionis, amarorisquæ est particeps.

Herigerum

Herigeron uim habet refrigerandi, & modice digerendi.

Heryngium calore, aut nihil, aut certe parum superat ea, quæ temperata sunt: siccitatem tamen & partium tenuitatem non paruam habet.

o.

Thalietri facultas est exsiccans sine mordicatione.

Thapsia acris est, & ualide siccantis cum humiditate facultatis est. trahit proinde ex alto uiolente, idque quod traxit, digerit. longiore autem tempore id facit: utpote quæ largam humiditatem excrementitia sit expleta.

Theriacus, hoc est lupinus, qui estur, medicamentum est ex genere emplasticorum. qui uero innatam adhuc amaritiam habet absterget, & digerit, & citra morsum siccatur.

Lupinus uero agrestis, & magis amarus, & ad omnia ualentior, quam domesticus. eiusdemque est genere cum ipso facultatis.

Thlaspi semen acrem facultatem obtinet.

Thridax, id est lactuca humidum, frigidumque, olus est, non tamen ad summum: sed maxime ad aquæ fontanæ, ut ita dicam, frigiditatem.

Thymum euidenter incidit, calfacitque, & siccatur tertio ordine.

I.

Idrea radix gustanti uehementer acerba est, & re ipsa experto eodem præ se fert.

Ixos, hoc est uiscum, ex multa aërea & aquea substantia calida, paucissimaque terrena constat. acrimoniaque in eo amaritiei excellit. itaque uehementer humores ex alto attrahit, eosque non tenues tantum, sed & crassiores, eosque diffundit, ac digerit.

Ios, hoc est uiola folia habet, quorum substantia aquea est, & sub frigida exuperans.

Hippuris, hoc est cauda equina qualitatem adstringentem habet cum amaritie: proinde ualenter simul, ac citra morsum exsiccantem.

Isatis satiuæ facultatis est, quæ ualenter siccatur, & neu-

p 4 triquam

tiquam mordet . est enim simul amara , atque adstringens . agrestis uero manifeste iam acre quippiam tum gustu , tum actione præfert : quocirca magis , quam fatua , siccatur .

Hopylon , aut phasiolum semen habet amarum , & subadstringens . extergit itaque , & crassos humores incidit : corporaq; contrahit , & constringit .

Itea , hoc est salicis foliorum uis est citra morsum exsiccans . habet etiam aliquid adstrictionis . sunt etiam qui succum ex eis exprimant , medicamentumq; mordacitate uacans , & exsiccans ad multas res utile seruens . nihil enim est ad plures res utilius , quam medicamentum citra mordacitatem exsiccans , quod parum etiam adstringat . Iam uero cortex quoque arboris similem folijs , & floribus facultatem obtinet : nisi quod siccioris temperaturæ est : uelut omnes nimirum sunt cortices . sed eum quidam comburunt , cinereq; utuntur ad ea omnia , quæ siccare ualenter oporteat . quidam etiam , dum salix floret , corticem eius incidunt , liquoremq; colligunt extergentem , & tenuium partium .

K .

Calamintha , hoc est nepita substantiam habet tenuium partium , & calidam , siccamq; temperiem ex tertio quodammodo ordine . acris enim est gustu , & paululum omnino habet amaritudinis . attenuat , incidit , & discutit .

Calamus aromaticus tum adstrictionis levis , tum minimæ acrimoniæ est particeps . plurima eius pars ex terrena substantia , atque aëria constat , in caliditatis frigiditatisq; coniugatione temperata . statuatur ergo secundi ordinis calfacientium , & exsiccantium . quæ tamen vehementius desiccant , quam calfaciunt . habet quinetiam tenuium partium aliquid , ut alia aromata omnia : sed illorum compluribus tenuitatis partium plurimum , calamo uero non multum inest .

Calami uallaris radix non mediocris abstergentis facultatis , minime uero acris est particeps . uirentia uero folia modice refrigerant : in quibus etiam uis abstergens

DECIMVSQVINTVS. COR

gens inest. eius cortex ustus ualde tenuis, digerentisq; facultatis redditur: qui etiam aliquid habet abstergens, ut calfaciat atque exsiccat in tertio ferè ordine: magisq; siccet, quam calfaciat. Vitandus eius flos est. nam si in aures incidat, ita tenaciter adhæret, ut auelli non possit, & auditum uitiet. quam ob rem sæpenumero surdos homines facit.

Cancani radix facultatem non mordentem habet, & modice siccantem. essentia uero crassarum partium ei inest, atque emplastica.

Canabis semen flatu uacat, & exsiccans est.

Capnios, hoc est fumus, acris simul & amaræ qualitatis est particeps: nec omnino est ab acerbitate alienus.

Capparis radicis cortex uincentem habet amaram qualitatem, proximam acrem: deinde acerbā. ex quo liquet, eum ex diuersis pugnantibusq; nonnihil qualitibus constare. potest enim extergere, purgare, incidere, digerere sua amaritie: calfacere uero, incidere, & digerere acrimonia: contrahere, densare, constringere acerbitate. similem cortici radicis uim fructus habet: nisi quod est ad omnia imbecillior. quinetiam folia, eorumq; caules similis sunt facultatis. Capparis uero, quæ in admodum calidis regionibus prouenit, ut in Arabia, multo est nostrate acrior: adeo ut plurimum etiam adurentis facultatis habeat.

Cardami hoc est nasturtij semen adurentis facultatis est particeps: velut napy. herba quoque siccata uim eandem, quam semen, obtinet. at humida adhuc & uiuens, propter aqueæ humiditatis missionem est semine multo inferior. ut cum pane ea, tanquam obsonio uti liceat.

Cardamomum & ipsum sane facultatis est ualde calidæ, non tamen ita ualidæ, ut nasturtium. potest tamen & ipsum exulcerare. habet autem quiddam etiam amaritudinis adiunctum.

Caron calefacit, & siccatur tertio ferme ordine, habetq; modice acrem qualitatem.

Cassia

Casia tertij ordinis est calfacientium & exsiccantium: estq; ualde tenuium partium. gustu uero multum acrimonie praefert; & parum quid adstrictionis: ac proinde incidit, digerit, & robur instrumentis indit.

Carya arbor, hoc est nux, habet in foliis & germi-
nibus adstrictionem quandam, ceterum euidentem,
multamq; in nucis putamine recenti, & secco. In nu-
ce praeterea id quod edendo est, oleosum est, & tenu-
ium partium: & quo diutius reconditum fuerit, eo
maiores uim habet. tumq; per halitum ualde digerit.
cum uero recens est, qualitatem quandam adstringen-
tem habet. quod uero imperfectum est, & nondum sic-
cum, simile est ceteris fructibus, qui cum uirides sunt,
pleni sunt semicoctae humiditatis. at eius putamen sic-
cum uisum tenuium partium, siccansq; & morsus ex-
pers medicamentum efficitur. at leptocaryon, quae
pontica nux nominatur, plus terrestris essentiae frigi-
dae habet. ideoq; gustanti magis austera & planta & fru-
ctus, & cortex apparet. cetera nuci, quae regia dici-
tur, sunt similia.

Carpesium simile est ei, quod plu uocatur, & gu-
stu, & facultate: sed plus tenuitatis habet. non tamen
ita est tenue, ut pro cinnamomo uti eo possimus, ut
Quintus faciebat. praestantius autem est Ponticum
Carpesium, quam Laertium. eorum magna copia in
Syria tibi suppetet.

Caucalis calefacit, & exsiccatur.

Cenchros, hoc est milium, primo ordine refrige-
rat, exsiccatur autem in tertio exoluto. habet etiam pau-
lulum tenuitatis.

Cedrus utraque temperatura est calida & sicca ex ter-
tio ordine. cedrea uero quartum etiam ordinem uide-
tur attingere. eaq; & egregie calida est, & simul tenu-
ium partium. ceterum quod eius est pinguisimum,
& plane oleosum, tenuiorum est, quam tora cedria,
partium, minus tamen acre, at non minus calfaciens.
porro cedri fructus moderatione uim sunt praediti usque
adeo, ut comedi quoque possint.

Centaurij

Centaurij maioris radix acris simul & adstringens cum leuicula dulcedine gustui apparet. calfacit igitur crassæ & terreæ frigiditatis particeps: digeritq; & robur particulis indit. eadem facit succus, quæ radix. ac quidam sunt, qui hoc medicamento pro lycio utuntur. qui uero aiunt rheum esse magnum centaurium, ij mihi sentire melius uidentur.

Centaurij minoris uirgulta, ac magis etiam folia, & flores maximo usui sunt. superat reliquas in eis amara qualitas: eaq; est etiam adstrictionis cuiusdam particeps. ac proinde medicamentum egregie citra mortuum exsiccat. eius quoque succus similem habet siccandi & abstergendi facultatem.

Cerasi arboris fructus dulcis potius per intestinum secedit: sed stomacho minus accommodatus est: austerus contra. acidus uero pituitosis stomachis, & in quibus excrementa redundant, conuenit: magis enim, quam austerus desiccet: & nonnihil etiam incidit.

Ceratonia exsiccantis & adstringentis facultatis est, sicut ceratia quoque eius fructus, qui dulcedinis cuiusdam est etiam particeps.

Celstrum, aut psychrotrophon, Romani uero betonicam uocant, vim habet incidendi. amara enim est, & subacris.

Cecis, id est galla, quæ omphacitis dicitur, medicamentum est admodum acerbum: plurima sui parte terrenæ frigida substantiæ particeps: cuius beneficio siccet, repercutit, contrahit, cōstringit, & particulas in firmas roborat. statuatur hæc in tertio siccantium, in secundo uero refrigerantium ordine. Altera autem galla flaua, laxa, magnaq; siccet ipsa quoque, sed tanto minus, quanto minus acerbæ qualitatibus est particeps. Gallæ autem combustæ uim suppressæ sanguinis acquirunt. & calorem etiam, atque acrimoniam urendo contrahunt: & maiore siccandi ui redduntur.

Cera medium quodammodo inter utranque coniuigationem locum tenet. habet quiddam etiā crassarum partium, & emplasticum. quam ob rem aliorum medicamentorum

camentorum excafcientium, ficcantium, & refrigerantium materia eft. at ipfa per fe ex genere utique lit, debilitate concoquentium, quæ foris imponuntur. habet etiam paulum quid digerentis, calidæq; potentia: quæ in melle inerat plurima.

Ciceos hoc eft ricini fructus uim habet extergendi, & per halitum euaporandi. ita quoque eius folium, fed imbecillius.

Cinnamomum fumme tenuium partium eft, non tam fumme calidum: fed ex tertio quodammodo ordine. nam propter effentia: tenuitatem nihil eft eorum quæ æque calfaciunt, quod ita, ut cinnamomum, exsiccet.

Cinnamomis uero eft uelut cinnamomum imbecillum. nonnulli uero pseudocinnamomum ipfam nominant.

Circeæ radix odorata eft, & excafcit.

Ciftus, aut citharus frutex eft adstringens. folia uero, & parua germina trita adeo deficcant, atque adstringunt, ut ulcera glutinent. flores efficaciores funt. deficcant fere in fecundo excessu absoluto. frutex uero ipse adeo eft frigidus, ut tepidi caloris fit particeps. Cæterum hyociftis aut hypofchiftis magis adstringit quam folia.

Ciftus aut ladanum. In calidis regionibus hic ciftus proueniens in utroque a noſtrate differt, tum quod ad ſtriſtionem depoſuit, tum quod caliditatē acquiſiuit. quod uero ladanum uocant, ex eodem prouenit, medicamentum calidum primo excessu iam completo, habens etiam parum adſtriſtionis, eft etiam tenuium partium effentia: quibus quidē fit rebus, ut modice molliat, & digerat, ac nimirum etiam concoquat.

Ciffoſ, hoc eft hedera ex cōtrarijs facultatibus conſtat. habet enim quippiam ſubſtantia: adſtringentis, quam eſſe terrenam frigidaq; oſtendimus. habet etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe uel guſtus ipſe comprobatur. tertia quoque ei uirenti ineſt aquea ſubſtantia tepida quædam.

Clinopodium tertij eft ordinis calfacientium & exſiccantium.

Comarus,

Comarus, hoc est arbutus, arbor acerba est una cum fructu : quem memecylum vocant.

Commi, hoc est gummi, siccantem, emplasticamq; vim habet : quæq; asperitatibus medeatur.

Conia, hoc est lixiuium. omnium maxime absterget & exsiccat id lixiuium, quod ex cinere ficulno, & lithymalorum conficitur : fereq; putrescentis est facultatis.

Conyza & maior & minor cum acris, amaræque sit temperaturæ, in calfaciendo & siccando tertiæ temperiei censeatur. Est etiam tertium conyzæ genus in locis humidioribus proueniens, vtriusque superioribus graueolentius, & imbecillius.

Coriannum, aut corion, hoc est coriandrum, ex contrariis constat facultatibus : habetq; multum amaræ substantiæ, quam tenuium partium, & terrenam calidam esse ostendimus : nec parum etiam aqueæ humiditatis, quæ repentinæ facultatis est. habet etiam parum adstrictionis.

Costus leuiculam plane amaram, plurimam autem acrem, & calidam in se qualitatem habet, adeo ut etiam vlcus excitet. ei quoque flatuosa humiditas inest.

Cotyledon, hoc est vmbilicus veneris facultatis est humidæ subfrigidæ, & cuiusdam obscure adstringentis, & cum ea leuiter amaræ. vnde refrigerat, repercutit, absterget, ac digerit.

Crania hoc est cornus arbor fructum fert egregie acerbum. folia quoque & germina eiusdem acerba sunt, & mirum in modum exsiccant.

Crambe, hoc est brassica exsiccantis facultatis est, non tamen etiam euidenter acris. caules brassicæ combusti cinerem faciunt ualde exsiccantem : ut iam adurentis quoque facultatis sit particeps.

Crambe vero agrestis siccior, calidiorq; est, quam sativa. proinde intra corpus citra noxam non assumitur. eadem vehementius quam sativa exterget, ac digerit.

Crambe marina præter quam quod aluum lenit, est etiam subsalsa, & subamara.

Cratægoni

Cratægoni herbæ fructus acer est, & uehemens.

Crethmon falsum quodammodo est cum leui amaritie coniunctum, quam ob rem ius est eius abstergens, & siccans.

Crithe, hoc est hordeum primi est ordinis in exsiccando, & refrigerando: habetq; pauxillum absterfionis. polenta uero multo magis, quam hordeū deliccet.

Crini, hoc est liliū, flos ex mista temperie constat, quæ partim ex tenui quadam terrena essentia conflata est, ex qua gustui amaritiem præfert: partim ex aquea temperata, ex qua oleum quod ex eo cōficitur, itemq; unguentum facultatis redditur morsus expertis, digerentis, & mollientis, radices autem, & folia per se luvigata siccant; abstergent, digeruntq; modice.

Crocodilii semen acre est; calidæq; & digerentis, ac siccantis facultatis est. Succus caulis, & seminis eadem vi est præditus.

Crocus parum etiam quid adstringens habet: quod terrenum frigidum esse docuimus: sed superat in eo calfaciens qualitas. ex quo fit, ut tota eius substantia secundi sit ordinis calfacientium: primi vero exsiccantium. quam ob rem habet etiam vim quandam concoquendi.

Crommyon, hoc est cæpa, est ex quarto calfacientium ordine. essentia uero eius crassarum est partium.

Cyamos, hoc est faba, medicæ est temperaturæ, proxime ad utranque partem accedens in exsiccando, & refrigerando. Caro eius paulum quoque abstergentis facultatis est particeps, sicut putamen nonnihil adstringentis.

Cyclaminus varias habet vires. nam & absterget, & incidit, & aperit, & attrahit, & digerit. radix est succo imbecillior: est tamen vehementior. Altera uero cyclaminus, quam etiam cissanthemon uocant, quæque radicem habet inutilem, fructum habet egregie efficacem: eiusque amarities acris est, & modice lenta.

Cymini semen tertij est ordinis calfacientium, flatumq; extinguit.

Cynos

Cynos batos hoc est rubus caninus. huius fructus non ignauiter adstringit, folia uero moderate. cauendum ab eo, quod in eius fructu lanæ speciē gent, quippe quod artem etiam uitiet.

Cyparissi folia, germina, & pilulæ recētes, ac molles siccandi vim habent, absque insigni acrimonia, & calore, sicut etiam gustus ostendit. apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, sed amarities plurima, multoq; etiam maior in tota planta acerbitas. tanta autem ei inest acrimonia, tantusq; calor, quanta satis sit ad acerbitatem in altum deducendam: nullum tamen calorem & morsum excitet.

Cyperii radices absque morfu calfaciunt, & exsiccāt. inestq; eis adstringendi, & incidendi uis quædam.

Cypri folia, & summa germina mistæ facultatis sunt. habent enim quiddam digerens ex aquea substantia modice calida. habet etiam aliquid adstrictionis ex frigida terrestri. quam ob rem citra molestiam & morsum siccant, & incidit.

Cytisi folia digerunt, uimque mistam, & aqueam possident.

Conion, hoc est cicutam extremæ refrigerantis facultatis esse norunt omnes.

Coni fructus totus uiridis habet cū humiditate amaritudinem quampiam, & acrimoniam. esculentus uero maceratus minime mordax, & maxime emplasticus redditur. & in medio calidæ, & frigidæ qualitatis consistens, ex aqua, & terrea substantia temperatus, aeris minimum est particeps.

A.

Lagopus siccantis facultatis est.

Lampfana illita quandam abstergendi, & digerendi uim habet.

Lapatium modice digerentem habet uim. Oxylapathum uero præterquam quod digerit, habet etiam quid repercutientis. eorum semē est euidenter adstringens. Porro hippolapathum cum eo, quod digerit ipsum quoque, etiam repercutit, sed imbecillius.

Limonij

Limonii fructus austerus est.

Lichen in petris nascens abstergentis & modice refrigerantis facultatis est: & utriusque exsiccantis.

Leontopetali radix digerit, siccatur, calfacitque tertio ordine.

Lepidium ex quarto calfacientium est ordine.

Leucas acris qualitatis est: calfacit autem & siccatur tertio ordine.

Leucacanthi radix amara est, ideoque incidit, & siccatur tertio ordine. at in calfaciendo primi est ordinis.

Leucoij frutex uniuersus abstergetis & tenuium partium est facultatis: magis tamen flores. & inter eos qui sicciores sunt, magis quam uirentes. est hoc, si quid aliud, amarum. fructus quoque eiusdem facultatis est, itemque radices: nisi quod crassiorum sunt partium, & magis terrent.

Leuce arbor, hoc est populus alba, mixtae quodam modo temperaturae est ex aqua tepida, & terrena extenuata essentia: quam ob rem abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus, hoc est thus, calfacit secundo ordine, siccatur uero in primo. habet quoque parum adstringentis. eius cortex uim habet euidenter adstringentem: ac proinde quoque exsiccatur adeo, ut in secundo ordine completo collocetur. conueniat etiam ex crassioribus, quam thus partibus, minimeque acrimoniae particeps. ramus eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quam thus: ut ad tertium usque excessum perueniat. habet etiam quidpiam abstergentis.

Libanotides tres mollientis sunt digerentisque facultatis. habent etiam aliquid abstergentis, atque incidentis.

Lignys, hoc est fuligo, omnis exsiccans est. ideoque terrestris est essentiae: habens quasdam etiam ignis, qui materiam combussit, reliquias, easque pusillas. tota autem eius natura terrena est, tenuium partium. speciales uero in ea differentiae sunt, quae ex materia combusta eueniunt: cum ex acriore & calidiore talis etiam fuligo proueniat, ex acriore uero, & non mordente similis

milis quoque fuligo conficiatur.

Libyfici radix & semen ex genere calfacientiū sunt, & flatus discutientium.

Lini semen calidum est in primo ordine quodammodo. estq; in medio fermè humiditatis & siccitatis constitutum.

Lycium egregie discutit, siccatur uero in secundo excessu. in calore uero mediis quodammodo est proximum. habet etiam quidpiam adstringentis, quocirca abstergit, & contrahit.

Lyfimachios adstringentem qualitatem superantem habet. herbam hanc Lyfimachus rex ad sanguinis eruptiones cohibendas facere casu quodam comperit. cum enim equus eius uulnus accepisset, sanguisq; erumperet, hanc herbam, quæ erat ad manus, quamq; rex ignorabat, uulneri admouit. ea eruptione sedata, omnes postea ad sanguinis eruptiones ea usi sunt: & ab inuento-
re Lyfimachiam herbam appellauerunt.

Lychnidis, quæ ad coronamenta adhibetur, semen calidum est in secundo ordine, aut iam etiam in tertio: & eodem quoque modo siccum.

Lotos domestica, quam trifolium quidam uocant, abstergentis modice qualitatis est particeps: itemq; siccantis. in calidi, frigidiq; coniugatione media quodammodo est. Lotus autè agrestis plurimum in Libya prouenit. eius semen secundo ordini calfacientium adscribitur. absterget etiam nonnihil: ex Aegyptiæ uero loti semine panes etiam conficiuntur.

Lotus uero arbor adstringentis pauculæ qualitatis est particeps: est etiam partium tenuium, & exsiccans.

M.

Macer cortex est multum acerbus cum leui quadam acrimonia. videtur itaque ex mista essentia constare, plurima terrena frigida, paucula uero calida & tenuium partium. quamobrem in tertio ordine siccantium est: in caloris frigorisque differentia neutrum insigniter efficiens.

q Malabathri

Malabathri folium similem habet vim spicæ nardi.

Malua, agrestis quidem parum digerentis qualitatis est, & leniter mollientis: hortensis vero imbecillior est. earum fructus eo est valentior, quo etiam siccior. anadendromalache vero, quæ etiam althæa dicitur, magis digerit, quam superiores.

Mandragora ex tertio ordine refrigerantium est. & tamen cuiusdam caloris est particeps. & in pomis inest quippiam humiditatis: proinde grauem soporem inducunt. radicis vero cortex, qui est valentior, non refrigerat modo, sed etiam siccatur. reliqua interna pars imbecilla est.

Marathon, hoc est sceniculum, calfacit in tertio, siccatur in primo. Agrestis vero, quod hippomarathum vocant, radix & semen siccioris est facultatis, quam sativi. alterum hippomarathum est, cuius semen rotundum est, & acre, cuius facultas est hippomarathio similis: sed imbecillior.

Massiche alba, & Chia adstringit, mollit secundo ordine, calfaciens & exsiccans. nigra vero & Aegyptia magis quam superior siccatur, sed minus adstringit.

Melanthium calfacit, & siccatur in tertio. videtur etiam tenuium esse partium, inciditque & absterget, cum amaritiam contineat.

Melilotum habet partem adstringentem, sed & digerit, & concoquit. copiosior enim in eo est substantia calida, quam frigida.

Mel calfacit, & siccatur in secundo ordine. est autem simplicis, quoad maxime fieri potest, facultatis extergētis. coctum minus acre, & abstergens redditur. Cæterum si quod mel amarum est, clarum est id esse mistæ facultatis, tãquam si nostrum quispiam ei absinthium miscuisset. Sed & sacchar, quod vocant, mellis est species: sed minus est dulce, quam nostrate: in cæteris ei simile. quatenus vero non est insensum, nec sitim affert, eatenus ab eo differt.

Melissophyllon vim habet marrubio similem. sed est illo multo inferius. ex quo fit, ut cum magna ubique
marrubij

marrubij suppetat copia, melissophyllo vti sit plane superuacaneum.

Mespili arboris fructus multum acerbus est. in germinibus quoque eiusdem & folijs acerba qualitas inest non exigua.

Medij radix austera est, & fluxiones cohibet. semen tenuium partium, incidentisq; est facultatis.

Meconis, hoc est papaueris omnis est vis refrigeras. satiui semen mediocriter somnum conciliat. aspectu candidum. eius, cuius flos celeriter defluit, semen valentius refrigerat. quocirca eo solo nemo innoxie vtetur.

Ex agrestibus vero, quod velut sedens caput habet, id medicatum iam semen habet, valde frigidum, & nigrum. Alterum quod oblongius caput gerit, maxime omnium est medicatum tum in semine, tum in capitibus, tum in folijs, tum in liquore. valenter enim refrigerat, & vsque ad stuporem, & mortem perducit. Cornutum vero papauer abstergentem, & incidentem vim habet.

Malus non omnis est vna natura, veluti nec etiam fructus. quaedam enim mala dulcia sunt, quaedam austera, quaedam acerbà, quaedam acida, quaedam plene exoluta, & aquea: & sane in eis aqueum exuperat, vt eorum magis aquea, magisque frigida sit temperatura: in acerbis autem terrenum frigidum: in austeris vero tum hoc, tum aqueum dulce: in acidis aqueum frigidum, vt in dulcibus aqueum temperatum. Eadem ratio est foliorum, succi, corticis arborum, quæ omnia inter se differunt.

Malus perlica in fructu, folijs, & germinibus superantem habet amaritiem. est etiam medicamentum digrens. eius fructus frigidior, humidiorque temperatura est.

Malus Armeniaca fructum fert secundi ordinis humidum, & frigidum.

Malus medica est, cuius fructum citriū vocant: quod in semine exuperantem habet qualitatem acidam & siccam, vt tertij sit ordinis siccantium & refrigerantium: in cortice vero itidem exsiccantem temperaturam habuit,

q 2 non

non parum tamen acrimoniæ habentem . idcirco in secundo ordine exsiccat, non tamen refrigerat, sed vel temperatus est, vel paulo inferior . Eius caro crassi est succi, pituitosa, & frigida . nucleus vero, qui re vera est semen, amarus est, ideoq; digerit, siccatq; in secundo . folia quoque facultatis sunt digerentis & exsiccantis .

Mei radices calidæ in tertio excessu sunt : siccæ vero in secundo .

Milacis asperæ folia acris quidpiam obtinent, & calfaciunt .

Milax vero lævis similem vim superiori possidet .

Mori fructus cuiusdam adstrictionis est particeps . at immaturus præter acerbiteriam est etiam aciditatis particeps . tota arbor in omnibus eius partibus mistam habere facultatem videtur ex cohibente, & repurgante compositam . in radicis cortice exuperat purgans cum amaritie quadam . in moris vero immaturis cohibens . in foliis & germinibus media quodammodo temperatura est .

Myagri semen oleum effundit, quod emplasticæ facultatis est .

Mycetes, hoc est fungi, frigida, humidaq; admodum temperatura sunt, & proxime ad veneni naturam accedunt .

Myles radix contrahentis est facultatis .

Myos ota, hoc est auricula muris siccat in secundo, calorem vero nullum insignem possidet .

Myrice, incidentis est, abstergentisq; facultatis absque insigni siccitate . habet vero etiam quid adstrictionis . at fructus & cortex non paucam adstrictionem obtinent, cum partium tenuitate, & vi abstergenti . porro myricæ combustæ cinis facultatis egregie exsiccantis fit : habetq; plurimam incidendi & abstergenti vim, at adstringendi perexiguam .

Myriophyllon exsiccantis est facultatis .

Myrrhis dulcem radicem habet, quæ ex secundo calfacientium est ordine, adiuncta quadam partium tenuitate .

Myrrhine,

Myrrhine, hoc est myrtus ex cōtrarijs substantijs constat. in ea tamen terrestre frigidū exuperat. habet quoque aliquid tenuium partium calidum: ex quo valenter exsiccatur. iam vero & folia & fructus, & germina & succus non admodum inter se differunt. Ceterum quod ramis & tronco adnascitur tuberosum, quod myrtada nominant, quo siccus est prædictis, eo etiam adstringit & siccatur vehementius. præterea vero folia sicca maiorem exsiccandi vim habent, quam viridia.

Moly. huius radix tenuium partium est, & in tertio excessu calida. quam ob rem & incidit, & digerit.

N.

Nardi spica calfacit excessu primo, siccatur vero secundo completo. constat autem ex adstringente satis substantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara.

Nardus Celtica similis est quodammodo in genere facultatis ei, quæ prædicta est: sed est ad omnia imbecillior, præter quam ad urinam prouocandam. calidior enim cæteris est, sed minus adstringit.

Nardus montana est superioribus infirmior.

Narthex, id est ferula. eius semen excalfacit, & attenuat. quod intus est, medullamq; vocant, cum adhuc virens est, adstringentis qualitatibus est particeps.

Napy calfacit, & siccatur quarto ordine.

Narcissi radix siccante facultate prædita est. habet etiam quid abstergentis, atque attrahentis.

Neuras siccantis absque morfu facultatis est.

Nerium foris illitum digerendi vim habet, intra corpus assumptum, perniciosum est.

Nymphææ radix, & semē vim habet siccantem absque morfu. quæ vero candidam radicem habet, vehementiore vi prædita est: eaq; nonnihil etiam extergit.

2

Xanthij fructus digerendi vim obtinet.

Xiris tenuium est partium, attrahentis, digerentis, siccantisq; facultatis, cum radix, tum multo etiam magis fructus.

Xiphij, hoc est gladioli radix & maxime altera, quæ superior est, attrahendi, digerendi, & siccandi vim habet.

O.

Oë, hoc est sorbum arbor adstringentis qualitatis est particeps.

Oënos, hoc est vinum in secundo calfacientium est ordine. quod valde vetus est, in tertio, ut mustum ex primo. siccitas vero caliditati eius proportionem respôdet.

Olostium desiccandi vim habet.

Olynthi, hoc est grossi, acrem, digerentemq; cum adstrictione vim habent.

Onagrum, aut onothera, aut onothuris facultatis vini est maxime.

Onoma, aut Sinonis ex acri & amara substantia constat.

Onobrychis rarefacientis, digerentisque facultatis est.

Ononis radicem habet quodammodo tertio ordine calfacientem. eius cortici nescio quid etiam abstergentis inest.

Oxos, id est acetum, ex mista substantia frigida & calida, & utraque tenuium partium constat. sed calidæ præstat frigida. Siccat in tertio completo, cum utique validum fuerit.

Oxyacanthi fructus acerbus est: habetq; partium tenuitatem, & parum etiam incidit.

Opos, id est liquor, Cyrenaicus est omnium calidissimus, & tenuissimarum partium est, maximeq; digerit. quanquam & alij quoque abunde calidi sunt, & spirituosi.

Origani

Origani genus omne incidentis, attenuantis, exsiccantis, & calfacientis est facultatis in tertio. tragorigano vero quippiam etiam adstrictionis inest.

Orobis, hoc est eruum in secundo excessu intenso desiccatur: calfacit in primo, incidit, & absterget, & obstructione liberat.

Orobanche sicca, frigidaq; facultatis est primo ordine.

Orchis, aut Cynosorchis hoc est testiculus canis. huius radix calida, humida, dulcisq; est. maior vero radix multam habere humiditatem excrementitiam & flatuosam videtur: quæ minor est, contra, valde elaboratam.

Orchis, quem etiam serapiada vocant, siccioris est facultatis, quam primi ordinis censeatur. Siccatus is multo magis exsiccatur. habetq; aliquid adstringentis.

Oslridis herba amara qualitas est, & obstructione liberandi facultas.

P

Pancratij radix gustum & vim habet scillæ per similem sed est multo inferior.

Paliuri radix & folia non obscuram adstringendi facultatem obtinent: nonnihil etiam digerunt. fructus vero incidentis facultatis particeps est.

Papyrus combusta medicamentum siccans efficitur, ut charta combusta. sed papyri cinis est imbecillior.

Panaces heracleum. ex hoc fit opopanax, quem vocant: qui excalfacit; emollit, ac digerit. in calfaciendo vero ex tertio ordine est: in siccando, ex secundo. Cortex vero radice desiccans simul & calfaciens medicamentum est: sed minus, quam liquor. quin etiam abstergentis quid habet. eius etiam fructus calidus est.

Panaces asclepium minus est calidum superiore.

Panaces Chironium & ipsum similem habet prædicto facultatem.

q 4 Parony-

Paronychia tenuium partium est, & siccantis absque morfu facultatis in tertio ordine, itemque calfacientis.

Pentaphylli radix desiccatur in tertio, perspicua tamen caliditatis non est particeps. ceterum tenuium partium est, & morfu vacat.

Piperis radix vires habet cosso maxime similes. fructus nuper eius germinantis longum piper est, ideo fit, ut maturo sit humidius. quare facile perforatur. fructus qui velut omphax est, album est piper; idque est aerius nigro. nam illud est quasi superallatum iam, & super siccatum. utrumque autem exsiccatur, calfacitque valenter. Ceterum si longum vitiatum fuerit, deprehendes aqua macerans. nam in quo vitium est, soluitur: non soluitur autem id, quod naturam habet suam. id vero quo piper adulteratur, herba quaedam flaua est, ab externis aduecta regionibus, quæ piperi longo aspectu quidem est similis, sed gustu discrepat: quo etiam ab eo facillime discernitur.

Perseæ folia adstringentem vim sortita sunt.

Periclymeni fructus & folia incidunt, & calfaciunt.

Peristereon vim habet exsiccandi.

Petalites ex tertio ordine exsiccantium est.

Petroselini semen quemadmodum gustu acre est adiuncta amaritie, ita & actione flatus extinguit. tertio ordine calfacientium, & siccantium continetur.

Peucedani radix, & liquor, et succus eiusdem specie facultatis sunt. Valentior tamen est liquor, egregie calfaciens, digerens, attenuans, & incidens.

Peganum, id est ruta, sylvestris ex quarto iam ordine est excalfacientium & siccantium, sativa ex tertio. estque non solum acris gustui, sed etiam amara. ex quo incidit, digerit, tenuiumque est partium, & flatus restringit.

Pix sicca quidem siccatur, calfacitque; secundo excessu. ceterum siccare potest magis, quam calefacere. Liquida vero contra, calfacere magis, quam siccare. habet etiam

tiam

tiam partium tenuitatem quandam. Sed & abstergendi vim quandam, & concoquendi, & digerendi: veluti etiam leuem amaritiem, & acrimoniam obtinet.

Pissellæum genere quidem est pici simile, sed ex subtilioribus partibus constat.

Pistacij fructus tenuium est partium, subamarus, aromaticus. ex quo obstructione liberat, & expurgat.

Pityides hoc est fructus pini, mistæ sunt facultatis, vt adstringant, & acrimoniam quandam, cum amaritie cōiunctam habeant.

Pini cortex exuperantem habet facultatem adstringentem. piceæ vero cortex est huic similis: sed moderatio re vi præditus est. in cono vero maior vis est, & in cortice, & in folijs.

Platanus humidioris frigidiorisq; essentia est nō ita multo, quam moderata. eius cortex & pilulæ magis exsiccant. sunt qui combusto cortice medicamentū conficiant. cauenda est lanugo folijs arboris insidens: siquidem spiritu attracta, lædit arteriam, & vocem: aspectūq; & auditum vitiat, si in oculos, aut aures incidat.

Polygonon, hoc est herba sanguinalis, adstrictionē quandā habet; vincitq; in eo aqueū frigidū, vt ad secundū gradum completū perueniat. cumq; refrigeret, ac re-percutiat, videtur etiam exsiccare. mas vero est ad omnia efficacior, quam scemina.

Polygalum folia habet modice austera. superare autem in eo calidum, & humidum videntur.

Polygonatum mistæ facultatis est. habet enim quid etiam adstrictionis, acrimoniae, amaroris, & insuauitatis cuiusdā, quæ explicari satis uerbis non potest. itaq; vsui admodum non est.

Polemonium, quidam phileterium vocant, tenuium partium, & siccantis facultatis est.

Polium gustantibus amarum est, & modice acre. obstructiones itaque adimit. Polium vero, quo in antidotis utimur, magis amarum est, magisq; acre, quam maius: vt ex tertio sit ordine exsiccantium, ex secundo vero, eoque completo, calfacientium.

Poly-

Polycnemon calfacit & siccatur secundo ordine.

Potamogiton adstringit, & refrigerat aque ac polygonum. hoc tamen crassiorum est partium.

Polypodium dulcem, simulque austeram qualitatem exuperantem habet adeo, ut facultate sit valenter exsiccante, & morfu vacante.

Prasium, hoc est marrubium, amarum est. idcirco tollit obstructions, absterget, digeritque. hoc statui potest in calfaciendo in secundo fere ordine iam completo: in siccando uero, in tertio.

Propolis facultatis est non valenter abstergentis: satis tamen ualide attrahentis. eius namque essentia tenuium est partium. calfacit autem secundo excessu iam completo.

Ptarmices flores vim sternutamenti ciendi habent: totus uero frutex digerit. eiusque calida, & sicca temperatura est, cum virescit, secundi fere ordinis; cum aruerit, tertij.

Pteleæ, hoc est ulmi, folia adstringentem, & abstergentem habere facultatem præ se ferunt. Cortex uero est magis amarus, & adstringens. radices quoque eiusdem sunt facultatis.

Pteris, hoc est filix, amara est, parumque habet adstrictionis. ac proinde facultatis est ualenter exsiccantis, non tamen mordacis. thelypteris uero ei similem vim habet.

Pycnocomi & radix, & fructus, & folia, quæ acris sunt, digerendi, atque attrahendi vim habent.

Pyrethri radix adurentis facultatis.

Pyros, hoc est triticum, in primo calfacientium ordine censetur: non tamen siccare, aut humectare insigniter potest. habet uero etiam quidpiam lentoris, obstruentisque naturæ. Quod uero ex eo conficitur amyllum tritico frigidius, & siccius redditur. quodque ex pane cataplasma fit, maiorem habet vim digerendi; quam quod ex tritico constat, cum panis & sale & fermentum adiunctum habeat: siquidem fermento uis inest attrahendi, euocandi que ea, quæ in imis corporis partibus delitescunt.

Rha-

R.

Rhamnus desiccat secundo excessu : refrigerat uero in primo completo .

Raphanis , hoc est radícula , in primo excessu calfacit , in secundo siccatur . agrestis est efficacior in utraque facultate . iam & semen efficacius est , quam planta . facultas porro digerendi in eis inest .

Rheum mistæ facultatis est . habet enim quid terreum frigidum , ut eius declarat adstrictio : ei quoque acrimonia quædam inest : siquæ plusculum mandatur , leniter calida conspicitur . est etiam substantiæ cuiusdam aëreæ , tenuiumque partium particeps .

Resinæ omnes siccant , & calfaciunt . inter se uero discrepant , quod plus , minusue in gustu acrimoniæ , in facultate caloris sint nactæ : quodque aliæ plus , aliæ minus tenuiū sint partium : quod denique alię adstrictiones sortitæ sint , aliæ non ite . Iure autem in omnibus sibi primas uendicauit lentiscina , quæ mastichen uocant . nam præter quæ quod pauca ei inest adstrictio , hoc etiã accedit , ut sine molestia siccet . minimū uero acris est , & maxime tenuium partiū . inter alias primas tenet terebinthina : non tamen æque perspicuam , ut mastiche , adstrictionem obtinet . cum uero amaritiem quandam habeat , magis quam mastiche , digerit . ob quam etiam qualitatem uis abstergendi eidem inest . præterea uero ex alto magis quam aliæ resinæ , trahit , quippe cum e partibus etiã tenuioribus constet . Peucina uero , & magis etiam strobilina sunt prædictis acriores : non tamen magis digerunt , nec magis attrahunt . mediæ inter eas sunt pinea , & abiegna : quæ sunt terebinthina quidem acriores , minus tamen acres quam peucina , & strobilina . terebinthina uero habet etiam mollientem uim : secundo loco in molliendo lentiscina censetur : sicut & cyparissina in acrimonia .

Rosarum uis ex aquea substantia calida duabus alijs qualitibus adstringenti , & amara commistis est composita . flos earum magis , quam rosæ , absterget , & proinde siccatur .

Rhodi

Rhodia radix tenuium partium, digerentisq; facultatis est. & in principio tertij excessus calfacit.

Rhododaphne tota eius substantia perniciofa est. temperatura vero tertij ordinis incipientis calfacientium est: primi uero siccantium.

Rhoea, hoc est malum granatum, omnis adstringentem qualitatem habet: non tamē in omnibus ea exuperat: quædam enim granata acida sunt, quædam dulcia magis, quam austera. & sane quæ unoquoque utilitas fertur, ea ex uincendo qualitate proueniat necesse est. porro acini magis, quam succus, adstringunt: magis uero quam hi adstringunt etiam putamina, quæ malicoria uocant, punici uero flores illis adsimilem uim habent.

Rhus adstringit, siccâtq;: eius uero fructus maxime, & succus ad usum adhibentur, in quibus ualida austera qualitas inest. siccât igitur in tertio, refrigerat in secundo.

Rhypos, hoc est sordes ea quæ ex statuis est, digerit, mollit, habetq; aliquid acrimoniæ, propter æruginem, quâ sumpsit a statua. Sordem uero ex palestra πάλαιον nominant. constat hæc ex rebus differentibus, ex puluere inquam, oleo, humana sorde, & sudore. ergo puluis emplasticam uim, & refrigerantem & reperiuentem habet: oleum mollientem: sudor & sordes digerentem.

Σ.

Sagapenum liquor est calidus, tenuium partium, non secus quam alij liquores. sed & abstergerendi uim quandam habet.

Sampfuchus facultatis est tenuium partium, & digerentis, siccâtq; & excalfacit tertio ordine.

Sarcocolla lachryma est quæ mistam facultatem habet ex emplastica substantia quadam, & paucula amara. quam ob rem sine moriū exsiccât.

Satyrium humidum est & calidū sua tēperie: ideoq; gustantibus dulce uidetur. ei tamen excrementitia, flatuosaq; humiditas inest. eadem quoque facere potest
herbæ

herbæ ipsius radix.

Selinon, hoc est apium, calidum est, & flatus discutit, & semen magis, quam herba. similis facultas est in oreoselino. hipposelinon uero imbecillius est, ut oreoselinon ualentius.

Seris subamara est, idq; magis agrestis, quam picrida uocant, aliqui uero etiam cichorium: estq; frigida, & siccæ temperaturæ in primo excessu. Satiua autem magis, quam agrestis refrigerat, sed humiditatis externæ multa copia admista siccitatem relinquuit. utraque adstringentis facultatis est particeps, uelut chondrila.

Seriphum simile est absinthio. ab eo tamen diuersum est, quod non æque, ut illud, adstringit, magisq; calfacit, & amarorem quendam cum falsedine resipit; & stomacho est infensum. quin calfacit etiam in secundo ordine intenso, in tertio uero exsiccatur.

Seseleos & radix, & multo magis fructus de numero calfacientium est, & tenuium itidem est partium.

Sesamum emplasticum est & molliens, & modice calidum. eiusdem quoque facultatis est oleum, quod ex ipso conficitur.

Sesamoides magnum, quod etiam Anticyricum ueratrurum appellatur, propterea quod eius semen perinde, ut ueratrurum, purget; cum in alijs facultatibus est ueratro simile, tum uero in abstergendo, calfaciendo, & siccando similes illi uires habet.

Sesamoides albi semen quandam etiam qualitatem acrem habet. multum nanque amarum est. calfacit igitur, extergit, & rumpit.

Sideritis habet etiam quiddam abstergentis: sed plurima eius pars est humida & frigida modice. paucæ quoque adstrictionis est particeps. quidam hanc uocant Achillionis sideritim: in hacq; maior adstringendi uis, quam in superiore inest.

Sycios hoc est cucumis, esculentus, qui iam est pepo, tenuiorum partium substantiæ est. qui uero non est eiusmodi, crassiorum: non est tamen abstergētis, & incédētis facultatis particeps. in eis uero superat humida,

mida, frigidaq; temperatura: vt in secundo ordine collocentur. attamen si quis semen, aut radicem arefaciat, iam primi ordinis completi siccantium reddentur. in his quoque maior abstergendi vis, quam in carne fructus inest.

Syciu uero hoc est cucumeris agrestis succus qui ex fructu exprimitur, quem elaterium uocant, extreme est amarus, & tenuium partium, & leuiter calidus, vt ex secundo ordine censeatur: est etiam digerens. radicis uero succus, atque is qui ex folijs colligitur, licet similem elaterio uim habeat, imbecillior tamen est. radix quoque similem facultatem possidet: siquidem extergit, digerit, emollit. cortex tamen magis exsiccat.

Silphij liquor calidissimus est, quinetiam folia, fructus, caulis, & radix egregie calfaciunt. sed omnia sunt magis flatuosæ substantiæ. & foris imposita sunt efficaciora: & præcipue liquor; in quo ualde trahendi facultas inest. attamen & excrementa amoliendi, & liquandi uim quandam habet.

Sinon calidus est, subamarusq;, & obstructions dissicit.

Sion calfacit, & digerit.

Sisari radix calfacit secundo ordine, habetq; amaroris & adstrictionis quidpiam.

Sisymbrium tenuium partium, digerētis, calfacientis, & siccātis in tertio ordine facultatis est. eius semen est partium tenuium, & calidæ facultatis.

Sisymbrium, quod cardaminem etiam uocant, cum aridum est, tertij ordinis est calfacientium & siccantium: cum uiride, secundi.

Scandix subacre, & subamarum est: & secundi ordinis intensi est calfacientium & siccantium.

Scilla ualde incidentis est facultatis, & secundo ordine calefacit.

Scolymi, hoc est cardui radix calida est in secundo ordine iam completo, aut initio tertij. sicca uero in secundo.

Scordium habet quid amaroris, acerbitatisq; & acrimonie,

monia; ideoq; uiscera expurgat, & excafcit.

Scorodon, hoc est alliu calefacit & exficcat in quarto excessu. quod uero ophioscorodon dicitur, agreste allium est, ac domestico ualentius.

Scordoprasum uero sicut gustu, & odore mistam ex scorodo, & praso hoc est ex allio & porro qualitatem obtinet, ita etiam uiribus.

Scorpioides calfacit in tertio ordine: siccatur in secundo.

Smilax perniciosæ facultatis est planta.

Smyrna, hoc est myrrha, secundi gradus est calfacientium, & siccantium. est etiam non exigua amaritiei particeps. eiq; abstergerendi uis inest.

Myrrha uero Bæotica uim habet calfaciendi, molliendi, & diffundendi.

Smyrnum calidum, siccumq; est in tertio ordine.

Sonchus ex aquea & terrestri essentia, utraque leniter frigida constat: est etiam cuiusdam particeps adstrictionis, & euidenter refrigerat. cum uero plane exaruerit, eius temperatura terrestris redditur cum mediocri calore coniuncto.

Sparganium exsiccantis facultatis est.

Sparti, hoc est genistæ, quo etiã uites alligant, tum fructus, tum uirgarum succus non instrenue attrahentis facultatis est.

Stachys frutex marrubio similis, acer est & amarus, tertioq; ordini calfacientium attribuitur.

Stæbes fructus & folia adstringentem sine morsu uim habent. in siccando uero tertij quodammodo ordinis principium attingit.

Stæchadis amara qualitas est, & modice subadstringens: temperatura uero compolita ex frigida terrena essentia exigua, unde adstringit, & extenuata altera terrena copiosiore: ex qua amara est. ex utriusque congressu tollit obstructionem, attenuat, exterget, & roborat.

Stratiotes aquatilis humidus & frigidus est: terrestris uero nonnihil adstrictionis habet.

Scruthij

Struthij radix acris gustu est, ex quarto quodammodo ordine. atque etiam absterget.

Styrax calfacit, siccatur, mollit, concoquit. fuligo eius combusti est thuris fuligini quodammodo similis.

Sycæ, id est ficus aridæ vim habent exalfaciendi in secundo fere ordine iam completo. habent etiam quid partium tenuitatis. ex canicis quæ pinguiiores sunt, magis cōcoquere possunt: quæ aciores, magis abstergere, & digerere. quod uero ex his plurimum in aqua coctis conicitur, simile est melli non solum consistentia, sed etiam facultate. Caprifici autem ficus acris & digerentis sunt facultatis. sic quoque domesticarum plantarum primæ ficus.

Syce, hoc est ficus arbor, temperaturæ est calidæ, & tenuium partium. ut & eius liquor, & succus, qui ex foliis exprimitur, attestantur, agrestis uero fici liquor, & succus ualentior est. coliculi uero eius adeo sunt calidi, ac tenuium partium, ut carnibus bubulis duris adiecti teneras eas faciant.

Symphytum petræum habet secūdi uim quampiam, habetq; etiam quampiam contrahendi. & tertio præterea loco humiditatem quādam non immodice calidam: ex qua dulce uidetur, & odoratu iucundum. Commansum uero sitim extinguit. potest ergo digerere. & contrahere, & constringere. Symphytum uero alterum magnum similem prædicto uim habet. gustatibus tamen non dulce est, nec odoratum. quatenus uero lentum est, & pruritus excitat, scillæ est simile. utuntur eo ad omnia, ad quæ superiore.

Spondylii fructus & radix acris, incidentisq; facultatis est.

Schinos id est lentiscus ex aquea substantia leniter calida, & terrena frigida non multa compositus est: ob quam etiam modice adstringit. siccatur igitur in tertio ordine iam completo. in differentia uero caloris, & frigoris est quodam modo medius. similem porro habet adstrictionem in omnibus eius partibus, in radicibus, in ramis, in extremis turionibus, in germinibus, in foliis,

in folijs, in fructu, & cortice denique. succus uero qui ex folijs exprimitur, similis quodammodo temperaturæ est, ut modice adstringat.

Schinu anthos calfacit moderate, & adstringit moderatius, nec plane a tenuitatis abest natura. eo magis adstringit radix. quæ uero florem uocant, calidior est.

Schœnos leia id est iuncus lænis. huius quædã oxyschœnos, quædam holoschœnos. fructus autem holoschœni somnum inducit: oxyschœni uero fructum ferentis, somnum ipse quoque, sed minus affert. constant autem ex terrena substantia leniter frigida, & aqua leniter calida.

T

Terebinthi cortex, folia, & fructus quiddam habent adstringentis: sed & secundo ordine calfaciunt. ex quo iam planum est, ea siccare. recentia uero hæc, humidaq; adhuc modice, siccata uero, secundo ordine. fructus uero siccus est, ut prope ad tertium ordinem siccantium accedat.

Teutlon, hoc est beta nitrosæ cuiusdã facultatis est particeps: qua absterget, & digerit. ad hæc tamen ualentior est beta-alba. nam nigræ adstrictionis quidpiam accedit. idq; potius in radice est.

Teucrium incidendi, tenuiumq; partium facultatis est. ponatq; ipsum quispiam in secundo ordine calfacientium, & tertio exsiccantium.

Tephra cinis habet in se partim terrenū, partim uelut fuliginosum. hæq; partes tenues sunt; & maceratis aqua cineribus & colo traiectis simul abeunt: quod uero restat, terrenū, & infirmum, & morsu uacās efficitur, calida ut in lixiulo deposita. Non omnis tamē cinis eiusdē exquisitè temperaturæ censetur: sed pro materiæ cōbustæ differētia variatur. ergo ex lignis acerbis cinis non parum contrahit adstrictionis. ex iis uero, quæ talia non sunt, ut ex ficulnis, cinis abstergentis facultatis efficitur.

Titanos, hoc est calx, est etiam cineris species quædam, qui tenuiorum partium est, quam qui ex lignis
x conficitur.

conficitur. calx lota medicamentum sicans sine mor-
fu facit. magisq; si bis, terūe lauetur. fit autem ualde
digerens, si marina abluatur.

Telephium abstergentis est facultatis, calidaq; in pri-
mo ordine: sicca uero in secundo intenso.

Telis, hoc est foenum graecum calfacit secundo or-
dine, & primo exsiccat.

Tithymali omnes acrem qualitatem uincentem ha-
bent: suntq; ex quarto calfacientium ordine. inest eis-
dem amarities, eorū uero liquor est ualidissimus: de-
inde fructus & folia. sed & radix earundem facultatum
est particeps: non tamen aequae. Cumq; septem nume-
ro sint, validissimus omnium est, qui caracias dicitur,
& qui myrsinites, & qui in petris arboris instar na sci-
tur: deinde is, qui uerbascus est similis, & cyparissias:
tum qui paralias, post eos, qui helioscopius nomina-
tur. praedicta uero horum facultatis proportioni cine-
ris, ac lixiui ab eis confecti facultas respondebit.

Tragacantha similem gūmi uim habet emplasticam
quandam, & quae acrimoniam obtundit: atque etiam
aque acillud, exsiccat.

Tragij folia, fructus & lachryma trahentis, digeren-
tisq; facultatis sunt. ac tenuium partium & calidum tra-
gium est in tertio quodammodo ordine. alterum uero
quod est minus, non parū habet facultatis adstringētis.

Tribulus ex substantia humida modice, eaq; frigida
constat. in terrestri uero excellit terrestre frigidum,
quod adstringens esse comprobauimus. in aquatili ue-
ro, aqueum. ceterum terrestris fructus tenuium est
partium.

Tripolii radix aeris, calidaq; in tertio excessu est.

Trifolium, aut asphaltion in calfaciendo, & exsiccan-
do tertii est ordinis.

Trichomanes eadem potest omnia, quae adiantum.

Trychnon, hoc est solanum, esculentum adstringit
ac refrigerat in secundo excessu. Ex ceteris quae ue-
sica non sunt, unum halicacabum nominatur, quod ru-
fum habet fructum, acino uuae tum figura, tum magni-
tudine

tudine similem . idq; in facultate foliorum est hortensi
 per simile, fructum ferens, qui ad ciendam urinam ua-
 let. Alterum uero fruticosum, & soporiferum simile
 est papaueris liquori, sed imbecillius . tertium præter-
 ea est furiosum, quod ad medicinas, quæ intra corpus
 sumuntur, est inutile . nam si quis drachmas eius qua-
 tuorumat, mortem afferent: si pauciores, furorem .
 una certe innoxie sumitur . & tamen nec ipsa utilitatis
 quidpiam obtinet . radicis cortex foris admotus siccatur
 secundo ordine cõpleto, & incipiẽte secundo refrigeratur.

Y.

Hyacinthi radix in primo siccantiũ, in secundo iam
 completo refrigerantium ordine constituitur . fructus
 leniter extergit, & adstringit, tertio ordine desiccans:
 & in medio caloris & frigoris positus .

Hydna, hoc est tubera, uincem habent terrenam
 essentiam, exigua quadam tenuium partium adiuncta
 portione .

Hydropiper calidum est illud quidem, sed nõ eque,
 ut piper . itemq; digerit .

Hyoscyamus, hoc est altercum, qui nigrum semen
 fert, insaniam, soporemq; affert . proximam ei faculta-
 tem obtinet is, qui semen modice flauum gerit . uterq;
 autem uitandus est, ut inutilis, & perniciosus . Cate-
 rum cuius semen & flos candidus est, qui ex tertio est
 ordine refrigerantium, ad medicinam est maxime ac-
 commodatus .

Hypericon calfacit, & siccatur, estq; essentia tenuium
 partium .

Hypecoon ex tertio est refrigerantium ordine, ut a
 papauere parum absit .

Hyppoglossum & radicem & succum mollientis fa-
 cultatis habet .

Hyssopũ calfacit, siccaturq; in tertio ordine: est item
 tenuium partium .

¶

Phaci, hoc est lentes, non ualenter adstringunt . me-
 dium uero caliditatis, & frigiditatis tenent: atq; etiam

1 2 in secundo

in secundo ordine siccant .

Lens uero palustris humidæ, frigidaq; temperaturę ex secundo gradu est.

Phaleridis succus, & semen, & folia aliquid tenuium partium, & calidi possident .

Phalangites facultatem habet tenuium partium, & siccantem .

Phlomi, hoc est uerbasci, cuius alba, & cuius nigra sunt folia, radix acerbæ est: folia uero digerunt. Sic & aliorum folia siccandi, & modice extergendi uim habet .

Phœnix, hoc est palma arbor, in omnibus eius partibus adstringentis facultatis est particeps. ac ramorum quidem succus asslerus est ex aquea essentia repida, & terrestri frigida compositus. Similis quoque naturę est medulla, quam cerebri nomine appellant, eius fructus, ac præcipue dulcis non exiguę caliditatis particeps est. isq; foris admotus roborat, siccant, contrahit, stipat, & densat. quod uero elaten uocant, hoc est tenerum palmæ germen, eandem uim habet, quam cerebrum. quod denique uelut proprium eius est tegmen, adstringentem ipsum quoque facultatem obtinet, ceterum magis quam omnia antedicta exsiccant. est etiam plantæ radix siccantis sine morfu facultatis, eiq; aliquid adstringentis inest .

Phorbion uim habet tenuium partium, trahentem, atque extergentem .

Phu radix uires habet nardo similes, sed in plerisq; inferior est. urinas autem ciēt magis, quam Indica, aut Syriaca nardus: æque uero ac Gallica .

Phycos, id est alga. humens adhuc alga, & uiridis in secundo ordine siccant & refrigerat. aliquid etiam modice adstringentis obtinet.

Phyllitis acerbæ qualitatē est .

Phyllon hoc est folium malabathri iure prætermisit: ait enim ipsum uim nardo simile obtinere: quæ de iam prius est dictum.

X.

Chalbane . Galbanum mollientis, digerentisq; facultatis

cultatis est. in calfaciendo fuerit sane ex tertio ordine incipiēte: in siccādo uero in principio secūdi statuatur.

Chamædrys amaram qualitatem cæteras superātem habet. est & quodammodo acris, inciditq; & obstructiones pellit. ponat eam quis in tertio siccantium, & calfacientium ordine. magis tamē calfacit, quam siccāt.

Chamæcissi flos cum ualde amarus sit, obstructione iecur liberat.

Chamælea amaram qualitatem cæteris excellentem habet.

Chamæleuces calida facultas in tertio ferme ordine est: sicca uero in primo.

Chamæleontis radix, nigri quidem letale quiddam possidet, quam ob rem ea foris utimur: est enim sicca in tertio iam gradu ferme. calfacit uero in secūdo completo. albi uero radix ualet etiam ad partes internas, eandemq; temperaturam, quam nigri habet: nisi quod hæc est magis amara, quā illa sit.

Chamæmelum partium tenuitate est rosæ simile: calore uero ad olei uires animanti familiares & temperatas magis accedit. proinde lassitudini, siquid aliud in primis confert: doloresq; mitigat, tensa remittit, & laxat: modice dura emollit, constipata rarefacit: & febres, quæ citra uisceris alicuius inflammationem mortales uexant, discutit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate exoriūtur. has ergo febres sanare chamæmelum potest: easq; cum iam concoctæ fuerint. & tamen cæteris omnibus egregie prodest, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, & ex inflammatione uisceris exortæ. nam & harum remedium præstantissimum est, cum iam concoctis adhibetur. ideo sit, ut hypochondriis, si quid aliud, pergratum sit. sed & lini semen uisceribus, quæ in hypochondriis sunt, gratum est, sed tamen minus, quam chamæmelum: siquidem & minus est calidum, & est etiam partium crassarum. attamen in ascensu, atque incrementis inflammationis, & præsertim earum, quæ in externis sunt partibus, rosaceum chamæmelo præstat: quippe cum tepi-

da caliditate, & leui adstrictione eiusmodi indigeant.

Chamaepitys amarum saporē habet acri validiorem. quā ob rem expurgat, abstergetq; uiscera magis, quam calfaciat. præterea siccatur in tertio, calfacit in secundo.

Chamaelyce abstergentem, aciemq; uim possidet.

Chelidonium, ualide abstergentis, & calidæ facultatis est ordine tertio, similiterq; siccantis. Minus uero chelidonium, cum acrius maiore sit, cutim statim exulcerat. itaque quarto iam ordini incipienti calfacientium assignabitur.

Chondrila. hanc etiam serin quidam nominant. est enim eiusdem fere cum illa facultatis: nisi quod gustu amariuscule est: quam etiā ob rem magis siccatur.

Chondrus. alica emplasticæ, concoquentisq; naturæ est, æque ac triticum: estq; ceu materia quædam ad uehementiora medicamenta excipiēda accommodata.

Chrysocomes, aut chrysitidis radix acrem simul, atque adstringentem qualitates uincentes habet. quam ob rem non est ad multas res utilis.

†.

Psyllii semen secundi ordinis est refrigerantium. inter siccantia & humectantia medium tenet locum.

Pseudodictamnium iure pertransiuit, quoniam dictamni uim obtinet, de quo iam disseruimus.

Ω.

Ocimum ex secundo ordine calfacientium est. ei quoque excrementitia humiditas inest. quocirca nec etiam commodum est, ut intra corpus assumatur. extrinsecus uero illitum ad digerendū, & concoquēdum valet.

Ocimoides. huius semen tenuium partium, & siccantem sine morfu facultatem habet.

De terra differentiis, & facultatibus.

TERRA omnis siccandi uim habet. cumq; nulla penitus ignea substantia eidem sit admista, tum citra ullum omnino morfum siccatur. ad quam etiam rem ei ad iumentum est lotio.

Samia refrigerandi modice uim habet. abstergēdi uero ualde moderate, selinusia, & chia: itemq; sine calfacitione,

etione, & refrigeratione insigni.

Cimolia cum mistæ facultatis sit, & refrigerans habet quippiam, & non nihil etiam digerens. quocirca lota hoc abiicit. non lota uero utrisque his facultatibus agit. utranque uero facultatem facile indicat, cum illi humores naturæ contrariæ miscentur. nam repercutientibus, ac refrigerantibus mista, lutum quod ex ea, atque illis fit, repercutit, & refrigerat. si digerentibus misceatur, digerit.

Ampelitis terra magis medicata est: siccaturq; & digerit. non est autem ita morsus expers, nec ita mitigandi uim habet, ut Samia, Chia, & Selinusia. at Cimolia quæ his est paulo ualētior, est etiam morsus expers, ac præsertim elota.

Cretica uero est his quæ dā modo similis: uerum fatis imbecilla, multumq; habet aeris substantiæ. abstergendi tamen ei uis inest.

Lemnia ualentissimas harum omnium uires habet: estq; adstrictionis particeps.

Eretriensis hac etiam ualentior est: non tamen usq; adeo, ut mordeat. si lauetur, ualde moderata efficitur. non secus, quam supradictæ. sunt qui eam comburunt, & tenuiorum partium faciunt: ut & ad uim digerendi ranseat. si uista lauetur, acrimoniam in aqua deponet: subtilitatem uero, quam ex uisione acquisiuit, retinet, magisq; desiccatur.

Est alia quoque terra, quæ pnigitis uocatur, tota quidem facultate Cimoliæ similis, sed colore nigra, qualis est ampelitis.

Alia quoque terra ex Armenia, quæ Cappadociæ finitima est, affertur, maxime siccans, calore pallido, facillimeq; in leuorem soluitur, ut calx. uocatur autem eorum lingua, zarina: in Syria uero zarnacha nominatur. mons in quo prouenit, est ciuitatis, quæ Bagauona appellatur: ager uero in quo est mons, Agarra dicitur. Cæterum terram ipsam expertem misticionis substantiæ, quæ sit alterius generis, uim habere citra mortuum exsiccandi censendum est. Sed cum nullum corpus

miffionis exquisitè expers reperire non queas, infpicienda commiffio est eorum, quæ illi accidunt: idque & in leuitatis, & in grauitatis differentiis, & iis, quas gustus affert. nam fi qua adftrictio appareat, tantum affumpfit frigiditatis, quantum habet adftrictionis: fin etiam acrimonia quædam appareat, tantum confequitur caloris, quantum ei inest acrimoniæ. in leuitate & grauitate idem considerandum est: cū leuitas inde oriatur, quod in tota eius tēperatura copiofa lit aerea substantia: grauitas uero quo maior fit, eo etiam magis fincera terra habeatur. terræ autem proprium est, ut igni admota non fundatur. & ut aqua irrigata in lutum facile foluatur.

De Lapidibus.

Lapis hēmatites tātum frigiditatis, quantum etiam adftrictionis poffidet.

Melites uero calorem temperatum habet propter dulcedinem temperatam.

Galactites mediam inter hos utroſque temperiem obtinet.

Schiftos uero hēmatiti perſimilem vim habet: ſed imbecilliorē. Porro cum lapidibus omnibus commune fit, ut exſiccant, quotquot ex eis in ſuccū ſoluti nullam euidentē qualitātē guſtui aſſerunt, hoc eſſe infirmifſimos, & minime mordaces putandū eſt: at qui perſpicuam guſtui qualitatem offerunt, hos pro qualitatis proportionē vim habere: ut ſi adſtringant, ad comprimendum, conſtringendum, condenſandum, & contrahendum: ſi mordeant, ad caſſaciendum, ad digerendum, & ad liquandum ualeant. medij uero ſint, qui citra morſum & adſtrictionem ſolum abſtergeant. Ergo hēmatites, ſchiftos, galactites, & melites in ſuccum ſoluuntur ad mortarium, aut cotem attriti: cum ſint etiam alij lapides, qui in ſuccum ſoluantur: ut qui in Aegypto naſcitur, quo utuntur ad ſplendorem linteis indendum. eſt autem minime omnium prædictorum qualitatis particeps, neque adſtrictionem, neque morſum, neque abſterſionem ullam oſtendit. idcirco id ſolum

lum huic lapidi inest, vt exsiccet.

Omniū autem prædictorum lapidum ualentissimam uim habet, qui ex Aethiopia affertur, quodammodo subuiridis iaspis. soluitur hic lapis in succum laetei coloris: mordaci tamen gustu est.

Est & alius lapis, cuius ualentes uires sunt, qui in Palestina Syria nascitur, & Iudaicus appellatur.

Pyrites quoque ex ijs est, qui ualentem uim habet. ad summam uero acres accommodati sunt ad abstergendum, detergendum, detrahendum, extenuandum, digerendum, vehementer siccandum, & colliquandum.

Huius facultatis habetur etiam Phrygius. nam ualenter siccatur, habetq; nonnihil adstrictionis, & mordicationis.

Ageratus quoque lapis ex mista facultate abstergente, & digerente constat.

Asiæ petrae flos tenuium est partium, vt fluidas carnes sine morfu eliquet. petra uero, in qua nascitur, quamuis illi similem vim habeat, actionis tamen uoluntaria illi cedit. flos enim est petra multo potior, non solum quod magis colliquet, & digeratur, & uelut sale condit: sed etiam quod hæc absque uoluntaria morfu faciat. præterea hic asiæ petrae flos nescio quid falsi habet in gustu, vt possimus facere coniecturam, ipsum nasci ex rore quodam ex mari in petra residenti, qui postea solis radijs tactus inarescat.

In lapidibus continetur etiam magnes, quem herculeum uocant: habetq; vim hæmatitæ similem.

At Arabius quem uocant, elephanti similis, siccandi & abstergendi ui præditus est.

Itemq; is, qui Alabastrites appellatur, usus in medicinæ usum uenit.

Smiris quoque ualenter abstergendi uim habet.

Pumex etiam inter lapides numeratur: estq; eiusdem facultatis, quatenus ad abstergendum pertinet: quemadmodum etiam testa figulina: & multo magis clibanorum: sed smiris habet etiam aliquid acrimonie: ideo fit, vt nonnulli eundem medicamentis addant, quæ adu-
rendi

rendi & exsiccandi ui præstant. sed si pumex comburatur, nulla re erit ad eosdem usus finiri inferior.

Lapides quoque in spongijs reperti frangendi vim obtinent, non tamen ita ualidam, ut ij, qui ex Cappadocia conuehuntur: quos in Argæo nasci perhibent. soluuntur hi in succum lactei coloris. ex quo perspicuum est, eos extenuandi vim habere, nec insigniter calefacere.

Ostracitem uero lapidem laudari a quibuscumque audio, quasi desiccandi ualenter facultatem habeat, ex adstriptione & acrimonia temperatam: ut etiam eum, qui Geodes uocatur, abstergere.

Naxiæ uero cotis ramentum refrigerantis est facultatis.

Ophites lapis abstergendi, & frangendi uim habet: ceu etiam uitrum. ipsum enim ex uino albo & tenui epotum lapides, qui in uesica sunt, valenter confringit.

Proprietatem uero quibusdam lapidibus nonnulli inesse attestantur: qualem re uera uiridis Iaspis habet: qui stomachum, & os ventriculi suo adhæsu iuuat. huius etiam lapidis ego quoque periculum abunde feci. torquem enim ex huiusmodi lapillis confeci, & collo suspendi ita, ut lapides ventriculi os attingerent. perspicue namque prodesse videbantur.

Ophitem uero lapidem uir quidam, cui adhiberi fides potest, re uera assenerat, appositum iuuare eos, qui a serpentibus icti fuissent.

De metallicis.

A.

Ales. sales siue fossiles sint, siue ex mari orientur, si uilem facultatem obtinent. eaque ex duabus qualitatibus abstergente, & adstringente mista est. utrumque uero siccare, supra fuit perspicue declaratum. differunt autem quod sales, qui ex terra fodiuntur, sunt densioris essentiae: ex quo fit, ut crassiorum sint partium, magisque adstringant. sales uero usti magis digerunt, quam ignem non experti: quatenus eorum corpus tenuiorum
partium

partium est redditum. non tamen æque ac non vsti, cōtrahere, densareque etiam firmam substantiam possunt.

Armeniacum vim habet abstergentem adiuncta leui acrimonia, & adstrictione leuissima.

Arsenicum tam combustum, quam non combustum adurentis facultatis est. id vero vstione reddi tenuiorum partium plane constat.

Aphronitrum a spuma nitri differt. nitri enim spuma exsiccans medicamentum est, aspectu triticæ farinæ similis: aphronitrum vero farinæ speciem nō habet: neque solutum est, sed est concretum, & coactum. quo omnes qui in balneis sordes detergunt, vtuntur: habetq; abstergendi, ac digerendi facultatem. at spuma nitri eiusdem quidem est naturæ, sed tamen essentia tenuioris est. nitrum vero mediā vim inter aphronitrum, & salem. aphronitro enim sola abstergendi vis inest: sali vero etiam adstringendi: nitro insunt utraque: sed minima adstringens, multo uero maior abstergens.

Γ

Gypsum præter communem omnium terrenorum, lapidosorumq; corporum facultatem, per quam siccare dicta sunt, hoc etiam est consequutum, vt sit emplasticæ facultatis. at combustum non eque est emplasticum, cæterum tenuiorū partium, & magis siccans redditur. quinetiam repercutiendi vim habet, & præsertim oxycrato maceratum.

Δ.

Diphryges ex mista qualitate, & facultate constat. habet enim in se quiddam adstringens, & acre medicriter.

Θ.

Thæon. sulfur omne trahendi vim habet. temperatura calidum, essentia vero tenuis est.

Ios.

I

Ios. ærugo gustantibus acrem qualitatem offert. digerens vero, & detrahens est; & liquans non teneram modo, sed duram etiam carnem.

K.

Cadmia siccantis & leuiter abstergentis facultatis est. in caliditatis autem & frigiditatis differentia est quodam modo temperata. tenuior autem est, quæ botryitis, crassior vero quæ placitis appellatur.

Cinnabaris acris modice facultatis est. habet vero etiam quidpiam adstrictionis.

Cisseris. pumex quid habet abstergens. si comburatur, tenuiorum fit partium: sed vrendo parum acrimoniæ contrahit: eamque lauando deponit.

Cœruleus acris est facultatis, detrahentisque, ac digerentis potioris, quam cinnabaris. est etiam adstrictionis particeps.

A

Lepis. squama quædam ferri est, quædam æris, & stomomatis. quidam etiam helitim squamam nominant. omnes autem valenter siccant. sed differunt inter se, & quod magis, minusve siccant: & quod tenuioris, aut crassioris sint essentia: & denique quod maioris, minorisve adstrictionis sint participes. Aeris ergo squama in siccando primas tenet, constat enim ex partibus subtilioribus: utpote quæ non nihil æruginis assumpsit. maiorem vero adstrictionem squama ferri obtinet. maioremque, quam hæc, squama stomomatis. detrahunt autem & liquant carnem magis, quam squama æris: & hac etiam valentius helitis. omnes autem squamæ non instrenue sunt mordaces. estque perspicuum, ipsarum consistentie substantium non tenuium, sed crassarum potius esse partium. nam inter ea, quæ eandem vim habent, id quod partium tenuiorum est, minus est mordax.

Lithar-

Lithargyrus desiccatur, ut cætera metallica omnia: sed hoc efficit moderatissime. in cæteris uero qualitatibus, ac facultatibus quodammodo in medio est, neque manifesto calfaciens, neque refrigerans. modicæ quoque absterisionis & adstrictionis est particeps. quam ob rem mediij ordinis in metallicis iure nominatur. proinde usus eius est frequens ceu materiæ, ut misceamus ijs, quæ valentem uim aut mordentem, aut adstringentem, aut tale quippiam facientem habent.

Litrum. nitrum siccatur & digeritur: siquæ intra corpus assumatur, crassos humores magis quam aphronitrum incidit, atque attenuat. Aphronitrum uero, nisi magna urgeat necessitas, deglutendum non est: nimirum stomacho insensum: siquidem plus etiam quàm nitrum incidit.

M.

Melanteria est de numero medicamentorum ualde adstringentium: ut etiam ad omnia propemodum adstringentia tenuitate partium exuperet.

Melan. atramentum scriptoriũ desiccatur ipsum quoque mirum in modum.

Misy, fori, & chalcitis sunt facultatis eiusdem generis. differuntquæ partium tenuitate, & crassitudine. omnium eorum crassissimum est fori: tenuissimum misy. mediam inter ea uim chalcitis tenet. adurunt hæc tria omnia, & crustas inducunt. & quanquam urunt, tamen etiam adstringunt. Cæterum misy nudis corporibus adnotum minus, quam chalcitis mordet: quamuis non sit chalcitide minus calidum. sed hoc ex tenuitate sue substantiæ eidem inest.

Molybdæna uim habet lithargyro per similem: a media tamen temperatura paulum quid ad frigidius uergens. sed nec abstergentis facultatis est.

Molybdos. Plumbum uim habet adstringentem, & refrigerantem. eiquæ inest non solum humida essentia copiosa a frigore concreta, sed æria quoque, & pauca terreæ. humidæ igitur essentiæ plurimum in eo esse, id
signo

signo est. Plumbum autem solum omnium eorum, quæ nouimus, tum mole, tum pondere augetur, si in ædibus subterraneis condatur, quæ aerem turbidū habeant: ut quæcunque illic ponantur, situ celeriter impleantur. Vtū uero plumbum, ubi lotum fuerit, facultatis refrigerantis est, antequam uero abluatur, mītam uim habet.

O.

Ostracon. testa uim abstergentem, & exsiccantē obtinet: præcipue uero quæ caminorum est, eo quod tosta fuerit.

P.

Pompholyx, si elota fuerit, medicamentum est prope ominum, quæ citra morsum siccant, primum. ubi uero hæc suppetat, nemo est qui spodio uti uelit, nedū antispodio.

S.

Sandaracha facultatis adurentis est. quam ob rem digerentibus, & abstergentibus eam merito indunt.

Scoria omnis medicamentum est valenter siccans. præ cæteris uero ferri. Argenti uero recrementū proprie helcysina vocant, siccantemq; facultatem habet.

Stimini ad communem exsiccandi facultatem habet etiam adstrictionem.

Stypteria. alumen vehementissimam adstrictionem habet. cumq; crassarum sit partium, tenuiorum partiū, quam alia, erit id, quod scissile vocant. deinde rotundum, & astragalote. Liquidum uero est abunde crassarum partium itemq; quod placiten, & quod plinthitem nominant.

T.

Titanos. calx uiua adeo vehementer urit, ut crustam excitet: extincta uero non protinus ipsa quoque crustam inducit, sed post unū, aut duos dies. minus quoque

que vrit, & minus crustas excitat. at uero téporis pro-
ressu ne crustam quidem molitur omnino: calfacit ta-
men, eliquatq; carnes. si lauetur, morsum in aqua de-
monit, efficitq; id, quod lixiuium vocant: cæterum ip-
sa sine morfu exsiccatur. si etiam bis, térve, & sepius elora-
uerit, morsus fit plane expers: & egregie citra mor-
um exsiccatur.

X.

Chalcanthos. atramentum futorium. Mirabile est
in hoc medicamento, quomodo valentissime adstrictio
non ignaua caliditas sit admixta. planum ergo est,
hoc maxime omnium condire, seruareq; carnes humi-
das posse: siquidem caliditate humiditatem absomit:
adstrictione vero substantiam contrahit, atque con-
stipat.

Chalcitis mistam habet adstringentem, acremq; fa-
cultatem. superat uero acris, ut quæ adeo uehemens
est, ut carnem exurat, & crustam gignat. hoc medica-
mentum vltum minus quidem mordet, sed non minus
tamen exsiccatur. sed & adstrictionis non parum amittit.
proinde fit, ut chalcitis vltia potior omnino sit, quam
ignem non experta. est enim tunc partium tenuiorum
facta, nec assumpsit acrimoniã, ut alia permulta faciunt.
Nosti præterea omnia vltia, ubi lota fuerint, moderatio-
ra, minusq; mordacia reddi.

Chalcos. es combustum habet quidpiam acrimoniæ,
& adstrictionis est particeps.

Chalcu anthos. Flos æris tenuioris facultatis est, quã
vltum æs, & squama.

Chrysocolia. & hoc medicamentum ex ijs est, quæ
carnem liquant. non tamen ualenter mordet. est autem
abunde digerens, & exsiccans.

†.

Psimythion. Cerussa emplasticum. refrigeransque
medicamentum est. hæc adusta in Sandyca, quem vo-
cant,

cant, transit: medicamentum se tenuius, nondum tamen calfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate partium tenuitatem assumpsit: ut eius ope in altas partes corporum, quibus admouetur, eius penetrare uis queat.

Ploricum magis siccatur, minusq; mordet, quam chalcitis, & nimirum etiam ex partibus tenuioribus constat.

Ex Galeno, de utilitate, quæ sumitur ex animalibus. CAP. II.

L A C saluberrimum est, quod neque amarum est, neque acidum, neque salum, neque acre, neque fixitum: sed quod suauis est, & parum habet dulcedinis. tale uero ad acres, & mordaces fluxiones est accommodatissimum, eas non solum abluens, sed corpora etiam illinens, ne in ea nuda cadat quod defluit. præterea lac omne ex tribus substantijs est compositum casei, feri, & pinguedinis.

Serum extergendi uim habet. extergit enim, atque abluit citra morsum acrimonias. pars uero caseosa, & crassa quæ in lacte est, emplastri modo adheret, & eo nomine acrimonias retundit. totum uero lac, ut uno uerbo complectar, medicamentum est leniens, cuius tota quidem substantia morsu uacat, sed multo etiam magis, ubi moderata coctione maior humiditatis serosæ pars fuerit consumpta.

Lactis tractationi caseus annectendus est, quoniam lac concretum est. non tamen tota lactis substantia in caseum concreuit: sed crassa tantum, tenui & serosa excreta & seiuncta. mollis autem & recens caseus uim habet percipiendi, & leniter refrigerat. qui uero ex acido lacte conficitur, præter nunc allatam facultatem leuē etiam digerendi uim obtinet.

Butyrum fit ex eo, quod in lacte pinguisimum est, quemadmodum scriptum reliquit Dioscorides ex ouillo, atque etiam caprillo lacte. concoquentis facultatis est: habetq; leuem digerendi uim in ijs corporibus, quæ inter duritiam, & molliem sunt media.

Coagu-

Coagulum omne acris, attenuantis, digerentisq; facultatis est, & nimirum etiam exsiccantis. hoc enim ex superioribus consequitur necessario.

Fel, aut bilis. hunc succum omnium succorum qui sunt in corpore, calidissimum esse ostensum est. itaq; in calidissimis, necesse est fel cæterorum animalium fel li antecellere. in ijs vero quæ non ita sunt calida, hunc etiam succum in illis calidum esse proportionem, ut quatenus in cæteris inferiora sunt, eatenus in hoc itidē succo sint inferiora. Quinetiam in animalibus, quæ magis sunt calida, flaua bilis apparet: quæ vero minus, pallida. serosa enim humiditate flauæ bili admista, pallida fit. ubi autem calida animalia, aut fame, aut siti vexantur, ad colorem atrum vergit. interim æruginoso colore, interim cæruleo, interim isatidis, qui magis fuscus est, quam brassicæ color. igitur & tu fellis colori diligenter animum attendito, cum medicamentū quod fel accipiat, conficies. Scito ergo si præparando medicamento fel impense flauum iniicias, te illud calidius esse facturum: si pallidum, mediocriter calidum. Quorundam autem taurorum fel ipse conspexi cæruleum, flauo nimirum superaffato, quod in id medicamentum, quod parabatur, iniici prohibui: sed eius loco alterum mediocriter flauum accepi. ille enim taurus uinculis u tractus supra modum fuerat defatigatus, & calidiorem temperaturam acquisiuit. Volatilium vero animalium biles omnes acriores, & sicciore sunt, quam quadrupedum. & inter ipsas quoque uolucres gallinarum & perdicum biles sunt vsui medicinæ accommodatiores. miluorum uero & aquilarum impendio sunt acres, atque etiam erodunt: ideoq; æruginis colorem imitantur: ac nonnunquam atræ sunt. His igitur earum differentijs perspectis, itemq; affectionibus, quæ magis, quæq; minus exsiccatione indigent, cognitis, si vnam modo quam volueris re expertus fueris, inde ad alias via & ratione transire poteris, ut semper eam quæ affectioni conueniat, accipias.

Sudor eius qualitatis est particeps, quæ salsa, & sal-
f fugi-

fuginosa nominatur. & sepe etiam in eo apparet amarities.

Vrina omnium animalium calida est, minus uero frigidiorum. Urina hominis omnium prope aliarum est imbecillima: exceptis porcis domesticis, quibus exeti sunt testes. illorum enim totius corporis temperatura est hominis temperatura persimilis: & atque debilis urina. ceterum urina hominum, ut si quid aliud, extergendi uim habet. quod fullones praecipue indicant, qui sordes uestium ea expurgant, atque extergunt.

Salua imbecillior est eorum qui comederunt, atque biberunt: valida & acris eorum, qui ingenti fame premuntur, aut siti enecti sunt. Salua autem tota sui substantia aduersissima est bestiis hominem interficientibus. Vidi ego scorpionem, in quem saluam solam homo conspuisset, occisum fuisse. idque protinus a salua esurientium & sitientium: tarde autem a salua eorum, qui potu, pastuque se expleuerant.

Stercus omne maxime digerentem habet vim. quoddam autem assiduo in usu habetur, quoddam uero rariore. frequentissime uero caprillo utimur (*αγρίων* proprie nominant) digerentis atque acris facultatis est usque adeo, ut induratis tumoribus conueniat. hoc autem combustum tenuiorum quidem partium, sed non tamen acrius perspicue apparet. Eiusdem autem tum combusti, tum non combusti uis est abstergens, digerens, ac digerens quidem non exigua. Generalis autem & communis facultas eadem omnibus inest: uerum pro animalium naturis uariatur. quorum enim est temperatura siccior, eorum siccius stercus est: quemadmodum calidiorum calidius. sed nullum est, quod refrigeret, sicut nullum etiam humectat. quin pro natura quoque eorum, quibus animantes uescuntur, multa in erit differentia. proinde in hominibus potius, quam ceteris animantibus est etiam maior. quandoquidem ij diuersissimis alimentis utuntur. quid enim simile habeant, qui allium, coxasque comedant, & qui cucurbitam, si ita fors ferat? Stercus uero bubulum una cum exsiccante,

exsiccante, trahentem quoque facultatem obtinet. crocodilorum uero, & sturnorum, qui solam oryzam comederint, abstergentē, exsiccantēq; uim habent utranque moderatam: & multo moderatiorem, & hebetiorem stercus sturnorum.

Sordes hominum siccantis facultatis est, habetq; caliditatis aliquid. sordes uero, quæ lanis ouium inhaeret, ex qua cæsyum, ut uocant, conficiunt, vim habet concoquendi butyro similem. habet uero etiam parum facultatis digerentis.

Carnes uiperarum digerentem & siccantem ualenter uim habent, simulq; moderate calfaciunt. properat enim earum uis, ut uidetur, ad cutim, per eam uidelicet euacuans excrementa, quæ sunt in corpore. quibus ergo mali succi copiose in corpore redundant, magnus pediculorum numerus exoritur: & a cute squama abscedit, ac decidit extima cuticula, ad quam retinentur crassi, terreiq; humores, qui ad cutem protruduntur. a quibus scabies, lepræ, atq; elephantiasis exoriuntur.

Cochlearum caro confusa prius in mortario, deinde leuigata maxime exsiccās fit omnium partium, quæ humiditatem excrementitiā habent, atque adeo, ut hydropibus etiam conueniat.

Adeps a pinguedine differt, quod sit crassior. quam ob rem animantibus, quorum tota natura magis terrestris est, adeps prouenit: quemadmodum ijs, quorum est humidior, pinguedo. proinde pinguedo igni admodum celeriter liquefcit: eliquata uero non facile concrefcit. adeps non facile liquefcit, & fusus celerrime coit, multoq; pinguedine durior uidetur. sus ergo bene habitus multam habet pinguedinem, propter naturalem temperaturæ humiditatem. Boues autem & capræ, & cætera huius generis cornigera plurimū adipem ob siccitatem gignunt. tu uero si uis, oleosam & pingue in animalibus substantiam omnem adipem appellato, ut pleriq; medici solent. simili quoque modo pinguedinem nominare tibi licebit. Cæterum adeps suillus est omnium ferme aliorū humidissimus, ac proinde uicinam

f 2   oleo

oleo uim actione sua possidet: sed oleo magis emollit^r, & concoquit: ob eamq; causam cataplasmat^r, quæ ad inflammationes ualent, commiscetur. qui uero mordicationes sentiunt aut in recto intestino, aut in colo, iis potius caprinum adipem, quam suillum iniicimus: non quod acrimonias magis obtundat, sed quod caprillus ob crassitiem celerius concreseat. porro ob essentia^r tenuitatem nonnulla acrimonias magis obtundunt: ubi in alto mordicatorum corporum molestia inhæserit. quod enim tenuium partium est, tota corpora penetrat: & omni saniei ipsum mordicanti permiscetur. hacq; ratione adeps anserinus quæ in imis corporum partibus mordicant, magis obtundit. est etiam suillo calidior. inter hos medius est gallinaceorum, & gallinarum adeps. ac calidior semper, sicciorq; est maculorum animalium. & ex his ipsis, exectorum minus calidus est, & siccus. mas enim castratus eiusdem generis scœminæ semper est similis. omnis igitur pinguedinis facultas est, ut humana corpora humectet, & calfaciat. singularum autem pinguedinum differentie ex maiore, & minore sumuntur. suis enim pinguedo, ut ad nos referatur, humectare largius potest, sed non æque excalfacere: sed talis est calor pinguedinis suis qualis spectatur in nobis. taurinus adeps est suillo multo calidior & siccior. Vitulinus & calore & siccitate est taurino inferior: & hœdinus, caprillo. sed & caprinus hircino: & taurinus leonino. is enim adeps omnium prope quadrupedum adipe maxime digerit. nam & calidissimus & partium tenuissimarum est. omnis uero adeps ubi inueterarit, se ipso fit calidior, & tenuiorum partium. atque ita ad euocandum & digerendum est potior.

Medullæ facultas est, ut indurata & scirrhusa corpora emolliat: siue musculis, siue ligamentis, siue uisceribus id eueniat. optimam uero semper expertus sum ceruinam, deinde uitulinam. taurina uero & hircina acrior, sicciorq; est. ex quo fit, ut duritias scirrhusas dissoluere non queat. non modo autem medulla ex ossibus

ossibus fumitur, quæ reuera medulla est, sed etiam ex spina, quam spinalem medullam uocant, quæ & siccior, & squalidior est, quam reliqua. est enim illa mollior, & pinguior. quam ob rem ego spinalem seorsum per se absque illa recondo.

Capitum mœnularum ustorum uis esse uidetur desiccans, & non admodum acris. hoc enim alicui ex combustis conuenit, quemadmodum omnibus communis est exsiccatio.

Cornu ceruinum & caprinum ustum, & elotum siccantis facultatis est.

Castorium exsiccatur, calfacit, & digerit: idque ei cum multis aliis medicamentis est commune. quoniam uero est abunde tenuium partium, idcirco eius uis maior est quam cæterorum, quæ æque calfaciunt, & exsiccant. nam quæ tenuium partium sunt medicamenta, efficaciora sunt, quam quæ sunt crassarum: etiam si parem uim sint sortita: propterea quod ingrediantur, & in imas ad motorum corporum partes penetrent: ac potissimum ubi densæ illæ fuerint, ut sunt nerueæ. est igitur perspicuum eas a castorio uel ob hanc causam magno opere iuari.

Renes scincorum bibunt quidam, ut qui penem intendant. cuius rei contrarium efficere uidetur lactucae semen ex aqua potum.

Caprinae ungulae cinis attenuandi uim habet: asininae uero strumas digerendi, si oleo subigantur: si uero siccus fuerit inspersus, sanare perniones potest.

Ossa combusta ualde digerentem, atque exsiccantem uim obtinent.

Senectam serpentis si aceto ferbuerit, dentium cura re dolorem quidam memoriae prodiderunt.

Ouilla pellis recens detracta, & ijs qui quoquo modo fuerint flagris caesi, iniecta, maxime omnium adiuuat: adeo, ut una die & nocte eosdem curet.

Equorum lichenas ex aceto laeuigatas ad comitiales & ferarum morsus efficaces esse nonnulli literarum monumentis consignarunt.

f 3 Telam

Telam araneorum ulcera summæ cutis ab inflammatione tueri, sunt qui scribant.

Veterum coriorum cinis ulcera ambusta, & quæ uocantur intertrigines, curat.

Buccinarum & purpurarum testa combusta uim exsiccandi obtinet.

Ostreorum testa combusta similis facultatis est, testæ buccinarum: sed quæ sit tenuiorum etiam partium, uel, ut dicam uerius, minus crassarum. habet etiam contrahendi uim quandam.

Sepiæ testa abstergit & siccat non secus, quam aliæ testæ eorum, quæ testa cōteguntur. cæterum in ea est tenuitas partium præ cæteris eximia.

Lanæ combustæ uim acrem, calidamq; habent, partium tenuitate adiuncta.

Pili usti eque ac lanæ combustæ, calfaciendi & exsiccandi uim habent egregiam.

Ouorum album & tenue est omni morfu uacans: neque unquam nos frustratur, ut lac, in animalibus cruditatem perpetientibus, aut fame, sitiq; enectis, aut quæcibus palta sunt prauis. Ovis autem unicum inest malum, quod eis uetustas affert. quod facillime quis uitabit, si recentibus utatur. uisitatissimum uero est, ac facillime nobis suppetit ouum gallinarum. idcirco nihil aliorum ovis indigentes, eo utimur: quamuis eandem cum illo naturam habeant. temperatura uero eius est paulo frigidior quam commodata. Ipse itidem uitelus similis naturæ est. quam ob rem ovis elixis, aut assis morsus expertibus ceratis miscetur. Est tamen perspicuum leuem inde differentiam ovis accedere, ut paulo magis exsiccent assa, quam elixa, & quantum huius facultatis nanciscuntur, tantum etiam eius amittunt, quæ ad mitigandū ualet. refrigerat enim modice ouum, & citra morfum exsiccat.

Erinacei utriusque tam marini, quam terreni corpus totum combustum cinerem efficit, cuius facultas abstergat, euocet, ac detrahat.

Cochlearum combustarum cinis egregie siccantis facultatis

cultatis est: quæ etiam ex combustione caloris quidpiam acquisiuit. Cæterum hæ non combustæ siccant etiam egregie.

Cancrorum fluuiatilium combustorum cinis æque, ac prædictus, exsiccat.

Gallarum simplex ius retinendi uim habet: ut ueterum gallorum alium subducendi. coquendi autem sunt cum sale diutissime.

Adarcion acerrimum, calidissimumq; est: proinde ipsum per se inutile est. commiscetur autem iis, quæ uim eius retundunt: atque ita magni usus redditur ad eas affectiones, quibus excafactione opus est, foris admotum: nam intra corpus ob nimiarum uirium uehementiam sumi nullo modo potest.

Alcyonia extergunt omnia, atque digerunt: habentq; acrem qualitatem, & calidam facultatem; sed non paulo maiorem uel minorem, & in his ipsis, quæ diximus, pro totius essentia tenuitate.

Ex Xenocrate, quæ buccina & purpure emplastri modo inuant. CAP. III.

Huius capitis principium desideratur, medium imperfectum est, & finis non extat.

* * *

illitæ uero maculas, quæ mulierum ora deturpant, detrahunt, & detergunt. malagmatis uero modo impostæ, ad testium tumores tollendos, & tophos minuendos sunt accommodatissimæ. itemq; ad eos, in quibus iam humores sunt, aut futuri sunt. * & ad omne abscessus, & tuberculi genus. ergo si inungantur, scro- tum contrahunt, abscessusq; ad diuisionem apti, absq;

f 4 euidet

euidenti sensu digeruntur. sed efficacius est id, quod habet hoc modo. Argenti spumæ drach. cvj. cineris buccinarū drach. xvij. olei ueteris ciath. xxx. cerussæ drach. xx. resinæ terebinthinæ drach. xij. thuris drach. viij. aquæ cyath. iij. Argenti spumam, cerussam, buccinas, & thus singillatim læuigato in mortario: tum aqua & oleo affusis diligenter omnia commiscero, & confricato, & in olla noua decoquito continenter rudicula commiscens, ne aduratur. ubi semicocta hæc uidebis, resinam, deinde thus aduicito: & ad probam consistētiam, non tamen ad multam duritiem coques. postremo loco cinerem iniicies. ubi paululum ferbuerit, ollam ab igni auferes, & medicamentum exceptum ad usus seruato, & recondito. Hoc præter omnium opinionem facit tum ad supradicta, tum vel maxime ad maligna ulcera, & depascentia, & quæ ægre sanescunt. Eadem buccinæ ex melle ad parotidas faciunt, quæ etiam mammas oblideant. idemq; præstant ex aqua illitæ. valent etiam ad capitis ulcuscula densa, rubra, paruis mammis similia, quæ saui nominantur. magnæ quoque & duræ purpuræ idem, quod buccinæ præstant.

* * *

Si enim solo auxilio simplicium medicamentorum omnes affectiones, quæ præter naturam nobis accidunt. curare possimus, profecto compositis medicinis nunquam indiguissemus. nunc uero non ita res est: sed sæpenumero simplex medicamentum ad nullam rem est utile: siq; excalfacere corpus uelimus, nullum talē nobis simplex suppetet. Est autem unus compositorum medicamentorum usus, cum ex iis, quæ sunt eiusdem generis, uehemens molli commiscemus, ubi nobis medium desit: alius est ex mistione eorum, quæ sunt generis diuersi: quæ apta ratione conficitur. Raro enim affectionem inuenias, quæ uel digerentia, uel repellentia solum

solum postulet. idcirco fit, ut sepe numero, idq; statim inter initia, omnino uero paulo post, aliquid digerens commiscere cogamur. Si uero etiam uehemens dolor adsit, mitigantia indemus, ac medicamēta quidem quę ad usum quamplurimos ualent, suntque pręstantissima, contrarias facultates in se continent. at nonnulla ex simplicibus, ne ad usum quidem perducī sine alterius cuiuspiam admistione possunt: ueluti cum medicamentum putandum est, quod agglutinandi uim habeat.

Cætera periere.

FINIS LIBRI DECIMI-
QVINTI.

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER XXIII.

In quo habetur totius humani cor-
poris dissectio.

Ioanne Bap. Rasario Nouariensi medico interprete.

*Ex Galeni commentariis, de cerebro, atque eius
membranis. CAP. I.*

CEREBRVM diligenter, com-
modeq; nudandum in primis est:
quod ubi feceris, mēbranam du-
ram iuxta mediam ipsius longitu-
dinem multo crassiore[m] uidebis,
atque ita ad aliquem locum usque
descendentem, qua potissimum
parte media caluarię futurarū ha-
betur. eodemq; modo sub sutura Labdoide crassā
membranā duplici plexu firmatā simul, & cerebrum
aliquatenus ingredientem conspicias. uenę quoq; per
ipsam vtrinque singulę iuxta suturę labdoidis latera
excurrunt. ubi uero hę in idem inter se conuenerint,
is locus est fere altissimus eorum, qui in orbem circū-
iacent: nec etiam æqualis ab eo tum anterior, tum po-
sterior cerebri pars existit, sed anterior est multo ma-
ior. verum ad id, quod habetur elatissimum, accedit
etiam altera crassę membranę conduplicatio, ut alia-
rum partium omnium, quę cerebrum in orbem com-
prehendunt, crassitię quadrupla esse uideatur. quin-
etiam tertia alia uena præter duas antedictas, per longi-
tudinem porrigitur, in anteriora excurrens. quid enim
aliud,

aliud, quam uenam appellabis eiusmodi uas, quo sanguinem contineri appareat? Videbis autem ipsas cauitates non habere uenæ tunicam. quæ simul per ossa capitis ascendat: sed cum primum uenæ caluariam attingunt, crassam membranam ibidē duplicari, internamq; regionem instar fistulæ sinuatam in uasis formam, sanguinem recipere, & qualem acceperit, conseruare. ubi uero duæ uenæ inuicem congregiuntur, eam regionem Herophilus *λιμὸν*, hoc est torcular nominauit. ea porro, quam ipse sic uocat, magis profunda: altera uero uenarum exiguarum torculari incumbentium congressio in superficie est sita: quæ prope crassam mēbranam nō secus est facta. ceterum hic processus in ea parte oritur, ubi sutura labdoides squamatis ossibus connectitur. At tenuis membrana stabilit simul, ac tegit cerebrum, & præterea uasa quæ in ipso sunt, ligat omnia. Est autem similis secundis foetuum, & animalis mesaræo: siquidem utrunque horum ex multis arteriis, atque uenis sibi ipsis propinquis, & membrana tenui intermedia spatia contexente factum est. ad eundemque modum mēbrana omnes cerebri arterias, & uenas connectit: eaq; non modo cerebrum complectitur, uerum etiam in profundum eius sese insinuat, ac in omnes partes peruadit, totumq; pertexit, ac quoquo uersus se ad internam usque uentriculorum capacitatem extendit. Est etiam cerebri tegumentum crassa membrana: aut potius non simpliciter tegumentum nominari debet, sed quoddam ueluti propugnaculum propulsandis caluariæ offensionibus obiectum. at tenuis membrana innatum eius operimentum est. Crassa enim ab eo seiuncta est, tantum uasculis excidentibus coherens. itaque tenuis membrana prius, deinde uero dura, fuit locata: quæ quanto osse est mollior, tanto est tenui durior: quanto uero tenuis est hac mollior, tanto cerebrum est tenui mollius. quibus quidem fit rebus, ut chorooides membrana innatum cerebri operimentum sit: ut in animali corium. huius præterea crassa non est illa quidem innatum operimentum, sed multis tamen locis adhærescit.

adhaerescit . ipsius rursus crassæ integumentum est os ,
extrinsecus circumdatum , quod *κραϊον* appellant , quod
quasi *κραϊος* , hoc est galea quadā superiacet . sed cum
natura connatam cranio membranam facere non pos-
set , multa uincula ad eius securitatem est machinata .
quænam inquam hæc sunt uincula ? ab ipsa membrana
exoriuntur tenues membranæ quædam . uia autem , ut
foras erumpant , futura capitis sunt . Hæc enim uincu-
la extenduntur , singula uersum cranij partem sibi dire-
ctam , unde originem traxerunt , atque inde progressa
sibi mutuo concurrunt , & decussantur , & coalescunt ,
& plane in unum conducuntur , communemq; ex se ip-
sis omnibus membranam procreant , quæ *περικραϊος* no-
minatur . hæc q; ipsa crassa membrana cranium succin-
git . ac cerebrum dilatando tum accedit , tum recedit ,
in media regione , quæ inanis est . ipsum uero cerebrum
substantia est neruis simillimum , quorum erat futurum
principium : nisi quod illis est mollius . ac mollius qui-
dem antè , durius uero postè , quod *κραϊον* , & *περικραϊον*
περικραϊδα anatomici nuncupant : quæ dura membra-
na duplicata dirimuntur , & per solum meatum , qui sub
capitis uertice est , ac per corpora meatum ipsum am-
bientia coniunguntur . Ventriculi autem cerebri duo
sunt anteriores inspirationem , expirationemq; , & ef-
flationem ex cerebro facientes : quod alibi demonstra-
uimus . ubi etiam probatum à nobis est , eosdem prius
conficere , ac præparare spiritum animale cerebri , &
etiam infernis eius partibus , quæ ad nares spectant , ol-
faciendi instrumentum esse , & simul ueluti ductus & ca-
nalis ad excrementorum effluxionem accommodati ui-
cem præstare . vius autem uentriculus in cerebello est ,
qui spiritum animale in anterioribus uentriculis con-
fectum transmittit . quam ob rem unum meatum ab iis
uentriculis in hunc pertinere fuit necesse . quocirca mea-
tus , qui ab anterioribus uentriculis in ipsum prorumpit ,
maximus conspicitur : per quem solum paræcephali-
lis est cū cerebro connexa . sic enim utranq; partem appel-
lare Herophilus consuevit : & posteriorem partem *πα-
ρικραϊδα*

ρυγκιφαλίδα uocat. Cum igitur cerebrum, ut ante dixi-
 mus, à parencephalide crassæ mēbranę duplicatione sit
 diremptum, ipsumq̃, oporteat aliqua ex parte illi con-
 iūgi, vt ant edictum meatum generaret, in vnum prius
 locum utrosque uentriculos terminauit: quem etiam
 quartum totius cerebri uentriculum aliqui anatomici
 uocant. & hac namq̃; cavitae profectus meatus, spiri-
 tumq̃; ea contentum excipiens, parencephalidi trāsmit-
 tit. pars autem cerebri, quæ supra cavitatem est, veluti
 domus tectum quoddam in caue sphæræ superficiē cir-
 cumacta nō immerito videtur appellata καμάριον καὶ φα-
 λιδοειδής, quod huius generis ædificia architecti καμάρας,
 καὶ φαλλίδας, hoc est testudines, & fornices solent nomi-
 nare. Corpus vero hoc, quod ad principium meatus
 est situm, qui uentriculum medium cum posteriore ce-
 rebro coniungit, quod ab anatomicis κανάριον appella-
 tur, substantia quidem est glandula: figura autem est
 cono persimile: vnde ei nomen est ductum. hancq̃ue
 glandulam cono similem, magnæ uenæ diuisionem op-
 plentem, a qua omnes fere, qui in anterioribus ventri-
 culis sunt, plexus choroides conflantur, in eundem u-
 sum, in quem reliquæ glandulæ venarum diuisionem
 firmantes, factam fuisse arbitror. Epiphysis vero quæ
 per totum meatum extēditur vermi similis, spiritus trā-
 situi præest, ac dominatur: cuius sane positio, & natu-
 ra, & communio cum uicinis partibus, sic habet. Ex
 utraque meatus parte tenues, ac prælongæ sunt cerebri
 eminentiæ, quæ γλῆτιæ, hoc est paruæ nates appellan-
 tur: quarum concursus, hominum femoribus inter se
 coniunctis præcipue comparares. sunt etiam qui διδύ-
 μοις, id est testiculis eas assimilent, & didymia nominēt.

Nonnulli vero corpora conario vicina vocant didy-
 mia, quæ uero deinceps sequuntur, glutia, sinistra igitur,
 dextręq̃; meatus partes, horum ipsorum sunt cor-
 pora: superiores uero a tenui quadam membrana, non
 tamen imbecilla operiuntur. quæ utrinque glutij con-
 iungitur. quæ quidem membrana ad posteriorem us-
 que uentriculum exporrecta, finis inferior est epiphy-
 seos

seos vermi similis: quæ nihil habet didymis, & glutis simile. etenim ipsa uarie articulata est, hæc autem ubique sunt similia: sed non ubique composita. nam præterquam quod uarie articulata hæc epiphysis est, uideturq; ex quamplurimis particulis per tennes membranas connexas composita, id quoque habet præcipuum, ut connexa eius, ac tenuis sit ad uentriculum posteriorem extremitas: quo loco in superiacentem membranam delinere eam diximus. Inde autem aucta paulatim, atque amplificata, dorsum habet glutiorum distantie propemodum æquale. quam ob rem longa secundum meatum ex porrecta, ipsum totum perfecte obstruit: retro autem in orbem reflexa, membranam suis conuexis partibus connatâ simul ita abstrahit: totumq; meatum tantum aperit, quantum ipsa retro cesserit. Cum enim reflectendo in sphaeræ modum fiat rotunda, & in seipsa confideat, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo adaugetur. Quocirca consentaneum est, ut ea paululum reflexa, & ideo paulo magis amplificata, fines eius inferiores in solas meatus partes, quæ ad basim sunt, quæ angustissime sunt, ingredi nequaquam possint: at si fiat maior refraction, & ob id latitudo augeatur, maior etiam meatus portio aperietur: quoniam semper tantum aperitur, quantum conuexitas in ipsum ingressura continuo minuitur. Natura autem eam dorsalibus glutiorum ligamentis adnexuit: quæ dissectionum periti uocant tendones, a quibus utrinque constricta, & coercita sic continetur, ut errare non possit. Porro natura magnam curam adhibuit, ut excrementa cerebri excernantur. cum enim eorum sit duplex genus, ut alia sint tanquam uaporosa & fumosa, quæ suapte natura in sublime feruntur, alia uero tanquam aquosa, & limosa, quæ suo imperu deorsum feruntur, duplices quoque ipsorum excretioni meatus adhibuit, atque eos quidem, qui leuia excrementa erant vacuaturi, in altum adduxit, qui uero grauia, & deorsum repentia, decliues effecit. Caput enim omnibus corporis partibus ueluti tectum quoddam calidæ domui est superpositum. idcir-

idcirco fit, vt cum omnia, quæ a partibus subiectis sursum efferuntur, fuliginosa, ac uaporosa excrementa caput excipiat, ei multas transpirationes natura machinata sit. simul quidem os capitis efficiens fistulosum, simul etiam futuris, quas uocant, uarie coarticulatum: par quas uaporosorum, & fumosorum excretiones fierent, quæ nec semper perspicue cerni possunt, nec cum in toto corpore, nec cum in capite fiunt, vt pote quæ præ tenuitate interdum nos lateant. Cæterum decliues cerebri meatus tum per palatum in os, tum per nares conspicuis, magnisq; orificijs sensui manifesta, crassaq; excrementa eructant. Ac duorum quidem meatuum, qui in nares pertinent, fabrica est huiusmodi. Ipsa dura membrana quæ cerebrum contegit, instar cribri est perforata: atque etiam magis uarie perforata sunt ossa, quæ sunt ei præposita, & quemadmodum spongix, neque recta sibi ipsi meatus respondent, neque recti plane sunt omnes: sed plerique sunt tortuosi, atque anfractibus pleni, vt alia quædam longa circuitio, longusq; error prius conficiendus sit ei, quod per eos ad cerebrum sit peruenturum. quam ob rem fit, ut neque aliud quidpiam durum corpus extrinsecus cerebro incidat, neque aer frigidus nobis inspirantibus recta in cerebri ventriculos sese sincerus insinuet. Postquam autem semel hæc propugnacula spongijs similia, quæ ab anatomicis a cribri similitudine *σφονγιώδης* uocantur, tutelæ ipsius cerebri causa extiterunt, etiam transpirationem per ipsa perfici necesse fuit. nam per inspirationem odorum fit dignotio, per expirationem uero excrementorum expulsio. in huiusmodi actionibus impetus motionis ipsius spiritus, multa eorum que pertransire per se non possunt, unà secum attrahit. Ex aliis uero duobus meatibus, qui ad palatum perueniunt, alter ex profundo medij cerebri uentriculi profectus, fertur deorsum: alter uero emergit quidem a meatu, qui cerebrum parencephalidi connectit, sed ad cerebrum deorsum obliquus fertur. Cum primum uero in idem inter se conuenerint, locus quidam communis utrosque excipit cauus, ac decli-

ac declivis, cuius labrum supernum est circulus absolu-
tus. inde autem semper magis, ac magis arctatus deſcē-
dens in ſubiectum adenem inferitur amplē ſphæræ ſimi-
lem, qui manifeſtam ipſe quoque cavitatem habet. hūc
autem excipit os, cribro cuidam ſimile, per quod via
crallorum incrementorum in palatum eſt facta. Vtili-
tas uero ſingulorum instrumentorum, quæ uic ipſi in-
ſunt, eſt cavitās, quæ meatus excipit: quam nonnulli a
figura *αἰθῆρα*, hoc eſt pelum, nonnulli uero ab uſu *χώρα*
μη, hoc eſt infundibulum nominant: quæ ſupernis qui-
dem partibus quaſi cisternæ cuiuſdam uſum præbet, in-
fernis autem, ut etiam nomen ipſum indicat, infundi-
bulum imitatur: parte autem decliui meatum habet ſen-
ſibilem uſque ad uentriculum adenis. Quoniam autem
hoc cerebro ſuperne coniungi oportebat, inferne au-
tem in adenem inferi, iure factum eſt, ut membranofum
extiterit. ergo portio membranæ tenuis protenſa hoc
corpus peluis conſtituit. quem uero plexum retifor-
mem uocant, maxime omnium, quæ illic ſunt, admira-
bilem, ibi eſt conſtitutus complectens in orbe adenem
ipſum, & retro longiſſime pertingens. toti enim pro-
pemodum cerebri baſi hic plexus ſubicitur: eſtq; non
ſimplex rete, ſed eiufmodi, ut ſi uulgaria piſcatorum
retia plura alia alijs accumulata ſuperijcias. Naturali au-
tem huic reti hoc ipſum ineſt, ut alterius replicationes
alterius replicationibus ſint connexæ: neque ex eis ſe-
iunctum ullum capere queas. cum enim omnia conti-
nua ſerie connexa inter ſe ſint, efficitur, ut id unum,
quod ceperis, alia conſequantur. non eſt autem ex qua
uis materia conſectum; ſed maximam portionem earū
arteriarum, quæ a corde ſuſum ad caput feruntur, na-
tura materiam huic admirabili plexui ſubiecit. nam exi-
guæ propagines quædam ab ipſis in collum, ac faciem,
partesq; externas capitis abierunt: reliquum autem o-
mne, ut a principio fuit, recta per thoracem & collum
ſublime ad caput fertur: excipitq; amice, quæ ea parte
eſt, cranij portio: & aperto in ſe foramine intra caput
ſine moleſtia deducit. excepiſſet autem & craſſa mem-
brana,

brana, eratq; iam perforata recta ad illarum impetum : & opinari ex ijs omnibus quispiam potuisset, ipsas ad cerebrum properare, sed non ita erat. nam cranium prætergressæ medio inter hoc, & crassam membranam loco, primum quidem in longas admodumq; exiles arterias diuiduntur, deinde uero pars earum in capitis anteriora, aliæ in posteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram inter se mutuo complexæ feruntur, ut aliam de se opinionem faciant, quasi itineris ad cerebrum oblitæ uideantur. ueruntamen non ita se res habet. nam rursus ex multis illis arteriis, uelut radicibus in truncum coalescentibus, alia coniugatio arteriarum nascitur, ei, quæ initio a corde sursum ferebatur, æqualis : atque eo modo per crassæ membranæ foramina ad cerebrum subit. Cæterum quod nam tandem hoc miraculum sit, dictum est ante quam sæpissime. Vbi enim natura diligenter materiam conficere uult, diuturnam ei moram in coctionis instrumentis parat. quocirca eum spiritus animalis qui in cerebro est, magis exquisita indigeret confectione, plexum retiformem natura flexuosiores effecit. Totum enim cerebrum iis arteriis multifariam diuisis est per textum : & multæ ipsarum diuisiones in eius uentriculos desinunt ; ut etiam uenarum ex uertice ipsius descendentium. ex oppositis enim locis arteriis occurrunt, & in omnes eodem modo cerebri partes, atque adeo in uentriculos distribuuntur. ac superuacanea quidem excernunt, sanguinem uero continent : quemadmodum arteriæ spiritum maxime omnium respirant : qui longo tempore in eis contentus, ac confectus in cerebri uentriculos incidit. Atque a corde sursum per thoracem, ac totum collum uenas & arterias usque ad caput natura perduxit, inde arterias ad retiformem plexum ut diximus, uenas autem ad summam capitis uerticem intra cranium perduxit : ubi crassæ membrana duplicata intra se ipsam mediam uenas recipit.

CEREBRI iminutio, quemadmodum Hippocrates auctor est, in caluescentibus efficitur. ut ossa sincipitis fistulosiora, tenuioraque, ceteris, & superadiacētia ob cerebri defectionē exarescant: cum ea usque ad cerebrum non pertineat, neque ea possit attingere. subsidet enim, & depressum in suam basin concidit. his autem ossibus ressecatis consequitur, ut ipsa quoque preterita cutis inarescat: quæ quidem in calvis uel ipsi sensui mirum in modum sicca apparet. cum igitur cerebrum ualde siccum factum est, ut quibusdam in extrema senectute contingit, tunc etiam neruorum exortus inarescere est necesse. quoniam ob rem, neque perinde uident, ac prius, neque audiunt, neque aliud quicquam aut sensibus, aut moribus qui a uoluntate proficiuntur, valenter perficiunt: sed omnia earum actionum instrumenta, per quæ prius fiebant, exoluta, infirma, debiliaque redduntur.

SPINALIS medulla duas membranas habet, crassam & tenuem a membranis cerebrum contegentibus exortas. quibus est etiam coniuncta. sed his tertium corpus extrinsecus est obductum, ueluti operimentum quoddam, & propugnaculum medullæ ipsius, quod initium exortus a capitis coronis ducit. eius natura eadem est cum natura ligamentorum: quatenus ex osse, perinde ac ligamentum, est connectum: quamquam hoc colligat quodammodo totam faciem in corpus pertinens duplicatum intermediis earum regionibus. simile porro est tum crassitudine, tum colore, tum duritia, crassæ membranæ. sectum uero hoc ligamentum, siue per longitudinem, siue per latitudinem, siue utroque modo, nihil noxæ animanti affertur: quemadmodum etiam, si dura membrana secetur, nullum detrimentum animal sentiet. quin etiam si medullam ipsam spinalem per longitudinem secueris, nihil damni inuehis. uterque enim neruus, qui ex coniugatione oritur ex spinali medulla, obliquus per uertebra-
compages

compages exoritur, vt dexter in dextram, sinister in
 finistram partem uergat. sin autem sectio oblique adhi
 beatur, tum animalis partes motu priuantur, quęcun
 que principium neruorum in eas pertinentium habent
 infra spinalis medullę sectionem. idcirco fit, vt ex ner
 uorum dissectione facillime possis dignoscere, quę
 nam affectiones ex cuiusque partis medullę spinalis se
 ctione consequantur. nunc uero tantummodo addam,
 si sectio in ea parte fiat, quę est inter caput & primam
 spinalis medullę uertebam media, qua membrana fi
 nem posterioris cerebri uentriculi cõtogens inciditur;
 animal statim totius corporis uires, & sensum amittere.
 quam etiam partem in tauris ab iis, qui boues immo
 lant, videmus præcidi. At sectio, quę post primā uer
 tebram fit, eadem inducit sympromata, nō quia solum
 eum uentriculum contingat, sed etiam quia & artus
 omnes animantis dissoluit, & omnem præterea respira
 tionem adimit. Idem quoque eueniet, si eā quę est post
 secundam, tertiamq; , & quartam uertebam secueris:
 si modo eam ita diligenter præcidas, vt neruum qui in
 eius compage est, & ad quintam usque uertebam pro
 pagatur, incidas: sed colli initium animalibus ita dissec
 tis mouetur. at sectione quę in spina post quintam uer
 tebram fit, cum ceterę pectoris partes dissoluuntur,
 tum uero septum transuersum ferme innocuum serua
 tur. & excelsi musculi parum quippiam offenduntur,
 at quę post sextam fit, superiores quidem pectoris mu
 sculos pari modo lædit, septum uero transuersum mi
 nus, quam ea, quam modo diximus. quę deinde post
 septimam, atque etiam magis quę post octauam, nul
 lam omnino fert motioni septi transuersi noxam, &
 sublimium musculorum, & colli etiam totius motui ni
 hil fere nocet: at musculorum, intercostalium aufertur
 motus omnis, facta in omnibus colli uertebis sectio
 ne. & quemadmodum facta spinalis medullę sectione
 post primam colli uertebam, totius thoracis motus
 amittitur: ita etiam omnis intercostalium musculorum
 actio deperditur. omnino uero paululum eius serua

t 2 tur,

tur, facta in secundo intercostali sectione, atque ita proportionem deinceps semper sit, ut intercostales musculi qui supra sectionem sunt, actionem suam obeant, inferiores uero resoluantur.

De oculis.

CAP. IIII.

IN utrumque oculum productiones a cerebro immittuntur: quæ dum per ocella transeunt, compactæ quidem sunt, quo ab iniuriis sunt tutiores, sed cum primum ad oculos ipsos peruenerint, solutæ iterum atque amplificatæ, & in orbem, instar tunicæ, humorem uitreum complexæ, in crystallinum humorem inferuntur: qui quidem crystallinus humor est primum uidenti instrumentum. isq; albus, splendens, clarus, & purus est factus: siquidem hac solum ratione futurum erat, ut a coloribus immutaretur. at nutrirî ab ipso sanguine plane non licebat, ut qui multum ab eo qualitatibus differret: sed alimentum quoddam familiarius postulabat. id quod ei nimirum contigit: comparatumq; ei a natura fuit alimentum accommodatum, humor uitreus, qui quanto crassior est sanguine, & magis albus, tanto ipse a crystallino tum crassitie tum perspicuitate superatur. neutri autem horum humorum uena est, ex quo perspicuum est, utrumque per transumptionem nutrirî, crystallinum a uitreo, & uitreum a corpore ipsius ambiente, quod ex cerebri portione superne descendente conflatum est: idq; nonnulli tunicam retiformem uocant, quod figura sit reti similis. ceterum tunica non est, nec colore, nec substantia: sed si exemptum ipsum seposueris, & in unum acervum conieceris, tibi plane cerebri portionem quandam exemptam uideberis intueri. Est autem eius utilitas prima quidem ac maxima, propter quam superne fuit demissa, ut crystallini humoris alterationes sentiat: preterea uero, ut humori uitreo alimentum aduehat, & afferat: quippe quæ arterijs ac uenis multo pluribus, & quam suæ moli conveniat, maioribus, plena conspicietur. Quinetiam ex ipsa choroide tunica, quæ corpus hoc retiforme continet, tenues quædam productiones,

nes, & araneis similes ad ipsum extensæ ligamenta illi simul sunt, simulq; alimentum afferunt. nam & hæc ipsa choroides tunica plurima uasa habere in se tota cōspicitur, hanc igitur ipsam utilitatem hæc tunica præbet: estq; tunica re uera, & corporibus subiectis operimentum, atque amiculum, & huic etiam tunicæ principium est membrana tenuis, quæ cerebrum ambit. Cumq; insertio prædicta in medium humorem crystallinum, qui rotundus est, ex omni parte sit facta, absolutus circulus necessario est confectus, qui certe maximus in crystallino est, & ipsum in duo distribuit. ad eundem hunc circulum consentaneum erat, humorem vitreum motu ulteriore inhibere. quocirca medius uehitur in ipso crystallinus, tanquam semisecta quædam sphaera in aqua. Atque etiam parte alia interna, quæ est uelut ipsius crystallini hemisphaerion, securitatis gratia ea coniunxit unus circulus, quem ante diximus maximum esse eorum, qui in crystallino insunt: estq; terminus utrisque communis, ligamentumq; his ipsis, & præterea corpori retiformi, & quarto choroidi tunicæ efficitur. hæc enim tunica inter ea est robustissima, & quæ ipsa stabilire maxime queat, & tegere: sed quemadmodum ad illa tuenda satis firma erat, ita ad se ipsam tuendam non erat satis: & circumiacentium ossium duritiam ferre citra noxam non poterat. ut igitur in cerebro, ita hic quoque a crassa membrana circumuehitur; distatq; sane hæc tunica ab ea in omnibus partibus, solisq; uasorum productionibus ipsi connexa, in eo tamen circulo prædicto, qui in crystallino inest, coniungitur: & quinta præter quatuor antedictas, in uno hoc loco hæc est coniunctio, quæ subiectis omnibus commoditatem non mediocrem affert. dura igitur mēbrana toti choroidi est applicata, hæcq; rursus retiformi, & crystallino: illi quidem per ipsum totum, huic autem per solam iridem. itaq; per corpora media humor vitreus tunicæ omnium extremæ coniunctus est, mollissimæ durissimus. huic eidem circulo sexta quædam tunica extrinsecus prope accedit in

duram tunicam inserta, in qua musculorum oculos mouentium aponeuroses sunt. Septima autem præter has alia est periostii insertio; quæ simul totum oculum cum ossibus colligat, simul autem mouentes ipsum musculos tegit. Quin tibi membranam hanc etiam ante dissectionem licet intueri, albam sane, prout etiam cernitur; desinentem uero in circulo, ubi & aliæ omnes subiectæ sunt, & ubi album nigro cōiungitur. qui sane locus iris nominatur, eamq; nonnulli coronam uocant. si hæc probe diuideris, & nihil confundes consideraris, circulos septem uidebis, sibi ipsis deinceps insidentes, crassitie tamen, coloreq; discrepantes; ut ne, si uelis quidem, hunc locum aliter quam irim, queas appellare. Ad mediam igitur usque humoris crystallini regionem septem circulos sibi ipsis illic incumbentes, ac coherentes oratione iam perduximus. quod autem id sequitur, maxime admiraberis. ut enim crystallinus humor propria sensibilia exquisitè sentiret, simulq; tuto conseruaretur: corneam tunicā ualde crassam, & minus densam, quam usus postulabat, densiorem simul, ac tenuiorem natura cepit producere, tum paulatim promouens, partem eius maxime mediam longe tenuissimam, ac densissimam effecit. ac tibi quidem cornibus in tenues partes dissectis similis apte uidebitur. unde etiam ei nomen a cornu similitudine conuenire existimantes, corneam tunicam appellauerunt. hæc igitur cornea tunica tenuis, dura, & ualde densa facta, protinus utique splendida erat futura: cuiusmodi ad splendorem transmittendum esse posset opportunissima non secus, quam cornua accurate derasa, atque extenuata. Choroidem uero tunicā, quæ a tenui membrana producit, natura multis partibus nigram, multis fuscā, multisq; cæruleam effecit. eamq; ab iride una cum cornea promouit: cum ut corneam sua uicinitate aleret, tū ut prohiberet ne cornea quæ dura est, humori crystallino incideret, ac denique spectaculum foret, quod aspectui laboranti remedio esset. quod in causa est, ut ego quidem puto, ut omnes cum lucis splendore

splendore offendimur, natura ducti palpebras repente claudamus, ad innatum nobis remedium properantes. Atque ego quidem non possum non uehementer admirari hunc cœruleum colorem, quo hæc tunica tin-cta est. nec minus eo admiror asperitatem, quæ intus a tunica humorem uitreum contentura nutritur. cum enim hæc humida, ac mollis instar spongiæ sit, humorem crystallinum contingens, totius tunicæ uicin-
 tem ipsi innoxiam præstat: quo adhuc multo magis externam eius densitatem demiror, qua duram tuni-
 cam corneam contingit, ne ipsa a cornea quicquam læderetur. sed præterea magis admirabile est tunicæ hu-
 ius foramen ad pupillam. ibi enim tunicam cæruleam uueam, quam ita appellant, opinor, acino uuæ leuita-
 tem eius externam, & asperitatem internam compa-
 rantes, pertudit. & qua dñtaxat hoc foramen est, nul-
 la tunica alia est inter corneam & crystallinum media: sed ueluti per cornu tenue admodum, atque albū splen-
 dor internus cum externo communicat, & commisce-
 tur. Et ne per hoc foramen cornea tunica aliquando crystallinum humorem cōtingeret, opifex noster pro-
 uidit, simul portionem hanc corneæ foras longius ab-
 ducens, simul autem humorem quendam tenuem & sin-
 cerū, qualis in ouis cernitur, crystallino circūfundens
 ac tertio præter hæc, spiritu etherio ac splendido omnē
 pupillæ implēs regionem. de quo quidē spiritu in com-
 mentarijs de aspectu satis diximus: & quam lucidus sit,
 & quam maximum, præcipuumq; ad oculorum actio-
 nem momentum afferat, demonstrauius. de humo-
 re vero ex his poteris intelligere, eum non modo ad
 implendum inane spatium, verum etiam ne humor cry-
 stallinus, ac portio uueæ interna exsiccet, maxime
 necessarium esse: si tamen prius percipias, in compun-
 ctionibus ex copiosiore eius euacuatione, oculos læ-
 di: & affectionem, quæ glauco a medicis nominatur,
 esse siccitatem, ac nimiam humoris crystallini concre-
 tionem, & cæcitatem maxime, præ omnibus morbis,
 qui oculis accidunt, inferre. Atque hæc quidem om-

na admirabilem quandam providentiam arguunt: & eorum maxime innatum crystallini humoris amiculum. nam ea tunica est tenuius araneis tenuior, atq; candidior: & quod etiam maius est, non est toti humori crystallino prætenſa, ſed quæ eius pars vitreo humori coniungitur, prorsus ſine munimento eſt, ac tunica expers. ea enim parte humores coniungi inter ſe erat melius: quæ vero eius pars omnis extra prominet, tanquã uicam, tenuem hanc, lucidamq; tunicam eſt induta: atque etiam ipſius pupillæ imago in ea, veluti in ſpeculo quodam conſiſtit: ſiquidem tunica hæc levis eſt, & ſupra omnia ſpecula fulgens. atque ita uidenti inſtrumentum ex omni parte a natura fuit exornatum. Nervos autem ſenſificos a cerebro ad oculos deſcendentes natura prius intra cranium coniungens, ac reflectens, ipſorumq; meatus exiguos uniens, & figuram X literæ ſimilem faciens, poſtea utrumque rurius ad ſupernæ rectitudinis productionem ad oculum produxit: ut ſpiritus, qui a cerebro ad utrumque oculum proficiſcitur, ſi quando eorum alter clauſus fuerit, aut omnino mutilus, in alterum plane commearet. vidēdi enim facultate eo modo duplicata, acrius erat uifurus.

De naſo.

CAP. V.

CVM naſus in medio ſeptem, duob; foramina ſatis conſpicua habeat, quæ cernuntur, & in ſingulis naribus ſingula, ſcire conuenit, eorum utrumque ſupra media naſi loca in duas partes eſſe diuiſum: quarum altera pars intima oris excipit, altera recta, ut à principio ferebatur, ad cerebrum conſcendit, ubi ſunt exortus anteriorum cerebri uentriculorum. qua etiam parte ofſium coli ſimilium eſt ſitus. membrana autem craſſa, quæ ofſibus hiſce ſubſternitur, minutis eſt foraminibus traiecta: per quam primam cerebri excrementa craſſiora tranſmittuntur, ut mucus & deſtillatio primū per craſſam membranam, egreſſæ, poſtea uero per ofſa coli ſimilia reuecte, denique in ipſas nares incidunt. ſed dum hæc ita deſcunt, pars eorum in os per ea foramina, quæ à naribus in ipſum diximus pertranſire, quandoque

doque delabuntur: nasi autem foraminibus, quæ & recta sunt, & ad ossa collo similia ascendunt, itemque his, quæ obliqua sunt, & in ipsum os desinere diximus, tunica exanguis crassior, quam membrana, si bsteritur. quæ ei tunicæ continua est, quæ totam oris circumferentiam internam, linguamq; & fauces, & laryngem, & asperam arteriam, & gulam complectitur. Facta autem in ore perforatio in palato est, ne principium inspirationis recta ad asperam arteriam fieret: sed deflexio quædam esset, ac ueluti ambages prius, quam spiritus ad arteriam perueniret. ne cū ambiens nos aer nimis sit frigidus, pulmo aliquo tempore refrigeraretur: & ne admixta moles pulueris, aut cineris, aut alterius eiusmodi ad arteriam usque peruenirent, sed in illis flexibus corporibus humidis & mollibus prius inciderent.

De odoratus instrumento.

CAP. VI.

ODORATVS autem instrumentum, quo res, quæ sub odoratum cadunt, diiudicamus, primo quoque intuitu nasus esse uidebitur. ac cum ore quidem inspiramus, nasumq; obturamus, nullum odorem sentimus: cum primum uero naribus apertis spiritum trahimus, sentimus: nulla uero fieri videtur odorum dignotio sine inspiratione. etiam si quandoque nares uapore, qui uehementissimam uim habeat, expleantur. ex quo fit, ut si quis in parua domo suffitum ex bitumine, aut casia faciat, eamq; uehementissimo odore repleat, deinde ingrediens eundem naribus excipiat, & attrahere per longum temporis spatium conetur, huiusce rei ueritatem intelligat. Siquidem eo tantum tempore odorem percipiet, quo spiritum attrahet: reliquo uero, nullum sentiet: quanquā nares uapore sunt repletæ. quam ob rem alia corporis pars esse uidetur, quæ odores dignoscit: eaq; interius in corpore constituta, & consentaneum est, odorum sensum in anterioribus cerebri fieri uentriculis. cum tota respiratio à cerebro fiat, ut modus caloris, qui in corpore est, conseruetur,

feruetur, consentaneum est, ipsum, prius quam hoc ei à cerebro tribuatur, statim lædi, cum immoderatus sit redditum, aut à calfacientibus, aut à refrigerantibus. quomodo igitur natura ad hæc motum aliquem non dedit, qui ei esset ingentus, qui in inspirationibus uentilaret, & constringeret, in expirationibus uero effunderet quandoque spiritum flammæum, mucumq; & pituitam. ac talis perspicue uidetur esse motus, qui in cerebro conficitur: quem sane motum in infantibus, & iis, qui educantur, persentiscimus: qui quidem motus ei & natura, & semper inest. sed alter quoque accedit, qui euidenter in omnibus animantibus cōspicitur. nam incisis capitis ossibus, uidemus motum edi, dum silentur, pulsantem eodem rhythmo, quo & arteriæ, & cor pulsant: dū clamatur uero, exeri, & exsufflari totum cerebrum. id quod mihi uidetur cōtingere propter nimium calorem uocis elatione accensum, & propter materias ad superna detrusas. ergo cerebrum cordis curam gerit, sed prius sibi ipsum prouidet: cum pulmonē causa cordis deducat, & suos uentriculos causa sui ipsius aperiat. quibus sane uentriculis aerem ex naribus trahit: ex thorace uero, ex arteria aspera, & faucibus quem etiā aer extrinsecus necessario consequitur. quibus quidem fit rebus, ut à nobis inuentum sit, & respirationem cerebri, & odorum instrumentum esse cerebri uentriculos. & præsertim eorum fines interiores, qui uicini sunt iis ossibus, quæ colo similia nominantur.

De auribus.

CAP. VII.

INSTRUMENTVM sensus auditus est eiusmodi, ut in ipso primum meatus qui est in ossē lapidoso inuolucrum habeat: ne quid eorum, quæ extrinsecus incidunt, ei noceat: postea uero quemadmodum superciliorum pilos supra oculos natura constituit, qui prius, siquid à capite in ipsos deflueret, exciperent, eodem modo uoluit aures auditui præponere: quæ non solū prohiberent, sed aliquid etiā afferre simul possent.

De

De lingua, deq; iis, quæ ei sunt adnata.

CAP. VIII.

Hoc caput fortasse sumptum est ex libro, quem de uoce Galenus conscripsit, qui nunc desideratur: estq; ad tot mendis refertum, ut elici uerus sensus non queat.

LINGVÆ cōtinua sunt ea, quæ tota oris amplitudine ad fauces usque continetur; isq; processus & gulæ, & asperam arteriam permeat: estq; continuus cum iis omnibus, quæ diximus, & communis linguæ, oris totius, epiglottidis, pharyngis, gulæ, uentriculi, laryngis, atque arteriæ. Cæterum ea linguæ pars, quæ in ore est, superne quidē tota uidetur: at inferne, non tota, sed id solum ex ea cernitur, quod est extra uinculum, quod ex tunica eius exteriori cum gena efficitur. quod siue uinculum sæpenumero plus quam par est extensum, linguam multiplici motu cieri non sinit: quo circa necesse est, ut uinculum ipsum secemus, & linguam deligatione absoluiamus: ut dissoluta ad palatum, & omnes obliquas oris partes extrudatur. Ad hoc autem uinculum vtrunque ex obliquis partibus ora uasorum, quæ saliuam excipientia dicuntur, inuenies. in quæ descendere stylus posset. initium ducunt hæc uasa ab radice linguæ, ubi eiusdem quoque glandulæ sunt. exoriuntur enim ex eis forma arteriis perlimili: per quæ humor pituitosus comportatus & linguam ipsam, & partes inferiores, & item obliquas, & denique omnes oris partes in orbem humectat. nam superiores partes habent meatus qui à cerebro descendunt, de quibus dicitur. Radix porro omnibus ferme uicinis corporibus coniungitur. atque etiam id fit per tunicam quæ ei est cum toto ore cōmunis: cuius beneficio cæteris omnibus, quibus adnata est, unitur. Nunc uero linguam & ad differendum, & ad dignotionem saporum esse accommodatam, inter omnes constat. eadem quoque ad mandendum facere uidetur, cum cibos quo quispiam noluerit, conuoluat, atque commutet.

De

CORPVS quod sub gena inferiore in media primarum colli partium regione constitutum est, & propensam in faciem videtur, cum omnes norunt, tum vero etiam larynx nominant. id est, frangere pancreatisque conantur, siquidem animalia eo fracto, quamprimum suffocantur: cum ob eam causam angustissimus transitus respirando aeri efficitur. Larynx autem ex tribus magnis cartilaginibus constat: quarum maxima est anterior, quam etiam contingimus; extrinsecus quidem conuexa, intus uero caua, scuto maxime similis, quod praelongius sit, quod θυρεόν uocant: unde huic cartilagini ab huius scuti similitudine nomen est impositum, ut thyreoides appelletur. Secunda uero cartilago quanto minor est hac, tanto est maior, quam tertia; in partibus quidem internis, qua stomachus est, collocata: & quantum magna deficit, ut in circulum perfecte feratur, hæc adicit. Latera enim thyreoides, quæ partes obliquas determinant, semper lateribus secundæ cartilaginis propinqua conspicias: & totam partem infernam infernæ per musculos coniunctam. Superior uero utriusque cartilaginis pars ita ex aduerso constituta est, ut si duo scuta sese lateribus ita contingentia animo conicias, ut media quædam regio relinquatur. Cum uero quatuor sint thyreoides anguli ex connexu quatuor linearum ipsam definiientium, duo inferiores finibus inferioribus humilium laterum labdoïdis per vinculum nerueum & cartilagineum connectuntur. id uero fini superiori primæ cartilaginis superiacet: rectam, & mediam ipsius lineam per spinæ rectitudinem habens, tum thyreoides, tum lineæ quæ in linguæ partibus infernis est; duo uero latera humilia ad superiores primæ cartilaginis angulos extendens. quam cartilagine[m] siue thyreoidem, siue primam appelles, nihil interest. articulantur autem inter se primæ cartilagine[m] partibus obliquis, atque etiā ligamentata quædam membranosa, & neruea à prima ad secundam perueniunt. ubi uero minor, quæ intus est, cessat,

fat, dū longē conuexitates superiacent. inde autem incipit tertia cartilago, conueniētes exquisitē illius eminentis cavitates habens: adeo ut harum duarum cartilaginum coniunctio duplicem articulationem faciat. Secunda autem cartilago angustior est, quam basis inferior. ex quo fit, ut ora totius laryngis inferior, quæ arteriam asperam attingit, amplior sit orificio superiore, quod in pharyngem desinit. etenim & tertia cartilago in valde angustum ipsa quoq; desinit: cuius oram superiorē arytenoidem plerique anatomici nomināt, quia hæc pars figuram gutturnionis asserat, quem aliqui *ἀρυταιναι* etiam appellant. huius quoque cartilaginis cavitās ad meatum spiritus conuersa est: ut veluti fistula quædam fiat id, quod ex his tribus est conflatum. atque hanc quidem habet fabricā propria laryngis substantia. tunica uero, quæ ipsi intus substernitur, est communis & arteriæ & gulæ. porro eius motū ex animalis uoluntate pendere necesse fuit, siquidem futurus erat ad respirationes, exspirationes, totius respirationis cohibitiones, efflationes, & uoces accommodatus. quæ omnia satius erat à nostra uoluntate proficisci. Cartilagine uero duplices habēt articulationes & motus: alios, qui eas dilatent, & comprimant, alios, qui easdem claudant, atque aperiant. atque ad priorum motuum constitutionem primæ ad secundam facta est articulatio: ad secundorum uero, secundæ ad tertiam. ac de cartilaginibus hæc dicta sint nobis. In spacio autem laryngis interno, per quod spiritus foras, & intus fertur, corpus quoddam est positum, quod neque substantia, neque figura cuiquam eorum, quæ in toto animali sunt, simile est: sed linguæ alicuius fistulæ est simile: si supernam, infernamq; eius partem intuearis. infernam dico, ubi arteria & larynx inter se cōnectuntur: supernam uero, ad orificium, quod à finibus arytenoideos cartilaginis & thyreoideos, qui ibi sunt, efficitur. id quod adipatæ & membranose substantiæ est. cæterum princeps & maxime præcipuum uocis instrumentum est, nam ut uocem edat animal, indiget omnino

nunc ea spiritus motione, quæ ab infernis partibus repete simul erumpat; indigetq; nihilo minus hac, etiam angustiore transitu, qui in larynge est: non tamen simpliciter angustiore, sed qui paulatim ex amplo ad angustius tendit, paulatimq; ex angusto amplificatur, ut in libris de voce fuit ostensum: id quod plane facit corpus id, quo de agitur, quod modo lingulam, & laryngis lingulam voco. ceterum hoc corpus lingule non modo laryngi ad vocem necessarium est, sed etiam ad spiritus cohibitionem, quam vocant. ita autem nominant, non solum cum non respiramus, sed cum preterquam quod thoracem ex omni parte contrahimus, musculos etiã omnes qui ad hypochondria, & costas sunt, vehementer intendimus. violentissima enim tunc est actio tum thoracis totius, tum claudentium laryngæ musculorum. hi nanque magnæ vi pulso spiritui obliunt, arytenoidem cartilaginem claudentes: ad quam actionem nō parum etiam prædictæ lingule natura conducit. nam ipsius particulæ tum dextræ, tum sinistræ in idē coeunt adeo, ut sibi ipsæ exquisitè incidant, & meatum occludant. quod si parum quidpiam apertum relinqueretur, ne id quidem improvidum manet, cum natura foramen in utraque lingule parte vnum fecerit, & foramini ipsi parte interna ventriculum nō paruum apposuerit. cumq; aer vias amplas nactus in animal ingreditur, rursusq; exit, nihil in ventrem propellitur. obstructo autem transitu, ibi aer obstructus violenter pelitur in obliquum, & foraminis lingule orificium aperit: quod labiis ad motus claudebatur. impletis autē spiritu ventriculis, qui in lingua laryngis sunt, molem in spiritus meatum diffundi necesse est, & exquisitè ipsum angustari, etiam si parum antea apertum erat. Larynge vero ita diligenter ocluso; ut ne spiritus quidem, qui à thorace vi exprimitur, eum recludat, non est alia causa indaganda, cur potius in pulmonem non feratur, natura enim providè laryngis officio epiglottida velut operculum quoddam adinovit, quæ quidem omni alio tempore, quo respirant animantes, recta est, cum vero aliquando

ro aliquid deglutit, ipsa laryngi accūbit. id enim quod transglutitur, ceu primum eius radici incidens, postea vero dorso inuectum inclinare ipsam cogit, & collabi. hancq; productionem natura est fabricata, non quo nihil prorsus incideret, sed ne multum, neve affatim. nam modicum potionis in asperam arteriam importatur in orbem circum eius tunicas expressum, nō per mediam capacitatem iter faciens: tantaq; huius humoris est copia, ut repente ad pulmonem inadesaciendum arripiatur. Sed cum larynx cartilagineus, rotundusq; ex omni parte sit, angustari stomachum in transitu ciborum necesse est. qui fit igitur, vt stomachus nō arctetur nobis transglutiētibus? an aliter, quam vt cibus deorsum trahatur, larynx vero sursum recurrat? siquidem ita eorum positio commutatur, vt stomachi initiū ad asperam arteriam sit, larynx vero sursum ad fauces recurrat. scire autem conuenit, quo modo epiglottis in laryngis meatum à cibus compellitur, ita ab iis, quæ euomuntur, cartilaginem arytænoeidem. vergit enim & illa in laryngis capacitatem, vt impetu eorum, quæ sursum feruntur è stomacho, dorso ipsius incidens, totam cartilaginem in cedentem locum facile conuertat.

De Gurgulione.

CAP. X.

GURGULIO ad vocis magnitudinem, atq; elegantiam facit. aer enim ingrediens ab ipso prius inciditur, & impetus ipsius vehementia frangitur. & ob id etiam vis frigoris retunditur. proinde nonnulli, quibus ad basim vsque fuerat amputatus, non modo noxam in voce perspicue senserunt, verum etiam frigidiorē inspirationē: ex quibus plerique pulmone, ac thorace refrigerato perierunt. quocirca non est temere, neque vt fors ferat, præcidendus: sed pars quædam basis relinquenda est. cæterum gurgulio non mediocriter confert, ne puluis, aut alia quæpiam natura generis eiusdem in laryngem cadat.

De Aspera arteria.

CAP. XI.

PARTICULA quædam simplex in corpore animalis est, quæ aliarum omnium est durissima quidem, sed

sed solo osse est mollior: quam omnes propemodum medici cartilaginem uocauerunt. qua quidem cartilagine plurima natura usu ad asperam arteriam cōstruendam, totam in exquisitum circuli ambitum contorsit; ut eius pars conuexa, quā etiam tangimus, extra promineat, intus vero caua sit: post autem in longitudine colli sit continuata serie constituta, & toto eo spacio quod inter laryngem & pulmonem interiacet, interim referto, validis ligamentis membranosis eos connexuit, quæ ostracis Scarabeorum sunt simillima. quæ uero eorum pars erat subiectum stomachum contactura, eam non item cartilaginem fecit: sed hac parte deest quidpiam ad circulum efficiendum, & unaquæque cartilago figuram literæ Σ refert. communiter autem his ligamentis, & alijs orbiculatis, & ipsis præterea cartilaginibus alia quædam tunica intrinsecus obtensa est, quæ plane rotunda est, & omnibus subfirata, densa illa quidem, & constricta, sed fibras in longitudine rectas habens. quam scio me ante commemorasse, continuam esse ei, quæ toti ori, & stomacho, ac toti uentriculo intrinsecus substernitur. Atque etiam hæc omnia extrinsecus complectitur membrana quædam uelut indumentum quoddam, & arteriæ totius amiculum. Hæc igitur natura est eius arteriæ quæ in collo inest: per quam inspirant, & item expirant animalia: vocemq; edunt, atque efflant. Vbi vero primum claues prætergressa, in thoracis amplitudinē peruenit, ibi diuiditur, & in omnem pulmonis partem fertur cum uasculis, quæ a corde oriuntur, in omnes eius lobos distributa. Et tamen nō discedit a natura, quam parte superna obtinet, neque omnes eius soboles ulla in re dissident; sed similiter omnes cartilagines multæ sigma formam referentes, membranosis ligamentis contentæ usque ad extremos uisceris lobos conseruantur. Hoc solum uas in pulmone est exacte uacans sanguine, cum animal secundum naturam sit affectum. at si ruptio aliqua, aut oris apertio, aut uasis erosio in pulmone contingat, tunc aliquid sanguinis in hanc etiam arteriam

teriam effunditur, qui spiritui molestus est, eius vias occupans: eoq; modo tussis habet iā animal infestum, & sanguis sursum per pharynga ad os fertur. Atque hanc quidem tunicam in transglutendo maxime optulari stomacho, ostendimus: in aspera vero arteria etiam cartilaginibus parte interna substerni, ipsasque sursum, dum animal transglutit, cum larynge ad pharynga trahere modo simillimo, quo instrumenta, quæ ciconiæ dicuntur, talis quidem pulmonis arteriæ est natura, quæ ex bronchijs constat. sic enim appellare eius cartilagines medici consueuerunt; quemadmodum & ipsam totam, bronchon; & caput, summam eius partem: quæ etiam larynx nominatur.

*De succingente, & thoracem intersepientibus
membranis.* CAP. XII.

MEMBRANA succingens eandem habet cum peritonæo substantiam, & eundem usum omnibus spiritus instrumentis, non secus, quam illud cibi, præstat. succingens vero membrana uocatur, quia costas totas intrinsecus succingit: estq; aranæ modo prætenuis, & ex toto sibi similis costas succingit. est etiam indumentum, veluti quædam tunica, omnium spiritus instrumentorum, & omnibus intra thoracem partibus, obducitur, quemadmodum peritonæum his, quæ infra septum habentur, obtenditur. Atque etiam ab ipsa nascuntur mēbranæ, quæ thoracem intercipiunt. quæ per eius longitudinem superne deorsum feruntur. tuto autem infiguntur, parte quidem posteriore spinæ uertebis, anteriore uero, medio ossi pectoris: cuius extrema ora inferna est cartilago, quæ ab ensis similitudine xiphoides nominatur; quæ ad os uentriculi est: superna uero, clauium compago. Membranarum uero prima, & maxima utilitas est, ut duos uentres thoracis efficiant, ut si forte magno uulnere in alterutram eius partem accepto respirationis munus eius partis perierit, alter uenter incolumis dimidium actionis conseruet. quam ob rem a magnis uulneribus intro in alterutram pulmonis partem penetrantibus, animal di-
u   media

media parte uocis & respirationis repente priuatur: uoce autem ac respiratione omnino destituitur, si uterque uenter fuerit confossus. cum igitur hanc adeo magnam utilitatem intercipientes thoracem membranae mortali bus afferat, eiusque potissimum rei causa extiterint, natura etiam abusa est ad utilitatem ex ipsis tanquam operimentis, ac ligamentis, omnibus, quae thorace continentur, instrumentis tribuendam. nam & arterias quae in eo sunt, & uenas, & neruos, & oesophagum & denique totum ipsum pulmonem toti thoraci colligant, & undique obductae contegunt.

De Pulmone.

CAP. XIII.

THORACIS capacitatem impleuit pulmo uocis ac respirationis instrumentum, cuius motus initium a thorace existit. usus uero respirationis in animantibus causa cordis inest, tum quod ipsum aeris substantia indigeat, tum quod feruido calore efferuescens, refrigerium expetat. ipsum autem refrigerat inspiratio frigidam ei qualitatem affundens: exspiratio uero, quod in ipso feruet, & quasi combustum, ac fuliginosum est, ex ipso profundens. ex quo fit, ut duplicem habeat motum, ex contrariis partibus conflatum. attrahit enim dum dilatatur, inanitur uero, dum contrahitur. quo loco mihi subit naturae providentiam admirari. cum enim uocem in nobis esse satius esset; fieri uero ipsa sine aëre nullo modo posset, quicquid ociosum alioqui, atque inutile erat exspirandum, id in materiam uocis conuertit: & cor non protinus per fauces externum aërem trahere uoluit, sed utriusque medium pulmonem, quasi spiritus promptuarium quoddam locauit, qui ambabus simul actionibus seruire posset. eius porro talis est constitutio. venae totius corporis ex una peculiari tunica constant. nam exterior membrana ipsis nonnunquam adhaerescens, ubi colligari quibusdam, aut firmari, aut tegi debent, illuc solum accedit. arteriae uero binae peculiare sunt tunicae: exterior qualis uenae est: interior uero huius crassitie fere quintupla. quin & durior quoque, & in transversas fibras dissoluta.

dissoluta. exterior autem, quæ uenis etiam inest, re-
 ctis fibris, & quibusdam mediocriter obliquis, nullisq;
 transuersis est contexta. Interior vero arteriæ tunica
 crassa, duraq; ceu cutem quandam interna superficie
 continet, telæ aranearum manifesto per similem, in ma-
 gnis quidem arteriis perspicuam, quam nonnulli ter-
 tiam arteriæ tunicam statuunt. quarta vero alia pecu-
 liaris ei nulla est, sed veluti quibusdam uenis, ita etiam
 arterijs alicubi adhærescit, & circumtenditur membra-
 na tenuis, quæ eas tegit, stabilit, & propinquis parti-
 bus connectit. quales igitur toto corpore sunt arteriæ,
 tale uas ex dextro cordis sinu progrediens, in totū pul-
 monem diffunditur: quales autem uenæ, tale ex fini-
 stro procedit: ut ex tribus uasis pulmonem intertexen-
 tibus, quoda sinistro cordis uentriculo oritur, arteria
 uenosa nominatur, quod uero ex dextro, uena arte-
 riosa dicatur: tertium quoda pharynge proficiscitur,
 aspera arteria, ex cartilaginibus & literam referentibus
 conflata, nuncupetur. Quod uero orbiculatum est in
 cartilagine magnæ arteriæ, quæ in collo est, quæque
 caudicis rationem obtinet ad pulmonis arterias com-
 parata, & in illis ipsis tanquam ramos quosdam, ex se
 mittit, in priore parte est collocatum. ubi uero carti-
 lago deest ad circulum perficiendum, in posterioribus
 partibus situm est: in collo quidem gulæ continuum,
 in pulmone uero ei uenæ, quam paulo ante arteriosam
 appellauimus. Vasorum autem intercapedines a pro-
 pria substantia pulmonis implentur: quam Erasistrat-
 us parenchyma nominat. Porro lobos pulmonis
 non impares numero esse, ut iecoris sunt, sed in om-
 nibus animantibus, de quibus loquimur, duos in dex-
 tra eius parte haberi, duosq; in sinistris, constat inter
 omnes. nec minus etiam inter omnes conuenit, ac si
 non inter omnes, saltem inter eos qui diligentius con-
 sectiones administrant, in dextra thoracis parte quin-
 tum quendam lobum exiguum, veluti alterutius so-
 bolem existere. quem sane facillime comperies ad ue-
 nam cauam animum aduertens: siquidem illi subiacet:

u 2 qua

qua primum in thoracem relicto septo incidit. nonnunquam etiam cavitatem quandam in eius superficie clare conspiciamus: cui vena, dum uiuit adhuc animal, affirmatur. nam post obitum, pulmo semper collapsus, & paruus apparet, non exigua ipsius & thoracis facta intercapedine, contra quam uiuo animali haberet. Hunc vero lobum natura non ut respirandi instrumentum, sed ut venæ causæ molle aliquod stratum pararet, a septo transuerso usque ad cordis auriculam extendit. Iam vero pulmonis caro aërea, spiritusq; plena conspicitur, plane indicans se ad aëris, ut iecoris caro ad cibi concoctionem, esse cōparatam. etenim consentaneum est non confertum, nec repente aërem externum spiritus, qui animali inest, fieri alimentū, sed paulatim immutatum, quemadmodum etiam cibi, familiaremque innato spiritui qualitatem diuturniore tempore recipere: huiusq; immutationis carnem pulmonis primum esse instrumentum, quemadmodum iecoris carnem cibi in sanguinem mutationis causam, esse ostendimus. Cæterum spiritus, qui ab asperis arterijs extrinsecus intro trahitur, in pulmonis carne primum conficitur: deinde in corde, atque arteriis, & iis præsertim, quæ plexu retiformi continentur. postremo vero ac perfectissime in cerebri ventriculis, ubi utique animalis ex æte efficitur.

De thymo.

CAP. XIII.

ADENEM maximum, & mollissimum, quem thymum vocant, natura partibus superioribus medi pectoris ossis, quod *scipor* vocatur, subiecit, cum ut ne venam cauam os attingeret, tum etiam, ut omnia eius germina, quæ hoc ipso in loco sunt quamplurima, quæ primum emergunt, sulta stabilirentur. Vbicunque enim natura vas sublime diuidit, ibi semper mediam glandulam quæ diuisionem oppleat, interponit.

De corde.

CAP. XV.

COR caro est dura, quæ ægre patitur, ex fibris multiplicibus constata. ipsumq; in media thoracis capacitate collocatum pulmones ambiunt, idq; suis lobis ceu digi-

digitis quibusdam in orbem amplectuntur. Motus autem eius indicat, quasi in parte sinistra potius sit collocatum, duplici causa: primum quia in ea animalis parte uentriculus, quo spiritus continetur, est situs: deinde quia totum ad eam partem magis inclinat. non enim ut basis ipsius media exquisita est laeua, dextraq; thoracis partis, ita etiam uertex: quoniam neque decliuus omnino a propria basi ad finem inferiorem exporrectum est: sed ad sinistram regionem, ut diximus, deflectit. Cordis autem aures ad quandam aurium proprie nominatarum similitudinem maiores nostri uocauerunt. duo autem orificia sunt in utroque uasorum materiam inuehentium: in dextra quidem parte, qua uena in cordis sinum inibi inseritur; in sinistra uero, qua uenosa arteria. cumq; has aures aperueris, tum ipsum cordis corpus apparebit, tum utrumque ex dictis orificiis: deinde membranæ insertioni ipsorum incumbentes, tres in sinu dextro, duæ in sinistro: quarum structuræ figura similis est telorum cuspidi, ideoq; trifulcas nonnulli anatomici eas uocauerunt. duo alia sunt orificia uasorum materias educentium, ex dextro quidem uentriculo in pulmonem, uenæ arteriosæ: ex sinistro uero in totum animantis corpus, grandis arteriæ. in quibus iterum tres membranas utrinque ad literæ z similitudinem factas conspicias, extra cor tendentes, ueluti trifulcas intro. Communis autem omnium ipsarum est usus, ut materias retro cedere prohibeant. In pulmone autem natura tunicas uasorum commutauit, nec frustra uenam arteriosam, & arteriam uenosam est fabricata. Vnumquodque enim alimento sibi simili nutritur. pulmonis autem corpus leue est, ac rarum, & uelut è spuma quadam sanguinea concreta conflatum: ob eamq; causam puro sanguine, vaporoso, & tenui indiguit, non autem, quo modo iecur, limoso, atque crasso. quocirca uasa habet contraria, maxime quidem ijs, quæ sunt in iecore, post autem & aliis animatis particulis. in his enim cum tunica uasis, quod sanguinem suppeditat, rara sit, ac tenuis, plurimum crassi sangui-

nis, atque celeriter partibus circumfufis distribuit: in pulmone uero cum crassa fit, nihil nisi tenue finit elabi. ac ceteris quidem partibus arteriæ crassæ, & densæ generatæ paucum omnino, eundemq; uaporosum sanguinem uicinis partibus trahere permittunt: pulmone uero solum, copiosissimum huiusmodi impatiunt. quippe quæ præ raritate, ac tenuitate continere ipsum non possint. ex quo fit, ut nutriendi ratio pulmone plane contraria sit, ac ceteris omnibus partibus animantis: quemadmodum etiam corporis substantia. Ut igitur magna huius alimenti copia pulmone suppeteret, ad eum sanguis exquisitè elaboratus, & extenuatus a corde transmittitur. Quod uero in capite cordis os inuenitur, non in cunctis animalibus os exquisitum est: sed in grandioribus est exacta cartilago, in ualde grandibus cartilago ossea, in maximis uero, etiam magis ossea. Arteriæ autem & uenæ totum cordis corpus in orbem cōplectuntur. nullus uero neruus in ipsum uidetur distribui, sicut neque in iecur, neque in renes, nec lienē. solum enim eius inuolucrum pericardion propagines neruorum tenuium recipere uidetur. Cæterum toto corde nudato, videbis sinistrum eius uentriculū ad summum uerticem ascendere, dextrum inferius multo cessare, & circumscriptionem propriam sæpe habere: idq; magis in magnis animalibus: nonnunquam uero etiam in paruis. nonnulli igitur duo quandoque uertices in cortice comperientes, duos corda esse existimant. Orificia autem quatuor vasorum esse quatuor dicimus. Cæterum cordis auriculæ extra uentriculos ipsius consistunt. uerum si quis eas uisceris partes statuens, numerum orificiorum maiorem faciat, is a nobis discrepabit: siquidem unum uenosæ arteriæ os in sinistro uentriculo habetur, quod tamē non diutius permanet, sed statim ima amplitudine in quatuor particulas discissum est, quarum singulæ in singulos pulmonis lobos porriguntur. Vtrique autem cordis uentriculi thorace patefacto pulsare uidentur: non eodem tamen modo utrisque sanguis & spiritus continetur. copiosior

fior enim multo est, in dextro quidem sanguinis, in sinistro autem spiritus substantia. Nunc vero quoniam cor natiui caloris, quo animal regitur, quasi focus quidam, & fons est, omnis hoc modo ipsius pars principem locum tenet: sed magis eæ, quarum utilitas omni animanti uitam conseruat. sunt autem huiusmodi, duo vforum orificia in sinistro ipsius ventriculo. quem medici spirituosum appellare consueuerunt. per hæc autem duo orificia cor per minus continuum est arterijs ijs, quæ sunt in pulmone, per maius uero omnibus, quæ in toto animali sunt diffusæ. minus autem erunt principalia, quæ altero ventriculo continentur, quem sanguineum vocant. & tamen hæc quoque præstantiora sunt cæteris: quorum alterum sanguinem in cor intro-mittit, alterum vero ex ipso in pulmonem deducit.

De Pericardio.

CAP. XVI.

CORDIS tunica peculiaris pericardios appellata diuersa ab utraque harum est, in vtriusque medio constituta, non tamen ipsi cordis corpori hæc tunica pericardios connexa est: verum in alijs omnibus non parua quædam interiecta est regio motui cordis accommodata. ad basim uero ipsius, quæ circulus est, prodeuntibus ex ea vasis connexa est: quorum alterum est, maxima arteriarum, in sinistra videlicet parte sita: alterum, vena a iecore sursum tendens; ad dextram regionem posita. aliorum duorum alterum arteriam venosam, alterum venam arteriosam nomino.

De œsophago.

CAP. XVII.

ŒSOPHAGVS spinæ vertebris adiectus, ac colligatus, ita totum permeat thoracem, cum totius positionis stabilitate, ac securitate, vt nullam cordi, neque pulmone, neque alicui earum particularum, quæ thorace continentur, molestiam præbeat. obliquus namq; eius est situs. in medijs enim ad perpendicularum quatuor primis dorsi vertebris extenditur, nusquam deflectens. ad quintam vertebram deflectit ab eo cursu, quæ rectum facere deorsum cœperat, & ad dexteram digreditur: vt meliorem sedem tribuat, cedatq; præstantiori in

strumento, maximæ omnium arteriæ: hanc enim ex sinistro cordis uentriculo exortam, & in totum corpus animantis distributam, consentaneum fuit per opportunissimum locum vertebrarum, qui sane medius est, ferri. Cæterum ventriculi stomachus quatuor primis vertebrais thoracis inuehitur: propter autem reliquas octo, ad dextrum fertur ob causas antedictas. cum primum vero phrenas attingit, quæ sunt fines inferiores thoracis, membranis robustis sublimè admodum elatus supra magnam arteriam rursus transit in alterâ partem, quo loco phrenas prætergressus ori ventriculi infigitur.

De uentriculo.

CAP. XVIII.

ALIIS omnibus animantibus natura non indidit sensum eorum, quæ defunt: sed instar plantarum a uenis semper alimentum attrahentes nutriuntur. soli autem uentriculo, & præsertim eius partibus ijs, quæ ad os pertinent, sensum rerum, quarum indigens est, tribuit, qui animal ad cibum sumendum excitaret, & stimularet. Cuius etiam rei causa eidem impartita est par neruorum haud paruorum, quod superne defertur, disseminaturq; & contexit, maxime quidè os eius, & partes ipsi continuas, & in alias etiam partes usque ad fundum uentriculi protenditur. Positus autem est uentri- culus potius in sinistris animalis partibus. eiusq; fundum ad dexterarum partes protenditur. ei uero a dextris adiacet iecur: quod ipsum suis lobis, quasi digitis ad uinguem complectitur: lien uero a sinistris. sed iecur sublimem positionem habet adeo, ut septum transuersum contingat: lien uero inferiorem. sinistræ igitur, dextræq; uentriculi partes ab ijs calefiunt: retro uero a musculis spinæ, cum pinguedine sibi ipsis adnata: ante denique ab omento, quod uocant. id quod eius calfacienti gratia factum esse, perspicue licet cognoscere ex ijs, qui vulnus in abdomine acceperunt: in quibus omentum per vulnus excidit. deinde liuidum factum cogit medicos partem læsam abscindere. omnes enim hi frigidiores uentriculum sentiunt, minusq; concoquunt.

& pluri-

& plurimis operimentis extrinsecus egent: & præsertim si magnitudo insignis fuerit abscissa. Ventriculus rotunda, atque oblonga figura est. qua uero incumbit vertebris, comprimitur, & ob id ipsum eius uitiata est conuexitas. Ac fundum quidem in hominibus est orificio latius. porro manifesta iam tibi erit figura eius uniuersa. sphaeram namq; perfectam animo complexus, ipsam parte inferiore latiore puta, deinde duplicem productionem facito, latiore quæ ad œsophagum est, strictiorem uero infernam. tum comprimendo, & sinam faciendo gibbositatem posteriorem, totam ventriculi figuram didiceris. contrario autem modo se habent ipsæ partes, & explantationes: superne enim, ubi ventriculus est strictior, stomachus factus est amplior; inferne autem ubi est latior, implantatio ad intestinum strictior est facta. paulatim quidem à stomachi implantatione dilatatur. quæ res perspicue docet, partem uentriculi quandam prælongam, ab ipso extensam, œsophagum esse: non paulatim autem, sed repente & semel ex fundo uentris explantatum intestinū, ipsius uentriculi non esse partem, sed aliud quippiam ei connatum. Iam uero tunicarum natura uentriculo quidem & stomacho est similis: dissimilis autem intestinis. nam interna tunica in uentriculo, & stomacho membranosa uillos rectos superne deorsum tendentes habet: externa uero carnosior, transuersos, quales habet etiam binæ tunice intestinorum. orbiculati namq; sunt plerique uilli intestinorum: cum in eis pauci admodū recti sint protensi. uentriculus enim ad se ipsum per stomachum cibum & potum tanquam manibus, rectis his villis trahat oportet, transuersis uero propellat; quæ circulo contrahunt: quippe singula instrumenta quæ mouentur in corpore, pro villorum positione motus habent. intestinis autem (attrahente enim non indigebant facultate) soli ad propellendum idonei villi sunt facti. Villis autem transuersis tensis, latitudinem contæ inter ipsas cavitatis minorem fieri necesse est. rectæ autem dum trahuntur, ac in se ipsas coguntur, fieri nequit,

quit, ut non minuatur longitudo: at uero deglutientibus nobis, liquido cernitur sublata, & larynx sursum tantum recurrens, quantum gula deorsum trahitur. cumq; completa iam deglutiendi functione gula se laxa uerit, perspicuo iterum cernitur larynx descendere: quandoquidem interna ventriculi tunica, quæ rectas fibras habet, quæq; tum gulam intrinsecus vellit, tum os ipsum: ea super laryngis partibus extenditur. ex quo fieri nequit, ut cum ipsa a uentriculo deorsum trahitur, non simul etiam larynx attrahatur. at breuiare longitudinem, munus instrumentorum, quibus recti sunt uilli, quo aliquid attrahant, est proprium. atqui ostensum est gulam attrahere, cū alias larynga non traheret. perspicuum igitur est ventriculum per gulam cibos attrahere. Quinetiam in vomitione, eorum quæ vomuntur imperus, qui usque ad os fertur, omnino partes eas gulæ, quæ a subeuntibus dilatantur; hiantes habet: partium uero, quæ à fronte occurrunt, quamcunque apprehendit, hanc hiare incipientem: quæ uero a tergo est, hanc utique contractam relinquit: adeo ut gulæ affectus hac in parte sit omnino deglutientium affectui consimilis. uerum ubi tractus nullus est, longitudo in talibus symptomatis seruetur. atque idcirco deglutire facilius est, quam uomere. causa est, quoniam deglutitur utrisque ventriculi tunicis agentibus, interna quidem trahente, externa uero se contrahente, & unà trudente: vomitur uero, altera tantum, quæ foris est, agente, nec ulla in os trahente. non enim sicut venter deglutire cibos expetit, sic etiam in vomitionibus oris pars ulla excitati affectus quippiam appetit. neque enim ea quæ deglutiuntur, ad infernas partes sua grauitate deferuntur, ut nonnulli putauerunt. id quod clare intelligitur ex ijs animalibus, quibus longum collum est, quæ quidem inclinata deglutiunt. Quæ res nobis argumentum est, facultate quadam utentem gulam, aut per ipsam ventriculum deglutire. quæ facultas quandoque sine inflammatione resoluta non finit ut animal non modo duri aliquid, sed neaquam quidem transglutiat. ex quo per-

perspicuum est, hanc resolutionem euenire salubri partium constitutione læsa, cum intemperies quædam contingit. quam quidem ita denique corrigemus, si partes ad naturalem statum redigamus. siue autem interna, siue externa uentriculi tunica affecta sit, vna adhibetur curatio tum eorum quæ foris imponuntur, tum eorû, quæ ore deglutiuntur: & quandoque eorum, quæ eandem vim habentia loco applicantur.

De intestinis.

CAP. XIX.

QVEMADMODVM venis, quas natura distributionis instrumenta fecit, facultatem gignendi sanguinis indidit, ne dum per eas fertur, tempus ipsi alimento frustra periret; ad eundem modum intestinis gratia distributionis in uenas institutis facultas quædam concoquendi cibos inest. Cæterum intestina facta sunt, non ut superuacanea prorsus deferantur, aut concoctionis causa, sed ut id omne, quod in uentriculo in succum est mutatum, assumatur in uenas. quocirca cum intestinorum circumuolutiones innumerabilem quandam uenarû multitudinem ex hepate sibi habeant insertam, omnem in uentriculo concoctum succum sursum mittunt. Quoniam uero unum genus motionis inest intestinis, quo propellunt, ita unum etiam tantum modo tunicæ genus in transversos, & rotundos uillos dissolutum nata sunt. sed cur tandem binæ tunicæ extiterunt, siquidem similes ambæ sunt? superuacanea namq; uidetur esse altera. at non ita est. nam duplex eorû est tunica, tum ut facultas ipsorum expultrix esset ualentior, tum uero ut ipsa instrumenta essent ab iniuriis tutiora. quod uel maxime indicant morbi dysenterici.

Multos sane, ac sæpe uidimus, quibus, cû morbis grauibis & diuturnis fuissent conflictati, maxima intestini pars putresceret: adeo ut complurimis locis tunica omnis interior esset exesa: qui tamen uixerunt, & superstites fuerunt: quod alioqui non esset factum, nisi secunda quædam alia extrinsecus corruptæ illi tunicæ accessisset. Cur autem externo alimento non continuo egeamus, inuolucra intestinorum in causa sunt: quemad-

quemadmodum cur non subinde, sed longo interuallo egeramus, causa est crassi intestini latitudo, ceu secundus quidam uenter eis subiectus. nam ne egerent assidue, neue meierent animalia, humidis excrementis uesica subiacet, siccis uero intestinum, quod crassum nominant. quod etiam inferiorem uentrem quidam uocant. principium autem eius est caecum intestinum. ubi enim tenue intestinum desinit, illic ad dextram quidem caecum, ad sinistram autem colon emergit, dextra prius ilia prateruectum. ac caecum quidem prorsus, ut uenter quidam, est crassum, excrementis recipiendis aptum, cui colon proportionem respondet. Primum igitur exortus, quem ex pyloro intestinum excipit, satis est angustus: nec in orbes circumflectitur, & ad spinæ partes extenditur. ab hoc, quod a duodecim digitorum longitudine *δωδεκάδακτυλον* appellant: ut Herophilus uere memorauit, varie in orbes conuoluitur, uasorum complurium serie contextos: quod ieiunum nuncupant, quia semper cibo uacans inuenitur. inde tenue intestinum est, substantia quidem huic simile, sed differens, quia neque uacuum reperitur, neque tantam uasorum habeat multitudinem. deinde sequitur id, quod caecum uocant: postea colon: ab hoc denique in extremo relictum appellatum intestinum ad sedē usque porrigitur.

De Peritoneo.

CAP. XX.

S I musculos omnes, qui abdominis sunt, ab ea cartilagine, quæ ensis formam habet, usque ad ossa pubis diuides, in corpus quoddam tenue, latæ aranearum telæ simile incidēs, quod peritonæum uocant. hoc enim ei nomen est inditum, *ἀπὸ τοῦ περιτετῆσθαι*, hoc est, quia cunctis uisceribus, cunctisq; intestinis prætendatur: itemq; uasis, quæ inter septum transuersum & crura habentur. ita uero & aliis, quæ his interiacent, omnibus obducitur, quorum numero uulua, & uesica continentur. Hanc tenuissimam membranam haud facile est de trahere citra diuulsionem, præsertim septi transuersi, & duorum musculorum abdominis transuersorum eam attingentium, singulorum quidem in utraque parte, si-

nistra

nistra atque dextra. vbi enim hi latum, tenuemq; tendi nem, puta aponeurosin ediderint, peritonæos membra na solutu contumax eis cohærescit, vt etiam abdominis futuram, quæ *γαστrophιλία* dicitur, quam solius peritonæi facere licet, cum dicta aponeurosi administrari no- uerimus. Peritonæi utilitates plures sunt animantibus. prima quidem ut operimenti omnium subiectarū partium: secunda autem, ut septi transuersi inter hæc ipsa, & musculos extra incumbentes: tertia, ut excrementa ficci alimenti citius subeant. uelut enim a duabus quibusdam manibus, a peritoneo & septo trāsuerso superne quidem coniunctis, inferne autem distantibus constricta ea, quæ in medio sunt, exprimunt, deorsumq; alimenti excrementa pellunt. quarta ne intestina, & uentriculus flatibus facile impleantur. prætensa enim hæc membrana stringit, & contrahit, ac facile flatum partim infra, partim supra exprimit: quinta denique utilitas, ut omnia quæ sub septo transuerso sunt, ab ea colligentur. & uelut pelle quadam unumquodque priuatim tegatur.

De Omento.

CAP. XXI.

Omentum, quod epiploon uocant, ex duabus tunicis densis & subtilibus, sibi ipsi incumbentibus, quamplurimis uero arteriis & uenis & pinguedine non pauca constat. componitur enim ex duabus ueluti plicis peritonæi, tum ex uasis, quæ media inter ipsas continentur: eaq; ipsum operit, contegit, atque stabilis.

Aiunt autem epiploon fuisse nominatū, quia intestinis supernatet. Figuram maxime marsupij, peræ, & sacculi habet: quod orificium ex uentriculo exortum superius, & inferius obtinet. totum uero eius spatium usque ad fundum, quatenus ex prædictis principiis consistit, deorsum procedit. id quod ita esse euidentius cognosces, si ipsum inibi abscissum, & nulla alia parte aut perforatum, aut diuulsum cupias implere aut liquida, aut solida re. implebitur enim, si integrum sit, & sibi totum continuum, instar marsupiorum. Iam uero facile erit id etiā ab animali perfectē eximere. breues enim
adhuc

adhuc connexus supersunt ad lienem, & colon, postquam ipsum a totis primis processibus fuerit separatū.

Adnascitur id etiam nonnunquam, sed raro, iecoris fibræ, alias alii, & cuidam costæ spurix: neque huic uni perpetuo, sed ut fors tulerit, Cæterum plerunque ab aliis omnibus liberatur, ac seiungitur, præterquam ab his tribus, uentriculo, liene, & Colo. quibus est perpetuo connexum.

De Mesenterio.

C A P. XXII.

M E S E N T E R I U M quoque a peritonæo ortum habet. id etiam meseræon appellant, utroque nomine ab accidentibus eidem imposito: ut mesenterium a situ, meseræon uero a peculiari substantia nominetur. mediū enim inter intestina situm est, & omnes uenas e iecore in ipsum descendentes una cum uicinis arterijs & nervis in orbem complectitur, quemadmodum singula intestina. Ergo ubi uasis & intestinis obtenditur, simplex est: ubi uero ipsis medium interiacer, non amplius indumenti, sed ligamenti usum præbet. est enim duplex.

Pancreas.

C A P. XXIII.

V E N A a iecore descendens, mediāq; inter uentriculum & intestina adducta, subiectis uertebis supergreditur. atque in eundem locum uadit ea, quæ cum ipsa in ramos, in totum meseræon spargenda est. itemq; arteria, & nervus, qui cum arteria atque uena sese per totum mesenterium diffundit, in hūc locum est perductus: quemadmodū meatus excrementū biliosum ex ea uesica, quæ hepati inhaeret, uacuaturos. cum igitur oporteret uenam, arteriam, neruum, & quartum cum eis uas bilem continens in hunc locum a natura perduci, earum quoque diuisionis principium ibidem consistere necesse erat. hic igitur locus magno præsidio indigebat, quo uasa in ipso distribuenda, ac discindenda munirentur. quam ob rem natura glandulosum quoddam corpus fabricata, quod *παγκρεας* appellamus, substrauit, ac in orbem omnibus circumdedit, diuisionesq; repleuit; ut nihil ipsorum facile findatur, aut sine munitione sit:

e sit: sed cum in molli, & mediocriter cedente corpore conquescant, si motu cieantur paulo vehementiore, illa, inconcussa, infracta; perpetuo conseruentur. quinetiam robustas membranas tum priuatim singulis vasis, tum communiter ipsis omnibus circumponit, ea velientes ac iungentes non modo cum glandula, sed præter eam, in primis ac maxime subiectis corporibus, quæ ad spinam sunt posita: post illa autem, cum alijs etiam omnibus instrumentis circumfusis.

De septo transverso. CAP. XXI III.

VNVS est thoracis musculus non vilissimus, quem phrenas, aut diaphragma, id est septum transversum nominant. medium vero in phrenibus est musculus, qui in tendinem latum ex omni parte a carnosissimis comprehenditur. ex utraque enim parte inferiore, & superiore tenuis membrana obhærescit. & a membranis hisce thorax intercipitur. Duo autem sunt septi transversa foramina; alterum qua vertebris via exhibetur, stomacho & magnæ arteriæ præparatum: alterum vero minus, cauam venam supernis animalis partibus sanguinem deriuantem excipit, & magna cum securitate transmittit. ei. n. nexu fere indissolubili cohæret: & membranam simul, quæ in dextra thoracis habetur, emittit. porro ventriculi orificium propter septum transversum est positum: non tamen valide connexum, veluti vena caua spectatur, sed est laxis membranis interceptum.

De Iecore. CAP. XXV.

IECVR in cunctis hominibus nec magnitudine, nec fibrarum numero simile spectatur: deq; eo diligentissime scribens Herophilus, hæc memoriæ commendauit: Iecur humanum perquam magnum est, & maius, quam sit iecur quorundam aliorum animalium, quæ eiusdem cum homine magnitudinis sunt: & quæ septum transversum attingit, gibbum est, atque læue: quæ vero ventriculum, sinum est, & inæquale. assimilatur autem cuidam rupium interuallo; qua etiam fœtibus ex umbilico vena in ipsam innascitur. non tamen in omnibus

nibus est simile: sed & latitudine, & longitudine, & crassitudine, & altitudine, & fibrarum numero, & inæqualitate ex parte anteriore, qua crassissimum est, & summitate orbiculata, qua extenuatur, inuicem diuersum est. etenim in quibusdam fibras non habet sed totum rotundum, & minus rectum: in quibusdam duas, in alijs plures, in multis vero etiam quatuor. atq; hæc quidem Herophilus recte. præterea iecur sinistram occupare partem in paucis hominibus, non autem in paucis alijs animalibus, idem vere conscripsit. hoc autem uiscus venas a mesenterio ad concauam ipsius partem pertinentes excipit: huncq; locum, in quem venæ omnes colliguntur, portas iecoris vocant. vbi etiam inuenies maximum venæ os. a portis vero in singulas fibras, quotquot fuerint, venam vnā magnā porrigi comperies, qua in multas exiles diffusa, quantum vasa interiacet, totum est carne visceris repletum. eam Erasistratus parenchyma nominat. Cæterum vniuscuiusque iecoris venæ tunica admodū tenuis est, qualis nulla alia in toto animanti. statim vero, si accurate locum ad portas situm intuebere, meatum ex vesica fel excipienti cōspicies ad intestinorum productionis initium peruenientem non multo inferius, quam pylorus habetur: vt bilis separetur. præterea exiguum quandoq; de se ramū supra pylorum emittit. quinetiam neruum admodum paruū vnā cum venā ad viscus ferri conspicias in membranā extrinsecus ambientem delatum, præterquam quod profundius cum ea diffinditur, ne viscus omnino sensus expers esset. Caro autem iecoris, quæ est primum ipsius corpus, primum sanguinis gignendi instrumentum est. quapropter & venis quæ ad ventriculū, & vniuersa intestina perueniunt, facultas efficiendi sanguinis inest: qua succum, qui ex cibis distribuitur, prius quam is ad iecur perueniat, in sanguinem permutare aptæ sunt. Coniunctum est iecur ventriculo intestinisq; omnibus per venas, & colligantem ipsas tunicam: alijs vero proximis corporibus per tuniceam ea contegentem, quæ originem a peritonæo ducit. vt

cit . vt ita omnibus internis coniungeretur : si quidem omnia tunica hac obuoluuntur . magno præterea vinculo cum septo transuerso . aliisq; membranosis & paruis quibusdam connexum spuris costis fecit . Verum id vinculum , quo septo transuerso coniungi dictum est , ipsum quoque est corporis substantia peritonæo simile : quippe quod ortum habeat ex tunica ipsum iecur ambiente , & ea quæ septum transuersum inferne succingit . Copulatur enim iecur non solum septo transuerso ibi , sed etiam cordi per septum transuersum . nam venæ cauæ ad cor ascendentes per septum transuersum , vt quod in medio vtriusque visceris est , vinculum vnum durum , & crassum natura præparauit , quod & venæ indumentum , & commune ligamentum ad septum transuersum tum venæ , tum toti visceri esset .

De Liene.

CAP. XXVI.

LIEN instrumentum est , quod purgat limosos , & melancholicos succos , qui in iecore gignuntur : hos enim attrahit per vas venosum , tanquam per gulam quandam . attractos autem non protinus in ventriculum excernit , sed ipse prius per multum ocium eosdem conficit , atque commutat . quicquid igitur eorum in succum huic visceri maxime accommodatum fuerit transitum , id spleni fit alimentum . quod autem ab ea confectione , quæ in liene fit , exciderit , neque in sanguinis tenuis atque utilis speciem transmutari potuerit , omninoq; fuerit ad nutriendum inutile ; hoc ad ventriculum per aliam quandam venosam gulam lien eructat , vtilitatem ipsum quoque non mediocrem præstans . Proprium autem lienis corpus , quod parenchyma à quibusdam dicitur , rarum admodum , & laxum est , instar spongiæ cuiusdam , vt succos crassos facile trahat , & excipiat . Lien in sinistris est situs . semperq; conuersa sunt eius sima ad dexteram ad iecur & ventriculum : gibba videlicet simis opponuntur .

De renibus.

CAP. XXVII.

DEXTER ren in omnibus animalibus eminentior . is nonnunquam magnam iecoris libram continet .

x

git:

git: sinister autem est inferior. à spinæ autem vasis venæ inquam, & arteria inferuntur in renes non exigue magnitudinis vasa. insuper vero concaua in sese conuerſa habent, gibba vero ad aniniantis latera aduerſa. ſinum tamen remis perſpicue cernes corpore quodam membranoso circumdatum: qui in aliqua ipſius parte non procul à vaſorum inſertione aliud quoddam corpus habeat concauum, & oblongum. nominatur autem meatus vrinarius: qui renem veſicæ committit. huiusque meatus os ſenſui patet, licet non adeo grande animal fuerit. Porro hic meatus vnica peculiari tunica obductus eſt, ſicut alia omnia, quæcunque peritonæo ſuſpenſa ſunt. Cæterum vrinæ a ſanguine ſeparantur, renibus vrinam attrahentibus, indeque ad veſicam per vretes transmittentibus. quæ poſtea inde excernuntur eo tempore, quo analogiſmus iubet. Iam vero neruum habent renes, quantum lien, iecur, & veſica quæ fellis capax nominatur. hæc enim omnia neruos omnino exiles recipiunt, in ſuis ipſorum tunicis extrinſecus conſpicuos: naturaque ſenſus cuique tantum elargita eſt, quantum par erat, vt a plantis ſeiungerentur, & particulæ animalis eſſent.

De veſicis.

CAP. XXVIII.

VEſICAE, quæ vrinam excipit, neruos a ſpina li medulla, qua parte os, quod latum ſiue ſacrum vocant, ſitum eſt, natura infixit. proxime nanque ipſam ea medulla fuit collocata: venas autem, & arterias, a propinquis ipſi vaſis: qua ſcilicet primum arteriæ, & venæ a magnis ſpinæ incumbantibus crura ſubeunt. Alteri vero veſicæ, quæ ad iecur ſita eſt, arteriam & neruum ab iis, quæ in viſcus ipſum inferuntur, deducens, paruum utrumque admodum, ac uix cõſpicuum at ſenſibilem, & perſpicuam venam ab iis, quæ ſunt ad portas producens, tria hæc omnia corpori veſicæ uno in loco, ad id quod collum vocant, infixit. pari quoque modo in veſicam aliam maiorem ad ipſum collum vaſa ſex infixit, vtrinque uidelicet tria. Cæterum modus, quo ureteres quidem in veſicam, in inteſtinum vero

vero meatus, qui bilem continet, infigitur, admiratio nem omnem excedit. nam oblique in ipsa inditi & intro vsque amplitudinem obliqui, ac prelongi pertinen tes velut membranam quandam eorū, quæ intus sunt, succidunt: quæ ab excrementorum intro irrumpen- tium impetu euertitur, atque aperitur, reliquo vero omni tempore concidit, & contrahitur: atque ita fir- mum operculum meatui efficitur, vt non solum humo ribus, sed etiam flatibus reditus sit omnis interclusus.

De vulua.

CAP. XXIX.

VVLVA intra peritonæum sita est inter uesicam, & rectum intestinum: vt recto intestino toti fere in- cumbat: ad umbilicum vero, qua parte fundum eius est, maiore ex parte uesicam excedit: ad cunnum uesi- cæ collo superatur. Fœminarum uesica ad pubem col- locata est, breuioremq; uirili ceruicem, & latiore ha- bet, quæ inter ossa, quæ pubis vocantur, in cunnū iu- xta exteriorem, superioremq; eius finem pertingit. re- ctum vero intestinum ossi, quod sacrum appellatur, & quibusdam uertebriis lumborum insidet. sinuatur enim hac in parte intrinsecus spina dorsi. quocirca ex- trinsecus gibba videtur. Vuluæ magnitudo in omni- bus æqualis non est. multo enim minor enixa est, ma- ior vero prægnantis. eius vero, quæ nunquam conce- pit, est etiam multo minor. quod in ætatibus etiam ijs, quæ nondum venereorum annos attigerunt, usu venit. nam alioqui ijs, quæ rebus ueneris non utun- tur, minor semper esse consuevit. atque eius quidem moderatam magnitudinem describere conabimur. su- periorem eius partem uterus, hoc est fundum, iuxta umbilicum: inferiorem ad cunnum protendit. a loco autem unde incipit, ad cunni terminum exteriorem, non æquale in omnibus est: plerunque tamen spatium moderatum est nouem, aut decem digitorum. in lati- tudinem vero ad vtraque illa suis cornibus exporrigi- tur. de finibus eius, quantam ad profundum pertinet, iam dictum est, uesicam & rectum intestinum vuluam terminare, illam supra, hoc infra. Cunnus vero ea

3 2 inanitas

inanitas est, quæ intra ossa pubis penetrat, extrinsecus pelliculam quandam innatam habens, quæ virorum præputio proportionem respondet. Vulvæ figura cum in reliquo corpore, tum præcipue in eius fundo, vesicæ est similis. nam quatenus a lateribus processus quosdam mamillis similes ad utraque illa emittit, in eo a vesica differt: quorum figuram Herophilus dimidiati globi revolutioni assimilat: Diocles vero cornibus exorientibus. unde *απαίς* hoc est cornua, nomine *αἰσῆτος*, id est a cornu deducto appellavit.

De pudendis.

C A P. XXX.

C O R P U S nervosum ex ossibus, quæ pubis dicuntur, exoritur, cauum simul, & ab omni humore uacuum genus pudendorum efficit, cum vero hic nervus cauus spiritu impletur, tum evenit, ut in coitu membrum intendatur. idque non solius coitus causa, quod forte quispiam existimarit, tenditur, sed quo meatu diducto & directo semen quam longissime eiaculetur. quam ob rem in utraque parte huius caui nervi natura duos musculos collocavit; quo meatus, ceu a manibus quibusdam in utranque partem distractus dilataretur, toto pudendo stabili permanente. Futurum sane erat, ut meatus latitudo huiusmodi constructione conservaretur. Utile autem est, dum semen excernitur, meatum & latissimum, & rectissimum exquirere, quo semen totum sibi ipsi continuum, conferatim quæcelerrime ad vulvæ sinus perveniat. cumque vesica prope esset constituta, non erat melius ad excernendum lotium, alium meatum efficere, quam eo, quo semen importaretur, simul uti. Iure igitur & ipsius collum totum perinæum occupavit, ut quod sursum ab ano, cui primo incubabat, usque ad pudendi exortum feratur. In mulieribus vero, quibus pudendum non est prælōgum, cervix vesicæ huiusmodi exortum non habet: sed pudendum ipsum muliebri ano imminet: in finem vero eius superiorem collum vesicæ desinit, unde lotium profunditur: quod non magnopere inflexum esse oportuit, ut in viris, neque adeo lōgum. cæterum

cæterum vt pharyngi gurgulio propugnaculum est, ita uteris, quam nympham vocant: quæ regit fistul, & prohibet ne cervicis orificium, quod ad muliebrem pudendum pertingit, refrigeretur.

Ex Sorano de vulua, & pudendo muliebri.

CAP. XXXI.

VULVA dicitur μήτρα, & ὕδρα, & δελφύς. ac μήτρα quidem hoc est matrix, quia mater est foetuum, qui ex ipsa eduntur: vel quia eas, quæ vuluam habent, matres efficiat: vel ex quorundam sententia, quia constitutum & definitum tempus ad purgationes, & partus habeat. ὕδρα vero nominatur, quod omnium viscerum sit extrema. idq; cum exquisita, tum vero latitudine. δελφύς porro nuncupatur, quia ἀδελφεῖς, hoc est fratres gignati sita est vulua in coxendiculi amplitudine. intra vesicam, & rectum intestinum: huic autem supraposita, vesicæ vero subiecta. quandoque tota, quandoque eius pars: quandoquidem pro eius magnitudine commutatur. nam in infantibus minor est, quam vesica. quocirca tota est vesicæ supposita. in virginibus vero, quæ ætatem florētem agunt, vesicæ est æqualis in iis partibus, quæ supra sunt sitæ. quæ vero ætate progressæ, & venerem expertæ sunt, ac multo magis, quæ iam pepererunt, in iis est maior. vt plerisque ad finem coli intestini conquiescat. * sed dum vterus gestatur, videre licet peritonæum in magnam molē elatum, itemq; abdomen. quod etiam ex eo fit, quia tantus est foetus vna cum suis tunicis, atque humoribus. postquam vero foetus est in lucem editus, contrahitur quidem vulua, sed ita, vt sit maior, quam antequam partum. tunc igitur est maior quam vesica, sed non tanto, quantum sub eam graditur. nam in partibus anterioribus cervix vesicæ est palmo maior, finemq; habet urinaculum, & tota in muliebrem sinum porrigitur: ab hystera vero ante secessit. in posteriore vero parte, supra vesicæ fundum, vulvæ fundum est, umbilico subiectum. ex quo fit, vt vesicæ amplitudo collo matricis adhæreat, fundum vero, vesicæ. Cæ-

rum uulua connexa est tenuibus membranis partibus quibus subiecta est, vesicæ, iis vero quæ ei subiiciuntur, recto intestino: a lateribus vero, connexa est iis, quæ a coxendicibus & ossæ sacro exoriuntur. quibus sane partibus simul ulceratis inflammatione quadam, retrahitur, & retro cedit: iis vero resolutis, & laxatis, concidit. Non est autem, ut quidam putauerunt, animal: loci tamen sensum, æque ac alia, est consecuta. quam ob rem a refrigerantibus contrahitur, a rarefacientibus vero relaxatur: Vulvæ figura in mulieribus non est circumuoluta, ut in animalibus quæ sunt rationis expertia: sed est cucurbitulæ, qua medici utuntur, adsimilis. rotundo enim & lato fine, qui ad fundum est, incipiens ad proportionem in angustum oscillum redigitur. oscillum namq; appellant primam & prominentem eius partem. quod sequitur, collum dicitur: quod remanet, ceruix. horum concursus, coles: quæ utrinque post colli angustiam dilatatæ primæ partes, humeri hystera; quæ post hæc sita sunt, latera: quod subiectum est, basis. tota regio, conceptaculum, & venter, & sinus. oscillum vero in medio cunno est. collum enim a labris genitalis muliebris cōstringitur. ab ijs vero seiunctum est os, in quibusdam magis, in quibusdam minus pro ætatis ratione: plerunque uero in adultis, quinque aut sex digitis. magis autem deproimitur sub pariendi tempus, cum collum protunditur. Est vero eius etiam diuersa magnitudo. quanquam in plurimis secundum naturam tantum est, quantum externa ora amplitudinis audiendi sensus patet. dehiscit etiam quibusdam temporibus, ut cum corporis commiscendi libidine ducitur, ut semen excipiat, & in purificationibus, ut sanguinem excernat. itemq; in conceptionibus, pro ratione fœtus incrementi. in partu autem plurimum dilatatur, ita ut manum etiam totam intra se recipiat. suapte tamen natura delicatum & carnosum est. sed in iis, quæ venereis rebus ad satietatē utuntur, inanitati pulmonis, aut linguae mollitiæ simile redditur. in iis vero quæ sæpe conceperunt, caliosius efficitur

efficitur, capiti polypi, aut summæ gutturis parti, vt Herophilus scribit, persimile. callum enim contrahit tum eorum quæ excernuntur, tum scrotum exeuntum attritu. Vulua ex maiore eius facultate nervosa est. cōponitur enim non solum ex nervis, sed etiam ex uenis, carne, & arteriis. ex quibus, nervos a spinali mēbrana ad spinam accipit: venæ autem & arteriæ a vena caua spinæ adhærente, itemq; a crassa arteria in eam deferuntur. nam a vena caua duæ uenæ diuariantur: ab arteria vero crassa, duæ arteriæ. ex quibus vna vena, vnaq; arteria ad utrūque renem feruntur: deinde prius quam renibus committantur in duos ramos discissæ duobus quidem processibus in utrunq; renem inferuntur, duobus autem vuluam circumplectuntur. ita fit, vt quatuor sint uasorum in eam insertiones, duo arteriarum, duoq; venarum. ex his ipsis in utrunque testiculum vna vena, vnaque arteria simul implantatur. adnati enim extrinsecus sunt testes prope ceruicem in utroque latere singuli. constant hi molli carne, & glandosa: & propria mēbrana conteguntur. figura, non vt in viris, sed oblongi sunt, modice simi, & rotundi, & ad basim paululum dilatantur. Meatus vero seminis a vulua in utrunque testem procedit: [et * apparatus adiunctus, vsque ad vesicam;] eius collo committitur. hinc videtur foeminarum semen ad gignendum non recipi, quia foras effundatur. qua de re dictum a nobis est in libro de semine. Nōnulli vero, inter quos etiam est Chius, volunt æquales testium appendices, qui cremasteres dicuntur, eis committi. id quod nos proprijs oculis intuiti in muliere, cui intestina in scrotum descenderant, historiæ mandauimus. in qua cum chirurgiam exerceremus, testiculus ante cecidit, laxatis uidelicet uasis ipsum continentibus & circumdantibus, & cum eo cremaster concidit. Tota autem vulua ex duabus constat tunicis inter se ita formatis, vt chararum uillis sint persimiles. quarum exterior, nervosior, perfectior, durior, læuior, candidiorq; est: interior vero carnosior, hirsutior, mollior, & rubicun-

x 4 dior:

dior: per totum uasis intertexta: sed pluribus & notabilibus in fundo: cum ibi semen agglutinetur, & inde purgatio progrediatur. Duæ autem hæ tunicæ sibi mutuo adhærent, membranis gracilibus & nervis coniunctæ ita, ut sepe numero his protensis, uterus concidat: cum scilicet nervosa tunica suo loco maneat, interna vero inuersa procidat. Est etiam hoc commune, ut in sterilibus uterus in fundo duo habeat amicula, ut plurimum uarijs modis conduplicata. in iis vero, quæ pepererunt, tota extenditur, & rotunda efficitur. Iam vero Diocles vult in vteri amplitudine & acetabula, vel cirros, & cornua esse: qui processus quidam mammillares sunt, lati quidem ad basim, in summo vero minoribus terminis definiti: utrique lateri a natura magna providentia adiuncti, ut fœtus ante assuescat pappas mammarum exsugere, sed qui ita sentiunt, in dissectionibus falsi sunt. neque enim acetabula comperiuntur: & omnino superuacanea est de eis instituta oratio. ut in commentariis de genitura animalium est demonstratum. Nunc vero minime existimandum est, uterum principatum ad vitam obtinere: quia is non solum procidit, sed in quibusdam etiam præciditur, nec tamen mortem affert, ut Themiso literarum monumentis commendauit. Præterea in Gallia suæ habitiores, & valentioris alimenti fieri aiunt, postquam uterus abscissus fuerit. cum tamen vulua patitur, stomachum & membranas per consensum pati constat. eadem habet cum mammis naturalem consensum quendam. ex quo fit, ut cum florenti ætate vulua magna efficiatur, mammae quoque vno & eodem tempore intumescant: ipsa quoque semen perficit: mammae vero ad fœtum alendum lac parant. mensibus porro procurrentibus, lac euanescit: ubi uero lac in mammis est, menstrua purgationes nullæ apparent: quemadmodum etiam in ijs, quæ anus iam sunt, contracta vulua mammae item quodammodo arescunt. si item fœtus patitur, vbera quoque angustantur. Ex quo cõficitur, ut cum in prægnantibus mammæ diuullas, & contractas uideamus,

deamus, futurum abortum prædicamus. atque huiusmodi quidem est uulvæ natura.

De pudendo muliebri.

CAP. XXXII.

MULIEBRE pudendum, sinus etiam nominatur. membrana est nervosa, & modice rotunda, instar intestini, amplius tamen intus est; & foris angustius. in quo coitus fieri consueverunt. eius porro interior pars collo matricis, quemadmodum etiam in viris, externa cunni labris, inferior ano: eius latera carnosissimis cæciculis partibus, superior denique vesicæ collo adnascitur. hoc enim, ut ante dixi, incidens sub ore uulvæ, & superne cūno adiunctū, in summo in urinarium meatū inferitur. apparet ergo sinū muliebrem collo vesicæ subiectum esse, ano uero, & cōstrictori, & summæ parti recti intestini superstare. eius longitudo, ut supra demonstrauimus, est inæqualis. idque non solum habita ratione ætatum, aut concubitus, in quibus extensum uteri collum, ut est etiam virilis coles, partem quandam sinus occupat: sed etiam naturæ ipsius: quippe cum nonnullæ collum habeant propensius, nonnullæ vero admodum curtum, aut mutilum. plurimis vero earum quæ ad perfectam ætatem peruenerunt, sex digitorum est, concidit tamen, angustiusque est in uirginibus, amiculis occultatum coniunctis inter se per vasa, quæ productiones à vulua capiunt. quæ quidem in concubitu dolorem afferunt apertis ipsis amiculis. rumpuntur enim, & sanguis eo importatus de more excernitur. Putare autem tenuem membranam quādam exortam esse, quæ sinum interceptat, eamque in excretionibus rūpi, & dolorem afferre, aut citius purgationes & commouere, cumque in corpus euaserit, eum morbum gignere, quem ἀτρητον, hoc est cum genitalia concreta sunt, nec foramen ullum habent, falsum est. primum enim ex dissectione nihil tale inuenitur. præterea in uirginibus deberet hæc membrana aliquātulum specillo resistere, sed specillum in profundū usque ingreditur. tertio si cum vitiantur, hæc membrana rupta doloris est causa, necesse profecto erat, ut in uirginibus antequam vitiantur,

tur, cum purgationes apparerent, dolor quoque fequeretur: in ipsa vero excretionē, non item. Iam vero si membrana corporea reddita morbum creat, quo genitalia coalescunt, opus esset, ut id perpetuo eodem modo inueniretur, quo ceteras partes suo qualique certo & definito loco sitas intuemur. at in non perforatis mulieribus membrana hæc interficiens quandoque in partibus labrorum, quæ in promptu sunt, inuenitur, quandoque vero in medio cunno; quandoque in medio ore vulvæ. Eiusmodi ergo cunnus est. Quæ vero extrinsecus videntur *πυγώματα*, hoc est ambitus genitalis muliebris, tanquam labra sinus adstant. hæcque labra crassa sunt, carnosaque: & ad partes inferiores in vtrunque femur desinunt, veluti inter se abscissa: ad superiores vero partes in eam, quæ nympha vocatur, pertinent: quæ est horum duorum labrorum initium. suapte vero natura est caruncula, veluti sextus. Nympha autem appellatur, quia collo vesicæ subsulter. Vrinaculum vero nominatur, quod intus rugosum, asperum, cauumque est. porro vesica virorum diuersa est a feminarum vesica; siquidem illa maior est, & collum habet flexuosum: hæc vero cum minor est, tum vero etiam rectum eius est collum.

Lyci. moderatum viri pudendum ad os vulvæ non peruenire. CAP. XXXIII.

ANTE vulvæ amplitudinem eius collum, & os est situm. eius ori cunnus adiacet, cuius tanta magnitudo est, ut magnitudo priapi, qui maximus non sit, ad semen in os vulvæ eiaculari non sufficiat: sed quædam etiam agglutinatione opus esse videatur.

FINIS VIGESIMIQUAR-

TI LIBRI.

ORIBASI

ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,
LIBER XXV.

*Ex Rufi commentariis, de nominibus partium humani
corporis. CAP. I.*

VE M A D M O D V M singule cor-
poris humani particule nominetur
perdiscere, maxime est ad me-
dicinalem artem necessarium. ma-
ximæ autē corporis partes sunt,
caput, ceruix, thorax, manus,
cruraq; . thoracem vero non so-
lum eam partem, quæ à clauicu-
lis ad hypochondria pertinet, sed etiam id totum quod
à clauiculis ad pudenda pertingit, appellamus. Caput
vero dicimus, quod capillis tegitur, & simul etiā cum
facie. Capillos habentis pars anterior sinciput, qua co-
ronalis futura sita est, vbi coronæ capiti imponuntur.
posterior pars occiput nominatur. Latera sincipitis,
tempora appellantur. quod in medio capite est, vbi ca-
pilli maxime inuoluuntur, verticis vocabulo gaudet.
sub sincipite frons est. iuxta tempora pilorum exor-
tus, lanugo, crines vero ii, qui retro ad occiput sunt,
nuncupantur: vltima vero frontis ruga, episcenium:
hirsute frontis partes, supercilia: eorum interuallum,
mesophryon. postea nasus collocatus est: cuius extre-
ma pars globulus, subiecta vero septum nominatur. à
globulo carnosum illud, quod in labia descendit, co-
lumna. cavitates vero myxoteres, hoc est per quos mu-
cus excernitur. in vtraque nasi parte, vnde odoratus
efficitur, pinnae. Spina vero, quæ has cavitates conti-
net. cavitates sub columna supra labrum philtrum, quasi
amatorium

amatorium dicitur. totum id quod post nasum labri superioris est, hyporinō, hoc est sub naso vocatur. duo deinde sunt labia, quorum extrema prolabia dicuntur: ubi committuntur, prosthomion. sub superciliis oculi positi sunt, quæ oculos tegunt, palpebræ. una superior, inferior altera. nexus vero, qui claudendo fiunt, tarfi: è palpebris exorti pili, cilia, tarsorum fines, anguli: quorum alter qui ad nasum est situs, magnus: alter qui temporis adiacet, minor vocatur. pupilla, aspectus, & glena dicitur id quod in medio oculo est, per quod aspicimus. alii vero aspectum dicunt, quo cernimus, pupillam uero & glenam imaginē in aspectu esse volunt. quæ deinceps sequuntur nigra, cœsia, aut flaua à colore nomen trahunt. circulus album contingēs, iris dicitur: sub oculis exorientia, hypopia: quibus subiacent eminentiæ quædam, quæ malæ dicuntur, quibus erubescimus. post malas, maxillæ sunt. quarū genæ desinunt in acutam maxillæ inferioris partem. inde usque ad labium inferius, quod rotundum eminēsque est, barba. hypion quod sub barba est. carnosam partem mentum voco. alii leucanium. quidam hoc mentum. leucaniam uero cauum iugulo proximum vocāt. Aures vocantur eminentiæ, quæ in utraque temporum parte ad foramina sunt exortæ. earum foramina, meatus audiendi, quibus audimus. pendulæ partes & carnosæ, fibræ. cartilagineæ, & supremæ, pinnæ. helices, quæ inde ambitum attingunt: anthelices quæ post helicem, cavitatem in medio extollunt: cauum post anthelicem, concha. eminentiam oppositam conchæ iuxta fines temporis, hircum vocant, quod contra hunc est, crassus anthelicis finis antitragus, id est, contra hircum dicitur. Os vocatur prima labiorum sectio, & amplitudo, quæ usque ad fauces pertinet. in ore cum alia quedam sunt, tum præcipue dentes: quorum anteriores, quia secant, *τεννιστοι* nominantur, suntque octo numero. hi deinde quatuor caninis dentibus cinguntur: ultra quos reliqui omnes viginti maxillares sunt. horum intimi atque ultimi sophronisteres, id est modera-
tores

tores quaterni vocantur, quod eo tempore quo modo rati esse incipimus, exoriantur. carunculæ dentes continentes, gingivæ; maxillarū colligatio, habena; mense latæ molarium sumitates: mortariola, & præsepia, cavitates maxillarum, in quibus dentes sunt infixi. unde lingua exoritur, radix appellatur. cervix ad quod sequitur. prælingua pars anterior: parafyra, quæ ab utroque linguae sunt latere. hipoglossis pars inferior, epiglossis vero intimi gutturis operculum ad asperam arteriam, ne deglutiendo quippiam in pulmones delabatur. Cum spiritum ducimus, sublimis epiglossis attollitur, ne aeris transitus impediatur. quod orbiculatum in parte, quæ supra linguam est, cælum, & palatum dicitur. inde ad partes internas pendens caruncula, columella nominatur. hanc alij guiglionem, alii vuam vocant. ei subiectum est bronchi caput: tum collum. eius pars anterior bronchus, & aspera arteria. eminentia quæ in medio est, larynx. posterior cervix, & occiput, claviculis proximum cavum iugulum, & anticardion quasi cordi oppositum vocant. hoc tendines excipiunt, quæ in humeros pertinent, epomidas, humeros vero brachii caput. Scapulæ vero lata ossa sunt dorso incumbentia. eorum intermedia eminentia, spina. acromion vero claviculæ & scapularum est copula. deinceps cataclides sequuntur. ala vero est cavitates sub humero, in quam sæpe humerus luxatus concidit. brachium consequitur. angulus articuli, cui reclinati incumbimus, ancon; aut olecranon. deinde cubitus sequitur. is in carpum definit: post quem metacarpium est: tum ulna manus, hy pothenar vero, quod sub pollice est: quod excipit vola manus. Ex digitis unus pollex dicitur, seiunctusq; est à cæteris, alter qui primus aliorum quatuor est, index, tertius medius, quartus annularis, quintus parvus appellatur. horum vero ossa scuticulæ, aut phalanges vocantur. eorum inflexus condyli dicuntur: quorum primi procondyli, qui deinceps consequuntur, metacondyli nuncupantur. vnguium initia, radices

vnguium

vnguium vocant: fines digitorum, acinos aut verti-
 ces. thenar, spatium, quod inter indicem, pollicemq;
 est. totum enim hunc locum Hippocrates nominasse
 thenar, hoc est volam videtur. & clauiculis quod ante
 est, pectus, & os pectoris, retro uero dorsum. à cer-
 uice, qua metaphrenum est, lumbi extrema spina ora.
 carnosæ in pectore eminentiæ, mammae. earum extre-
 ma papillæ. latus id totum quod sub ala est: ossa costæ
 & spathæ. earum primæ se mutuo contingunt, in os-
 sis pectoris extremo: ubi cor est, tum septum transuer-
 sum, alii præcordium, alii cor vocant. ex quo est os
 ventriculi spatia inter costas, intercostalia vocantur.
 Spuriæ costæ, quæ sese non tangunt. earum extrema
 tes, cartilagine. musculosæ partes sub cartilaginibus
 sitæ, hypochondria. tum aluus, quæ venter dicitur.
 quod in medio est, epigastrium, cutis ventri imposita
 est. media eius cauitas, umbilicus. cutis umbilico cir-
 cundata, vetula, quæ inde nomen inuenit, quod cor-
 rugata senectutem significet. sub umbilico abdomē est,
 & aqualiculus. huic continua pars ad pudendum usq;
 pecten, aut pubes nominatur. Ex genitalibus membris
 virilibus propendens pars, colis, & stema: quæ non
 pendet, hypostema, aut perinæum. colis extremitas
 est præputium: scrotum in quo testiculi sunt. pars su-
 perior, caput; inferior, fundum vocatur. pars scroti
 laxior, laccopedon est. In mulieribus, quod supra est,
 pecten. prima sectio dicitur scissura: musculosa in me-
 dio caruncula, myrton, aut nympha; myrtochila ve-
 ro, labia utrinque constituta. Ossa dorsi vertebræ sunt.
 tota vertebrarum compago, spina: cuius inferior pars
 lumbus: spinæ terminus, os sacrum: quod alii hypo-
 spondylum vocant. huius vltimum os, coccyx, id est,
 cuculus nominatur. Partes utrinque lumbis adiectæ na-
 tes dicuntur: clunes vero carnosæ partes sub lumbis
 sunt: quæ sedilia quoque nominantur. initia femorum,
 inguina: internæ partes, femina vocantur. quæ in-
 termedia sunt ad perinæum usque, interfemina. mu-
 sculi genibus inhxerentes, epigunides: ossa uero, pa-
 tella.

tella. Hippocrates mylen vocat. genu articulus est, quo femur cruri committitur. inflexio, poples dicitur. magnus musculus anterior cruris, tura: unde latus nervus exorians ad calcem protenditur: ossium cru-
ris quod posterius est, tibia: quod anterius, anticnemium. extrema pedum, malleoli. tali vero non rite vocantur. sunt enim illi quidem, sed tamen non apparent. pars postrema pedis, rotundaq; calx. quæ deinde sequitur, cauum: consequens vero pedion vocatur, cuius superior pars tarsus. planta denique totius pedis positura. digiti vero eisdem nominibus, quibus digiti manus, nuncupantur.

Ex Galeni lib. de ossibus.

CAP. II.

TOTA omnium corporis humani ossium inter se coniunctorum compages sceletos nominatur. eorum coniungendorum duplex est ratio: altera per articulum, altera per symphylin. ac per articulum quidem ossium compactio naturalis est: symphysis vero est ossium unio naturalis. Vtrique autem definitioni additum est verbum naturalis, quoniam quæ de articulo deciderunt, quæque articulum sunt præteruecta, coherent quidem inter se, sed non natura. in quo genere sunt ea quoque, quæ fracta callum obdixerunt: siquidem uniuntur, sed non tamen natura. Cæterum ceruices sunt tenues ossium processus: & in crassum, rotundumq; finem terminantur: idque caput appellatur. at cum processus in acutum finem definit, non iam amplius ceruix, sed corone, vel coronon nuncupatur. Ex cavitatibus, quæ caput excipiunt, quæ altius descendit, cotyla, quæ in superficie est, glena ab aliquibus vocatur. Ossa autem tanquam fundamenta quadam ad uniuersam corporis substantiam sustinendam subiiciuntur, & quasi substernuntur. siquidem in eis omnia adnascuntur, & stabiliuntur. ex iis quæ grandia sunt, maximasq; cavitates habent, medullæ sunt plena: parua autem, plenaq; tota sunt, alia, cavitatem nullam habet, quæ sensu dignoscatur. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum ossium appendices adnascuntur: ut
brachio

brachio superius, cubito inferius, radio vero, ac femori, & cruri, ac suræ, ab utraque parte. maxillæ vero inferiori medulla inest: sed appendix non adnascitur. verum eius finium alter, qui inferior est, per symphysem, hoc est coalitum vnitur: superior in duos processus, in coronem, ac cervicem tantum desinit. Differt autem ἀπὸ φύσεως, hoc est processus, ἢ ἐπιφύσεως, id est ab appendice, quia epiphysis est unio ossis cum alio: apophysis vero est totius ossis pars.

De ossibus capitis.

CAP. III.

Oss capitis caluaria nominatur. naturalis vero figura capitis, est oblongæ sphaeræ potissimum similis: alia vero acuminata est. naturale aut caput anteriorem ac posteriorem partem prominentiorem habet: tresque habet suturas in se, duas transversas, quarum altera in occipite est, altera in synepite. tertia porro a medio posterioris per capitis longitudinem usque ad mediā anteriorem extenditur. anteriorem vero coronalem nominant: quod coronæ in ea præcipue capitis parte collocantur: posteriorem labdoideam, propter similitudinem, quam habet ad Λ litteram, vocauerunt. harum trium suturarum figura literæ H est maxime similis. Caluariæ igitur, quæ figuram naturalem habent, suturæ sunt huiusmodi. ac acuminatæ, sic constitutæ sunt. vbi posterior eminentia perit, ibi etiam futura labdoidea aboletur. vbi non est anterior, tum ne coronalis quidem: fitque utraque remanentium suturarum figura T litteræ persimilis. harum autem eminentia, quæ utrinque est, deperdita, duæ suturæ quæ seruantur. ad rectos angulos decussantur ad X litteræ figuram. altera namque transversa per medium caput potissimum extenditur: altera vero a parte posteriore per longitudinem in anteriorem fertur: quemadmodum in aliis omnibus caluariis conspicitur: siquidem ea semper conseruatur: at reliquæ cum totius capitis figura variantes intercidunt. Duæ præterea ab hac pari interuallo distantes lineæ per capitis longitudinem à posteriore in anteriorem partem tendunt. sunt hæ duobus ossibus inter

inter se coherentibus, non per futuram, sicut quæ ante diximus, sed cum os sincipitis paulatim attenuatum in squamam descendens in id os, quod infra ab auribus ascendit, subintrat. quam ob rem quidam non absolute futuras has, sed futuras lepidoides à squamæ similitudine, aut agglutinationes squamis similes uocauerunt. à nobis uero clarioris doctrinæ causa futuræ squamis similes ad aures nominentur, ut quinque sint propriæ capitis futuræ, labdoides, coronalis, quæ recta per longitudinem fertur: duæ æque distantes, quæ in ossibus squamæ similibus sunt. Duæ quoque aliæ communes sunt superiori maxillæ, & ossi, quod ambarum medium est: quod os aliqui inter ossa capitis numerant, alii uero superiori maxillæ attribuunt. situm enim est medium inter caput, & maxillas superiorem tanquam cuneus quidam. huius igitur futuræ quicquid sursum ad coronalis finem fertur, id est commune cum capite: quicquid uero ex utroque latere ad palatum descendit, id superiorem maxillam determinat ab osse, quod à cunei similitudine, qui *σφω* dicitur, sphenoïdes appellatur. atque ita à nobis, ut clarior doctrina sit, nominetur. Id os processus quosdam habet, qui ab alarum similitudine pterigodes vocantur, unâ cum iis cavitatibus, quæ eis ab utroque latere adiacent. Alia autem futura capitis, quæ ipsum à superiore maxilla discernit, ex cauis temporum initium ducit. atque inde ad oculorum sedes progreditur: & per ipsos medios tendens iuxta medium superciliorum sibi ipsi coniungitur. Quæ cum ita habeant, totius capitis ossa, sphenoïde excepto, sex sunt: duo sincipitis, quibus communis est ea futura, quæ recta per longitudinem porrigitur: duo infra ad utranque aurem: quintum post hæc, os occipitis: sextum frontis est. porro sincipitis ossa quatuor habent latera: quæ ad utranque aurem, tria latera: quintum os capitis, quod occiput est, maximum omnium, quæ sunt in capite, foramen iuxta primam vertebra[m] habet. Caterum ex his sex, quæ commemorauimus, ossa sincipitis sunt rarissima: densissimum uero firmis-

y   simumq;

sinumq; occiput. inter hæc medium locum tenet os frontis. duo reliqua inferiora sunt varia. eorum enim pars quædam lapidosa, vt etiam re uera est, nominatur: idq; protensis labdoidos futuræ finibus terminatur. in hoc est processus styloides à columnæ similitudine appellatus; quem nos abacus, aut styli scriptorii forma belenoidem, aut graphoidem vocamus. & in eodem meatus auditus continetur. altera deinceps eius pars iuxta eos exortus est, quorū alter mamillaris vocatur, alter ossis iugalis est. tertia præterea pars est, quæ à temporibus occupatur.

De osse iugali.

CAP. II II.

M V S C V L O temporis præpositum est os, quod obliquam futuram habet in medio ita, vt omnis eius pars posterior cum osse capitis, quod ad aurem est, anterior cum extrema supercilii parte ad paruum oculi angulum continuetur. id vero os totum iugale nuncupatur.

De ossibus maxillæ superioris.

CAP. V.

M A X I L L A E superioris in vtraque parte & dextra, & sinistra tria sunt ossa, quibus capiti adiungitur. eorum maximum est, quod ad iugale est situm. nam & aliquid temporis, & supercilii, & sedis oculorum, & totum paruum angulum in se cōplectitur, & ad eam usque partem, cui malo nomen est, procedit. deinceps situ, ac magnitudine os in ipso oculo habetur, quo nervi ad superiorem maxillam tendentes continentur. omnium minimum ad magnum angulum oculi est locatum. His omnibus tribus in vtraque parte os notabilis magnitudinis subiacet. hæc enim pars malum dicitur: & dentium, præterquam incidentium, alueoli. His item ossibus, quæ maxima sunt, vt diximus, duo alia parua adiacent: qua narium foramina ad palatum tendunt. quinetiam nasi ossa duo sunt. horum ora inferior exortum habet corporum cartilagineorum, atque tenuium, quæ alæ vocantur. vnum os restat in fine maxillæ, in quo radices dentium incidentium, & alueoli continentur. id quod plerunque simplex videtur;

tur; quod ossa, ex quibus constat, exquisitissime committantur: quandoque tamen in sceletis mirum in modum exsiccatis sutura manifesto conspicitur: quæ illi directa est, quæ per totum palatum fertur.

De dentibus.

CAP. VI.

DENTES sexdecim vtraque maxilla continet. ex his quaterni primi, qui vnicam radicem habent, incisores nominantur. hi deinde caninis dentibus ex vtraque parte cinguntur, quorum vnica etiam est radix. vltra quos vtrinque maxillares quini sunt: qui in superiore maxilla ternis, in inferiore binis radicibus nituntur. præter eos, qui in superiore quaternis radicibus fulti sunt, & in inferiore tribus hærent: ac præsertim duo omnium primi interiores. tertius autem perraro ita inuenitur. quibusdam vero non quini maxillares, sed quaterni, aut seni oriuntur. hos vero non solum maxillares, sed etiam molares vocant. omnes autem in suorum ossium cauis infiguntur. nam ossa eos continentia phatnia dicuntur, caua autem, quæ subeunt, bothria nominantur. Ex ossibus porro dentes tantummodo mollium cerebri neruorum sunt participes: quam ob rem ipsi soli perspicue sentiunt.

De maxille inferioris ossibus.

CAP. VII.

NEQVE etiam inferioris maxillæ os simplex est, vt alicui fortasse videbitur. siquidem etiam coctum dissoluitur in summa menti extremitate: vt ipsum coaliuisse plane appareat. eius pars quæ quasi ad caput protenditur, in duo extrema desinit: quorum altero, quod acutum est, tendinem ex musculo temporis descendente recipit: altero vero articulatur capitis ossi sub eo exortu, quem mamillarem vocant: atque ibi in paruum sinum rotundo quasi tuberculo sese inserit.

De offe labiodide.

CAP. VIII.

OS labiodides hac forma est præditum, vt media eius pars, quæ ad occiput est, collum & totum corpus in duas partes secet. ipsum vero os breui longitudine videbis. latitudinem vero, altitudinemq; ita habet exiguam, vt a partibus finis inferioris duo latera ad subli-

y 2 mes

mes angulos cartilaginis, quæ scuti formam præfert, obliqua, ut nuper dicebam, procedant. superior vero labdoidis ossis terminus duo alia habet latera processus mutuos facientia, infernis partibus tenuia, angusta, orbiculata, crassa instar acus, aut styli scriptorii extremitatis. substantia vero horum laterum obliquo rum, quæ ipsa quoque leuiter deorsum vergunt, est exquisita membrana; & quoddam teres, ut nerui sunt, ligamentum, quod ab extremo vtriusque exoritur. finisq; ad processus capitis styli scriptorii similes, qui simillimi sunt sublimibus labdoideos lateribus extenditur: siquidem eorum substantia ex cartilaginibus constat: eademq; figura in omnibus cernitur. Sed exortus styli scriptorii similis, minor est, quam laterum labdoidis ossis longitudo.

De spina.

CAP. VIII.

TOTIVS spinæ uerteræ sunt quatuor & uiginti. si vero plures aut pauciores fuerint, id præter naturam erit, ut etiam sunt acuminata capita. eorum compago omnis in collum, dorsum, lumbos, & os sacrum diuiditur. collum capiti annectitur, collo deinceps dorsum; quod tanta longitudine est, quanta est etiam thorax. quod reliquum subest, lumborum nomine continetur. quorum pars vltima sacro, aut ut quibusdam placet, lato osse finitur. Verteræ aut ad collum, aut cervicem (ita enim etiam appellatur) septem sunt numero: ad dorsum duodecim: ad lumbos quinque. Ex colli vertebra primæ duæ inter se undique articulantur: reliquarum vero quinque pars anterior vinculo constricta firmo coalescit. neque enim (ut quidam arbitrantur) per cartilaginem coalescunt, sed ea tunica, quæ geminas spinalis medullæ membranas extrinsecus complectitur, sese in mediam ipsarum sedem insinuans, commune vtriusque uinculum efficitur. eodemq; modo uerteræ omnes se habent, præter duas primas, ut diximus. Cumq; capitis duplex sit motus, alter qui annuendo, abnuendoq; fit, alter, quo in latera caput mouetur: primum secundæ uerteræ processus qui pyrenoides

renoides id est turbinatus dicitur, potissimum efficit: alterum vero primæ uerthebræ ad capitis coronem articulation: obliquæ scilicet partes & ipsius primæ uerthebræ, & item capitis. Processus autem pyrenoides acclius est: & ab anterioribus secundæ uerthebræ partibus initium ducens, valido quodam, rotundoq; ligamento capiti alligatur: eiq; prima uerthebra locum, in quo apte, & tuto innitatur, præbet: & ex eadem prima uerthebra transuersum quoddam ligamentum oritur, quod ei intus obducitur. hanc nonnulli a dentis similitudine odondoidem processum vocant: Hippocrates vero totam uerthebram aliquando dentem nominat. sunt etiam in parte primæ uerthebræ inferiore duæ cavitates, quas ab oculi sinus similitudine glenoidas vocant, similes superioribus. suntq; non ab re maiores superne, ut capiti articulata: inferne autem minores: quibus secunda uerthebra obducta est. prima uerthebra est latissima: secunda angustior, validiorq; est, atque ita deinceps cæteræ omnes. quanto enim spinalis medulla dum in nervis gignendis consumitur, fit tenuior, tanto uerthebrarum inferiorum foramina minuuntur: quorum singula medullæ, quam ambiunt, crassitudini respondent: id quod in omnibus uerthebris est commune: quemadmodum transuersorum quoque processuum, eorumq; qui deorsum sursumq; uersum spectant, quibus inter se articulantur, communis est ratio.

De ossæ sacro.

CAP. X.

HOC etiam os, quæ cum uerthebra, quæ supra est posita, articulatur, uerthebris proportionem respondet. nam decliues eius uerthebræ processus ab ossæ sacro excipiuntur, sicut ipsa recipit eos, qui supra se sunt siti. quinetiam eius spina est similis ei, quam reliquæ itidem uerthebræ habent. ipsius autem processus, qui ad latera pertinent, grandes, lati q; sunt: quibus in parte exteriore sinus est quidam glenoides, in eumq; ossa illum ingrediuntur. id os ex tribus particulis, tanquam ex proprijs quibusdam uerthebris constat. quibus in extremis accedit quartum aliud os, quod coccyx dicitur.

y 3 Hæc

Hæc si coquendo dissoluantur, eorum compages vertebrarum constructioni similis uidebitur.

De coccyge, id est cuculo ossis. CAP. XI.

AD imum sacri ossis alterum os est, quod coccyx nominatur: quod ex tribus proprijs particulis est conflatum. sunt tamen magis cartilaginosa, ac præsertim in extremo, quam os sacrum sit.

De ossibus thoracis. CAP. XII.

OS pectoris, costæ, & vertebræ spinæ dorsii ossa thoracis sunt. costæ ab utroque latere duodecim sunt. sicut etiam vertebræ: singulæ enim singulis articulatur. ossa uero pectoris per synarthrosim inter se copulantur. eaq; septem sunt numero: quot etiam costæ, quæ cum eo articulantur. imo pectoris ossi triangula cartilago adnascitur. tota uero ossis pectoris figura ensi est similis, quam ob rem Xiphoides a nonnullis appellatur. quidam uero non totum sed eam tantum cartilaginem, quæ in imo eius est, ita nominant. costarum non una, simplexq; figura est. nam ubi vertebris articulatae sunt, in anteriora & inferiora pariter feruntur, atque ita multum progressæ, ad os pectoris protinus versæ recurrunt. quam ob rem quicquid cum pectoris ossis committitur, non os est, sed cartilago. quinque autem reliquæ costæ nochiæ appellantur: eæ cum septo transverso atque inter se connatae in exquisitam cartilaginem desinunt: postrema ab alijs tantum in imo distinguitur: & re vera est spuria. longitudo uero neque his, neque alijs costis est eadem: sed supernæ, atque infernæ breuiores sunt, mediæ longiores.

De ossibus scapularum. CAP. XIII.

SCAPULAE post thoracem sunt sitæ. eæ cum osse occipitis, & spinæ apice, & thoracis costis & eo osse, quod ante laryngem est, per musculos copulantur. os uero scapulæ a spina initiū ducens, humile est, paulatimq; augetur, donec ad acromij locum peruenerit: ibiq; cum iugulo connectitur. hanc compagem nonnulli anatomici acromion vocant. alii præter hæc ambobus, quæ coniunguntur, aiunt aliud tertium os esse, quod

quod in hominibus tantum inueniatur : quod catacli-
da, & acromion appellant. ea vero parte, scapularum
ossi processus quidam subest : quem scapulæ cervicem
vocant. isq; in extremo in acetabulum definens, cum
humeri capite articulatur. Est etiam huic ossi alter
exiguus, acutusque in parte interiore processus, qui
quoniam anchoræ similitudinem refert, ideo a non-
nullis ancyroides, nuncupatur : ab aliis vero coracoi-
des, quia extrema eius pars, vt corniculæ rostrum ex-
terius uergitur.

De iugulis.

CAP. XIII.

IVGULA ab utraque parte supernæ pectoralis of-
fis extremitati articulantur : eaq; fistulosa sunt, & figu-
ra, & crassitudine inæquali.

De manu, & brachio.

CAP. XV.

MANVS in tres maximas partes diuiditur, in bra-
chium, cubitum, & eam, quæ extrema manus appella-
tur. ergo brachii os, excepto femore, est omnium ma-
ximum. estq; vtrique supra, infraq; articulatū. nam
ad humerum habet caput grandiusculum parvæ cervici
adnatum. in eo iuxta partem anteriorem sinus quidam
est, cuidam quasi latæ scissuræ similis : qui totum caput
in duo quasi tubercula bipartito diuidit. pars inferior
in tubercula inæqualia definit : quorum ei, quod ex-
trinsecus est, radii capitulum articulatur. cum eo ve-
ro quod interna in parte est, nullum os penitus com-
mittitur. rotundum autem brachium est, non rectum
tamen, & vndique simile : sed in anteriore, exterioriq;
parte gibbum ; posteriore vero, & interna, simum.

De Cubito.

CAP. XVI.

ID totum, quod inter brachium & carpum situm
est, cuiusque etiam partis os maius, cubitus appellatur.
isq; alteri subest ossi, quod radium nominant. huius au-
tem extrema pars superior leniter caua exterius brachii
tuberculum complectitur. huius autem articulationis
id munus est, vt totam manum modo in primum, mo-
do in supinum adducat. Cubitus duarum coronarum
processus habet : quorum anterior est minor : alter ma-

y 4 ior:

ior: & ab ijs cubiti sinus sigmæ literæ similis circundatur. in hunc sinum orbita brachii, quæ trochleæ similis inter eius tubercula est posita, inseritur. huius articulationis officium est, vt totam manum extendat, & incuruet. Cubitus vero infra, supraq; validis copulis radio alligatur. media inter se omnino dehiscunt. vterque ipsorum habet appendicē iuxta brachialis partes, in parte exteriori gibbam, interiori vero cauam. cubitus minimo digito, radius pollicis respondet. brachiale namq; in eiusmodi sinum sese insinuat, & articulatur. Inest etiam cubito ex abundantia quadam processus, qui a columnæ similitudini styloides nominatur: qui brachiali itidem articulatur. huius munus est, brachiale in latera perducere, alterius in rectum: cuius opera summam manum extēdimus, atque inflectimus.

De Brachiali.

CAP. XVII.

BRACHIALE ex octo ossibus duplici ordine distinctis constat. ea vero dura, paruaq; sunt, nec medullosa, multiplicisq; figuræ. pars brachialis superior ex tribus ossibus est constructa: quæ in rotundam quasi formam redacta, cum cubito, radioq; articulatur: pars vero inferior quatuor suis ossibus metacarpio articulatur. quintum denique iis brachialis partibus insidet, quæ ad processum styloidem cubiti potissimum sunt sitæ.

De metacarpio, & digitis.

CAP. XVIII.

INTER digitos & brachiale ossa interiecta metacarpij vocabulo gaudent. metacarpion vero primæ digitorum phalangi (sic enim ossa digitorum nominantur aliq; scuticulas vocant) adnectitur, & coalescit. pollicis solum primum internodium a lateribus brachiali est articulatum. quare singuli digiti ex tribus ossibus sunt cōtati, priore sēper internodio in sinū sublequētis subeunte. estq; consentaneū, vt pollicē quoq; ex tribus constructum esse ossibus asseramus: primumq; eius internodium cum metacarpio non esse numerandum, cum ab vtraque parte articuletur: quod primis digitorum ossibus accidit, ossibus vero metacarpij nō
item

item . quinque autem digitorum ossa sunt quindecim .
at qui tertium pollicis os metacarpio adscribunt , digi-
torum ossa quatuordecim esse volunt , metacarpium ve-
ro ex quinque constare .

De ossibus nomine uacantibus . CAP. XIX.

RECTIS ab utroque latere , magnisq; lati ossis
processibus duo quædam ossa adiacent , quibus inte-
gris nullum est nomen impositum . superiores eorum
amplæ partes , ilium ossa : exteriores vero post femoris
ingressum , inferioresq; coxendicum : quæ inde in ante-
riora protenduntur , tenuesq; sunt , ac perforatæ , quæque
inter se in extremo coalescunt ; ossa pubis nuncupantur .
Vtrique autem coxendici prægrande acetabulum inest ,
quod cum femoris capite nexu validissimo coalescit .

De Femore . CAP. XX.

FEMORIS os maximum est eorum omniũ , quæ
in animante sunt . id uero supra coxendici , infra tibiæ
articulatur . Totius autem femoris forma in parte an-
teriore , exterioraq; gibba , posteriore vero , & interio-
re sima est . Duos processus habet , quos trochanteras
vocant : minorem sub ceruice ; multo maiorem vero
exteriorem , quem *ἄλβρόν* , hoc est natem appellant .

De tibia . CAP. XXI.

TIBIA uocatur tota pars cruris , quæ inter genu ,
& talum intercedit : eodemq; nomine os gradius eius-
dem , appellatur . tibia autem exteriore in parte sita est ,
eiq; tantummodo femur articulatur . os quod extrin-
secus est , sura nominatur : quæ crassitudine tibiæ mirũ
in modum cedit , nec ita protenditur , ut genu attingat :
sed infra , supraq; tibiæ per synarthrosin annectitur . me-
dia vero inter se penitus dehiscunt . quicquid autem ti-
biæ in parte anteriore tenue , & carnis est expers , ocrea
dicitur : imæ ab utraque parte tibiæ & suræ , partes mal-
leoli dicuntur . qui gibbi rursus , & omnino carnis ex-
pertes , extra alia prominent . hos plerique talos uocant ;
sed errant vehementer . nam talus sub his utrinque con-
tinetur , & vndeque contegitur , ut ne eum tange-
re quidem possis . porro malleoli sunt extremæ partes
tibiæ ,

tibiæ, suraq; processum: gibba quidem in parte exte-
riore, vt etiam patet, interiore caua.

De Patella.

CAP. XXII.

AD tibiæ femorisq; articulationem os cartilagi-
num, rotundumq; extrinsecus est, quod gibba & velu-
ti tubercula subiectorum ossium accommodatis lini-
bus comprehendit: paulumq; intumescens eam ampli-
tudinem quæ inter femur tibiæq; est, complectitur.
hoc os a nonnullis patella, a nonnullis uero mola no-
minatur.

De ossibus pedis.

CAP. XXIII.

AB iis processibus, de quibus nuper dixi, qui in
ima tibia, suraq; sunt, talus comprehenditur. eius pars,
quam *τριταλον*, hoc est quatrionem vocant, sursum ver-
git. huic subest os pedis maximum, quod calcem vo-
cant. idq; & rotundas partes a talo recipit, & gemi-
nas eminentias, quas habet, in sinum eius commode in-
ferit. Ex partibus eius anterioribus, quæ e regione ma-
gni digiti sita est, ipsius tali capiti subiacet: nec cum al-
tero osse copulatur: eius vero extremitas, quæ minimo
digito respondet, cū eo osse, quod a tesseræ similitudine
cyboides vocatur, per synarthrosin connectitur. hoc
autem positum est a parte exteriori iuxta scaphoides:
sed hoc quia cum talo articulatur, cauum est: cyboides
vero gibbum. Deinceps sequuntur tria ossa parua, quæ
inferiori scaphoidis parti per synarthrosin iunguntur:
cum quibus etiam exteriori ex parte cyboides pariter
exporrigitur. post autem hæc quatuor ossa, tarsus pe-
dis finitur. atque inde incipit planta, quæ ex quinis os-
sibus constituitur. quæ deinceps digiti pedis excipiunt:
qui singuli ex tribus internodijs, non secus quam digi-
ti manus, constant: pollice tamen excepto, qui solus
inter eos ex duobus est ossibus conflatus. Atque hæc
quidem satis esse puto, quæ de ossibus sciantur. nam si
quod ossiculum alibi comperiatur, vt in corde, aut
aliud huius generis, minime necesse est, vt hoc loco a no-
bis exponatur.

De

MVSCVLI labrorum, qui ipsi etiam cuti exquiste permiscentur, quatuor numero sunt. superne quidem vtrinque a malis obliqui duo deferuntur: inferne autem a summa maxilla qua est id, quod mentum vocant, totidem sunt, ibiq; in vtraque parte singuli collocati, alter a dextris, a sinistris alter. si enim ambo superiores tendantur, labrum superius sursum trahitur: si alter duntaxat, versum illum attrahitur. eadem inferiorum est ratio. nam si ambo tendantur, labrum interius infra trahitur: si alter tantum, ad illum attrahitur. Iam vero si villi exteriores extendantur, fit, vt labra inuertantur: ab interioribus vero conuertantur, & in rugâ contrahantur. ex quo conficitur, vt ab his quatuor musculis octo motus, quatuor obliqui, & recti totidem edantur.

De musculis sub colli cute latentibus, ac buccas mouentibus. CAP. XXV.

VT autem non solum labia plurimum diducerentur, sed etiam motus buccarum perficerentur, latum, tenuemq; musculum natura foris produxit, & vnum in vtraque parte collocavit: qui cum in buccas, labraq; desinât, ab omnibus anatomicæ disciplinæ peritis sunt ignorati. initium enim sumunt a spina quæ ad collum est sita: toti q; cuti, quæ circa collum est, in orbem subtenduntur. ij musculi vnâ cum labris quiescente maxilla inferiore buccas mouent. Licet etiam ei qui velit dentes inter se committendo ambas buccas in contrarias partes, ad latera colli distorquere. in quo eueniet, vt ipsa etiam cutis tendatur: & potissimum ad humeri caput, & extremum inibi clauiculæ, denique ad omnia colli latera. Præterea qui conuellendi sunt, in eis hi musculi primi omnium intenduntur. & conuulsiones quæ caninæ dicuntur, sunt horû præcipue musculorum affectiones. hæc autem pars clarioris doctrinæ causa, musculosa dilatatio a nobis appelletur.

MVS CVLOS, qui narium pinnas mouent, tales natura esse pronunciare perspicue oportet, qualis est & latus musculus, quem nos inuenimus. nam & hic vili subter cutem cohaerescunt, a quibus mouetur. sunt autem admodum perexigui: & a malis ipsi quoque sumunt initium, & vnus vtrunque in suam quisque nasi pinnam inseritur, ipsamque aperit. ac nasus quidem a nullo musculo contrahitur: ueruntamen cum praedicti muscoli cessant ab actione, tunc medium statum nasus acquirit. extra praedictam uero apertionem a nullo musculo nasus adducitur: sed in uehementioribus inspirationibus pinnae spiritus impetum sequuntur. Ceterum nasus deorsum trahitur labra ex appensione consequens.

De musculosa frontis natura, quae sub cute est.

CAP. XXVII.

QUINETIAM frontis cuti musculosa quaedam natura, tenuisque; subtenditur; quae cum ea coalescit. quocirca tota frontis cutis, maxilla, etiam quiescente, mouetur.

De musculis oculorum.

CAP. XXVIII.

MVS CVLV S, qui ad basim est, siue quis unum, siue duplicem, siue etiam duos, aut tres, qui coalescant, esse dicat, ad firmandum oculum ualet: ubi praesertim exiguum aliquod corpus directo cernere diligenter oporteat. Praeterea uero constringit, munitque; nerui mollis immissionem. quod si unquam alicuius oculum prominentiorem uidisti, si quidem cernit adhuc, & affectus ipse absque plaga accidit, scito hunc mollem neruum propter musculi resolutionem extensum esse: sin uero amplius non uidet, iam ipse idem neruus affectus est. si uero propter uehementem percussione prominere oculum contigerit, siquidem adhuc aspicit, musculus ipse solus: si non, neruus quoque est ruptus. Caeteri omnes, qui oculum mouent, sex numero sunt: quorum quatuor rectis motibus praesunt: duo reliqui totum orbem circumuertunt. sed hi a maioris anguli partibus

partibus prodeuntes ad minorem perueniunt: ex cæteris quatuor vnus sursum attollit, alter deorsum trahit, tertium naso admouet, quartus foras versus oculum extrahit.

De musculis palpebras mouentibus.

C A P. XXIX.

S V B cute palpebras contegente membranæ tenues sunt, quæ musculos etiam palpebram mouentes, qui parui plane sunt, tegunt. extenduntur autem ipsæ ab aponeurosis, quæ in tarsum inseruntur. porro alter musculorum in maiore angulo oculi, apud nasum ad latera constitutus, ad tarsi partem dimidiam, quæ illic est, peruenit. alter vero obliquus & ipse, sed ad minorem angulum extensus, ad reliquam tarsi partem dimidiam sibi propinquâ prorûpit. Cû igitur musculus qui prius est dictus, agit, partem palpebræ sibi cõtinuâ, quæ est ad nasum, deorsum trahit: cû vero alter, reliquâ sursû trahit. si uero ambo vno tẽpore iuxta palpebrâ tendant, sursum quidẽ ea ipsius pars, quæ ad minorẽ angulum est, trahetur: quæ vero ad minorẽ, deorsum, adeo vt oculus non, magis clausus sit, quam apertus. eaque palpebra est quam *καμπύλον*, hoc est reflexam Hippocrates appellauit. quam in morbis magni mali signum statuit. quinetiam hanc palpebræ euerfionem alibi *ήλσιον* vocat: sitq; huiusmodi affectio cum vterque musculus conuellitur, & sibi continuam tarsi partem ad se trahit. si vero alter musculus agat, & ad se palpebram trahat, alter vero prorsus quiescat, aperiri tunc, & claudi totâ palpebram contingit. semper enim pars altera tarsi, quæ mouetur, trahit secum & reliquam. ita ergo in superiore palpebra res habet. inferior autem non est motus particeps: sed est oculo semper adstricta, atque appressa, & ad unguem circumplectẽs, & excrementa omnia facile põt exprimere. Præstantissimi autẽ anatomicorum naturæ artificium in palpebris inuenisse, & recte exposuisse mihi videntur, vt nunc diximus: quibus ego omnino assentirer, si mihi persuadere possem, me perspicue eum musculum, qui est ad maiorem angulû, con-

conspexisse. nunc autem neque illum aperte vnquam vidi, & in xgilopum chirurgica curatione non modo plerunque abscinditur, sed totus etiam ille locus sic aduritur, vt squamæ a subiectis ossibus abscendant: cū interim motui palpebræ nullum impedimentum afferatur. ex quo fit, vt animaduersione indigere, mihi uideatur.

De musculis maxillam inferiorem mouentibus.

C A P.

XXX.

QVATVOR coniugationes musculorum inferiorem maxillam mouent. qui sursum eam tendunt, temporales vocantur, & qui intra os siti sunt. qui vero ad latera adducunt, in buccis sunt; quos masticatores vocant, nomine eis ab usu, quem præstant, imposito. reliqui duo deorsum trahunt. sed hi cum angusti sunt, tum etiam oblongi: & post, infraq; aures incipiunt, & per collum prorsum tendunt: deinde in idem mutuo, qua maxillæ inferuntur, cocuntes ipsam aperiunt, cum tenduntur. hi soli inter omnes musculos carnosas habent ambas partes extremas; mediani vero, tendinem exquisitum. ex tribus reliquis coniugationibus, quæ & validæ, & magnæ sunt, temporales singuli in extremas maxillæ cornices, & in ipsam maxillam pertinent. ad cornicis vero exortum validis aponeurosis, quibus tum sursum maxillam trahunt, tū os ipsam claudunt, inferuntur. quocirca hos musculos quidam masseteres vocant. Maxime autem hi muscoli, qui oculorum sunt, vbi patiuntur, & conuulsiones, & febres, & caros, & deliria inuehere consueuerunt: propterea quod proxime principio neruorum oriuntur. Musculi vero, qui ore continentur, latis, concauisq; maxillæ inferioris partibus incumbunt. ad palatum vero ascendunt inserti cauis ossibus, quæ inibi sunt; quæ ab exortibus, qui ab alarum similitudine pterigoides vocantur, ambiuntur. ibidem etiam validus quidam tendens sitas. Tota porro horum musculorum pars, quæ vergit ad latera, cum temporalibus coalescit: & eadem, quam illi, actionem obeunt: inferiorem scilicet ma-

maxillam in parte interiore sursum trahentes. reliqui duo musculi extrinsecus longitudini maxillæ inferioris insident: præteruerti autem, atque inserti ad mandibulæ in masticationibus circumactionem a natura comparati, carnosam quoque buccarum partem constituunt. Conuenienter igitur hos musculos masticatores nominant: tamen hæc etiam musculis temporalibus non minus conueniat appellatio. illi enim eam unam actionem in masticationibus tantum obeunt, ut dentes inter se vehementer committunt. ex quo consequitur, ut si quid inter eos fuerit, id comminuatur. cibum præterea læuigari ac conteri a molaribus, quasi molis, est masticatorum musculorum actio. hi enim ipsi & cibos mutant; & qui a dentibus exciderunt, rursus eisdem commissis adducunt densi, ac contracti, cum interim temporales musculi nihil ad masticationem conferunt. lingua vero non mediocriter ad hanc actionem confert: ut quæ instar manus cuiusdam cibos in ore semper trāsfert, ac voluit, quo pars omnis ipsorum æque conteratur. Extrinsecus vero vnus utrinque masticator hic musculus, ut alia quædam manus, linguæ adiutor est comparatus. maximo autem ad eam rem ei adiumento sunt fines buccarum inferiores, qui cutacei sunt, & ad labia spectant: ad quos tenues, ac lati musculi perueniunt.

De musculis, qui a capite in scapulas inferuntur.

CAP. XXXI.

ABLATA prima omnium musculosa latitudine duo musculi ex osse capitis, quod in occipite est, utrinque vnus, a dextris alter, alter a sinistris animalis partibus, sese contingentes oriri conspiciuntur. gracilis autem eorum exortus est, latusq; per lineam transversam ad aures procedens, ad utranque tamen non peruenit: est multo breuior. hinc prorumpentes duo musculi, semper magis amplificantur: & tandem spinis scapularum usque ad utrumque humeri caput inferuntur, & aliquid etiam clauicularum comprehendunt. Huius autem musculos, ante dissectionem in gymnasticis euidenter

ter possumus. fiunt enim plenissimi, & totam cervicem comprehendunt. Eorum munus est, ut scapulas ad caput trahant. Post dissectum horum musculorum exortum altera quedam musculorum exilium, & longorum subiacet coniugatio, quæ tenuis quidem & lata in exortu est: sed tamen dum progreditur, semper magis fit teres. longitudo est prædictis æqualis. hi nanque ex loco occipitis ossis capitis incipientes in angulum inferiorem basis, quæ ad scapulas est, inferuntur. eorû non est æqualis latitudo. sed in aliquo multum minuitur. porro musculus uterque ad finem tenuem tendinẽ producit, ad principium basis scapularû, exquisitè teretem instar nervi: qui tendo ab interioribus partibus prope basim prouectus, & usque ad eius dimidium progressus ita demum in ipsius basis os inseritur. Huius utilitas est, basim scapularum è directo capitis extollere. at priores musculi non solum basim, sed totas etiam scapulas sursum tollunt.

De musculis scapulas mouentibus.

CAP. XXXII.

M V S C V L I utramque scapulam mouentes septem numero sunt: duo ab occipite deorsum feruntur, de quibus supra est dictum. tertius ex obliqua eminentia primæ vertebræ exoritur: quartus ab osse laryngem continente: duo alij exortum habent a spina dorsi: septimus a lumbo in articulationẽ interiorem ascendit maximus musculus, cuius omnem naturam in ea libri parte exponam, in qua de musculis articulum humeri mouentibus agitur. Exoritur enim a prima vertebra, & in extremitatem spinæ scapularum, qua elatior est, apud humeri caput in tertiam fere ipsius vniuersæ partem inseritur. Hic musculus carnosus est, minimeq; latus: & scapulam in latera ad partes colli adducit. qui vero ex osse laryngem continente exortum habet, is in eam præcipue altioris costæ scapularum partem inseritur, ubi est processus illius initium, qui ab anchoræ similitudine ancyroides nominatur. angustus, longusq; hic musculus est, & scapulam ad anteriorem colli partem uersus

versus proprium principium adducit; quod est commune musculorum omnium. qui vero a costis, & à lumbo in humeri articulationem ascendit, ac toti basi, simisq; scapulæ partibus ad humiliorem costam adhæret, ex inferiore atque anteriore parte totam scapulam his apprehensionibus deorsum, atque antorsum in seipsum trahit. Ex reliquis vero duobus musculis, alter in superficie ex omnibus thoracis vertebra exoritur in partem ipsius spinæ inferiorem inferitur, alter qui huc subiacet, tum ex septem vertebra thoracis, tum vero etiam ex quinque cervicis exoritur: inferitur vero in totam cartilaginosa basis partem. uterque autem ipsorum scapulam retro abducit. sed is, de quo primo loco dixi, trahit etiam deorsum; secundus veluti ad vicem sursum trahit. si ambo simul tendantur, retro versus spinam totam scapulam ad septem priores thoracis vertebra, quibus etiam ipsi sunt exporrecti, abducunt.

De musculis caput mouentibus.

CAP. XXXIII.

CAPITI proprii motus, citra colli motum, brevissimi, duplicesq; insunt: quemadmodum duplices quoque articulationes habet: alteram, qua ad latera circumvertitur: alteram, qua in anteriora annuit, in posteriora renuit. Capitis vero motus, qui una cum ceruice eduntur, multo plures sunt, de quibus paulo post egetur copiosius. in præsentia vero de propriis eius musculis loquar. Prædictæ igitur coniugationi gracilium musculorum, quos ex occipitis osse exorientes scapulam diximus sursum tollere, succedit altera, qua transuersum, carnosumq; & latum exortum habet usque in aures pertinentem: cui etiam altera coalescit, quæ principium a parte, quæ sub auribus est, ducit. hæ per totum collum ad anteriorem partem obliquæ feruntur: atque in primo quidem exortu mediocriter coalescunt, at in loco deinceps subsequenti magis dehiscunt. quam ob rem nonnullis fortasse duo musculi in utroque cervicis latere, non vnus, esse videbuntur. amborum ve-

ro & usus, & motus, & uillorum positura est similis. nam & eorum obliquus est motus, & usus, ut animalis caput antorsum circumagant. huius igitur coniugationis muscoli admodum magni sunt adeo, ut etiam ante dissectionem in hominibus, ac praesertim in gymnasticis perspicue internoscantur. Qui uero retro ex occipite exoriuntur, sunt his multo minores, & numero quamplures. ac dicet quispiam, eorum esse genera duo: quorum alterum collo & capiti commune sit, alterum uero solius capitis proprium. Quod uero colli, capitisque commune est, in octo musculos diuiditur: in utroque spinæ latere quatuor: quorum prima coniugatio latos in occipite exortus habens descendendo angustatur, ut fiat utriusque musculi figura triangulo, cuius recti sint anguli, similis. hi sane muscoli, ex utraque parte unus, tanquam plicæ quædam aliis superiacent. quibus sublatis tres aliquando musculorum coniugationes euidenter apparent. plerunque uero duæ: quarum altera secundum spinam extensâ musculos leniter latos habet, qui obliqui ab osse occipitis ad spinæ latera feruntur: altera teretes, cum illi muscoli uillos ex partibus capitis, quæ ad latera sunt, unde etiam exoriuntur, e contrario habeant in spinæ apicem tendentes. quos ubi sustuleris, sub aspectum perspicue cadent ij, qui ex capitis articulatione nascuntur: qui ex communi principio ad occipitis finem articulationem contingunt. quorum qui robustior est, in posteriorem processum secundæ uertebæ, alter obliquus in latera primæ, porrigitur. tertius uero musculus hos ambo coniungit, a latere processus primæ uertebæ in posteriorem secundæ pertingens. inseritur autem hic musculus in ipsius exortus latera. alius, qui prius est dictus, in ipsum processus apicem, quam acantham uocant. Huic alius musculus paruus subiacet qui ex occipite prodiens in primam uertebam pertinet. Horum octo musculorum exiguorum, quos postremo loco memorauimus, actio est, ut solum capitis articulum: eorum uero, qui his incumbunt, totum collum una cum capite moueant.

moueant. Caput igitur abnuendo recta solum muscu-
li mouent, qui in primam ac secundam uertebam recti
procedunt: cum parua autem in latera inclinatione cæ-
teri quatuor: quorum duo a capite exorti leniterq; ob-
liqui in latera abducunt. cæteri duo huic etiam motui
adiumento sunt: & eam obliquam extensionem quæ ex
musculorum sibi oppositorum, quos modo diximus,
motu facta fuerat, in caput cum partibus continuis pri-
mæ uertebæ ad naturalem situm reducant. Est autem
perspicuum ex uno tantum musculo agente motiones
obliquas effici: si uero uterque unius coniugationis
musculus agat, unum rectum motum reddi. simili quo-
que modo in musculis, qui his incumbunt, totum col-
lum occupantibus, obliqui obliquum abnuendo mo-
uent; recti uero rectum faciunt. Duo præterea ex prio-
ribus partibus musculi sunt caput una cum ceruice mo-
uentes robusti, & longi. hiq; ad quintam usque thora-
cis uertebam progrediuntur, omnibus ceruicis uer-
tebris parte anteriore incumbentes, & stomacho sub-
iecti. horum exortus ab inferioribus capitis partibus
existit: isq; carnosus est, eamq; occupat regionem, quæ
capitis articulatione & inferiore labdoidis futuræ sine
continetur. cum toti agunt hi musculi, caput cum cer-
uice flectunt: cum uero superior tantum eorum pars,
quæ a capite in primam, & secundam uertebam inseri-
tur, ipsum solum caput annuendo mouet. hæc q; pars
quandoque propriam, & perspicuam descriptionem ha-
bet, quæ posterioribus paruis musculis pro portione
respondet. sunt etiam ad latera circa articulum capitis
aliæ duæ paruorum musculorum coniugationes: qua-
rum altera primam uertebam capiti adnectit, altera se-
cundam primæ coniungit: eaq; non semper est perspi-
cua. Horum actio est, ut ipsas solas primæ uertebæ ar-
ticulationes ad latera annuendo moueant. Horum
omnium paruorum musculorum, qui articulationem
capitis tanquam chorus ambientes, coronât, alius aliam
esse actionem ignorauit.

De musculis asperæ arteriæ.

CAP. XXXIIII.

ASPERA arteriæ proprii musculi sunt quatuor, à quibus arctatur, & comprimitur, cum hi fuerint extenti: & os hyoides, & larynx reuellit. quorū maiores initium sumunt ab inferiore rectæ lineæ ossis hyoidis termino: tum in totam arteriæ longitudinem porriguntur; & in os pectorale interius inseruntur. Quādoque etiam hi duo musculi tibi esse bifidi videbuntur. alii uero duo ex partibus, quæ ad latera sunt scutiformis cartilaginis, & ex partibus eius inferioribus exortati ad os pectorale terminantur, & arteriam a lateribus comprehendunt.

De proprijs laryngis musculis.

CAP. XXXV.

IN anterioribus partibus eius cartilaginis, quæ scuti formam præfert, duo musculi sunt, alter ad dexterā, alter ad sinistram constitutus. hi recti ad eius longitudinem incumbunt, atque ex humilioribus ossis labdoideos lateribus exoriuntur. hi sursum, prorsumq; cartilaginem trahunt. Duo autem alii musculi a finibus posterioribus cartilaginis scuti formam referentis singuli utrinque exorientes gulæ inseruntur ipsamq; perinde ut constrictores, comprehendunt. hi cartilaginem cogunt, & contrahunt. Alii duo bifidi primæ & secundæ cartilaginis fines coniungunt; & cogunt. post quos alii quatuor ex secunda cartilagine in tertiam se infinuunt: qui partim retrorsum, partim in latera articulationem contrahunt; superiorem laryngis extremitatem apertientes. hos sequuntur alij duo, qui prius quam larynx apertus sit, non apparent. hi cartilaginem scuti formam referentem aritenoidi perpetuo coniungunt: ei uero quæ vacat nomine, non perpetuo. habent autem hi musculi actionem prædictorum quatuor actioni contrariam, diligenter enim stringunt vnā cum duobus bifidis inferiorem laryngis extremitatem. Iam vero ad basim tertie cartilaginis musculus est bifidus, aut duo coalescentes, qui cartilaginem cogunt, & laryngis partem eis proximam claudunt.

De

*De proprijs musculis ossis Labdoideos, quod etiam
hyoides nominatur. CAP. XXXVI.*

Duo lati musculi os hyoides inferiori maxillæ cōiungunt, ex partibus quæ sunt ad latera rectæ lineæ ipsius hyoideos enati: atque in partes quæ ad latera sunt inferioris maxillæ, post exortum musculorum, qui maxillæ sunt proprij, inferuntur. Alij duo musculi in extremam maxillam mutuo coniuncti se insinuant, horū principium est superior extremitas ossis labdoideos. alij uero duo a radice ossis quod a styli scriptorij similitudine graphoides dicitur, incipiunt, atque in rectas labdoideos ossis lineas infernæ extremitati, vtrinque unus, inferuntur. Hæ solæ tres coniugationes sunt solius labdoideos propriæ: eiq; breues quosdam motus impertiunt. atque una quidem a basi belenoideos processus incipiens in posteriorem regionem ipsum abducit: aliæ ad latera maxillæ ascendunt, atque id ad maxillam sursum trahunt. Cæteri musculi ex osse hyoide orientes, aliarum particularum causa potius sunt facti. hi quidem in scapulas, ut eas mouerent, ut ante docuimus; hi uero in linguam, ut de ea diceretur: & reliquus deinde post hos ad fauces extrinsecus adiectus: siue quis unum bifidum, siue duos coalescentes, quod mihi quidem potius probatur, malit dicere. hi namq; asperam arteriam contrahunt, & os labdoides infra retrahunt.

De musculis mouentibus linguam. CAP. XXXVII.

Ex musculis, qui linguam mouent, duo à basibus processuum, qui belenoides ab acus similitudine appellantur, initium ducentes, angusti & longi progrediuntur, & in partes quæ sunt ad latera linguæ vtrinque singuli, inferuntur; ac motibus obliquis præsumt. cæteri omnes ex osse caput laryngis ambiente, quod hyoides appellatur, exoriuntur: tum in linguam per duas coniugationes sese quatuor inferunt: eamq; euidenter mouent. quintus qui bifidus est, quiq; à superiore sine rectæ hyoideos lineæ principium sumit, sub linguam inferitur secundum eius longitudinem ad extremum usque maxillæ inferioris in id quod mentum uocant, qua

2 3 maxillæ

maxillæ ossa coalescunt, pertingens. hic musculus sursum ad maxillam os hyoides retrahit: illisq; oppositus est, qui os ipsum ad pectorale os deorsum trahunt: nullum tamen in lingua perspicuum motum facit. alii vero quibus evidenti motu cietur, quatuor sunt: quorum duo è sinibus superioribus hyoideos exoriuntur, unde etiam musculus ille bifidus, de quo diximus, verum ad eius latera potius sere: ceteri duo deinceps ex obliquis rectæ lineæ, & humilibus eiusdem ossis lateribus enascuntur: quorum maiores in mediam linguæ regionem sese perpetuo contingentes inseruntur, & ad eum anteriorem linguæ locum perueniunt, quem *depressor*, hoc est ligatum vocant: minores vero in latera inter hos & eos, qui ab utraq; basi processus belenoideos procedunt. cæterum horum musculorum motus posituræ pro portione respondent, ut obliquorum obliqui, rectorumq; recti sint motus: quemadmodum eorum, de quibus prius diximus, ad latera. Prædictis autem omnibus musculis subiiciuntur ab imis partibus iis, qui transversos villos habent, à tota lingua exerti, & in totum sere maxillæ os, præterquam in mentum inserti. hi musculi extenti extollere, & curvare linguam possunt.

De musculis faucium. CAP. XXXVIII.

LOCVS quidam gulæ, & laryngi communis est antepositus, in quem utriusque os ascendit. eum locum isthmum, quia angustus, oblongusq; est, vocant. corpus eum ambiens fauces nominant. ad cuius utranque partem musculus est, qui in edenda voce, & in deglutendo munere fungitur suo.

De musculis collum mouentibus. CAP. XXXIX.

HOC loco de propriis colli musculis agemus. duo ab utraque eius parte musculi sunt: quorum alter posterior potius, anterior alter cæsetur. ac posterior qui dem ex eminentia, quæ ad latera est primæ vertebræ, exoritur ea parte præcipue, qua ipsa convexa est, vel maxime. nam ex anteriore eminentia potius musculus, de quo supra verba sunt facta, exortum ducit, qui ad
scapulæ

scapulæ principium ascendit. hic vero posterior colli musculus, de quo instituta oratio est, ad scapulas usque peruenit, ex omnibus vertebrais per ligamenta valida exortus, vt multi esse muscoli videatur: inferiorq; ipsius ora thoracis musculo in scapulæ simis posito est exquisitè continuus. alter vero colli musculus anterior, initium ducit à perforato secundæ vertebræ processu, & simul cum aliis musculis ceruicis exoritur. illic autem per axillas ad quintam vsque thoracis costam peruenit, sextam etiam nonnunquam attingens. eius etiam portio quædam in primam clauiculæ costam, quæ deinceps succedit, inseritur. rotundus autem est potius hic musculus, & longus. eius vero actio, in eo quod ceruici admotus est, eo pertinet, vt ipsam ad anteriora obliquam flectat. in eo vero, quod ad vertebrais thoracis peruenit, vt thoracem dilatat. quocirca præstabit, vt vel duos musculos inter se vnitos eo modo, quo prædictos, existimemus, vel si vnus censendus est, vt in numerum musculorum thoracis referatur. euidenter enim thoracem dilatare perspicitur: collum vero annuendo, non ita euidenter mouere. oppositam vero ei motionem habet prædictus musculus: qui & ipse in latera, & ad posteriora magis totum collum flectit. Si vero ambo vna tendantur, media colli totius inflexio in latera efficitur. Si vero anteriores duntaxat qui ad vtrunque latus sunt, nimirum dexter & sinister, tendantur, totum collum antorsum annuere: si posteriores, totum retrorsum reuere cogunt. Si vero omnes quatuor simul tendantur, collum in nullam partem vergens tum euadit, quemadmodum itidem in ea affectione contingit, quæ tetanus nominatur.

De musculis in simis scapularum thoracem dilatantibus. CAP. XL.

M V S C V L V M qui magna dilatatione thoracem diducit in vtraque parte vnum, siue scapulæ, & thoracis communem appellare ipsum quis velit, siue thoracis solius ex iis, qui ad scapulam sunt, nullum erit discrimen. exoritur hic è basi scapulæ, toti simæ parti
 z 4 extensus.

extensus. siquidem hæc ipsius pars delitescit. quod vero deinceps sequitur, totum patet. quod quidem thoraci ad eum usque musculus, qui à ceruice in sextam costam descendit, inseritur. quinetiam hic musculus duas costas ex iis, quæ nothæ dicuntur, iam prope cartilaginofos processus conscendit. non est autem continua eius insertio: sed tanquam in quosdam paruos discissa musculorum, qui singillatim singulis costis attribuantur. deinceps vero post omnes huiusce musculi anteriores extremitates principium exortus sumit maximus abdominis musculorum, qui discissis ipse quoque simili modo exortibus appenditur.

De musculis humeri articulum mouentibus.

CAP. XLI.

VBI musculos scapulam mouentes abstuleris, tum eum, qui in simis scapulæ partibus est, de quo nuper dictum est, facillime numerum omnium brachium mouentium musculorum consequere. Cum enim omnes undecim sint, tres à pectore in brachium ascendentes, duos ex iliū sedibus, quinque ex ipsa scapula prodeuntes, & undecimum postea præter hos omnes, qui epomida occupat, intueberis. paruum vero musculus, qui ad articulationem est, ab hoc omni sermone reicio. horum motus sunt hi. musculus epomida occupas brachium sursum potissimum ad rectam lineam attollit. ex iis, qui ad vtranque huius partem sunt, ab ipsa exorti scapula, is qui prope altiorem costam est, attollit quidem, sed inclinat ad anteriora: ex iis autem qui prope humiliorem costam siti sunt, maior supra ipse quoque tollit, sed ad exteriora vergit. qui vero est tanquam eius pars, oblique ad exteriora brachium abducit. hos motus excipiunt intrinsecus quidem musculi à pectore ascendentes, hiq; siue tres, siue quatuor esse dicuntur: extrinsecus vero is qui ab inferiore humilioris costæ termino sursum fertur, ergo ex omnibus musculis, qui à pectore nascentes ad interiora brachium adducunt, qui altissimus est, caput brachii magis attrahit: qui vero maximus est, & bifidus, tutum artum pectori adducit,

cit. Si ergo vterque eius musculus æque tendatur, motus æqualis efficietur: si alter tantum agat, altior altior, humilior; humiliorem adductionem molietur. Musculus vero qui secundum mammam est, cum brachium ad pectus adducit, tum deorsum detrahit. post hos vero qui in superficie est tenuis musculus versus ilia leniter ad latera trahit: qui post hunc est maximus, brachium recta ad costas extendit: reliqui postea duo musculi ab ipsa scapula excepti, brachium ad exteriora, posterioraq; circumagunt: alter qui à simis enascitur; eius caput retrorsum circumuertit: alter ab inferiore humilis costæ extremitate, eam potissimum partem, in quam inferitur, extrorsum abducit. Si uterque munere suo simul fungatur, brachii circumductionem, quæ fit in duplicatione, quam vocant, efficiunt.

De paruo musculo, qui in articulatione humeri est. CAP. XLII.

HUNC musculum aliquis partem magni illius, qui in brachio est, & etiam ipsum per se musculum esse statuēt. potest enim obliquæ extensioni aliquantulum conducere.

De musculis articulationem, quæ in gibbo cubiti est, mouentibus. CAP. XLIII.

ARTICVLATIO quæ in gibbo cubiti est, à quatuor musculis totum brachii os in orbem complectentibus mouetur. duo priores articulum non recto exquisito flexu vtrique, sed alter extrorsum, alter introrsum inclinando, flectunt. si vtrique tendantur, medius flexus fit, qui carpum ad humeri caput adducit. qui vero introrsus magis flectit maior musculus, euidenter etiam ante dissectionem, totam anteriorem brachii partem complectens cōspicitur; incipit autem à sublimiore ceruicis scapulæ supercilio: inde per anteriores brachii partes descendens, ipsum usque ad medium tangit. hinc sublimis alteri musculorum, qui inibi sunt, incumbens, in gibbi cubiti articulationem se insinuat: alter vero ex brachio solo exoritur; & initium à posterioribus partibus habet prope brachii caput. & illinc per externas

ternas partes obliquus ad anteriores partes usq; ad gibbi cubiti articulationem progrediens, in os cubiti inferitur: quemadmodum prædictus ille maior in os radii. porro musculorum, qui articulationem in gibbo cubiti extendunt, alterum principium ab humilis costæ scapularum dimidio, quod versus humerum ascendit, incipit: alterum vero post brachii caput ex posterioribus eius partibus exoritur. ambo autem hi musculi articulationem, quæ in gibbo cubiti est, extendunt: sed primus vna etiam extrorsum inclinatur; secundus vero introrsum & ipse inclinationem facit. musculi autem, quem secundo loco nominauimus, pars (est enim vt bifidus quidam) carnosâ tota permanens in posteriorem gibbi cubiti partem inferitur: & rectam quodam modo magis extensionem ad os cubiti, introrsum leniter uergentem efficit.

De cubiti musculis.

CAP. XLIIII.

IN cubiti partibus internis septem musculi sunt constituti: in exteriori autem parte minimus numerus ad octo peruenit. Si vero cõnati musculi distinguantur, maximus numerus erit denarius, medius nonarius. quatuor igitur digitos, excepto pollice, vnus musculus magnus extēdit in media præcipue totius brachii regione cõstitutus, & quatuor tendines in vnūquenq; digitū singulos producens. duo autē musculi ab vtraque huiusce musculi parte collocati sunt; quorū alter paruum digitū oblique ab aliis abducit, alter huic adducit reliquos. Si exquisite loqui velis, duos musculos esse hos dices sibi mutuo connatos. Alii præterea ab vtraq; horū parte musculi sunt. quorum alter cubito extrinsecus porrectus in metacarpium, quæ ante paruum digitum est, per vnum tendinem inferitur: alter in eam metacarpii partem, quæ ante indicem, & medium digitum est, per duos tendines: tertius denique per vnum tendinem in primum os carpi apud magnū digitum. Ac carpus quidem ab his tribus magnis musculis extenditur, ad paruum quidem digitum, vbi extrema manus, veluti in pronam figuram inclinatur: ad pollicem uero, vbi in supinam

supinā. qui autem inter hos est medius interiectus musculus, is carpi extensionem inter vtrunque mediam facit: vt etiam mediam cōstitutionem summa manus acquirit, si reliqui duo musculi simul actionem obeant. cæterum ei musculo, qui carpum ad pollicem, vt dictum est nobis, mouet, alter est adnatus ita, vt ambos vnum esse plane appareat, qui in primum os pollicis peruenit, ipsumq; in alteram partem ea motione mouet, quæ obliquæ quinque digitorum motioni, quam à tribus musculis fieri diximus, proportionē respondet. Restant adhuc ex cubiti musculis exterioribus & is, qui superioribus radii partibus obliquus inseritur, totus carnosus; & is, qui superius ei prolixus incumbit: qui nec ipse, in exquisitum tendinem definit. eamq; actionem plerunque obit, vt supinam manum reddat. reliquus vero musculus, qui ante hunc est dictus, in superiores radii partes, non vt is, qui postremo fuit memoratus, in inferiores inseritur. quam ob rem vterq; eorum illam radii partem mouet, in quam insinuatur. si ambo simul agant, totius manus constitutionem supinam reddent. post primum autem exortum conscendēs hic musculus, toti cubito adnascitur. eiusmodi igitur est exteriorum musculorum positus, atque motus. Cum autem interni musculi septem numero sint, duo carpum flectunt, duo digitos, alij duo radium pronum circumagunt: reliquus vero qui est omnium gracillimus, sub cute summa porrigitur, per medium præcipue artum superne deorsum tendens; nec vllum articulum mouens.

De musculis, qui in summa sunt manu.

CAP. XLV.

MUSCULORVM qui in internis summæ manus partibus sunt, duplex est genus. parui quidem necessario omnes sunt, attamen inter se non parum cum in alijs, tum vero in magnitudine differunt. quinque igitur sunt, qui oblique introrsum, sursumq; digitos mouent; singuli singulis distributi: sextus pollicem, qui magnus vocatur, ad indicem adducit: septimus paruum

paruum digitum ab aliis longissime abducit. Alij autem muscoli in metacarpio siti sunt, qui omnibus dissectionis peritis, nihilq; etiam diu fuerunt ignoti. qui cum quadam in latus inclinatione primum cuiusque digiti articulum flectunt: biniq; sunt in singulis digitis. In magno vero digito non est æqualis numerus. est enim vnus minor, digitoq; prope secundam articulationem inseritur, eam non admodum perspicue, sed magis primam mouens. Reliqui deinceps duo secundam articulationem flectunt, alter quidem ipsum maiorem, qui prædictus est, tangens, & sursum versus flexionem faciens; alter post hunc, in latus leniter inclinans. horum autem omnium undecim musculorum commune est munus, vt coarticulationem quæ ab unoquoq; osse metacarpii cum carpo est, eo vsque flectat, quousque unaquæque flecti suapte natura queat. id quod est sane breuissimum. quæ enim ibi sunt ossa, inter sese coarticulata sunt, nec quemadmodum ossa digitorum, sunt dearticulata. quocirca prima pollicis dearticulatio euidentem habet motum: quæ vero est metacarpii cum carpo, latentem penitus, atque obscurum. in magno namq; digito nonnunquam duo soli muscoli apparent: qui affecti sunt æque ac muscoli aliorum digitorum: iidemq; ita sæpe coalescunt, vt in unoquoque digito vnus esse videatur.

De musculis, qui sub clauiculis sunt. CAP. XLVI.

SUB unaquaque clauicula musculus subiacet: qui perspicue videri, antequam auferatur clauicula, non potest. habent eandem actionem hi, quam intercostales habent. quemadmodum enim quilibet eorum suis villis exterioribus humiliorem costam ad superiorē attrahit, ita hi primam costam ad clauiculam attrahunt.

De musculis thoracis. CAP. XLVII.

EX musculis thoracis ij, qui in locis, quæ intercostalia dicuntur, positi sunt, duo & viginti sunt. quorum villi sunt longitudine contrarij. neque enim vt muscoli a spina in os pectoris desinūt, ita etiam eorum villi eo pertinent; sed ex costa in costam oblique contraria

traria inter se positione exteriores, & interiores ad X
litera similitudinem inseruntur. Atque exteriores qui
dem villi a superioribus in inferiores costarum partes
procedentes thoracem dilatant: qui vero in profun-
do sunt, ipsum contrahunt. his contrarij sunt, qui ad
cartilagineas costarum partes, quæ ad os pectorale sunt,
vergunt. nam qui in superficie sunt positi, dilatant:
qui in imo sunt, constringunt. At in musculis costa-
rum notharum ad extremum usque, eadem est villorum
natura: siquidē inflexionem nullā habent. Altera porro
exiguorum musculorum coniugatio primas costas sursum
trahit: ut etiam alia duæ decimam, & undecimam trahūt
deorsum. nam duodecima costa extra septum transuer-
sum obliquo abdominis musculo minori connata est:
quandoque tamen circumscriptionem proprii muscoli,
a quo deorsum trahitur, habere conspicitur. alia ve-
ro tres musculorum coniugationes a collo descenden-
tes, thoracem dilatant: maxima, quæ in sinus scapula-
rum est: minor, quæ ante ipsam coniugationem est: si-
ta: minima quæ posterius est posita: atque hi muscoli
omnes thoracem dilatant: & præter musculos, etiam
phrenes. intercostales vero dimidiis ipsorum villis con-
trahunt, itemq; ii, qui spinalibus ad radices costarum
sunt exporrecti: & superior rectorum musculorum
abdominis pars; & denique ii, qui costas ultimas deor-
sum trahunt. quin thoracis etiam contractioni non-
nunquam muscoli abdominis aliquantulum conducūt.

De musculis spinæ.

CAP. XLVIII.

MVSCVLI spinales a secunda uer-tebra cervicis
incipiunt illi quidem, sed vel tot sunt, quot & ipsæ ver-
tebræ, a secunda initium ducendo, sibi inuicem con-
nati; aut vnus maximus est ab vtraque spinæ parte ex
multis musculis compositus. omnium autem villi sunt
leuiter obliqui, siq; parum tendantur, singulas verte-
bras sibi continuas ad se ipsos inclinant: si vero ambo-
rum qui a dextris, tum qui a sinistris cuiusque verte-
bræ sunt, tendantur; tunc recta permanens, & in nul-
lam partē vergens spina ad posteriora recuruatur: siq;
per

per totam spinam ita fiat, cum moderata tensione tota extenditur: violentius autem tensis retrorsum recuruatur: & statum gibbositati contrarium acquirit. At in tota parte superiore ad quartam vsque, & quandoque etiam quintam thoracis vertebram, duo muscoli sunt, qui stomacho subiecti spinam flectunt. partibus vero inferioribus, quæ ad lumbos sunt, tota interior lumborū regio binos maximos musculos habet: quos omnes anatomici *φωσ* vocant. hi supra septum transversum ad decimam, aliquando ad vndecimam thoracis vertebram inferuntur, eam spinæ partem, quæ ad eos est, flectentes. Id vero quod inter hos & antedictos interiacet, quod medium thoracis est, nullum proprium musculum est nactum: sed simul cum partibus quæ vtrinque sunt, mouetur.

De musculis abdominis.

CAP. XLIX.

IN abdomine octo sunt muscoli, quatuor vtrinque. omnium exteriores ac primi sunt, qui a thorace obliqui descendunt vsque ad ossa pubis; maximi musculorum, qui ibi sunt, omnium: secūdi sub his, qui ab ilibus ascendunt: tertij, qui hos contingunt, recti sunt: quarti, qui peritonæo connati, transversum situm habent. idq; corpus quod ex his & peritonæo conflatum est, multos medicos latuit, qui peritonæum esse existimabant. quinetiam in ventris suturis, quas *πασσαφίας* vocant, tanquam membranam ipsū corpus consuūt. sed in partibus inferioribus peritonæum hæc aponeurosis relinquit; ipsumq; solum nudum ibidem apparet. vtilis hi muscoli sunt ad exsufflationes, & ad spiritus cohibitiones, quas vocāt, magnas item voces, & acutas, vomitusq; & ventris deiectiones. eorum præterea pars inferior, ac præcipue illorum, qui vesicæ incumbunt, hypogastrium introrsum contrahendo mingendi actionem adiuuat.

De musculis in testes descendentibus.

CAP. L.

DVO graciles muscoli in utrunque testiculum perveniunt. exoriuntur autē alter a pubis, alter ab ilium ossē per tenue ligamentum membranosum. deorsum
autem

autem illic feruntur per meatum, qui ad testem deuenit: tum dilatati arythroidem membranam complectuntur. ipsorum munus est, testem sursum attollere, unde nonnulli cremasteras, hoc est suspensores eos nominant.

De musculo, qui in collo vesicæ est. CAP. LI.

MVSCVLVS carnosus collo vesicæ circūiectus est. maior ipsius pars inferius subiecta est. hic musculus uesicæ os claudit, ne quid contra uoluntatem effluat: & urinam quæ per ipsum fertur, simul propellit.

De musculis pudendi. CAP. LII.

PVDENDVM duos musculos obliquos admodum paruos habet, qui in eius exortum inferuntur. duos item alios connatos, aut vnum bifidum carnosum, inferne quidē ipsi magis subiectos, nihilo tamen secius ipsum in orbem complectentes. cæterum horum capita in nullum os manifeste perueniunt: aliorum vero duorum, in ossa, quæ pubis nominantur. Omnes hi muscoli tum rigidum facere pudendum, cum intenditur; tū motiones, cum in latera, & ad superiora mouetur, suppeditare possunt.

De musculis sedis. CAP. LIII.

VNVS est musculus qui parem non habet, rotundus, transuersus, sedi circumiectus. qui si tendatur, diligenter & valide rectum intestinum claudit: & in medio sui ipsius os coccyga tangit: ex omni vero parte in pudendi exortum terminatur. huic ipsi ad ultimam oram incūbit musculus cutaceus, cuiusmodi est labiorum pars ultima: quem vel cutaceum musculum, vel musculosam cutim licet appellare. huius quoque vsus idem fere, ac musculi est: præterquam quod viribus, & robore actionis a musculo superatur. porro cæteri duo muscoli, qui membranosi sunt, supra rotundum musculi sunt locati. exoriuntur hi ex internis partibus ossis pubis, & ossis, quod latum, aut sacrum appellatur; sursumq; sedem retrahunt, cum in magnis contenti onibus sedem euerti contigerit: cum enim a
musculis

musculis hypogastrij vnà cū phrenibus intestina comprimuntur, & illorum opera quicquid etiam in eis continetur, euenit, vt sedes quoque foras propellatur, & saepe adeo euertatur, vt a prædictis duobus musculis sursum retrahi statim non queat. cumq; huiusmodi musculi resoluti aut alioqui imbecilli sint redditi, ægre, & vix sedem sursum retrahi contingit: quin etiam omnino euerfa maneat, vt etiam subsidio manuum sit opus. Iam vero propter communicationem ante dictam hi musculi pudendi exortum simul sursum attrahunt.

De musculis coxendicis articulationem mouentibus. CAP. LIIII.

MVSCVLI, qui coxendicis articulationem mouent, decem sunt. psoa enim, quæ non paruus est musculus, incipitq; a decima thoracis costa, flectit simul, & * extrorsum magis totum femur inuertit. alius quoque exiguus musculus inseritur ab ossis coxendicis basi incipiens prope eam partem natum, quæ nuda, carnisq; expers est. hic musculus adductionis est auctor. maximus autem musculus qui ad femur est, qui omnes eos, qui sunt in corpore, magnitudine superat, toti ossi pubis incumbit, & partem etiam quandam coxendicis ex lateribus, & inferne ad nudam vsque & carnis expertem regionem comprehendit. & in totum femur in orbem carnosæ anis ipsum complectens inseritur: atque iis fibris, quæ ex imis partibus apud nudam, & carnis expertem regionem nascuntur, & proxime ad genu articulationem perueniunt, retrorsum magis femur abducit. ad alterum simul femur leniter adducens. iis autem quæ altiores sunt, adducit solum: iis vero, quæ altissimæ sunt, & superne incipiunt, atque in primas femoris partes inseruntur, & adducit, & sursum etiam ipsum attollit. hoc musculo intersecto, is qui ante dictus est, euidenter sub aspectum cadit: & aliæ quædam musculorum descriptiones, quæ non euidentes sunt, apparent, aliquando duorum, aliquando vero trium. quos si quis inter musculos numerarit, is plures quam decem esse musculos coxendicis articulationem mouentes

uentes dixerit. Ex posterioribus vero natium partibus primus est, qui extrema in cute collocatus est musculus, qui femur exquisitè extendit, & retrorsum trahit. post musculum, quem in extrema situm esse cute diximus, secundus est alius musculus admodum crassus, & carnosus, qui totum ipsum femur simul extendit, & introrsum eius caput trahit. Huic musculus alius subnascitur, qui extendit simul, & extrorsum caput trahit femoris. alius præterea musculus exiguus, crassusq; ab exterioribus, & imis iliū coxendicis ossis partibus exoriens prædicto magno musculo subnascitur. qui ipse quoq; attollit & caput femoris euertit extrorsum. Reliqui sunt duo musculi femur mouentes, qui ex totis pubis ossibus exoriuntur, alter intrinsecus, extrinsecus alter. hi musculi naturale etiam ossis pubis foramen occupant, quorum media pars membranosum ligamentum est. parte vero posteriore in idem inter se coeunt, coxendicis ossi carnosus ansis adnati. horum musculorum munus est, vt caput femoris circumagāt, introrsum quidem & antorsum vno eodemq; tempore primus, extrorsum vero & retrorsum, alter. Decimus præter eos, qui commemorati sunt, musculus ab internis femoris partibus locatus est: qui fortasse etiā tibiam nonnihil mouet. is totum femur introrsum adducit. sed qualis quantusq; sit, mox, cum de musculis genu articulationem mouentibus loquar, cum is in eorum sit numero constitutus, exponam.

De musculis genu articulationem mouentibus. CAP. LV.

MVS CVL I, qui tibi inferioris articulationem mouent, nouē sunt. primus qui angustissimus, longissimusq; est, ex media, rectaq; ossis ilium spina exortum habet, & per interna femoris ad genu delatus illic in ocream, non multo post articulationem, inseritur. hic musculus ad interiora tibiam flectit, & sursum altam quodammodo attollit: atque ad eam figuram totum crus agit, in qua præcipue statuitur, cum nos & euertentes ipsum attollimus super femur alterius. qui
& huic

huic proximus est, ab ossibus pubis incipit, & in ipsam ocream potissimum inseritur. introrsumq; tibiam hic quoque inuertit, & eandem in rectum attollit. qui vero plerunque ab internis partibus, & quandoque paulo infra musculum prædictum illi continuus est, & per tendinem in ocream pariter inseritur, is & flectit tibiam, & extrorsum eam inuertit oblique, ut etiam eius obliquus est situs. Huic autem musculo continentem habent exortum alii tres musculi: alius ab exterioribus partibus cruris admodum ualidus extrorsum tibiam euertit: reliqui duo superiorem originem ex internis partibus duorum, qui nunc dicti sunt, habent. descendit vero, alter deinceps post duos ante dictos in internam tibiæ regionem non multo post articulationem, flectens simul, & ad exteriora ipsam per tendinem leniter rotundum euertens: alter vero post hunc deinceps internis femoris partibus primis ad genu articulationem inseritur, femurq; introrsum, & parum etiam retrorsum abducit. hunc ego decimum supra nominaui eorum, qui coxendicis articulationem mouent. eius ego tractationem in hunc locum reieceram, ut quoniam in musculis collocatur, qui genu articulationem mouent, de eo una cum his ipsis differerem. Reliqui autem tres musculi femoris anteriores articulationem genu extendunt. qui vero in superficie sunt duo robusti in robustum, latumq; tendinem desinunt. qui vero sub his delitescit, is & in principium inseritur patellæ, & ligamenti, quæ ad articulationem sunt, inhærescit. omnes hi musculi superne deorsum lati per femur articulationem genu mouent. & ut mea fert opinio, melius nouem dicerentur: sed ne in minimis rebus ab antiquioribus dissentire uideamur, octo. alius vero quidam exiguus sub articulatione latet. in ipso poplite ligamentum habens, capite ualido, ac rotundo, quod prope externum femoris tuberculum exoritur. hic in tibiæ os se insinuat, obliquus magis quodammodo per partes posteriores articulationi superuectus, & ad ipsam flectendam natus.

De

*De musculis, qui in tibia insunt, à quibus totus pes,
et digiti mouentur. CAP. LVI.*

TIBIAE circumiecti sunt in orbem musculi quatuordecim, septem ex posterioribus paribus, totidēq; ex anterioribus. ex iis qui positi in posteriore parte sunt, tres in calcis os finiunt: tres alij totius pedis digitos flectunt: septimus in tendinem delinēs sub nuda & carnis experte tota pedis parte in latitudinem expansus nascitur: & ossi calcis inferne dilatatus, deinde, ut dixi, toti pedi subternitur. Huius utilitas est, ut solidum, ac tensum, & durum, & pilis nudum, & facile sentiens pedis uestigium efficiat: eorum vero qui in calcem se insinuant, vltus est, ut simul cum calce totum pedem retrorsum abducant. atque ita quidem posteriores tibię musculi sunt locati. Ex anterioribus vero, qui totum pedem sursum tendit & in tarsum inseritur, omnium anteriorum musculorum est maximus: qui vero ei adiacet, eiusq; pars esse existimatur, in primum magni digiti os inseritur, ipsumq; leniter sursum trahit oblique. post hos sequitur aponeurosis, quæ in totum magnum digitum a qua extenditur, per longitudinem inserta est. huius autem aponeuroseos exortum musculus admodum gracilis ex media inter fibulam tibiam sede molitur, ambo hæc ossa comprehendens. cumq; prope magnum digitum fuerit, ligamentum quoddam prætergreditur, quod eundem vsum præstat, quod in curribus circuli, per quos habenas aurigæ traijciunt. possetq; hos tres musculos quispiam vnum censere. qui post hunc est, a quo digiti extenduntur, medius inter omnes anteriores musculos est situs. Post hos alij tres musculi sunt, qui ab ossē fibulæ exoriuntur. vnus magnum pedis digitum flectit: alter gracilis paruum extrorsum abducit: tertius denique totum pedem sursum tendit. post hunc vero, fere proximum iam est fibulæ medium, vnde tertius musculus exoritur, qui pedem simū reddit. hicq; bifidus in exortu fit, inæqualibus fere partibus. eumq; medium transit is, qui paruum digitum extrorsum abducit. hi tres

& 2 musculi

musculi propter exortus communionem tres fuerunt a quibusdam existimati. Est etiam in poplite musculus breui quidem longitudine, non tamen imbecillus est, & leniter quodammodo obliquus, & tibiæ flexionem non plane rectam, sed leniter extrorsum inclinantem facit. hic autem quintus decimus musculus numeratur eorum, qui in tibia sunt: qui ultimo loco fuit memoratus inter eos, qui articulationem genu mouent.

De musculis, qui sunt in pede. CAP. LVII.

IN pede sunt quatuor genera musculorum, non duo, quemadmodum in manu. tria in partibus pedis inferioribus: vnum in superioribus, quod tarso exporrigitur. ex ijs musculis quinque sunt, qui obliquis digitorum pedis motibus præsumt, & proportionem respondent ijs, qui in exteriori manus regione sunt locati. septem vero qui in parte inferiore pedis sunt, & cum septenis qui in manu visuntur, conueniunt, motus singulorum digitorum obliquos gignunt. quorum duo, ut in manu a primis carpi ossibus exoriebantur, ita hi in pede a primis tarfi ossibus enati, exteriores digitos plurimum ab alijs abducunt. reliqui autem quinque paulo post explicabuntur. alij vero musculi in partibus inferioribus exigui sunt: qui ex tendinibus digitos flectentibus prius, quam tendines singillatim discindantur, procedunt. eorum musculorum munus est, ut medium articulum cuiusque digiti flectant. nam scissis iam tendinibus alij musculi adherescunt, ijs qui intus in manu motum obliquum singulis digitis suppeditant, proportionem consimiles. hi non secus quam illi, sunt numero quatuor: duobus autem accedentibus, qui digitos extremos ab alijs plurimum abducunt, de quibus diximus, vnoque qui magnum digitum ad secundum, qui fere index est, adducit: totus numerus septenarius efficitur. Est aliud tertium genus musculorum. qui subter pedem ipsis ossibus inhaerescunt, & musculis in manu plane incognitis proportionem respondent. eos conspicias, si omnes tendines, quemadmodum etiam in manu, excindas. Eorum vero positura omnis, figuraq;, & utilitas

& utilitas eadem est, quæ prædictorum in manibus. duo enim cuiusque digiti articulo præpositi, leniter ipsos flectunt. siq; simul agant, in nullum latus inclinando mouent: si priuatim alteruter, in latus sensim declinat. quandoque vero ita continui inter se comperiuntur, vt vnum in singulis digitis esse plane putes.

De neruorum distributione. CAP. LVIII.

NULLA est animantium particula, quæ aut motum, quem uoluntarium vocant, aut sensum habere, si ne neruis queat. siq; neruus præcidatur, particula & motu, & sensu statim priuatur. cerebrum vero est neruorum, quemadmodum etiam spinalis medullæ, principium. alii porro a cerebro, alii a spinali medulla oriuntur, nam anteriores ventriculi cerebri ad partes anteriores delati, paulatim coni instar, angustantur, quousque ad nasi principium perueniant: qui quidem inter se ita coniuncti sunt, & perpetuo se contingunt; vt nihil inter eos medium, nisi membrana tenuis, intercedat. Hanc ipsam membranam inter processus non statuunt, quia neque nerui ex ipsa exoriuntur, vt ab aliis, neque extra ossa excidit. ab vtraque autem horum ventriculorum parte & dextra, & sinistra neruus est crassitudine notabili ex ipso cerebro exoriens in oculos extra caluariam per foramen quoddam, cuius tanta exquisita latitudo est, quanta est nerui crassitudo, progreditur. hoc autem foramen est situm, qua primum sedes oculorum incipit oriri: tibiq; intuenti veluti radices quædam oculorum huiusmodi nerui esse videbuntur. non tamen in multos villos dissoluuntur, sicut alij nerui omnes, qui instrumentis eos suscipientibus distribuuntur. sed alio quodam modo admirabili, quem nec oratione facile est exponere, nec qui audierit, fortasse credet, nisi prius suis ipsemet oculis hoc mirificum spectaculum perlustrarit. Dum enim vterque intra oculum, qui directo ad eum est situs, immergitur, in latitudinem extenditur: & humorem, qui vitreus appellatur, in orbem instar globi circuit, nihil, quicquam a cerebri natura ibidem diuersus. sed solis his neruis, ante
& 3 quam

quam in oculos inferantur, meatus quidam sensibilis intus aperte est. quam ob rem nonnulli dissectionum professores hos ipsos meatus, non nervos, appellauerunt: nonnulli vero nervos opticos, ab actione nomen eis imponentes, nominant: hancq; primam coniugationem nervorum a cerebro originem trahentium numerant, quæ cæterorum omnium est mollissima. Altera coniugatio est, quæ musculis oculos mouentibus est distributa: quæque & durior, & longior multo est, quam prædicta: & ex caluaria prope illam, osse tenuissimo ab illa distincta, emergit. huic non in primo quidem eius exortu, sed dum per caluariam fertur, tertia nervorum adiacet coniugatio, quæ initium ducit, quæ anterior cerebri pars cum posteriore coniungitur. hos nervos molles vocant. qui ad primam radicem quamplures esse videntur. & quemadmodum ex multis primis radicibus videtur constare hæc coniugatio, ita quoque multifariam discinditur. prima igitur ipsorum particula secedit, in partem capitis inferiorem tendens: quæ quidem anatomicos latuit. Commune autem est caluarię foramen, per quod ea pars deorsum fertur, & ipsius carotidis arteriæ reliquiæ ad cerebrum conscendunt: vna sane ab utroque latere. Quomodo igitur hi nervi per collum & thoracem in partes, quæ infra septum transversum sunt, ferantur, & quænam sit eorum distributio, progrediens declarabit oratio. nunc ad reliquas tertiæ coniugationis partes reuertamur. eius namq; pars etiam apud maxillæ articulationem in anteriorem partem aurium emergit. quæ quomodo nervis a quinta coniugatione orientibus misceatur, paulo post intelliges. cæterum hæc est exigua eius particula quædam. at qui veluti truncus est omnium partium ab ipsa nascentium, quæ & ramorum, & virgultorum rationem obtinet, in duas partes primum scinditur: quarum singulæ rursus in multas particulas diducuntur: alteraq; in musculos qui temporales, quiq; masticatores nominantur, & in eos, qui a maxilla exoriuntur, distribuitur. gingiuis præterea, dentibus, palpebris, supercilis,

lijs, toti cuti faciei, & nasi tunicæ interiori, quæ ei sub
 strata est, hi nervi sensum suppeditant: altera vero pars
 ad radices dentium, qui inferiori maxillæ insunt, scin-
 ditur, eadem propemodum ratione, qua pars altera in
 superioris maxillæ musculos scindebatur: & in gingi-
 uas, & labra inferiora perinde atque illud in superiora
 propagatur. plurima tamen eius pars in linguæ tuni-
 cam dispergitur. hocq; par nervorum aliqui gustato-
 rios appellant; quia per eos gustandi sensus efficitur.
 Nerui autem qui maxillæ inferiori & linguæ infigun-
 tur, viis declivibus merito sunt vsi, propter partium
 eos excipientium positionem. qui vero in maxillam su-
 periolem ferebantur, iis natura viam aliam conuenien-
 tem secuit. ac primum quidem prorsum etiam eos tra-
 duxit, ac propter oculorum regiones deduxit; tum au-
 tem illic foramine simul est vsa, per quod nervi oculo-
 rum musculis infigebantur. vt duo nervi per vnum fo-
 ramen ferrentur: quorum alter in musculos diuiditur
 oculorum, alter ad superiorem maxillam peruenit: qui
 simul excidit cum altero. cumq; ad oculorum cauita-
 tem pervenerit, recta ad appellatum malum fertur, per-
 foratis illic ossibus, quæ sub oculis sunt, ac transitu ei
 præbentibus. atq; hæc quidē est tertiæ coniugationis di-
 stributio. Quarta vero nervorū coniugatio, paulo po-
 sterior est locata: atque in totā palati tunicam inseritur.
 nervi autem hi sunt admodum exigui, ac nervis tertiæ
 coniugationis paulo duriores. Alia deinceps coniuga-
 tio nervorum sequitur, quæ processus ex partibus quæ
 ad latera sunt, habet: quam Marinus quintam vocat.
 & tamen non ex vna exquisita radice expullulat: sed si-
 bi inuicem sunt vicinæ: aliusq; nervus exoritur ex alte-
 ro: & in parte magis anteriore, qui vocatur auditorius,
 vna cum dura cerebri membrana simul exoriente, in
 foramen auditus excidit: cum qua dilatatus illinit me-
 tum. ex posteriore vero parte alter in aliud quoddam
 lapidosi ossis foramen incidit, quod cæcum nomina-
 tur. veteres enim anatomici foramen hoc ita nuncupa-
 verunt, cum perfecte perforare anfractum illum non
 & 4 possent,

possent, per quem nervus post aures foras excidit. atque hic nervus statim illi nervo tertie coniugationis, qui foras excidere ad maxillæ articulationē dictus est, commiscetur: non quod ille ad hūc perveniat, sed quod hunc ipsū expectet, dum ad se aduenit. Ex utrisque autem mixtis maxima pars, vel ut melius dicam, omnis scinditur in latum musculum, qui sub cute nascitur, & buccam sine maxilla movet. qui a nobis quoque vnus utrinque inuentus est. Hic igitur nervus maxima sui parte latum buccarum musculum aperit. exiguum autem eius quippiam nervis auxiliatur, qui à tertia coniugatione ad musculos temporalis progrediuntur. quantum enim illis, utpote minus duris, quā par erat, ad robur motionis deerat, tantum eis à seipso adiungit. Feruntur autē quædam eius propaggines ad glandulas, & alias partes, quæ circa aures sunt, & ad partes buccarum tenues: ipsa vero pilosa cutis sensus gratia duntaxat, veluti reliqua quæ in toto animali est, propaggines paucas, tenues, raras, instar filorum aranæ cuiusdā ex omnibus subiectis partibus recipit. Quoniam vero tunica, quæ nares intus sublinet, dicebamus eius nervorum portionis, quæ ad oculorum cavitatem fertur, esse participem, viam tamen ipsorum non indicavimus; consentaneum fuerit, eam etiam adiacere. In maioribus igitur utriusque oculi angulis videre est os in narium capacitates pertusum, quod & naribus, & oculis est commune, ferriq; per utrunque foramen nervum non exiguum ab oculorum cavitate scissum, cum primum nervi tertie coniugationis in eam perucenerint. porro nervus is cernitur non solum in membrana, quæ naribus inest, dispergi, sed etiam ad palatum usque progredi. hæc enim vna tunica communis est naribus, & ori ob eam communionem, & continuitatem, quam habet ex foraminibus in idem desinentibus: per quæ etiam spiritum ducimus. Sed licet hæc coniugatio evidenter duplex sit, vna tamen esse in Marini gratiam statuatur. Sexta vero nervorum à cerebro orientium coniugatio vno foramine utitur, quod prope infernam extremitatem

tremtatem futuræ, quæ labdoides appellatur, est situm.
 statim vero ex basi cerebri oriens habet trium neruo-
 rum principia: qui cum extra caluariam emergūt, mul-
 tifariam inter se, & cum vicinis, de quibus paulo post
 dicam, commiscuntur. Descendit autem vna pars ho-
 rum neruorum vsque ad os latum in omnia fere intesti-
 na, & viscera distributorum. maxima vero sui parte in
 ventriculum, atque eius os prorumpere apparēt: quam
 ob causam hæc pars acutissimo sensu est prædita: natu-
 raq; neruis septimæ coniugationis eos aggregauit: & si-
 mul atque à capitis osse excellerint, membranis forti-
 bus circumdedit, & ex omni parte ad vnguem muniuit.
 Iam vero quoniam hos neruos ad stomachum acceden-
 tes, vbi paululum progressi essent, ad linguam delatos
 à septimæ coniugationis neruis seiungere necesse erat,
 rursus eos cum arteriis carotidibus, quæ prope erant,
 eos coniunxit, & cum illis per collum perduxit, com-
 munibus membranis cum illis colligās: in thorace ve-
 ro cum arteriæ ad sinistrum cordis ventriculum essent
 locatæ, rursus eos diuisit; vbi denuo stomacho vtrin-
 que connexuit, & cum ipsos primum in ventriculum
 diuisura esset natura, qui dextra in parte erat, ad leuam:
 qui vero in sinistra erat, ad dextram obliquos, vt tutio-
 res essent, circumegit. Ab his igitur neruis etiam mu-
 sculi laryngis præpagines suscipiunt. reliquorum vero
 duorum alter tum in musculos faucium, tum in lingue
 radicem peruenit: alter in latum scapulæ musculum, &
 nonnullos alios, qui inibi sunt. Laryngis vero muscu-
 li, qui cum aliis partibus sunt communes, non semper
 à sexta coniugatione neruos capiunt: quemadmodum
 nec qui os labdoides & hyoides, quod appellant, ossi
 pectorali connectunt. quanquam neruorum caroti-
 dibus arteriis adhærescentium non pauca præpagines
 multos latuerunt: quos quidem solos sextam esse con-
 iugationem sunt rati: quas sanè præpagines illi dū per
 collum & thoracem feruntur, faciunt, antequam in os
 ventriculi incidant. ac ne id etiam sciunt, vicissim ex
 medio thorace nonnullas horum neruorum particu-
 las

las ad quosdam laryngis musculos venire: nec etiam quam vim habeant: quanquā si lædantur, in causā sunt, vt animal voce destituatur. Varia quoque est horū neruorum infra septum transversum distributio. nam & quasdam particulas à spinali medulla, quæ in ea parte est, suscipit, & in viscera quæ ibi sunt, disseminatur: et iis, quos à tertia coniugatione per collum ac thoracem deferri supra diximus, admiscetur. & tamen hi ipsi nerui, qui ad costarum radices procedunt, sextæ coniugationis propagines omnibus esse videtur. varia quoque est horum neruorum permixtio cum neruis intercostalium, & cum iis ferè omnibus, qui ad intestina omnia, lumbosq; parui feruntur, & cum reliquiis neruorum, qui ad os ventriculi perueniunt. Varia denique est ea quoque distributio, quæ intra peritonæum cōtinetur. quam nunc exquisite tractare, non est propositum. Satis autem erit id solum scire, ad iecur, ad lienem, ad renes, itemq; ante hæc, ad totum ventrem, & ad omnia intestina neruos à cerebro partim à tertia coniugatione, vt diximus, partim à sexta prouenientes cōspici. pulmonem vero & cor à sexta quoque coniugatione quandam neruorum portionem suscipere, omnes sanè recte dixerunt. Vtrum vero stomachus & arteria, & venæ maximæ earum, quæ in collo sunt, suscipiant, omnes norunt. Reliqua est septima neruorum à cerebro exorientium coniugatio. quæ distributionem habet, vbi cerebrum desinit, & medulla spinalis incipit. progredientes enim nerui quadantenus vna cum iis, qui sextæ coniugationis sunt, tum à seipsis seiuncti maxima sui parte in linguæ musculos distribuuntur. nam quædam parua ipsorum particula in eos semper venit musculos, qui cartilagini laryngis, quæ scuti speciem præfert, & humilibus ossis labdoideos lateribus sunt communes. in alios autem quosdam, non semper. Inter se autem, vt diximus, cōmiscetur nerui infra caput tendentes, tum qui à tertia coniugatione, tum etiam qui à duabus nunc dictis proueniunt. Præterea vero prima, & secunda neruorum à spinali medulla orientium, coniugatio

iugatio magnopere cum hisce ipsis nervis commiscen-
tur. Nerui autem septimæ coniugationis primi inter
nervos exquisiti sunt iam duri. nam prædictorum om-
nium alii minus, alii magis sunt molles: nullus tamen
æque, ac hi, durus est. quin & illorum quoque nervo-
rum, qui musculis inferuntur, manifesto sunt aliis du-
riores. Sensifici autem nerui simul, atque in linguam
inferuntur, dilatati, exteriorum eius tunicam pertexunt
musculosq; subiectos minime contingunt: ibi enim ner-
ui motorii septimæ coniugationis in multas fibras so-
luti, omnes linguæ musculos pertexunt.

De nervis à spinali medulla nascentibus.

CAP. LIX.

PRIMA horum nervorum coniugatio nascitur per-
forata prima vertebra. quæ unam radicem apud medul-
lam habet: mox in duas partes scinditur: alteraq; eius
particula retro, altera ad latus procedit. prima autem
coniugatio in eos solum musculos, qui ad capitis arti-
culationem sunt, distribuitur. Secunda vero a spinali
medulla nascentium nervorum coniugatio a postero-
ribus ipsa quoque partibus emergit: non tamen per ul-
la foramina, veluti prima. in utraque enim spinæ par-
te locus quidam est in medio primæ & secundæ verte-
bræ nudatus ossibus vertebrarum, in quo nerui exo-
riuntur: qui & ipsi quadam sui parte ad anteriora per
latera feruntur, nervis primæ & tertiæ coniugationis a
cerebro nascentibus, ut etiam tertia coniugatio, com-
plicati. maxima vero portione in posteriores colli mu-
sculos distribuuntur, a quibus primarum vertebrarum
inter se, & cum capite motiones fiunt. iidem simul quid-
piam latis musculis buccas moventibus impertunt.
quicquid vero ex eis superest, ad caput ascendit, totam
eius partem posteriorem pertexens: itemq; partes, quæ
circa aures sunt, quæq; usque ad verticem & sincipitis
ossis initium pertinent. Tertia nervorum coniugatio
a spinali medulla nascentium ex partibus quæ ad latera
sunt, oritur: ubi secunda & tertia vertebra inter se con-
gredientes commune, rotundumq; foramen efficiunt,
cuius

cuius latitudo nervi crassitudini æqualis est. ea statim scissa, altera parte retrorsum fertur distributiones quaedam imis partibus musculorum, quibus sunt, imperians; deinde ad spinæ apicem exurgit: atque illinc iterum hic nervus obliquus antorsum fertur, in musculos, qui secundum aures sunt, disseminatus: musculisq; buccas mouentibus, & iis, qui collum totum cum capite retro erigunt, distribuitur. pars vero quæ prorsum fertur, utriq; coniugationi secundæ scilicet, cuius iam meminimus, & quartæ, de qua mox loquemur, permiscetur porro exquisitam distributionem, quam in anterioribus colli partibus habet earum coniunctio, alibi explicabimus. nunc vero id modo intellexisse satis erit, tertiam, quartamq; coniugationem nervos communibus colli, capitisq; musculis ac præterea musculis buccas mouentibus: quemadmodum certe & partibus quæ sunt post aures, suppeditare. Coniugationes vero, quæ subsequuntur, id commune omnes habent foramen, per quod nervi emergunt. commune etiam eis hoc est, ut statim in exortu scindantur. & ut altera parte, quæ minor est, antorsum; altera quæ maior est, perfundum feratur. ac primū quidem ad spinæ apicem, inde vero rursus ad anteriora feruntur per latū musculum, qui buccas una cum labiis, maxillæ inferioris os non mouendo, ad latera abducit. præterea hoc etiam commune est omnibus coniugationibus, quæ deinceps consequuntur, ut statim post primum exortum, quandam breuem nervorum distributionem in musculos spinales præbeant. atque etiam commune omnibus his nervis est, ut ad spinam retrorsum ferantur: ac nonnullos processus communibus colli capitisq; musculis imperiant. omnes enim tum qui in partibus colli anterioribus, tum qui ad eiusdem latera sunt musculi, nervos ab his coniugationibus capiunt, præter eos musculos, in quos a cerebri coniugationibus, distribui nervos diximus. Hæc igitur omnium nervorum, qui in collo habentur, communia sunt, quod sane collū ex septem vertebrais constat. Quæ cum ante cognouerimus, iam perspicuum

perspicuum erit, quicquid in singulis deinceps coniugationibus sit proprium: cui nunc animū adhibeto. A quarta coniugatione, quæ inter tertiam, & quartam vertebram nascitur, brevis admodum nervulus ad consequentem coniugationem peruenit: illi, qua primum emergit, permixtus. quintæ vero coniugationis post quartam vertebram exortæ portio quædam exigua declivius fertur: quæ si parvas quasdam a succedentibus coniugationibus portiūculas assumpserit, in septi transuersi neruum euadet. ex quarta vero coniugatione portionem quandam telæ araneæ similem ad septum transuersum natura transmisit: ex quinta vero notabilem: deinde aliam ex sexta: sed huius minorem, prioris vero maiorem: altera vero hac maior particula ad summum scapulæ ascendit. reliqua vero omnia, cum communis scissionis sermo haberetur, exposita sunt. Cæterum ex coniugationibus, quæ deinceps consequuntur, sexta post quintam vertebram, octaua post septimam, ex communibus, ut dictum est, foraminibus emergentes, sibi ipsæ permixtae ad summa scapularum, & ad brachium per alam tendunt. aliæ vero coniugationes iis quæ ex thoracis iam vertebris inter primam & secundam exoriuntur, plurimam sui partem permiscunt. nec parua sane portio ipsius coniugationis tum in primum intercostale, tum in musculos temporales posteriores peruenit: altera vero supra primam costam extensa neruo, qui post septimam colli vertebram est, connectitur. tum hoc modo ambæ hæ, & cæteræ partes antedictæ per alam in summa scapularū, & brachium feruntur, inter se quodammodo mixtæ, & complicatæ: ac magna eorum pars in brachii & cubiti musculos distribuitur. quod uero adhuc est reliquū, in summam manū disseminatur. è directo autem maxime sunt extremi exortui ex iis, qui prædicti sunt, ii nerui qui ad summam manum pertingunt. ei vero, qui supra hūc ad cubitum est, nerui qui sunt in brachio, & qui adhuc sublimiores sunt, ad scapulasq; perueniunt, è directo superiorum coniugationum sunt locati. Eodemq; modo

ex

ex omnibus thoracis vertebris nervi exoriuntur, qui similem distributionem sortiti sunt omnes, eo excepto, qui ad secundum intercostale progreditur. inde enim perspicuo nervus excidit, ad brachii cutim tendens. ceteræ vero omnes coniugationes simul atque exorta sunt, portionem quandam spinalibus musculis tribuunt; itemq; aliis, qui sunt in dorso: velut iis quoque a quibus scapulæ moventur, & iis, qui ad humeri articulationem ascendunt. ad summam vero reliqua, & maxima sui parte per intercostalia ad os pectoris usque progredientes tum eos musculos, qui sunt in intercostalibus, tum eos, qui extrinsecus thoraci sunt obducti, suas ipsarum particulas per medium eorum emittentes, pertexunt. Quæ porro a spinali medulla ad spurias costas pertingunt nervorum coniugationes, propterea quod costæ nothæ ad os pectoris non excurrunt, parum quidpiam intercostali, quod prope eas singulas est, distribuunt. reliqua vero tota sui parte ad hypochondrium excidunt, tum in eos musculos qui primi extrinsecus adhærescunt obliqui, superne ex thorace deorsum lati, distributæ, tum in eos, qui declives descendunt, carnosiq; sunt. Post has coniugationes, sunt ii nervorum exortus, qui ex lumbis progrediuntur: qui non ex communi foramine, quemadmodum qui in collo sunt, prodeunt. hic enim superior tantum vertebra perforata commodum exitum nervo suppeditat. Est autem his nervis omnibus commune, ut & in spinales musculos, & in eos qui in abdomine sunt, & ad carnes lumborum, quæ *lumbi* dicuntur, progrediantur. a coniugationibus vero quæ ex primis post septum transversum vertebris exoriuntur, & nervis qui a cerebro superne deorsum feruntur, complicantur, nervus parvulus in vnaquaque distribuitur. In ultimis autem lumborum vertebris duo maximi nervorum processus nascuntur, qui ad crura pertinent: quibus alij parvi exortus commiscuntur: quorum vnus superpositus est; alter vero inferior priore, ex foramine, quod in osse, quod latum vocatur, est, exoritur: hiq; itatim secedentes

tes in primos musculos coxendicis articulationem mouentes inferuntur. reliqua pars omnis ad crura descendit, discissa ad finem vsque ipsorum in singulos musculos ea dem proportione, qua in manuum musculis usu uenit. simili quoque modo, quicunque nerui per latiusculis foramina exoriuntur, in musculos, qui inibi sunt, disseminantur.

FINIS VIGESIMI QVINTI LIBRI,
ET VLTIMI.

Loci sic corrigendi.

Folio 19, Linea 23. excellenti	245.3 uomitu
21.29 macris 35 si	269.21 una, postremum
25.2 hoc	293.27 fructum
27.7 fructum	297.8 altercum
31.20 caulis	316.7 obseruatur
32.31 appetendum	317.26 adduntur,
62.21 ut alio	332.9 apparet, progreditur:
66.27 cocta est,	336.26 æquinoctium
79.4 boum	347.22 attingit:
81.14 astaci quoque,	356.37 continenter exudant
90.34 nimiam	360.22 inflammationes
102.24 triobolus	370.17 aquam
104.22 confectam, 36 sepe	381. incipit, præstantissima
105.16 eius	382.35 carnem
122.11 secum, 20 afferant:	389.33 admoueantur
138.4 adurentibus oportet	393.19 adhiberi, ut
157.8 manipuli	401.18 stacte, 27 genere
163.35 uigiliæ	404.6 insperguntur, & sic
167.9 eandem	405.2
177.25 spiritus	408.38 rudiculaq;
184.23 ceruix	421.37 ramulo, amara, 38
208.32 toto, 36 regione	quo
235.12 ducat,	422.5 quas, 25 argemonam

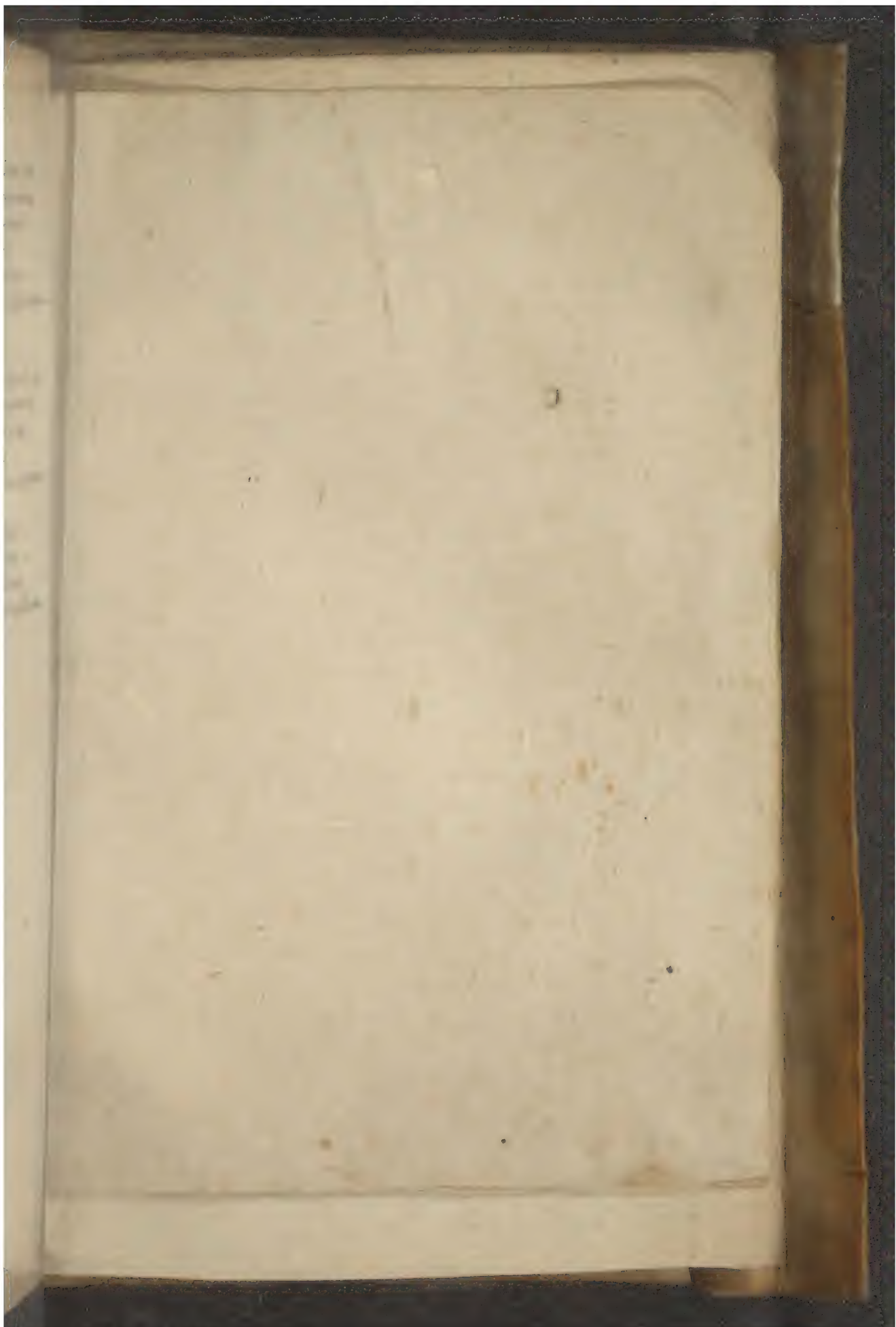

252

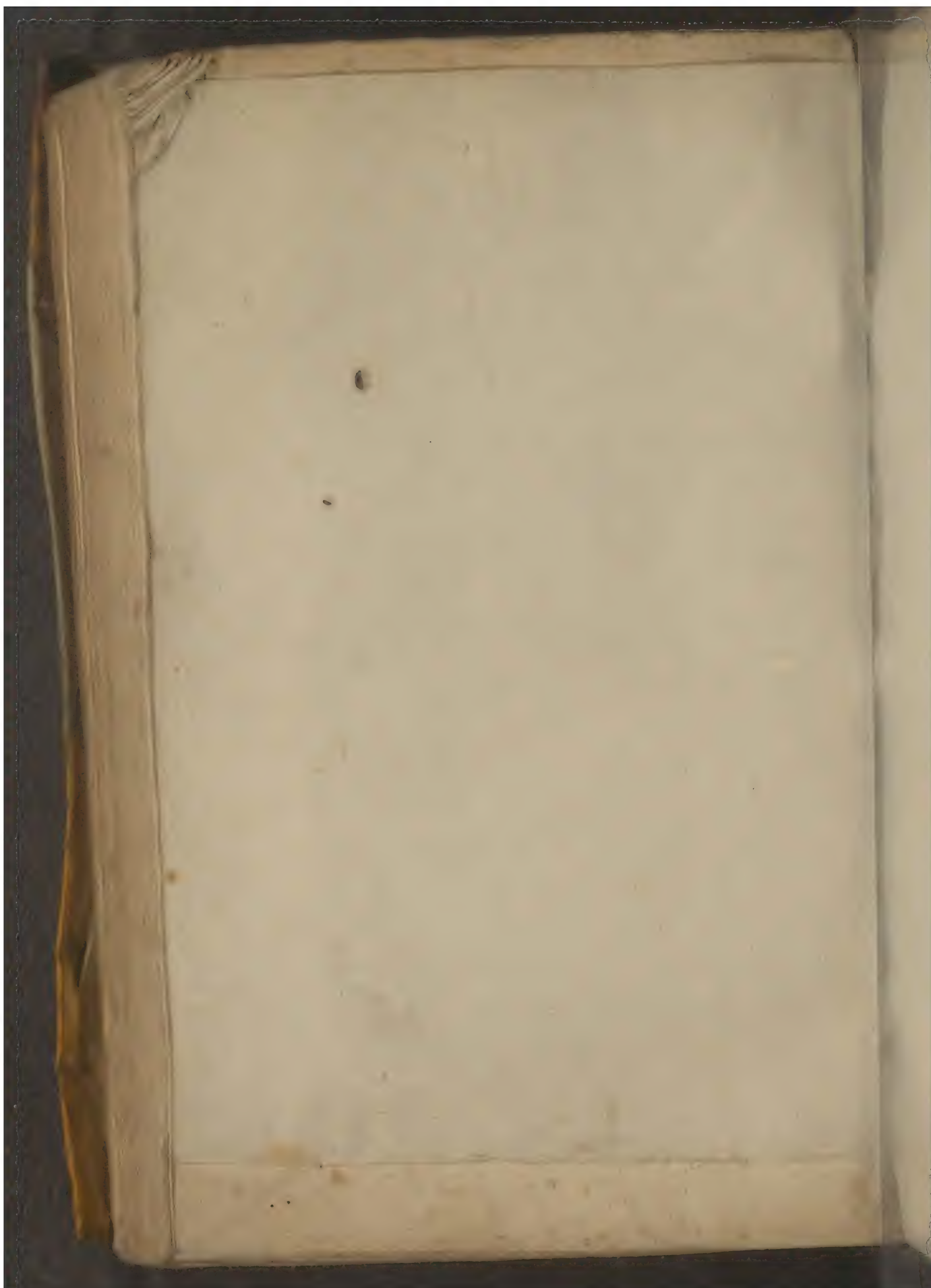
423.21 feliorum
431.29 subacerbis, dulcibus:
439.25 sit
453.28 uel
454.23 est uacans, 38 ereo
460.7 papauer uocatur:
480.24 aqua
492.11 scrotum
501.26 experie
512.3 eam
513.14 habeat, 19 extenuant
515.10 flexili, telas
553.5 est, ad pus mouendū est
565.36 curant,
572.2 adnumerantur
573.30 malua
586.2 men, faenumgræcum,
uua 32 huiusmodi purg.
587.7 iubaratarum
620.9 quæ ex
621.33 achillion 35 iam est
maturus,

632.24 hos
636.27 crassioris sint
637.18 ut etiam omnia
641.34 exsiccatione
649.9 parandum
653.7 uocant ex hac
658.5 cum ad ea usque cere-
brum 33 affert:
664.24 septum,
672.14 literæ signa G. &
ita deinceps legendum est.
678.26 duos, 27 duo
693.31 ante
694.3 connexa, 26 proten-
ditur
705.15 maxillam
716.34 prominare
719.10 committant
720.1 ter cernere possumus.
721.27 agitur
726.19 q
728.38 totum

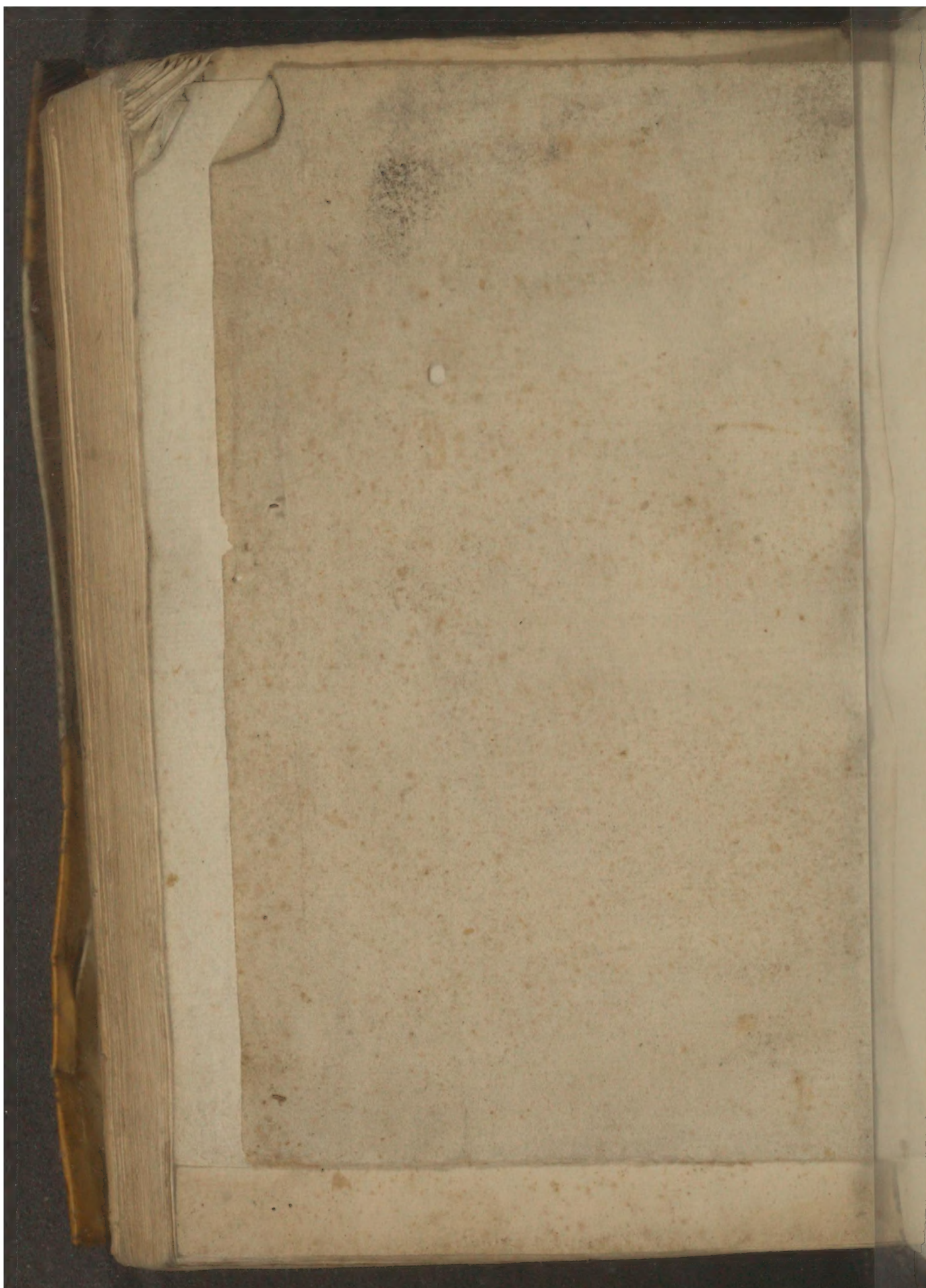

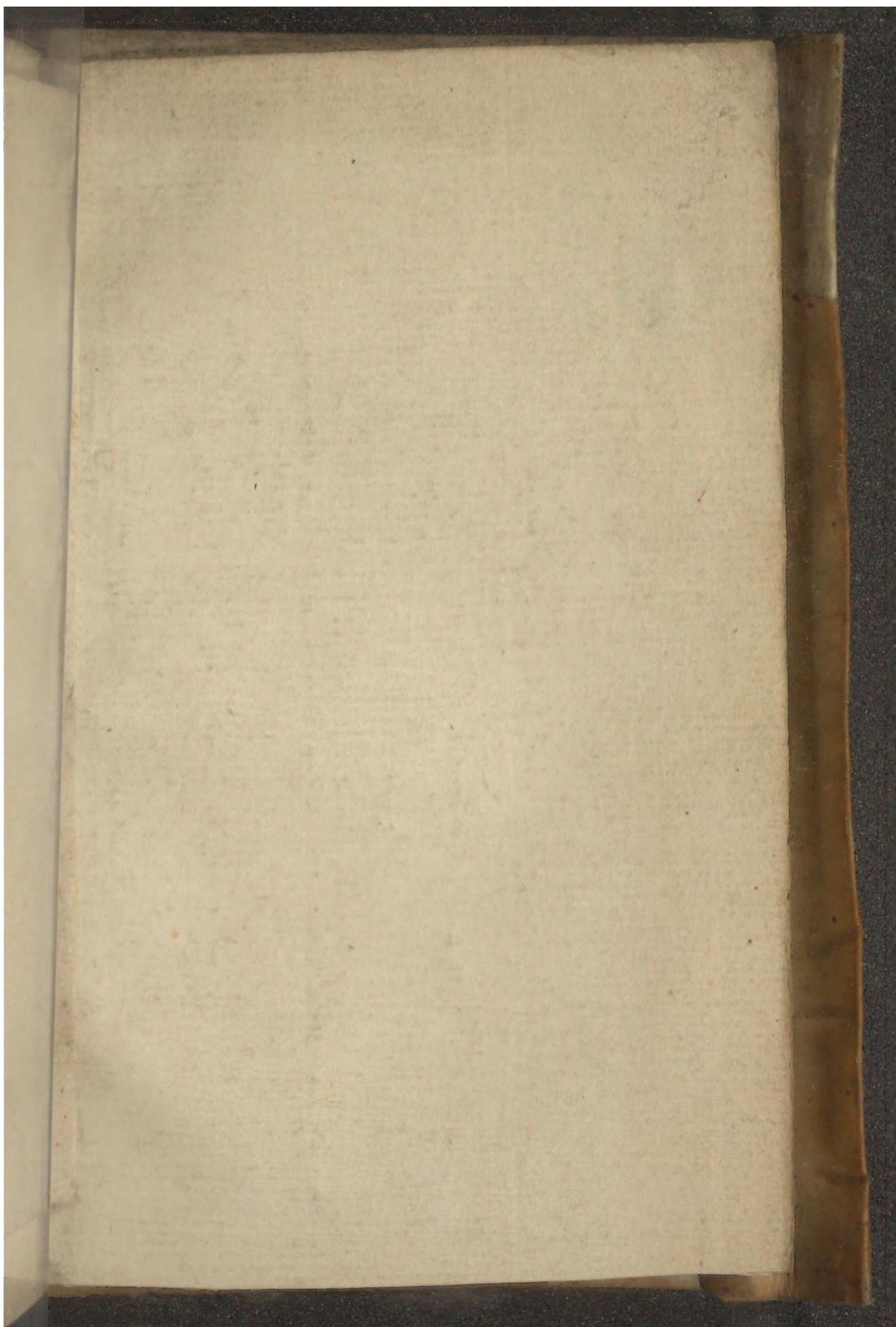

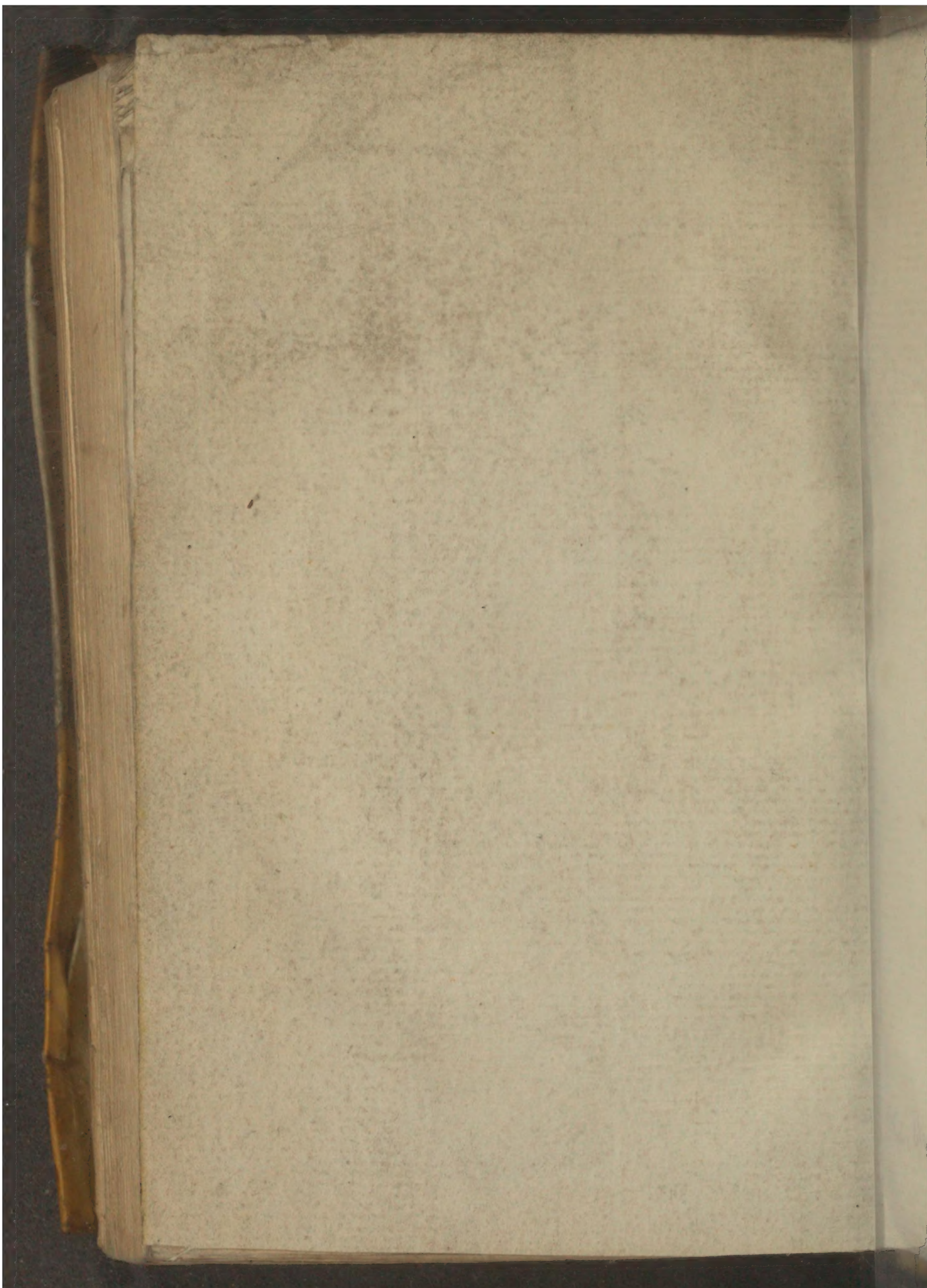

CL. 6/47.